

**avocatul
poporului**
OMBUDSMAN

RAPORT ANUAL
privind respectarea
drepturilor
și libertăților omului
în Republica Moldova
în anul 2025

RAPORT ANUAL

privind respectarea drepturilor și libertăților omului în Republica Moldova în anul 2025

Chișinău, 2026

CUPRINS

Lista de abrevieri.....	4
CUVÂNT DE SALUT AL AVOCATULUI POPORULUI	6
CUVÂNT DE SALUT AL AVOCATULUI POPORULUI PENTRU DREPTURILE COPILULUI	8
REZUMATUL RAPORTULUI ANUAL PRIVIND RESPECTAREA DREPTURILOR ȘI LIBERTĂȚILOR OMULUI ÎN ANUL 2025	12
CAPITOLUL 1. Drepturile omului	30
1.1: Evoluții și provocări ale Instituției Naționale pentru Drepturile Omului în 2025.....	30
1.2: Aspecte generice ale drepturilor omului.....	40
1.3: Dreptul la cel mai înalt standard în sănătate.....	51
1.4: Justiție și dreptul la un proces echitabil	67
1.5: Dreptul la asistență și protecție socială.....	75
1.6: Dreptul la muncă și protecția muncii	85
1.7: Dreptul la libertate și la siguranță	92
1.8: Libertatea de exprimare, întrunire și asociere.....	96
1.9: Drepturile avertizorilor de integritate	100
1.10: Accesul la informațiile de interes public	104
1.11: Respectarea drepturilor și libertăților omului în unitățile administrativ-teritoriale din stânga Nistrului și mun. Bender (regiunea transnistreană)	107
1.12: Dreptul la un mediu curat, sănătos și durabil	116
1.13: Drepturile omului și afacerile	120
1.14: Drepturile omului și digitalizarea	122
CAPITOLUL II. Drepturile copilului	127
2.1: Dreptul la viață, supraviețuire și dezvoltare	127
2.2: Dreptul la sănătate	133
2.3: Dreptul la educație	157
2.4: Justiție prietenoasă copiilor	175
2.5: Dreptul la protecție și asistență socială.....	186
2.6: Drepturile civile și politice	194
2.7: Impactul digitalizării asupra drepturilor copilului.....	212
2.8: Respectarea drepturilor copiilor în regiunea transnistreană.....	217
CAPITOLUL III. Prevenirea torturii	225
3.1: Rezumatul activităților de prevenire a torturii	226
3.2: Interzicerea torturii.....	228

3.3: Situația persoanelor deținute în instituțiile penitenciare	231
3.4. Situația persoanelor reținute și deținute la poliție.....	247
3.5: Situația persoanelor reținute la frontieră	253
3.6: Situația persoanelor internate în instituțiile psihiatrice	256
3.7: Situația persoanelor plasate în instituțiile rezidențiale.....	260
3.8. Situația persoanelor străine luate în custodia publică	263
3.9: Situația persoanelor încorporate în serviciul militar.....	265
CAPITOLUL IV. Situația persoanelor beneficiare de protecție internațională	268
4.1: Context regional și național (2025)	268
4.2: Cadrul normativ și de politici publice în domeniul azilului.....	269
4.3: Dinamica solicitărilor de azil	271
4.4: Solicitanții de azil din Ucraina și din alte regiuni	272
4.5: Probleme și riscuri identificate în procesul de solicitare a azilului	274
4.6: Tendințe observate față de angajamentele de protecție a solicitanților de azil.....	276
4.7: Afluxul de persoane și aplicarea mecanismului de protecție temporară.....	277
4.8: Cazarea solicitanților de azil.....	278
4.9: Situația persoanelor cazate în Centrele de plasament temporar pentru persoanele strămutate de pe teritoriul altor state (CPTPS)	279
4.10: Azilul la frontieră și omisiuni instituționale (IGPF și IGM).....	280
CAPITOLUL V. Activitatea Oficiului Avocatului Poporului în cifre pentru anul 2025.....	283
5.1. Activitatea de raportare și cooperare internațională	304
5.2. Managementul resurselor umane 2025	311
5.3. Bugetul Oficiului Avocatului Poporului în anul 2025.....	314
CAPITOLUL VI. Promovarea drepturilor și libertăților omului de către Oficiul Avocatului Poporului.....	319
6.1 Activitățile pe promovare realizate de către Avocatul Poporului pentru drepturile copilului	332
Anexa 1. Nivelul de implementare a recomandărilor Avocatului Poporului	340
Anexa 2. Nivelul de implementare a recomandărilor Avocatului Poporului pentru drepturile copilului.....	341
Anexa 3. Recomandările Avocatului Poporului adresate instituțiilor publice în Raportul anual 2025.....	342
Anexa 4. Recomandările Avocatului Poporului pentru drepturile copilului adresate instituțiilor publice în Raportul anual 2025.....	343
Anexa 5. Lista rapoartelor și studiilor publicate de Oficiul Avocatului Poporului în anul 2025	344

Lista de abrevieri

Instituții

AIC - Aeroportul Internațional Chișinău
ANI - Autoritatea Națională de Integritate
ANP - Administrația Națională a Penitenciarelor
ANPCV - Agenția Națională pentru Prevenirea și Combaterea Violenței
CALM - Congresul Autorităților Locale din Moldova
CEC - Comisia Electorală Centrală
CFM - Calea Ferată din Moldova
CICDE - Centrul de Instruire Continuă în Domeniul Electoral
CM - Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei
CMC - Consiliul Municipal Chișinău
CNA - Centrul Național Anticorupție
CNAJGS - Consiliul Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat
CNAM - Compania Națională de Asigurări în Medicină
CNAS - Casa Națională de Asigurări Sociale
CNDO - Consiliul Național pentru Drepturile Omului
CpPT - Consiliul pentru prevenirea torturii (Mecanismul Național de Prevenire)
CPTPS - Centru de plasament temporar pentru persoanele strămutate
CSE - Comisia pentru Situații Excepționale
DGAMS - Direcția Generală Asistență Medicală și Socială
IGM - Inspectoratul General pentru Migrație
IGP - Inspectoratul General al Poliției
IGPF - Inspectoratul General al Poliției de Frontieră
IMSP - Instituția Medico-Sanitară Publică
INDO - Instituția Națională pentru Drepturile Omului
MAI - Ministerul Afacerilor Interne
MDED - Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării
MJ – Ministerul Justiției
MNPT - Mecanismul Național de Prevenire a Torturii (Consiliul pentru Prevenirea Torturii)
MS - Ministerul Sănătății
OAP - Oficiul Avocatului Poporului
PG – Procuratura Generală

Organizații internaționale

CoE - Consiliul Europei
CPT - Comitetul European pentru Prevenirea Torturii
CtEDO - Curtea Europeană a Drepturilor Omului
DIHR - Institutul Danez pentru Drepturile Omului
ENNHRI - Rețeaua Europeană a Instituțiilor Naționale pentru Drepturile Omului
ENOC - Rețeaua Europeană a Ombudsmanilor pentru Copii
GANHRI - Alianța Globală a Instituțiilor Naționale pentru Drepturile Omului
GRECO - Grupul Statelor împotriva Corupției al Consiliului Europei

OCDE - Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică
OHCHR - Oficiul Înaltului Comisar al Națiunilor Unite pentru Drepturile Omului
ONU - Organizația Națiunilor Unite
OSCE - Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa
PNUD - Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare
UE - Uniunea Europeană
UNHCR - Agenția ONU pentru Refugiați (Înaltul Comisariat ONU pentru Refugiați)
UNICEF - Fondul Națiunilor Unite pentru Copii

Convenții și acte normative

CEDO - Convenția Europeană a Drepturilor Omului
ETM - Evaluarea Tehnologiilor Medicale
PNA - Programul Național de Aderare
PNADO - Programul Național privind asigurarea respectării drepturilor omului
SNDA - Strategia Națională în domeniul Drogurilor și Adicțiilor

Alte abrevieri

A.O - Asociația Obștească
ADO - Apărătorii drepturilor omului
AJGS - Asistența Juridică Garantată de Stat
alin. - aliniat
APL - Autoritatea Publică Locală
FIV - Fertilizare in vitro
GPS - Sistem de Poziționare Globală
HG - Hotărârea Guvernului
IA - Inteligența Artificială
IT - Tehnologii Informaționale
LGBTIQ+ - lesbiene, gay, bisexuali, transgen, intersexuali, queer
lit. - litera
MDL - Lei moldovenești
mun. - Municipiul
P - penitenciar
PTF - Punctul de trecere a frontierei
Rec. - Recomandare

CUVÂNT DE SALUT AL AVOCATULUI POPORULUI

Stimate prietene și stimați prieteni,

Promovarea și protejarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului în Republica Moldova nu pot fi reduse la simple concepte juridice sau la norme formale. Din perspectiva Avocatului Poporului, acestea reprezintă expresia concretă a demnității fiecărei persoane și criteriul esențial de evaluare a funcționării statului de drept. Respectarea și garantarea drepturilor omului nu constituie o concesie din partea autorităților publice, ci o obligație constituțională și un pilon fundamental al democrației și statului de drept.

Raportul privind respectarea drepturilor și libertăților omului în Republica Moldova pentru anul 2025 reflectă o perioadă marcată de transformări

semnificative și depășește cadrul unei monitorizări statistice a încălcărilor. Prin analizele și constatările prezentate, acesta reprezintă un instrument important de evaluare, formulare de recomandări și promovare a unor politici publice orientate spre consolidarea protecției drepturilor omului și asigurarea echității în societate. În anul 2025, am înaintat autorităților publice 1092 de recomandări, reflectate în opinii asupra proiectelor de acte normative, rapoarte tematice și speciale, activități de monitorizare, studii și rapoarte alternative. De asemenea, anul 2025 a adus evoluții semnificative, dar și provocări care testează reziliența instituțiilor publice și angajamentul față de parcursul european.

Un pilon central al activității noastre din acest an l-a constituit consolidarea instituțională a Oficiului Avocatului Poporului (OAP). În acest context, sunt onorat să anunț demararea lucrărilor de reconstrucție a sediului nostru oficial, în centrul Chișinăului – un monument istoric care urmează să fie valorificat ca un spațiu deschis dialogului și cooperării, dedicat promovării și protecției drepturilor omului. Viitorul sediu al instituției este conceput să devină o veritabilă Casă europeană a Drepturilor Omului, un simbol al accesibilității, transparenței și apropierii pentru fiecare persoană, în concordanță cu standardele internaționale stabilite de Principiile de la Paris.

Deși am reușit să reducem fluctuația de personal prin majorări salariale și fortificarea resurselor umane, rămânem preocupați de limitările bugetare persistente. Faptul că în decembrie 2025 doar 66% din funcțiile OAP erau acoperite financiar subliniază necesitatea unei abordări care să prioritizeze drepturile omului în fața constrângerilor pur contabile.

Independența noastră a fost pusă la încercare în 2025, ca și în 2024, prin tentative de imixtiune, precum cele venite din partea unor instituții de forță, care au încercat să influențeze concluziile rapoartelor noastre de monitorizare. Condamnăm ferm orice formă de discreditare a Instituției

Naționale pentru Drepturile Omului și reiterăm că imunitatea și garanțiile angajaților noștri sunt esențiale pentru un mandat imparțial.

În contextul aderării la Uniunea Europeană, am participat activ la evaluarea progreselor din cadrul Clusterului „Valori Fundamentale”, dar și, tot în contextul aderării la UE, am stabilit relații de colaborare cu alte instituții ale Ombudsmanilor din alte țări-candidate și cu rețelele internaționale ale INDO. Am promovat cu fermitate necesitatea alinierii legislației naționale la recomandările Comisiei de la Veneția, pentru a asigura o justiție echitabilă și un cadru solid de protecție a persoanelor cu dizabilități.

O inițiativă deosebită a acestui an este avansarea în crearea unui mecanism independent de monitorizare a Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități. Lucrăm intens la definitivarea cadrului normativ care să garanteze că aceste persoane beneficiază de o protecție reală și de o voce în procesele decizionale ale statului.

Monitorizarea drepturilor omului în regiunea transnistreană rămâne o provocare continuă. În pofida accesului limitat, prin reprezentanța OAP de la Varnița, continuăm să menținem un rol neutru și să oferim asistență locuitorilor din stânga Nistrului, promovând apropierea regiunii de normele constituționale și standardele europene de protecție.

Anul 2025 a evidențiat, de asemenea, noi amenințări precum dezinformarea, discursul de ură, încercări de interferențe străine în procesele electorale. Am recomandat autorităților dezvoltarea unui mecanism interinstituțional rapid de răspuns la dezinformarea electorală, protejând în același timp libertatea de exprimare ca pilon indispensabil al oricărei societăți libere. În domeniul justiției, am intervenit în fața Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei pentru a contribui la asigurarea executării hotărârilor CtEDO, în special în cauze ce vizează tortura sau exploatarea persoanelor vulnerabile. Statul trebuie să răspundă ferm în fața abuzurilor, asigurând investigații eficiente și sancțiuni disuasive.

Rămânem vigilenți față de intenția de a extinde competențele OAP, cum ar fi în domeniul protecției avertizorilor de integritate sau monitorizarea combaterii traficului de ființe umane, fără a ni se oferi resursele umane și financiare adecvate. Nu putem accepta diluarea mandatului nostru de bază prin atribuirea de noi sarcini care nu sunt susținute de o finanțare corespunzătoare.

În final, doresc să subliniez că încrederea populației reflectată în studiile de impact din 2025 reprezintă principala noastră sursă de motivație. Rezultatele indică faptul că Avocatul Poporului este perceput de către persoane ca o instituție profesionistă și echidistantă, capabilă să își exercite mandatul în mod independent și obiectiv. Ne reafirmăm angajamentul de a rămâne un garant al drepturilor fiecărei persoane. În acest sens, adresăm autorităților publice invitația la un dialog instituțional constructiv și la valorificarea recomandărilor formulate în raport, în vederea consolidării unui cadru în care Republica Moldova să devină un spațiu al siguranței, demnității și egalității pentru toți locuitorii săi.

Cu respect,
Ceslav PANICO,
Avocatul Poporului (Ombudsmanul)

CUVÂNT DE SALUT AL AVOCATULUI POPORULUI PENTRU DREPTURILE COPILULUI

Dragi copii, stimați adulți,

Anul 2025 a adus numeroase evoluții pozitive pentru respectarea, protejarea și realizarea drepturilor copilului în Republica Moldova, principala fiind inițierea procesului de elaborare a Programului național pentru protecția copilului 2027-2030, al cărui scop este implementarea Garanției europene pentru copii, angajament asumat de către stat prin Programul Național de Aderare la Uniunea Europeană 2025-2029.

Garanția europeană pentru copii (Recomandarea Consiliului European 2021/1004) este un document deosebit de important pentru cei mai vulnerabili și defavorizați copii, întrucât obiectivul acesteia îl constituie prevenirea și combaterea excluziunii sociale prin garantarea accesului copiilor aflați în dificultate la un set de servicii esențiale. Garanția contribuie la reducerea sărăciei în rândul copiilor, care continuă a fi îngrijorător de înaltă în Republica Moldova, și la promovarea egalității de șanse. Serviciile esențiale prevăzute de Garanție sunt din domeniul educației, asistenței medicale, alimentației sănătoase și locuinței adecvate. În contextul acestor servicii, este de apreciat extinderea alimentației gratuite în instituțiile publice de învățământ la ciclul gimnazial, urmare a aprobării Hotărârii Guvernului nr. 80/2025. De asemenea, este de apreciat aprobarea, în 2025, de către Ministerul Sănătății (MS) și Ministerul Educației și Cercetării (MEC), a Ordinului interministerial nr. 488/834 cu privire la organizarea și asigurarea sănătății nutriționale a copiilor și elevilor din instituțiile de învățământ general.

În contextul asigurării dreptului la viață, supraviețuire și dezvoltare, am analizat evoluția cazurilor de moarte violentă în rândul copiilor în ultimii trei ani. În toți anii analizați, încălcarea regulilor de securitate a circulației reprezintă principalul factor de risc letal pentru copii. În ceea ce privește prevenirea suicidului în rândul copiilor, salut adoptarea Instrucțiunii intersectoriale privind prevenirea și gestionarea comportamentului suicidar, aprobată prin Ordinul MEC nr. 842 din 04.06.2025 "Cu privire la aprobarea Instrucțiunii privind prevenția și postvenția comportamentului suicidar în mediul școlar", precum și a Protocolului clinic național „Comportamentul suicidar”, aprobat prin Ordinul MS nr. 973 din 24.10.2025, documente care instituie un cadru normativ coerent pentru identificarea timpurie a riscurilor, evaluarea multidisciplinară și intervenția coordonată în cazurile de comportament suicidar. Având în vedere sensibilitatea extremă a subiectului și riscul de recidivă (tentative) în rândul minorilor, încurajez autoritățile competente să monitorizeze atent aplicarea practică a acestor mecanisme, pentru a preveni formalismul instituțional și reacțiile tardive.

Cât privește traficul ilicit de droguri, chiar dacă datele unui studiu european (ESPAD), publicat în 2025, arată că procentul adolescenților din Republica Moldova care au declarat că au consumat

droguri ilicite cel puțin o dată în viață reprezintă una dintre cele mai scăzute rate din Europa, fenomenul este unul îngrijorător, în special datorită faptului că datele statistice din ultimii trei ani indică o creștere a fenomenului circuitului ilegal al drogurilor în Republica Moldova, în special a infracțiunilor ce vizează drogurile sintetice și amestecurile de substanțe stupefiante. În acest context, salut constituirea Grupului de lucru pentru elaborarea Strategiei Naționale în domeniul Drogurilor și Adicțiilor pentru anii 2026–2032, precum și inițierea procesului de consultare cu implicarea experților Consiliului Europei și a instituțiilor relevante. Recomand ca autoritățile să acorde prioritate clară componentei de protecție a copilului. Consider că abordarea actuală, predominant punitivă, a consumului de substanțe, inclusiv în cazul copiilor, nu răspunde adecvat caracterului complex al fenomenului și nu produce efecte durabile de prevenire. Este necesară o schimbare de paradigmă, de la reacția bazată pe pedeapsă către măsuri integrate de prevenire, tratament, consiliere psihologică și reintegrare socială, care să recunoască copiii consumatori de substanțe ca beneficiari ai protecției statului și nu ca infractori.

De asemenea, am constatat extinderea rapidă a consumului de țigări electronice în rândul copiilor și adolescenților. În acest sens, îmi exprim îngrijorarea față de amânarea repetată a intrării în vigoare a interdicției aromelor pentru produsele din tutun și produsele conexe, inclusiv țigările electronice. Amânarea contravine recomandărilor explicite ale Organizației Mondiale a Sănătății (OMS), care includ interzicerea aromelor printre măsurile esențiale de reglementare a acestor produse, pentru protejarea tinerilor.

În domeniul educației, evoluțiile din 2025 reflectă un angajament ferm al Ministerului Educației și Cercetării pentru asigurarea respectării drepturilor copilului. Este în proces de implementare reforma curriculară, care urmărește adaptarea procesului educațional la nevoile individuale ale elevilor, în vederea asigurării unei educații de calitate pentru toți copiii. Pe lângă documentele de politici publice relevante sectorului, sunt în curs de implementare numeroase proiecte și programe, precum "Investim în Profesori", "Investim în educatori"; "Investim în directori, Leadership și transformare organizațională", "EduLife". Rețeaua școlilor-model a fost extinsă în 2025 de la 35 la 90 de școli. De asemenea, este ținută asigurarea transportului școlar pentru elevii din zonele rurale și acordarea de stimulente financiare pentru familiile care aleg să-și transfere copiii dintr-o școală mică, cu mai puțin de 50 de elevi, într-o instituție mai mare. În același timp, persistă anumite provocări. Spre exemplu, rata de neșcolarizare și de abandon școlar în rândul copiilor de etnie romă continuă a fi una semnificativă. Suplimentar, se atestă o creștere a absenteismului nemotivat, în special în rândul copiilor din medii vulnerabile. O provocare majoră continuă să rămână asigurarea dreptului la protecție a copiilor față de orice formă de violență în instituțiile de învățământ, acesta fiind unul dintre drepturile cel mai des pretins încălcate în cererile adresate Ombudsmanului Copilului în 2025 și în sesizările din oficiu. O altă preocupare ține de asigurarea bunăstării psiho-emoționale a cadrelor didactice, aspect deosebit de important datorită implicațiilor pe care munca acestor profesioniști o are asupra realizării drepturilor copilului la și în educație.

Continuă să existe lacune în ceea ce privește executarea hotărârilor judecătorești privind stabilirea domiciliului copilului, respectarea programului de întâlniri și plata pensiei de întreținere. Acest ultim aspect a fost discutat în 2025 pe platforma parlamentară a Comisiei drepturile omului și relații interetnice și Comisiei protecție socială, sănătate și familie, urmare a

elaborării, cu suportul UNICEF, a raportului tematic „Analiza mecanismului și procedurilor de executare a pensiei de întreținere a copiilor”¹.

În domeniul dreptului la sănătate, îngrijorătoare este creșterea ratei mortalității infantile, în special în mediul rural. De asemenea, se atestă o creștere a numărului de cazuri privind unele boli prevenibile prin vaccinare, în special cazuri și focare de rujeolă. Această situație epidemiologică nefavorabilă este determinată inclusiv de scăderea acoperirii vaccinale. Actualmente, acoperirea vaccinală de 95% la vârstele țintă, prevăzute de Programul Național de Imunizări, este atinsă doar la vaccinarea BCG (tuberculoză). Totodată, este de apreciat adoptarea, în 2025, a Legii cu privire la exercitarea profesiei de psiholog (nr. 103/2025).

Ce ține de monitorizarea respectării drepturilor copiilor, în 2025, am contribuit la integrarea perspectivei drepturilor copilului în rapoartele alternative ale Oficiului Avocatului Poporului, și am transmis Comitetului ONU pentru Drepturile Copilului Contribuțiile scrise la Lista de probleme înainte de raportare (Written inputs to the List of issues prior to reporting, LOIPR).

De asemenea, cu suportul UNICEF, am elaborat Raportul tematic „Analiza integrării drepturilor copilului în programele de studii ale Institutului Național al Justiției (INJ)”². Una dintre recomandările-cheie ale studiului a vizat necesitatea elaborării și includerii în programul de studiu a unui nou curs „Justiția pentru copii: standarde internaționale, abordări moderne și responsabilitatea profesioniștilor”. Apreciez includerea de către INJ a unui astfel de curs în planul modular de formare continuă și îmi asum angajamentul de a contribui substanțial la elaborarea cursului dat și a suportului de curs.

Alte două studii tematice realizate în 2025 au vizat respectarea drepturilor persoanelor vulnerabile, inclusiv copii. Cu suportul UNICEF și UNHCR, Oficiul Avocatului Poporului a analizat impactul reformei sistemului de asistență socială asupra drepturilor persoanelor vulnerabile, inclusiv asupra copiilor, solicitanților de azil, beneficiarilor de protecție internațională și protecție temporară. Totodată, cu suportul UNICEF, Oficiul Avocatului Poporului a elaborat studiul „Evaluarea cadrului normativ și a mecanismelor instituționale de prevenire, identificare și gestionare a violenței în contextul tulburărilor mintale, precum și a măsurilor de protecție a copiilor în situații de risc”.

Urmare a alegerii mele, în 2025, de către Adunarea Generală a Rețelei Europene a Ombudsmanilor pentru Copii (European Network of Ombudspersons for Children, ENOC), în calitate de Președinte al Rețelei, am coordonat elaborarea raportului tematic anual privind protecția și promovarea dreptului copiilor la sănătate fizică³. Rezultatele studiului au fost discutate în cadrul celei de-a 29-a Conferințe anuale a ENOC, organizată în perioada 17-18 septembrie 2025, la București, în colaborare cu Avocatul Poporului din România.

¹ Raport tematic: Analiza mecanismului și procedurilor de executare a pensiei de întreținere a copiilor. Disponibil la: <https://ombudsman.md/post-document/raport-tematic-analiza-mecanismului-si-procedurilor-de-executare-a-pensiei-de-intretinere-a-copiilor/>

² Raport tematic „Analiza integrării drepturilor copilului în programele de studii ale Institutului Național al Justiției INJ”. Disponibil la: <https://ombudsman.md/post-document/raport-tematic-analiza-integrarii-drepturilor-copilului-in-programele-de-studii-ale-institutului-national-al-justitiei-ini/>

³ ENOC SYNTHESIS REPORT. Protection and Promotion of Children's Right to Physical Health 2025. Disponibil la: <https://enoc.eu/wp-content/uploads/ENOC-Synthesis-Report-on-CR-to-physical-health-2025-FV.pdf>

Pe parcursul anului 2025, am înaintat 30 de propuneri de perfecționare a legislației și am emis 19 opinii asupra proiectelor de acte normative. Totodată, în baza rezultatelor examinării cererilor și sesizărilor din oficiu, am emis 19 acte de reacționare (avize cu recomandări, sesizări și concluzii în instanța de judecată).

În 2025, am consultat opinia copiilor în timpul vizitelor de monitorizare și activităților de informare și promovare, inclusiv în cadrul Caravanei Drepturilor Omului și Forumului Național al Drepturilor Copiilor. Copiii au abordat probleme precum implicarea elevilor în procesele decizionale, violența și discriminarea în școli, abuzul și exploatarea sexuală a copiilor, justiția prietenoasă copiilor, serviciile de sănătate prietenoase tinerilor.

În 2026, voi continua să monitorizez respectarea drepturilor copiilor, elaborând cel puțin 4 rapoarte tematice pe teme prioritare și emergente. De asemenea, voi depune eforturi pentru prevenirea încălcării drepturilor copilului și repunerea imediată în drepturi, în cazul încălcării acestora.

În final, țin să mulțumesc echipei din Direcția Drepturile Copilului, dar și din celelalte subdiviziuni, inclusiv teritoriale, ale Oficiului Avocatului Poporului, pentru suportul oferit în exercitarea mandatului. La fel, exprim gratitudine partenerilor, în special UNICEF, ce au avut o contribuție substanțială în activitatea de monitorizare a drepturilor copilului.

**Cu respect,
Vasile COROI,
Avocatul Poporului pentru drepturile copilului**

REZUMATUL RAPORTULUI ANUAL PRIVIND RESPECTAREA DREPTURILOR ȘI LIBERTĂȚILOR OMULUI ÎN ANUL 2025

În anul 2025, Oficiul Avocatului Poporului (OAP) a avansat semnificativ pe dimensiunea consolidării instituționale, prin inițierea reconstrucției sediului oficial – Casa Europeană a Drepturilor Omului (finanțare de la bugetul de stat, cost estimat 39 mil. lei; lucrări demarate în noiembrie 2025, progres 7%, finalizare planificată în decembrie 2027), precum și prin măsuri de întărire a resurselor umane (majorarea claselor de salarizare și reducerea fluctuației de personal). Cu toate acestea, persistă vulnerabilități care pot afecta independența și capacitatea operațională a instituției: subfinanțarea statelor de personal (acoperire financiară de circa 66% din cele 72 de funcții prevăzute), efectele moratoriului bugetar asupra posibilității reale de angajare, riscuri de imixtiune și extinderea competențelor fără resurse adecvate. În paralel, OAP a consolidat implicarea în mecanismele europene (intervenții în supravegherea executării hotărârilor CtEDO, participare la procesele aferente Clusterului 1), a avansat inițiative-cheie (mecanismul independent CRPD art. 33(2), cooperarea cu CALM), iar datele PNUD privind accesul la justiție au confirmat o percepție favorabilă asupra profesionalismului, imparțialității și accesibilității instituției.

Pe parcursul anului, OAP a exercitat un rol activ de monitorizare a funcționării instituțiilor democratice, a procesului electoral și a politicilor publice relevante pentru protecția drepturilor omului. În contextul alegerilor parlamentare din 28 septembrie 2025, monitorizarea realizată a constatat că scrutinul s-a desfășurat într-un cadru normativ modernizat și fără încălcări majore care să influențeze rezultatul, deși procesul electoral a avut loc într-un context tensionat, marcat de modificări legislative accelerate, ingerințe externe și manifestări de corupere electorală și discurs de ură.

În același timp, Oficiul Avocatului Poporului a promovat principiile bunei guvernări și controlului democratic prin facilitarea dialogului dintre autorități și societatea civilă, susținerea inițiativelor privind protecția apărătorilor drepturilor omului și monitorizarea implementării Programului Național privind Asigurarea Respectării Drepturilor Omului (PNADO) 2024–2027. În domeniul situațiilor excepționale și al securității, instituția a evidențiat necesitatea consolidării garanțiilor constituționale, a transparenței și a mecanismelor de control asupra măsurilor restrictive, salutând totodată actualizarea cadrului normativ în domeniul securității. În acest context, Avocatul Poporului a subliniat importanța colectării datelor dezagregate și a integrării transversale a drepturilor omului în procesul de aderare la Uniunea Europeană, ca element esențial pentru consolidarea statului de drept și a valorilor democratice.

În **Capitolul I** al Raportului este analizată situația generală privind respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului în Republica Moldova în anul 2025. Analiza vizează evoluțiile și provocările identificate în domenii, precum dreptul la sănătate, accesul la justiție, protecția socială, dreptul la muncă, libertatea și securitatea persoanei, libertatea de exprimare și accesul la informație. Totodată, având în vedere dinamica accelerată a transformărilor sociale, economice și tehnologice la nivel global și național, capitolul include și analiza unor domenii emergente

monitorizate de Avocatul Poporului în perioada de referință. În acest context, sunt examinate aspecte ce țin de respectarea drepturilor omului în mediul digital, impactul activităților economice și al mediului de afaceri asupra drepturilor omului, precum și realizarea dreptului fiecărei persoane la un mediu înconjurător curat, sănătos și durabil.

În anul 2025, Ombudsmanul notează că **sistemul de sănătate** din Republica Moldova a parcurs un proces de modernizare accelerată prin adoptarea unor strategii-cheie, precum Programul Național pentru Digitalizare 2025-2030 și planuri de reformă structurală vizând descentralizarea serviciilor oncologice și construcția de spitale regionale. Deși s-au făcut progrese în alinierea la standardele europene prin introducerea Dosarului Electronic de Sănătate și a sistemelor de licențiere a personalului, sistemul rămâne marcat de inegalități profunde între mediul urban și rural. Deficitul acut de specialiști în teritoriu, accesul limitat la medicamente esențiale și vulnerabilitățile din domeniul sănătății mintale subminează realizarea deplină a dreptului la ocrotirea sănătății, transformând adesea serviciile medicale într-un beneficiu mai mult formal decât accesibil pentru populația din zonele izolate. Monitorizarea efectuată de Avocatul Poporului în această perioadă evidențiază deficiențe sistemice grave, de la erori tehnice în gestionarea concediilor medicale până la lipsa interoperabilității bazelor de date psihiatrice și lacune în supravegherea serviciilor de reproducere asistată. Intervențiile Ombudsmanului au scos în evidență o abordare predominant reactivă a autorităților în gestionarea situațiilor de criză, subliniind necesitatea unei colaborări intersectoriale mai strânse. Totodată, se pune un accent deosebit pe siguranța pacientului și pe transparență, fiind elaborate ghiduri practice pentru informarea persoanelor și responsabilizarea personalului medical, în efortul de a proteja drepturile fundamentale într-un sistem aflat în plină transformare digitală și legislativă.

În **domeniul justiției**, Avocatul Poporului evidențiază în anul de raportare mai multe progrese, concretizate prin adoptarea unor acte normative esențiale pentru consolidarea accesului la justiție. Acestea vizează reglementarea asistenței juridice garantate de stat parțial gratuită, protecția împotriva violenței, amnistierea persoanelor condamnate la detenție pe viață, precum și exercitarea profesiei de avocat. Au fost promovate, totodată, inițiative legislative menite să sporească transparența și integritatea sistemului judiciar. În cadrul procesului de consultare a proiectelor de lege, Avocatul Poporului a formulat recomandări privind sporirea transparenței în administrarea sistemului judecătoresc și al procuraturii și consolidarea integrității judecătorilor care examinează cauze de corupție, privind medierea și statutul mediatorului și îmbunătățirea mecanismului de acordare de către stat a compensației financiare victimelor infracțiunilor. De asemenea, Avocatul Poporului a subliniat necesitatea implementării uniforme a noilor reglementări, a monitorizării sistematice a impactului reformelor și a sincronizării hărților teritoriale ale instanțelor, procuraturii și poliției, în vederea eliminării barierelor de acces la justiție, în special pentru grupurile vulnerabile. Au fost semnalate, de asemenea, deficiențe de transparență în procesul legislativ, precum și riscurile pe care le implică introducerea medierii obligatorii, care ar putea limita accesul liber la justiție. La fel, Avocatul Poporului a analizat rezultatele evaluării inițiale a candidaților la funcții în organele de autoadministrare judecătorească și ale procuraturii, Consiliul Superior al Magistraturii și Consiliul Superior al Procurorilor, realizată de Comisia Pre-Vetting. Totodată, în pofida reformelor întreprinse, Avocatul Poporului a constatat menținerea unor probleme sistemice privind dreptul la un proces echitabil. Acestea se referă, la durata excesivă a procedurilor judiciare și la neexecutarea sau executarea tardivă a hotărârilor judecătorești definitive.

De asemenea, Avocatul Poporului menționează că în Republica Moldova a fost demarată o transformare structurală a **sistemului de protecție socială** prin reforma „RESTART” și Planul de creștere 2025-2027, urmărind alinierea la standardele europene și digitalizarea serviciilor prin platforma e-Social. Guvernul a aprobat pachete legislative extinse pentru modernizarea serviciilor destinate persoanelor vârstnice, victimelor violenței și persoanelor cu dizabilități, incluzând servicii noi precum spălătoria socială și sprijinul alimentar. Totodată, s-a intervenit pentru susținerea serviciului de asistență personală prin preluarea acestuia de către o agenție centralizată, după criza provocată de neplata salariilor la nivel local, și s-au operat indexări ale pensiilor. În ciuda acestor reforme, monitorizarea efectuată de Avocatul Poporului relevă deficiențe sistemice grave, de la cazuri de exploatare prin muncă forțată și violență în centrele de plasament (precum cel din Bădiceni), până la bariere persistente în accesibilitatea transportului interurban pentru persoanele cu dizabilități. Ombudsmanul a semnalat reticența autorităților din municipiul Chișinău în asigurarea gratuității transportului pentru toți pensionarii și a evidențiat inechități în calcularea vechimii în muncă pentru militari. Deși cadrul normativ se modernizează rapid, succesul reformei este amenințat de suprasolicitarea personalului social, fragmentarea administrativă și dependența critică a serviciilor locale de intervențiile financiare de urgență ale bugetului de stat.

În **contextul protecției muncii**, Avocatul Poporului a notat că sporirea salariului minim la 5.500 de lei a fost un pas pozitiv, dar insuficient pentru un trai decent, iar ratificarea parțială a Cartei Sociale Europene (revizuite) a lăsat în continuare deschisă problema garantării unui venit corespunzător. Munca nedeclarată la fel rămâne o problemă gravă, autoritățile semnalând o creștere a acestui fenomen comparativ cu anul 2024. Totodată, Avocatul Poporului a menționat modificarea unor acte normative în domeniul controlului exercitat de Inspectoratul de Stat al Muncii, având ca scop eliminarea suprapunerilor și a procedurilor birocratice excesive, precum și consolidarea autonomiei operaționale, a flexibilității intervențiilor și a capacității de reacție rapidă a Inspectoratului de Stat al Muncii în identificarea și combaterea muncii nedeclarate. De asemenea, Avocatul Poporului a contribuit la promovarea proiectului de lege privind prevenirea și combaterea fenomenului de violență și hărțuire la locul de muncă. Astfel, prin aceste modificări se interzic toate formele de violență și hărțuire care apar în cadrul raporturilor de muncă, precum și altor raporturi legate nemijlocit de acestea, indiferent de forma de manifestare, frecvența, intensitatea sau statutul persoanei care le exercită. Totodată, Curtea Constituțională a admis sesizarea Avocatului Poporului și a declarat neconstituționale restricțiile care interziceau persoanelor cu activități recente în servicii private conexe să ocupe funcții de inspector de muncă, constatând încălcarea dreptului la muncă și la acces la funcții publice. De asemenea, Avocatul Poporului apreciază măsurile de stimulare a angajării tinerilor prin facilitarea tranziției acestora de la studii la piața muncii, fiind implementat un program de sprijin care prevede acordarea unui adaos salarial lunar pentru o perioadă de 12 luni.

Tot în 2025, au fost înregistrate progrese strategice în alinierea la standardele europene privind **libertatea și siguranța persoanei**, marcate de adoptarea Programului național de ordine și securitate publică 2026-2030 și de încetarea supravegherii CtEDO pentru grupuri majore de cauze (ex. grupul Șarban). Totuși, consolidarea funcției de securitate a statului a generat noi provocări pentru drepturile fundamentale. Introducerea sancțiunilor pentru „participarea plătită la adunări” și noile politici de securitate cibernetică au fost identificate ca arii de risc din cauza formulărilor vagi, care pot conduce la restrângeri nejustificate ale libertății de exprimare și a vieții

private, necesitând un control judiciar riguros și criterii clare de aplicare. Monitorizarea efectuată de Avocatul Poporului în 2025 evidențiază persistența unor deficiențe structurale grave în aplicarea măsurilor privative de libertate, precum utilizarea excesivă și insuficient motivată a arestului preventiv și a reținerilor informale. Cazuri tragice, precum decesul unui tânăr în custodia poliției sau internările psihiatrice forțate fără acordul tutorilor, au evidențiat lacune sistemice în gestionarea persoanelor vulnerabile și lipsa de comunicare interinstituțională. Deși s-au făcut pași importanți prin facilitarea tranzitului refugiaților ucraineni deținuți ilegal peste hotare și prin îmbunătățirea mecanismelor de petiționare în penitenciare, eficiența reală a protecției dreptului la libertate rămâne condiționată de eliminarea practicilor stereotipice din justiție și de respectarea strictă a principiului excepționalității detenției.

În anul 2025, **libertatea de exprimare, întrunire și asociere** s-a aflat în mod special în atenția Avocatului Poporului, având în vedere adoptarea mai multor inițiative legislative care au vizat reglementarea spațiului mediatic, a mediului online și a organizării evenimentelor publice. În acest context, Avocatul Poporului a subliniat necesitatea ca modificările legislative să respecte principiile legalității, clarității, proporționalității și previzibilității, precum și standardele europene privind pluralismul mediatic, independența editorială și protecția surselor jurnalistice. De asemenea, Ombudsmanul a atras atenția asupra riscurilor pe care anumite măsuri de blocare a conținutului online sau suprapuneri legislative în domeniul întrunirilor publice le pot avea asupra exercitării efective a libertății de exprimare și a dreptului la întrunire pașnică.

În perioada de raportare au fost semnalate și provocări în exercitarea acestor drepturi. În contextul adoptării unor măsuri legislative pentru combaterea corupției electorale, organizațiile societății civile au exprimat îngrijorări privind posibilitatea interpretării restrictive a unor prevederi ce pot afecta mobilizarea civică legitimă. De asemenea, organizarea unor manifestații publice, inclusiv Marșul Pride din iunie 2025, a evidențiat dificultăți legate de aplicarea uniformă a legislației și de respectarea principiului nediscriminării. Totodată, în contextul alegerilor parlamentare au fost înregistrate cazuri de intimidare și presiuni asupra jurnaliștilor, ceea ce ridică îngrijorări privind siguranța presei și libertatea de exprimare. În acest sens, Avocatul Poporului a reiterat obligația statului de a asigura un mediu sigur pentru exercitarea libertății de exprimare, protecția jurnaliștilor și garantarea dreptului tuturor persoanelor de a participa liber la viața publică.

La fel, Avocatul Poporului atrage atenția asupra progreselor strategice remarcabile în **protecția avertizorilor de integritate**, eforturi recunoscute oficial prin raportul OCDE, care evidențiază rolul proactiv al Ombudsmanului în gestionarea represaliilor. Reforma centrală a acestei perioade o reprezintă transpunerea Directivei (UE) 2019/1937, care impune instituirea canalelor obligatorii de raportare în sectoarele public și privat, consolidarea confidențialității și măsuri clare de reparare a prejudiciilor. În ciuda acestui cadru normativ modernizat și a intervențiilor de succes în instanță - unde Ombudsmanul a demascat tactici complexe de intimidare precum supravegherea GPS sau defăimarea publică - numărul cererilor de protecție a scăzut, indicând o posibilă persistență a neîncrederii angajaților în eficiența reală a sistemului. Analiza activității din 2025 relevă că barierele structurale, precum dificultatea de a proba legătura de cauzalitate între dezvoltare și sancțiuni, rămân obstacole majore în calea integrității instituționale. Pentru a depăși aceste limite, Avocatul Poporului solicită crearea unei unități specializate dedicate exclusiv avertizorilor, care să asigure o monitorizare continuă și să prevină interpretările abuzive ale

statutului de protejat. Deși majoritatea ministerelor au început implementarea mecanismelor interne, succesul reformei pe termen lung depinde de trecerea de la conformitatea legală la o cultură organizațională care să excludă frica de răzbunare, susținută de politici educaționale și de o securitate juridică predictibilă.

În 2025, implementarea Legii nr. 148 privind **accesul la informațiile de interes public** în Republica Moldova a fost marcată de eforturile active de monitorizare ale Avocatului Poporului, dar și de persistența unor bariere practice semnificative. Deși cadrul normativ a fost modernizat, Ombudsmanul a identificat o confuzie frecventă între dreptul de acces la informație și cel de petiționare, alături de o tendință a publicului de a solicita opinii sau interpretări noi, acțiuni care depășesc obligația legală a autorităților de a furniza doar date preexistente. Totodată, intervențiile instituției au vizat corectarea refuzurilor nejustificate și a răspunsurilor incomplete, în 2025 fiind emise avize cu recomandări și concluzii în instanță privind nerespectarea termenelor legale și îngrădirea accesului la informații. Pentru a asigura o aplicare unitară a legii, autoritățile au mizat pe digitalizare prin lansarea platformei „e-Democrație” și pe instruirea a peste 2.200 de funcționari publici. Cu toate acestea, persistă unele provocări în ceea ce privește asigurarea accesibilității lingvistice. În acest context, recomandarea Avocatului Poporului de a garanta persoanelor aparținând minorităților naționale posibilitatea de a primi anumite informații în limba maternă nu a fost susținută de Ministerul Justiției, care a invocat considerente de ordin constituțional, precum și absența unei obligații privind traducerea acestora. Astfel, deși infrastructura digitală și ghidurile practice progresa, succesul real al reformei rămâne condiționat de creșterea culturii transparenței proactive.

În contextul asigurării **drepturilor persoanelor din stânga Nistrului**, Avocatul Poporului subliniază o agravare continuă a încălcărilor drepturilor omului în regiunea transnistreană, unde autoritățile neconstituționale nu doar că ignoră recomandările internaționale, dar impun reguli arbitrare care afectează libertățile fundamentale ale locuitorilor. Accesul Avocatului Poporului la localitățile din stânga Nistrului și municipiul Bender rămâne restricționat, ceea ce face imposibilă monitorizarea directă a situației. În aceste condiții, investigațiile se bazează pe cereri individuale, pe rapoarte ale organizațiilor internaționale și pe datele colectate de Reprezentanța Varnița. Deși dialogul cu entitățile neconstituționale este purtat exclusiv conform standardelor internaționale, acesta rămâne un instrument esențial pentru protejarea drepturilor fundamentale și prevenirea abuzurilor asupra persoanelor deținute ilegal.

Un progres important îl reprezintă continuarea eforturilor de eliberare a unor persoane deținute ilegal în instituțiile penitenciare aflate sub controlul entităților neconstituționale, proces care a înregistrat evoluții și în luna februarie 2025, cu sprijinul Guvernului Republicii Moldova și al Misiunii OSCE.

Totodată, Avocatul Poporului reiterează că respectarea drepturilor omului în regiune rămâne una dintre cele mai persistente restanțe ale Republicii Moldova, constituind de mai mulți ani o criză a drepturilor omului, agravată în contextul crizei energetice din 2024-2025. Cu toate acestea, Avocatul Poporului subliniază progresele înregistrate în regiunea transnistreană în anumite domenii privind dreptul la asistență și protecție socială și dreptul la sănătate. Se remarcă totuși o creștere a numărului de persoane documentare cu acte de identitate și a numărului de permise de conducere eliberate. Deși, lipsa unui cadru legal clar pentru protecția persoanelor strămutate

intern rămâne o problemă gravă, iar tinerii care refuză încorporarea forțată în structurile militare transnistrene sunt expuși riscului de persecuție. Avocatul Poporului insistă asupra necesității unor modificări legislative care să ofere protecție celor forțați să părăsească regiunea din cauza represiunii regimului de la Tiraspol. În același context, autoritățile neconstituționale restrâng libertatea de exprimare și accesul la informații prin „Doctrina securității informaționale a rmn 2020-2026”, aprobată prin „decretul” nr. 121 din 26 martie 2020, de către liderul de la Tiraspol, utilizându-o pentru a intimida societatea civilă și a reprimă opiniile critice. Totodată, libertatea de religie este limitată, membrii cultului Martorii lui Iehova din regiunea transnistreană sunt împiedicați să își exercite liber acest drept, neavând un statut juridic recunoscut și confruntându-se cu riscul constant de sancțiuni administrative și amenzi administrative pentru practicarea credinței lor.

În decursul anului de raportare, Avocatul Poporului a monitorizat în mod special și **respectarea dreptului la un mediu înconjurător sănătos** prin evaluarea cadrului normativ și a modului de implementare a obligațiilor asumate de stat. În anul 2025, au fost realizate mai multe acțiuni de promovare și consolidare a acestui domeniu, inclusiv elaborarea unui ghid și a unui studiu privind rolul Oficiului Avocatului Poporului în protecția dreptului la un mediu sănătos, precum și lansarea unor apeluri publice pentru limitarea utilizării articolelor pirotehnice în perioada sărbătorilor de iarnă, având în vedere impactul acestora asupra mediului, sănătății populației și bunăstării animalelor.

Activitatea de monitorizare a evidențiat însă că asigurarea unui mediu curat și durabil rămâne o provocare pentru autorități, în special în contextul schimbărilor climatice, poluării și gestionării resurselor naturale. Cazuistica examinată de Avocatul Poporului în anul 2025 a inclus intervenții privind gestionarea focarelor de pestă porcină africană, defrișările neautorizate, depozitarea deșeurilor și poluarea fonică. În aceste situații, Ombudsmanul a formulat recomandări către autoritățile competente pentru prevenirea riscurilor de mediu, îmbunătățirea cadrului normativ și consolidarea cooperării interinstituționale. Totodată, instituția subliniază necesitatea adoptării unor măsuri concrete pentru protecția mediului, inclusiv îmbunătățirea calității apei și aerului, extinderea suprafețelor împădurite, gestionarea responsabilă a resurselor naturale și consolidarea cooperării la nivel național și internațional.

În contextul **promovării și respectării drepturilor omului în activitățile economice**, în cadrul cooperării dintre Oficiul Avocatului Poporului și Institutul Danez pentru Drepturile Omului a fost elaborată Evaluarea națională de bază privind afacerile și drepturile omului în Republica Moldova. Analiza relevă că, deși cadrul legal național oferă o bază generală pentru protecția drepturilor omului, integrarea acestor standarde în domeniul activităților economice rămâne limitată și fragmentată. Totodată, legislația națională nu prevede în mod explicit obligații privind exercitarea diligenței necesare de către companii în ceea ce privește respectarea drepturilor omului.

Analiza relevă, totodată, existența unor riscuri semnificative în anumite sectoare economice, precum agricultura, construcțiile și HoReCa, unde persistă niveluri ridicate de muncă informală, salarii neoficiale și condiții precare de muncă. De asemenea, mecanismele de remediere a încălcărilor drepturilor omului rămân limitate și insuficient utilizate, iar criteriile privind respectarea drepturilor omului sunt slab integrate în procese precum achizițiile publice sau activitatea întreprinderilor de stat. Provocări suplimentare sunt semnalate în sectorul IT, precum și în regiunea transnistreană, unde accesul la mecanisme de protecție este limitat. În acest context,

studiul formulează recomandări pentru consolidarea cadrului instituțional și normativ, combaterea muncii informale, promovarea responsabilității întreprinderilor și asigurarea accesului efectiv la remedii pentru persoanele afectate de încălcări ale drepturilor omului în activitățile economice.

În anul 2025, Avocatul Poporului a monitorizat și **respectarea drepturilor omului în mediul online** și procesele digitale, având în vedere impactul tot mai mare al tehnologiilor digitale asupra exercitării drepturilor fundamentale. În acest context, Oficiul Avocatului Poporului, a elaborat un Studiu privind impactul digitalizării asupra drepturilor omului în Republica Moldova, care evidențiază caracterul fragmentat al cadrului juridic și necesitatea consolidării unei guvernante digitale centrate pe drepturile omului. Studiul evidențiază și necesitatea unor mecanisme eficiente de protecție a datelor cu caracter personal, de supraveghere și de asigurare a accesului la remedii efective. Totodată, analiza atrage atenția asupra riscurilor specifice pentru grupurile vulnerabile, inclusiv femei, copii, persoane cu dizabilități și persoane în etate, care pot fi afectate în mod disproporționat de decalajul digital, accesul limitat la servicii digitale sau de riscurile din mediul online. În același timp, au fost evidențiate progrese în dezvoltarea serviciilor publice digitale, consolidarea securității cibernetice, în vederea asigurării unui echilibru între inovația tehnologică și respectarea drepturilor fundamentale ale omului.

În **Capitolul II privind domeniul drepturilor copilului**, Ombudsmanul Copilului a evidențiat atât progresele, cât și provocările în asigurarea drepturilor copilului în Republica Moldova.

În contextul asigurării dreptului la viață, supraviețuire și dezvoltare, Ombudsmanul Copilului a studiat evoluția cazurilor de moarte violentă în rândul copiilor. Cât privește prevenirea suicidului în rândul copiilor, Ombudsmanul Copilului salută adoptarea Instrucțiunii intersectoriale privind prevenirea și gestionarea comportamentului suicidar, aprobată prin Ordinul MEC nr. 842 din 04.06.2025 "Cu privire la aprobarea Instrucțiunii privind prevenția și postventia comportamentului suicidar în mediul școlar", precum și a Protocolului clinic național „Comportamentul suicidar”, aprobat prin Ordinul Ministerului Sănătății nr. 973 din 24.10.2025, documente care instituie un cadru normativ coerent pentru identificarea timpurie a riscurilor, evaluarea multidisciplinară și intervenția coordonată în cazurile de comportament suicidar.

Având în vedere sensibilitatea extremă a subiectului și riscul de recidivă (tentative) în rândul minorilor, Ombudsmanul Copilului încurajează autoritățile competente să monitorizeze atent aplicarea practică a acestor mecanisme, pentru a preveni formalismul instituțional și reacțiile tardive, subliniind că protecția vieții copilului impune intervenții reale, prompte și coordonate, iar lipsa experienței necesare, conjugat cu deficiențe ale culturii organizaționale pot periclita în mod serios efortul de a asigura gestionarea corectă a asemenea cazuri.

În contextul asigurării dreptului la sănătate, în calitate de Președinte al Rețelei Europene a Ombudsmanilor pentru Copii (European Network of Ombudspersons for Children, ENOC), Ombudsmanul Copilului din Republica Moldova a coordonat elaborarea raportului tematic anual al ENOC privind protecția și promovarea dreptului copiilor la sănătate fizică⁴. Studiul a fost realizat în baza răspunsurilor primite de la 27 de instituții membre ale ENOC la un chestionar tematic, elaborat în procesul cercetării și consultat în cadrul unui grup de lucru compus din 16

⁴ ENOC SYNTHESIS REPORT. Protection and Promotion of Children's Right to Physical Health 2025. Disponibil la: <https://enoc.eu/wp-content/uploads/ENOC-Synthesis-Report-on-CR-to-physical-health-2025-FV.pdf>

reprezentanți ai instituțiilor membre. Totodată, subiectul a fost cercetat și de către tinerii membri ai Rețelei Europene a Tinerilor Consilieri (European Network of Young Advisors, ENYA)⁵. În baza rezultatelor studiului anual și a recomandărilor ENYA, Adunarea Generală a ENOC a adoptat un document de poziție publică privind dreptul copiilor la sănătate fizică⁶. Rezultatele studiului au constituit tema celei de-a 29-a Conferințe anuale a ENOC, organizată în perioada 17-18 septembrie 2025, la București, în colaborare cu Avocatul Poporului din România. Conferința a reunit Ombudsmani și Comisari pentru drepturile copilului din Europa și din afara ei, reprezentanți ai unor instituții europene și internaționale, profesioniști și experți în domeniu, precum și membrii Rețelei Europene a Tinerilor Consilieri. Evenimentul a oferit o platformă unică de schimb de opinii și bune practici pentru cele 44 de instituții membre ENOC, din 34 de țări ale Consiliului Europei, precum și pentru partenerii și actorii-cheie implicați în promovarea și protecția drepturilor copilului.

În ceea ce privește evoluțiile pe plan intern, în 2025, Republica Moldova a aderat la Platforma Globală pentru Accesul la Medicamentele pentru Cancerul Copilăriei (GPACCM), marcând un pas esențial în direcția asigurării accesului copiilor diagnosticați cu cancer la medicamente sigure, eficiente și de calitate. O evoluție deosebit de importantă, din perspectiva asigurării dreptului copiilor la sănătate, a constituit-o adoptarea Legii cu privire la exercitarea profesiei de psiholog, nr. 103/2025.

În același timp, este îngrijorătoare creșterea ratei mortalității infantile, în special în mediul rural. De asemenea, se atestă o creștere a numărului de cazuri privind unele boli prevenibile prin vaccinare, în special cazuri și focare de rujeolă. Această situație epidemiologică nefavorabilă este determinată inclusiv de scăderea acoperirii vaccinale. Actualmente, acoperirea vaccinală de 95% la vârstele țintă, prevăzute de Programul Național de Imunizări, este atinsă doar la vaccinarea BCG (tuberculoză).

Suplimentar, raportul anual conține recomandări rezultate din studiul realizat de către Oficiul Avocatului Poporului, cu suportul UNICEF, privind evaluarea cadrului normativ și a mecanismelor instituționale de prevenire, identificare și gestionare a violenței în contextul tulburărilor mintale, precum și a măsurilor de protecție a copiilor în situații de risc. Studiul a constatat că protecția copiilor în contexte familiale marcate de tulburări mintale și comportamente violente poate fi afectată de necorelarea dintre legislația în domeniul sănătății mintale și cea privind protecția copilului. Deși obligația de protecție a copilului este consacrată atât în dreptul intern, cât și în instrumentele internaționale, procedurile și mecanismele de cooperare intersectorială pe alocuri mai puțin clare determină intervenții tardive sau predominant reactive, adesea declanșate doar după producerea unor incidente grave, și nu ca urmare a identificării timpurii a unui risc asociat tulburărilor mintale ale părintelui sau îngrijitorului. Printre recomandări se numără introducerea obligativității evaluării impactului stării de sănătate mintală a părintelui sau îngrijitorului asupra copilului, ca parte a evaluării riscului de violență, inclusiv prin mecanisme formale de sesizare a serviciilor de protecție a copilului în cazurile cu risc sporit. De asemenea, se recomandă dezvoltarea, la nivel local, a unor mecanisme de identificare timpurie și monitorizare a copiilor

⁵ LET'S TALK YOUNG CHILDREN'S RIGHT TO PHYSICAL HEALTH. Disponibil la: <https://enoc.eu/wp-content/uploads/ENYA-report-2025-FV-1.pdf>

⁶ European Network of Ombudspersons for Children Policy Position Statement on "The Protection and Promotion of Children's Right to Physical Health". Disponibil la: <https://enoc.eu/wp-content/uploads/ENOC-Position-Statement-on-CR-to-Physical-Health-2025-FV.pdf>

expuși riscului de violență în contexte familiale marcate de tulburări mintale, prin cooperare între serviciile sociale, educaționale, medicale și de ordine publică.

În ceea ce privește traficul ilicit de droguri, Ombudsmanul Copilului salută constituirea Grupului de lucru pentru elaborarea Strategiei Naționale în domeniul Drogurilor și Adicțiilor pentru anii 2026–2032, precum și inițierea procesului de consultare cu implicarea experților Consiliului Europei și a instituțiilor relevante, inclusiv prin organizarea primei ședințe oficiale la data de 19 decembrie 2025, în cadrul căreia a fost prezentat proiectul de concept și structura-cadru a viitoarei strategii. La definitivarea documentului de politici publice, Ombudsmanul Copilului recomandă ca autoritățile să acorde prioritate clară componentei de protecție a copilului, prin includerea unor măsuri specifice de: prevenire timpurie în mediul școlar și comunitar; identificare precoce a copiilor aflați în situații de risc; dezvoltare a serviciilor specializate de consiliere și tratament adaptate minorilor; mecanisme funcționale de referire intersectorială între educație, sănătate, asistență socială și justiție; precum și aplicarea măsurilor alternative la sancțiunea penală sau contravențională pentru consumul de substanțe de către minori.

Abordarea actuală, predominant punitivă a consumului de substanțe, inclusiv în cazul minorilor, nu răspunde adecvat, în opinia Ombudsmanului Copilului, caracterului complex al fenomenului și nu produce efecte durabile de prevenire. Tratarea consumatorilor de substanțe exclusiv ca subiecți ai răspunderii penale sau contravenționale și, mai puțin sau deloc, ca persoane aflate într-o situație de vulnerabilitate și risc pentru sănătate, conduce la stigmatizare, excludere socială și la descurajarea accesului la servicii de sprijin. Este necesară o schimbare de paradigmă, de la reacția bazată pe pedeapsă către măsuri integrate de prevenire, tratament, consiliere psihologică și reintegrare socială, care să recunoască minorii consumatori de substanțe ca beneficiari ai protecției statului și nu ca infractori. Consolidarea serviciilor specializate și a mecanismelor de referire interinstituțională este esențială pentru reducerea riscurilor și pentru respectarea principiului interesului superior al copilului. Pentru copii și adolescenți, accesul la servicii confidențiale, adaptate vârstei și multidisciplinare este esențial pentru respectarea dreptului la recuperare și reintegrare socială prevăzut de art. 39 din Convenția ONU cu privire la drepturile copilului. Lipsa acestor servicii sau orientarea cazurilor exclusiv către sistemul penal compromise acest drept și reduce șansele de recuperare pe termen lung.

În acest context, revine autorităților competente – în special celor din domeniile sănătății, educației, protecției sociale și ordinii publice – obligația pozitivă de a dezvolta politici publice bazate pe date, de a asigura accesul copiilor la servicii de prevenire și suport psihosocial și de a monitoriza sistematic impactul consumului de droguri asupra drepturilor copilului. Absența unor intervenții coordonate riscă să transforme fenomenul într-o problemă structurală cu efecte grave asupra generațiilor viitoare.

Avocatul Poporului pentru drepturile copilului constată cu îngrijorare că extinderea rapidă a consumului de țigări electronice în rândul copiilor și adolescenților reprezintă un risc emergent major pentru sănătatea publică și pentru exercitarea deplină a drepturilor copilului. Acest fenomen este relativ nou comparativ cu fumatul tradițional, însă se dezvoltă mult mai rapid, fiind alimentat de factori specifici produselor de tip ENDS (Electronic Nicotine Delivery Systems): accesibilitatea ridicată, utilizare facilă, prezentarea ca alternativă „mai puțin nocivă”, precum și atractivitatea tehnologică și senzorială.

În contextul dat, Ombudsmanul Copilului consideră că atractivitatea produselor, condiționată de arome caracteristice, nu este un element întâmplător în industria țigărilor electronice, ci un mecanism comercial orientat deliberat asupra unui grup țintă (din mai multe grupuri) și incompatibil, prin urmare, cu obligația statului de a proteja copilul împotriva factorilor dăunători sănătății sale. În acest sens, Ombudsmanul Copilului își exprimă îngrijorarea față de amânarea repetată a intrării în vigoare a interdicției aromelor pentru produsele din tutun și produsele conexe, inclusiv țigările electronice. Deși legislația națională a introdus interdicția aromelor caracteristice, aplicarea acesteia a fost amânată inițial până 21 martie 2026⁷, și ulterior până la 21 martie 2029⁸, menținând pe piața produselor de tutun principalul factor de atractivitate pentru copii și adolescenți. Această decizie contravine recomandărilor explicite ale Organizației Mondiale a Sănătății (OMS), care includ interzicerea aromelor printre măsurile esențiale de reglementare a produselor ENDS pentru protejarea tinerilor⁹.

Având în vedere aceste constatări, Ombudsmanul Copilului apreciază că problema țigărilor electronice nu mai poate fi tratată ca un fenomen în devenire, ci ca o provocare structurală pentru sănătatea publică și protecția copilului, care necesită intervenții ferme și coerente: reglementarea strictă a produselor, limitarea atractivității comerciale și consolidarea prevenției în mediul școlar și comunitar. În condițiile în care datele naționale și europene arată o creștere rapidă a prevalenței consumului în rândul minorilor, prelungirea perioadei de tolerare a aromelor creează un risc major de extindere a dependenței de nicotină într-o generație întreagă de copii.

În sectorul educației, evoluțiile din 2025 reflectă un angajament ferm al Ministerului Educației și Cercetării pentru asigurarea respectării drepturilor copilului. Este în proces de implementare reforma curriculară, care urmărește adaptarea procesului educațional la nevoile individuale ale elevilor, în vederea asigurării unei educații de calitate pentru toți copiii. Pe lângă documentele de politici publice relevante sectorului, cum ar fi Strategia de dezvoltare "Educația 2030" și Programul de dezvoltare a educației incluzive în Republica Moldova pentru anii 2024 – 2027, sunt în curs de implementare numeroase proiecte și programe, precum "Investim în Profesori", "Investim în educatori"; "Investim în directori, Leadership și transformare organizațională", "EduLife". Rețeaua școlilor-model a fost extinsă în 2025 de la 35 la 90 de școli. Inițiativa urmărește modernizarea infrastructurii școlilor selectate, dotarea cu echipamente și tehnologii digitale, îmbunătățirea accesibilității pentru elevii cu dizabilități și dezvoltarea competențelor cadrelor didactice, în special în domeniul STEAM și al pedagogiilor inovative. De asemenea, este ținută asigurarea transportului școlar pentru elevii din zonele rurale și acordarea de stimulente financiare pentru familiile care aleg să-și transfere copiii dintr-o școală mică, cu mai puțin de 50 de elevi, într-o instituție mai mare. Astfel, în 2025 s-a continuat achiziționarea unităților de transport școlar, facilitând accesul la educație în special pentru copiii din zonele rurale. Unele unități de transport achiziționate sunt dotate și pentru copii care utilizează scaunul rulant. Conform MEC, în 2025, 40% dintre școlile din Republica Moldova ofereau transport gratuit pentru elevi. Peste 130 instituții au fost dotate cu dispensare gratuite de absorbante în anul școlar 2024-2025. În același timp, persistă anumite provocări. Spre exemplu, în unele școli, în special din mediul rural, condițiile

⁷ Articolul I, pct.3 și articolul VI, alin. (1) lit. e) din Legea nr. 25 din 03.01.2023 privind modificarea unor acte normative, inclusiv modificarea Legii nr. 278/2007 privind controlul tutunului.

⁸ Legea nr. 187 din 10-07-2025, Art. XIX." – La articolul VI din Legea nr. 25/2023 pentru modificarea unor acte normative (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2023, nr. 92, art. 136), cu modificările ulterioare, alineatul (1) se completează cu litera e) cu următorul cuprins: „e) art. I pct. 3, care va intra în vigoare la 21 martie 2029.”

⁹ WHO REPORT ON THE GLOBAL TOBACCO EPIDEMIC 2021, pag. 100

sanitare sunt precare. Încă mai există școli cu WC-uri în curte, neconectate la rețelele de apă și canalizare. Deseori grupurile sanitare nu sunt adaptate nevoilor copiilor cu dizabilități. Rata de neșcolarizare și de abandon școlar în rândul copiilor de etnie romă continuă a fi una semnificativă. Suplimentar, se atestă o creștere a absenteismului nemotivat, în special în rândul copiilor din medii vulnerabile. O altă provocare continuă să rămână asigurarea dreptului la protecție a copiilor față de orice formă de violență în instituțiile de învățământ, acesta fiind unul dintre drepturile cel mai des pretins încălcate în cererile adresate Ombudsmanului Copilului în 2025 și în sesizările acestuia din oficiu. O altă preocupare ține de asigurarea bunăstării psiho-emoționale a cadrelor didactice, aspect deosebit de important datorită implicațiilor pe care munca acestor profesioniști o are asupra realizării drepturilor copilului la și în educație. În vederea adresării factorilor determinanți ai epuizării psiho-emoționale a cadrelor didactice, este de apreciat analiza efectuată de către MEC, în 2025, a numărului de elevi în școlile din mun. Chișinău, care a constatat supraaglomerare în unele instituții, cu clase ajungând până la 38-42 copii, și propunerea de soluții Primăriei pentru rezolvarea problemei supraaglomerării.

Referitor la asigurarea dreptului la asistență și protecție socială, anul 2025 a adus numeroase evoluții pozitive pentru respectarea, protejarea și realizarea drepturilor copilului în Republica Moldova, principala fiind inițierea procesului de elaborare a Programului național pentru protecția copilului 2027-2030, al cărui scop este implementarea Garanției europene pentru copii, angajament asumat de către stat prin Programul Național de Aderare la Uniunea Europeană 2025-2029. Garanția europeană pentru copii (Recomandarea Consiliului European 2021/1004) este un document deosebit de important pentru cei mai vulnerabili și defavorizați copii, întrucât obiectivul acesteia îl constituie prevenirea și combaterea excluziunii sociale prin garantarea accesului copiilor aflați în dificultate la un set de servicii esențiale. Garanția contribuie astfel la reducerea sărăciei în rândul copiilor, care continuă a fi îngrijorător de înaltă în Republica Moldova, și la promovarea egalității de șanse. Serviciile esențiale prevăzute de Garanție sunt din domeniul educației, asistenței medicale, alimentației sănătoase și locuinței adecvate. În contextul acestor servicii, este de apreciat extinderea alimentației gratuite în instituțiile publice de învățământ la ciclul gimnazial, urmare a aprobării Hotărârii Guvernului nr. 80/2025. Această extindere reflectă angajamentul autorităților de a reduce inegalitățile sociale și de a sprijini dezvoltarea sănătoasă a copiilor. De asemenea, este de apreciat aprobarea, în 2025, de către Ministerul Sănătății și Ministerul Educației și Cercetării, a Ordinului interministerial nr. 488/834 cu privire la organizarea și asigurarea sănătății nutriționale a copiilor și elevilor din instituțiile de învățământ general. Ordinul stabilește cerințe și practici obligatorii, reglementând alimentația copiilor și elevilor care va include produse alimentare recomandate, în cantități care acoperă necesitatea de nutrienți și energie a organismului în dezvoltare.

În 2025, cu suportul UNICEF și UNHCR, Oficiul Avocatului Poporului a elaborat Raportul tematic privind impactul reformei sistemului de asistență socială asupra drepturilor persoanelor vulnerabile, inclusiv asupra copiilor, solicitanților de azil, beneficiarilor de protecție internațională și protecție temporară.

Datele analizate evidențiază progrese notabile în consolidarea sistemului de protecție a copilului, în special prin reducerea numărului de copii aflați în instituții rezidențiale și orientarea tot mai accentuată către servicii de tip familial. De asemenea, datele relevă îmbunătățirea mecanismelor de sprijin financiar pentru familii și copii vulnerabili. S-a punctat ca progres și creșterea numărului de angajați a 2 categorii noi de specialiști în sistemul de asistență socială, care au permis să

avem intervenții focusate pentru a crește accesul la servicii sociale pentru familiile cu copii aflate în dificultate, copii în situații de risc, precum și pentru victimele violenței în familie:

- + 201 de specialiști pentru protecția drepturilor copiilor din 215 unități aprobate. Până la implementarea reformei în toată țara erau doar 46.
- + 43 de specialiști în domeniul violenței în familie și al reabilitării victimelor infracțiunilor.

Numărul asistenților parentali profesioniști a crescut de la 426,75 unități, înainte de reforma RESTART, la 443 unități, în 2025.

Studiul mai arată că, deși reforma RESTART este percepută ca îmbunătățind accesibilitatea serviciilor pentru copii și familii, realitatea din teren reflectă un sistem care încă se confruntă cu: bariere teritoriale semnificative; deficit de informație și coordonare; proceduri birocratice complexe; insuficiența serviciilor adaptate familiilor cu copii cu dizabilități. O problemă majoră pentru Republica Moldova, la moment, este insuficiența alocărilor bugetare pentru serviciul Asistență personală, listele de așteptare pentru acest serviciu continuând să existe, respectiv serviciul nu acoperă toate necesitățile copiilor cu dizabilități și ale familiilor acestora.

În privința justiției prietenoase copiilor, în 2025, cu suportul UNICEF, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului a elaborat Raportul tematic "Analiza integrării drepturilor copilului în programele de studii ale Institutului Național al Justiției (INJ)"¹⁰. Analiza ofertei educaționale a INJ a relevat o preocupare reală și consecventă pentru includerea tematicii drepturilor copilului în cadrul proceselor de formare inițială și continuă a profesioniștilor din domeniul justiției. Conținuturile curriculare existente reflectă problematici relevante din perspectiva protecției copilului – de la audierea minorilor în condiții speciale (cel mai des abordat subiect), până la investigarea infracțiunilor contra familiei și minorilor (în aspect procesual și criminalistic). Totuși, anumite domenii esențiale, precum reacționarea promptă a autorităților la cauzele infracționalismului juvenil, justiția restaurativă, aplicarea măsurilor alternative detenției, medierea penală și elaborarea referatelor prezentințiale, rămân insuficient acoperite sau sunt abordate punctual, fără continuitate sistemică între formarea inițială, continuă și cea a formatorilor. Una dintre recomandările-cheie ale studiului a vizat necesitatea elaborării și includerii în programul de studiu a unui nou curs "Justiția pentru copii: standarde internaționale, abordări moderne și responsabilitatea profesioniștilor". Considerăm oportun a dezvolta un curs cu caracter general, orientat spre a crea modele de abordare mai degrabă decât a detalia subiecte concrete, destinat tuturor actorilor din domeniul justiției antrenați pe dimensiunea justiției juvenile, care ar fi în egală măsură valoros atât pentru formarea inițială, cât și pentru formarea continuă. Apreciem includerea de către INJ a unui astfel de curs în planul modular de formare continuă și ne asumăm angajamentul de a contribui substanțial la elaborarea cursului dat și a suportului de curs.

Continuă să existe lacune în ceea ce privește executarea hotărârilor judecătorești privind plata pensiei de întreținere. Aspectul dat a fost discutat în 2025 pe platforma parlamentară a Comisiei drepturile omului și relații interetnice și Comisiei protecție socială, sănătate și familie, urmare a elaborării, cu suportul UNICEF, a raportului tematic „Analiza mecanismului și procedurilor de

¹⁰ Raport tematic „Analiza integrării drepturilor copilului în programele de studii ale Institutului Național al Justiției INJ”. Disponibil la: <https://ombudsman.md/post-document/raport-tematic-analiza-integrarii-drepturilor-copilului-in-programele-de-studii-ale-institutului-national-al-justitiei-inj/>

executare a pensiei de întreținere a copiilor”¹¹. Totodată, persistă lacunele în executarea hotărârilor judecătorești privind stabilirea domiciliului copilului și a programului de întrevederi. În ceea ce privește violența psihologică asupra copiilor, manifestate prin acțiuni de înstrăinare a părintelui, în special a celui care locuiește separat, Ombudsmanul Copilului reiterează soluțiile propuse în raportul anual precedent, prin prisma interesului superior al copilului, în baza principiilor rezultate din jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului (CtEDO) cât privește respectarea dreptului la viața de familie, dar și a prevederilor Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și violenței în familie (Convenția de la Istanbul).

Cât privește respectarea drepturilor copilului în contextul digitalizării, în 2025, cu suportul Institutului Danez pentru Drepturile Omului (DIHR), Oficiul Avocatului Poporului a elaborat Studiul de evaluare a impactului digitalizării asupra drepturilor omului în Republica Moldova¹². Copiii merită o atenție specială în evaluările drepturilor digitale, deoarece nu numai că se numără printre cei mai activi utilizatori ai noilor tehnologii, dar sunt și printre cei mai vulnerabili la efectele negative ale acestora. În Moldova, digitalizarea a avut un impact profund și multifacetic asupra drepturilor copiilor, în special în ceea ce privește educația, protecția, viața privată și egalitatea de șanse în materie de dezvoltare. Pe baza datelor empirice și a analizei juridice, au fost examinate principalele provocări și prezentate tendințele emergente care necesită atenție din partea autorităților de reglementare și a factorilor de decizie.

În contextul asigurării drepturilor și libertăților civile, Ombudsmanul copilului remarcă desfășurarea Forumului Național al Drepturilor Copiilor care a oferit copiilor o platformă de exprimare și dialog cu autoritățile. Participanții au abordat probleme precum implicarea elevilor în procesul decizional, violența și discriminarea în școli, abuzul și exploatarea sexuală a copiilor, justiția prietenoasă copiilor, serviciile de sănătate prietenoase tinerilor.

Totodată, Ombudsmanul Copilului consideră necesar să se inițieze consultări publice privind oportunitatea reglementării voluntariatului politic al copiilor, începând cu vârsta de 15 ani, și privind oportunitatea acordării dreptului de vot de la 16 ani, cel puțin pentru alegerile locale. În viziunea Avocatului Poporului pentru drepturile copilului, problematica dreptului de vot al copilului, inclusiv posibilitatea exercitării acestuia începând cu vârsta de 16 ani, reprezintă o dimensiune esențială a realizării efective a drepturilor civile și politice ale copiilor și a consolidării unei democrații incluzive. Ombudsmanul Copilului amintește că Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei a adoptat Rezoluția 1826 (2011)¹³, prin care a recomandat statelor membre să examineze posibilitatea reducerii vârstei de vot la 16 ani pentru toate alegerile. Conform acesteia, prezența scăzută a tinerilor la alegeri în statele europene, mai ales în rândul grupului 18-24 de ani, a devenit un fapt îngrijorător pentru viitorul democrației, cercetările arătând faptul că cu cât mai mult trebuie tinerii să aștepte pentru a fi implicați în viața politică, cu atât aceștia urmează să fie mai puțin implicați când sunt adulți. De asemenea, în contextul procesului de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană, este necesar a menționa că, prin Rezoluția din 11

¹¹ Raport tematic: Analiza mecanismului și procedurilor de executare a pensiei de întreținere a copiilor. Disponibil la: <https://ombudsman.md/post-document/raport-tematic-analiza-mecanismului-si-procedurilor-de-executare-a-pensiei-de-intretinere-a-copiiilor/>

¹² Studiul de evaluare a impactului digitalizării asupra drepturilor omului în Republica Moldova. Disponibil la: <https://ombudsman.md/studiu-de-evaluare-a-impactului-digitalizarii-asupra-drepturilor-omului-in-republica-moldova/>

¹³ Expansion of democracy by lowering the voting age to 16. Disponibil la: <https://pace.coe.int/en/files/18015/html>

noiembrie 2015 referitoare la reforma legislației electorale a Uniunii Europene (2015/2035(INL))¹⁴, Parlamentul European recomandă statelor membre să examineze modalitățile de armonizare a vârstei minime a alegătorilor la 16 ani, pentru a crește egalitatea electorală în rândul cetățenilor Uniunii. Având în vedere importanța și complexitatea acestei tematici, Ombudsmanul Copilului acordă o atenție sporită dreptului de vot al copilului, în procesul de colectare a datelor și elaborare a Studiului „Percepții asupra drepturilor omului în Republica Moldova”, prin includerea unei secțiuni distincte dedicate acestui subiect, cu explorarea percepțiilor privind votul de la 16 ani. Totodată, Ombudsmanul Copilului își propune elaborarea unui raport tematic dedicat participării copiilor în procesele electorale, care să ofere o evaluare aprofundată din perspectiva drepturilor copilului și să contribuie la o dezbatere informată privind măsurile necesare a fi puse în aplicare. Prin aceste demersuri, instituția urmărește să promoveze recunoașterea copiilor nu doar ca beneficiari de protecție, ci ca cetățeni cu drepturi civile și politice, ale căror opinii și interese trebuie să aibă un impact real asupra deciziilor publice.

În ceea ce privește dreptul copiilor la întruniri, deși Legea nr. 26/2008 privind întrunirile garantează acest drept tuturor, ea nu recunoaște în mod explicit copiii ca titulari de drepturi. În contextul Republicii Moldova, caracterizat printr-un nivel redus de conștientizare și recunoaștere a drepturilor copilului, această lipsă de claritate lasă loc interpretărilor discreționare din partea factorilor de decizie (autorități publice și alte persoane cu putere de influență asupra vieții copiilor), care pot compromite exercitarea efectivă a acestui drept de către copii. De exemplu, în cadrul unui protest Fridays for Future desfășurat la Bălți în anul 2020, copiii au fost inițial atacați pe stradă (inclusiv fizic), iar ulterior în mediul online (prin umilire, ridiculizare etc.). În plus, Legea nr. 26/2008 recunoaște dreptul de a organiza întruniri doar copiilor care au împlinit vârsta de 14 ani și doar împreună cu o persoană cu capacitate deplină de exercițiu. Negarea acestui drept copiilor sub 14 ani și condiționarea exercitării lui de sprijinul unui adult pentru copiii peste 14 ani este problematică din perspectiva drepturilor omului/ copilului (art. 15 al Convenției ONU cu privire la drepturile copilului, art. 21 al Pactului internațional cu privire la drepturile civile și politice și art. 5 al Declarației privind apărătorii drepturilor omului) și este inconsistentă cu pozițiile exprimate de Comitetul ONU pentru Drepturile Omului¹⁵ sau de Raportorul Special privind dreptul la libertatea de întrunire pașnică și de asociere¹⁶. Această problemă a fost semnalată, de asemenea, în cel de-al șaselea Raport privind monitorizarea libertății de întrunire pașnică în anumite state selectate participante la OSCE (Estonia, Franța, Moldova și România), din 7 februarie 2025¹⁷.

Cât privește respectarea drepturilor copiilor în regiunea transnistreană, Ombudsmanul copilului a evidențiat probleme reflectate și în rapoartele anterioare, privind riscul copiilor rămași fără ocrotire

¹⁴ Reforma legislației electorale a Uniunii Europene. Rezoluția Parlamentului European din 11 noiembrie 2015 referitoare la reforma legislației electorale a Uniunii Europene (2015/2035(INL)). Disponibil la: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:52015IP0395>

¹⁵<https://docs.un.org/en/ccpr/c/gc/37>

Comentariul General nr. 37 la ICCPR, p. 25 "Statele trebuie să se asigure că legile, precum și interpretarea și aplicarea acestora, nu conduc la discriminare în exercitarea dreptului la libertatea de întrunire pașnică, de exemplu pe criterii de rasă, culoare, etnie, vârstă, sex, limbă, avere, religie sau convingeri, opinii politice sau de altă natură, origine națională sau socială, naștere, apartenență la o minoritate, statut indigen sau alt statut, dizabilitate, orientare sexuală ori identitate de gen sau orice alt statut. Trebuie depuse eforturi deosebite pentru a asigura facilitarea și protecția egală și efectivă a dreptului la libertatea de întrunire pașnică al persoanelor care aparțin unor grupuri care sunt sau au fost supuse discriminării ori care se pot confrunta cu dificultăți specifice în participarea la întruniri. În plus, statele au obligația de a proteja participanții la întruniri împotriva tuturor formelor de abuz și atacuri discriminatorii.

¹⁶ <https://docs.un.org/en/A/HRC/26/29>

Raportul Raportorului Special privind dreptul la libertatea de întrunire pașnică și de asociere, p. 24 "O interdicție generală aplicată persoanelor de o anumită vârstă elimină dreptul de a participa la întruniri publice pașnice pentru o întreagă categorie a populației, fără nicio excepție, contrar articolului 15 din Convenția cu privire la drepturile copilului."

¹⁷ https://odhr.osce.org/sites/default/files/f/documents/e/6/585436_0.pdf pag. 6, Dreptul de a organiza întruniri

părintească de a fi traficați prin așa numitele "adopecii"; provocările cu care se confruntă școlile cu predare în limba română; ideologizarea, îndoctrinarea, radicalizarea și militarizarea copiilor în alte instituții de învățământ.

În Capitolul III privind prevenirea torturii a fost menționat că în 2025 au fost realizate 56 vizite (*în 2022 -72 vizite, în 2023 – 28 vizite, în 2024 – 58 vizite*) preventive, tematice și de monitorizare în locurile privative de libertate¹⁸. Ca urmare a vizitelor realizate au fost elaborate 11 rapoarte de vizită cu 250 recomandări (*în 2022: 29 rapoarte de vizită cu 570 recomandări, în 2023: 23 rapoarte de vizită cu 356 recomandări, în 2024 – 17 rapoarte de vizită cu 152 recomandări*)¹⁹. La fel, au fost elaborate 5 rapoarte tematice complexe cu 129 recomandări și 6 rapoarte anuale tematice periodice privind siguranța în locurile privative de libertate²⁰.

În continuare, OAP a realizat monitorizarea a 6 operațiuni de readmisie a cetățenilor moldoveni din țările UE la bordul aeronavei, realizate de Inspectoratul General pentru Migrație (IGM), cu sprijinul Agenției Europene FRONTEX (*în 2024 – la fel, 6 vizite de monitorizare realizate*)²¹. Per general, rata implementării recomandărilor pe termen mediu rămâne de 33%, iar pe termen lung (*resurse și politici*) în proporție de 10-15%. Majoritatea recomandărilor sunt repetitive sau continue.

În perioada 26-30 iunie 2025 a fost realizată ediția VII-a a Campaniei naționale a Ombudsmanului „EuNUaplic166/1” – având drept scop sensibilizarea factorilor de decizie privind toleranța 0 față de tortură. Printre instituțiile responsabile, ce au dat curs invitației au fost ANP, IGP, IGM, IGPF, CNA (în premieră), INP – Inspectoratul Național de Probațiune (în premieră), BPDS „Fulger” (în premieră), Spitalele de psihiatrie și parțial, instituțiile rezidențiale. Rămân reticente în implicarea în Campanie - autoritățile centrale (ministere) și Ministerul Apărării.

În ce privește activitatea de prevenire a torturii prin instruirea titularilor de obligații și posesorilor de drepturi, au fost realizate 50 activități de instruire pentru 1382 angajați de penitenciare, 70 angajați ai poliției BPDS „Fulger”, 60 angajați ai poliției de frontieră, 45 angajați ai Spitalului Clinic de Psihiatrie, 35 angajați ai Inspectoratului General de Migrație, 30 angajați ai serviciilor sociale specializate, 24 angajați ai Inspectoratului Național de Probațiune, 14 angajați ai Secției detenție și escortă a IP Edineț, 7 carabinieri și 4 angajați ai Inspectoratului Național de Securitate Publică, inclusiv 100 de studenți și elevi ai Academiei Militare „Alexandru cel Bun”, 80 studenți ai Facultății de Drept a USM și 40 studenți din cadrul Programul de drept al Departamentului „Inginerie, drept și evaluarea imobilului” al Universității Tehnice din Moldova.

Trebuie să specificăm că activitatea de instruire în domeniul prevenirii torturii și promovării standardelor internaționale a avut drept scop contribuirea la realizarea formării profesionale a angajaților autorităților publice continuă a angajaților săi, pe durata cât acestea își vor consolida capacitățile în acest domeniu. Aici, putem menționa că la capitolul realizarea activităților de

¹⁸ 39 vizite realizate de Direcția prevenirea torturii OAP și 17 vizite de Consiliul pentru prevenirea torturii.

¹⁹ Consiliul pentru prevenirea torturii a elaborat și remis autorităților 9 rapoarte de vizită cu 203 recomandări și Direcția prevenirea torturii a elaborat și remis autorităților 2 rapoarte de vizită cu 47 recomandări.

²⁰ <https://ombudsman.md/rapoarte/prevenirea-torturii/tematice/>

²¹ <https://ombudsman.md/rapoarte/prevenirea-torturii/rapoarte-de-vizita/>

informare/ instruire teoretice autoritățile au avansat considerabil, comparativ cu anii precedenți. Practic, toate autoritățile privative au realizat și au raportat instruirea / formarea angajaților în domeniul drepturilor omului; nediscriminării; egalității de gen; intervenția profesională; standardele internaționale și mecanisme de protecție etc.

Unele entități, precum Centrul de Instruire al ANP, Academia Ștefan cel Mare a MAI, etc., au aprobat curricule pe domeniul „prevenirii torturii, intervenției profesionale conform standardelor” independent sau cu suportul partenerilor. Tot aici, menționăm practica bună a Inspectoratului General pentru Carabinieri (IGC) în aprobarea a patru Proceduri operaționale privind uzul de forță, a mijloacelor speciale, a armei de foc și utilizarea acțiunilor preventive nonviolente în activitatea de asigurare și restabilire a ordinii publice, ce au putut fi realizate cu sprijinul Oficiului ONU pentru Drepturile Omului în Moldova. IGC are misiunea să le aplice în activitatea sa, prin revizuirea curriculelor interne, a practicilor și/ sau să le replice altor entități de forță, în calitate de instrumente utile. La fel, autoritățile de forță urmează să amplifice instruirile/pregătirea profesională practică, inclusiv asupra metodelor nonviolente de intervenție. Din practică, depășirea uzului de forță din lipsa experienței conduce la acte de tortură/ rele tratamente.

La 10 aprilie 2025, a fost realizată prima Conferință științifico-practică națională cu participare internațională „Provocări actuale în securitatea frontierei și protecția internațională”. Evenimentul a fost organizat la USM, în cooperare cu Școala doctorală științe juridice și economice a USM, IGPF și IGM. Evenimentul a întrunit 45 autori cu articole științifice și peste 200 de participanți (studenți la drept)²². Conferința a avut scopul promovării provocărilor și a bunelor practici în domeniul asigurării protecției internaționale și a securității intereselor statului la frontieră ca urmare a evenimentelor legate de conflictul armat din Ucraina.

Accesul mecanismului național de prevenire a torturii în locurile privative de libertate din regiunea transnistreană a R. Moldova - rămâne în continuare limitat. Autoritățile centrale nu au inițiat vreun *dialog cu administrația de facto* în acest sens. OAP, însă a continuat să fie informat despre acte de tortură, rele tratamente în regiunea transnistreană.

Capitolul IV privind situația persoanelor beneficiare de protecție internațională relevă că în anul 2025 evoluțiile din domeniul azilului sunt influențate în mod direct de contextul regional marcat de continuarea conflictului armat din Ucraina și de alte crize internaționale generatoare de deplasări forțate. În acest context, mecanismul de protecție temporară a continuat să reprezinte principalul instrument de răspuns al autorităților naționale, fiind utilizat pe scară largă de persoanele strămutate din Ucraina, în timp ce procedura clasică de azil a fost accesată într-o măsură mai redusă, în special de persoane provenite din alte state afectate de conflicte sau persecuții.

Din perspectiva cadrului normativ și instituțional, anul 2025 a fost caracterizat prin adoptarea unor politici publice orientate spre consolidarea sistemului de azil și alinierea acestuia la standardele europene. Cu toate acestea, evaluările realizate de Oficiul Avocatului Poporului indică faptul că aceste progrese normative sunt însoțite de dificultăți de implementare, generate de capacități

²² Provocări actuale în securitatea frontierei și protecția internațională (conferința științifică națională cu participare internațională). Disponibil la: <https://ombudsman.md/provocari-actuale-in-securitatea-frontierei-si-protectia-internationala-conferinta-stiintifica-nationala-cu-participare-internationala/>

instituționale limitate, dependența semnificativă de finanțarea externă și lipsa unor mecanisme eficiente de monitorizare a impactului politicilor publice asupra beneficiarilor de protecție internațională.

Monitorizările Avocatului Poporului au evidențiat, totodată, existența unor riscuri structurale privind accesul efectiv la procedura de azil. Printre principalele probleme identificate se numără informarea insuficientă a persoanelor străine cu privire la dreptul de a solicita azil, aplicarea neuniformă a garanțiilor procedurale la frontieră, identificarea incompletă a vulnerabilităților și accesul limitat la asistență juridică în etapele inițiale ale procedurii. Aceste deficiențe pot afecta calitatea examinării cererilor de azil și pot genera riscuri privind respectarea principiilor fundamentale ale protecției internaționale, inclusiv principiul *non-refoulement*.

În ansamblu, constatările relevă o evoluție duală a sistemului de azil din Republica Moldova: pe de o parte, progrese normative și instituționale în direcția alinierii la standardele europene, iar pe de altă parte, persistența unor vulnerabilități de implementare și a unor tendințe de securizare a gestionării migrației. În acest context, Avocatul Poporului subliniază necesitatea consolidării abordării bazate pe drepturile omului în toate etapele procesului de azil, prin aplicarea uniformă a cadrului legal, întărirea garanțiilor procedurale și dezvoltarea unor mecanisme instituționale eficiente de protecție a persoanelor aflate în nevoie reală de protecție internațională.

În **Capitolul V al Raportului** este prezentată **activitatea de promovare a drepturilor omului desfășurată** de Oficiul Avocatului Poporului în anul 2025. Capitolul evidențiază principalele inițiative precum organizarea a 7 campanii de informare și sensibilizare și 14 evenimente naționale și internaționale dedicate drepturilor omului, care au contribuit la consolidarea dialogului dintre autorități, societatea civilă, mediul academic și partenerii de dezvoltare.

Printre acestea se numără campanii tematice privind prevenirea torturii, combaterea violenței bazate pe gen, drepturile copilului și promovarea standardelor internaționale privind independența instituțiilor naționale pentru drepturile omului, precum și evenimente de amploare precum Caravana Drepturilor Omului, forumuri naționale și conferințe tematice.

De asemenea, capitolul evidențiază dimensiunea educațională a activității instituției. În anul 2025, Oficiul Avocatului Poporului și reprezentanțele sale teritoriale au realizat 177 activități de informare și instruire în domeniul drepturilor omului, la care au participat 5619 persoane, dintre care 2539 titulari de obligații (funcționari publici și profesioniști) și 3080 titularii de drepturi (publicul larg, inclusiv copii și grupuri vulnerabile). Instruirile au vizat domenii prioritare precum accesul la servicii de sănătate, dreptul la educație, accesul la justiție, protecția socială, prevenirea torturii și promovarea drepturilor copilului.

Totodată, instituția a publicat 45 de rapoarte și 2 studii, care constituie instrumente importante de monitorizare a respectării drepturilor omului. Printre acestea se regăsesc rapoarte alternative adresate mecanismelor internaționale de protecție a drepturilor omului, rapoarte tematice și speciale, rapoarte de vizită, precum și studii privind impactul digitalizării și responsabilitatea mediului de afaceri în respectarea drepturilor omului. Activitatea de promovare a fost susținută și prin comunicarea publică realizată prin platformele instituționale și mass-media, inclusiv

publicarea a 413 materiale pe site-ul oficial, 314 postări pe rețelele sociale și realizarea a 39 de produse media (podcasturi, interviuri, emisiuni TV și reportaje), contribuind la creșterea gradului de informare și conștientizare a societății cu privire la drepturile fundamentale.

CAPITOLUL 1. Drepturile omului

1.1: Evoluții și provocări ale Instituției Naționale pentru Drepturile Omului în 2025

În anul 2025 au fost implementate măsuri considerabile pentru consolidarea instituțională a Oficiului Avocatului Poporului (OAP), inclusiv modernizarea infrastructurii, fortificarea resurselor umane și consolidarea cadrului de finanțare. Totodată, instituția a valorificat mecanismele regionale de protecție a drepturilor omului, inclusiv prin formularea de comunicări și intervenții în fața Curții Europene a Drepturilor Omului, în conformitate cu prevederile aplicabile ale procedurilor Curții. În același timp, au fost evidențiate provocări persistente care pot afecta independența funcțională și capacitatea operațională a instituției, printre care limitările bugetare, riscurile de imixtiune, accesul restrâns în regiunea transnistreană, precum și tendința de extindere a competențelor fără alocarea resurselor corespunzătoare.

Un aspect important al consolidării instituționale a Oficiului îl constituie **procesul de reconstrucție a sediului oficial al OAP (Casa Europeană a Drepturilor Omului), situat pe str. Sfatul Țării nr. 16, mun. Chișinău**, după mai bine de 10 ani în care imobilul s-a aflat într-o stare avariată. Dacă în anul precedent au fost alocate resurse financiare pentru elaborarea documentației de proiect și de deviz aferente restaurării sediului, inclusiv caietul de sarcini pentru procedura de achiziție publică a serviciilor de supraveghere tehnică și a lucrărilor de construcție, în anul 2025 a fost deja desfășurată procedura de selecție a operatorului economic pentru executarea lucrărilor de restaurare și inițierea lucrărilor propriu-zise de reconstrucție și extindere, cu finanțare de la bugetul statului (costul total 39 de milioane de lei).

Având în vedere că, imobilul OAP are statut de monument de arhitectură, artă și istorie de categorie locală, au fost obținute cu succes documentele permissive și coordonările necesare în domeniu, inclusiv cele ce vizează patrimoniul cultural. Ca urmare, în noiembrie 2025 au fost demarate lucrările propriu-zise, progresul acestora constituind 7% din proiectul de execuție. Iar finalizarea lucrărilor este planificată în decembrie 2027.

Avocatul Poporului reiterează că această realizare reprezintă o conformare cu prevederile **Principiilor de la Paris**, secțiunea B.2, care stipulează că Instituția Națională pentru Drepturile Omului (INDO) trebuie să dispună de o **infrastructură adecvată pentru buna desfășurare a activităților sale, inclusiv de o finanțare care să permită întreținerea sediului**.

În anul 2025, OAP, cu sprijinul Guvernului, a adoptat măsuri pentru consolidarea capacității instituționale prin fortificarea resurselor umane și creșterea atractivității funcțiilor publice. De la 1 ianuarie 2025, clasele de salarizare au fost majorate cu 5 clase pentru funcțiile de conducere ($\approx 12\%$) și cu 10 clase pentru funcțiile de execuție ($\approx 20\%$). Ca efect, rata fluctuației de personal s-a redus semnificativ, de la 28,21% în 2024 la 14,89% în 2025, contribuind la stabilizarea echipei și la consolidarea capacității instituționale. Cu toate acestea, chiar și în urma majorării salariale menționate anterior, nivelul remunerației rămâne relativ scăzut în comparație cu cel din alte instituții publice în care activează funcționari publici cu statut similar și nu este, încă, în concordanță cu practicile și recomandările internaționale.

Totodată, **nici în anul 2025 Oficiul Avocatului Poporului nu a dispus de resurse bugetare pentru toate cele 72 de unități de personal** prevăzute de Legea nr. 164 din 31.07.2015 privind aprobarea Regulamentului de organizare și funcționare a Oficiului Avocatului Poporului. Iar în decembrie 2025 **doar 66% din funcții erau ocupate/acoperite financiar** – fiind unul dintre cei mai mici indicatori printre instituțiile și autoritățile naționale.

În acest context, asigurarea finanțării integrale a statelor de personal constituia **Recomandarea (repetată) nr. 1.1.5 adresată Ministerului Finanțelor** de către Avocatul Poporului în Raportul său anual privind respectarea drepturilor și libertăților omului pentru anul 2024²³. În răspunsul său Ministerul argumentează că nu susține majorarea cheltuielilor de personal în cazul Oficiului Avocatului Poporului, invocând necesitatea menținerii sustenabilității bugetare și a utilizării eficiente a resurselor publice. Potrivit poziției exprimate, alocarea mijloacelor financiare pentru remunerarea muncii se realizează exclusiv în raport cu numărul real de posturi ocupate, și nu cu totalul funcțiilor aprobate. Totodată, Ministerul a exprimat că monitorizează lunar executarea alocațiilor bugetare la capitolul cheltuieli de personal, în scopul prevenirii creșterii excesive a ponderii acestora în produsul intern brut și al asigurării echilibrului bugetar.

Deși Ministerul Finanțelor invocă sustenabilitatea bugetară și utilizarea eficientă a resurselor, aplicarea strict contabilă a acestor principii în cazul Avocatului Poporului necesită o abordare diferențiată, având în vedere statutul constituțional și standardele internaționale aplicabile Instituțiilor Naționale pentru Drepturile Omului. Gradul redus de ocupare a funcțiilor nu indică ineficiență, ci dificultăți structurale de atragere și menținere a specialiștilor, determinate de nivelul insuficient al remunerării și de constrângerile bugetare. În aceste condiții, limitarea suplimentară a resurselor pentru cheltuieli de personal riscă să genereze un cerc vicios instituțional, afectând capacitatea operațională și independența funcțională a instituției, contrar Principiilor de la Paris.

Prin urmare, necesarul bugetar trebuie evaluat în raport cu volumul real de activitate și obligațiile internaționale ale statului, iar finanțarea adecvată rămâne esențială pentru garantarea accesului efectiv la mecanisme independente de protecție a drepturilor omului. Cu atât mai mult, având în vedere creșterea numărului de sarcini și solicitări față de OAP în ultimii ani.

Totodată, necesitatea consolidării instituționale și a **alocării unor resurse adecvate pentru Oficiul Avocatului Poporului a fost subliniată și de Comisia Europeană**, care a menționat că recomandările formulate anterior au fost implementate doar parțial și, prin urmare, rămân valabile. Pentru perioada următoare, Comisia a recomandat în mod expres Republicii Moldova să îmbunătățească cooperarea interinstituțională, în special cu Consiliul pentru Egalitate și Oficiul Avocatului Poporului, precum și să asigure resurse financiare și umane suficiente pentru funcționarea eficientă a acestor instituții.²⁴ De asemenea, recomandări similare au fost formulate și de societatea civilă în Raportul de monitorizare independentă nr. 2 privind evaluarea progresului Republicii Moldova în implementarea recomandărilor Comisiei Europene aferente

²³ Raportul anual privind respectarea drepturilor și libertăților omului în anul 2024, pag. 30. Disponibil la: <https://ombudsman.md/post-document/raport-anual-privind-respectarea-drepturilor-si-libertatilor-omului-in-republica-moldova-in-anul-2024/>

²⁴ Comisia Europeană, Raport privind Republica Moldova 2025, Pachetul de extindere al Uniunii Europene pentru anul 2025. Disponibil la: https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/23fa6af0-89b3-4532-a3d9-d1638727d14c_en?filename=moldova-report-2025.pdf

Clusterului „Elementele fundamentale”, în contextul procesului de aderare la Uniunea Europeană.²⁵

Cu toate acestea, este apreciată deschiderea autorităților pentru identificarea unor soluții sustenabile de ajustare a cadrului de remunerare în sectorul bugetar. Astfel, în anul 2025, Ministerul Finanțelor a susținut demersul Avocatului Poporului privind includerea unui reprezentant al OAP în Grupul de lucru pentru coordonarea reformei salariale și revizuirea cadrului normativ de salarizare în sectorul bugetar.

În urma evaluării funcțiilor reprezentative ale instituției, a fost propusă includerea provizorie în grila de salarizare, la poziția 8.1, a unei funcții noi – expert/expertă în drepturile omului (*Human Rights Adviser*), ca funcție de execuție cu nivel ierarhic superior funcției de consultant principal. De asemenea, s-a propus extinderea acestei categorii de funcții și la nivelul autorităților publice centrale și al autorităților autonome independente, în vederea consolidării coordonării politicilor publice, monitorizării proceselor și asigurării respectării drepturilor omului, egalității și principiilor buneii guvernări, inclusiv cu funcții de verificare a calității actelor normative și evaluării compatibilității legislației naționale cu *acquis*-ul Uniunii Europene.

În același context, relevanță prezintă și **efectele aplicării Hotărârii Guvernului nr. 911 din 30.12.2024 pentru stabilirea moratorului temporar privind încadrarea personalului din sectorul bugetar**. Deși, în cazul autorităților autonome, inclusiv al Oficiului Avocatului Poporului, aplicarea moratorului a avut caracter de recomandare, consecințele bugetare au produs efecte similare unei restricții obligatorii. Astfel, deși moratoriul recomandat pentru Oficiu a vizat 18 funcții publice, alocațiile bugetare aprobate au acoperit doar 47 de funcții efectiv ocupate, ceea ce înseamnă că 25 (35 %) de funcții vacante nu au fost, în mod real, finanțate de la bugetul de stat.

Or, potrivit Legii nr. 181 din 25.07.2014 privind finanțele publice și responsabilitatea bugetar-fiscală, autoritățile bugetare pot asuma angajamente de cheltuieli exclusiv în limita alocațiilor bugetare aprobate. În aceste condiții, Oficiul Avocatului Poporului s-a aflat în imposibilitatea obiectivă de a organiza concursuri de angajare și de a suplini unitățile de personal vacante, situație care a afectat capacitatea instituțională de exercitare deplină și eficientă a mandatelor Avocaților Poporului.

În contextul exercitării mandatului de monitorizare a respectării drepturilor omului și al contribuției la executarea hotărârilor **Curții Europene a Drepturilor Omului, în anul 2025 Avocatul Poporului a continuat să aplice mecanismele prevăzute de cadrul european de supraveghere**. Astfel, în octombrie 2025, în temeiul Regulii 9.2 din Regulamentul Comitetului de Miniștri privind supravegherea executării hotărârilor judecătorești și a acordurilor de reglementare amiabilă, Avocatul Poporului a transmis Departamentului pentru Executarea Hotărârilor intervenția sa în **cauza I.C. c. Republica Moldova** (cererea nr. 36436/22), hotărâre din 27 februarie 2025²⁶. Cauza vizează exploatarea prin muncă și abuzul sexual asupra reclamantei, o femeie cu dizabilități intelectuale plasată într-o familie în urma procesului de dezinstituționalizare, reprezentând primul caz în care Republica Moldova a fost recunoscută responsabilă pentru încălcarea articolului 4 din Convenție, privind interzicerea sclaviei și a muncii forțate. În scopul

²⁵*Ibidem*, pag. 65. Disponibil la: <https://www.euromonitor.md/raportul-de-monitorizare-independenta-nr-2-evaluarea-progresului-republicii-moldova-in-implementarea-recomandarilor-comisiei-europene-privind-clusterul-elementele-fundamentale-in-contextul-aderarii-/>

²⁶ Cauza I.C. c. Republica Moldova. Disponibil la: [https://hudoc.echr.coe.int/ukr#{%22itemid%22:\[%22001-241986%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/ukr#{%22itemid%22:[%22001-241986%22]})

asigurării executării efective a hotărârii și al restabilirii în drepturi a reclamantei, Ombudsmanul a intervenit cu sugestii pe segmentul măsurilor individuale ce urmează a fi implementate de Guvern.

De asemenea, Avocatul Poporului a intervenit²⁷, în lumina Regulii 9.2, în procedura de supraveghere a executării hotărârilor din grupul de cauze **Levința c. Republica Moldova**²⁸, aflat în procedură avansată de monitorizare. Acest grup de cauze evidențiază deficiențe structurale și sistemice legate de aplicarea articolului 3 din Convenție, atât sub aspect material, cât și procedural. În componenta măsurilor generale, prin Decizia din 4 decembrie 2025²⁹, Comitetul de Miniștri a reiterat solicitarea adresată autorităților naționale de a furniza informații detaliate privind alinierea practicii organelor de urmărire penală la standardele Convenției în efectuarea anchetelor/investigațiilor, aplicarea sancțiunilor efective și disuasive, asigurarea disponibilității, calității și confidențialității examinărilor medicale în custodia poliției, independența personalului medical, precum și măsurile adoptate pentru prevenirea condamnărilor bazate pe mărturisiri obținute prin tortură. Comitetul de Miniștri a făcut referire și la poziția Avocatul Poporului în argumentarea deciziei sale. Astfel, supravegherea executării acestui grup de cauze continuă sub autoritatea Comitetului de Miniștri și urmează a fi examinată cel târziu până în anul 2027.

În anul 2025, Oficiul Avocatului Poporului a asigurat **participarea reprezentanților săi la ședințele grupurilor de lucru aferente Clusterului 1 – „Valori fundamentale”**, în special în cadrul Capitolului 23 „Sistem judiciar și drepturi fundamentale” și al domeniului privind reforma administrației publice.

În contextul actualizării **Programului Național de Aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană pentru anii 2025–2029**³⁰, au fost susținute propunerile Oficiului Avocatului Poporului referitoare la: promovarea proiectului de lege pentru modificarea Legii nr. 52 din 03.04.2014 cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul), în vederea asigurării implementării depline a recomandărilor Comisiei de la Veneția; și, instituirea unui mecanism independent de coordonare și monitorizare a implementării Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități.

Pentru consolidarea demersurilor Oficiului Avocatului Poporului, realizate în cooperare cu Oficiul Înaltului Comisar al Națiunilor Unite pentru Drepturile Omului (OHCHR), privind **instituirea mecanismului independent de monitorizare a respectării drepturilor persoanelor cu dizabilități, prevăzut la art. 33 alin. (2) din Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități**, în cursul anului 2025 Avocatul Poporului a instituit un grup de lucru dedicat **elaborării conceptului** de organizare și funcționare a acestui mecanism. Documentul conceptual se află în prezent în etapa de definitivare și are în vedere consacrarea cadrului juridic necesar prin introducerea unor prevederi exprese în Legea nr. 52 din 03.04. 2014 cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul).

Tot în anul 2025, prin facilitarea Oficiului Consiliului Europei la Chișinău, **Oficiul Avocatului Poporului și Congresul Autorităților Locale din Moldova (CALM) au stabilit direcțiile de cooperare** în vederea promovării eficiente a respectării drepturilor fundamentale ale cetățenilor

²⁷ Cauza Levința c. Republica Moldova. Disponibil la:

<https://hudoc.exec.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22:%7B%22levinta%22,%22execdocumentypecollection%22:%7B%22CEC%22,%22execidentifier%22:%7B%22004-7162%22%7D%7D>

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ *Ibidem*.

³⁰ Hotărâre nr. 396 din 28.05.2025 cu privire la aprobarea Programului Național de Aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană pentru anii 2025-2029. Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=152627&lang=ro#

la nivel local în Republica Moldova. Cooperarea vizează, în mod special, integrarea abordării bazate pe drepturile omului în activitatea administrației publice locale și în procesul de elaborare a politicilor publice locale, colaborarea în mecanismul de referire a cazurilor de încălcare a drepturilor omului, asigurarea accesului la servicii publice, precum și consolidarea participării cetățenilor la procesul decizional.³¹

La fel, în anul de raportare au fost publicate **rezultatele Studiului PNUD 2024 privind accesul la justiție în Republica Moldova** care recunoaște poziția consolidată a Oficiului Avocatului Poporului ca instituție credibilă și relevantă în arhitectura protecției drepturilor omului din Republica Moldova. Astfel, **Avocatul Poporului se remarcă printr-o percepție favorabilă, bazată pe profesionalism, imparțialitate și independență**. Majoritatea beneficiarilor au apreciat tratamentul respectuos (53,1%), echitabil (55,1%) și claritatea explicațiilor oferite (59,2%), iar 63,2% au considerat că instituția a acționat fără prejudecăți, în timp ce 61,3% au apreciat că activitatea acesteia nu a fost influențată de factori externi — rezultate superioare celor atribuite mai multor instituții din sectorul justiției. De asemenea, gradul ridicat de accesibilitate (peste 88% atât în mediul urban, cât și rural) și nivelul general de satisfacție de 46,9%, superior poliției, instanțelor de judecată și autorităților publice locale, confirmă rolul activ și credibil al instituției în promovarea și protecția drepturilor fundamentale, inclusiv prin intervenții sistematice, autosesizări și demersuri cu impact extins asupra societății.³²

În pofida progreselor realizate în anul 2025 pentru consolidarea capacității instituționale a Oficiului Avocatului Poporului, persistă un set de provocări care pot afecta eficiența intervențiilor și exercitarea deplină a mandatului constituțional. Subsecțiunea de mai jos evidențiază principalele dificultăți constatate, inclusiv în raport cu cooperarea instituțională, respectarea garanțiilor de independență și asigurarea resurselor necesare pentru îndeplinirea atribuțiilor în domeniul drepturilor omului.

Raportul privind respectarea drepturilor și libertăților omului în anul 2024 nu a fost audiat în Plenul Parlamentului în 2025. La 15 aprilie 2025 a avut loc prezentarea Raportului anual privind respectarea drepturilor și libertăților omului în Republica Moldova în anul 2024 în cadrul Comisiei parlamentare pentru drepturile omului și relații interetnice³³. La audieri au participat 18 autorități publice (printre care 7 secretari de stat și alți conducători de instituții naționale), care au prezentat măsurile întreprinse pentru implementarea recomandărilor formulate de Avocatul Poporului și de Avocatul Poporului pentru drepturile copilului. În intervențiile lor, instituțiile publice au abordat constatările Raportului și au apreciat aportul instituției Avocatului Poporului, dar și utilitatea acestora pentru identificarea problemelor și riscurilor existente la nivel instituțional, în vederea prevenirii încălcărilor drepturilor omului.

Cu toate acestea, la 11 iunie 2025, Comisia parlamentară a emis decizia asupra Raportului, prin care, deși s-a luat act de constatările prezentate, s-a menționat lipsa unei reflectări dinamice a situației din domeniul drepturilor omului, precum și caracterul general al abordării unor subiecte.

³¹ Oficiul Avocatului Poporului și CALM își unesc eforturile pentru promovarea drepturilor omului la nivel local. Disponibil la:

<https://www.coe.int/ro/web/chisinau/-/people-s-advocate-office-and-calm-join-efforts-to-discuss-human-rights-at-local-level>

³² Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD), Studiu privind accesul la justiție în Republica Moldova, 2024. Disponibil la:

https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2025-04/undp_web_ro.pdf

³³ Prezentarea Raportului Anual 2024 privind respectarea drepturilor și libertăților omului în Republica Moldova în Comisia parlamentară Drepturile Omului și Relații Interetnice. Disponibil la: <https://ombudsman.md/prezentarea-raportului-anual-2024-privind-respectarea-drepturilor-si-libertatilor-omului-in-republica-moldova-in-comisia-parlamentara-drepturile-omului-si-relatii-interetnice/>

În acest context, Avocatul Poporului își exprimă incertitudinea față de decizia adoptată, având în vedere că autoritățile prezente la audieri (cele 18 instituții, dar și membrii și membrele Comisiei) nu au contestat și nu au infirmat constatările Raportului, și nu au înaintat alte pretenții adresate Avocaților Poporului.

Ca urmare, Raportul anual 2024 nu a fost audiat în plenul Parlamentului. În acest context, Avocatul Poporului reiterează că potrivit prevederilor Principiilor de la Paris³⁴, Instituția Națională pentru Drepturile Omului trebuie, *inter alia* să aibă printre responsabilități (iii) pregătirea rapoartelor privind situația națională a drepturilor omului în general, precum și aspecte mai specifice. Mai mult, Principiile privind Protecția și Promovarea Instituției Ombudsmanului (Principiile de la Veneția) prevăd la pct.20 că Ombudsmanul trebuie să raporteze Parlamentului despre activitățile Instituției cel puțin o dată pe an. În acest raport, Ombudsmanul poate informa Parlamentul despre lipsa de conformitate din partea administrației publice. Ombudsmanul de asemenea trebuie să raporteze despre aspecte specifice, dacă acesta consideră necesar. Rapoartele Ombudsmanului se vor face publice. Acestea trebuie să fie luate în considerare corespunzător de către autorități. Acest lucru se aplică și pentru rapoartele prezentate de către Ombudsman numit de Executiv.³⁵ În acest sens, examinarea și audierea rapoartelor, în mod special a Raportului anual privind respectarea drepturilor și libertăților omului în Republica Moldova, de către autoritățile competente constituie o componentă esențială a dialogului instituțional și a mecanismelor democratice de responsabilizare. În mod corespunzător, audierea acestor rapoarte trebuie privită nu doar ca o obligație procedurală, ci ca o oportunitate pentru autorități de a analiza constatările formulate, de a identifica soluții pentru problemele semnalate și de a consolida politicile publice în domeniul protecției drepturilor omului.

Caz repetat de imixtiune în activitatea Avocatului Poporului: În martie 2025, Avocatul Poporului a condamnat ferm tentativele Procurorului General de a discredita Instituția Națională pentru Drepturile Omului din Republica Moldova³⁶, și a constatat lipsa unei reacții din partea autorităților naționale la astfel de acțiuni – în comparație cu reacția societății civile, ambasadelor și organizațiilor internaționale, și rețelelor internaționale ale Ombudsmanilor și Instituțiilor Naționale pentru Drepturile Omului. Solicitarea de modificare, din partea fostului Procuror General, a unui raport special ce reflecta probleme individuale și sistemice (încălcarea legii confirmată ulterior și de către Consiliul Superior al Procurorilor), precum și recomandări de remediere, a fost calificată drept imixtiune în activitatea independentă a Oficiului Avocatului Poporului

Avocatul Poporului reiterează că și în anul 2024 au fost semnalate intervenții similare, atunci când șeful Inspectoratului General al Poliției a contestat concluziile unui raport special și a solicitat revizuirea acestuia, inclusiv retragerea comunicatelor publice, cu referire la eventuale acțiuni

³⁴ Principii referitoare la Statutul Instituțiilor Naționale (Principiile de la Paris) adoptate prin Rezoluția Adunării Generale nr. 48/134 din 20 decembrie 1993. Disponibil la: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/principles-relating-status-national-institutions-paris>

³⁵ Comisia de la Veneția a Consiliului European, *Principiile privind protecția și promovarea instituției Ombudsmanului (Principiile de la Veneția)*, CDL-AD(2019)005, adoptate la 15–16 martie 2019. Disponibil la: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2019\)005-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2019)005-e)

³⁶ Avocatul Poporului, Ceslav Panico, condamnă acuzațiile și limbajul utilizat de Procurorul General în raport cu Instituția Ombudsmanului. Disponibil la: <https://ombudsman.md/avocatul-poporului-ceslav-panico-condamna-acuzațiile-si-limbajul-utilizat-de-procurorul-general-in-raport-cu-institutia-ombudsmanului/>

legale. Astfel de situații contravin Principiilor de la Paris, care garantează independența operațională a Instituțiilor Naționale pentru Drepturile Omului.

Intenția autorităților de extindere a competențelor și mandatului Avocatului Poporului fără asigurarea resurselor necesare – afectează mandatul de bază și slăbește capacitatea instituției. Planul de acțiuni anticorupție de la Istanbul (OECD)³⁷ evidențiază intenția Ministerului Justiției de modificare a cadrului normativ în sensul extinderii atribuțiilor Oficiului Avocatului Poporului în domeniul protecției avertizorilor de integritate. Deși alinierea la standardele internaționale și la recomandările celei de-a V-a runde de monitorizare a Planului de acțiuni anticorupție de la Istanbul constituie un obiectiv legitim, atribuirea unor competențe suplimentare fără asigurarea corespunzătoare a resurselor umane și instituționale generează un risc major asupra capacității OAP de a-și exercita eficient mandatul de bază.

În prezent, Avocatul Poporului exercită atribuțiile legale privind asigurarea măsurilor de protecție pentru persoanele care semnalează încălcări ale legii și sunt expuse riscurilor de represalii. Totuși, criteriile de referință ale Planului de acțiuni anticorupție de la Istanbul impun existența unei unități sau a unui personal dedicat exclusiv protecției avertizorilor, capabil să gestioneze un spectru extins de beneficiari, inclusiv facilitatori și persoane terțe, în conformitate cu noile cerințe legislative rezultate din transpunerea Directivei (UE) 2019/1937³⁸.

În aceste condiții, extinderea competențelor fără suplimentarea corespunzătoare a statelor de personal ar putea afecta funcționarea efectivă a mecanismului de protecție și, implicit, realizarea mandatului constituțional al instituției. În urma analizei situației, Ombudsmanul consideră necesară suplینirea statelor de personal ale Oficiului Avocatului Poporului cu cel puțin trei funcții, în vederea constituirii unei unități specializate pentru examinarea cererilor de protecție ale avertizorilor de integritate și ale altor subiecți prevăzuți la art. 4 lit. c)–e) din Legea nr. 165 din 22.06.2023 privind avertizorii de integritate.

În perioada de raportare, a fost menținută în atenție implementarea recomandărilor Avocatului Poporului, inclusiv a celor formulate în afara Raportului anual. Deși au fost înregistrate progrese în consolidarea mecanismului intern de monitorizare a recomandărilor, procesul de implementare la nivelul autorităților publice rămâne, în anumite situații, unul gradual, cu răspunsuri întârziate sau măsuri realizate parțial. Aceste circumstanțe evidențiază necesitatea consolidării dialogului instituțional și a cooperării dintre autoritățile publice și Oficiul Avocatului Poporului, în vederea asigurării unei examinări operative a recomandărilor formulate, precum și a identificării unor soluții pentru remedierea deficiențelor constatate. Importanța acestui subiect a fost subliniată și în Raportul Comisiei Europene privind Republica Moldova pentru anul 2025 (în cadrul Pachetului de extindere al UE 2025), care, salutând îmbunătățirile aduse mecanismului de urmărire a recomandărilor, a atras atenția asupra necesității sporirii gradului de reacție al autorităților publice și a consolidării eficienței supravegherii executive independente.³⁹

³⁷ Planul de acțiuni anticorupție de la Istanbul (OECD). Disponibil la <https://www.oecd.org/en/about/projects/acn-istanbul-anti-corruption-action-plan.html>

³⁸ Directiva (UE) 2019/1937 a Parlamentului European și a Consiliului din 23 octombrie 2019 privind protecția persoanelor care raportează încălcări ale dreptului Uniunii. Disponibil la: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019L1937>

³⁹ Comisia Europeană, Raport privind Republica Moldova 2025, Pachetul de extindere al Uniunii Europene pentru anul 2025. Disponibil la: https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/23fa6af0-89b3-4532-a3d9-d1638727d14c_en?filename=moldova-report-2025.pdf

Accesul limitat al Avocatului Poporului în localitățile din stânga Nistrului și mun. Bender, teritoriu aflat în afara controlului efectiv al autorităților constituționale, **constituie o problemă persistentă** ce afectează intervenția directă în cazurile privind încălcările drepturilor fundamentale. În aceste condiții, dialogul cu entitățile de la Tiraspol este esențial și nu reprezintă o legitimare a structurilor neconstituționale, OAP exercitând un rol neutru de menținere a cooperării cu actorii relevanți, societatea civilă și organizațiile internaționale. Această abordare contribuie la consolidarea încrederii, apropierea regiunii de spațiul juridic și constituțional al Republicii Moldova și alinierea la standardele europene, inclusiv în protecția grupurilor vulnerabile. Monitorizarea situației drepturilor omului în regiune este realizată în mod continuu prin intermediul Reprezentanței Oficiului Avocatului Poporului din Varnița, precum și prin participarea la grupurile sectoriale relevante. Evoluțiile și principalele constatări privind respectarea drepturilor omului în această regiune sunt analizate mai detaliat într-un subcapitol distinct al prezentului raport.

În **Raportul anual privind respectarea drepturilor și libertăților omului în Republica Moldova în anul 2024**⁴⁰, Avocatul Poporului a formulat un set de recomandări adresate autorităților publice competente.

Prin **RECOMANDAREA 1.1.1** (Raportul pentru anul 2024): Avocatul Poporului a recomandat **Parlamentului** să implementeze măsurile necesare pentru protecția personalului OAP împotriva intimidărilor și represaliilor, asigurând astfel desfășurarea activităților în condiții de securitate. În răspunsul său Parlamentul a menționat că recunoaște problema intimidărilor și represaliilor și reafirmă sprijinul politic pentru independența OAP, invocând Constituția, Legea nr. 52 din 03.04.2014 cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul), Principiile de la Paris și recomandările Subcomitetul pentru Acreditare a GANHRI. Totuși, nu sunt indicate măsuri concrete, legislative sau administrative, adoptate sau inițiate pentru protecția efectivă a personalului OAP. Se menționează explicit că implementarea depinde de majoritatea parlamentară. În acest context, recomandarea se menține și pentru anul următor, fiind reiterată necesitatea adoptării unor măsuri clare, care să asigure garanții efective de protecție pentru personalul OAP și să contribuie la exercitarea mandatului instituției în condiții de independență și securitate.

În **RECOMANDAREA 1.1.2** (Raportul pentru anul 2024): Avocatul Poporului a recomandat **Ministerului Justiției** să inițieze revizuirea legislației privind imunitatea și garanțiile Avocatului Poporului, pentru a asigura independența instituțională și protecția Ombudsmanului și a angajaților OAP împotriva presiunilor externe (revenirea la garanțiile existente până la modificarea Legii nr. 52 din 03.04.2014 în anul 2023). În scrisoarea de răspuns, Ministerul menționase că potrivit Programului național de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană pentru anii 2025-2029 (aprobat prin HG nr. 306 din 28.05.2025), pentru anul 2026 este planificată măsura *privind „Elaborarea proiectului de lege pentru modificarea Legii nr. 52 din 03.04.2014 cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul) în vederea asigurării implementării depline a recomandărilor Comisiei de la Veneția”*. Această măsură este inclusă în capitolul 23

⁴⁰ Raportul anual privind respectarea drepturilor și libertăților omului în Republica Moldova în anul 2024, pag.30. Disponibil la <https://ombudsman.md/post-document/raport-anual-privind-respectarea-drepturilor-si-libertatilor-omului-in-republica-moldova-in-anul-2024/>

„Justiție și drepturi fundamentale”. Respectiv, această recomandare va fi analizată în contextul exercițiului de modificare a cadrului normativ.

Cu referire la **RECOMANDAREA 1.1.3** (Raportul pentru anul 2024): adresată **Ministerului Justiției**, Avocatul Poporului recomandase inițierea procesului de elaborare a cadrului normativ (adaptarea Legii cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul)) necesar pentru instituirea mecanismului independent de monitorizare a drepturilor persoanelor cu dizabilități, în conformitate cu art. 33 al Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități. În răspunsul său, Ministerul menționase că această acțiune este stabilită în Foaia de parcurs privind „Statul de drept” (criteriu de referință în procesul de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană), aprobată prin HG nr.275 din 14.05.2025, cât și în Programul Național de Aderare a Republicii Moldova la UE 2025-2029, aprobat prin HG nr.306 din 28.05.2025. Instituția responsabilă de realizarea acestei acțiuni fiind Ministerul Muncii și Protecției Sociale. În același timp, această recomandare urmează a fi vizată în procesul de modificare a prevederilor Legii nr. 52 din 03.04.2025 cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul).

În **RECOMANDAREA 1.1.4** (Raportul pentru anul 2024): Ombudsmanul a recomandat **Guvernului** să asigure un mecanism sustenabil de finanțare a OAP, pentru a garanta independența și eficiența activității sale, conform recomandărilor internaționale. Ca urmare a răspunsului Ministerului Finanțelor (fiind responsabil de acțiune în cauză) se menționase că potrivit Legii finanțelor publice și responsabilității bugetar-fiscale nr. 181 din 25.07.2014, resursele bugetare se alocă și se utilizează eficient, pe baza performanței și în corelare cu spațiul bugetar disponibil, inclusiv pentru autoritățile independente precum OAP care are dreptul de a-și exprima poziția asupra proiectului bugetului de stat. Tot în răspunsul Ministerului a fost menționat că pentru anul 2024, OAP nu a formulat obiecții, ceea ce ar indica o adecvare a resurselor aprobate. Cu toate acestea, Avocatul Poporului susține că a înaintat mai multe demersuri către autoritățile competente privind necesitatea suplirii resurselor bugetare și a statelor de personal, în vederea asigurării exercitării eficiente a mandatului instituției și a implementării unor atribuții suplimentare. Cu toate acestea, Ministerul Finanțelor nu a susținut majorarea bugetului instituției pentru acoperirea funcțiilor vacante și nici pentru instituirea unor noi funcții necesare exercitării atribuțiilor suplimentare, inclusiv în contextul extinderii competențelor privind protecția avertizorilor de integritate.

În **RECOMANDAREA 1.1.6 (repetată)** (Raportul pentru anul 2024): adresată **Ministerului Finanțelor**, Avocatul Poporului a recomandat să implementeze un plan concret pentru aducerea nivelului de salarizare al angajaților OAP la standardele recomandate de GANHRI, Rezoluțiile ONU și Comisia de la Veneția. În răspunsul său Ministerul Finanțelor menționează că subiectul remunerării muncii angajaților din sectorul bugetar, inclusiv din cadrul Oficiului Avocatului Poporului, se află permanent pe agenda Guvernului Republicii Moldova, unul dintre obiectivele-cheie fiind dezvoltarea unui sistem de salarizare care să asigure un nivel adecvat de remunerare, motivare și performanță a personalului din sectorul bugetar, cu respectarea principiului sustenabilității financiare.

În limita bugetului public național, au fost adoptate măsuri recente de majorare salarială, inclusiv creșterea valorii de referință de la 1900 la 2500 lei (și la 3000 lei pentru funcțiile de demnitate publică) începând cu 1 ianuarie 2024, precum și acordarea, din 2025, a unor clase de salarizare superioare pentru funcțiile din cadrul Oficiului Avocatului Poporului. Ministerul Finanțelor

precizează că eventualele majorări suplimentare depind de identificarea resurselor financiare și vor fi analizate în cadrul reformei salariale inițiate în 2025, în concordanță cu recomandările experților internaționali și cu disponibilitățile bugetare.

În urma celor menționate, Avocatul Poporului **recomandă**:

RECOMANDAREA (repetată) 1.1.1: Parlamentul să implementeze măsurile necesare pentru protecția personalului OAP împotriva intimidărilor și represaliilor, asigurând astfel desfășurarea activităților în condiții de securitate și independență, inclusiv îmbunătățirea legislației ce guvernează activitatea Oficiului Avocatului Poporului.

RECOMANDAREA 1.1.2: Ministerul Justiției să continue demersurile inițiate pentru revizuirea cadrului normativ privind imunitatea și garanțiile Avocatului Poporului, prin promovarea modificărilor necesare la Legea nr. 52 din 03.04.2014 cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul), în vederea consolidării independenței instituționale și a protecției Ombudsmanului și a angajaților Oficiului Avocatului Poporului, în conformitate cu recomandările Comisiei de la Veneția, Principiile de la Paris și obligațiile asumate în procesul de aderare la Uniunea Europeană.

RECOMANDAREA 1.1.3: Ministerul Justiției în cooperare cu Ministerul Muncii și Protecției Sociale și Ministerul Finanțelor să asigure instituirea și operaționalizarea mecanismului independent de monitorizare a drepturilor persoanelor cu dizabilități, în conformitate cu art. 33 din Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități, precum și reflectarea acestuia în modificările cadrului normativ al Legii nr. 52 din 03.04.2014 cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul), în corelare cu angajamentele asumate în procesul de aderare la Uniunea Europeană.

RECOMANDAREA 1.1.4: Ministerul Finanțelor și Cancelaria de Stat să asigure alocarea resurselor necesare pentru finanțarea adecvată și completă a Oficiului Avocatului Poporului (inclusiv pentru unitățile de personal și activitățile aferente mandatului), în vederea implementării mandatului constituțional al Avocatului Poporului, astfel cum recomandă Comisia Europeană și alte instituții internaționale.

1.2: Aspecte generice ale drepturilor omului

Anul 2025 a fost marcat de evoluții importante privind funcționarea instituțiilor democratice, procesul electoral, politicile de securitate și implementarea angajamentelor naționale și internaționale în domeniul drepturilor omului, iar în acest context Oficiul Avocatului Poporului a exercitat un rol activ de monitorizare, analiză și intervenție pentru a contribui la respectarea drepturilor și libertăților fundamentale, consolidarea statului de drept și menținerea echilibrului democratic. Acest compartiment descrie în mod special activitatea instituției ce a vizat, în mod prioritar, evaluarea alegerilor parlamentare din 28 septembrie 2025, analiza cadrului juridic al stării de urgență și al politicilor de securitate națională, promovarea protecției apărătorilor drepturilor omului, precum și integrarea transversală a standardelor privind drepturile fundamentale în procesul de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană, fiind însoțită de facilitarea dialogului și cooperării cu autoritățile publice, societatea civilă și partenerii internaționali.

În contextul desfășurării **alegerilor parlamentare din toamna anului 2025**, Avocatul Poporului și Avocatul Poporului pentru drepturile copilului au înaintat îndemnul public⁴¹ ce a avut un caracter preventiv, orientat spre consolidarea garanțiilor unui proces electoral conform standardelor democratice și de drepturile omului. Ulterior, în scopul evaluării modului în care procesul electoral s-a derulat sub aspectul respectării drepturilor fundamentale ale omului și al conformității cu cadrul constituțional, legislativ și standardele internaționale aplicabile, a fost elaborat **Raportul special al Oficiului Avocatului Poporului privind monitorizarea alegerilor parlamentare din 28 septembrie 2025**.⁴² Analiza a fost realizată prin prisma atribuțiilor legale de monitorizare privind respectarea drepturilor omului și libertăților fundamentale ale Oficiului Avocatului Poporului, fiind orientată spre identificarea eventualelor vulnerabilități, riscuri și disfuncționalități care pot afecta caracterul liber, corect și echitabil al scrutinului.

Evaluarea realizată relevă faptul că alegerile s-au desfășurat în baza unui cadru normativ modernizat, cu un impact pozitiv asupra transparenței și integrității procesului electoral. Procesul electoral nu a fost afectat de încălcări majore/substanțiale care să afecteze rezultatul scrutinului.

Cu toate acestea, procesul electoral s-a desfășurat într-un context marcat de preocupări și constatări ale unor instituții naționale și ale unor misiuni internaționale de observare privind tentative de interferență externă în procesele democratice, inclusiv prin acțiuni de dezinformare, manipulare a opiniei publice și alte forme de influență menite să submineze încrederea în instituțiile statului și în integritatea procesului electoral. Avocatul Poporului condamnă ferm astfel de acțiuni, subliniind că acestea afectează nu doar buna funcționare a proceselor democratice, dar și exercitarea efectivă a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, precum și respectarea principiilor statului de drept.

De asemenea, implementarea măsurilor legislative a fost influențată de ritmul accelerat al modificărilor operate, aspect ce a generat preocupări privind previzibilitatea și stabilitatea raporturilor juridice.

⁴¹ Îndemnul public al Avocaților Poporului în contextul alegerilor parlamentare din 28 septembrie 2025. Disponibil la:

<https://ombudsman.md/indemn-public-al-avocaturilor-poporului-in-contextul-alegerilor-parlamentare-din-28-septembrie-2025/>

⁴² Raport special privind monitorizarea alegerilor parlamentare din 28 septembrie 2025. Disponibil la: <https://ombudsman.md/post-document/raport-special-monitorizarea-alegerilor-parlamentare-din-28-septembrie-2025/>

Monitorizarea OAP în ziua votării a evidențiat următoarele nereguli/deficiențe precum fotografierea buletinelor de vot, votarea în grup, inadvertențe în listele electorale (inclusiv menționarea unor persoane decedate), cazuri de agitație electorală în ziua votării, transportarea organizată a alegătorilor și situații de limitare a accesului observatorilor în secțiile de votare. De asemenea, scrutinul s-a desfășurat într-un climat geopolitic și social tensionat, marcat de ingerințe externe, tentative de corupere a alegătorilor și manifestări nocive în spațiul informațional, inclusiv discurs de ură și propagandă.

Avocatul Poporului a constatat că, deși autoritățile au manifestat o abordare pro-activă în vederea protejării integrității procesului electoral, anumite intervenții legislative și administrative – inclusiv modificări operate într-un termen scurt și excluderea din cursa electorală a unor formațiuni politice – au ridicat semne de întrebare privind respectarea principiului securității juridice și eficiența remediilor disponibile.

În acest context, au fost formulate următoarele recomandări principale:

- asigurarea accesibilității depline a secțiilor de votare pentru toate persoanele, inclusiv cele cu dizabilități și persoanele vârstnice, prin evaluarea infrastructurii, adaptarea spațiilor și consultarea organizațiilor reprezentative;
- evitarea modificării sistemului electoral sau a regulilor privind constituirea circumscripțiilor cu mai puțin de un an înainte de scrutin;
- consolidarea cadrului normativ privind serviciile platformelor online, în special în perioada electorală, cu respectarea libertății de exprimare;
- inițierea unei dezbateri parlamentare privind oportunitatea introducerii votului online la toate tipurile de scrutin.

Prin aceste constatări și recomandări, Avocatul Poporului reafirmă importanța protejării caracterului democratic al alegerilor și a consolidării încrederii publice în instituțiile statului

În continuarea acestor eforturi, Avocatul Poporului a organizat la 5 noiembrie 2025, **masa rotundă „Guvernare responsabilă și control civic: parteneriat pentru îmbunătățirea procesului decizional și echilibrul democratic”**, reunind peste 30 de reprezentanți ai societății civile, mediului academic și instituțiilor independente⁴³. Evenimentul a urmărit consolidarea cooperării pentru promovarea unei guvernări deschise și participative, bazate pe drepturile omului și egalitate, fiind subliniată necesitatea mecanismelor durabile de consultare și monitorizare a politicilor publice, precum și implicarea constantă a societății civile în procesul decizional. Ulterior, Avocatul Poporului și Avocatul Poporului pentru drepturile copilului au înaintat o scrisoare către conducerea Parlamentului cu solicitarea desfășurării ședinței de dialog cu participarea inclusiv a președinților/telor comisiilor parlamentare de profil, reprezentanților tuturor fracțiunilor de profil, autorităților independente precum și a societății civile. Această ședință ar crea un cadru permanent de cooperare între Parlament și societatea civilă, pentru consolidarea transparenței, buneii guvernări și implementarea angajamentelor internaționale în domeniul drepturilor omului.

⁴³ Guvernare responsabilă și control democratic – dialog între Oficiul Avocatului Poporului și societatea civilă privind transparența și participarea publică. Disponibil la: <https://ombudsman.md/guvernare-responsabila-si-control-democratic-dialog-intre-oficiul-avocatului-poporului-si-societatea-civila-privind-transparenta-si-participarea-publica/>

Avocatul Poporului menționează că, până la data elaborării prezentului Raport anual, instituția nu a primit niciun răspuns din partea Parlamentului.

Pe parcursul ultimilor ani, Oficiul Avocatului Poporului a promovat **instituția apărătorilor drepturilor omului (ADO)**, supunând dezbaterii cu autoritățile publice și societatea civilă un concept de reglementare în acest sens. Ulterior, pentru asigurarea continuității demersului, în februarie 2025, Avocatul Poporului și Avocatul Poporului pentru drepturile copilului au înaintat Conceptul Ministerului Justiției, cu propunerea de constituire a unui grup de lucru interinstituțional pentru dezvoltarea unui cadru normativ clar și eficient în domeniu.⁴⁴ Acest grup de lucru ar putea fi format din reprezentanți ai autorităților publice, societății civile, mass-media și mediului academic, în vederea analizării instituției ADO, evaluării cadrului normativ național și formulării unor propuneri de reglementare. Inițiativa a vizat, în special, definirea statutului apărătorilor drepturilor omului, stabilirea drepturilor și responsabilităților acestora și ale instituțiilor statului, instituirea garanțiilor materiale și procedurale, precum și abordarea situației copiilor apărători ai drepturilor omului și a celor din regiunea transnistreană.

În luna aprilie 2025, Ministerul Justiției a publicat pe pagina web oficială și pe portalul www.particip.gov.md anunțul privind inițierea procesului de elaborare a proiectului de lege cu privire la apărătorii drepturilor omului⁴⁵. Totodată, Avocatul Poporului remarcă că documentele de politici publice relevante – Programul Național privind asigurarea respectării drepturilor omului pentru anii 2024–2027 (PNADO) și Programul Național de Aderare (PNA) a Republicii Moldova la Uniunea Europeană pentru anii 2025–2029 – includ referințe la necesitatea instituirii cadrului național de protecție și securitate a apărătorilor drepturilor omului. Ombudsmanul va continua monitorizarea acestui subiect până la adoptarea unei legi speciale (model care a fost propus și în Conceptul expediat Ministerului Justiției) fie a unor reglementări cu privire la protecția apărătorilor drepturilor omului, pentru a asigura recunoașterea și protecția acestora, în conformitate cu standardele internaționale.

La 15 iulie 2025, s-a desfășurat **ședința Consiliului Național pentru Drepturile Omului**, prezidată de Prim-ministrul Dorin Recean, cu participarea reprezentanților autorităților publice centrale și ai societății civile. Evenimentul, convocat la inițiativa Cancelariei de Stat și Avocatului Poporului, a vizat subiecte prioritare precum situația persoanelor cu dizabilități mintale, respectarea drepturilor omului în regiunea transnistreană, combaterea dezinformării și promovarea incluziunii sociale.⁴⁶

În intervențiile lor, Avocații Poporului au subliniat necesitatea consolidării cooperării interinstituționale, a mecanismelor de referire și a serviciilor de suport pentru persoanele cu dizabilități mintale, inclusiv în procesul de reintegrare comunitară după externare, precum și dezvoltarea unui mecanism eficient de sprijin pentru persoanele strămutate intern din regiunea transnistreană. Totodată, a fost evidențiată importanța cooperării intersectoriale pentru

⁴⁴ Mecanismul de protecție a Apărătorilor Drepturilor Omului trebuie îmbunătățit – Oficiul Avocatului Poporului a remis Ministerului Justiției un concept de consolidare a mecanismului. Disponibil la: <https://ombudsman.md/mecanismul-de-protectie-a-aparatorilor-drepturilor-omului-trebuie-imbunatatit-oficiul-avocatului-poporului-a-remis-ministerului-justitiei-un-concept-de-consolidare-a-mecanismului/>

⁴⁵ Anunț privind inițierea procesului de elaborare a proiectului de lege cu privire la apărătorii drepturilor omului <https://www.justice.gov.md/ro/content/anunt-privind-initierea-procesului-de-elaborare-proiectului-de-lege-cu-privire-la-aparatorii>

⁴⁶ Avocații Poporului au participat la ședința Consiliului Național pentru Drepturile Omului. Disponibil la: <https://ombudsman.md/avocatii-poporului-au-participat-la-sedinta-consiliului-national-pentru-drepturile-omului/>

garantarea drepturilor copiilor, inclusiv prin convocarea Consiliului Național pentru Protecția Drepturilor Copilului.

Avocații Poporului au reiterat necesitatea consolidării rolului Consiliului Național pentru Drepturile Omului, în calitatea sa de organ consultativ pe lângă Guvern responsabil de coordonarea politicilor naționale și monitorizarea implementării tratatelor internaționale, astfel încât acesta să devină un mecanism mai activ și eficient în promovarea și protejarea drepturilor și libertăților fundamentale. În acest context, Oficiul Avocatului Poporului își reafirmă angajamentul de a continua monitorizarea situației drepturilor omului, de a contribui la consolidarea dialogului instituțional și de a promova măsuri concrete menite să asigure respectarea efectivă a drepturilor și libertăților fundamentale pentru toate persoanele.

Tot în anul 2025, a fost publicat **Raportul privind implementarea acțiunilor din „Planul de acțiuni pentru implementarea Programului național privind asigurarea respectării drepturilor omului pentru anii 2024-2027” (PNADO) pentru anul 2024**. Acesta a vizat 70 acțiuni anuale (29 realizate, 6 parțial, 20 în proces, 14 nerealizate, 1 desuetă) și încă 138 acțiuni multianuale (5 realizate anticipat, 90 realizate pentru perioada de raportare, 29 în proces, 1 parțial, 7 neinițiate, 6 desuete), unele devenind desuete ca urmare a Legii nr. 300 din 19.12.2024 pentru modificarea unor acte normative (aspecte privind modul de îndeplinire a serviciului militar). Avocatul Poporului constată că progresele esențiale au inclus: consolidarea justiției prietenoase copilului (inițiative legislative privind combaterea abuzului/exploatații sexuale, standarde pentru audierea minorilor și instruire pentru profesioniști), fortificarea medierii garantate de stat, măsuri pentru prevenirea torturii și îmbunătățirea condițiilor în penitenciare și servicii sociale (inclusiv registru electronic, programe și reparații), acțiuni privind situația deținuților ilegale din regiunea transnistreană (sesizări, demersuri și monitorizări), dezvoltarea educației incluzive și a mecanismelor anti-bullying/integritate, extinderea unor politici în sănătate (programe, protocoale, medicamente compensate, standarde de acreditare și informarea pacienților), ajustări în protecția socială și protecția copilului (inclusiv reintegrarea persoanelor eliberate din dețineri), avansarea proiectelor de locuințe sociale și îmbunătățirea condițiilor sanitare în școli, inițiative de mediu (strategie 2024–2030 și proiecte legislative), instruire și măsuri contra discriminării și pentru integrarea pe piața muncii a grupurilor vulnerabile, modernizări pentru acte de identitate/servicii publice, precum și consolidarea mecanismelor de coordonare și monitorizare prin CNDO (activitatea comisiilor, regulament nou și inițierea revizuirii HG nr. 65/2019)⁴⁷.

Cu toate acestea, Avocatul Poporului atrage atenția asupra importanței acestui document de politici publice, subliniind că, uneori, acțiunile prevăzute nu sunt realizate în termenele stabilite și nu sunt sincronizate cu alte documente de politici noi. Această situație poate crea impresia diminuării atenției oferite documentului în favoarea altor politici sectoriale.

În acest context, evaluarea cadrului juridic aplicabil situațiilor excepționale devine esențială pentru asigurarea implementării efective a politicilor publice și a respectării drepturilor fundamentale.

⁴⁷ Raport privind implementarea acțiunilor din „Planul de acțiuni pentru implementarea Programului național privind asigurarea respectării drepturilor omului pentru anii 2024-2027” (PNADO), pentru anul 2024. Disponibil la: [https://gov.md/sites/default/files/users-media/media-15/Raport%20privind%20implementarea%20ac%C8%9Biunilor%20din%20PNADO%20\(2024-2027\)%2C%20pentru%20anul%202024.pdf](https://gov.md/sites/default/files/users-media/media-15/Raport%20privind%20implementarea%20ac%C8%9Biunilor%20din%20PNADO%20(2024-2027)%2C%20pentru%20anul%202024.pdf)

La 21 martie 2025, Oficiul Avocatului Poporului a publicat **Raportul tematic „Evaluarea cadrului legal național privind reglementarea stării de urgență în Republica Moldova”**⁴⁸. În raport au fost identificate o serie de lacune precum că Constituția Republicii Moldova, nu reglementează suficient regimul stării de urgență⁴⁹, iar legislația specială nu instituie suficiente garanții care să prevină eventuale încălcări⁵⁰. Temeiurile, efectele și limitele stării de urgență trebuie să fie reglementate expres în Constituție, iar definiția stării de urgență să fie revizuită pentru a stabili clar, că acest regim se instituie doar în situații excepționale și doar atunci când instrumentele democratice obișnuite de guvernare nu fac față situației de criză.

Mecanismul de luare a deciziilor în timpul stărilor de urgență trebuie să țină cont de drepturile omului și un minim de standarde de transparență, iar dispozițiile adoptate trebuie să fie susceptibile controlului parlamentar și judiciar. Prelungirea stării de urgență trebuie să fie în toate cauzele justificată și condiționată de garanții suplimentare, cum ar fi limite de timp sau necesitatea unei majorități calificate de deputați.

Oficiul Avocatului Poporului a formulat recomandări concrete pentru consolidarea regimului juridic al stării de urgență, printre care: includerea în Constituție a unor prevederi clare privind temeiurile, limitele și garanțiile constituționale ale puterilor de urgență; modificarea Legii nr. 212 din 24.06.2004 privind regimul stării de urgență, de asediu și de război⁵¹, pentru a asigura o procedură clară, transparentă și controlabilă de instituire, prelungire și aplicare a stării de urgență; instituirea unui mecanism de control parlamentar și judiciar eficient, prin care dispozițiile Comisiei pentru Situații Excepționale (CSE) să fie supuse evaluării și, dacă este cazul, abrogării de către Parlament; revizuirea componenței CSE, prin includerea, cu statut de observator, a reprezentanților Oficiului Avocatului Poporului, Consiliului pentru Egalitate și a experților independenți în domeniul drepturilor omului din societatea civilă.

La 30 aprilie 2025, Raportul menționat supra a fost audiat public în cadrul Comisiei pentru drepturile omului și relații interetnice și Comisiei pentru securitate națională, apărare și ordine publică.⁵² Această propunere urmărește creșterea transparenței în procesul decizional, în spiritul guvernării deschise și responsabilității publice. În acest context, Avocatul Poporului a reiterat că Instituțiile Naționale pentru Drepturile Omului trebuie să fie recunoscute ca actori esențiali în consolidarea democrației și protejarea drepturilor fundamentale, în special în perioade de criză.

Ca urmare a demersurilor realizate, Avocatul Poporului apreciază progresele legislative înregistrate pe parcursul anului 2025 privind actualizarea cadrului normativ pe **domeniul de securitate**, în particular adoptarea noii Legi nr. 249 din 10.07.2025 privind securitatea națională a Republicii Moldova⁵³, precum și a Legii nr. 248 din 10.07.2025 privind managementul situațiilor de criză⁵⁴. În acest context, a examinat din oficiu proiectele vizate prin prisma compatibilității cu

⁴⁸ Raportul tematic privind regimul stării de urgență – audiat în Parlamentul Republicii Moldova. Disponibil la:

<https://ombudsman.md/raportul-tematic-privind-regimul-starii-de-urgenta-audiat-in-parlamentul-republicii-moldova/>

⁴⁹ Art.66 din Constituția Republicii Moldova. Disponibil aici: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=145723&lang=ro

⁵⁰ Legea nr. 212 din 24.06.2004 privind regimul stării de urgență, de asediu și de război. Disponibil la:

https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=134875&lang=ro

⁵¹ Legea nr. 212 din 24.06.2004 privind regimul stării de urgență, de asediu și de război. Disponibil la:

https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=134875&lang=ro

⁵² Raportul tematic privind regimul stării de urgență – audiat în Parlamentul Republicii Moldova. Disponibil la:

<https://ombudsman.md/raportul-tematic-privind-regimul-starii-de-urgenta-audiat-in-parlamentul-republicii-moldova/>

⁵³ Legea nr. 249 din 10.07.2025 privind securitatea națională a Republicii Moldova. Disponibil la:

https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=150559&lang=ro

⁵⁴ Legea nr. 248 din 10.07.2025 privind managementul situațiilor de criză. Disponibil la:

https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=150247&lang=ro

și necesitatea de asigurarea a drepturilor fundamentale, precum și a dreptului de a trăi într-o societate pașnică și sigură.

În cele din urmă Ombudsmanul salută includerea în noua Lege nr. 249 din 10.07.2025 privind securitatea națională a prevederilor exprese privind instituirea Avocatului Poporului în calitate de mecanism de supraveghere și protecție a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului cu tangență la sectorul de securitate și buneii guvernări (art. 30 - Organisme independente care exercită controlul asupra sectorului de securitate).

Pentru a asigura implementarea efectivă a prevederilor vizate și a evita transformarea acestora într-o normă formală, se impune identificarea unui format de lucru interinstituțional care să ofere o platformă funcțională de interacțiune și consultare între sectorul de securitate și Instituția Națională pentru Drepturile Omului. În conformitate cu standardele internaționale ale Consiliului Europei și Comisiei Europene, un asemenea mecanism este esențial pentru compatibilitatea politicilor naționale cu drepturile fundamentale, ca parte a sistemului de garanții și control democratic („*checks and balances*”), precum și pentru mobilizarea coordonată a autorităților publice, societății civile și a fiecărei persoane în vederea construirii și menținerii unei societăți pașnice, în care drepturile fundamentale sunt respectate și realizate efectiv.

Începând cu anul 2025, Biroul Național de Statistică a inițiat **publicarea rezultatelor Recensământului Populației și Locuințelor desfășurat în perioada 8 aprilie – 7 iulie 2024**⁵⁷. În acest context, au fost prezentate date detaliate privind caracteristicile geografice, demografice, educaționale, migraționale, etnoculturale și economice ale populației, precum și aspecte referitoare la dificultățile întâmpinate de persoane în realizarea activităților zilnice. Aceste date sunt extrem de utile și aplicabile în multiple sectoare, atât pentru autoritățile publice și actorii internaționali, cât și pentru instituțiile independente și organizațiile societății civile. Totodată, datele oficiale contribuie esențial la fundamentarea, monitorizarea și evaluarea politicilor publice sectoriale. Importanța lor rezidă în capacitatea de a oferi o imagine reală și comparabilă asupra nevoilor populației, de a permite alocarea eficientă a resurselor, de a sprijini identificarea grupurilor vulnerabile și de a susține elaborarea unor măsuri bazate pe dovezi, orientate spre respectarea și protecția efectivă a drepturilor omului. În acest sens, Avocatul Poporului reiterează că colectarea datelor, în special în format dezagregat, nu reprezintă o cerință formală, ci un standard internațional. Oficiul Înaltului Comisar al Organizației Națiunilor Unite pentru Drepturile Omului evidențiază, în documentul *“O abordare bazată pe drepturile omului în utilizarea datelor: a nu lăsa pe nimeni în urmă”*,⁵⁸ elaborat în contextul implementării Agendei 2030 pentru Dezvoltare Durabilă, că dezagregarea datelor reprezintă un instrument esențial pentru identificarea inegalităților și a eventualelor forme de discriminare. Documentul subliniază că monitorizarea progresului în realizarea Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă necesită colectarea și analiza datelor statistice dezagregate, inclusiv după criterii precum sex, vârstă, dizabilitate, origine etnică sau localizare geografică, pentru a permite identificarea grupurilor aflate în situații de vulnerabilitate și pentru a asigura aplicarea principiului fundamental al Agendei 2030 – „a nu lăsa pe nimeni în urmă” (*leave no one behind*).

⁵⁷ Rezultatele finale ale Recensământului Populației și Locuințelor 2024. Disponibil la:

https://statistica.gov.md/ro/statistic_indicator_details/60#maps

⁵⁸ Oficiul Înaltului Comisar al Organizației Națiunilor Unite pentru Drepturile Omului (OHCHR), *O abordare bazată pe drepturile omului în utilizarea datelor: a nu lăsa pe nimeni în urmă*. Disponibil la:

<https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/HRIndicators/GuidanceNoteonApproachtoData.pdf>

La fel, importanța dezagregării datelor este evidențiată și de comitetele ONU în Observațiile lor finale adresate statelor, inclusiv Republicii Moldova în procesele de monitorizare a implementării tratatelor. Cel mai recent exemplu în acest sens, ține de Observațiile Finale (din 2024) ale Comitetului ONU pentru eliminarea discriminării rasiale⁵⁹ în care recomandat statului să colecteze date detaliate privind numărul și tipurile de plângeri de discriminare rasială, discurs de ură rasială și infracțiuni motivate de ură, numărul de anchete, urmăriri penale și condamnări, precum și despăgubirile acordate victimelor, defalcate pe vârstă, sex și origine etnică și națională a victimelor și să includă aceste date în următorul său raport periodic.

Mai mult, art. 31 Statistici și Colectarea datelor din Convenția ONU pentru persoanele cu dizabilități⁶⁰ prevede că statele se angajează să colecteze date statistici pentru a formula și implementa politici.

În contextul **procesului de negociere pentru aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană, Avocatul Poporului reiterează necesitatea integrării transversale a drepturilor omului în toate etapele și capitolele de negociere**. Respectarea și promovarea drepturilor fundamentale nu reprezintă doar un angajament formal, ci un criteriu esențial de evaluare a progreselor în procesul de aderare.

Din perspectiva Instituției Naționale pentru Drepturile Omului, consolidarea capacităților instituționale ale Oficiului Avocatului Poporului constituie un element-cheie în acest demers. O instituție independentă, eficientă și adecvat dotată cu resurse poate asigura o monitorizare obiectivă și continuă a respectării drepturilor omului, contribuind la prevenirea încălcărilor și la alinierea cadrului normativ și a practicilor administrative la standardele europene.

Totodată, gradul de implementare a recomandărilor formulate de Avocatul Poporului de către autoritățile publice reprezintă un indicator relevant al angajamentului statului față de valorile democratice și de respectarea drepturilor omului. În acest sens, Avocatul Poporului constată că, la etapa actuală a negocierilor, autoritățile statului acordă o atenție sporită impactului inițiativelor legislative asupra drepturilor fundamentale, acestea fiind examinate tot mai frecvent din perspectiva respectării standardelor în domeniul drepturilor omului. Această tendință reflectă o abordare responsabilă și o preocupare crescută pentru integrarea și implementarea efectivă a standardelor europene în toate sectoarele de politici publice.

În Raportul anual privind respectarea drepturilor și libertăților omului în anul 2024, Ombudsmanul a adresat mai mult recomandări autorităților publice.

Astfel, prin **RECOMANDAREA 1.3.1** (Raportul pentru anul 2024): Ombudsmanul a recomandat **Guvernului** să asigure implementarea eficientă a Programului Național privind Asigurarea Respectării Drepturilor Omului (PNADO) 2024 – 2027, prin bugetarea mai focusată a activităților, monitorizarea riguroasă și aplicarea recomandărilor mecanismelor internaționale, cu accentul pe protecția grupurilor vulnerabile. Inclusiv elaborarea și prezentarea unui Raport de implementare a Programului pentru anul 2024. Ministerul Finanțelor a menționat în răspunsul său că, potrivit

⁵⁹ Comitetul ONU pentru Eliminarea Discriminării Rasiale (CERD), Observații finale privind rapoartele periodice combinate al doisprezecelea–al paisprezecelea ale Republicii Moldova. CERD/C/MDA/CO/12-14, 23 mai 2024. Disponibil la: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CEDAW%2FCO%2FMDA%2FCO%2F6&Lang=en

⁶⁰ Convenția ONU pentru drepturile persoanelor cu dizabilități. Disponibilă la: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-persons-disabilities>

cadrelui normativ din domeniul finanțelor publice, autoritățile bugetare elaborează propunerile de buget în baza programelor și a limitelor stabilite, prioritizând cheltuielile conform indicatorilor de performanță predefiniți. Subprogramele includ activitățile prin care instituțiile asigură realizarea obiectivelor programelor, iar după aprobarea legii bugetare anuale, bugetele și alocațiile sunt detaliate și distribuite instituțiilor subordonate, care le gestionează conform clasificății bugetare.

În **RECOMANDAREA 1.3.2** (Raportul pentru anul 2024): adresată **Ministerul Justiției**, Avocatul Poporului a recomandat să inițieze elaborarea unui cadru legislativ clar pentru protecția apărătorilor drepturilor omului, inclusiv jurnaliști, avocați și copii recunoscuți ca apărători ai drepturilor omului, și să creeze un mecanism eficient pentru prevenirea intimidărilor și represaliilor împotriva acestora. Ca răspuns Ministerul menționase că în vederea recunoașterii juridice a apărătorilor drepturilor omului, susținerii activității acestora și asigurarea protecției lor, în conformitate cu standardele internaționale în materie, inclusiv conform principiilor prevăzute în Declarația ONU privind apărătorii drepturilor omului, Ministerul Justiției la data de 17.04.2025 a publicat pe pagina web anunțul privind inițierea procesului de elaborare a proiectului de lege cu privire la apărătorii drepturilor omului. În prezent se analizează domeniile în care se cer intervenții de ordin normativ. Subiectul va fi analizat în contextul promovării legislației anti-SLAPP, acțiune inclusă în foaia de parcurs „Funcționarea Instituțiilor democratice”, termenul de realizare statuat fiind decembrie 2026.

În **RECOMANDAREA 1.3.3** (Raportul pentru anul 2024): Ombudsmanul a recomandat **Ministerului Justiției și Ministerului Dezvoltării Economice și Digitalizării** să asigure un echilibru între inovația tehnologică și protecția drepturilor omului prin reglementarea clară a utilizării inteligenței artificiale și a serviciilor digitale, astfel încât acestea să respecte standardele europene și internaționale privind drepturile fundamentale. Ministerul Justiției a oferit un răspuns din perspectiva din atribuțiilor sale. Astfel, se menționase că, Agenția Digitalizare în Justiție și Administrare Judecătorească a integrat aceste cerințe în cadrul activităților sale curente și de reglementare. Astfel, a fost instituit Consiliul pentru Coordonarea Digitalizării Sectorului Justiției, fiind un organ consultativ responsabil de coordonarea inițiativelor de digitalizare, asigurarea interoperabilității sistemelor informatice și alinierea la standardele UE, ce își desfășoară activitatea în conformitate cu Regulamentul privind organizarea și funcționarea Consiliului, aprobat prin Ordinul Ministerului Justiției nr. 262 din 05 august 2025, Agenția exercitând atribuțiile de secretariat al acestuia. Totodată, transformarea digitală a sectorului justiției constituie un obiectiv strategic major, consacrat în documentele-cheie de politici publice la nivel național, fiind expres prevăzută și reglementată în Planul de Creștere pentru perioada 2025–2027, în Foaia de parcurs privind „Statul de drept” – capitolele 23 și 24, în Programul Național de Aderare la Uniunea Europeană, pentru anii 2025-2029 precum și în planurile de acțiuni ale Agenției.

Totodată, Avocatul Poporului atrage atenția că problematica drepturilor omului nu se limitează exclusiv la sectorul justiției. În acest context, procesele de digitalizare promovate la nivel național ar trebui să vizeze toate domeniile de politici publice care au impact asupra exercitării drepturilor și libertăților fundamentale, și nu doar sistemul de justiție. O abordare transversală a digitalizării este esențială pentru a asigura respectarea drepturilor omului în toate sectoarele administrației publice și pentru a garanta accesul echitabil al cetățenilor la servicii publice digitale.

În **RECOMANDAREA 1.3.4 (repetată)** (Raportul pentru anul 2024): adresată **Parlamentului și Guvernului (inclusiv Ministerul Justiției și alte ministere de resort)** Avocatul Poporului a

recomandat să asigure respectarea mecanismului de transparență decizională și participativitate în procesul legislativ, astfel încât toți cetățenii și părțile interesate să poată participa în termene rezonabile la procesul de avizare a actelor normative, garantând astfel o guvernare deschisă și incluzivă. Ca răspuns la aceasta, Ministerul Justiției reiterase informația comunicată anterior și anume că în scopul eficientizării și simplificării procesului de elaborare a proiectelor de acte normative, inclusiv fortificării mecanismelor de asigurare a transparenței în procesul decizional, prin Legea nr. nr. 49 din 21.03.2024 au fost operate unele modificări în raport cu prevederile Legii nr. 100 din 22.12.2017 cu privire la actele normative și Legea nr. nr. 239 din 13. 11.2008 privind transparența în procesul decizional. Astfel, au fost modificate unele prevederi privind termenele de întocmire a avizelor, de formulare a recomandărilor și de efectuare a expertizelor. Totodată, obligativitatea asigurării de către instituțiile publice, inclusiv de către Ministerul Justiției, a transparenței în procesul decizional este reglementată de mai multe acte adoptate atât de către legislativ, cât și de către executiv. Astfel, Legea nr. 239 din 13.11.2018 privind transparența în procesul decizional constituie legea cadru care stabilește procesele și etapele de consultare a proiectelor de decizii cu reprezentanții societății civile. Mecanismul de consultare publică cu societatea civilă în procesul decizional a fost reglementat și prin Hotărârea Guvernului nr. 967 din 09.08.2016. De asemenea, aplicabile sunt și prevederile Legii nr. 148 din 09.06.2023 privind accesul la informațiile de interes public și Hotărârii nr. 435 din 28.06.2023 prin care a fost aprobat Regulamentul cu privire la procedurile de consultare publică cu societatea civilă în procesul decizional și Regulamentul cu privire la organizarea activității platformei consultative permanente în cadrul autorității administrației publice centrale.

În acest context, în cadrul Ministerului Justiției sunt constituite patru platforme consultative permanente: Consiliul consultativ al Ministerului Justiției; Platforma Anticorupție; Consiliul consultativ al Agentului Guvernamental; Consiliul pentru Coordonarea Digitalizării Sectorului Justiției. Toate cele patru platforme au ca scop consultarea aspectelor privind prioritățile Ministerului Justiției în sectorul justiției, în domeniul anticorupției, executarea hotărârilor și deciziilor CEDO, digitalizării sectorului justiției, dar și problemele stringente din sector cu identificarea posibilelor soluții, implementarea cadrului normativ cu privire la reforma sectorului justiției, precum și alte subiecte sesizate de membrii Consiliului. Pe parcursul anului 2024 au fost convocate 15 ședințe pe toate platformele, iar în anul 2025 – 5 ședințe.

De asemenea, Legea nr. 100 din 22.12.2017 cu privire la actele normative stabilește etapele de consultare a unui proiect de act normativ. Ministerul Justiției comunică că asigură consultarea cu toți actorii interesați a proiectelor de acte normative promovate pe segmentul său de activitate. Pentru perioada de raportare au fost organizate circa 95 de ședințe și audieri publice (32 - în 2024 și 63 - 2025). Toate rapoartele anuale privind transparența în procesul decizional pot fi consultate pe pagina oficială web a Ministerului Justiției în directoriul „Transparența în procesul decizional/ rapoarte anuale” (<https://www.justice.gov.md/ro/content/rapoarte-anuale>).

În **RECOMANDAREA 1.3.5** (Raportul pentru anul 2024): Ombudsmanul a recomandat **Parlamentului** să reformeze procesul legislativ prin clarificarea procedurii pentru „ziua opoziției”, stabilirea unui mecanism transparent pentru formarea agendei ședințelor plenare și reglementarea prelungirii stării de urgență printr-o majoritate calificată, pentru a garanta respectarea drepturilor fundamentale și a principiului constituționalității. În răspunsul său, Parlamentul indicase că realizarea acestei recomandări depinde de majoritatea parlamentară, fără angajamente concrete.

În **RECOMANDAREA 1.3.6** (Raportul pentru anul 2024): Ombudsmanul recomandase **Comisiei Electorale Centrale**, Ministerului Afacerilor Interne să intensifice măsurile de prevenire și combatere a cumpărării voturilor și a manipulării informaționale, precum și să asigure protecția jurnaliștilor împotriva atacurilor și intimidărilor, pentru garantarea unui proces electoral liber și corect. În răspunsul său Comisia Electorală Centrală a indicat că în contextul alegerilor parlamentare din 28 septembrie 2025, Comisia Electorală Centrală a desfășurat acțiuni extinse pentru asigurarea integrității procesului electoral, prevenirea corupției electorale și combaterea dezinformării. Au fost realizate campanii de informare publică, cooperări interinstituționale și dialoguri cu platforme online, fiind raportate și eliminate materiale manipulatorii sau conturi suspecte. Totodată, au fost create mecanisme de comunicare strategică, elaborate documente operaționale și implementate instruirii specializate pentru actorii electorali și organele de drept. Comisia a sesizat autoritățile competente în cazuri de corupere electorală, iar modificările legislative adoptate în 2025 au consolidat cadrul sancționator și măsurile de prevenire a fraudării votului.

În **RECOMANDAREA 1.3.7** (Raportul pentru anul 2024): Avocatul Poporului recomandase **Comisiei Electorale Centrale** și **Ministerul Afacerilor Interne** să intensifice măsurile de prevenire și combatere a discursului de ură în perioada electorală, inclusiv prin aplicarea sancțiunilor corespunzătoare împotriva partidelor politice și concurenților electorali care promovează mesaje ce incită la ură și prejudecată, și să asigure astfel un proces electoral echitabil și respectuos față de valorile democratice. În răspunsul lor, în cadrul alegerilor parlamentare din 28 septembrie 2025, CEC și IGP, cu sprijinul Oficiului Consiliului Europei la Chișinău, au desfășurat acțiuni de prevenire a discursului de ură și a mesajelor sexiste, inclusiv prin campanii video, mese rotunde și elaborarea unui Cod de conduită semnat de o parte dintre concurenții electorali și instituțiile mass-media. Deși CEC nu are competențe sancționatorii în acest domeniu, au fost inițiate propuneri legislative pentru consolidarea reglementărilor. Totodată, prin intermediul programelor de instruire și al platformelor de e-learning gestionate de CICDE, au fost promovate principiile non-discriminării, egalității și comunicării responsabile în procesul electoral, inclusiv în rândul tinerilor alegători.

RECOMANDAREA 1.3.8 (Raportul pentru anul 2024): Avocatul Poporului recomandase **Guvernului** să sprijine funcționarea eficientă a Agenției Naționale pentru Prevenirea și Combaterea Violenței împotriva Femeilor și a Violenței în Familie și să asigure resurse suficiente pentru implementarea măsurilor de protecție a victimelor violenței domestice, conform Convenției de la Istanbul. În răspunsul său Ministerul Finanțelor a indicat că pentru anul 2024, în scopul întreținerii activității Agenției Naționale pentru Prevenirea și Combaterea Violenței împotriva Femeilor și Violenței în Familie în bugetul de stat au fost aprobate mijloace financiare în volum de 3,5 mil. lei, din care la situația din 31.12.2024, au fost executate 3,4 mil. lei. Totodată, pentru anul 2025, în acest scop au fost aprobate mijloace financiare în volum de 5,4 mil. lei.

În urma celor abordate, Avocatul Poporului **RECOMANDĂ**:

RECOMANDAREA 1.2.1: Guvernul în comun cu Comisia Electorală Centrală, Consiliul Audiovizualului, Centrul pentru Comunicare Strategică și Combatere a Dezinformării, Serviciul de Informații și Securitate să dezvolte un mecanism interinstituțional permanent de monitorizare și răspuns rapid la dezinformarea electorală, care să includă cooperarea cu platformele online,

proceduri clare de intervenție, garanții pentru libertatea de exprimare și instrumente de educație media pentru alegători.

RECOMANDAREA 1.2.2: Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale de comun cu Comisia Electorală Centrală să realizeze evaluări sistematice ale accesibilității infrastructurii electorale, să adapteze secțiunile de votare conform standardelor de acces universal, să asigure materiale electorale accesibile și să instituie mecanisme de consultare permanentă cu organizațiile reprezentative ale persoanelor cu dizabilități, în vederea garantării participării egale la procesul electoral.

RECOMANDAREA (repetată) 1.2.3: Ministerului Justiției să inițieze elaborarea și adoptarea unei legi speciale sau a unor reglementări pentru protecția apărătorilor drepturilor omului, inclusiv jurnaliști, avocați și copii recunoscuți ca apărători ai drepturilor omului, și să creeze un mecanism eficient pentru prevenirea intimidărilor și represaliilor împotriva acestora.

RECOMANDAREA 1.2.4: Guvernul să asigure integrarea principiilor abordării bazate pe drepturile omului în realizarea funcțiilor Centrului Național de Management al Crizelor, precum și să consolideze capacitatea instituțională a Centrului prin alocarea resurselor financiare suficiente pentru îndeplinirea deplină a misiunii și funcțiilor sale.

1.3: Dreptul la cel mai înalt standard în sănătate

Prioritatea nr. 1 „Toate persoanele au acces la servicii de sănătate de calitate și sigure” din Programul de dezvoltare strategică al Oficiului Avocatului Poporului pentru anii 2023 - 2030

În anul 2025, Republica Moldova a înregistrat progrese importante în implementarea unor mecanisme, strategii și politici publice menite să consolideze protecția sănătății publice și să apropie sistemul național de sănătate de standardele europene. Cu toate acestea, sistemul de sănătate continuă să se confrunte cu probleme structurale, care afectează realizarea efectivă a dreptului la servicii de sănătate de calitate, accesibile și sigure pentru întreaga populație.

Printre cele mai persistente dificultăți se numără inegalitățile semnificative dintre mediul urban și cel rural în accesul la servicii medicale, deficitul acut de personal medical, în mod deosebit de specialiști la nivel raional, accesul limitat la medicamente și servicii de calitate, precum și insuficiența serviciilor de sănătate mintală. Aceste probleme au un caracter sistemic și sunt cauzate de deficiențe instituționale și structurale care depășesc, în multe cazuri, competența unei singure autorități publice, necesitând o abordare integrată și intersectorială. Un pas semnificativ pentru îmbunătățirea calității actului medical îl constituie **aprobarea Planului de Acțiuni privind Siguranța Pacienților pentru anii 2026–2030**⁶¹, elaborat în conformitate cu recomandările Organizației Mondiale a Sănătății. Planul urmărește dezvoltarea unei culturi a siguranței

⁶¹ Planului de Acțiuni privind Siguranța Pacienților pentru anii 2026–2030. Disponibil la: <https://ms.gov.md/wp-content/uploads/2025/12/Ordinul-MS-nr.1115-din-05.12.2025-Cu-privire-la-aprobarea-Planului-de-actiuni-privind-siguranța-pacientilor-pentru-anii-2026-2030.pdf>

pacientului în toate componentele sistemului de sănătate, prin actualizarea regulamentelor interne, implementarea standardelor și protocoalelor medicale, organizarea auditelor interne, instruirea personalului medical și creșterea transparenței față de pacienți. De asemenea, **Programul Național pentru Digitalizare și Inovare în Sănătate 2025–2030**⁶² marchează o etapă importantă în modernizarea sistemului medical din Republica Moldova. Programul prevede crearea unui ecosistem digital integrat, bazat pe interoperabilitatea datelor, introducerea Dosarului Electronic de Sănătate, extinderea rețetelor electronice, programărilor online, telemedicinii și utilizarea soluțiilor de inteligență artificială pentru diagnostic. Aceste măsuri ar contribui la reducerea birocrăției, eliminarea barierelor geografice, creșterea echității în accesul la servicii și protejarea confidențialității datelor medicale, consolidând astfel dreptul la sănătate.

O altă acțiune de importanță majoră în 2025 a fost inițiativa Ministerului Sănătății de convocare a grupului multisectorial pentru **elaborarea Strategiei Naționale în domeniul Drogurilor și Adicțiilor (SNDA) pentru perioada 2026–2032**⁶³, fapt pentru care Avocatul Poporului pledează pentru o aprobare rapidă a acestui document. Pentru a răspunde eficient realităților curente, Avocatul Poporului a recomandat inserarea unor acțiuni concrete de prevenire a exploatării copiilor și tinerilor de către grupările criminale organizate sau organizații criminale. În acest sens, este necesară consolidarea capacităților forțelor de ordine de a interacționa cu persoanele vulnerabile, în special cu cele dependente de droguri aflate în stare de arest sau rețineră. La fel, Avocatul Poporului a accentuat în privința dezvoltării unor programe de suport pentru persoanele dependente și pentru mediul lor social (familie, prieteni, profesori, colegi) și furnizarea instrumentelor necesare pentru gestionarea situațiilor de criză. În mod special Ombudsmanul a atras atenția că înăsprirea sancțiunilor nu trebuie considerată soluția principală, iar în cazul în care este propusă să fie temeinic justificată și proporțională.⁶⁴ În final, Strategia trebuie să abordeze și situația persoanelor care locuiesc în stânga Nistrului.

Reforma sistemului de sănătate din Republica Moldova se regăsește în **Planul de creștere al Republicii Moldova pentru anii 2025-2027**⁶⁵ și Agenda de Reformă aferentă care include subdomeniul 4.4: Sănătatea care vizează o transformare structurală profundă, axată pe descentralizarea serviciilor și optimizarea rețelei spitalicești. Deși țara deține un număr de paturi peste media UE, asistența medicală este concentrată disproporționat în capitală, unde au loc aproape jumătate din spitalizări. Obiectivul central este crearea unei **rețele regionale integrate de trimitere**, susținută de construcția a două spitale regionale moderne prin Planul de creștere al UE, care să permită pacienților accesul la îngrijiri complexe aproape de casă și să reducă cheltuielile directe („din buzunar”).

Un pilon esențial al reformei este **modernizarea guvernantei și a resurselor umane**. Se urmărește implementarea unui sistem național de licențiere a specialiștilor, aliniat standardelor europene, pentru a asigura monitorizarea continuă a competențelor cadrelor medicale. Această măsură va fi însoțită de programe de formare specializată și de instituirea unui organism de

⁶² Programul Național pentru Digitalizare și Inovare în Sănătate 2025–2030. Disponibil la:

https://gov.md/sites/default/files/media/documents/sedinte-de-guvern/2025-09/NU-651-MS-2025_0.pdf

⁶³ Strategiei Naționale în domeniul Drogurilor și Adicțiilor (SNDA) pentru perioada 2026–2032. Disponibil la:

<https://ms.gov.md/comunicare/republica-moldova-avanseaza-cu-procesul-de-elaborare-a-noii-strategii-nationale-in-domeniul-drogurilor-si-adicțiilor-pentru-anii-2026-2032-cu-sprrijinul-consiliului-europei/>

⁶⁴ Strategia UE în materie de droguri 2021-2025. Disponibil la https://www.consilium.europa.eu/media/54088/qc0521073ron_002.pdf

⁶⁵ Planul de creștere al Republicii Moldova pentru anii 2025-2027. Disponibil la

https://www.legis.md/UserFiles/Image/RO/2025/mo%2015-222%20ro/Agenda_260%20ro.pdf

reglementare independent, menit să elimine fragmentarea actuală în gestionarea dreptului de a profesa.

Digitalizarea reprezintă motorul eficienței în noul model de sănătate. Până în 2027, autoritățile planifică implementarea **Dosarului Electronic de Sănătate (DES)** pentru cel puțin 40% din populația asigurată, facilitând interoperabilitatea datelor cu sistemele UE. Concomitent, va fi lansat un sistem digital de urmărire și localizare a stocurilor de medicamente (bazat pe coduri GS1), pentru a preveni penuriile și a optimiza lanțul de aprovizionare, afectat recent de instabilitatea regională.

În domeniul farmaceutic, reforma vizează actualizarea legislației vechi de peste două decenii pentru a facilita accesul la **tratamente inovatoare**. Prin utilizarea Evaluării Tehnologiilor Medicale (ETM) și a contractelor de partajare a riscurilor, cel puțin două medicamente inovatoare pentru boli cu povară socială ridicată (precum cancerul) vor fi incluse pe lista de rambursare până în 2026. Această abordare va asigura un raport calitate-preț mai bun și o protecție financiară sporită pentru pacienții cu afecțiuni severe.

Prin aceste măsuri integrate-infrastructură regională, licențiere riguroasă, digitalizare și acces la inovație-Republica Moldova tinde spre un sistem de sănătate mai echitabil și rezilient. Succesul depinde de colaborarea strânsă între Ministerul Sănătății, autoritățile locale și partenerii internaționali, având ca scop final creșterea siguranței pacienților și alinierea serviciilor medicale la standardele europene de calitate.

Pe parcursul anului 2025, eforturile instituționale ale CNAM s-au concentrat pe reducerea barierelor administrative și extinderea serviciilor, în special prin simplificarea procedurilor de prescriere și eliberarea medicamentelor și dispozitivelor compensate (Hotărârea Guvernului nr. 742/2025). Printre modificările de impact se numără extinderea valabilității rețetei pentru maladii acute de la 10 la 15 zile și eliminarea restricției de a prescrie un singur diagnostic pe o rețetă electronică, facilitând astfel un acces mai flexibil pentru pacienți.

Pentru a diminua inechitățile teritoriale și a îmbunătăți accesul în zonele cu infrastructură medicală deficitară, în anul 2025 au fost implementate 89 de proiecte. Aceste intervenții au vizat realizarea proiectelor în aproximativ 32 de unități administrativ-teritoriale (raioane și municipii), asigurând o distribuție echilibrată a investițiilor la nivel național. Valoarea totală a finanțărilor pentru aceste proiecte a constituit 78.135.463,52 lei. Fondurile au fost direcționate către construcții noi, reparații capitale ale secțiilor medicale, renovarea centrelor de sănătate și a oficiilor medicilor de familie, precum și dotarea cu echipamente medicale moderne pentru diagnostic și tratament. Aceste modernizări au vizat creșterea capacității operaționale a instituțiilor de nivel primar și spitalicesc, beneficiarii direcți fiind întreaga populație deservită de aceste unități medicale renovate.

Un progres semnificativ a fost înregistrat în ceea ce privește incluziunea cetățenilor cu domiciliul în localitățile din stânga Nistrului (regiunea transnistreană). La finele anului 2025, erau înregistrate 74.500 de persoane asigurate din această regiune. Dintre acestea, 61.851 sunt persoane asigurate de Guvern (inclusiv peste 36.000 de copii), 10.067 sunt angajați în entități înregistrate în Republica Moldova, iar 2.582 s-au asigurat în mod individual. Se observă o creștere constantă

a numărului de persoane din stânga Nistrului înregistrate pe listele medicilor de familie: de la 23.075 în 2023, la 40.633 în 2024, ajungând la 50.421 în anul 2025. Numărul beneficiarilor de medicamente și dispozitive compensate din această regiune aproape s-a dublat, crescând de la 4.791 persoane în 2024 la 8.283 persoane în 2025, cu o majorare corespunzătoare a cheltuielilor la peste 23 milioane lei.

Datele financiare reflectă o consolidare a finanțării spitalelor raionale care deservește zonele limitrofe sau vulnerabile. De exemplu, IMSP Spitalul Raional Căușeni „Ana și Alexandru” a beneficiat de o creștere a alocărilor de la aproximativ 98,8 milioane lei în 2023 la 128,7 milioane lei în 2025. De asemenea, numărul instituțiilor medicale de diferite niveluri care au prestat servicii spitalicești pentru locuitorii din stânga Nistrului a crescut, în special la nivel republican (de la 13 în 2023 la 16 în 2025) și municipal (de la 7 în 2023 la 9 în anul 2025).

În ciuda progreselor în digitalizare și extinderea listei de medicamente compensate (care a ajuns la 172 de denumiri comune internaționale în 2025), sistemul de sănătate se confruntă cu presiuni structurale majore:

- Lipsa specialiștilor, în special în mediul rural, limitează accesul echitabil la servicii medicale.
- Cheltuielile pentru medicamente compensate au crescut cu peste 80% față de 2021, generând provocări pentru sustenabilitatea fondurilor asigurării obligatorii de asistență medicală pe termen mediu.
- Aproximativ 60% din spitalizări reprezintă internări de urgență, fapt ce indică un management încă insuficient al bolilor cronice la nivel primar
- Persistă dificultăți de acces la nivel local, reflectate prin scăderea vizitelor în asistența medicală primară și menținerea listelor de așteptare pentru intervenții programate.

În anul de raportare, Avocatul Poporului a monitorizat modul de aplicare a unor prevederi din **Legea nr. 1409 din 17.12.1997 cu privire la medicamente**⁶⁶, contestate la Curtea Constituțională, prevederi care se regăsesc și în **Legea nr.153 din 19.06.2025**⁶⁷, în special se referă la interdicția de import, distribuție, comercializare, prescriere și eliberare a medicamentelor care conțin steroizi anabolizanți și androgeni. Subiect care a generat mai multe sesizări adresate Ombudsmanului. Prin **Hotărârea nr.16 din 19 decembrie 2025**⁶⁸, Curtea a statuat că politicile de protecție a sănătății, acolo unde interesul general al comunității este preeminent, conferă statului o marjă de apreciere mai largă (*Vékony c. Ungaria*, hotărârea din 13 ianuarie 2015, § 35⁶⁹). Astfel, autoritățile din Republica Moldova dețin competența de a impune măsuri care să limiteze circuitul medicamentelor dacă acestea sunt necesare pentru protecția sănătății populației. În acest context, limitarea accesului la anumite medicamente reprezintă o ingerință justificată în exercitarea unor drepturi individuale, care, în măsura în care este prevăzută de lege,

⁶⁶ Legea nr.1409 din 17.12.1997 cu privire la medicamente. Disponibil la:

https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=149996&lang=ro#

⁶⁷ Legea nr.153 din 19.06.2025 cu privire la medicamente. Disponibil la:

https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=149563&lang=ro

⁶⁸ Hotărârea Curții Constituționale nr.16 din 19 decembrie 2025. Disponibil la

https://www.constcourt.md/public/ccdoc/hotarari/h_16_2025_106q_2024_rou.pdf

⁶⁹ Cauza Vékony c. Ungaria. Disponibil la <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-149201%22%5D%7D>

urmărește un scop legitim și este respectă principiul proporționalității, contribuind la protecția dreptului la sănătate și la interesul general al societății.

Un alt aspect monitorizat de către Avocatul Poporului vizează problematica asigurării dreptului la viață, sănătate, siguranță și securitate în traficul rutier, care a fost abordată și în Raportul său tematic⁷⁰. În acest context, Ombudsmanul apreciază eforturile autorităților în vederea elaborării **Programului Național de Siguranță Rutieră 2025-2030**⁷¹, la elaborarea căruia s-a ținut cont de constatările și recomandările din Raportul său tematic.

În mod special, Avocatul Poporului apreciază măsurile propuse pentru sporirea siguranței persoanelor, în special a celor cu dizabilități. Acestea includ construcția a 100 km de trotuar adaptat persoanelor cu dizabilități sau cu deficiențe locomotorii în zonele din intravilanul localităților unde acesta lipsește, securizarea mai multor sectoare de drum identificate urmare a clasificării siguranței rutiere, sectoare de drum raportate de Ministerului Afacerilor Interne ca fiind cu incidență sporită, securizarea spațiilor de acces spre ușa de intrare în mijlocul de transport la un număr de stații de așteptare de pe drumurile naționale și locale etc. În aceste condiții, Ombudsmanul încurajează autoritățile să continue acțiunile inițiate, precum și a celor planificate pentru fortificarea dreptului la viață, sănătate, siguranță și securitate a participanților în traficul rutier. Mai mult decât atât, implementarea acestor acțiuni va avea un impact pozitiv asupra exercitării efective a altor drepturi fundamentale, precum dreptul la sănătate, muncă, la protecție socială și la educație, prin îmbunătățirea accesibilității și mobilității persoanelor.

Tot aici, este important să evidențiem că prima de asigurare obligatorie de asistență medicală reprezintă suma fixă sau contribuția procentuală la salariu și la alte recompense, pe care asiguratul este obligat să o plătească asigurătorului pentru preluarea riscului persoanei asigurate conform legislației. Prima de asigurare obligatorie de asistență medicală în sumă fixă a fost stabilită pentru anul 2025 în mărime de 12 636 lei MDL. Iar persoanele care aleg să achite asigurarea medicală până la 31 martie 2025 ar beneficia de reduceri semnificative (spre ex: dacă se încadrează în categoriile de proprietari de terenuri cu destinație agricolă, ar achita 1254 lei MDL, dacă persoanele desfășoară activități independente în domeniul comerțului cu amănuntul, cu excepția comerțului cu mărfuri supuse accizelor ar achita 1 895 lei MDL, 2 527 lei MDL dacă sunt fondatori de întreprindere individuală și gospodărie țărănească etc. 5 054 lei MDL dacă exercită profesia de notar, avocat, executor judecătoresc, expert judiciar, mediator, traducător etc.). **Respectiv, costul procurării unei polițe de asigurare medicală ar putea constitui o povară semnificativă pentru persoanele din grupurile vulnerabile.**

Pentru consolidarea mecanismelor de protecție a drepturilor pacientului și promovarea respectării standardelor legale și etice în domeniul sănătății, Oficiul Avocatului Poporului a inițiat și susținut elaborarea unor instrumente practice de informare și orientare, destinate atât personalului medical, cât și pacienților și autorităților publice relevante. Aceste materiale au fost realizate în colaborare cu organizații ale societății civile și cu experți naționali, având drept scop sporirea nivelului de cunoaștere a cadrului normativ aplicabil, prevenirea încălcărilor drepturilor pacienților și eficientizarea mecanismelor de examinare a cererilor din domeniul sănătății.

⁷⁰ Raport tematic – Dreptul la Viață, Sănătate, Siguranță și Securitate în Traficul Rutier. Disponibil la: <https://ombudsman.md/post-document/raport-tematic-dreptul-la-viata-sanatate-siguranța-si-securitate-in-traficul-rutier/>

⁷¹ Programului Național de Siguranță Rutieră 2025-2030. Disponibil la: https://midr.gov.md/files/shares/program_326_ro_1_.pdf

În acest context, Oficiul Avocatului Poporului, în colaborare cu Asociația Obștească „CASMED”, a elaborat două ghiduri practice. Primul, intitulat „**Prevenirea încălcării drepturilor pacientului**”, este **destinat personalului medical**⁷², atât cu studii superioare, cât și cu studii medii, și are drept scop promovarea cunoștințelor relevante și dezvoltarea competențelor practice necesare prevenirii încălcării drepturilor pacienților în cadrul instituțiilor medico-sanitare. Ghidul urmărește familiarizarea lucrătorilor din domeniul sănătății cu aplicarea corectă a legislației și a principiilor de etică profesională în relația cu pacienții, prin respectarea drepturilor acestora și cunoașterea obligațiilor profesionale prevăzute de cadrul normativ în vigoare.

Cel de-al doilea ghid practic, intitulat „**Prevenirea încălcării drepturilor pacienților**”⁷³, este **destinat pacienților**, în calitate de beneficiari ai serviciilor medicale. Ghidul oferă informații clare, simple și accesibile privind statutul juridic al pacientului, drepturile și obligațiile corelative, temeiurile legale care le consacră, precum și exemple practice de încălcare a drepturilor în procesul de acordare a asistenței medicale. De asemenea, ghidul explică procedurile disponibile în cazul constatării unor încălcări, inclusiv modalitățile de depunere a plângerilor sau reclamațiilor, autoritățile competente să le examineze, termenele legale aplicabile, precum și posibilitățile de sesizare a instanțelor de judecată și de obținere a despăgubirilor morale și materiale, în condițiile legii.

Totodată, în parteneriat cu Asociația Obștească „HOMECARE” și Asociația Obștească „CASMED”, a fost elaborat **Ghidul metodologic privind examinarea eficientă a cererilor pacienților de către autoritățile și instituțiile publice din domeniul sănătății și alte autorități**⁷⁴. Acesta are drept scop informarea și capacitatea pacienților și a cetățenilor în vederea apărării dreptului la ocrotirea sănătății, prin identificarea și accesarea celor mai eficiente remedii disponibile pentru restabilirea drepturilor încălcate. În același timp, ghidul urmărește sprijinirea autorităților publice în aplicarea unor practici uniforme, transparente și conforme cu exigențele legale și standardele în materie de drepturile omului.

O analiză importantă realizată în 2025 de experții OAP a fost **Raportul tematic privind evaluarea cadrului normativ și a mecanismelor instituționale de prevenire, identificare și gestionare a violenței în contextul tulburărilor mintale, precum și a măsurilor de protecție a copiilor în situații de risc cu elaborarea de recomandări pentru consolidarea politicilor publice și respectarea drepturilor omului**⁷⁵.

Elaborarea Raportului a fost inițiată urmare a unei sesizări din oficiu dispusă pentru a investiga impactul politicilor de prevenire și protecție socială asupra persoanelor cu dizabilități mintale, în contextul creșterii incidentelor de violență, inclusiv a unui caz de dublu omor comis de un tânăr

⁷² Prevenirea încălcării drepturilor pacientului (ghid destinat personalului medical).

Disponibil la: <https://ombudsman.md/prevenirea-incalcarii-drepturilor-pacientului-ghid-destinat-personalului-medical/>

⁷³ Ghid practic: Prevenirea încălcării dreptului la sănătate. Disponibil la: <https://ombudsman.md/ghid-practic-prevenirea-incalcarii-dreptului-la-sanatate/>

⁷⁴ Ghidul metodologic privind examinarea eficientă a cererilor pacienților de către autoritățile și instituțiile publice din domeniul sănătății și alte autorități. Disponibil la: <https://ombudsman.md/ghid-metodologic-de-examinare-eficienta-a-cererilor-pacientilor-de-catre-autoritatile-si-institutiile-publice-in-domeniul-sanatatii-si-alte-autoritati/>

⁷⁵ Raport tematic: Evaluarea cadrului normativ și a mecanismelor instituționale de prevenire, identificare și gestionare a violenței în contextul tulburărilor mintale, precum și a mecanismelor de protecție a copiilor în situații de risc, cu elaborarea de recomandări pentru consolidarea politicilor publice și respectarea drepturilor omului. Disponibil la: <https://ombudsman.md/post-document/raport-tematic-evaluarea-cadrului-normativ-si-a-mecanismelor-institutionale-de-prevenire-identificare-si-gestionare-a-violentei-in-contextul-tulburarilor-mintale-precum-si-a-mecanismelor-de-protect/>

cu tulburări psihice. Sesizarea a vizat evaluarea intervenției serviciilor medicale și psiho-sociale din comunitate, calitatea și accesibilitatea serviciilor psihiatrice și psiho-sociale, monitorizarea și reintegrarea persoanelor cu probleme de sănătate mintală, precum și sprijinul acordat acestora și familiilor în gestionarea riscurilor și promovarea incluziunii sociale.

Raportul analizează modul în care sunt prevenite, identificate și gestionate situațiile de risc sau actele de violență asociate tulburărilor mintale, inclusiv în cazurile care implică copii, atât din perspectiva cadrului normativ, cât și a aplicării practice a acestuia. Sunt evaluate mecanismele de prevenire, intervenție, internare, tratament și reintegrare, precum și cooperarea dintre sistemul de sănătate, poliție, servicii sociale și justiție. Necesitatea raportului rezultă din cazuri grave aflate în examinarea Avocaților Poporului care au evidențiat lacune în identificarea timpurie a riscului, în coordonarea interinstituțională și în continuitatea îngrijirii. Documentul urmărește clarificarea responsabilităților și consolidarea unor politici publice coerente, care să asigure protecția comunității cu respectarea demnității și drepturilor persoanelor vulnerabile.

Printre principalele constatări din Raport, se evidențiază faptul că, deși cadrul normativ este relativ bine dezvoltat și aliniat standardelor internaționale, aplicarea sa rămâne fragmentată și predominant reactivă. Intervențiile sunt declanșate, de regulă, în situații de criză sau după producerea unui incident, iar prevenirea primară și identificarea timpurie a riscului în comunitate sunt insuficient consolidate. Evaluarea riscului de violență nu este standardizată, lipsesc instrumente comune utilizate coerent între instituții, iar acest lucru conduce la abordări neuniforme și la dificultăți în asumarea clară a responsabilităților.

Se constată, de asemenea, absența unui sistem integrat de management al riscului, care să includă evaluare structurată, planuri individualizate de intervenție și mecanisme eficiente de monitorizare post-externare. Continuitatea îngrijirii este adesea vulnerabilă, în special în perioada de tranziție dintre spitalizare și revenirea în comunitate, iar suportul comunitar este limitat de resurse insuficiente și de capacitate instituțională redusă. De asemenea, formarea profesională în domeniul sănătății mintale și al gestionării situațiilor cu potențial de violență nu este uniformă, iar schimbul de informații între instituții este uneori îngreunat de lipsa unor proceduri clare și a unor platforme funcționale de cooperare. În ansamblu, problema centrală identificată nu ține de inexistența reglementărilor, ci de operaționalizarea insuficientă a acestora într-un sistem coerent și predictibil de prevenire și intervenție.

În 2025, domeniul **sănătății mintale**, din Republica Moldova a continuat să se centreze pe reforme orientate spre dezinstituționalizare, dezvoltarea serviciilor comunitare și promovarea unei abordări centrate pe persoană și drepturile omului. Un progres important îl reprezintă instruirea a peste 1.200 de medici de familie și asistenți medicali din toate raioanele țării, în cadrul proiectului moldo-elvețian „Mensana”, cu accent pe identificarea și gestionarea depresiei, anxietății, ADHD-ului, tulburărilor psihice, demenței și dependențelor. În pofida acestor rezultate, sănătatea mintală rămâne un domeniu vulnerabil, necesitând ajustarea cadrului normativ la standardele europene, asigurarea cu personal calificat la nivel raional, dezvoltarea mecanismelor de monitorizare a pacienților cu afecțiuni grave și consolidarea măsurilor de prevenire a riscurilor sociale asociate.

Un exemplu relevant de reformă cu impact pozitiv asupra dreptului la sănătate este **descentralizarea serviciilor de chimioterapie**, considerată o prioritate în modernizarea

sistemului de sănătate - această problemă a fost vizată de către Ombudsman în mai multe vizite la nivel local, și a fost pusă în discuție în ultimii ani cu reprezentanții Ministerului Sănătății. Această măsură are drept scop principal creșterea accesului pacienților oncologici la tratament în proximitatea comunităților lor, reducerea poverii financiare și logistice asociate deplasărilor către centrele medicale din capitală și, implicit, îmbunătățirea calității vieții pacienților și familiilor acestora. În 2025, serviciile de chimioterapie au fost extinse în cinci spitale raionale - Briceni, Florești, Sângerei, Orhei și Cahul - unde, până la sfârșitul anului, au fost tratați lunar între unu și șase pacienți în fiecare instituție. Extinderea serviciului a început în august 2025, Ministerul Sănătății precizând că, într-o primă etapă, secțiile au fost deschise doar în spitalele care dispun de medici oncologi în statele de personal. Cu toate acestea, implementarea eficientă a descentralizării este grav afectată de lipsa specialiștilor oncologi în teritoriu. Tratamentele oncologice sunt complexe, personalizate și necesită monitorizare constantă, rolul medicului oncolog fiind esențial în alegerea protocolului terapeutic, gestionarea efectelor adverse și ajustarea tratamentului. La sfârșitul anului 2023, în Republica Moldova activau aproximativ 160 de medici oncologi, majoritatea concentrați în capitală, iar în 14 raioane nu exista niciun specialist de mai mulți ani. În aceste condiții, dreptul la sănătate rămâne mai mult formal decât efectiv pentru pacienții cu boli oncologice din zonele rurale. Se subliniază necesitatea unor politici publice coerente pentru atragerea și menținerea personalului medical în zonele izolate, prin stimulente complexe care să includă nu doar beneficii financiare, ci și îmbunătățirea condițiilor de muncă, infrastructurii medicale și calității vieții.

În ceea ce privește respectarea dreptului la cel mai înalt standard de sănătate, pe parcursul anului 2025 Oficiul Avocatului Poporului **a recepționat 54 cereri**, dintre care a acceptat spre examinare 23 de cereri ale persoanelor sau pacienților care invocă încălcarea dreptului la ocrotirea sănătății. În 8 dintre ele s-a constatat pretinsă violare a dreptului la cel mai înalt standard în sănătate. **Cele mai frecvente violări reclamate la OAP** au vizat: încălcarea dreptului la viață, dreptul la integritate fizică și psihică, dreptul la demnitate umană, dreptul la respectarea vieții private, dreptul la protecția datelor cu caracter personal, dreptul la acces legal, echitabil și nediscriminatoriu la servicii publice de sănătate, neasigurarea accesului la datele medicale, încălcarea confidențialității datelor medicale, neinformarea sau prestarea actelor medicale în lipsa acordului informat, internarea forțată și administrarea nejustificată a tratamentului, erori medicale care au cauzat vătămări corporale sau deces, refuz în acordarea asistenței medicale etc.

În februarie 2025, Avocatul Poporului s-a sesizat din oficiu în urma decesului unui tânăr de 29 de ani în incinta Inspectoratului de Poliție Râșcani⁷⁶, survenit la scurt timp după ce acesta fusese adus pentru audieri. Investigația a relevat încălcări grave ale obligațiilor statului conform articolelor 2, 3 și 5 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, constatându-se deficiențe sistemice precum „privarea de libertate” camuflată sub un consimțământ viciat al unei persoane în stare de ebrietate și nerespectarea procedurilor legale de citare. Autoritățile au fost criticate pentru gestionarea defectuoasă a situației unei persoane vulnerabile și pentru lipsa unor intervenții medicale prompte și adecvate în momentul crizei. Pentru a preveni repetarea unor astfel de tragedii, Ombudsmanul a emis recomandări ce vizează consolidarea mecanismului de interacțiune a poliției cu grupurile vulnerabile. Printre măsurile solicitate se numără eliminarea

⁷⁶ Sesizare *ex-officio* a Avocatului Poporului pe cazul decesului unui tânăr în incinta Inspectoratului de Poliție Rîșcani, mun. Chișinău. Disponibil la: <https://ombudsman.md/sesizare-ex-oficiu-a-avocatului-poporului-pe-cazul-decesului-unui-tanar-in-incinta-inspectoratului-de-politie-riscani-mun-chisinau/>

oricărei forme de privare informală de libertate, elaborarea unei instrucțiuni clare pentru gestionarea persoanelor aflate în stare de ebrietate sau cu tulburări de comportament și redirecționarea acestora către instituții medicale. Totodată, s-a cerut dotarea sediilor de poliție cu truse de urgență și instruirea obligatorie a angajaților în acordarea primului ajutor, pentru a asigura protecția vieții persoanelor aflate în custodia statului⁷⁷.

Problema **lipsei colaborării între autorități și a datelor interconectate dintre instituțiile medicale și alte autorități este investigată în cadrul unui alt caz privind potențiale încălcări ale dreptului la ocrotirea sănătății** tangente respectării drepturilor persoanelor cu dizabilități mintale. Instituția Avocatului Poporului a fost sesizată de reprezentantul legal al unei tinere diagnosticată cu o afecțiune psihică. Tutorele a informat că fiica a fost internată în lipsa acordului său, organele de poliție nu au demarat acțiuni de căutare urmare a sesizărilor sale. Totodată s-a invocat că tratamentul psihiatric administrat fără consimțământ a declanșat reacții adverse severe: tremure, rigiditate musculară, probleme de echilibru, dificultăți de vorbire, pierderea cunoștinței și agravarea stării mentale.

Avocatul Poporului **a acționat din oficiu pe marginea unei probleme și pretinse violări de drepturi cu care se confruntă unele persoane cu referire la întârzierile de plată a indemnizațiilor pentru incapacitatea temporară de muncă**. Potrivit informațiilor furnizate de petiționară în sesizare, lezarea drepturilor persoanelor prin neachitarea în termen legal a indemnizației pentru incapacitate de muncă, ar fi generată de deficiențele/impedimentele tehnice cu care se confruntă medicii de familie în accesarea Portalului certificatelor de concediu medical. Această situație ar fi avut un impact negativ asupra soțului petiționarei, diagnosticat cu cancer, care de câteva luni consecutiv nu putea beneficia de indemnizație din cauza imposibilității transmiterii datelor către Casa Națională de Asigurări Sociale (CNAS).

Pentru elucidarea veridicității informațiilor din sesizare, în adresa Casei Naționale de Asigurări Sociale (CNAS), CNAM și a mai multor Centre de Sănătate din diferite raioane ale țării, au fost expediate demersuri cu solicitarea furnizării informațiilor dacă au constatat dificultăți/impedimente tehnice (sau de orice altă natură) pe segmentul înregistrării/introducerii și transmiterii electronice către CNAS a datelor din certificatele de concediu medical ale pacienților pentru stabilirea, calcularea și plata indemnizațiilor pentru incapacitate de muncă.

După recepționarea răspunsurilor, Ombudsmanul a constatat că problema este una sistemică, din cauza unor deficiențe tehnice ale Portalului electronic, medicii de familie în mii de cazuri nu reușesc să introducă și să transmită datele către CNAS în termenul prevăzut de lege. Deși medicii de familie depuneau eforturi pentru a introduce datele și în zilele de weekend, după finalizarea orelor de muncă sau chiar noaptea, oricum fie nu reușeau, fie depășeau termenul legal. Deși problema a fost semnalată de nenumărate ori în adresa autorităților (CNAM, MS), totuși impedimentele continuau și generau multiple violări de drepturi.

⁷⁷ Constatările Avocatului Poporului privind investigarea circumstanțelor decelului subit al unui tânăr de 29 de ani din incinta Inspectoratului de Poliție Râșcani, mun. Chișinău. Disponibil la: <https://ombudsman.md/constatarile-avocatului-poporului-privind-investigarea-circumstantelor-decesului-subit-al-unui-tanar-de-29-de-ani-in-incinta-inspectoratului-de-politie-rascani/>

În scopul identificării potențialelor soluții pentru remedierea problemelor și repunerea în drepturi a cetățenilor, Oficiul Avocatului Poporului a organizat la 16 aprilie 2025 o ședință comună⁷⁸ cu reprezentanții autorităților publice Ministerul Sănătății, Ministerul Muncii și Protecției Sociale, Compania Națională de Asigurări în Medicină, Casa Națională Asigurări Sociale și reprezentanții societății civile. Ulterior Ombudsmanul a înaintat un Demers către Cancelaria de Stat prin care a solicitat intervenția în inițierea sau continuarea unui dialog constructiv cu toți actorii responsabili, pentru a identifica în regim urgent cele mai optime soluții pentru remedierea problemei sistemice identificate și repunerea cetățenilor în drepturile încălcate. Cancelaria de Stat a informat Ombudsmanul că în urma acțiunilor întreprinse pentru înlăturarea neconformităților, problemele tehnice ale Portalului au fost remediate. Totodată Centrele Medicale, la care anterior au fost expediate demersuri în vederea documentării situației, au comunicat că Portalul este funcțional. Totodată, soluționarea problemei a restabilit în drepturi și soțul petiționarului care a sesizat cazul, persoana comunicând că toate certificatele medicale au fost achitate integral.

În anul 2025, a fost finalizată o *sesizare din oficiu* inițiată în 2019, pe baza informațiilor difuzate în sursele mass-media potrivit cărora, un minor, în urma unui accident la un turneu la trântă, a rămas imobilizat în scaun cu roțile, fiind afectat dreptul la viață și la integritate fizică și psihică, precum și dreptul la cel mai înalt standard de sănătate și la protecție specială. Ombudsmanul a înaintat către Judecătoria Soroca, o cerere de chemare în judecată pentru repararea prejudiciului material și moral împotriva Consiliului Raional Florești, solicitând obligarea pârâtului la plata despăgubirilor morale și a urmărit de-a lungul anilor evoluția procedurilor judiciare și de executare. Prin deciziile instanțelor de judecată, acțiunea depusă în interesele persoanei a fost admisă, iar din informațiile și materialele prezentate de către Consiliul Raional Florești se constată restabilirea în drepturi prin achitarea despăgubirilor pentru leziunile corporale cauzate la coloana vertebrală în cadrul competiției sportive. În acest sens, Ombudsmanul reiterează în privința necesității elaborării unor regulamente clare pentru asemenea tipuri de competiții și cu implicarea unui personal profesionist antrenat în jurizare pentru asigurarea securității și siguranței tuturor participanților.

De asemenea, o *sesizare din oficiu* a fost inițiată la solicitarea unei avocate care a semnalat presupuse încălcări grave ale drepturilor beneficiarilor dintr-un **centru de plasament temporar invocându-se tratament medical insuficient**, abuzuri fizice și psihologice, evitarea apelării la serviciile medicale de urgență și decese suspecte în cadrul instituției. În urma unei vizite de documentare în instituție, Avocatul Poporului a emis o *Recomandare cu caracter general*, adresată Ministerului Muncii și Protecției Sociale, cu privire la lacunele sistemice identificate (numărul insuficient de medici, de infirmieri și asistenți medicali; lipsa acreditării serviciului medical etc.) în urma vizitei de monitorizare desfășurate și solicitările de intervenție pentru remedierea situației.

În cadrul examinării unei alte cauze, în care petiționarul a reclamat dezacordul față de modul în care a fost organizată examinarea medicală și refuzul eliberării adeverinței medicale F-083/e pentru prelungirea permisului de conducere auto, Ombudsmanul a identificat pe lângă încălcarea dreptului individual de protecție a datelor, **o problemă sistemică în modalitatea de gestionare a datelor cu caracter personal, în special de ordin medical**. În cazul individual, s-a constatat

⁷⁸ Disfuncționalitățile sistemului digital întârzie plata indemnizațiilor medicale: apel la acțiune din partea Avocatului Poporului. Disponibil la: <https://ombudsman.md/disfunctionalitatile-sistemului-digital-intarzie-plata-indemnizatiilor-medicale-apel-la-actiune-din-partea-avocatului-poporului/>

o încălcare a confidențialității datelor cu caracter medical, al dreptului la viață privată și la protecția datelor cu caracter personal al petiționarului. Investigația demarată a stabilit că bazele de date ale Centrelor Comunitare de Sănătate Mintală nu sunt interconectate la nivel național iar Ministerul Sănătății nu deține o bază de date unică vizând persoanele aflate în evidența medicilor psihiatri. Acest fapt creează premise pentru erori administrative în procesul de verificare a aflării persoanelor la evidența medicilor psihiatri, precum și posibilitatea eludării supravegherii medicale psihiatrice, prin simpla schimbare a domiciliului și consultarea unui alt medic de familie. În acest caz, Ombudsmanul a emis *2 Avize cu recomandări* solicitând autorităților analiza oportunității dezvoltării și implementării unui sistem informatic interconectat între bazele de date ale tuturor Centrelor Comunitare de Sănătate Mintală din municipiul Chișinău și ale IMSP Spitalelor Clinice de Psihiatrie, cu scopul de a asigura o **evidență unitară a persoanelor aflate sub monitorizare psihiatrică**, indiferent de sectorul administrativ sau modificarea domiciliului oficial. Această problemă a fost constatată și în Studiul experților OAP privind Evaluarea cadrului normativ și a mecanismelor instituționale de prevenire, identificare și gestionare a violenței în contextul tulburărilor mintale, precum și a măsurilor de protecție a copiilor în situații de risc.

Problema lipsei colaborării între autorități și a datelor interconectate dintre instituțiile medicale și alte autorități este investigată în cadrul unui alt caz privind potențiale încălcări ale dreptului la ocrotirea sănătății tangent respectării drepturilor persoanelor cu dizabilități mintale. Instituția Avocatului Poporului a fost sesizată de mama și reprezentantul legal al unei tinere diagnosticată cu o afecțiune psihică. Tutorele a informat că fiica a fost internată în lipsa acordului său, organele de poliție nu au demarat acțiuni de căutare ca urmare a sesizărilor sale. Totodată s-a invocat că tratamentul psihiatric administrat fără consimțământ a declanșat reacții adverse severe: tremurături, rigiditate musculară, probleme de echilibru, dificultăți de vorbire, pierderea cunoștinței și agravarea stării mentale.

Ca rezultat al demersurilor depuse, s-a stabilit că, calitatea actului medical a fost analizată de Comisia de experți din cadrul Ministerului Sănătății care nu au constatat niciun fel de abateri. Totuși, investigația continuă deoarece cazul a identificat o problemă sistemică legată de publicitatea instituirii măsurilor de ocrotire judiciară. Instituțiile medicale, necunoscând despre faptul instituirii măsurilor de ocrotire, nu solicită acordul pentru internare și tratament de la tutore, riscând ulterior să fie acuzați de privare ilegală de libertate, internare forțată sau administrarea a tratamentului în lipsa acordului informat.

În **domeniul sănătății reproductive** și al planificării familiale, cadrul de politici publice naționale nu a fost încă consolidat prin adoptarea unei strategii coerente și eficiente, fapt care generează limitări semnificative în asigurarea accesului efectiv la servicii esențiale de sănătate sexuală și reproductivă. Aceste deficiențe afectează în mod disproporționat femeile din mediul rural, care se confruntă cu obstacole sporite în exercitarea acestui drept. Elaborarea și implementarea unor politici publice adecvate constituie o măsură necesară pentru consolidarea garanțiilor privind realizarea dreptului la sănătate. **Un caz relevant a fost investigat de către Oficiul Avocatului Poporului, la sesizarea unui cuplu beneficiar al Programului de reproducere umană asistată medical, fertilizare in vitro (FIV), susținut de Direcția Generală Asistență Medicală și Socială a Consiliului municipal Chișinău (DGAMS).** În cerere se invocă suspiciuni de încălcarea din neglijență a regulilor și metodelor de acordare a asistenței medicale, încălcări ale eticii profesionale. Investigația a stabilit că beneficiara programului FIV a fost direcționată pentru efectuarea procedurii către unul dintre prestatorii de servicii medicale private selectați și

contractați de către DGAMS. În privința conducerii acestui prestator de servicii medicale private, a fost inițiată o cauză penală, urmărirea penală este în derulare, fiind întreprinse mai multe acțiuni procesuale privind legalitatea procedurilor de fertilizare, inclusiv pentru a stabili dacă există și alte reclamații ale pacienților în acest domeniu. Acuzațiile penale se justifică prin faptul că instituția medicală nu ar fi deținut certificatul necesar emis de Agenția de Transplant, conform prevederilor Legii nr. 10 din 03.02.2009 privind supravegherea de stat a sănătății publice⁷⁹ și ale Legii nr. 138 din 16.06.2012 privind sănătatea reproducerii⁸⁰, care ar fi justificat atât prestarea acestui serviciu medical cât și eligibilitatea pentru a fi selectat să presteze servicii medicale în cadrul acestui program.

Deși Consiliul Municipal Chișinău a decis suspendarea acordului de colaborare cu prestatorul medical privat privind acordarea asistenței și prestarea serviciilor medicale în cadrul Programului municipal, totuși, Ombudsmanul va continua să investigheze acțiunile funcționarilor publici care au contractat un prestator de servicii medicale care de facto nu deținea autorizații pentru astfel de intervenții chirurgicale. Totodată, în acest caz a fost solicitată opinia Ministerului Sănătății pentru a verifica corespunderea cadrului legal pe segment cu garanțiile securității dreptului la ocrotirea sănătății și identificarea mecanismului de monitorizare și control al activității instituțiilor medicale autorizate să presteze servicii FIV.

Un alt caz examinat a constatat încălcarea dreptului pacienților la **disponibilitatea preparatelor medicale (stocurilor de Everolimus, medicament esențial pentru pacienții supuși unui transplant hepatic)**. Avocatul Poporului a constatat că situația de fapt relevă deficiențe semnificative în managementul achizițiilor publice și al asigurării continuității administrării tratamentului vital. Aceste deficiențe au generat o perioadă de lipsă totală a preparatului, afectând în mod direct siguranța vieții pacienților. Indisponibilitatea medicamentului, imposibilitatea achiziționării acestuia pe piața farmaceutică precum și absența unui mecanism operațional de alertă timpurie și a unor rezerve strategice minime, demonstrează că autoritățile nu au asigurat o planificare adecvată și o monitorizare continuă a consumului real. Situația putea fi prevenită printr-o coordonare eficientă între instituțiile responsabile și printr-un management pro activ al riscurilor de deficit. Astfel, situația sesizată de petiționara cazului nu reprezintă o circumstanță singulară, ci indică existența unor vulnerabilități structurale în mecanismul de aprovizionare cu medicamente esențiale și în capacitatea statului de a asigura continuitatea îngrijirilor medicale.

Avocatul Poporului a reținut o încălcare gravă a dreptului la sănătate și a întregului cadru de drepturi derivate, fapt care a generat riscuri severe și inacceptabile pentru viața pacienților dependenți de acest tratament. Prin *Avizul cu recomandări* expediat autorităților, s-a recomandat identificarea și implementarea de urgență a soluțiilor care să garanteze accesul imediat al persoanei la medicamentul Everolimus, precum și al altor pacienți aflați în situații similare și elaborarea și instituirea unei proceduri clare și operaționale pentru planificarea, achiziționarea și menținerea stocurilor de medicamente esențiale, care să includă mecanisme de alertă timpurie, rezerve strategice și comunicare pro activă cu pacienții și instituțiile medicale implicate.

⁷⁹ Legea nr. 10 din 03.02.2009 privind supravegherea de stat a sănătății publice. Disponibil la https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=151411&lang=ro#

⁸⁰ Legea nr. 138 din 16.06.2012 privind sănătatea reproducerii. Disponibil la https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=135028&lang=ro#

Avocatul Poporului a fost sesizat de Asociația Națională „Învingem Fibroza Chistică”, care a invocat presupusă încălcare a dreptului la sănătate al pacienților diagnosticați cu fibroză chistică, ca urmare a nesoluționării și a **lipsei de implicare a factorilor de decizie în facilitarea procesului de includere a unui preparat medicamentos în lista medicamentelor compensate**. Ca rezultat al demersurilor înaintate de Ombudsman, Asociația a recepționat răspunsuri din partea autorităților competente, acestea exprimându-și disponibilitatea de a colabora cu instituțiile publice și cu alți actori implicați în procesul de evaluare și aprobare a medicamentelor inovative, precum și de a urgenta măsurile necesare pentru autorizarea și importul preparatului vizat.

De asemenea, Instituția Avocatului Poporului a fost sesizată de o persoană cu dizabilitate locomotorie severă, care a reclamat inacțiunea administrativă și lipsa unui răspuns formal și motivat din partea unei autorități publice cu privire la cererea depusă în luna ianuarie 2025, având ca obiect acordarea unui dispozitiv medical de tip *Liner TF Locking Conical*, necesar pentru funcționalitatea protezei existente. În acest caz, Ombudsmanul a întreprins demersuri pentru urgentarea măsurilor necesare în vederea asigurării dispozitivului corespunzător și monitorizează în continuare acțiunile autorităților responsabile, în scopul respectării autonomiei individuale și a dreptului la sănătate al persoanei cu dizabilitate.

Totodată, Avocatul Poporului a constatat încălcarea **dreptului unei persoane la informare, ca urmare a necomunicării, în termen legal, de către o instituție medicală privată, a rezultatelor examinării petiției depuse**. În urma intervenției Ombudsmanului, deși cu depășirea termenelor legale, petiționara a fost informată despre rezultatele examinării petiției, precum și despre poziția instituției medicale vizate. În același context, au fost identificate deficiențe în comunicarea dintre o instituție medicală privată și pacientă, precum și nereguli în completarea documentației medicale, inclusiv lipsa lizibilității unor înscrisuri, neindicarea clară a procedurii pentru care se solicită consimțământul informat sau completarea eronată a datelor privind anul efectuării prestației medicale. Aceste constatări evidențiază necesitatea consolidării practicilor instituționale în vederea respectării drepturilor pacienților și a standardelor legale aplicabile în domeniul sănătății.

Avocatul Poporului a fost sesizat în anul 2025 în legătură cu trei cazuri complexe de **încălcarea din neglijență a regulilor și metodelor de acordare a asistenței medicale** și erori profesionale soldate cu decesul pacienților. Aceste sesizări vizează presupuse încălcări ale dreptului la sănătate, dreptului la integritate fizică, la tratament medical corespunzător și la respectarea demnității persoanei, implicând atât nereguli în acordarea asistenței medicale, cât și deficiențe în comunicarea cu pacienții și familiile acestora.

Un prim caz a fost sesizat de fiul unei persoane decedate, care consideră că tatăl său a decedat ca urmare a unui lanț de erori medicale, lipsa de comunicare cu familia și întârzierea diagnosticării și tratamentului corespunzător. Pacientul prezenta simptome sugestive pentru accident vascular cerebral și a fost transportat la Institutul de Neurologie și Neurochirurgie „Diomid Gherman”, unde, după o examinare sumară, a fost externat și ulterior transferat la Spitalul Clinic Municipal „Gheorghe Paladi”. Starea pacientului s-a agravat progresiv, acesta intrând în comă de gradul III și, la scurt timp, fiind constatat decesul. Investigația demarată urmărește stabilirea volumului asistenței medicale acordate pacientului în diferite etape.

Un al doilea caz a fost inițiat la sesizarea fiicei unui pacient decedat, care a semnalat că decesul a survenit ca urmare a unor încălcări grave ale dreptului la ocrotirea sănătății și la un tratament medical corespunzător. Sesizarea a indicat umilirea publică a pacientului prin etichetarea sa în prezența altor pacienți și cadre medicale drept „bețiv” și „bomj”; refuz repetat al internării; imobilizare forțată (legare de pat), însoțită de solicitarea unei „recompense” pentru a fi dezlegat; menținerea pacientului într-un salon general deși prezenta semne evidente de înec cu lichid pulmonar; lipsa totală a comunicării unui diagnostic clar familiei; amenințări directe, intimidare și hărțuire a rudelor pacientului, inclusiv prin afirmații conform cărora o investigație ulterioară ar fi „inutilă” sau „imposibilă” din cauza plângerilor deja depuse.

Ultimul caz vizează decesul unui tânăr de 22 de ani, persoană cu dizabilitate intelectuală. Mama pacientului a sesizat posibile încălcări ale dreptului la ocrotirea sănătății, integrității fizice și dreptului la tratament medical adecvat, în contextul internării fiului său la Spitalul de Psihiatrie Bălți. În decursul internării, pacientul a prezentat dureri abdominale severe, fiind transportat la IMSP Spitalul Bălți, unde i s-a refuzat internarea și a fost redirecționat înapoi la Spitalul de Psihiatrie. În ziua următoare, pe fondul agravării stării, pacientul a fost readmis la IMSP Spitalul Bălți, unde s-a constatat ruptură de splină cu hemoragie internă și a fost supus unei intervenții chirurgicale de urgență. În ciuda acestui fapt, pacientul a decedat după o săptămână, iar mama sa consideră că fiul a fost supus violenței fizice în incinta spitalului, invocând că anterior internării nu prezenta probleme medicale similare.

În toate aceste cazuri, Avocatul Poporului a solicitat poziția instituțiilor medicale implicate, a Ministerului Sănătății și a organelor de drept sesizate. Deși în astfel de situații Ombudsmanul nu se poate pronunța asupra vinovăției personalului medical sau asupra calității actului medical, monitorizarea se concentrează asupra verificării respectării obligațiilor pozitive ale autorităților în investigarea obiectivă, imparțială și eficientă a reclamațiilor, precum și asupra garantării drepturilor fundamentale ale pacienților și ale rudelor acestora.

Examinarea situației dreptului la sănătate în Republica Moldova în anul 2025 evidențiază o abordare mixtă: pe de o parte, au fost înregistrate progrese semnificative prin implementarea unor politici publice, strategii și reforme în domeniul sănătății, inclusiv descentralizarea serviciilor medicale, digitalizarea, promovarea siguranței pacienților, dezvoltarea sănătății mintale și politicile în domeniul drogurilor și adicțiilor. Pe de altă parte, persistă probleme structurale și sistemice majore care afectează realizarea efectivă a dreptului la sănătate, inclusiv inegalități de acces între mediul urban și rural, deficitul de personal medical, lipsa medicamentelor esențiale și insuficiența mecanismelor de protecție a drepturilor pacienților.

Cazurile complexe de încălcări din neglijență a regulilor și metodelor de acordare a asistenței medicale și erori profesionale soldate cu decesul pacienților evidențiază vulnerabilități grave în respectarea drepturilor fundamentale, cum ar fi dreptul la viață, integritate fizică și psihică, tratament medical corespunzător și demnitate personală. De asemenea, investigațiile au relevat lacune în colaborarea interinstituțională, accesul la informație și date medicale, respectarea consimțământului informat și procedurile de urgență. Aceste situații demonstrează că, deși cadrul normativ existent oferă garanții teoretice, implementarea practică și monitorizarea respectării drepturilor pacientului rămân insuficiente.

În același timp, intervențiile Ombudsmanului și colaborarea cu organizații ale societății civile au contribuit la consolidarea mecanismelor de protecție a drepturilor pacienților, la instruirea personalului medical și la creșterea gradului de conștientizare a drepturilor și obligațiilor în domeniul sănătății. Totuși, lipsa unui sistem integrat de evidență, insuficiența personalului specializat în zonele rurale și problemele de aprovizionare cu medicamente esențiale continuă să prezinte un pericol pentru accesul efectiv la servicii de sănătate de calitate.

În contextul **Raportului anual privind respectarea drepturilor și libertăților omului în Republica Moldova în anul 2024**⁸¹, Avocatul Poporului a înaintat Ministerului Sănătății un set de recomandări vizând consolidarea accesului la servicii medicale de calitate, transparența sistemului de sănătate și protecția drepturilor pacienților, prin accelerarea **digitalizării sistemului medical** prin implementarea Strategiei Naționale de e-Sănătate. Obiectivele principale vizează dosarele medicale digitale și sistemele de programare online pentru a facilita accesul pacienților la propriul istoric medical. Ca răspuns, autoritățile au confirmat că procesul este deja în desfășurare, fiind planificată o lansare etapizată a componentelor tehnice.

O altă prioritate majoră vizează **reforma legislativă și etică**, prin solicitarea unui cadru clar privind *malpraxisul* medical și combaterea corupției. În timp ce legislația referitoare la malpraxis se află încă în faza de analiză, în domeniul anticorupție a fost deja aprobat un plan sectorial pentru perioada 2025–2028.⁸² Acesta urmărește reducerea plăților informale prin mecanisme de raportare anonimă și o mai bună informare a pacienților despre drepturile lor.

Referitor la **sănătatea mintală**, Avocatul Poporului a recomandat dezvoltarea unui model integrat de servicii comunitare pentru persoanele cu afecțiuni severe. Ministerul Sănătății a raportat progrese în acest sens, menționând existența a 40 de centre comunitare deja funcționale la nivel național, care oferă servicii specializate de la intervenție timpurie pentru copii până la suport pentru adicții.

În final, raportul pune accent pe extinderea **serviciilor paliative și geriatrice**,⁸³ esențiale pentru persoanele vârstnice și pacienții oncologici. Deși Ministerul Muncii și Protecției Sociale și-a arătat disponibilitatea pentru cooperare, coordonarea acestor servicii rămâne în sarcina Ministerului Sănătății. Acesta a inclus îngrijirea paliativă ca prioritate strategică, planificând extinderea rețelei de suport pentru perioada 2026–2031.

În contextul subiectului analizat, Avocatul Poporului **RECOMANDĂ**:

RECOMANDAREA 1.3.1: Ministerul Sănătății să consolideze mecanismele de monitorizare a actului medical, inclusiv prin implementarea unui sistem informațional unitar pentru evidența pacienților și a tratamentelor, cu protecția datelor cu caracter personal.

⁸¹ Raportul anual privind respectarea drepturilor și libertăților omului în Republica Moldova în anul 2024, pag. 50. Disponibil la <https://ombudsman.md/post-document/raport-anual-privind-respectarea-drepturilor-si-libertatilor-omului-in-republica-moldova-in-anul-2024/>

⁸² Planul sectorial de acțiuni anticorupție în domeniul sănătății și al asigurării obligatorii de asistență medicală pentru anii 2025-2028. Disponibil la <https://ms.gov.md/wp-content/uploads/2025/09/771-03.09.2025.pdf>

⁸³ Programul Național de Control al Cancerului pentru anii 2016-2025. Disponibil la https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=96628&lang=ro

RECOMANDAREA 1.3.2: Ministerul Sănătății să asigure disponibilitatea medicamentelor esențiale, prin planificare, achiziții strategice și rezerve operaționale, cu sisteme de alertă timpurie pentru deficit.

RECOMANDAREA 1.3.3: Ministerul Sănătății să dezvolte politici coerente și sustenabile pentru atragerea și menținerea personalului medical specializat în raioane, inclusiv prin stimulente integrate financiare și non-financiare.

RECOMANDAREA 1.3.4: Ministerul Sănătății să dezvolte mecanisme de planificare integrată a politicilor în domeniul adicțiilor, prin colaborarea strânsă a instituțiilor relevante și abordarea multidimensională a dependenței.

RECOMANDAREA 1.3.5: Ministerul Sănătății să accelereze aprobarea Strategiei Naționale în domeniul Drogurilor și Adicțiilor (SNDA) 2026-2032, cu asigurarea unui caracter cuprinzător, bazat pe drepturile omului, care să includă măsuri concrete pentru prevenirea exploatării copiilor și tinerilor, acțiuni specifice pentru persoanele din regiunea din stânga Nistrului, precum și dezvoltarea unor programe integrate de prevenție și suport pentru persoanele dependente de droguri și mediul lor social.

RECOMANDAREA 1.3.6: Ministerul Sănătății să continue implementarea Planului de Acțiuni privind Siguranța Pacienților și a Programului Național de Digitalizare și Inovare în Sănătate, cu evaluare periodică a impactului asupra protecției drepturilor pacienților și prezentarea publică a rapoartelor.

RECOMANDAREA 1.3.7: Ministerul Sănătății să extindă Programul Național de Control al Cancerului pentru perioada 2026-2031, inclusiv prin dezvoltarea și extinderea serviciilor de îngrijiri paliative și geriatrie la nivel național, în funcție de necesitățile identificate și de capacitățile existente ale sistemului de sănătate.

RECOMANDAREA 1.3.8: Guvernul să inițieze crearea și operaționalizarea unui mecanism permanent de cooperare intersectorială (sănătate, educație, asistență și protecție socială, ordine publică, justiție), cu împuterniciri clare de coordonare, armonizare a politicilor și monitorizare a implementării standardelor internaționale în cazurile care implică persoane cu tulburări mintale și risc de violență.

RECOMANDAREA 1.3.9: Ministerul Sănătății să consolideze serviciile comunitare de sănătate mintală, prin dezvoltarea echipelor multidisciplinare funcționale, asigurarea continuității îngrijirii și instituirea unor mecanisme clare de monitorizare și suport după externare, astfel încât prevenirea recurenței situațiilor de risc să nu depindă exclusiv de internarea spitalicească, ci să fie susținută prin intervenții coordonate la nivel comunitar.

RECOMANDAREA 1.3.10: Ministerul Afacerilor Interne să elaboreze și să aplice o instrucțiune clară privind interacțiunea poliției cu persoane aflate în stare de vulnerabilitate, care să prevadă modul de acțiune în cazul persoanelor în stare de ebrietate, cu tulburări de comportament sau fără adăpost, inclusiv procedura de redirecționare către instituții medicale sau sociale.

RECOMANDAREA 1.3.11: Ministerul Sănătății să inițieze elaborarea și introducerea unor standarde naționale obligatorii privind calitatea serviciilor și respectarea drepturilor omului în instituțiile psihiatrice, în conformitate cu Trusa de instrumente a OMS, QualityRights, utilizată ca instrument de evaluare periodică și îmbunătățire a serviciilor de sănătate mintală.

1.4: Justiție și dreptul la un proces echitabil

Prioritatea 3: „Fiecare persoană care intră în contact cu sistemul de justiție beneficiază de acces efectiv la justiție și de un proces echitabil” din Programul de dezvoltare strategică al Oficiului Avocatului Poporului pentru anii 2023-2030

Ca și în perioadele anterioare, în anul 2025 reforma justiției și respectarea dreptului la un proces echitabil rămân domenii de importanță majoră pentru consolidarea statului de drept în Republica Moldova. Acestea se mențin printre prioritățile de bază de monitorizare de către Avocatului Poporului și constituie un pilon esențial în exercitarea mandatului său constituțional. În acest context, Avocatul Poporului subliniază că autoritățile au continuat să adopte și să implementeze măsuri având ca scop să asigure transparența, eficiența și accesibilitatea sistemului judiciar.

În domeniul politicilor publice și al legislației, Avocatul Poporului menționează că anul 2025 a fost marcat de adoptarea unor **inițiative legislative esențiale, menite să optimizeze funcționarea sistemului judiciar și să consolideze accesul la justiție**. În acest context, au fost adoptate următoarele acte normative: Legea nr. 74 din 10.04.2025 cu privire la Curtea Constituțională, Legea nr. 128 din 29.05.2025 pentru modificarea unor acte normative (asistența juridică garantată de stat parțial gratuită), Proiectul de lege pentru modificarea unor acte normative (sporirea transparenței în administrarea sistemului judecătoresc și al procuraturii și consolidarea integrității judecătorilor care examinează cauze de corupție),⁸⁴ Legea nr. 255 din 10.07.2025 pentru modificarea unor acte normative (Codul penal al Republicii Moldova nr. 985 din 18.04.2002 - art. 78, art.91,art. 92; Legea nr. 243 din 24.12.2021 privind amnistia în legătură cu aniversarea a XXX-a de la proclamarea independenței Republicii Moldova - art. 6, art.7, ș.a.). De asemenea, a fost adoptat proiectul de lege privind medierea și statutul mediatorului.⁸⁵ Totodată, este de apreciat faptul că unele inițiative legislative propuse în anul 2024, aflate în proces de examinare, au fost adoptate în anul 2025 cum ar fi: Legea nr. 258 din 10.07.2025 pentru modificarea unor acte normative (executarea unor hotărâri ale Curții Constituționale și perfecționarea mecanismului de executare benevolă a documentelor executorii), precum și Legea nr. 35 din 13.03.2025 pentru modificarea unor acte normative (perfecționarea mecanismului de confiscare a bunurilor infracționale). **Adoptarea acestor acte normative reflectă continuitatea procesului de reformă a justiției și deschiderea autorităților față de necesitatea remedierii unor**

⁸⁴ Proiectul de lege pentru modificarea unor acte normative (sporirea transparenței în administrarea sistemului judecătoresc și al procuraturii și consolidarea integrității judecătorilor care examinează cauze de corupție). Disponibil la: <https://parlament.md/material-details-md.nspx?param=9532f12a-91d7-4259-9e72-4f97305c2e1e>

⁸⁵ Proiectul de lege privind medierea și statutul mediatorului. Disponibil la: <https://parlament.md/material-details-md.nspx?param=8d5f7098-4995-404b-983d-d0fc95e69298>

deficiențe structurale semnalate anterior, inclusiv din perspectiva respectării dreptului la un proces echitabil.

Totodată, Avocatul Poporului subliniază importanța asigurării unei implementări efective și uniforme a noilor prevederi legislative, precum și necesitatea monitorizării impactului acestora asupra practicii judiciare, în vederea prevenirii aplicării neuniforme a legii și altor încălcări ale drepturilor fundamentale.

Avocatul Poporului subliniază importanța intrării în vigoare a **Legii nr. 128 din 29.05.2025 pentru modificarea unor acte normative (asistența juridică garantată de stat parțial gratuită)**.⁸⁶ Noile prevederi legislative asigură consolidarea cadrului normativ privind accesul la asistența juridică garantată de stat, precum și a condițiilor și normelor de acordare a acesteia. Modificările introduse au drept obiectiv facilitarea accesului efectiv la justiție, în special pentru persoanele cu venituri reduse sau aflate în situații de vulnerabilitate, prin instituirea posibilității acordării asistenței juridice calificate parțial gratuite persoanelor al căror venit nu depășește salariul minim lunar cu până la 30%, cu o contribuție personală de aproximativ 30% din costurile serviciilor juridice. Avocatul Poporului apreciază că aceste intervenții legislative constituie un pas important în consolidarea garanțiilor dreptului la apărare și ale dreptului la un proces echitabil, având un impact relevant în cadrul procedurilor civile și penale, în care accesul la asistență juridică calificată reprezintă o condiție esențială pentru exercitarea efectivă a drepturilor fundamentale. Totodată, având în vedere principiile constituționale și internaționale privind accesul efectiv la justiție, precum și necesitatea asigurării continuității serviciilor juridice în zonele cu acces limitat la asistență juridică, Avocatul Poporului a subliniat importanța implementării eficiente a noilor prevederi legislative și a recomandat examinarea oportunității adoptării unei hotărâri care să reglementeze instituirea unui sistem de avocați itineranți, inclusiv pentru justițiabilii din regiunea Comrat.

În continuarea consolidării cadrului normativ de protecție a drepturilor fundamentale, **Legea nr. 252 din 10.07.2025 privind modificarea unor acte normative în domeniul protecției împotriva violenței** a extins instrumentele legale de prevenire și combatere a violenței. Avocatul Poporului constată că noile prevederi sunt aliniate standardelor **Convenției de la Istanbul**, prin introducerea **sanctiunilor penale pentru violența digitală** (hărțuirea, distribuirea imaginilor intime fără consimțământ), extinderea protecției împotriva mai multor forme de violență (economice, psihologice, sexuale) precum și prin consolidarea accesului victimelor la mecanisme judiciare eficiente, inclusiv aplicarea imediată a ordinului de protecție.

În anul 2025, Ombudsmanul a analizat și s-a expus asupra inițiativei legislative de modificare a **Legii nr. 74 din 10.04.2025 cu privire la Curtea Constituțională**, în special în ceea ce privește procedura de selectare a judecătorilor Curții Constituționale. În conformitate cu constatările și recomandările Comisiei de la Veneția,⁸⁷ Ombudsmanul, în opinia sa,⁸⁸ a subliniat necesitatea introducerii unor criterii clare, obiective și transparente de eligibilitate, precum și a unor proceduri

⁸⁶ Legea nr. 128 din 29.05.2025 pentru modificarea unor acte normative (asistența juridică garantată de stat parțial gratuită).

Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=148993&lang=ro

⁸⁷ Pct.64 și 65 din avizul Comisiei de la Veneția, CDL-AD (2025)005 din 17 martie 2025.

⁸⁸ Opinie la proiectul de lege pentru modificarea Legii nr. 74/2025 cu privire la Curtea Constituțională (inițiativa legislativă nr. 224 din 13.06.2025). Disponibil la: <https://ombudsman.md/post-document/opinie-la-proiectul-de-lege-pentru-modificarea-legii-nr-74-2025-cu-privire-la-curtea-constitucionala-initiativa-legislativa-nr-224-din-13-06-2025/>

de selecție și numire care să asigure imparțialitatea, depolitizarea procesului și credibilitatea instituției. De asemenea, s-a recomandat includerea reprezentanților societății civile cu experiență recunoscută în domeniul drepturilor omului sau a justiției constituționale, precum și a unui expert desemnat de opoziția parlamentară, întrucât această măsură ar consolida echilibrul, pluralismul și credibilitatea procesului de selecție. În același timp, s-a precizat că Avocatul Poporului nu poate face parte din comisia de selecție, pentru a respecta principiul independenței și imparțialității instituției, putând contribui doar cu opinii consultative privind respectarea drepturilor omului. Astfel, Ombudsmanul a susținut că proiectul de lege trebuie să prevadă mecanisme clare de numire a judecătorilor Curții Constituționale, respectând standardele internaționale privind transparența, independența și protecția drepturilor fundamentale ale omului.

În ceea ce privește **amnistierea persoanelor condamnate la detențiune pe viață**, Curtea Constituțională a examinat constituționalitatea unor norme legale. Curtea a reținut că, atât prin adoptarea textului inițial al articolului 7 alin. (1) lit. d) din Legea nr. 243 din 24.12.2021, cât și prin modificările acestuia operate prin articolul I punctul 4 din Legea nr. 74 din 31.03.2022 și art. II din Legea nr. 247 din 29.07.2022, Parlamentul nu a ținut cont de obligațiile pozitive ale statului care decurg din articolul 24 din Constituție privind protecția drepturilor victimelor. În Opinia sa prezentată Curții Constituționale,⁸⁹ Avocatul Poporului a menționat că problema invocată de autorul sesizării vizează, în esență, interpretarea și aplicarea legii, aspecte care intră în competența instanțelor judecătorești. Totodată, Ombudsmanul a subliniat că modul în care aceste instanțe soluționează asemenea cauze poate influența direct menținerea echilibrului dintre interesul public și drepturile fundamentale ale persoanelor condamnate, iar o interpretare inadecvată riscă să compromită acest echilibru extrem de sensibil. În acest sens, pentru a preveni eventuale dificultăți în aplicarea prevederilor Legii nr. 243 din 24.12.2021 privind amnistia, adoptată cu ocazia aniversării a XXX-a de la proclamarea independenței Republicii Moldova, și în vederea asigurării unei practici judiciare uniforme, se consideră oportun ca Curtea Supremă de Justiție să emită avize consultative cu privire la interpretarea și aplicarea acestor dispoziții legale de către instanțele de judecată, inclusiv în ceea ce privește normele referitoare la liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen. De asemenea, la data de 4 aprilie 2025, Parlamentul a votat, fără desfășurarea consultărilor publice, în a doua lectură proiectul legii pentru „interpretarea” articolului 7 din Legea nr. 243 din 24.12.2021 privind amnistia,⁹⁰ care a fost promulgat în aceeași zi. În urma acestei interpretări legislative persoanele condamnate la detenție pe viață nu vor putea beneficia concomitent de comutarea pedepsei în baza legii amnistiei și de liberare condiționată înainte de termen.

Analiza reformelor structurale a evidențiat, totodată, importanța respectării standardelor de transparență și participare la procesul de modificare a cadrului normativ care guvernează actorii sistemului de justiție. În acest sens, Avocatul Poporului a constatat deficiențe în procesul de adoptare a amendamentelor la **Legea nr. 1260 din 19.07.2002 cu privire la avocatură**, care vizează aspecte esențiale legate de organizarea și funcționarea organelor de autoadministrare

⁸⁹ Sesizare prezentată în conformitate cu art. 25 lit. h) din Legea nr. 74 din 10.04.2025 cu privire la Curtea Constituțională și art. 26 din Legea cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul) nr. 52 din 03.04.2014. Disponibil la: <https://ombudsman.md/post-document/sesizare-prezentata-in-conformitate-cu-art-25-lit-h-din-legea-nr-74-din-10-04-2025-cu-privire-la-curtea-constitucionala-si-art-26-din-legea-cu-privire-la-avocatul-poporului-ombudsmanul-nr-52-201/>

⁹⁰ Proiectul de lege pentru interpretarea articolului 7 din Legea privind amnistia în legătură cu aniversarea a XXX-a de la proclamarea independenței Republicii Moldova nr.243.12.2021 în raport cu articolul 91 și articolul 92 din Codul penal al Republicii Moldova nr.985/2002. Disponibil la: <https://www.parlament.md/material-details-md.nsp?param=f9902ab9-64c1-4a8d-a61e-42ab5c6fd4b6>

ale profesiei de avocat, inclusiv limitarea mandatelor consecutive în **Consiliul Uniunii Avocaților din Republica Moldova** și modificarea componenței comisiilor profesionale fără o consultare cu partea principală interesată (Uniunea Avocaților).⁹¹ O asemenea abordare încalcă cerințele de transparență decizională, prevăzute de Legea nr. 239 din 13.11.2008 privind transparența în procesul decizional și contravine standardele naționale și internaționale privind consultarea efectivă a părților interesate. Avocatul Poporului apreciază că ulterior, deschiderea Ministerului Justiției pentru reluarea dialogului instituțional și organizarea consultărilor cu reprezentanții profesiei de avocat, ai Parlamentului și ai altor autorități relevante a contribuit la ajustarea cadrului normativ în conformitate cu standardele europene. Această evoluție confirmă că eficiența reformelor structurale depinde de coerența organizării teritoriale a instituțiilor, de respectarea principiilor bune guvernări și de cooperarea reală între autoritățile publice și subiecții direct vizati.

Tot în anul 2025, Avocatul Poporului a contribuit cu recomandări la procesul de consolidare publică privind **Proiectul de lege privind medierea și statutul mediatorului**,⁹² evidențiind riscurile introducerii medierii obligatorii în cauzele civile, familiale și de muncă. Concomitent Avocatul Poporului a constatat că, o astfel de măsură poate genera obstacole procedurale și costuri suplimentare pentru părți, constituind o îngrijorare nejustificată a dreptului fundamental de acces liber la justiție, garantat de art. 20 din Constituție, cu impact disproporționat asupra grupurilor vulnerabile. Analiza prevederilor proiectului a relevat că anumite articole pot limita accesul efectiv la justiție și nu contribuie la reducerea suprasolicității instanțelor, care are un caracter sistemic și necesită măsuri administrative și structurale, nu restrângerea dreptului de acces la justiție.

În contextul consultărilor publice desfășurate, în anul 2025 a fost promovat și **Proiectul de Lege pentru modificarea unor acte normative (îmbunătățirea mecanismului de acordare de către stat a compensației financiare victimelor infracțiunilor)**.⁹³ Proiectul urmărește simplificarea și îmbunătățirea mecanismelor de sprijin și compensare financiară destinate victimelor infracțiunilor, prin eliminarea barierelor legislative și birocratice existente, în vederea asigurării unui acces mai echitabil și eficient la serviciile de reabilitare și la măsurile de compensare. Totodată, proiectul vizează extinderea protecției asupra unor categorii mai largi de victime, precum și asigurarea sprijinului necesar în situații urgente sau în lipsa documentației formale. Aceste măsuri se înscriu precum și în temeiul Hotărârii Guvernului nr. 182 din 23.03.2022 pentru aprobarea Programului de creare și dezvoltare a Mecanismului național de referire pentru protecția și asistența victimelor infracțiunilor pentru anii 2022–2026 și a Planului de acțiuni aferent.⁹⁴

În cadrul procesului de reformă a justiției, a fost promovat **Proiectul de lege pentru modificarea unor acte normative (sporirea transparenței în administrarea sistemului judecătoresc și al**

⁹¹ Poziția Avocatului Poporului privind procesul de adoptare a modificărilor la Legea nr. 1260/2002 cu privire la avocatură. Disponibilă la: <https://ombudsman.md/pozitia-avocatului-poporului-privind-procesul-de-adoptare-a-modificarilor-la-legea-nr-1260-2002-cu-privire-la-avocatura/?utm>

⁹² Proiectul de lege privind medierea și statutul mediatorului. Disponibil la: <https://parlament.md/material-details-md.nspx?param=8d5f7098-4995-404b-983d-d0fc95e69298>

⁹³ Anunț privind inițierea procesului de elaborare a proiectului de lege pentru modificarea Legii nr.137 din 29.07.2016 cu privire la reabilitarea victimelor infracțiunilor. Disponibil la: <https://particip.gov.md/ro/document/stages/proiectul-de-lege-pentru-modificarea-unor-acte-normative-imbunatatirea-mecanismului-de-acordare-de/9540>

⁹⁴ Hotărârea Guvernului nr. 182 din 23.03.2022 pentru aprobarea Programului de creare și dezvoltare a Mecanismului național de referire pentru protecția și asistența victimelor infracțiunilor pentru anii 2022–2026 și a Planului de acțiuni aferent. Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=131061&lang=ro

procuraturii și consolidarea integrității judecătorilor care examinează cauze de corupție).⁹⁵ Proiectul are drept scop general creșterea nivelului de transparență în procesul de administrare a sistemului judecătoresc și al procuraturii în ceea ce privește publicarea actelor normative și consolidarea integrității judecătorilor din Colegiul specializat anticorupție. Documentul prevede extinderea perioadei de tranziție în care Ministrul Justiției exercită calitatea de membru de drept al Consiliului Superior al Procurorilor, până la data de 1 ianuarie 2028. Autorii menționează că acest lucru este necesar pentru a asigura stabilitatea și predictibilitatea procesului de reformă, fără a modifica însă echilibrul constituțional al raporturilor dintre puterea executivă, puterea legislativă și sistemul organelor procuraturii. Totuși, potrivit unui amendament, Ministrul Justiției nu va participa la examinarea contestațiilor împotriva Colegiului de disciplină și etică, precum și la examinarea cauzelor disciplinare împotriva Procurorului General.

În cadrul monitorizării respectării drepturilor fundamentale, Avocatul Poporului a monitorizat activitatea Ministerului Justiției⁹⁶ care s-a ghidat de **Strategia privind asigurarea independenței și integrității sectorului justiției pentru anii 2022–2025**. Conform raportărilor, 65% din acțiuni au fost realizate integral, iar 23% sunt în fază avansată de implementare. Politicile și măsurile promovate de minister au fost influențate de angajamentele asumate în cadrul **agendei de integrare europeană**, având drept obiectiv construirea unui sistem judiciar modern, integru și eficient, capabil să răspundă nevoilor cetățenilor și să asigure respectarea statului de drept.

În același context al monitorizării respectării drepturilor fundamentale și al evaluării progreselor în consolidarea statului de drept, Avocatul Poporului a urmărit progresele realizate de către autoritățile naționale în procesul de aderare la Uniunea Europeană.⁹⁷ Potrivit Raportului Comisiei Europene privind extinderea UE 2025,⁹⁸ nivelul general de pregătire pentru aderare a crescut considerabil, fiind constatate progrese bune în capitolele gestionate de Ministerul Justiției. Totodată, Comisia Europeană recomandă intensificarea reformelor în domenii fundamentale precum statul de drept, independența justiției, lupta împotriva corupției și garantarea drepturilor fundamentale. Printre acestea recomandări se numără finalizarea exercițiului de verificare a integrității etice și financiare, numirea judecătorilor la Curtea Supremă de Justiție și Curțile de Apel, continuarea evaluării procurorilor, inclusiv a celor din procuraturile specializate, precum și implementarea eficientă a noii hărți judiciare. De asemenea, este subliniată necesitatea sporirii eficienței instanțelor de judecată prin îmbunătățirea ratelor și duratei de soluționare a cauzelor, aspect esențial pentru garantarea dreptului la un proces echitabil.

În procesul de monitorizare a reformelor structurale din sistemul de justiție și al afacerilor interne, Avocatul Poporului a evaluat în mod prioritar impactul reorganizării teritoriale a instituțiilor asupra accesului efectiv la justiție. Analiza relevă că eficiența reformelor depinde de sincronizarea **hărților teritoriale** ale instanțelor judecătorești, procuraturii și poliției, întrucât fragmentarea administrativă generează confuzie și bariere geografice care afectează disproporționat persoanele din grupurile vulnerabile.

⁹⁵ Proiectul de lege pentru modificarea unor acte normative (sporirea transparenței în administrarea sistemului judecătoresc și al procuraturii și consolidarea integrității judecătorilor care examinează cauze de corupție). Disponibil la: <https://www.parlament.md/material-details-md.nspx?param=9532f12a-91d7-4259-9e72-4f97305c2e1e>

⁹⁶ Ministra Justiției, Veronica Mihailov-Moraru, a prezentat principalele realizări înregistrate în perioada mandatului său. Disponibil la: <https://justice.gov.md/ro/content/ministra-justitiei-veronica-mihailov-moraru-prezentat-principalele-realizari-inregistrate>

⁹⁷ Comisia Europeană confirmă progresele Republicii Moldova în procesul de aderare la UE. Disponibil la:

<https://justice.gov.md/ro/content/comisia-europeana-confirma-progresele-republicii-moldova-procesul-de-aderare-la-ue>

⁹⁸ Comisia Europeană, Raport privind Republica Moldova 2025, Pachetul de extindere al Uniunii Europene pentru anul 2025. Disponibil la: https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/23fa6af0-89b3-4532-a3d9-d1638727d14c_en?filename=moldova-report-2025.pdf

Prin urmare, este necesară o abordare sistemică și conjugată a autorităților pentru a asigura o geografie judiciară coerentă, care să apropie serviciul public de cetățean, nu să îl complice prin competențe teritoriale divergente. Pentru grupurile vulnerabile (persoane cu venituri mici, persoane în etate sau cu mobilitate redusă), aceste bariere logistice și financiare pot echivala cu o îngrădire directă a dreptului de acces la justiție. Distanțele fizice mari între instituțiile care ar trebui să funcționeze într-un flux procesual continuu descurajează apărarea drepturilor și cresc costurile procedurale pentru justițiabili. Ombudsmanul subliniază obligația statului nu doar de a eficientiza instituțiile, dar de a garanta că reorganizarea nu se face prin sacrificarea accesibilității. În aceeași logică a coerenței instituționale, în opinia formulată asupra proiectului de modificare a Legii nr. 320 din 27.12.2012 cu privire la activitatea Poliției și statutul polițistului, Avocatul Poporului a susținut modernizarea poliției, subliniind că succesul reformei este condiționat de o armonizare administrativă totală cu ceilalți piloni ai justiției. În lipsa acestei sincronizări, reformele riscă să transfere asupra cetățeanului costurile disfuncționalităților administrative.

În aceeași ordine de idei, Ombudsmanul menționează că, Consiliul Superior al Procurorilor a constatat necesitatea alinierii hărții procuraturilor teritoriale la harta instanțelor judecătorești.⁹⁹ Astfel, Avocatul Poporului consideră imperativ necesar conjugarea eforturilor autorităților în vederea sincronizării hărților procuraturii și poliției cu harta judecătorească. De menționat că harta instanțelor judecătorești și cea a procuraturilor sunt organizate diferit, ceea ce ar putea crea confuzie persoanelor. De exemplu procuraturile raioanelor Fălești, Sângerei și Glodeni vor fuziona, prin contopire, cu Procuratura municipiului Bălți, formând Procuratura Bălți, în timp ce Judecătoria Bălți a fuzionat cu Judecătoriile Fălești și Sângerei fără Judecătoria Glodeni, care a fuzionat cu Judecătoriile Rîșcani și Drochia. La fel, Procuraturile raioanelor Briceni și Ocnîța fuzionează, prin contopire, cu Procuratura raionului Edineț, în timp ce Judecătoriile Briceni, Donușeni și Ocnîța au fuzionat cu Judecătoria Edineț etc.¹⁰⁰

În cadrul monitorizării reformei sistemului judiciar, Avocatul Poporului a analizat rezultatele evaluării inițiale a candidaților la funcții în organele de autoadministrare judecătorească și a procuraturii, utilizând datele oficiale prezentate în raportul final al **Comisiei Pre-Vetting**.¹⁰¹ Procedura a vizat 69 de candidați pentru funcții în **Consiliul Superior al Magistraturii** și **Consiliul Superior al Procurorilor**.

În urma evaluării inițiale, 23 de candidați au promovat procedura (33%), iar 46 de candidați nu au promovat evaluarea (67%). Majoritatea nepromovărilor au fost determinate de motive de fond (31 de cazuri), în timp ce 15 cazuri au fost generate de motive procedurale, ceea ce evidențiază caracterul substanțial al constatărilor privind integritatea candidaților. În ceea ce privește candidații pentru **Consiliul Superior al Magistraturii**, au fost evaluați 49 de participanți, dintre care 14 au promovat evaluarea (29%), iar 35 nu au promovat. Rata de promovare a fost diferită în funcție de categoria profesională: 5 din 28 de candidați judecători au promovat evaluarea

⁹⁹ Hotărârea Consiliului Superior al Procurorilor nr. 1-391/2024 cu privire la Conceptul privind reorganizarea și optimizarea structurii sistemului Procuraturii, care poate fi consultată aici: https://www.csp.md/sites/default/files/2025-01/391_proiect_hot_modificarea_structurii_final_2025.pdf

¹⁰⁰ Procurorul General a stabilit noua structură a Procuraturii. Disponibil la: <https://procuratura.md/stiri-si-mass-media/anunturi/procurorul-general-stabilit-noua-structura-procuraturii>

¹⁰¹ Raport la final de mandat, pag.16. Disponibil la: <https://vetting.md/prevetting/wp-content/uploads/2026/02/2025.11-Raport-final-mandat-CPV-public.pdf>

(18%), în timp ce 9 din 21 de candidați non-judecători au fost declarați eligibili (43%). Pentru funcțiile din cadrul **Consiliului Superior al Procurorilor** au fost evaluați 20 de candidați, dintre care 9 au promovat evaluarea (45%), iar 11 nu au promovat. Dintre procurori, 7 din 17 candidați au promovat evaluarea (41%), iar dintre candidații non-procurori, 2 din 3 au promovat (67%). Rezultatele evaluării inițiale arată că procedura de verificare a integrității este strictă și are un rol important în consolidarea organelor de autoadministrare ale sistemului judiciar.

În completarea evaluării progreselor realizate în domeniul justiției și al alinierii la standardele europene, Avocatul Poporului a urmărit și modul de executare a hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului. **În prezent, țara noastră are 175 de cauze monitorizate de Comitetul de Miniștri, iar în 2025 au fost scoase din supraveghere 30 de hotărâri, evidențiind progrese în executarea deciziilor CtEDO.** Totodată, au fost constatate îmbunătățiri în domeniul libertății și siguranței persoanei, al funcționării justiției și al respectării altor drepturi fundamentale, fapt ce confirmă necesitatea continuării reformelor și a unei monitorizări constante din perspectiva protecției drepturilor omului.¹⁰²

Cu toate acestea, Avocatul Poporului evidențiază că dreptul la un proces echitabil rămâne a fi în continuare o problemă pentru autoritățile naționale. Faptul că această problemă continuă să se manifeste este demonstrată prin cauzele de condamnare a Republicii Moldova la CtEDO. Potrivit Raportului de activitate al Curții Europene a Drepturilor Omului pentru anul 2025,¹⁰³ Republicii Moldova i-au fost alocate 468 de cereri, înregistrându-se o tendință clară de creștere comparativ cu anul 2024, când au fost alocate 363 de cereri. Această evoluție reflectă deficiențe sistemice persistente în asigurarea garanțiilor procesuale prevăzute de Convenție. În acest context, Avocatul Poporului subliniază că cel mai frecvent articol constatat ca fiind încălcat rămâne articolul 6 din Convenția europeană a drepturilor omului, dreptul la un proces echitabil. Încălcările vizează, durata excesivă a procedurilor judiciare, precum și neexecutarea sau executarea tardivă a hotărârilor judecătorești definitive. Chiar dacă încălcările vizează perioade anterioare, Avocatul Poporului consideră că aceste constatări evidențiază necesitatea adoptării unor măsuri sistemice, menite să eficientizeze procedurile judiciare, să consolideze responsabilizarea autorităților competente și să asigure executarea efectivă a hotărârilor judecătorești. În lipsa unor reforme reale, persistă riscul continuării încălcărilor dreptului la un proces echitabil și al menținerii unui număr ridicat de condamnări la CtEDO.

În contextul cazuisticii examinate de Avocatul Poporului pe parcursul anului 2025, la Oficiul Avocatului Poporului au fost înregistrate 215 cereri în care sunt invocate pretense încălcări ale dreptului la un proces echitabil, dintre care 25 au fost acceptate spre examinare. În procesul examinării cererilor au fost identificate multiple pretense încălcări ale dreptului la un proces echitabil și ale dreptului de acces la justiție, petiționarii invocând refuzul accesului la materialele cauzei, comunicarea defectuoasă a actelor de procedură, transmiterea tardivă a dosarelor către instanțele superioare, nemotivarea hotărârilor judecătorești, dezacordul cu acțiunile organelor de urmărire penală, ale procuraturii și ale executorilor judecătorești, precum și încălcarea dreptului

¹⁰² Progresele Republicii Moldova în executarea hotărârilor CtEDO, discutate la Chișinău, în cadrul unei conferințe internaționale. Disponibil la: <https://www.justice.gov.md/ro/content/progresele-republicii-moldova-executarea-hotararilor-cedo-discutate-la-chisinau-cadru-unei>

¹⁰³ Raportul anual al Curții Europene a Drepturilor Omului pentru anul 2025. Disponibil la: <https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/annual-report-2025-eng>

la apărare, situații care, în special în contexte sensibile, afectează în mod disproporționat persoanele din păturile sociale vulnerabile și compromit caracterul efectiv al accesului la justiție.

Un caz relevant vizează intervenția Avocatului Poporului, în temeiul art. 23 alin. (3) din Legea nr. 52 din 03.04.2014, **într-o cauză penală aflată pe rolul Judecătoriei Edineț, inițiată ca urmare a unei sesizări din oficiu, care ridică suspiciuni serioase de încălcare a drepturilor persoanelor aparținând păturilor social vulnerabile.** Cauza penală a fost intentată împotriva unei mame, acuzată de săvârșirea infracțiunii prevăzute de art. 166 alin. (2) lit. c) din Codul penal, în contextul îngrijirii fiului său încadrat în grad de dizabilitate severă, pe care aceasta l-a asistat timp de peste 43 de ani. Situația de fapt reflectă o problemă complexă și sensibilă, care relevă, pe de o parte, riscul încălcării dreptului mamei la un proces echitabil, iar pe de altă parte dreptul la viață privată și la ocrotirea sănătății al unei persoane cu dizabilitate severă, care nu a cunoscut un alt mod de viață decât cel alături de familia sa. Anterior depunerii concluziilor scrise în procesul penal, Avocatul Poporului a solicitat o opinie independentă și imparțială de tip *amicus curiae* din partea unei organizații internaționale neguvernamentale pentru drepturile omului, specializată în litigii strategice și în apărarea drepturilor persoanelor cu dizabilități intelectuale și psihosociale. Analiza efectuată a evidențiat că, în lumina instrumentelor de drept internațional și a jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului: (i) *persoana cu dizabilitate avea dreptul la locuință și reabilitare încă de la naștere;* (ii) *aceasta trebuia să beneficieze de servicii sociale și de sănătate adecvate în comunitate;* (iii) *obligațiile statului de a asigura aceste servicii au apărut din momentul în care autoritățile știau sau ar fi trebuit să știe despre dizabilitățile și condițiile sale de viață;* și (iv) *autoritățile naționale aveau obligația de a examina modul în care aceste obligații au fost îndeplinite de instituțiile competente.* Avocatul Poporului a constatat că probele administrate nu susțin infracțiunea imputată și nu demonstrează privarea de libertate sau cauzarea unui prejudiciu material, moral sau biologic persoanei cu dizabilitate. În acest context, Avocatul Poporului a atras atenția asupra riscului ca o interpretare formalistă și eronată a circumstanțelor unui caz particular să conducă la criminalizarea îngrijirii informale acordate de membrii familiei și să descurajeze asumarea rolului de îngrijitor în lipsa unor politici publice și standarde adecvate de îngrijire la domiciliu.

Un alt caz încheiat cu repunerea în drepturi vizează un **litigiu inițiat de mai mulți solicitanți, prin care a fost contestată hotărârea Uniunii Avocaților din Republica Moldova în partea ce ține de instituirea unei taxe în cuantum de 500 de lei pentru depunerea și examinarea cererilor adresate Comisiei Etică și Disciplină a Uniunii Avocaților.** Avocatul Poporului a intervenit în cauză prin depunerea concluziilor scrise, transmise Curții de Apel, subliniind impactul negativ al unei asemenea taxe asupra dreptului de acces la justiție și asupra posibilității reale a cetățenilor de a sesiza organele disciplinare ale profesiei de avocat. Prin Hotărârea din 16.06.2025, Curtea de Apel a admis acțiunea în contencios administrativ împotriva Uniunii Avocaților din Republica Moldova și a dispus anularea parțială a actului contestat. În consecință, a fost anulată parțial Hotărârea Consiliului Uniunii Avocaților nr. 09-02/25.02.2022 din 25 .02.2022 „cu privire la aprobarea taxelor”, în partea ce vizează încasarea sumei de 500 de lei de la cetățeni pentru depunerea și examinarea cererilor către Comisia Etică și Disciplină, contribuind astfel la restabilirea accesului efectiv al persoanelor la mecanismele de protecție disciplinară și la consolidarea garanțiilor dreptului la un proces echitabil.

Un alt caz examinat a vizat pretinsa încălcare a dreptului de **acces la justiție și a dreptului la un proces echitabil**, **petiționarul invocând omiterea autorității de a asigura înregistrarea audio-video a probei practice pentru obținerea permisului de conducere, aceste înregistrări reprezentând singurul probatoriu pentru demonstrarea corectitudinii și legalității acțiunilor sale**. Avocatul Poporului a constatat că drepturile petiționarului nu au fost încălcate, întrucât acesta a beneficiat de remedii legale efective, însă Ombudsmanul a subliniat că legislația nu prevede soluții clare în cazul lipsei înregistrărilor și ar trebui să includă proceduri aplicabile pentru soluționarea eventualelor litigii. În acest context, a fost emis un Aviz cu recomandări către Agenția Servicii Publice și Ministerul Educației și Cercetării, prin care s-a solicitat identificarea soluțiilor comune și optime pentru îmbunătățirea activității instituțiilor, prin completarea *cap. VI din Ordinul Agenția Servicii Publice nr. 1042 din 9 decembrie 2022, privind aprobarea Instrucțiunii privind organizarea și prestarea serviciilor de examinare și documentare cu permis de conducere, cu prevederi clare privind soluțiile/deciziile pasibile de adoptare în cazurile în care Comisia de Contestare constată lipsa înregistrărilor audio-video ale desfășurării probei practice a examenului (spre exemplu, reexaminarea cazului)*. De asemenea, s-a solicitat completarea *pct. 59 din Metodologia desfășurării examenului pentru obținerea dreptului de a conduce vehicule și documentarea cu permis de conducere, aprobată prin Ordinul Ministerului Educației și Cercetării nr. 949 din 29.09.2022, cu prevederi clare privind soluțiile/deciziile pasibile de adoptare în situațiile în care Comisia de Contestare constată lipsa înregistrărilor audio-video ale desfășurării probei practice a examenului (spre exemplu, reexaminarea cazului)*.

În urma celor abordate, Avocatul Poporului **RECOMANDĂ**:

Recomandarea 1.4.1: Consiliul Național pentru Asistența Juridică Garantată de Stat să examineze oportunitatea adoptării unei hotărâri care să reglementeze instituirea unui sistem de avocați itineranți, inclusiv pentru justițiabilii din regiunea Comrat.

Recomandarea 1.4.2: Ministerul Educației și Cercetării de comun cu Agenția Servicii Publice să completeze cadrul normativ privind examinarea pentru obținerea permisului de conducere cu proceduri clare aplicabile în cazul lipsei înregistrărilor audio-video ale probelor practice, pentru garantarea dreptului la contestare efectivă și la un proces echitabil.

1.5: Dreptul la asistență și protecție socială

Prioritatea nr. 4: „Persoanele în situații de risc și vulnerabilitate beneficiază de protecție, asistență socială, servicii sociale comunitare” din Programul de Dezvoltare Strategică al Oficiului Avocatului Poporului pentru anii 2023 - 2030

În anul 2025, politicile guvernamentale din Republica Moldova în domeniul protecției sociale au fost orientate spre crearea unui sistem social solid, incluziv și aliniat standardelor europene și celor ale Organizației Internaționale a Muncii, cu accent pe reducerea sărăciei, incluziunea grupurilor vulnerabile și asigurarea egalității de gen. Anul a fost marcat de aprobarea unui pachet amplu de hotărâri de Guvern care au vizat modernizarea cadrului normativ al serviciilor sociale și consolidarea

capacităților instituționale, în contextul procesului de integrare europeană. Reformele au urmărit uniformizarea standardelor minime de calitate, clarificarea responsabilităților instituționale și introducerea unor mecanisme moderne de monitorizare și evaluare a serviciilor sociale. Printre inițiativele importante se numără modernizarea serviciilor pentru persoane vârstnice, îngrijirea socială la domiciliu, serviciile pentru persoane defavorizate, consumatori de substanțe psiho-active, persoane care trăiesc cu HIV/SIDA, precum și îmbunătățirea mecanismelor de sprijin alimentar și de reabilitare. O noutate semnificativă a fost propunerea unui cadru normativ distinct pentru serviciile destinate victimelor violenței sexuale, în conformitate cu standardele Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și fetelor (Convenția de la Istanbul).

Printre actele normative aprobate sau în curs de consultări publice se enumeră **Hotărârea Guvernului nr. 260 din 07.05.2025**¹⁰⁴ prin care a fost aprobat **Planul de creștere al Republicii Moldova pentru anii 2025-2027**¹⁰⁵ și Agenda de Reformă aferentă. Documentul strategic include **Reforma 4.4.10-13: Îmbunătățirea calității și accesibilității serviciilor sociale în conformitate cu standardele minime și cu nevoile populației.**

Măsuri calitative și cantitative care urmează să fie întreprinse în cadrul acestei reforme vizează:

- Actualizarea regulamentelor privind asigurarea calității și standardele minime de calitate pentru 80% din serviciile sociale până în luna decembrie 2025.
- Cel puțin 30.000 de persoane beneficiază de asistență socială și de servicii de ocupare a forței de muncă prin intermediul unui sistem coerent de management de caz implementat pentru 15 măsuri de asistență socială și ocupare a forței de muncă, până în luna decembrie 2026.
- Consolidarea sistemului de protecție a copilului prin recrutarea și menținerea a încă 200 de specialiști în protecția copilului, finanțați de la bugetul de stat până în luna decembrie 2025.
- Sistemul Informațional Automatizat unificat pentru servicii sociale (eSocial) este funcțional, integrând cadrul actual de date al Ministerului Muncii și Protecției Sociale. Următoarele module sunt integrate în sistem: asistență socială, ocupare a forței de muncă și persoane cu dizabilități; modulele sunt pe deplin utilizate și accesibile asistenților sociali și agențiilor guvernamentale, până în luna iunie 2027.

În decembrie 2025, a fost aprobat un pachet de **14 Hotărâri de Guvern privind organizarea eficientă și modernizarea serviciilor sociale**. Principalele măsuri ale acestor hotărâri constă în crearea și reglementarea de noi servicii sociale (ex. servicii de asistență și reabilitare psihosocială pentru copii și familii; locuințe sociale asistate pentru tineri fără ocrotire părintească). Un alt scop al hotărârilor este modernizarea și actualizarea cadrului normativ privind servicii sociale pentru copii, persoane vârstnice, persoane cu dizabilități și alți beneficiari vulnerabili. Rolul final este armonizarea legislației serviciilor sociale cu standardele UE și adaptarea la bune practici europene, asigurând acces mai bun, calitate și eficiență.

¹⁰⁴ Hotărârea Guvernului nr. 260 din 07.05.2025 cu privire la aprobarea Agendei de reforme aferente Planului de creștere al Republicii Moldova pentru anii 2025-2027. Disponibilă la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=148353&lang=ro

¹⁰⁵ Planul de creștere al Republicii Moldova pentru anii 2025-2027. Disponibil la https://www.legis.md/UserFiles/Image/RO/2025/mo%20215-222%20ro/Agenda_260%20ro.pdf

În același context, Ombudsmanul și-a exprimat susținerea pentru aprobarea unor acte normative ce vizează reglementarea serviciilor sociale, formulând totodată recomandări de îmbunătățire a conținutului, astfel încât serviciile să fie efectiv accesibile beneficiarilor.

În mod special, Ombudsmanul a examinat proiectul de regulament privind activitatea serviciului social de sprijin alimentar¹⁰⁶, prin intermediul căruia persoanele vulnerabile pot beneficia de servicii de alimentație gratuite. În funcție de situația concretă, aceste servicii pot fi acordate și persoanelor care pot achita parțial sau integral costul acestora. De asemenea, Avocatul Poporului s-a expus asupra reglementării serviciului de spălătorie socială¹⁰⁷, care completează gama serviciilor sociale destinate persoanelor aflate în situații de vulnerabilitate și contribuie la promovarea incluziunii sociale a acestora.

Pentru consolidarea cadrului instituțional și normativ în vederea alinierii la standardele Uniunii Europene, au fost supuse consultărilor publice o serie de proiecte de Hotărâri de Guvern sau legi privind modificarea și actualizarea cadrului normativ în domeniul asistenței sociale. Acestea vizau actualizarea actelor normative privind serviciile sociale de suport monetar, îngrijire la domiciliu, standarde de calitate etc., în baza obiectivelor Reformei nr. 4.4.10-13 din Planul de creștere. Printre acestea se enumeră și proiecte de Hotărâri de Guvern pentru actualizarea mai multor acte normative privind serviciile de protecție a copilului și familie, inclusiv violența domestică, copiii separați de părinți etc. Aceste hotărâri și proiecte sunt parte integrantă dintr-un set mai larg de reforme incluse în Agenda de reforme - Planul de creștere 2025-2027¹⁰⁸.

Urmărind evoluțiile din domeniul protecției sociale, inclusiv implementarea recomandărilor Avocatului Poporului, este de remarcă că Guvernul a adoptat măsuri pentru soluționarea situației critice a asistenților personali, ale căror contracte de muncă au fost încetate sau ale căror norme de muncă au fost reduse.

Astfel, prin Hotărârea Guvernului nr. 271 din 17 aprilie 2024¹⁰⁹, au fost modificate prevederile Hotărârii nr. 955 din 06.12.2023¹¹⁰, fiind majorat efectivul de personal al Agenției pentru Gestionarea Serviciilor Sociale cu Specializare Înaltă de la 10 la 2202 unități, pentru a permite angajarea asistenților personali. Totodată, Agenției i-a fost atribuită competența de organizare și prestare a Serviciului social „Asistență personală” cu specializare înaltă, în situațiile în care acest serviciu nu poate fi asigurat de autoritățile administrației publice locale, în aria teritorială stabilită de Ministerul Muncii și Protecției Sociale.

Pe parcursul anului 2025 au fost recepționate mai multe cereri de la petiționari atât din mun. Chișinău cât și din țară prin care s-a reclamat fie refuzul încadrării persoanelor în serviciul social „Asistent

¹⁰⁶ Hotărârea nr. 794 din 23.12.2025 pentru aprobarea Regulamentului-cadru privind organizarea și funcționarea Serviciului social de sprijin alimentar și a Standardelor minime de calitate. Disponibil la:

https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=152279&lang=ro

¹⁰⁷ Hotărârea nr. 833 din 29.12.2025 pentru aprobarea Regulamentului-cadru privind organizarea și funcționarea Serviciului social spălătorie socială și a Standardelor minime de calitate. Disponibil la <https://monitorul.gov.md/ro/monitor/3205>

¹⁰⁸ Hotărârea Guvernului nr. 260 din 07.05.2025 cu privire la aprobarea Agendei de reforme aferente Planului de creștere al Republicii Moldova pentru anii 2025-2027. Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=148353&lang=ro

¹⁰⁹ Hotărârea Guvernului nr. 271 din 17.04.2024 cu privire la modificarea unor acte normative (privind instituirea Serviciului social „Asistență personală” cu specializare înaltă în cadrul Agenției pentru Gestionarea Serviciilor Sociale cu Specializare Înaltă). Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=142867&lang=ro

¹¹⁰ Hotărârea nr. 955 din 06.12.2023 cu privire la organizarea și funcționarea Agenției pentru Gestionarea Serviciilor Sociale cu Specializare Înaltă și reorganizarea unor instituții publice aflate în gestiunea acesteia. Disponibil la https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=150700&lang=ro#

Personal” în mun. Chișinău fie includerea persoanelor în listele de așteptare și tergiversarea beneficiilor de serviciu în decursul mai multor luni. Deși faptele invocate în sesizări s-au constatat și au fost emise avize cu recomandări, situația nu a fost remediată. Această situație reprezintă o încălcarea gravă a drepturilor persoanelor cu dizabilități severe la accesibilitatea și disponibilitatea serviciilor sociale cu specializare înaltă și necesită acțiuni urgente din partea autorităților responsabile pentru restabilirea în drepturi a persoanelor aflate în situații de risc și vulnerabilitate.

În vederea consolidării sistemului de protecție socială, **în anul 2025 pensiile au fost indexate cu 10%** (față de 6% în 2024) – este un progres semnificativ, iar ajutorul social a fost majorat prin indexarea venitului minim garantat în funcție de rata inflației. **Cu toate acestea, majorările operate nu au fost suficiente pentru a acoperi cheltuielile minime ale beneficiarilor cu un venit redus.** Persoanele vârstnice și cele cu dizabilități suportă frecvent costuri suplimentare, adesea imprevizibile, ceea ce amplifică vulnerabilitatea lor economică. În consecință, nivelul prestațiilor sociale rămâne insuficient pentru asigurarea unui trai decent, fiind necesare măsuri suplimentare de sprijin, în special pentru pensionari și familiile aflate în situații de vulnerabilitate. Programul „Ajutor la Contor” a continuat să ofere compensații pentru cheltuielile energetice unui număr mare de cetățeni, însă au persistat probleme de eligibilitate și excluziune a unor familii aflate în situații similare de vulnerabilitate.

În scopul perfecționării **mecanismului de acordare a dreptului de călătorie gratuit în transportul public municipal pentru toți pensionarii** beneficiari de pensie pentru limită de vârstă cu domiciliul stabilit legal în mun. Chișinău, **indiferent de statul plătitor al pensiei**, Avocatul Poporului a înaintat o propunere în acest sens Consiliului municipal Chișinău, precum și autorității executive. Prin scrisoarea de răspuns recepționată, s-a constatat lipsa intenției autorităților de a întreprinde măsuri pozitive în favoarea pensionarilor menționați, confirmându-se, de fapt, menținerea practicii prin care acestora nu li se recunoaște dreptul la călătorie gratuită în transportul public municipal. Totodată, autoritățile locale nu au sesizat problema și faptul că în situația persoanelor vârstnice nevoia individuală este principalul criteriu de eligibilitate, fără nici o cerință de afiliere la un sistem de securitate socială destinat să acopere un risc specific, sau nici o cerință de activitate profesională sau de plată a contribuțiilor.

În vederea continuării inițiativei de instituționalizare a **mecanismului independent de monitorizare a drepturilor persoanelor cu dizabilități**, prevăzut la art. 33 alin. (2) din Convenția ONU privind Drepturile Persoanelor cu Dizabilități, în anul 2025 Avocatul Poporului a creat un grup de lucru pentru elaborarea conceptului de funcționare a acestuia. Conceptul se află în etapa de definitivare și prevede instituirea bazei legale de funcționare a mecanismului prin includerea unor prevederi exprese în Legea nr. 52 din 03.04.2014 cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul).

În anul 2025, în baza mandatului său constituțional de monitorizare a respectării drepturilor omului și copilului, Oficiul Avocatului Poporului, în colaborare cu un expert, a elaborat **Raportul tematic „Răspunsul statului la nevoile persoanelor vulnerabile în contextul reformei sistemului de asistență socială asupra drepturilor persoanelor vulnerabile, a copiilor și a beneficiarilor de protecție internațională”** în contextul reformei sistemului de asistență socială „RESTART” (2023–2026).

Raportul tematic evidențiază o serie de constatări structurale referitoare la evoluția, impactul și limitele actuale ale reformei. În esență, reforma a fost concepută ca o intervenție strategică menită să corecteze deficiențele sistemului anterior de asistență socială, caracterizat prin fragmentare instituțională, standarde neuniforme de calitate și inegalități semnificative în accesul la servicii sociale. Prin reorganizarea instituțională, dezvoltarea serviciilor comunitare și introducerea instrumentelor digitale, reforma urmărește modernizarea sistemului și consolidarea capacității statului de a asigura dreptul la protecție socială pentru persoanele aflate în situații de vulnerabilitate.

O primă constatare majoră se referă la progresele instituționale și administrative generate de reformă. Analiza datelor cantitative și calitative indică o eficientizare a structurii organizaționale a sistemului de asistență socială, în special prin reducerea funcțiilor administrative și orientarea resurselor umane către furnizarea directă a serviciilor sociale la nivel comunitar. Totodată, a fost înregistrată o creștere a capacității de intervenție a serviciilor sociale, inclusiv prin extinderea unor servicii specializate, precum echipele mobile pentru persoanele cu dizabilități sau centrele destinate victimelor violenței în familie. Investițiile în infrastructura sistemului - echipamente IT, sedii modernizate și mijloace de transport - au contribuit la consolidarea funcționalității instituțiilor și la îmbunătățirea mobilității specialiștilor din teritoriu.

Raportul evidențiază, de asemenea, o creștere substanțială a resurselor financiare alocate sistemului de asistență socială în perioada 2024-2025, însoțită de un nivel ridicat de execuție bugetară și de investiții semnificative în modernizarea infrastructurii instituționale. Digitalizarea proceselor reprezintă una dintre cele mai importante transformări aduse de reformă, facilitând accesul la date în timp real, monitorizarea cazurilor și consolidarea cooperării interinstituționale. Implementarea platformelor digitale a contribuit la sporirea transparenței administrative și la îmbunătățirea coordonării intervențiilor sociale.

Cu toate acestea, raportul relevă că reforma nu a reușit să elimine pe deplin inegalitățile structurale existente în sistem. Persistă diferențe semnificative între mediul urban și cel rural, precum și între diverse raioane ale țării în ceea ce privește disponibilitatea și accesul la servicii sociale. Lipsa unui pachet minim național de servicii sociale standardizate și insuficiența serviciilor specializate în anumite regiuni afectează accesul egal al beneficiarilor, în special al copiilor cu dizabilități și al altor grupuri vulnerabile. De asemenea, costurile de transport către serviciile disponibile rămân o barieră importantă pentru beneficiarii din localitățile rurale.

O altă constatare importantă vizează resursele umane din sistemul de asistență socială. Deși reforma a contribuit la reorganizarea structurii personalului și la orientarea acestuia către furnizarea directă a serviciilor, volumul de muncă al asistenților sociali a crescut semnificativ, ca urmare a creșterii numărului de cazuri gestionate prin managementul de caz. În același timp, fluctuația personalului, îmbătrânirea forței de muncă și nivelul relativ scăzut al salarizării continuă să afecteze stabilitatea și atractivitatea profesiei. Aceste probleme generează riscuri privind sustenabilitatea reformei și calitatea intervențiilor sociale pe termen mediu și lung.

Raportul indică și o serie de limitări în ceea ce privește mecanismele de monitorizare și evaluare a reformei. Evaluările existente sunt predominant interne și concentrate pe indicatori administrativi, fără o analiză sistematică a impactului reformei asupra drepturilor persoanelor vulnerabile. Lipsa unor mecanisme participative de evaluare, care să includă consultarea regulată a beneficiarilor și a

organizațiilor societății civile, reduce caracterul incluziv al procesului de reformă și limitează capacitatea autorităților de a identifica și corecta din timp disfuncționalitățile sistemului.

Raportul constată că reforma „RESTART” reprezintă un pas important în modernizarea sistemului de asistență socială din Republica Moldova și a generat progrese vizibile în domenii precum digitalizarea, extinderea serviciilor și consolidarea cadrului normativ. Cu toate acestea, efectele reformei nu sunt încă resimțite în mod uniform de toate grupurile vulnerabile, iar persistența unor inegalități teritoriale, a constrângerilor instituționale și a deficitului de resurse umane indică necesitatea continuării reformei prin politici mai coerente, mecanisme de evaluare mai robuste și măsuri suplimentare orientate spre asigurarea accesului efectiv și echitabil la servicii sociale.

Cazuistica sesizărilor examinate pe parcursul anului 2025 relevă mai multe presupuse violări ale dreptului la asistență și protecție socială: insuficiența personalului în instituțiile sociale; violența fizică și psihică aplicată în privința beneficiarilor și între beneficiari; plăți neformale și acțiuni de corupție; insuficiența veniturilor în special în cazul persoanelor cu dizabilități pentru asigurarea unui mod de trai decent; insuficiența serviciilor sociale în comunitate; excluderea perioadei de activitate militară contractuală în stagiul contributiv; neinclusiunea concediului pentru îngrijirea copilului până la vârsta de 3 ani în vechimea în serviciul militar, pentru perioada 2005-2024; lipsa serviciului “Asistent personal” în mun. Chișinău și acces limitat la acest serviciu pe țară; limitarea dreptului la călătorie gratuită cu transport public în mun. Chișinău pentru beneficiarii de pensii peste hotare; excluderea străinilor care beneficiază de protecție temporară de spectrul integral al serviciilor sociale (asistent personal); insuficiența serviciilor de prevenire, protecție și asigurare a tratamentului persoanelor cu tulburări mintale în comunitate; întârzieri la plata indemnizațiilor pentru incapacitatea temporară de muncă; infrastructura deficitară în localitățile rurale care limitează accesibilitatea serviciilor sociale pentru persoanele cu dizabilități; reticența autorităților de a integra și include persoanele străine, neidentificate în categoria beneficiarilor de servicii sociale etc.

În anul 2025, Avocatul Poporului a **acceptat 30 de cereri, iar examinate au fost 20 de cereri** în care s-a pretins încălcarea dreptului la asistență și protecție socială, dintre care în 7 cazuri s-a constatat existența unei încălcări a drepturilor fundamentale.

Ombudsmanul a examinat sesizarea unei deputate din Parlamentul Republicii Moldova care a semnalat **deficiențe privind asigurarea accesibilității persoanelor cu dizabilități locomotorii în accesul la serviciile de transport public pe rutele inter-urbane**. Cazul s-a finisat cu emiterea unui *Aviz cu recomandări* prin care autorităților responsabile li s-a solicitat verificarea deținerii de către transportatori a cel puțin unui autovehicul, pe rută, adaptat/reutilat pentru necesitățile persoanelor cu dizabilități; să verifice respectarea legislației la eliberarea sau prelungirea autorizațiilor pentru activitățile de transport rutier și să se dispună planificarea și efectuarea controalelor inopinate și regulate pe tot teritoriul țării pentru verificarea conformității adaptării/reutilării mijloacelor de transport rutier la prevederile legale. Asigurarea unui transport public adaptat rezonabil pentru persoanele cu dizabilități contribuie la realizarea plenară drepturilor sociale, civile și politice.

În 2025 s-a inițiat o sesizare din oficiu în cazul decesului unui beneficiar al Centrului de plasament temporar pentru persoane cu dizabilități (adulte) din comuna Cocieri, raionul Dubăsari. Cazul a readus în **atenția Ombudsmanului problema nerespectării drepturilor persoanelor cu dizabilități la siguranța vieții și integritatea corporală**. Persoana ar fi fost ucisă de către un alt

beneficiar al Centrului iar investigația urmează să identifice dacă Centrul a elaborat măsuri destinate prevenirii conflictelor între beneficiari și dacă au fost adoptate măsurile corespunzătoare și eficiente în vederea asigurării respectării drepturilor beneficiarilor, în special dreptului la viață și integritate fizică.

O sesizare din oficiu s-a inițiat în interesele unei persoane cu dizabilități care se află într-o stare gravă de subnutriție și neglijare urmând să se investigheze acțiunile sau inacțiunile autorităților în vederea asigurării plasamentului persoanei într-un centru specializat.

La finele anului 2024, în urma unor alerte jurnalistice, **Avocatul Poporului a demarat o investigație la Centrul de Plasament din Bădiceni, raionul Soroca, constatând încălcări grave ale drepturilor omului. Alegațiile de exploatare prin muncă forțată, violență și tratamente degradante au dus la sesizarea Procuraturii și deschiderea unui dosar penal** pentru trafic de ființe umane pe numele unor angajați. Pe parcursul anului 2025, Ombudsmanul a monitorizat cazul pentru a asigura protecția victimelor și asistența juridică necesară.

Victimele identificate au fost transferate de urgență în centre specializate din Chișinău și Bălți, unde beneficiază de suport multidisciplinar, asistență medicală și psihologică până în mai 2026. În paralel, Ministerul Muncii și Protecției Sociale a aplicat măsuri administrative instituției din Bădiceni: directorul și alți 9 angajați suspectați au fost suspendați, 18 salariați au primit sancțiuni disciplinare, iar organele de control financiar și social au fost sesizate pentru a investiga neregulile constatate.

Pentru a preveni repetarea unor astfel de situații, autoritățile au aprobat un plan de acțiuni prin Ordinul nr. 60/2025, vizând remedierea ilegalităților și îmbunătățirea serviciilor sociale sub supravegherea unui grup de lucru specializat. De asemenea, au fost intensificate vizitele de monitorizare inopinate și au fost organizate sesiuni de instruire pentru aproape 250 de angajați din centrele de plasament, cu scopul de a îmbunătăți prevenirea traficului de ființe umane și protecția persoanelor cu dizabilități.

O sesizare primită de Ombudsman a vizat posibile încălcări ale drepturilor fundamentale ale **persoanelor cu dizabilități adulte plasate în Centrul de Plasament Temporar Bălți**, inclusiv tratament medical insuficient, abuzuri fizice și psihologice, evitarea apelării serviciilor de urgență și decese suspecte. În urma unei vizite de documentare, Avocatul Poporului a emis o Recomandare generală către Ministerul Muncii și Protecției Sociale, prin care s-a propus: asigurarea unui număr adecvat de personal specializat pentru îngrijirea și supravegherea beneficiarilor din centrele rezidențiale, prin revizuirea standardelor de personal și suplimentarea posturilor de infirmieri, asistenți medicali și personal de îngrijire, cu prioritate în unitățile în care sunt plasate persoane cu dizabilități severe sau imobilizate la pat; crearea și implementarea unui mecanism funcțional de prevenire, identificare și gestionare a cazurilor de violență între beneficiari, care să includă proceduri clare, responsabilități instituționale bine definite și formare continuă a personalului pentru intervenții prompte și eficiente; elaborarea și implementarea unui cod de conduită pentru întreg personalul din centrele rezidențiale, cu accent pe interzicerea comportamentelor abuzive, stabilirea unor sancțiuni disciplinare și crearea unor canale sigure și confidentiale pentru raportarea de către beneficiari a incidentelor; monitorizarea și supravegherea activităților prestate de beneficiari în cadrul sau în afara centrului, astfel încât orice muncă efectuată să respecte principiul consimțământului informat, să nu

fie de natură exploatoare și, acolo unde este cazul, să fie însoțită de forme legale de remunerare sau compensații.

În alt caz examinat, Ombudsmanul a constatat faptul că **cuantumul pensiei de dizabilitate nu acoperă necesarul minim pentru asigurarea nivelului de trai decent**. În vederea remedierii acestor inechități sociale sistemice, se impune o revizuire a cadrului normativ aplicabil în domeniul protecției sociale și al compensării cheltuielilor energetice, cu scopul asigurării unui sprijin adaptat condițiilor concrete de trai ale persoanelor cu dizabilități, precum și a eliminării lacunelor legislative care limitează accesul efectiv la drepturile fundamentale. Ombudsmanul va interveni cu recomandări pentru a evalua posibilitățile de perfecționare a legislației în domeniul protecției sociale a persoanelor cu dizabilități.

Avocatul Poporului a emis, în 2025, mai multe recomandări generale și avize pe cazuri individuale privind protecția drepturilor persoanelor vulnerabile și accesul la servicii sociale adecvate. Într-un caz colectiv, beneficiarii unui Centru de plasament temporar pentru persoane strămutate în Chișinău au semnalat **neasigurarea serviciilor sociale conforme** intereselor lor și aplicarea constantă a presiunilor. În urma verificărilor, Ombudsmanul a recomandat adoptarea unui Regulament intern de activitate, stabilirea normelor de conduită, asigurarea alimentației speciale, respectarea Legii nr. 133 din 08.07.2011 privind protecția datelor personale¹¹¹, îmbunătățirea mecanismelor de depunere a plângerilor și crearea unor spații prietenoase beneficiarilor.

Au fost constatate violări ale drepturilor la protecție socială și emise avize cu recomandări privind: asigurarea accesibilității infrastructurii pentru persoanele cu dizabilități locomotorii; eliminarea restricțiilor și moratoriului privind includerea în serviciul social „Asistență Personală” în mun. Chișinău; respectarea dreptului la protecție socială prin plata compensațiilor pentru energie, corectarea erorilor tehnice și includerea beneficiarilor în listele de plată. Totodată, în vizorul Ombudsmanului este un caz de refuz al Casei Naționale de Asigurări Sociale de a include perioada participării unei persoane în conflictul armat de pe Nistru în stagiul de cotizare pentru pensia pentru limită de vârstă, în conformitate cu art. 50 lit. f) din Legea nr. 156 din 14 octombrie 1998 privind sistemul public de pensii¹¹².

Un alt caz vizează o cerere anonimă privind posibila discriminare a militarilor prin contract din cadrul Ministerului Apărării, în raport cu angajații altor structuri de forță, referitor la neinclusiunea concediului pentru îngrijirea copilului până la 3 ani în vechimea în serviciul militar pentru perioada 2005-2024. Ombudsmanul va monitoriza implementarea și stadiul proiectului de lege de modificare a Legii nr. 1544 din 23.06.1993 cu privire la asigurarea cu pensii a militarilor și a persoanelor din corpul de comandă și din trupele organelor afacerilor interne¹¹³, aflat în consultări cu și alte autorități relevante.

¹¹¹ Legea nr. 133 din 08.07.2011 privind protecția datelor cu caracter personal. Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=110544&lang=ro

¹¹² Legea nr. 156 din 14.10.1998 privind sistemul public de pensii. Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=148342&lang=ro#

¹¹³ Legea nr. 1544 din 23.06.1993 cu privire la asigurarea cu pensii a militarilor și a persoanelor din corpul de comandă și din trupele organelor afacerilor interne. Disponibil la https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=122917&lang=ro#

În contextul **Raportului anual privind respectarea drepturilor și libertăților omului în Republica Moldova în anul 2024**¹¹⁴, Avocatul Poporului a formulat mai multe recomandări adresate Ministerului Muncii și Protecției Sociale, orientate spre asigurarea continuității serviciilor sociale destinate persoanelor cu dizabilități și spre consolidarea mecanismelor de protecție socială prin ajustarea prestațiilor sociale la realitățile economice.

Pentru a soluționa criza Serviciului social „**Asistență personală**”, în special din municipiul Chișinău, Guvernul a intervenit prin modificarea cadrului normativ¹¹⁵ **în aprilie 2024. Prin această măsură, aproximativ 1.600 de asistenți personali au fost preluați de o agenție specializată de stat, asigurându-se astfel continuitatea sprijinului pentru persoanele cu dizabilități severe.** Deși resursele ar fi trebuit să provină de la nivel local, stabilizarea serviciului a fost garantată prin alocări excepționale de la bugetul de stat.

În ceea ce privește indexarea pensiilor, recomandarea de a evalua formula de calcul a fost implementată doar parțial. La 1 aprilie 2024, pensiile au fost indexate cu 6,0%, însă Ministerul Muncii și Protecției Sociale a invocat constrângeri bugetare și necesitatea sustenabilității sistemului pentru a justifica menținerea mecanismului actual. Totuși, nu a fost realizată evaluarea solicitată de Avocatul Poporului privind corelarea pensiilor cu minimul de existență sau cu diferențele de cost al vieții între mediul rural și cel urban.

Analiza generală subliniază existența unor riscuri sistemice în protecția socială din Republica Moldova. Dependența serviciilor de asistență de intervențiile de urgență ale Guvernului indică o lipsă de sustenabilitate la nivelul administrațiilor locale. Totodată, lipsa unei reforme a formulei de indexare care să țină cont de costurile reale de trai riscă să erodeze nivelul de protecție pentru categoriile vulnerabile pe termen mediu și lung.

În urma celor expuse, Avocatul Poporului **RECOMANDĂ:**

RECOMANDAREA 1.5.1: Ministerul Muncii și Protecției Sociale să elaboreze și să implementeze standarde minime uniforme pentru toate serviciile sociale, inclusiv pentru grupurile vulnerabile (copii, persoane vârstnice, persoane cu dizabilități, victime ale violenței, persoane cu tulburări mintale, consumatori de substanțe psiho-active, persoane strămutate sau aflate sub protecție temporară).

RECOMANDAREA 1.5.2: Ministerul Muncii și Protecției Sociale să depună efort pentru revizuirea quantumului pensiilor și a prestațiilor sociale pentru a asigura un trai decent, în special pentru pensionari, persoane cu dizabilități și familii vulnerabile prin elaborarea unei evaluări comprehensive a formulei de indexare a pensiilor și prestațiilor sociale, asigurându-se că ajustările anuale reflectă nu doar creșterea economică dar și inflația reală și minimul de existență în funcție de mediul de trai.

¹¹⁴ Raportul anual privind respectarea drepturilor și libertăților omului în Republica Moldova în anul 2024. Disponibil la: <https://ombudsman.md/post-document/raport-anual-privind-respectarea-drepturilor-si-libertatilor-omului-in-republica-moldova-in-anul-2024/>

¹¹⁵ Hotărârea nr. 271 din 17.04.2024 cu privire la modificarea unor acte normative (privind instituirea Serviciului social „Asistență personală” cu specializare înaltă în cadrul Agenției pentru Gestionarea Serviciilor Sociale cu Specializare Înaltă). Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=142867&lang=ro

RECOMANDAREA 1.5.3: Ministerul Muncii și Protecției Sociale să corecteze deficiențele în programele de compensare a cheltuielilor energetice (ex. „Ajutor la Contor”) și să extindă eligibilitatea pentru toate familiile aflate în situații similare de vulnerabilitate.

RECOMANDAREA 1.5.4: Ministerul Muncii și Protecției Sociale să crească numărul de angajați specializați în centrele rezidențiale, inclusiv asistenți sociali, infirmieri și personal medical, cu accent pe unitățile care deservește persoane cu dizabilități severe sau imobilizate la pat.

RECOMANDAREA 1.5.5: Ministerul Muncii și Protecției Sociale să creeze mecanisme funcționale de prevenire și gestionare a situațiilor care vizează violența fizică și psihică în centre de plasament, inclusiv coduri de conduită, proceduri clare de raportare, sancțiuni disciplinare și canale sigure pentru beneficiari.

RECOMANDAREA 1.5.6: Ministerul Muncii și Protecției Sociale să asigure accesibilitatea infrastructurii publice și a serviciilor sociale pentru persoanele cu dizabilități locomotorii, inclusiv transport public și servicii de „Asistent personal”.

RECOMANDAREA 1.5.7: Ministerul Muncii și Protecției Sociale să asigure în contextul reformei „RESTART”, corelarea dezvoltării cadrului normativ cu consolidarea capacităților de implementare la nivel local, inclusiv prin ghiduri metodologice, instruirii practice și suport tehnic continuu pentru autoritățile responsabile.

RECOMANDAREA 1.5.8: Ministerul Muncii și Protecției Sociale să instituie în contextul reformei „RESTART”, mecanisme de monitorizare a aplicării efective a noilor reglementări, pentru a preveni discrepanțele dintre cadrul legal și practicile administrative.

RECOMANDAREA 1.5.9: Ministerul Muncii și Protecției Sociale este îndemnat să instituie de urgență mecanisme obligatorii, periodice și participative de evaluare a reformei „RESTART”, care să depășească logica indicatorilor administrativi și să fie fundamentate pe impactul asupra drepturilor omului.

RECOMANDAREA 1.5.10: Ministerul Muncii și Protecției Sociale să inițieze revizuirea urgentă a politicii de salarizare în asistența socială, întrucât nivelul actual al remunerației nu reflectă complexitatea muncii și perpetuează deficitul cronic de personal.

RECOMANDAREA 1.5.11: Ministerul Muncii și Protecției Sociale să inițieze revizuirea urgentă a bugetului și creșterea fondurilor bugetare pentru asistenții personali.

RECOMANDAREA 1.5.12: Primăria municipiului Chișinău să inițieze revizuirea urgentă a bugetului și creșterea fondurilor bugetare pentru asistenții personali.

RECOMANDAREA 1.5.13: Adunarea Populară a Găgăuziei să inițieze revizuirea urgentă a bugetului și creșterea fondurilor bugetare pentru asistenții personali.

1.6: Dreptul la muncă și protecția muncii

Prioritatea nr. 7 „Femeile și bărbații beneficiază de acces egal la muncă și de un tratament echitabil la locul de muncă” din Programul de dezvoltare strategică al Oficiului Avocatului Poporului pentru anii 2023 – 2030

Pe parcursul anului 2025, Ombudsmanul a continuat să monitorizeze alinierea politicilor naționale la standardele europene în domeniul muncii. În acest sens, în Raportul precedent privind respectarea drepturilor și libertăților omului în Republica Moldova pentru anul 2024, Avocatul Poporului, prin Recomandarea nr. 1.7.2. adresată Ministerului Muncii și Protecției Sociale a recomandat accelerarea procesului de ratificare integrală a articolului 4 §1 din Carta Socială Europeană (revizuită), în vederea asigurării unui salariu minim care să garanteze un nivel de trai decent pentru lucrători, contribuind totodată la reducerea migrației economice și la stimularea ocupării forței de muncă în Republica Moldova.

Deși această recomandare a fost reiterată încă din anul 2023, autoritățile au optat pentru o ratificare parțială a articolului 4, fiind ratificat exclusiv paragraful 2, în scop de armonizare legislativă¹¹⁶. Or, în absența ratificării articolului 4 §1, protecția dreptului la un salariu echitabil rămâne incompletă, cu impact direct asupra exercitării efective a dreptului la muncă, prevenirii migrației economice și asigurării unui nivel de trai adecvat. În acest context, ratificarea integrală a articolului 4 §1 se menține ca o măsură esențială pentru consolidarea garanțiilor în domeniul drepturilor sociale și economice ale lucrătorilor din Republica Moldova. Totodată, Ministerul Muncii și Protecției Sociale a comunicat că ratificarea articolului 4 §1 urmează a fi precedată de alinierea cadrului legal național, consolidarea dialogului social și creșterea progresivă a salariului minim, în conformitate cu standardele europene și cu realitățile economice ale Republicii Moldova.

În anul 2025, **Avocatul Poporului a transmis Comitetului European pentru Drepturi Sociale raportul său alternativ**¹¹⁷ în care a evidențiat progresele și provocările persistente în aplicarea Cartei Sociale Europene (revizuite). Concluziile Comitetului pentru anul de referință relevă progresele înregistrate, dar și provocările persistente în aplicarea de către Republica Moldova a prevederilor Cartei Sociale Europene (revizuite) privind dreptul la muncă.¹¹⁸ Potrivit Comitetului, Republica Moldova a înregistrat 0 concluzii de conformitate și 10 concluzii de neconformitate, referitoare la articolele 2§1, 3§1, 3§2, 3§3, 4§3, 5, 6§1, 6§2, 6§4 și 20 ale Cartei. Aceste rezultate arată că, deși s-au înregistrat progrese semnificative la nivel normativ și în politici publice, este necesară continuarea eforturilor pentru aplicarea efectivă a prevederilor Cartei. În acest sens, aprofundarea cooperării și intensificarea măsurilor comune ale autorităților publice, mecanismelor

¹¹⁶ Legea nr. 185 din 18.07.2024 privind modificarea articolului 2 din Legea nr. 484 din 28.09.2001 pentru ratificarea parțială a Cartei sociale europene revizuite. Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=144430&lang=ro

¹¹⁷ Raport alternativ, prezentat de Oficiul Avocatului Poporului către Comitetul European pentru Drepturile Sociale în baza Cartei Sociale Europene (revizuite). Disponibil la: <https://ombudsman.md/post-document/raport-alternativ-prezentat-de-oficiul-avocatului-poporului-catre-comitetul-european-pentru-drepturile-sociale-in-baza-cartei-sociale-europene/>

¹¹⁸ Comitetul European pentru Drepturi Sociale, Concluzii 2025 – Republica Moldova. Disponibil la: <https://rm.coe.int/conclusions-2025-moldova-en/48802a3b7c>

independente de protecție a drepturilor omului și societății civile vor contribui la respectarea dreptului la muncă și la promovarea egalității pe piața muncii.

În raportul alternativ transmis, Avocatul Poporului a acordat o atenție deosebită asupra diferenței de remunerare între femei și bărbați, în contextul art. 4§3 - dreptul la o salarizare echitabilă. În acest sens, Comitetul a subliniat necesitatea reducerii diferenței de remunerare între femei și bărbați și a valorificat datele furnizate de Avocatul Poporului, care arată că diferența salarială de gen este influențată de o combinație de factori structurali, precum distribuția inegală a femeilor și bărbaților pe sectoare economice, întreruperile de carieră asociate responsabilităților de îngrijire, precum și de aspecte ce țin de accesul la promovare, negocierea salarială și evaluarea profesională.

În ceea ce privește art. 20 - dreptul la egalitate de șanse și de tratament fără discriminare pe criteriul de sex, Comitetul a subliniat necesitate intensificării măsurilor pentru creșterii participării femeilor pe piața muncii și reducerii decalajelor de gen în ocuparea forței de muncă, inclusiv în reprezentarea femeilor în structurile de conducere. Datele transmise de Avocatul Poporului, potrivit cărora 55,7% dintre femeile inactive cu vârsta de 25 - 54 de ani nu participă la activitatea economică din cauza responsabilităților familiale, comparativ cu 2,5% dintre bărbați, Comitetul a subliniat necesitatea implementării unor politici care să sprijine echilibrul dintre viața profesională și cea de familie, diversificarea opțiunilor profesionale și reducerea segregării ocupaționale pe criterii de gen, astfel încât femeile și bărbații să beneficieze de oportunități egale în toate sectoarele economiei.

Totodată, Avocatul Poporului subliniază necesitate analizării în ce măsură politicile naționale de salarizare răspund obligației statului de a asigura un salariu minim adecvat, în conformitate cu standardele europene și cu realitățile socio-economice actuale.

Potrivit art. 3 al Legii nr. 1432 din 28.12.2000 privind modul de stabilire și reexaminare a salariului minim, Guvernul a hotărât că, începând cu 1 ianuarie 2025,¹¹⁹ **salariul minim pe economie** să fie de 5 500 de lei, un progres semnificativ. Această valoare reprezintă o creștere de 10% față de anul 2024. Deși această majorare reflectă o tendință pozitivă, salariul minimul rămâne insuficient pentru a garanta un trai decent. Raportul dintre salariul minim 5 500 de lei și salariul mediu pe economie 16 100 de lei constituie 34%. În acest sens, Avocatul Poporului atrage atenția că în 2024 diferența dintre salariul minim pe economie și salariul mediu pe economie constituia 36%, ceea ce înseamnă că raportul actual de 34% reflectă o descreștere a situației. Totodată, Ombudsmanul reamintește angajamentul Guvernului de a transpune Directiva (UE) 2022/2041 privind salariul minim adecvat în Uniunea Europeană, acțiune care urma a fi implementată către septembrie 2025.¹²⁰

În acest sens, Ministerul Muncii și Protecției Sociale a inițiat, în perioada 26 noiembrie 2025 - 9 decembrie 2025, consultări publice asupra proiectului de lege nr. 867/MMPS/2025,¹²¹ care

¹¹⁹ Hotărârea Nr. 846 din 18-12-2024 privind stabilirea cuantumului salariului minim pe țară pentru anul 2025. Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=146270&lang=ro

¹²⁰ Planului național de acțiuni pentru aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană pe anii 2024-2027. Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=141820&lang=ro

¹²¹ Se plasează spre consultare publică proiectului de lege pentru modificarea unor acte normative (salarii minime adecvate), 26.11.2025 - 09.12.2025, Nr. înregistrare Cancelaria de Stat: 867/MMPS/2025. Disponibil la:

vizează asigurarea transpunerii acestei directive în legislația națională. În continuare, la data de 13 februarie 2026 a fost desfășurată o ședință de lucru dedicată definitivării proiectului de lege privind transpunerea Directivei (UE) 2022/2041 referitoare la salariile minime adecvate în Uniunea Europeană. Discuțiile, organizate de Ministerul Muncii și Protecției Sociale, au vizat ajustarea cadrului normativ pentru asigurarea adecvării salariilor, cu accent pe promovarea consultărilor și a negocierilor colective în procesul de stabilire a salariilor minime.¹²² Directiva stabilește repere orientative pentru evaluarea caracterului adecvat al salariului minim, indicând că acesta ar trebui să reprezinte cel puțin 50% din salariul mediu sau aproximativ 60% din salariul mediu calculat la nivel național.

În acest context, Avocatul Poporului subliniază necesitatea alinierii progresive a salariului minim la standardele europene și la costul real al vieții, astfel încât acesta să asigure un nivel de trai adecvat și să contribuie la reducerea sărăciei în muncă. Ombudsmanul va continua să monitorizeze evoluția cadrului normativ și a practicilor de aplicare, inclusiv procesul de transpunere a Directivei (UE) 2022/2041, urmărind impactul concret asupra protecției drepturilor socio-economice ale persoanelor salariate.

În anul 2025, în cadrul implementării Programului național de reducere a muncii nedeclarate 2024 - 2025¹²³ și în urma inclusiv a recomandărilor Avocatului Poporului privind consolidarea mecanismelor de supraveghere și control pentru combaterea muncii nedeclarate, inclusiv prin alocarea resurselor suplimentare pentru inspecțiile inopinate și eliminarea barierelor legislative care limitează atribuțiile inspectorilor de muncă, Inspectoratul de Stat al Muncii, sub coordonarea Ministerului Muncii și Protecției Sociale, a intensificat utilizarea controalelor inopinate. Conform datelor raportate de autorități, numărul persoanelor identificate în situații de muncă nedeclarată a crescut de la circa 3 100 în 2024 la aproximativ 8 080 în 2025, iar rata cumulativă de formalizare a raporturilor de muncă a atins circa 76%.

De asemenea, prin Legea nr. 311 din 18.12.2025¹²⁴ pentru modificarea unor acte normative (actualizarea cadrului normativ privind Inspectoratul de Stat al Muncii), au fost operate modificări la Legea nr. 140 din 10.05.2001 privind Inspectoratul de Stat al Muncii și la Legea nr. 131 din 08.06.2012 privind controlul de stat, fiind instituită o reformă legislativă amplă în domeniul controalelor exercitate de Inspectoratul de Stat al Muncii. Aceste modificări au avut drept scop eliminarea suprapunerilor și a procedurilor birocratice excesive, precum și consolidarea autonomiei operaționale, a flexibilității intervențiilor și a capacității de reacție rapidă a Inspectoratului de Stat al Muncii în identificarea și combaterea muncii nedeclarate. Avocatul Poporului apreciază eforturile autorităților în vederea consolidării dreptului la muncă și protecția muncii, în special pe segmentul politicilor publice.

<https://particip.gov.md/index.php/ro/document/stages/se-plaseaza-spre-consultare-publica-proiectului-de-lege-pentru-modificarea-unor-acte-normative-sala/15344>

¹²² Ministerul Muncii și Protecției Sociale avansează în transpunerea Directivei UE privind salariile minime adecvate și consolidarea negocierilor colective în Republica Moldova. Disponibil la: <https://social.gov.md/comunicare/comunicate/ministerul-muncii-avanseaza-in-transpunerea-directivei-ue-privind-salariile-minime-adequate-si-consolidarea-negocierilor-colective-in-republica-moldova/>

¹²³ Hotărârea nr. 829 din 27.10.2023 cu privire la aprobarea Planului național de acțiuni pentru aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană pe anii 2024-2027

https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=148774&lang=ro#

¹²⁴ Legea nr. 311 din 18.12.2025 pentru modificarea unor acte normative (actualizarea cadrului normativ privind Inspectoratul de Stat al Muncii). Disponibil la: <https://monitorul.gov.md/ro/monitorul/view/pdf/3204/part/1#page=1>

Totodată, în anul 2025, **Guvernul a aliniat legislația națională la standardele internaționale**, inclusiv prin întreprinderea de măsuri pentru implementarea **Convenției Organizației Internaționale a Muncii nr. 190/2019**. În acest context, Codul muncii a fost completat cu prevederi exprese privind interzicerea violenței și hărțuirii la locul de muncă, prin Legea nr. 194 din 10 iulie 2025¹²⁵, care a intrat în vigoare la 1 ianuarie 2026. Ombudsmanul a contribuit la promovarea proiectului de lege menționând importanța acestui domeniu din punct de vedere al **prevenirii și combaterii fenomenului de violență și hărțuire la locul de muncă**. Astfel, prin aceste modificări se interzic toate formele de violență și hărțuire care apar în cadrul raporturilor de muncă, precum și altor raporturi legate nemijlocit de acestea, indiferent de forma de manifestare, frecvența, intensitatea sau statutul persoanei care le exercită. Dispozițiile privind prevenirea și combaterea violenței și hărțuirii în muncă se aplică acțiunilor comise în timpul exercitării atribuțiilor de muncă, în legătură cu munca sau care rezultă din muncă. Conform prevederilor operate, angajatorul este obligat să asigure un mediu de muncă sigur, sănătos și lipsit de violență și hărțuire, prin elaborarea și punerea în aplicare a unei politici interne privind prevenirea și combaterea violenței și hărțuirii în muncă, dar și prin instituirea unor proceduri clare și confidențiale de raportare, investigare și soluționare a sesizărilor privind faptele de violență și/sau hărțuire.

În anul 2025, **Curtea Constituțională a admis sesizarea înaintată de Avocatul Poporului și a declarat neconstituționale prevederile, care stabilesc incompatibilități pentru inspectorul de muncă**.¹²⁶ Norma contestată interzice accesul în funcții de conducere sau de execuție în domeniul controlului privind respectarea legislației muncii, securității și sănătății în muncă pentru persoanelor care, în ultimii 5 ani, au fondat servicii externe private de protecție și prevenire, societăți comerciale care prestează servicii de consultanță pentru afaceri și management sau orice alte servicii conexe, precum și au activat sau au avut un interes personal în cadrul acestora. Avocatul Poporului a susținut că această reglementare limitează în mod disproporționat dreptul de acces la o funcție publică și dreptul la muncă și având în vedere lipsa unei legături raționale între prevederile contestate și scopul legitim al asigurării integrității inspectorului de muncă. În consecință, Curtea Constituțională a declarat că prevederile contestate contravin articolelor 39, 43 și 54 din Constituție, declarând neconstituțional alin. 3 al art. 9¹ din Legea nr. 140 din 10.05.2001 privind Inspectoratul de Stat al Muncii.¹²⁷

Totodată, Curtea Constituțională a declarat neconstituțional textul „într-o mărime care nu va depăși 12 salarii medii lunare ale salariatului” din articolul 90 alin. (2) lit. a) din Codul muncii, care limita (plafona) suma despăgubirilor ce pot fi acordate unui salariat concediat ilegal indiferent de durata procesului sau gravitatea prejudiciului suferit.

¹²⁵ Legea nr. 194 din 10.07.2025 pentru modificarea Codului muncii al Republicii Moldova nr. 154/2003 (alinieră legislației la prevederile Convenției Organizației Internaționale a Muncii nr. 190/2019). Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=150193&lang=ro#

¹²⁶ Curtea Constituțională a admis sesizarea Ombudsmanului și a declarat neconstituționale prevederile, care stabilesc incompatibilități pentru inspectorul de muncă. Disponibil la: <https://ombudsman.md/curtea-constitucionala-a-admis-sesizarea-ombudsmanului-si-a-declarat-neconstitutive-prevederile-care-stabilesc-incompatibilitati-pentru-inspectorul-de-munca/>

¹²⁷ Legea nr. 140 din 10.05.2001 privind Inspectoratul de Stat al Muncii. Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=151091&lang=ro

Această limitare a fost introdusă prin Legea nr. 243 din 28.07.2022¹²⁸ care a modificat articolul 90 alin. (2) lit. a) din Codul muncii și a constituit obiectul unei opinii *amicus curiae* transmise din oficiu de Avocatul Poporului, în care a atras atenția asupra efectelor negative ale plafonării despăgubirilor în caz de concediere ilegală. În opinia sa, această limitare afectează dreptul salariatului la o reparație completă, deoarece nu permite recuperarea integrală a salariilor pierdute în perioada în care acesta a fost privat de locul de muncă; este disproporționată, deoarece aplicarea aceluiași plafon tuturor cazurilor nu ține cont de situațiile concrete și de durata procesului; încalcă drepturile constituționale, precum dreptul la muncă și la protecția muncii (art. 43 din Constituție) și principiul proporționalității (art. 54); este contrară articolului 24 din Carta Socială Europeană revizuită, dar și jurisprudenței Comitetului European pentru Drepturi Sociale.¹²⁹

La fel, a fost adoptată Legea nr. 99 din 22.05.2025¹³⁰ privind detașarea experților naționali la instituțiile și organismele Uniunii Europene. Actul normativ stabilește cadrul juridic al detașării experților naționali din autoritățile și/sau instituțiile publice din Republica Moldova la instituțiile și organismele UE și constituie o lege specială în materia detașărilor externe. Legea se aplică angajaților care au activat efectiv cel puțin 12 luni înainte de detașare în autoritățile și/sau instituțiile publice respective. Avocatul Poporului a susținut promovarea proiectului, formulând totodată mai multe propuneri de îmbunătățire menite să consolideze garanțiile de protecție a statutului profesional și a drepturilor salariale ale persoanelor detașate.

De asemenea, prin Legea nr. 112 din 22.05.2025¹³¹ pentru modificarea unor acte normative (activități conexe punerii în circulație a cărții de identitate eliberate cetățenilor Republicii Moldova și a cărții de rezidență eliberate cetățenilor străini, apatrizilor, refugiaților și beneficiarilor de protecție umanitară) a fost modificat art. 57 și 270 din Codul Muncii. Astfel, persoana care se angajează prin cumul la o altă unitate este obligată să-i prezinte angajatorului actul său de identitate. Modificarea acestui act legislativ are drept scop consolidarea evidenței salariaților și prevenirea muncii nedeclarate. Totodată, Avocatul Poporului subliniază necesitatea aplicării acestei obligații într-o manieră proporțională și nediscriminatorie, astfel încât aceasta să nu constituie o restrângere nejustificată a exercitării dreptului la muncă prin cumul.

În decursul anului 2025, autoritățile statului au continuat implementarea **Programului Național de Ocuparea a Forței de Muncă 2022-2026**¹³² demonstrând un angajament constant pentru creșterea ocupării și consolidarea pieței muncii. Astfel, în anul 2025, peste 20 000 de persoane au fost plasate în câmpul muncii prin intermediul Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de

¹²⁸ Legea nr. 243 din 28.07.2022 pentru modificarea unor acte normative. Disponibil la:

https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=132978&lang=ro

¹²⁹ Opinia Avocatului Poporului, luată în considerare de Curtea Constituțională: plafonarea despăgubirii în cadrul concedierii ilegale a salariatului este neconstituțională. Disponibil la: <https://ombudsman.md/opinia-avocatului-poporului-luata-in-considerare-de-curtea-constitucionala-plafonarea-despagubirii-in-cadru-concedierii-ilegale-a-salariatului-este-neconstitucionala/>

¹³⁰ Legea nr. 99 din 22.05.2025 privind detașarea experților naționali la instituțiile și organismele Uniunii Europene. Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=148637&lang=ro

¹³¹ Legea nr. 112 din 22.05.2025 pentru modificarea unor acte normative (activități conexe punerii în circulație a cărții de identitate eliberate cetățenilor Republicii Moldova și a cărții de rezidență eliberate cetățenilor străini, apatrizilor, refugiaților și beneficiarilor de protecție umanitară). Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=148648&lang=ro

¹³² Program Național pentru ocuparea forței de muncă pe anii 2022-2026. Disponibil la:

<https://social.gov.md/wp-content/uploads/2023/04/Programul-national-de-ocupare-a-forței-de-munca-2022-2026.pdf>

Muncă, înregistrând o creștere de aproximativ 20% față de anul 2024.¹³³ De asemenea, pentru a stimula angajarea tinerilor de până la 35 de ani și a facilita tranziția acestora de la studii la piața muncii, a fost implementat un program de sprijin care prevede acordarea unui **adaos salarial de 3 000 de lei lunar**, pe o perioadă de **12 luni**, în baza **Hotărârii Guvernului nr. 509 din 06.08.2025**, privind instituirea **Programului național pentru acordarea indemnizațiilor lunare tinerilor angajați pentru prima dată în câmpul muncii în industrii de importanță strategică pentru Republica Moldova**.¹³⁴

Adițional, conform datelor **Biroului Național de Statistică**,¹³⁵ în trimestrul III al anului 2025 în anul 2025 al trimestrului III, rata de ocupare a bărbaților de 15 ani și peste a fost de **49,1%**, fiind mai ridicată comparativ cu cea a femeilor, care a fost de **38,7%**, iar în mediul urban rata de ocupare a fost de **49,7%**, mai mare decât în mediul rural **38,4%**. În categoria de vârstă 20-64 ani, rata de ocupare a atins **58,6%**, înregistrând o creștere de **4,4 puncte procentuale** față de trimestrul II 2025.

Referitor la **asigurarea egalității de gen, Gender Gap Report 2025**¹³⁶ al Forumului Economic Mondial a evidențiat **progresele Republicii Moldova, care a intrat pentru prima dată în top 10, situându-se pe locul 7, cu un scor general de egalitate de gen de 81,3%, în creștere cu 2,3 puncte față de 2024**, cel mai bun loc ocupat de Republica Moldova până în prezent. În același timp, în anumite domenii se constată menținerea unui nivel ridicat de egalitate de gen între lucrătorii tehnici și profesioniști, precum și între oficialii superiori, legislatori și manageri, în conformitate cu standardele internaționale privind egalitatea de șanse. În domeniul educației și al sănătății, nivelul egalității de gen se menține stabil. În ceea ce privește împuternicirea politică, scorul de egalitate de gen se situează la 42,5%. Ponderea femeilor în funcțiile ministeriale este de 35,7%, iar în parlament de 66,7%, ceea ce reflectă respectarea principiului reprezentării echitabile în structurile decizionale. Prezența în funcție de șef al statului de gen feminin, aflat în funcție din 2020, asigură un nivel de reprezentare de 18,2% în această categorie. Datele prezentate subliniază necesitatea continuării implementării măsurilor legislative menite să elimine inegalitățile între femei și bărbați și să asigure respectarea deplină a egalității de gen în domeniile economice ale Republicii Moldova. Cu toate că continuarea ajustării cadrului normativ constituie pași importanți în reducerea inegalităților de gen pe piață, Ombudsmanul reiterează că rămâne necesară consolidarea procesului de colectare a datelor dezagregate, în special a celor privind evoluția ratei de ocupare a forței de muncă în rândul femeilor pe diferite domenii de activitate, precum și a decalajului de gen în ceea ce privește ocuparea forței de muncă. În paralel, se impune aplicarea efectivă a politicilor și măsurilor care, în practică, pot contribui la reducerea inegalităților de gen.

Sub aspect cazuistic, pe parcursul anului 2025, la Oficiul Avocatului Poporului au fost înregistrate 66 de cereri privind pretense încălcări ale dreptului la muncă, dintre care 15 au fost

¹³³ Retrospectiva anului 2025 – rezultate și reforme cu impact direct asupra vieții oamenilor. Disponibil la: <https://social.gov.md/comunicare/comunicate/retrospectiva-anului-2025-rezultate-si-reforme-cu-impact-direct-asupra-vietii-oamenilor/>

¹³⁴ Hotărârii Guvernului nr. 509 din 6.08.2025, privind instituirea Programului național pentru acordarea indemnizațiilor lunare tinerilor angajați pentru prima dată în câmpul muncii în industrii de importanță strategică pentru Republica Moldova. Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=150178&lang=ro

¹³⁵ Forța de muncă: ocuparea și șomajul în trimestrul III 2025. Disponibil la: https://statistica.gov.md/ro/forta-de-munca-ocuparea-si-somajul-in-trimestrul-iii-9430_62125.html

¹³⁶ Global Gender Gap Report 2025, pag 36. Disponibil la: https://reports.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2025.pdf

acceptate spre examinare. Cazurile examinate au vizat au vizat încetarea nejustificată a raporturilor de muncă, neachitarea sau reținerea salariului ori a contribuțiilor la fondurile de asigurări sociale, discriminarea și hărțuirea la locul de muncă, divulgarea neautorizată a datelor cu caracter personal ale angajaților, precum și excluderea discriminatorie din procedurile de concurs.

Un caz de succes a fost cel al unui grup de angajați din cadrul unei întreprindere de stat specializată în servicii de pază și protecție care a reclamat **neplata salariului minim garantat și hărțuirea din partea conducerii întreprinderii**, exprimată prin intimidări și amenințări cu concedieri. Avocatul Poporului, în baza documentelor prezentate de autorități, a analizat și rezultatele controlului Inspectoratului de Stat al Muncii, care au constatat următoarele deficiențe: neplata salariului minim garantat, calcularea incorectă a salariilor, rețineri salariale fără suport legal, neplata muncii suplimentare în zile de repaus, sărbători sau pe timp de noapte, lipsa informării angajaților privind structura salariului, nerespectarea obligației legale privind angajarea persoanelor cu dizabilități și evidența incompletă sau inexactă a timpului de muncă, în special pentru turele prelungite. Pe baza acestor constatări, unitatea a fost obligată, prin actele de control emise de autoritatea competentă, să elaboreze un plan de conformare care să prevadă măsuri clare de identificare a salariaților afectați, recalcularea drepturilor salariale restante și aplicarea normelor legale în vigoare.

Un alt caz a vizat inițierea unei sesizări din oficiu în legătură cu o serie de **accidente grave de muncă** produse în ultimele luni pe șantierele de construcții din municipiul Chișinău, soldate cu cel puțin 3 decese.¹³⁷ Aceste incidente au generat suspiciuni privind nerespectarea normelor legale de securitate și sănătate în muncă, în contextul intensificării activităților de construcție în capitală. Avocatul Poporului a constatat că astfel de situații ridică îngrijorări serioase privind respectarea drepturilor omului, în special dreptul la viață, la integritate fizică și la condiții de muncă decente și sigure, afectând în mod deosebit lucrătorii din categorii social vulnerabile. Totodată, au fost identificate suspiciuni rezonabile privind angajarea unor muncitori fără contract individual de muncă, fapt ce le diminuează semnificativ nivelul de protecție juridică și socială. Având în vedere caracterul repetat al accidentelor, produse într-un interval relativ scurt și în zone geografice apropiate, Avocatul Poporului a apreciat că aceste incidente pot indica deficiențe sistemice în aplicarea politicilor de prevenire și protecție în domeniul securității și sănătății în muncă, neputând fi tratate ca simple „accidente de muncă”, ci ca un posibil eșec instituțional în garantarea securității muncii și a drepturilor salariaților.

Un alt caz examinat de Avocatul Poporului a vizat **situația salariaților din Î.S. Calea Ferată din Moldova (CFM)**, în urma unei sesizări parvenite din partea organizațiilor sindicale reprezentative. Sesizarea a semnalat întârzieri sistematice la achitarea salariilor, aplicarea unor măsuri de reducere a personalului fără consultarea salariaților și deficiențe în asigurarea condițiilor de muncă, cu impact direct asupra securității sociale și stabilității raporturilor de muncă. În urma analizei efectuate, Avocatul Poporului a constatat că neexecutarea obligațiilor salariale de către angajator contravine prevederilor legislației muncii și angajamentelor asumate prin contractele colective și individuale de muncă, afectând dreptul salariaților la o remunerare echitabilă și la

¹³⁷ Avocatul Poporului s-a autosesizat în cazul mai multor decese a muncitorilor pe șantierele din mun. Chișinău din ultima perioadă. Disponibil la: <https://ombudsman.md/avocatul-poporului-s-a-autosesizat-in-cazul-mai-multor-decese-a-muncitorilor-pe-santierele-din-mun-chisinau-din-ultima-perioada/>

protecția muncii. Totodată, s-a reținut că situația creată a generat consecințe sociale semnificative pentru angajați și familiile acestora, amplificând riscurile de vulnerabilitate economică și excluziune socială. În scopul restabilirii legalității, Avocatul Poporului a emis un Aviz cu recomandări către autoritățile responsabile, vizând identificarea mijloacelor financiare necesare pentru achitarea integrală a restanțelor salariale tuturor angajaților unei întreprinderi publice din domeniul transporturilor, precum și elaborarea și implementarea unui plan de gestionare a resurselor umane, în vederea prevenirii concedierilor și a plecării personalului calificat, asigurării continuității activității operaționale, inclusiv prin măsuri de menținere a angajaților și prin comunicare transparentă privind plata salariilor.

În contextul compartimentului descris supra, Avocatul Poporului **RECOMANDĂ**:

Recomandarea 1.6.1. (repetată) Ministerul Muncii și Protecției Sociale să accelereze procesul de ratificare integrală a articolului 4, paragraful 1 al Cartei Sociale Europene (revizuite), astfel încât salariul minim să fie aliniat la standardele europene și să asigure un trai decent lucrătorilor, contribuind astfel la reducerea migrației economice și la stimularea ocupării forței de muncă în țara.

Recomandarea 1.6.2. Cancelaria de Stat de comun cu Ministerul Muncii și Protecției Sociale să elaboreze un plan de acțiuni coerent pentru implementarea recomandărilor formulate de Comitetul European pentru Drepturile Sociale în Concluziile publicate în anul 2025 privind respectarea prevederilor Cartei Sociale Europene (revizuite) referitoare la dreptul la muncă.

1.7: Dreptul la libertate și la siguranță

Prioritatea nr. 8 „Dreptul la libertate și siguranță a persoanei este asigurat; tortura și relele tratamente sunt eradicate” din Programul de dezvoltare strategică al Oficiului Avocatului Poporului pentru anii 2023 - 2030

Dreptul la libertate și la siguranță reprezintă un pilon fundamental al statului de drept și o garanție esențială a protecției persoanei împotriva privării arbitrare de libertate. Acest drept este consacrat de articolul 25 din Constituția Republicii Moldova¹³⁸ și de articolul 5 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului¹³⁹, fiind asigurat și de articolul 9 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice¹⁴⁰. Respectarea efectivă a acestui drept presupune existența unor garanții legale clare, aplicarea strictă a principiilor legalității, necesității și proporționalității, precum și asigurarea unui control judiciar efectiv asupra tuturor măsurilor privative de libertate.

În ordinea juridică a Republicii Moldova, acest drept este consacrat la nivel constituțional și dezvoltat prin legislația constituțională, fiind totodată protejat prin angajamentele internaționale asumate de stat, în special prin Convenția Europeană a Drepturilor Omului și prin jurisprudența

¹³⁸ Constituția Republicii Moldova. Disponibil la https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=145723&lang=ro#

¹³⁹ Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Disponibil la https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_ron

¹⁴⁰ Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice. Disponibil la https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=115567&lang=ro

constantă a Curții Europene a Drepturilor Omului. În contextul actual al reformelor instituționale și al procesului de apropiere de Uniunea Europeană, anul 2025 se distinge ca o etapă semnificativă în evoluția politicilor publice și a cadrului normativ din Republica Moldova în domeniul securității publice și al protecției drepturilor fundamentale. Intervențiile normative promovate în această perioadă reflectă o tendință de consolidare a funcției de securitate a statului, manifestată prin adoptarea unor documente de planificare strategică și a unor acte legislative cu impact direct asupra exercițiului drepturilor și libertăților fundamentale. Totuși, această tendință readuce în prim-plan **problematică clasică a raportului dintre securitatea publică și libertatea individuală**.

În ceea ce privește politicile publice, autoritățile au elaborat **Programul național de ordine și securitate publică pentru perioada 2026-2030**,¹⁴¹ conceput ca un instrument strategic destinat consolidării siguranței cetățenilor, concomitent cu garantarea respectării drepturilor fundamentale în activitatea structurilor de ordine publică. Documentul subliniază în mod expres necesitatea integrării standardelor privind drepturile omului în toate acțiunile de menținere a ordinii publice, reflectând obligația pozitivă a statului de a asigura securitatea fără a aduce atingeri nejustificate libertății personale.

În același context al politicilor de securitate, Guvernul a aprobat **Programul național de securitate cibernetică pentru 2026-2030**¹⁴² și a instituit reguli privind registrul incidentelor cibernetice, ca parte a unei politici publice orientate spre protecția infrastructurii critice și a spațiului informațional. Deși aceste măsuri urmăresc un scop legitim de interes public, ele trebuie evaluate prin prisma impactului potențial asupra drepturilor fundamentale, în special asupra vieții private și securității juridice, în conformitate cu standardele internaționale aplicabile.

În plan internațional, Republica Moldova și-a reafirmat angajamentele prin implementarea **Planului de acțiune al Consiliului Europei pentru perioada 2025-2028**¹⁴³, care vizează consolidarea statului de drept, protecția drepturilor omului și reformele în domeniul justiției, libertății și securității. Acest instrument strategic oferă un cadru de referință pentru armonizarea legislației naționale cu standardele europene privind libertatea și siguranța persoanei și impune autorităților obligația de a integra aceste standarde în procesul legislativ și în aplicarea normelor.

În acest context al alinierii cadrului normativ și instituțional la standardele europene în materie de drepturi ale omului, un rol esențial revine mecanismelor naționale de monitorizare și control al respectării acestor standarde. Implementarea angajamentelor asumate presupune nu doar adoptarea de reforme legislative și strategice, ci și evaluarea constantă a modului în care acestea sunt aplicate în practică de către autoritățile publice.

În anul 2025, Avocatul Poporului a atras atenția asupra modului în care autoritățile publice au respectat și aplicat standardele naționale și internaționale privind dreptul la libertate și la

¹⁴¹ Hotărârea Guvernului nr. 727 din 26.11.2025 cu privire la aprobarea Programului național de ordine și securitate publică pentru perioada 2026-2030. Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=151809&lang=ro

¹⁴² Programul național de securitate cibernetică pentru 2026–2030. Disponibil la <https://gov.md/sites/default/files/media/documents/sedinte-de-guvern/2025-12/NU-905-MDED-2025.pdf>

¹⁴³ Planul de Acțiune al Consiliului Europei pentru Republica Moldova 2025 - 2028. Disponibil la <https://www.coe.int/ro/web/chisinau/action-plan>

siguranță, în special în contextul aplicării măsurilor de reținere, arest contravențional, arest preventiv și executării pedepselor privative de libertate.

În anul de referință a fost urmărită realizarea obligațiilor pozitive care revin statului în vederea prevenirii priverilor arbitrare de libertate și a asigurării unor garanții procedurale efective. În hotărâri precum **Țurcan și Țurcan c. Moldovei**, **Becciev c. Moldovei**, **Boicenco c. Moldovei** sau **Mușuc c. Moldovei**, CtEDO a reținut deficiențe structurale legate de **motivarea insuficientă a măsurilor de arest preventiv**, utilizarea excesivă a detenției ca măsură preventivă, lipsa unor motive pertinente și suficiente pentru menținerea detenției, precum și absența unui control judiciar efectiv și prompt asupra legalității priverii de libertate.

Cu toate acestea în anul 2025, Avocatului Poporului a evidențiat atât progresele înregistrate în alinierea practicilor naționale la standardele europene, cât și persistența unor vulnerabilități care impun măsuri suplimentare de ordin legislativ, instituțional și practic pentru asigurarea unei protecții efective a acestui drept fundamental.

La cea de-a 1537-a reuniune din 15-17 septembrie 2025, Comitetul de Miniștri a CoE dispus încetarea supravegherii executării hotărârilor **Eșanu v. Republica Moldova** (nr. 15230/18 din 31 ianuarie 2023) și **Petrenco și alții v. Republica Moldova** (nr. 6345/05 din 14 septembrie 2021), care fac parte din grupul de cauze **Șarban v. Republica Moldova** (nr. 3456/06), precum și a deciziilor **Gheorghe Străisteanu v. Republica Moldova** (nr. 55972/21 din 17 octombrie 2024), **Străisteanu și Străistean v. Republica Moldova** (nr.13114/22 din 21 noiembrie 2024), **Ungureanu v. Republica Moldova** (nr. 5629/21 din 17 octombrie 2024). Aceste cauze¹⁴⁴ au vizat, printre altele, **detenția fără temeiuri rezonabile, lipsa motivării adecvate a prelungirii arestului preventiv și lipsa de remedii interne pentru privarea ilegală de libertate**, iar Comitetul de Miniștri a constatat, în Rezoluțiile adoptate nr. CM/ResDH(2025)258¹⁴⁵ și CM/ResDH(2025)235¹⁴⁶, că Republica Moldova a realizat toate măsurile necesare pentru a executa hotărârile și deciziile Curții Europene a Drepturilor Omului menționate mai sus.

În anul 2025, Avocatul Poporului a menționat că arestul preventiv a continuat să fie aplicat pe scară largă în justiția penală, în pofida caracterului său excepțional, consacrat de legislația națională și de standardele Convenției Europene a Drepturilor Omului. Deși cadrul normativ prevede obligația examinării prioritare a măsurilor preventive neprivative de libertate, în numeroase cazuri motivarea deciziilor de dispunere sau prelungire a arestului preventiv a rămas una formală și stereotipă.

În ceea ce privește măsura reținerii, Avocatul Poporului a observat că, în anul 2025, aceasta a fost frecvent utilizată ca primă reacție a organelor de urmărire penală, inclusiv în cauze care nu reprezentau un grad sporit de complexitate sau pericol social. Au fost identificate situații în care

¹⁴⁴ Comunicatul de presă al agentului guvernamental al Republicii Moldova „Reuniunea Comitetului de Miniștri pentru Drepturile Omului al Consiliului Europei din septembrie 2025”. Disponibil la <https://agent.gov.md/comunicate-de-presa/reuniunea-comitetului-de-ministri-pentru-drepturile-omului-al-consiliului-europei-din-septembrie-2025/>

¹⁴⁵ Rezoluția Comitetului de miniștri a Consiliului Europei nr. CM/ResDH(2025)258. Disponibil la <https://search.coe.int/cm/eng#%7B%22CoEIdentifier%22:%5B%22091259488028710c%22%2C%22sort%22:%5B%22CoEValidationDate%20Descending%22%7D%7D>

¹⁴⁶ Rezoluția Comitetului de miniștri a Consiliului Europei nr. CM/ResDH(2025)235. Disponibil la <https://search.coe.int/cm/eng#%7B%22CoEIdentifier%22:%5B%220912594880282c0b%22%2C%22sort%22:%5B%22CoEValidationDate%20Descending%22%7D%7D>

temeiurile reținerii nu au fost suficient justificate în actele procedurale, iar persoanele reținute nu au beneficiat, în mod efectiv și imediat, de toate garanțiile procedurale prevăzute de lege.

În mod special, au fost semnalate deficiențe privind informarea promptă și completă a persoanelor reținute cu privire la motivele reținerii și drepturile procesuale, inclusiv dreptul la asistență juridică și dreptul de a contesta legalitatea măsurii. Aceste constatări sunt relevante în raport cu jurisprudența CtEDO, în special cauza *Boicenco c. Moldovei*, în care Curtea a reiterat obligația statului de a asigura respectarea strictă a cerințelor de legalitate și previzibilitate în aplicarea măsurilor privative de libertate.

Pe parcursul anului s-au examinat cereri în care s-au invocat privarea ilegală de libertate de către angajații poliției, poliției de frontieră sau instituțiile psihiatrice, reținerea nejustificată la punctele de trecere a frontierei de stat, aplicarea nejustificată a mijloacelor speciale (gaz lacrimogen), investigarea ineficientă a alegațiilor privind privarea de libertate, aplicarea sau prelungirea nejustificată a măsurilor preventive etc.

Avocatul Poporului a înaintat recomandări de ordin general adresate unui Centru Medical Psiho-Neuro-Narcologic privat în urma examinării sesizării privind privarea nelegală de libertate, administrarea tratamentului fără consimțământ, precum și aplicarea unor tratamente inumane și degradante. Astfel, Avocatul Poporului a constatat încălcarea drepturilor fundamentale ale pacientei, inclusiv dreptul la libertate, integritate fizică și psihică, demnitate și autodeterminare. Internarea și tratamentul au fost realizate cu nerespectarea prevederilor Legii nr. 1402/1997 privind sănătatea mintală și fără garanțiile procedurale obligatorii, inclusiv controlul judecătoresc în cazurile prevăzute de lege. Totodată, aplicarea măsurilor de conținere nu a fost corespunzător documentată și monitorizată, contrar standardelor naționale și internaționale.

Au fost identificate deficiențe structurale și procedurale grave, constând în lipsa unui regulament intern clar privind admiterea pacienților, evaluarea capacității de a consimți, utilizarea măsurilor de conținere, gestionarea refuzului internării sau tratamentului, raportarea incidentelor și soluționarea plângerilor, generând riscuri majore de repetare a încălcărilor. *Recomandările de ordin general* adresate instituției urmează a fi implementate pentru a evita producerea cazurilor similare pe viitor și pentru a institui la nivel de instituție a unui set de proceduri clare și uniforme care asigură respectarea drepturilor pacienților.

Ombudsmanul a fost sesizat de European Prison Litigation Network și de cetățeni de origine ucraineană cu privire la privarea ilegală de libertate a circa 90 de cetățeni ucraineni, victime ale crimelor de război, deținuți în Georgia, în zona tampon „Lars”, în condiții inumane și degradante, caracterizate prin supraaglomerare extremă, lipsa condițiilor sanitare, a alimentației adecvate și a asistenței medicale. Petiționarii au indicat că Republica Moldova reprezenta singura rută posibilă de tranzit pentru repatrierea acestora în Ucraina și au solicitat sprijin în identificarea soluțiilor necesare. În urma demersurilor Ombudsmanului și a colaborării interinstituționale, autoritățile Republicii Moldova au facilitat tranzitul persoanelor vizate, fiind organizate două curse charter din Tbilisi, prin care 64 de cetățeni ucraineni au ajuns în Republica Moldova și au fost escortați până la frontieră.

În cadrul Raportului anual pentru anul 2024, Ombudsmanul a emis recomandări strategice vizând protecția grupurilor vulnerabile, cu accent pe sistemul penitenciar și serviciul militar. Prima recomandare a vizat Administrația Națională a Penitenciarelor (ANP), solicitând un mecanism independent și confidențial pentru plângerile deținuților. Ca răspuns, cadrul legal a fost armonizat cu Codul administrativ, stabilind termene clare de examinare, scutiri de taxe pentru categoriile defavorizate și proceduri stricte de monitorizare pentru a preveni represaliile împotriva celor care își exercită dreptul de petiționare.

Avocatul Poporului încurajează instituțiile abilitate să promoveze practicile judiciare pentru examinarea individualizată a necesității arestului preventiv, inclusiv prin elaborarea materialelor și sesiuni de instruire axate pe jurisprudența CtEDO privind Articolul 5 (Dreptul la libertate și siguranță).

Respectiv, în urma contextului descris, Avocatul Poporului **RECOMANDĂ**:

RECOMANDAREA 1.7.1: Consiliului Superior al Magistraturii să consolideze mecanismele interne de orientare metodologică și suport profesional pentru judecători în vederea facilitării aplicării coerente și uniforme a măsurilor preventive alternative la arestul preventiv.

RECOMANDAREA 1.7.2: Procuratura Generală să consolideze mecanismele interne de ghidare metodologică și asistență profesională pentru procurori în procesul de evaluare și contribuie la aplicarea măsurilor preventive alternative la arestul preventiv.

1.8: Libertatea de exprimare, întrunire și asociere

Libertatea de exprimare, precum și libertatea întrunirilor reprezintă drepturi fundamentale într-o societate democratică, esențiale pentru asigurarea pluralismului, participării civice și a exercitării efective a altor drepturi. Aceste drepturi sunt garantate de Constituția Republicii Moldova¹⁴⁷, prin art. 32 și art. 40, și sunt consacrate în cadrul normativ internațional relevant, inclusiv prin art. 19 din Declarația Universală a Drepturilor Omului¹⁴⁸, art. 19 din Pactul Internațional cu privire la Drepturile Civile și Politice¹⁴⁹, și prin art. 10 și art.11 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului¹⁵⁰. La nivel național, exercitarea acestor drepturi este reglementată, în principal, de Legea nr. 64 din 23.04.2010 privind libertatea de exprimare¹⁵¹ și de Legea nr. 26 din 22.02.2008 privind întrunirile¹⁵², care stabilesc garanțiile, limitele și mecanismele de protecție necesare pentru asigurarea respectării standardelor constituționale și internaționale în domeniu.

¹⁴⁷ Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994. Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=145723&lang=ro#

¹⁴⁸ Universal Declaration of Human Rights. Disponibil la: <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights>

¹⁴⁹ International Covenant on Civil and Political Rights. Disponibil la: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-civil-and-political-rights>

¹⁵⁰ Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Disponibil la: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_ro#

¹⁵¹ Legea nr. 64 din 23.04.2010 privind libertatea de exprimare. Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=141515&lang=ro#

¹⁵² Legea nr. 26 din 22.02.2008 privind întrunirile. Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=148994&lang=ro#

Pe parcursul anului 2025, au fost introduse **modificări legislative privind exercitarea libertății de exprimare în contextul legislației audiovizuale**. Proiectul de lege care a stat la baza adoptării Legii nr. 121 din 10.07.2025 pentru modificarea Codului serviciilor media audiovizuale constituie o inițiativă legislativă determinată de necesitatea alinierii cadrului normativ-juridic național la *acquis*-ul Uniunii Europene¹⁵³. În opinia sa, Ombudsmanul a subliniat că modificarea regimului juridic aplicabil conținuturilor media trebuie să respecte principiile legalității, clarității, previzibilității și proporționalității în conformitate cu prevederile constituționale și internaționale.¹⁵⁴

Totodată, a evidențiat că, statelor le revin atât obligații negative, cât și pozitive în vederea garantării libertății de exprimare, inclusiv asigurarea pluralismului autentic, prevenirea dominației actorilor economici sau politici și a accesului publicului la o diversitate de opinii. Mai mult s-a atras atenția asupra constatărilor și recomandărilor recente ale Comisiei de la Veneția la proiectele de modificare a legislației audiovizuale.¹⁵⁵

Cu toate că sunt apreciate eforturile de armonizare a cadrului juridic național cu standardele UE în domeniul mass-media audiovizuale, Avocatul Poporului a formulat recomandări de îmbunătățire a proiectului de lege, vizând, claritatea și previzibilitatea noțiunilor utilizate, independența editorială și libertatea de creație, protecția surselor jurnalistice și a comunicărilor confidențiale, conținuturile audiovizuale ilegale și dăunătoare, asigurarea informării publicului, protecția persoanelor cu dizabilități, protejarea spațiului audiovizual național, componența Consiliului de supraveghere și dezvoltare, membrii Consiliului Audiovizualului și aplicarea sancțiunilor.

Tot în acest an, Guvernul a aprobat **Hotărârea pentru aprobarea Instrucțiunii privind procedura de sistare a accesului la pagini web care conțin informații destinate și utilizate pentru pregătirea sau comiterea infracțiunilor și de eliminare a conținutului respectiv la sursă**. Instrucțiunea a fost elaborată în baza art. II alin. (2) din Legea nr. 200 din 25.07.2024 privind modificarea Legii nr. 20/2009 privind prevenirea și combaterea criminalității informatice. Proiectul¹⁵⁶ a fost examinat și de către Avocatul Poporului care a reiterat că deși combaterea criminalității informatice reprezintă un obiectiv legitim, aceasta nu trebuie să aducă atingere drepturilor și libertăților fundamentale, în special libertății de exprimare. Mai mult, Ombudsmanul a subliniat necesitatea respectării standardelor internaționale privind drepturile omului în mediul online, menționând că blocarea și filtrarea paginilor web sunt exemple de restricții care pot fi considerate ca încălcări ale libertății de exprimare¹⁵⁷. De asemenea, Avocatul Poporului a formulat recomandări pentru a asigura perspectiva abordării bazate pe drepturile omului în prevederile instrucțiunii, printre acestea sunt: reglementarea expresă a atribuțiilor de intervenție a autorităților competente; specificarea faptului că măsurile de blocare să fie *ultima ratio* și să se

¹⁵³ Proiectul de lege pentru modificarea Codului serviciilor media audiovizuale al Republicii Moldova nr.174/2018 (preambul, art.1, 2, 4, ș.a.). Disponibil la: <https://www.parlament.md/material-details-md.nspx?param=a3e4c5ac-7df5-4af0-8513-6e939110e274>

¹⁵⁴ Opinie la proiectul de Lege pentru modificarea Codului serviciilor media audiovizuale al Republicii Moldova (inițiativa legislativă nr. 191). Disponibil la: <https://ombudsman.md/post-document/opinie-la-proiectul-de-lege-pentru-modificarea-codului-serviciilor-media-audiovizuale-al-republicii-moldova-initiativa-legislativa-nr-191/>

¹⁵⁵ Comisia de la Veneția, CDL-AD (2025)027 din 16 iunie 2025

¹⁵⁶ Proiectul Hotărârii de Guvern pentru aprobarea Instrucțiunii privind procedura de sistare a accesului la pagini web care conțin informații destinate și utilizate pentru pregătirea sau comiterea infracțiunilor și de eliminare a conținutului respectiv la sursă. Disponibil la: <https://particip.gov.md/index.php/ro/document/stages/proiectul-hotararii-de-guvern-pentru-aprobarea-instructiunii-privind-procedura-de-sistare-a-accesului/14136>

¹⁵⁷ Recomandarea CM/Rec(2008)6 privind măsurile de promovare a respectării libertății de exprimare și informare cu privire la filtrarea pe internet.

prioritizeze pe eliminarea conținutului ilegal și nu la întregul site pentru a evita încălcarea principiului proporționalității.

În contextul **reglementării libertății de întrunire**, Parlamentul a adoptat Legea nr. 302 din 12.12.2025 privind organizarea și desfășurarea unor evenimente publice,¹⁵⁸ care completează Legea nr. 26 din 22.02.2008 privind întrunirile. Această lege reglementează separat evenimentele care nu intră în sfera „întrunirilor” clasice, precum protestele și manifestațiile politice, vizând târgurile, festivalurile, concertele, competițiile sportive și evenimentele religioase, având ca obiectiv instituirea unui cadru normativ clar, coerent și predictibil pentru organizarea și desfășurarea acestora. Avocatul Poporului a prezentat opinia sa asupra proiectului de lege, recomandând: clarificarea sferei de aplicare a legii, pentru fiecare categorie de eveniment public separat; introducerea unei delimitări juridice clare între evenimente publice și întruniri, și a regimului juridic aferent; asigurarea unei proceduri clare și uniforme de organizare, cu adaptarea obligațiilor și procedurilor în funcție de natura și scopul manifestării; consolidarea garanțiilor privind respectarea drepturilor fundamentale. În același context, Avocatul Poporului a atras atenția asupra riscului de coliziuni legislative și de incertitudine și neuniformitate în aplicarea legislației, generate de reglementări eventual concurente și caracterul similar a prevederilor noii legi și a celor ale Legii nr. 26 din 22.02.2008 privind întrunirile.

De asemenea, la 30 aprilie 2025, Parlamentul a adoptat un **pachet legislativ**¹⁵⁹ **pentru combaterea corupției electorale, care a introdus sancțiuni suplimentare legate de întrunirile publice**, prezentate drept măsuri împotriva fenomenului protestelor plătite, utilizat în contextul interferenței Federației Ruse împotriva Republicii Moldova. Mai multe organizații neguvernamentale¹⁶⁰ din domeniul drepturilor omului au semnalat că prevederile sunt formulate neclar și pot fi interpretate restrictiv, ceea ce riscă să descurajeze mobilizarea civică legitimă. În consecință, noile reglementări nu contribuie la întărirea protecției libertății de întrunire și generează, în schimb, confuzie și riscuri de abuz. În plus, o parte dintre amendamente au fost adoptate cu încălcarea normelor privind transparența legislativă, fiind introduse cu o zi înainte de votul final, fără dezbateri publice.¹⁶¹

Tot în anul 2025, la data de 15 iunie s-a desfășurat **Marșul Pride** care a reunit cca 1 000 de participanți și a avut drept scop combaterea manifestărilor de homofobie și transfobie în societate.¹⁶² În acest sens, la 29.02.2025¹⁶³, organizatorii A.O. „Media Cub”, au notificat autoritatea publică locală privind desfășurarea întrunirii, în conformitate cu Legea nr. 26 din 22.02.2008 privind întrunirile. Cu toate acestea, la 15.05.2025, Consiliul Municipal Chișinău

¹⁵⁸ Proiectul de lege cu privire la organizarea și desfășurarea unor evenimente publice. Disponibil la: <https://parlament.md/material-details-md.nspx?param=7818eeeb-af0e-4a8e-be44-ad5c805fc25b>

¹⁵⁹ Legea nr. 100 din 13.06.2025 pentru modificarea unor acte normative (combaterea eficientă a fenomenului corupției electorale și a aspectelor conexe acestuia). Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=148941&lang=ro

¹⁶⁰ Centrul de Politici și Reforme și Asociația Promo-LEX Declarație: Amendamentul privind sancționarea „coruperii pentru întruniri organizate” este adoptat netransparent și încalcă libertatea de întrunire. Disponibil la: <https://promolex.md/declaratie-amendamentul-privind-sanctionarea-coruperii-pentru-intruniri-organizate-este-adoptat-netransparent-si-incalca-libertatea-de-intrunire/>

¹⁶¹ CSO METER Împuterniciți pentru Acțiune MOLDOVA 2025 Raport de Țară. Disponibil la: https://promolex.md/wp-content/uploads/2025/12/draft_-moldova-2025-country-report_ro.pdf, pag. 29.

¹⁶² Raportul privind desfășurarea Marșului Moldova Pride, pag 10. Disponibil la: <https://promolex.md/wp-content/uploads/2025/08/raport-privind-desfasurarea-marsului-moldova-pride-2025-2.pdf>

¹⁶³ Primăria mun. Chișinău, Întrunire Disponibil la: <https://intruniri.chisinau.md/?tinfo=-180#?mod=meetings&do=ShowMeeting&MId=6693&date=2025-06-15&back=list&targetid=maincontent>

(CMC) a adoptat Decizia nr. 2/2 prin care a interzis desfășurarea Marșului Pride.¹⁶⁴ Avocatul Poporului a calificat decizia drept discriminatorie și disproporționată, subliniind că aceasta constituie o ingerință nejustificată în libertatea de exprimare și dreptul la întrunire pașnică, garantate de Constituție și tratatele internaționale, precum și o încălcare a principiului supremației legii și a obligației autorităților de a asigura condițiile pentru desfășurarea pașnică a întrunirilor. În aceeași zi cu Pride (15 iunie 2025) au avut loc și alte manifestații, inclusiv „Marșul Familiei”, ceea ce a ridicat îngrijorări privind aplicarea selectivă a legislației. Mai mult, Cancelaria de Stat a solicitat reexaminarea și abrogarea deciziei nr. 2/2 a CMC.

La 16 iunie 2025, Avocatul Poporului a constatat că manifestațiile din 15 iunie s-au desfășurat, în general, pașnic, condamnăm însă tentativele de provocare a confruntărilor și implicarea copiilor în acțiuni tensionate. Ombudsmanul a salutat intervenția promptă a forțelor de ordine, a condamnat violențele soldate cu rănirea a peste zece angajați ai Ministerului Afacerilor Interne și a solicitat investigarea agresiunilor împotriva unor participanți după eveniment.¹⁶⁵ Ulterior, potrivit Raportului GENDERDOC-M privind situația drepturilor persoanelor LGBTIQ+ (2025), unii organizatori au fost sancționați contravențional pentru blocarea circulației, măsuri care au avut efect descurajator; procesele-verbale au fost ulterior anulate de instanță, confirmând caracterul nejustificat al sancțiunilor.¹⁶⁶

Subsidiar, Studiul realizat în anul 2023 de Oficiul Avocatului Poporului privind percepțiile asupra drepturilor omului în Republica Moldova¹⁶⁷ relevă că drepturile persoanelor LGBTIQ+ continuă să fie percepute ca fiind printre cele mai puțin respectate. Deși percepția pozitivă a crescut de la 20% în 2016 și 14,6% în 2018 la 31,7% în 2023, nivelul rămâne redus, ceea ce evidențiază necesitatea promovării active a egalității și incluziunii. Pentru 2026 este planificat un nou studiu, în care se va analiza evoluția percepțiilor și va fundamenta recomandări specifice adresate autorităților pentru consolidarea protecției drepturilor persoanelor LGBTIQ+.

În ansamblu, situațiile din anul de raportare arată că persoanele LGBTIQ+ se confruntă în continuare cu obstacole în exercitarea dreptului la întrunire pașnică, inclusiv intimidări, sancțiuni nejustificate și tratament inegal. Avocatul Poporului subliniază necesitatea promovării respectului și solidarității pentru prevenirea violenței și discriminării.

În acest context, devine deosebit de importantă evaluarea modificărilor cadrului legislativ care pot influența exercitarea drepturilor fundamentale, inclusiv libertatea de exprimare și pluralismul mediatic, din perspectiva asigurării unui mediu incluziv și nediscriminatoriu.

Pe parcursul anului 2025, în contextul alegerilor parlamentare, Avocatul Poporului a monitorizat cu îngrijorare o escaladare a **cazurilor de intimidare, hărțuire și amenințări la adresa**

¹⁶⁴ Decizia nr. 2/2 din 15 mai 2025 „Cu privire la desfășurarea întrunirilor publice cu tematici sensibile referitoare la identitatea de gen și orientarea sexuală în municipiul Chișinău”. Disponibil la: <https://actelocale.gov.md/ral/act/cu-privire-la-desf%C4%83%C8%99urarea-%C3%AEntrunirilor-publice-cu-tematici-sensibile-referitoare-la-identitatea-de-gen-%C8%99i-orientarea-sexual%C4%83-%C3%AEEn-municipiul-chi%C8%99in-%C4%83u-1916951.html>

¹⁶⁵ Reacția Avocatului Poporului, Cslav Panico, privind manifestațiile publice, desfășurate la Chișinău în data de 15 iunie 2025. Disponibil la: <https://ombudsman.md/reactia-avocatului-poporului-cslav-panico-privind-manifestatiile-publice-desfasurate-la-chisinau-in-data-de-15-iunie-2025/>

¹⁶⁶ Raport privind situația drepturilor persoanelor LGBT+ în Republica Moldova Anul 2025. Pag. 32. Disponibil la: <https://qdm.md/wp-content/uploads/2026/02/Raport-GENDERDOC-M-2025-romana.pdf>

¹⁶⁷ Studiu „Percepții asupra drepturilor omului în Republica Moldova” (sondaj de opinie publică 2023), pag.22. Disponibil la: <https://ombudsman.md/studiu-perceptii-asupra-drepturilor-omului-in-republica-moldova-in-2023/>

jurnaliștilor și altor actori media.¹⁶⁸ Au fost înregistrate multiple incidente în care reprezentanți ai diferitelor formațiuni politice au fost implicați în comportamente de denigrare, atac verbal sau presiune asupra presei. Aceste acțiuni reflectă o tendință periculoasă de discreditare sistematică a rolului mass-mediei într-o societate democratică și riscă să limiteze capacitatea jurnaliștilor de a reflecta în mod obiectiv activitatea politică.

Avocatul Poporului menționează că intimidările, presiunile și represaliile asupra presei reprezintă atacuri grave care subminează principiile democratice. Conform art. 10 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului și art. 19 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice, siguranța jurnaliștilor este esențială pentru existența unei presei libere, iar statul are obligația de a asigura un mediu care să permită exercitarea efectivă a libertății de exprimare. Prin urmare, presa are nu doar responsabilitatea de a informa publicul, ci și dreptul legitim de a monitoriza activitatea autorităților și de a investiga subiecte de interes public.¹⁶⁹

În urma celor menționate, Avocatul Poporului **RECOMANDĂ**:

Recomandarea 1.8.1: Consiliul Audiovizualului să asigure pluralismul mediatic, independența editorială și aplicarea proporțională a sancțiunilor în domeniul serviciilor media audiovizuale.

Recomandarea 1.8.2: Guvernul să revizuiască mecanismele de blocare a conținutului online pentru a asigura respectarea strictă a principiilor legalității, necesității și proporționalității și utilizarea blocării doar ca măsură de ultimă instanță.

1.9: Drepturile avertizorilor de integritate

În perioada de referință, Avocatul Poporului a continuat să asigure protecția avertizorilor de integritate împotriva represaliilor, gestionând un flux constant de cereri prin diverse instrumente juridice, inclusiv sesizări din oficiu și intervenții în instanță. Un accent prioritar este pus pe **confidențialitatea strictă** a identității acestora, accesul la datele cu caracter personal fiind restricționat pentru a preveni riscurile de răzbunare și pentru a menține încrederea în mecanismele de raportare, esențiale în sectoare precum sănătatea sau administrația publică.

Totuși, analiza activității relevă **impedimente structurale semnificative** care afectează eficiența sistemului, cum ar fi dificultatea de a proba legătura de cauzalitate între avertizare și represalii, informarea insuficientă a angajaților și lacunele normative privind retragerea statutului de avertizor. Aceste vulnerabilități, împreună cu interpretarea eronată a competențelor instituției de către solicitanți, generează reticență în raportarea ilegalităților, subliniind necesitatea consolidării garanțiilor procedurale pentru a asigura un climat de integritate instituțională.

¹⁶⁸ ONG-urile de media condamnă agresarea și intimidarea jurnaliștilor. Disponibil la: <https://stiri.md/article/social/ong-urile-de-media-condamna-agresarea-si-intimidarea-jurnalistilor>

¹⁶⁹ Avocatul Poporului condamnă intensificarea intimidărilor și amenințărilor asupra reprezentanților mass media. Disponibil la: <https://ombudsman.md/avocatul-poporului-condamna-intensificarea-intimidarilor-si-amenintarilor-asupra-reprezentantilor-mass-media/>

Avocatul Poporului constată că frica de răzbunare, lipsa încrederii în mecanismele interne de raportare și insuficienta informare privind drepturile avertizorilor reprezintă factori determinanți ai reticenței de a raporta încălcări ale legii.

Cu toate acestea, în anul de referință, progresele Republicii Moldova în domeniul protecției avertizorilor de integritate au fost recunoscute la nivel internațional. **Raportul Rețelei Anticorupție pentru Europa de Est și Asia Centrală a OCDE (ACN/OECD)¹⁷⁰, adoptat în iulie 2025, evidențiază acest domeniu drept unul dintre cele mai semnificative progrese înregistrate, cu o creștere substanțială a nivelului de performanță.** Raportul menționează expres rolul proactiv și eficient al Oficiului Avocatului Poporului, inclusiv intervențiile concrete în apărarea avertizorilor supuși represaliilor, confirmând relevanța și impactul activității instituției.

Avocatul Poporului își reafirmă angajamentul de a consolida mecanismul de protecție a avertizorilor de integritate, de a promova o cultură a raportării responsabile și de a contribui la perfecționarea cadrului normativ și instituțional. Un pilon central al acestui proces îl reprezintă inițiativa legislativă¹⁷¹ din anul **2025**, care vizează transpunerea integrală a **Directivei (UE) 2019/1937**. Această reformă urmărește nu doar armonizarea normelor interne cu cerințele europene, ci și extinderea garanțiilor de securitate pentru persoanele care semnalează încălcări ale legii. În practică, proiectul¹⁷² supus consultării publice în septembrie 2025 propunea, printre altele: instituirea obligatorie a canalelor interne de raportare pentru toate entitățile publice, indiferent de dimensiune, și pentru entitățile private cu peste 50 de angajați; consolidarea protecției confidențialității avertizorilor și a persoanelor terțe, inclusiv prin măsuri de reintegrare și reparare completă a prejudiciilor; interdicții clare privind sancționarea avertizorilor pentru dezvăluirile efectuate în conformitate cu legea; obligativitatea revizuirii periodice a procedurilor interne de raportare la cel mult doi ani.

În contextul recomandărilor celei de-a 5-a runde de monitorizare a **Planului de acțiuni anticorupție de la Istanbul (OECD)¹⁷³**, este important de menționat că simpla modificare legislativă nu este suficientă fără o consolidare a autorității de protecție. Statul are obligația de a crea o unitate specializată, cu personal dedicat exclusiv acestui domeniu.

Pentru a răspunde eficient noilor competențe extinse, Oficiul Avocatului Poporului solicită suplینirea schemei de personal și crearea unei secții specializate. Această structură este imperativă pentru a gestiona numărul crescut de beneficiari (avertizori, facilitatori și terți) și pentru a asigura un mecanism de protecție funcțional, capabil să genereze încredere în integritatea sistemului public și privat din Republica Moldova.

Activitatea instituțională din anul 2025, marcată de inițiativele CNA și de procesul de aliniere a Legii nr. 165 din 22.06.2023 la normele europene, reflectă un efort constant de promovare a

¹⁷⁰ Raportul Rețelei Anticorupție pentru Europa de Est și Asia Centrală a OCDE (ACN/OECD). Disponibil la https://www.oecd.org/en/publications/anti-corruption-trends-in-eastern-europe-and-central-asia_69c92037-en/full-report.html

¹⁷¹ Proiectul de lege pentru modificarea Legii nr. 165/2023 privind avertizorii de integritate (alinierea integrală la Directiva 2019/1937). Disponibil la: <https://justice.gov.md/ro/content/proiectul-de-lege-pentru-modificarea-unor-acte-normative-consolidarea-mecanismului-de>

¹⁷² Nota de fundamentare la proiectul de lege pentru modificarea unor acte normative (consolidarea mecanismului de protecție în domeniul avertizărilor de integritate). Disponibil la:

https://justice.gov.md/sites/default/files/document/attachments/nf_pl_avertizorii_de_integritate.pdf

¹⁷³ Planului de acțiuni anticorupție de la Istanbul (OECD). Disponibil la: <https://www.oecd.org/en/about/projects/acn-istanbul-anti-corruption-action-plan.html>

integrității. Totuși, evaluările societății civile¹⁷⁴ indică rezultate modeste la șapte ani de la implementarea primelor mecanisme (2018-2025), cauzate de reticența potențialilor avertizori, teama de represalii și un nivel scăzut de încredere în protecția oferită. Deși cadrul legal este în curs de actualizare pentru a elimina lacunele normative, impactul practic rămâne limitat, fiind necesare politici complementare de educație și informare.

Analiza comparativă a solicitărilor adresate Avocatului Poporului relevă o scădere numerică în 2025 față de anul precedent (de la 7 la 3 cereri), evoluție ce poate fi interpretată dual: fie ca un semn al eficientizării procedurilor interne de raportare, fie ca o dovadă a persistenței neîncrederii angajaților în mecanismele de protecție. Această scădere a cauzisticii subliniază necesitatea consolidării garanțiilor instituționale și a desfășurării unor campanii de informare constructive pentru a încuraja raportarea responsabilă a ilegalităților.

În 2025, Avocatului Poporului, în exercitarea mandatului de acordare a protecției avertizorilor de integritate, a depus **Concluzii scrise** în cadrul unui litigiu aflat pe rolul Curții de Apel Chișinău, în interesele unui avertizor de integritate al cărui caz a fost preluat de OAP în 2024. Obiectul litigiului vizează restabilirea avertizorului în funcția deținută până la eliberarea ilegală din funcție, cu achitarea salariului și a drepturilor salariale pentru absența forțată de la muncă. Ombudsmanul a stabilit că credibilitatea acțiunilor de răzbunare în privința avertizorului se confirmă prin multitudinea acțiunilor derulate și efectuate aparent în scopul intimidării persoanei, și anume: deschiderea mai multor cauze penale; inițierea anchetelor de serviciu; amplasarea și supunerea urmăririi ilegale prin utilizarea tehnologiei GPS; verificarea de către ANI a regimului juridic al declarării averii; privarea de acces la secretul de stat; defăimarea publică; concedierea repetată; neexecutarea hotărârilor judecătorești; imixtiunea în activitate și hărțuirea la noul loc de muncă etc.

În anul 2025, Ombudsmanul a intervenit în mai multe cazuri ce vizau protecția avertizorilor de integritate, prin acte de reacționare, investigații și decizii de încetare, în baza Legii nr. 165 privind avertizorii de integritate. Un prim caz a vizat o angajată a Autorității Naționale de Integritate, care a solicitat protecție în urma unor dezvăluiri publice privind pretinse imixțiuni ale conducerii ANI în activitatea inspectorilor de integritate. Ombudsmanul a constatat inițierea unor proceduri disciplinare ca urmare a dezvăluirilor și a recomandat suspendarea acestora. Ulterior, au fost semnalate și alte posibile acțiuni de răzbunare (deteriorarea sigiliilor unui seif, neachitarea unui premiu, reevaluarea calificativului profesional), context în care Ombudsmanul a solicitat explicații și documente justificative suplimentare.

Un al doilea caz, finalizat în 2025 cu emiterea unei decizii de încetare, a privit un avertizor care a reclamat intimidări și răzbunări ca urmare a unor dezvăluiri externe transmise CNA. Deși persoana deținea inițial statutul de avertizor, Avocatul Poporului a constatat că încetarea raporturilor de muncă a fost determinată de motive obiective (audit și reorganizare instituțională), fără legătură directă cu dezvăluirea, nefiind întrunite elementele legale ale răzbunării. În consecință, examinarea cazului a fost încetată.

¹⁷⁴ Articolul „Avertizorii de integritate în Republica Moldova: Progrese modeste după șapte ani de aplicare a legii”. Disponibil la: <https://www.transparency.md/avertizorii-de-integritate-in-republica-moldova-progrese-modeste-dupa-sapte-ani-de-aplicare-a-legii/>

Un al treilea caz a vizat o angajată a unei instituții de învățământ superior, care a invocat acțiuni de intimidare după dezvăluiri interne privind încălcări ale legii. Investigația a relevat că sesizarea a fost transmisă anonim și nu a fost înregistrată conform procedurilor legale, iar petiționara nu a dobândit în mod legal calitatea de avertizor de integritate. În lipsa acestui statut și a unor probe concludente privind represalii, Avocatul Poporului a constatat neincidența regimului de protecție prevăzut de lege și a dispus încetarea examinării.

În ansamblu, intervențiile din 2025 reflectă aplicarea diferențiată a mecanismelor de protecție a avertizorilor, în funcție de respectarea condițiilor legale de dobândire a statutului și de existența unei legături directe între dezvăluire și pretinsele acțiuni de răzbunare.

În cadrul **Raportului anual privind respectarea drepturilor și libertăților omului în Republica Moldova în anul 2024**¹⁷⁵, Avocatul Poporului a emis o serie de recomandări strategice menite să consolideze protecția avertizorilor de integritate. O prioritate a constituit colaborarea cu CNA pentru asigurarea unui recurs efectiv. Ca răspuns, CNA a aprobat un nou Regulament în iunie 2025, care obligă informarea în scris a avertizorilor despre deciziile de încetare a examinării, termenele de contestare și dreptul de a solicita protecție specifică.

Pentru o monitorizare eficientă, Ombudsmanul a solicitat CNA raportarea sistematică a cazurilor în care examinarea avertizărilor încetează, în special când persoanele vizate au cerut protecția instituției Avocatul Poporului. Această cooperare interinstituțională urmează să fie formalizată printr-un document comun, elaborat cu sprijinul OSCE, imediat ce noul cadru legislativ va fi adoptat la nivel național.

O altă direcție majoră a vizat securitatea juridică, Avocatul Poporului a recomandat Ministerului Justiției reglementarea clară a procedurii de retragere a statutului de avertizor. Scopul este evitarea interpretărilor abuzive prin emiterea concomitentă a deciziei de retragere a statutului cu cea de încetare a examinării cazului, oferind astfel predictibilitate procesului.

Ministerul Justiției a confirmat că aceste recomandări, împreună cu instituirea unor măsuri provizorii de protecție conform standardelor UE, sunt integrate în procesul de transpunere a Directivei (UE) 2019/1937. Proiectul de modificare a Legii nr. 165 din 22.06.2023 a parcurs deja etapele de consultare publică în septembrie 2025 și a fost transmis pentru expertiză Comisiei Europene la finele anului.

La nivel executiv, Avocatul Poporului a recomandat Guvernului să asigure că autoritățile din subordinea sa să-și consolideze mecanismele interne de protecție a avertizorilor de integritate. Drept urmare, majoritatea ministerelor au raportat actualizarea regulamentelor interne, desemnarea persoanelor responsabile și informarea angajaților cu privire la drepturile lor în calitate de avertizori.

În finalul subiectului abordat supra, Avocatul Poporului **RECOMANDĂ**:

¹⁷⁵ Raportul anual privind respectarea drepturilor și libertăților omului în Republica Moldova în anul 2024, pag. 70 -71. Disponibil la: <https://ombudsman.md/post-document/raport-anual-privind-respectarea-drepturilor-si-libertatilor-omului-in-republica-moldova-in-anul-2024/>

RECOMANDAREA 1.9.1: Cancelaria de Stat să inițieze modificări legislative în scopul suplinirii statelor de personal ale OAP cu minimum trei funcții dedicate creării unei unități specializate pentru protecția avertizorilor, responsabilă cu gestionarea cererilor, monitorizarea implementării măsurilor de protecție și coordonarea cu autoritățile competente, inclusiv pentru facilitatori și persoane terțe conform Directivei (UE) 2019/1937.

RECOMANDAREA 1.9.2: Ministerul Justiției să coordoneze și transpună integral Directiva (UE) 2019/1937 în legislația națională, inclusiv prin modificarea Legii nr. 165 din 22.06.2023, astfel încât să se garanteze obligativitatea existenței canalelor interne de raportare pentru toate entitățile publice și private relevante, revizuirea periodică a procedurilor interne și consolidarea protecției juridice a avertizorilor.

1.10: Accesul la informațiile de interes public

Legea nr. 148 privind accesul la informațiile de interes public¹⁷⁶ stabilește cadrul legal pentru garantarea accesului la informațiile de interes public în Republica Moldova, desemnând **Avocatul Poporului ca autoritate responsabilă de monitorizarea și controlul implementării acesteia**. Instituția are rolul de a asigura respectarea drepturilor fundamentale prin colectarea datelor, activități de sensibilizare și investigarea cererilor individuale. În cursul anului 2025, Avocatul Poporului a intervenit activ în soluționarea cererilor și în oferirea de asistență informațională pentru a clarifica aplicarea corectă a noilor prevederi legale.

În pofida cadrului existent, analiza activității relevă **dificultăți majore cauzate de nivelul scăzut de cunoaștere a legislației** atât în rândul populației, cât și al autorităților. Principalele probleme identificate includ confundarea dreptului de petiționare cu cel de acces la informație, interpretarea eronată a motivelor de refuz de către instituții și lipsa unei practici de publicare proactivă a datelor. Pentru a remedia aceste disfuncționalități, Avocatul Poporului pune accent pe îndrumarea petiționarilor către autoritățile competente și pe necesitatea instruirii personalului din sectorul public pentru gestionarea corectă și în termen a solicitărilor.

Conform cazuisticii examinate de către Avocatul Poporului în anul 2025 se constată că în unele cazuri, autoritățile nu-și îndeplinesc obligațiile de furnizare a accesului la informații de interes public limitând și restricționând nejustificat exercitarea acestui drept. **În 2025 Avocatul Poporului a recepționat 6 cereri de la petiționari în care s-au invocat diverse violări ale dreptului de acces la informații**, 4 cazuri au fost finalizate. În 2 cazuri, ca urmare a constatării încălcării dreptului la acces la informații de interes public, Ombudsmanul a emis Avize cu recomandări iar într-un caz a formulat concluzii în instanța de judecată.

Adițional, a fost înaintat un *Aviz cu recomandări* în cazul sesizat de o asociație obștească în legătură cu o posibilă încălcare a dreptului de acces la informație și a drepturilor de autor aferente lucrărilor realizate de elevii unei instituții de învățământ. Asociația ar fi solicitat mai multe informații

¹⁷⁶ Legea nr. 148 din 09.06.2023 privind accesul la informațiile de interes public. Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=137908&lang=ro

de interes public însă nu a recepționat răspuns la solicitări. Ombudsmanul a constatat încălcarea dreptului persoanei de acces la informație de interes public prin nerespectarea termenului legal de 10 zile lucrătoare pentru furnizarea informației și absența unui răspuns explicit și complet cu privire la solicitarea formulată. Instituției de învățământ s-a recomandat asigurarea respectării prevederilor Legii nr. 148 din 09.06.2023 prin furnizarea informațiilor solicitate și furnizarea către solicitant a unui răspuns motivat care să conțină temeiurile refuzului/respingerii furnizării informațiilor de interes public solicitate

Totodată, Avocatul Poporului a intervenit într-un proces judiciar privind asigurarea accesului la informații de interes public, prin depunerea concluziilor scrise în temeiul art. 25 alin. (3) din Legea nr. 52 din 03.04.2014 cu privire la Avocatul Poporului. În urma examinării circumstanțelor cauzei, Ombudsmanul a constatat existența unor indicii de lezare a dreptului de acces la informații de interes public, determinate de furnizarea unor răspunsuri incomplete de către autoritățile publice vizate.

Pe parcursul anului 2025, Oficiului Avocatului Poporului, a acordat asistență informațională persoanelor interesate, explicând procedura legală de solicitare a informațiilor, limitele dreptului de acces și căile de contestare a refuzurilor nejustificate. Avocatul Poporului a contribuit, de asemenea, la promovarea unei interpretări unitare a Legii nr. 148, inclusiv prin clarificarea raportului dintre dreptul la informație și alte drepturi sau interese legitime protejate de lege.

Avocatul Poporului constată că, deși Legea nr. 148 a instituit un cadru normativ modern și aliniat standardelor europene în domeniul accesului la informațiile de interes public, aplicarea acesteia este în continuare afectată de deficiențe de ordin practic și de nivelul insuficient de cunoaștere a prevederilor legale.

În anul 2025, Avocatul Poporului a constatat o tendință tot mai frecventă de extindere nejustificată a noțiunii de „informație de interes public”, inclusiv prin solicitarea adresată instituției de a formula opinii, evaluări sau interpretări profesionale asupra unor situații concrete, în baza Legii nr. 148 privind accesul la informațiile de interes public.

Un exemplu relevant în acest sens îl constituie solicitarea adresată Oficiului Avocatului Poporului de către un reprezentant al mass-mediei, prin care s-a cerut exprimarea unor opinii și aprecieri ale Ombudsmanului privind mecanismele de raportare internă, integritatea academică și funcționalitatea procedurilor prevăzute de Legea nr. 165 privind avertizorii de integritate.

Analizând această solicitare, Avocatul Poporului a constatat că ea nu viza furnizarea unor informații preexistente, deținute sau gestionate de instituție, ci presupune formularea unor opinii și evaluări profesionale noi, care ar fi necesitat declanșarea unor examinări, cercetări și analize complexe. Or, potrivit art. 1, 2 și 4 din Legea nr. 148, dreptul de acces vizează exclusiv informațiile de interes public existente, aflate în posesia furnizorilor de informații, indiferent de suportul acestora, și nu obligă autoritățile publice să creeze informații noi, să elaboreze expertize sau să emită opinii la solicitarea petiționarilor.

În acest context, Avocatul Poporului a subliniat că opiniile instituției, formulate în exercitarea atribuțiilor prevăzute de art. 59¹ din Constituția Republicii Moldova și de Legea nr. 52 din 03.04.2014 cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul), nu constituie informații de interes public în sensul Legii nr. 148, în lipsa unor investigații sau examinări oficiale declanșate în condițiile legii. Totodată, Avocatul Poporului a constatat că, în absența unor cercetări proprii și a unor

investigații declanșate în mod formal, instituția nu poate oferi opinii sau concluzii asupra cazurilor descrise în solicitare, fără a depăși limitele mandatului său legal și fără a substitui autoritățile competente.

Această situație evidențiază necesitatea unei mai bune delimitări, în percepția publică, între: dreptul de acces la informațiile de interes public; dreptul de petiționare; solicitările de expertiză, analiză sau opinie profesională.

În **Raportul anual privind respectarea drepturilor și libertăților omului în Republica Moldova în anul 2024**, Avocatul Poporului a recomandat modificarea Legii nr. 148 din 09.06.2023 pentru a garanta minorităților naționale dreptul de a primi informații în limba maternă sau într-o limbă pe care o înțeleg. Ministerul Justiției a respins propunerea, invocând prevederile actuale conform cărora informațiile se comunică în limba în care sunt disponibile, în concordanță cu normele Consiliului Europei¹⁷⁷ care nu impun obligația traducerii. De asemenea, s-a făcut trimitere la o hotărâre a Curții Constituționale¹⁷⁸ care interzice tratamentul preferențial al limbii ruse față de alte limbi ale minorităților, subliniind necesitatea unei abordări echitabile pentru toate grupurile etnice.

O altă direcție prioritară a vizat instruirea autorităților locale (APL) pentru aplicarea corectă a legislației. În acest sens, Cancelaria de Stat și Institutul Național de Administrație și Management Public au raportat desfășurarea unor e-cursuri la care au participat peste 2.200 de persoane în 2024, beneficiind și de sprijinul Consiliului Europei. Eforturile de modernizare au inclus distribuirea unui ghid practic¹⁷⁹ și lansarea, în 2025, a unui **Registru digital al cererilor** pe platforma „e-Democrație”, instrument destinat monitorizării și raportării uniforme a solicitărilor de acces la informație.

În finalul subiectului abordat supra, Avocatul Poporului **RECOMANDĂ**:

RECOMANDAREA 1.10.1: Cancelaria de Stat să dezvolte campanii de informare pentru cetățeni privind dreptul de acces la informații, diferențele dintre dreptul de petiționare și dreptul la informații de interes public, precum și modalitățile de formulare corectă a solicitărilor.

RECOMANDAREA 1.10.2: Cancelaria de Stat să asigure implementarea eficientă a sistemului unitar de raportare și monitorizare a cererilor de informații, folosind Registrul digital integrat pe platforma „e-Democrație”.

¹⁷⁷ Convenția Consiliului Europei privind accesul la documentele oficiale. Disponibilă la:

https://www.legis.md/UserFiles/Image/RO/2021/mo51-56md/anexa4_33.pdf

¹⁷⁸ Hotărârea nr. 4 din 21.01.2021 a Curții Constituționale. Disponibilă la

<https://constcourt.md/ccdocview.php?l=ro&tip=hotariri&docid=757>

¹⁷⁹ Ghidul practic de aplicare a Legii nr. 148/2023, Disponibil la

https://ancd.gov.md/sites/default/files/document/attachments/Ghid_practic_al_legii_privind_accesul_la_informatiile_de_interes_public_1_0.pdf

1.11: Respectarea drepturilor și libertăților omului în unitățile administrativ-teritoriale din stânga Nistrului și mun. Bender (regiunea transnistreană)

Regiunea transnistreană rămâne un teritoriu în care respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului este grav afectată. Monitorizarea situației constituie o provocare continuă pentru Avocatul Poporului, din cauza restricțiilor de acces și a nerecunoașterii mandatului instituției de către structurile neconstituționale. Totuși, prin mecanisme alternative de dialog și cooperare cu partenerii internaționali, au fost documentate încălcări și identificate soluții conforme standardelor europene și internaționale.

Problemă continuă: Persistența accesului restricționat pentru Avocatul Poporului împiedică realizarea deplină a atribuțiilor de monitorizare, investigare și raportare în domeniul drepturilor omului. Avocatul Poporului nu are acces liber, necondiționat și sistematic în unitatea administrativ-teritorială din stânga Nistrului și municipiul Bender. Astfel, mandatul instituției este realizat atât prin activitatea în regiunea transnistreană inclusiv în zona cu regim sporit de securitate a Reprezentanței Varnița a Oficiului Avocatului Poporului, precum și prin implicarea în Grupurile de Lucru Sectoriale¹⁸⁰, care permit intervenția în cazuri individuale și monitorizarea situației din regiune. De asemenea, o sursă de informare importantă reprezintă activitatea de monitorizare a drepturilor omului de către societatea civilă de pe ambele maluri ale Nistrului cât și a organizațiilor internaționale.

Este important de menționat că orice interacțiune a Avocatului Poporului cu reprezentanții structurilor neconstituționale de la Tiraspol are loc în conformitate cu Principiile de la Paris¹⁸¹ și nu este și nicicum nu poate fi interpretată ca o formă de recunoaștere sau legitimare a acestora. Totodată, este respectat principiul „*de a nu dăuna*” locuitorilor, astfel încât dialogul purtat să nu pericliteze procesul de negocieri pentru reglementarea pașnică a conflictului transnistrean.

Menținerea dialogului este realizată constant cu așa-numitul împuternicit pentru Drepturile Omului de la Tiraspol prin intermediul reprezentanței Varnița a Oficiului Avocatului Poporului, în scopul examinării cazurilor individuale și a celor cu rezonanță socială sporită, cât și facilitării accesului la persoanele deținute ilegal. Ca urmare a dialogului, la 13 februarie 2025, reprezentantul OAP l-a vizitat pe cetățeanul Ermurachi Mihail deținut ilegal în penitenciarul din Hlinaia pentru ai transmite un colet cu produse alimentare și îmbrăcăminte. Ulterior, la 19 februarie 2025 cetățeanul Ermurachi Mihail a fost eliberat cu suportul Guvernului și Misiunii OSCE. O serie de eliberări a deținuților ilegali din instituțiile penitenciare subordonate entităților neconstituționale a continuat în luna februarie 2025. Printre aceștea sunt: Malîșev Anton, Menzarari Stanislav, eliberați la 10 februarie 2025, Dimov Alexandr și Derebcinschi Stanislav eliberați la 17 februarie 2025.

Avocatul Poporului constată cu regret că și în anul 2025, **Grupul de lucru pentru drepturile omului nu a fost convocat**, ca urmare a politizării excesive de către Tiraspol a propunerilor

¹⁸⁰ Hotărâre nr. 1178 din 31.10.2007 pentru realizarea inițiativelor Președintelui Republicii Moldova privind întărirea încrederii și securității în contextul procesului soluționării problemei transnistrene. Disponibil la:

https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=12746&lang=ro

¹⁸¹ Principiile referitoare la statutul Instituțiilor Naționale (Principiile de la Paris). Disponibil la: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/principles-relating-status-national-institutions-paris>

înaintate de Chișinău, precum și refuzului participării experților societății civile. Un caz relevant îl constituie ședința Grupului de lucru pentru educație din 24 aprilie 2025,¹⁸² desfășurată la sediul Misiunii OSCE din Chișinău, în cadrul căreia reprezentanții Tiraspolului au refuzat continuarea dialogului în prezența unui expert A.O. Promo-LEX. Ombudsmanul subliniază că implicarea societății civile în grupurile de lucru este esențială pentru un dialog transparent și eficient și salută organizarea ședințelor sectoriale. În acest context, părțile sunt îndemnate să asigure participarea efectivă a experților independenți, ca garanție a respectării principiilor transparenței, participării și responsabilității, esențiale pentru protecția și promovarea drepturilor omului.

Totodată, luând în calcul contribuția consistentă la informarea, formarea și educația în domeniul drepturilor omului, contribuție pe care și-o aduce prin mijloace specifice fiecăreia dintre componentele sale, dar și la crearea unui climat favorabil respectării drepturilor omului, Avocatul Poporului accentuează importanța includerii angajaților Oficiului Avocatului Poporului în Grupurile de lucru sectoriale care se intersectează cu mai multe domenii ale vieții umane în regiune și reprezintă un mecanism de promovare și protecție nejudiciară a drepturilor și libertăților omului în localitățile administrativ-teritoriale din stânga Nistrului și mun. Bender.

Includerea angajaților Oficiului Avocatului Poporului în: Grupul de lucru pentru educație; Grupul de lucru pentru ocrotirea sănătății; Grupul de lucru pe probleme sociale și ajutor umanitar; Grupul de lucru pentru ocrotirea mediului; Grupul de lucru pentru agricultură; Grupul de lucru privind înregistrarea actelor și eliberarea documentelor de stare civilă, eliberarea actelor de identitate și evidența populației, ar da o plus valoare și ar contribui la identificarea unor mecanisme compatibile și aplicabile prin formă și conținut care corespund circumstanțelor de fapt al situației drepturilor omului în regiunea transnistreană.

În pofida acestor demersuri, Ombudsmanul reiterează că problematica respectării drepturilor omului în regiune rămâne a fi una dintre cele mai persistente restanțe ale statului transformându-se de mulți ani într-o criză a drepturilor omului, agravată în **contextul crizei energetice din 2024-2025. Această problematică a fost abordată de Avocatul Poporului în Raportul său tematic cu titlul „Evaluarea răspunsului Guvernului Republicii Moldova privind respectarea drepturilor omului în localitățile din stânga Nistrului și Zona de Securitate în contextul crizei energetice 2024–2025”**¹⁸³. În acest sens, s-a constatat că Guvernul a intervenit în criza energetică prin măsuri de coordonare, sprijin financiar, extinderea rețelelor de gaze și energie electrică și conectarea localităților din stânga Nistrului și Zona de Securitate la infrastructura de pe malul drept, consolidând accesul la servicii esențiale.

În acest context, Avocatul Poporului recomandă consolidarea transparenței și a comunicării publice privind măsurile adoptate, accelerarea conectării integrale a localităților din stânga Nistrului și din Zona de Securitate la infrastructura energetică de pe malul drept și dezvoltarea unor soluții alternative de aprovizionare, inclusiv pentru instituțiile publice esențiale. Totodată, este necesară instituirea unor mecanisme specifice de protecție socială pentru grupurile

¹⁸² Participarea Oficiului Avocatului Poporului la ședința Grupului de lucru pentru educație - Ombudsman. Disponibil la: <https://ombudsman.md/participarea-oficiului-avocatului-poporului-la-sedința-grupului-de-lucru-pentru-educație/>

¹⁸³ Raport tematic: Evaluarea răspunsului Guvernului Republicii Moldova privind respectarea drepturilor omului în localitățile din stânga Nistrului și Zona de Securitate în contextul crizei energetice din 2024-2025. Disponibil la: <https://ombudsman.md/post-document/raport-tematic-evaluarea-raspunsului-guvernului-republicii-moldova-privind-respectarea-drepturilor-omului-in-localitatile-din-stanga-nistrului-si-zona-de-securitate-in-contextul-crizei-energetice-din/>

vulnerabile, întărirea coordonării interinstituționale în gestionarea crizelor, integrarea abordării bazate pe drepturile omului în deciziile guvernamentale, precum și asigurarea accesului la date fiabile și a monitorizării independente a situației drepturilor omului în regiune. Cu toate acestea, Ombudsmanul a constatat că, **în anul 2025, în regiunea transnistreană au fost înregistrate progrese în anumite domenii.**

Dreptul la asistență și protecție socială. Pe parcursul anului 2025, cetățenii Republicii Moldova domiciliați în regiunea transnistreană au beneficiat de prestații sociale în valoare sumară de 138,53 milioane de lei, achitate din bugetul național al asigurărilor sociale de stat. Suma totală a plăților a crescut cu aproximativ 40 de milioane de lei (+40,7%) față de anul 2024, când valoarea acestora a fost de 98,45 milioane de lei. De asemenea, numărul beneficiarilor a înregistrat o creștere semnificativă de aproximativ 213,6%. Astfel, în anul 2025, 10 134 de persoane au beneficiat de plăți cu caracter social, comparativ cu 3 231 de persoane în anul 2024. Principalele categorii de prestații acordate în 2025 includ: 4 624 indemnizații lunare pentru îngrijirea copilului (4 149 - cu vârsta de până la 2 ani, 475 - cu vârsta de până la 3 ani); 1 891 indemnizații unice la nașterea copilului; 1 169 pensii pentru limită de vârstă; 1 155 indemnizații de incapacitate temporară de muncă; 514 alocații lunare de stat pentru veteranii de război (conform Legii nr. 317 din 26.12.2024); 185 indemnizații de maternitate și altele. Cele mai semnificative creșteri au fost raportate în domeniul protecției familiei și copilului. Numărul indemnizațiilor unice la nașterea copilului a crescut de la 284 (în 2024) la 1 891 (în 2025), iar cele pentru îngrijirea copilului cu vârsta de până la 2 ani au crescut de la 615 (în 2024) la 4 149 (în 2025) de beneficiari.¹⁸⁴

În pofida progreselor înregistrate, în anul 2025 Oficiul Avocatului Poporului a continuat să recepționeze sesizări ale cetățenilor din regiunea transnistreană privind refuzul Casei Naționale de Asigurări Sociale (CNAS) de a le restabili pensia, deși îndeplineau toate condițiile legale. Refuzul a fost motivat conform art. 31 alin. (2) din Legea nr. 156 din 14.10.1998 privind sistemul public de pensii, care impune adresarea la organul teritorial de asigurări sociale de la domiciliul asiguratului, unde trebuie să fie înregistrat în mod obligatoriu.

În Raportul anual privind respectarea drepturilor și libertăților omului în Republica Moldova în anul 2024, Avocatul Poporului a reiterat că această cerință constituie un blocaj administrativ major, întrucât în regiunea transnistreană nu există subdiviziuni ale CNAS. În consecință, locuitorii din regiunea transnistreană sunt forțați să-și schimbe viza de domiciliu într-o localitate aflată sub controlul autorităților constituționale, unde există subdiviziunile CNAS.¹⁸⁵ Acest proces generează **bariere birocratice semnificative** în special pentru **vârstnici și persoane cu dizabilități.**

Dreptul la sănătate. Potrivit datelor furnizate de Compania Națională de Asigurări în Medicină (CNAM), la data de 31 decembrie 2025, în Sistemul Informațional „Asigurarea obligatorie de asistență medicală” (AOAM) erau înregistrați 74 500 de cetățeni ai Republicii Moldova cu domiciliul în regiunea transnistreană. Dintre aceștia, 61 851 de persoane erau asigurate de Guvern, inclusiv 36 252 de copii cu vârsta de până la 18 ani. Totodată, 2 582 de persoane fizice au achitat în mod individual prima de asigurare medicală, iar 10 067 de persoane erau angajate

¹⁸⁴ Peste 138 milioane de lei oferite în anul 2025 cu titlu de prestații sociale cetățenilor Republicii Moldova cu domiciliu în regiunea transnistreană. Disponibil la: <https://gov.md/ro/comunicate-de-presa-bpr/peste-138-milioane-de-lei-oferite-anul-2025-cu-titlu-de-prestatii-sociale>

¹⁸⁵ Raport anual privind respectarea drepturilor și libertăților omului în Republica Moldova în anul 2024, Pag.81 <https://ombudsman.md/post-document/raport-anual-privind-respectarea-drepturilor-si-libertatilor-omului-in-republica-moldova-in-anul-2024/>

În entități înregistrate în Registrul de Stat al Republicii Moldova. La finele anului 2025, pe listele medicilor de familie din instituțiile medico-sanitare care acordă asistență medicală primară în cadrul sistemului AOAM erau înscrise 50 421 de persoane cu domiciliul în regiunea transnistreană. Dintre acestea, 29 060 erau persoane asigurate, iar 21 361 neasigurate. În perioada 1 ianuarie - 31 decembrie 2025, potrivit datelor prezentate din sistemul informațional „eRețeta pentru medicamente și dispozitive medicale compensate”, 8 283 de persoane din raioanele de est ale Republicii Moldova au beneficiat de articole medicale compensate, valoarea totală a plăților efectuate din fondurile AOAM fiind de 23,15 milioane de lei. Structura cheltuielilor pentru medicamente și dispozitive medicale compensate, cele mai solicitate medicamente fiind tratamentul afecțiunilor cronice cu impact major asupra sănătății populației, în special maladiile cardiovasculare și diabetul zaharat. Totodată, în anul 2025, în cadrul a 63 de prestatori de servicii medicale spitalicești, au fost tratate 6 456 de cazuri, cu alocarea unui buget total de 119,48 milioane de lei. Este de menționat că, prin programele speciale de tratament au fost oferite servicii de cardiologie intervențională, protezare a aparatului locomotor, chirurgie endovasculară, implanturi și alte intervenții, toate finanțate din fondurile AOAM.¹⁸⁶

În același timp, potrivit datelor furnizate de Agenția Servicii Publice, până la data de 31 decembrie 2025, autoritățile naționale au documentat 298 851 cetățeni cu acte de identitate de uz intern, iar 337 516 dețin pașaport al cetățeanului Republicii Moldova.¹⁸⁷ Conform informațiilor prezentate de Ministerul Educației și Cercetării, în anul 2025, 856 de tineri din regiunea transnistreană au beneficiat de locuri cu finanțare din bugetul de stat în instituțiile de învățământ de pe malul drept al Nistrului. Dintre aceștia, 511 tineri au fost admiși în instituții învățământ superior, iar 45 de tineri au beneficiat de locuri în învățământul profesional tehnic.¹⁸⁸ Totodată, conform datelor extrase din Registrul de stat al conducătorilor auto și din Registrul de stat al vehiculelor, 59 715 de permise de conducere de model național sunt deținute de cetățeni ai Republicii Moldova, cu domiciliu în regiunea transnistreană.¹⁸⁹

Ca și în anul precedent rămâne nesoluționată **problematica aplicării principiului individualizării răspunderii penale și a pedepsei penale**. În Republica Moldova, aplicarea principiului *non bis in idem*, care garantează că nicio persoană nu poate fi urmărită sau sancționată penal de două ori pentru aceeași faptă, întâmpină dificultăți majore în raport cu teritoriile aflate în afara controlului constituțional. Acest principiu fundamental, consacrat de Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene și CEDO nu este pe deplin asigurat în regiunea transnistreană. În consecință, persoanele care săvârșesc fapte supuse sancțiunilor penale riscă să fie judecate și condamnate atât de autoritățile (instanțele de judecată) Republicii Moldova, cât și de „instanțele de judecată” neconstituționale din regiune, ceea ce generează o dublă incriminare și afectează dreptul la un proces echitabil.

¹⁸⁶ 74 500 de cetățeni ai Republicii Moldova, domiciliați în regiunea transnistreană, sunt asigurați medical pe malul drept al Nistrului. Disponibil la: <https://gov.md/ro/comunicate-de-presa-bpr/74-500-de-cetateni-ai-republicii-moldova-domiciliati-regiunea>

¹⁸⁷ 356 833 de locuitori din regiunea transnistreană posedă cetățenia Republicii Moldova. Disponibil la: <https://gov.md/ro/comunicate-de-presa-bpr/356-833-de-locuitori-din-regiunea-transnistreana-poseda-cetatenia>

¹⁸⁸ 856 De Tineri Din Regiunea Transnistreană Studiază Pe Locuri Bugetare În Instituțiile De Învățământ Profesional Tehnic Și Universitar Din Dreapta Nistrului | Guvernul Republicii Moldova. Disponibil la: <https://gov.md/ro/comunicate-de-presa-bpr/856-de-tineri-din-regiunea-transnistreana-studiaz-pe-locuri-bugetare>

¹⁸⁹ Circa 60 De Mii De Permise De Conducere De Model Național Sunt Deținute De Locuitorii Din Regiunea Transnistreană Și Peste 41 De Mii De Seturi De Plăci De Înmatriculare Legale Sunt Posedate De Către Aceștia | Guvernul Republicii Moldova. Disponibil la: <https://gov.md/ro/comunicate-de-presa-bpr/circa-60-de-mii-de-permise-de-conducere-de-model-national-sunt-detinute-de>

Pentru a remedia această situație și a evita dubla sancționare, este necesară elaborarea și implementarea unui mecanism legal eficient, inclusiv adoptarea unei legi privind amnistia în cazurile în care nu sunt implicate abuzuri grave ale drepturilor omului. O astfel de măsură ar trebui să asigure dreptul victimelor la remedii, incluzând accesul la justiție, recunoașterea dreptului la adevăr, investigarea și urmărirea penală a responsabililor, aplicarea sancțiunilor corespunzătoare și garantarea reparațiilor.

O altă problemă ține de **înrolările forțate în „forțele armate transnistrene”**, fiind reflectată și în Raportul anual privind respectarea drepturilor și libertăților omului în Republica Moldova în anul 2024.¹⁹⁰ Procesul de încorporare forțată în regiunea transnistreană începe încă de la vârsta de 16 ani, moment în care instituțiile de învățământ sunt obligate să transmită comisariatelor militare listele elevilor eligibili pentru înregistrare. Această practică afectează în mod disproporționat tinerii care își fac studiile în instituțiile de învățământ cu predare în limba română, întrucât, la momentul absolvirii, aceștia au atins deja vârsta legală pentru recrutare. În situația în care tinerii refuză înrolarea, comisariatele militare sesizează așa-numitul comitet de anchetă de la Tiraspol, iar persoanele vizate sunt supuse urmării penale în temeiul „Codului penal transnistrean”. Sunt supuși riscului urmării penale și administrațiile instituțiilor de învățământ subordonate MEC din regiune care refuză să prezinte informații despre recruți către așa numitele ”comisariate militare”. Situația este cu atât mai gravă în cazul tinerilor care au urmat orele de catedră militară, au satisfăcut deja serviciul militar în Republica Moldova sau într-un alt stat, dar pentru o perioadă mai scurtă de 12 luni, deoarece aceștia nu sunt recunoscuți ca fiind scutiți de serviciul militar în regiunea transnistreană. În consecință, chiar și după îndeplinirea obligațiilor militare potrivit legislației naționale, acești tineri riscă să fie recrutați și forțați să deservească structurile militare ale regimului separatist.

Sub aspect cazuistic în anul 2025, Avocatul Poporului s-a autosesizat în cazuri ce vizează înrolarea forțată a tinerilor care își fac studiile în instituțiile de învățământ din stânga Nistrului cu predare în limba română, aflate în subordinea MEC. Totodată, este îngrijorător faptul că, inclusiv în situațiile în care comisiile medico-militare din cadrul centrelor militare subordonate Ministerului Apărării al Republicii Moldova constată interdicția satisfacerii serviciului militar din motive de sănătate, așa-numitele „comisii medico-militare” ale comisariatelor militare subordonate așa-numitului „Minister al apărării” constată că recrutul este perfect sănătos.

Oficiul Avocatului Poporului examinează, în limita circumstanțelor obiective, cazul unui tânăr care, deși se afla la evidența medicului psihiatru din regiune ca urmare a mai multor tentative de suicid, a fost încorporat în așa-numita „armată transnistreană”. Ulterior, acesta a manifestat tentative repetate de suicid în cadrul unității militare, iar după internarea în spitalul orașenesc din municipiul Bender, s-a sinucis în secția de psihiatrie. Cazul evidențiază riscurile majore la care sunt expuși tinerii recrutați forțat, în lipsa unor garanții minime de protecție a vieții și integrității psihice.

Cazurile menționate mai sus indică încălcări grave ale dreptului la viață, dreptului la libertate și securitate, integritate fizică și psihică, precum și ale dreptului la educație în limba maternă.

¹⁹⁰ Raport anual privind respectarea drepturilor și libertăților omului în Republica Moldova în anul 2024, pag.77. Disponibil la: <https://ombudsman.md/post-document/raport-anual-privind-respectarea-drepturilor-si-libertatilor-omului-in-republica-moldova-in-anul-2024/>

Înrolarea forțată și ignorarea concluziilor medicale ale autorităților constituționale reflectă lipsa garanțiilor procedurale, arbitrariul decizional și expunerea tinerilor la riscuri pentru viață, sănătate și demnitate, contrar standardelor internaționale ale drepturilor omului.

În contextul conflictului armat de la hotarele Republicii Moldova, situația este agravată de practica eliberării accelerate a pașapoartelor Federației Ruse pentru locuitorii regiunii transnistrene, fapt care creează riscul real ca aceștia să fie ulterior racolați pentru serviciul militar în forțele armate ale Federației Ruse, inclusiv în unități dislocate ilegal în stânga Nistrului.

Pentru a se salva de la încorporarea forțată în "forțele armate ilegale" tinerii sunt puși în situația să fugă din regiunea aflată în afara controlului efectiv din partea statului. În acest sens, lipsa unui cadru legal național care să ofere protecție persoanelor intern strămutate generează lipsa unui cadru juridic protectiv, iar tinerii care refuză să se supună încorporării forțate nu beneficiază de mecanisme clare de protecție și asistență din partea statului. În acest context, Republica Moldova este chemată să adopte măsuri urgente pentru prevenirea recrutării ilegale a propriilor cetățeni și pentru asigurarea sprijinului necesar persoanelor forțate să părăsească regiunea. Totodată, elaborarea unor mecanisme legislative dedicate protecției acestor persoane, precum și recunoașterea statutului lor de persoane intern strămutate, constituie pași esențiali pentru garantarea drepturilor fundamentale ale omului și pentru asigurarea unui mediu sigur și predictibil pentru locuitorii Republicii Moldova, indiferent de zona în care locuiește.

Totodată, în regiunea transnistreană persistă **restricții semnificative asupra dreptul la libertate de exprimare**, impuse prin așa-numita „Doctrina securității informaționale a rmn 2020-2026”, aprobată prin „decretul” nr. 121 din 26 martie 2020, de către liderul de la Tiraspol, Vadim Krasnoselsky. Acest document este utilizat de autoritățile neconstituționale pentru a limita accesul la informații alternative și pentru a reduce la tăcere opiniile critice, invocând pretexte precum securitatea informațională și prevenirea extremismului. Aplicarea doctrinei, pune în pericol reprezentanții societății civile, apărătorii drepturilor omului, libertatea de exprimare, libertatea presei, dreptul la întruniri, legalizarea cenzurii etc.

În situația de criză de orice natură, așa numită "doctrina securității informaționale a rmn pentru anii 2020-2026", într-un teritoriu aflat în afara controlului guvernamental reprezintă un spațiu prielnic pentru propagarea necontrolată și necontrolabilă a unor "știri" care nu au, total sau parțial bază reală sau a unor analize, concluzii, comentarii, bazate pe astfel de "știri" sau bazate pe extrageri din context a unor informații sau date reale. Beneficiind de astfel de spațiu, volumul știrilor răspândite de către furnizorii de informație care nu se află sub controlul legislației naționale a căpătat noi dimensiuni în contextul pandemiei și situației stării de urgență în legătură cu conflictului armat din Ucraina.

Aceleași aspecte au fost abordate și documentate în **Raportul privind respectarea drepturilor și libertăților omului în Republica Moldova în anul 2024**.¹⁹¹ Un exemplu ilustrativ îl constituie cazul lui Mihail Ermurachi, condamnat, în pofida protestelor organizațiilor internaționale, la 3 ani și 6 luni de detenție pentru presupusa insultare a liderului de la Tiraspol, fiind eliberat după mai

¹⁹¹ Raport anual privind respectarea drepturilor și libertăților omului în Republica Moldova în anul 2024. Disponibil la: <https://ombudsman.md/post-document/raport-anual-privind-respectarea-drepturilor-si-libertatilor-omului-in-republica-moldova-in-anul-2024/>

bine de doi ani.¹⁹² Cazul ilustrează modul în care doctrina securității informaționale este folosită pentru intimidarea societății civile și reprimarea opiniilor critice. Avocatul Poporului subliniază necesitatea unui spațiu informațional deschis, pluralist și sigur, în conformitate cu standardele internaționale privind drepturile omului.

În regiunea transnistreană, autoritățile neconstituționale continuă să impună restricții nejustificate asupra **libertății de gândire, conștiință și religie**. În acest sens, așa-numitul „Minister al Justiției” de la Tiraspol a inclus în „registru unic de stat al materialelor extremiste interzise” opt publicații aparținând cultului Martorii lui Iehova, declarându-le „extremiste” și interzicându-le pe teritoriul regiunii. În paralel, autoritățile separatiste au refuzat reînregistrarea mai multor congregații locale ale Martorilor lui Iehova din orașele Tiraspol și Rîbnița, deși cererile de reînregistrare au fost depuse încă din anul 2019. Această practică generează temeri rezonabile privind o posibilă interdicere totală a cultului în regiune, similar situației din Federația Rusă din anul 2017.

În consecință, membrii cultului Martorii lui Iehova din regiunea transnistreană sunt împiedicați să își exercite liber dreptul la libertatea religioasă, neavând un statut juridic recunoscut și confruntându-se cu riscul constant de sancțiuni administrative și amenzi administrative pentru practicarea credinței lor.

Totodată, autoritățile neconstituționale de la Tiraspol continuă să utilizeze în procesul educațional din instituțiile de învățământ din regiune materiale didactice cu un conținut negativ și defăimător la adresa Martorilor lui Iehova, care sunt prezentați drept o „sectă” ce ar aduce prejudicii membrilor săi și intereselor tradiționale, naționale și spirituale.¹⁹³ Astfel de practici contribuie la stigmatizarea unui cult religios și sunt incompatibile cu principiile toleranței, pluralismului și respectării drepturilor fundamentale ale omului.

Deși Republica Moldova a înregistrat progrese semnificative în domeniul azilului, inclusiv prin aderarea la Convenția din 1951 privind statutul refugiaților și armonizarea legislației naționale cu standardele internaționale, în ceea ce privește persoanele intern strămutate (PSI). În prezent, nu există un cadru legislativ distinct care să reglementeze statutul, drepturile și garanțiile persoanelor intern strămutate, iar datele oficiale privind numărul acestora lipsesc.

Potrivit Principiilor Directoare ale ONU privind strămutarea internă, PSI sunt „persoane sau grupuri de persoane care au fost forțate sau nevoite să-și părăsească locuințele sau locurile de reședință, ca urmare sau pentru a evita efectele unui conflict armat, situațiile de violență generalizată, încălcările drepturilor omului, dezastrele naturale sau cele cauzate de om și care nu au traversat o frontieră de stat recunoscută internațional”.¹⁹⁴ Aceste principii constituie cadrul internațional de referință în materie și prevăd, inclusiv prin Principiul 18, dreptul persoanelor strămutate la un standard de viață adecvat, care implică acces la hrană și apă potabilă, adăpost și locuințe de bază, îmbrăcăminte corespunzătoare, servicii medicale și condiții de igienă

¹⁹² Șeful Reprezentanței Varnița a OAP a participat la Conferința privind dimensiunea umană cu privire la drepturile omului și libertățile fundamentale în spațiul OSCE. Disponibil la: <https://ombudsman.md/seful-reprezentantei-varnita-a-oap-a-participat-la-conferinta-privind-dimensiunea-umana-cu-privire-la-drepturile-omului-si-libertatile-fundamentale-in-spatiul-osce/>

¹⁹³ Universitatea de Stat Pridnestrovia T.G. Șevcenko, Laboratorul de Cercetare a Istoriei Pridnestroviei „Istoria Republicii Moldovenești Pridnestrovia, Partea a II-a”, Universitatea de Stat Pridnestrovia RIO Tiraspol, 2001, pag. 442

¹⁹⁴ Consiliul Economic și Social al Națiunilor Unite. 1998. Guiding Principles on Internal Displacement, p. 5. Disponibil la: <https://www.iom.int/guidingprinciples-internal-displacement>.

esențiale.¹⁹⁵ Importanța asigurării adăpostului este subliniată și în Manualul privind protecția persoanelor strămutate intern, publicat de Înalțul Comisariat al Națiunilor Unite pentru Refugiați.¹⁹⁶

Problematika protecției sociale a persoanelor intern strămutate a fost discutată în cadrul ședințelor organizate de Biroul politici de reintegrare și pe agenda Comisiei parlamentare speciale de monitorizare a politicii de reintegrare. În acest context, Avocatul Poporului reiterează necesitatea instituirii unui mecanism normativ clar de protecție a acestor persoane.

O posibilă soluție constă în recunoașterea persoanelor intern strămutate ca beneficiari ai sistemului de asistență socială prin completarea la art. 7 din Legea nr. 547 din 25.12.2003 privind asistența socială¹⁹⁷ și modificarea art. 10 alin. (2) din Legea nr. 75 din 30.04.2015 cu privire la locuințe,¹⁹⁸ în vederea asigurării dreptului persoanelor intern strămutate de a beneficia de locuință socială. Totodată, pentru asigurarea cazării urgente a victimelor încălcărilor drepturilor omului din regiunea transnistreană, se propune de a fi create locuințe sociale sau Centru de plasament temporar în proximitatea linei administrative și sau oferirea locurilor de cazare provizorie în Centrele de plasament existente.

În temeiul atribuțiilor conferite de cadrul legal privind protecția drepturilor și libertăților fundamentale, Avocatul Poporului a înaintat autorităților de stat un set de recomandări strategice¹⁹⁹ vizând cetățenii din regiunea transnistreană. Instituția legislativă a fost sesizată cu privire la necesitatea imperioasă de a edifica un cadru normativ dedicat persoanelor intern strămutate, menit să reglementeze accesul la măsuri de asistență socială și integrare economică pentru victimele represiunilor. În pofida caracterului urgent al solicitării, forul legislativ se află într-o stare de pasivitate decizională, neadoptând până în prezent garanțiile juridice necesare pentru această categorie vulnerabilă.

La nivelul Ministerului Afacerilor Externe, recomandările au fost procesate prin prisma mecanismelor diplomatice și de cooperare internațională. Pe parcursul anului 2025, autoritatea a uzat de pârghiile oferite de forurile internaționale (ONU, OSCE, Consiliul Europei), exercitând presiuni în vederea obținerii accesului neîngrădit al instituțiilor naționale de monitorizare în zona de securitate. Acest demers vizează sancționarea abuzurilor și asigurarea unui climat de respectare a normelor imperative de drept internațional umanitar în regiunea aflată în afara controlului constituțional.

În ceea ce privește protecția dreptului la libertate și siguranță individuală, Ministerul Apărării a implementat proceduri²⁰⁰ simplificate pentru evidența militară a tinerilor expuși riscului de încorporare forțată în structurile paramilitare ilegale. Prin facilitarea schimbării domiciliului administrativ și preluarea prioritară în evidențele centrelor militare constituționale, statul oferă o

¹⁹⁵ Consiliul Economic și Social al Națiunilor Unite. 1998. Guiding Principles on Internal Displacement, p. 11. Disponibil la: <https://www.iom.int/guiding-principles-internal-displacement>

¹⁹⁶ Global Protection Cluster. 2010. Manual pentru protecția persoanelor strămutate intern, p. 269. Disponibil la: <https://www.unhcr.org/media/handbook-protection-internally-displaced-persons-0>

¹⁹⁷ Legea nr. 547 din 25.12.2003 asistenței sociale. Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=139124&lang=ro

¹⁹⁸ Legea nr. 75 din 30.04.2015 cu privire la locuințe. Disponibil la https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=151199&lang=ro#

¹⁹⁹ Raportul anual privind respectarea drepturilor și libertăților omului în Republica Moldova în anul 2024, Disponibil la <https://ombudsman.md/post-document/raport-anual-privind-respectarea-drepturilor-si-libertatilor-omului-in-republica-moldova-in-anul-2024/>

²⁰⁰ Ministerul Apărării au luat în calcul recomandările Avocatului Poporului pentru Drepturile Copilului (nr.07-6/9 din 23.09.2021) referitor la completarea pct. 9 din livretul militar.

alternativă legală și un mecanism de protecție împotriva jurisdicției *de facto* a regimului de la Tiraspol, prevenind astfel încălcarea drepturilor recruților. Cu toate că dacă tinerii din regiune sunt luați la evidență în Centrele Militare ale Ministerului Apărării ale Republicii Moldova, entitățile neconstituționale îi urmăresc pentru ai înrola forțat în "armata transnistreană".

Referitor la asigurarea dreptului la asistență și protecție socială, Ministerul Muncii și Protecției Sociale analizează fezabilitatea eliminării condiției de reședință pentru pensionarii din regiunea transnistreană, prin extinderea teritorială a serviciilor CNAS în localitățile limitrofe. Deși există o deschidere instituțională, autoritatea manifestă rezerve de natură juridică și financiară, condiționând modificarea procedurilor de menținerea integrității sistemului public de pensii. În prezent, progresul în acest domeniu rămâne limitat de necesitatea unei analize de impact riguroase și de complexitatea administrativă a dosarelor de pensionare.

Peisajul drepturilor omului în regiunea transnistreană rămâne unul de contrast: în timp ce diplomația și sectoarele tehnice fac pași concreți, blocajul legislativ și complexitatea administrativă încetinesc progresul real. Reintegrarea începe cu respectarea dreptului fiecărui cetățean, indiferent de malul pe care locuiește.

În urma celor specificate, Avocatul Poporului **RECOMANDĂ:**

RECOMANDAREA 1.11.1 (repetată): Parlamentul să asigure abordarea bazată pe drepturile omului în procesul de elaborare a legislației, astfel încât aceasta să fie compatibilă cu realitățile sociale, economice și necesitățile din stânga Nistrului și municipiul Bender, garantând respectarea drepturilor fundamentale ale persoanelor din regiune.

RECOMANDAREA 1.11.2 (repetată): Biroul Politici de Reintegrare, Ministerul Afacerilor Externe să intensifice demersurile diplomatice și de negocieri, inclusiv prin intermediul partenerilor internaționali, pentru a facilita accesul regulat al Avocatului Poporului în vederea monitorizării drepturilor omului în regiunea transnistreană.

RECOMANDAREA 1.11.3: Guvernului să inițieze procesul de elaborare a unui cadru legislativ clar pentru recunoașterea statutului de persoană intern strămutată pentru persoanele care sunt forțate să părăsească regiunea transnistreană din cauza persecuției, încorporării forțate sau altor încălcări ale drepturilor omului.

RECOMANDAREA 1.11.4 (repetată): Ministerul Apărării în comun cu Ministerul Educației și Cercetării să organizeze activități de informare privind regulile de evidență militară la Centrele Militare din localitățile limitrofe subordonate Ministerului Apărării Republicii Moldova. Inclusiv, Ministerul Apărării să examineze oportunitatea ca, la completarea pct. 9 din livretul militar să facă înscrisuri prin care entitățile neconstituționale din stânga Nistrului să nu poată identifica militarii trecuți în rezervă mai devreme de 12 luni, persoanele care au absolvit cursurile "catedra militară" etc.

RECOMANDAREA 1.11.5 (repetată): Ministerul Muncii și Protecției Sociale să adapteze legislația națională astfel încât cetățenii domiciliați în stânga Nistrului să poată obține pensia fără

obligația de a-și schimba viza de domiciliu, prin înființarea unor birouri teritoriale CNAS în localitățile limitrofe regiunii transnistrene (Varnița, Coșnița, Rezina).

1.12: Dreptul la un mediu curat, sănătos și durabil

Prioritatea nr. 5. „Oamenii se bucură de un mediu ambiant mai sănătos și mai durabil” din Programul de dezvoltare strategică al Oficiului Avocatului Poporului pentru anii 2023 – 2030

La 28 iulie 2022, **Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite a recunoscut dreptul la un mediu curat, sănătos și durabil ca drept universal** pentru toți, consolidând obligația statelor de a integra protecția mediului în arhitectura drepturilor omului. Abordarea acestui drept este esențială, întrucât calitatea mediului influențează direct sănătatea, nivelul de trai, securitatea și bunăstarea populației, iar degradarea acestuia afectează în mod disproporționat grupurile vulnerabile și exercitarea altor drepturi fundamentale, precum dreptul la viață și la sănătate. În acest context, Oficiul Avocatului Poporului a stabilit ca prioritate strategică monitorizarea și promovarea respectării dreptului fiecărei persoane la un mediu curat, sănătos și durabil, prin evaluarea cadrului normativ și a implementării obligațiilor asumate de stat.

Ca urmare în cadrul proiectului *“Consolidarea capacităților Oficiului Avocatului Poporului din Republica Moldova în abordarea cazurilor privind dreptul la un mediu curat, sănătos și durabil”*, implementat de PNUD Moldova în parteneriat cu A.O. EcoContact, cu suportul financiar al Regatului Norvegiei, au fost elaborate **Ghidul „Dreptul tău la un mediu curat, sănătos și durabil”²⁰¹** și **Studiul „Oportunitățile Oficiului Avocatului Poporului în monitorizarea, protecția și promovarea dreptului la un mediu sănătos, curat și durabil în Republica Moldova”**.

Studiul prezintă situația actuală în domeniul protecției mediului și al implicării Instituției Naționale pentru Drepturile Omului, evidențiind totodată și dificultățile întâmpinate de Oficiul Avocatului Poporului în exercitarea mandatului său. În baza acestei analize, au fost formulate mai multe constatări printre care:

- **Consolidarea cadrului procedural intern.** Este necesară instituirea unor proceduri clare și specializate pentru examinarea cererilor privind încălcări de mediu cu impact asupra drepturilor omului.
- **Valorificarea potențialului instituțional.** Se impune integrarea mai strategică a drepturilor de mediu în activitatea OAP, prin consolidarea expertizei și preluarea bunelor practici internaționale, inclusiv prin cooperarea cu ENNHRI.
- **Abordare preventivă și sistemică.** Este esențială identificarea cauzelor și vulnerabilităților care pot genera încălcări ale drepturilor omului în context de mediu, pentru prevenirea riscurilor și consolidarea protecției efective.

²⁰¹Ghidul „Dreptul tău la un mediu curat, sănătos și durabil”. Disponibil la: <https://ombudsman.md/dreptul-tau-la-un-mediu-curat-sanatos-si-durabil-2/>

Astfel, la 1 decembrie 2025 Avocatul Poporului și Avocatul Poporului pentru drepturile copilului au venit cu un **apel public privind limitarea utilizării articolelor pirotehnice în perioada sărbătorilor de iarnă**. Acestea fiind surse de disconfort, risc și afectare directă a drepturilor fundamentale.²⁰² Drept rezultat, a fost realizată o analiză primară privind problematica utilizării focurilor de artificii și impactul prejudiciabil pe care îl prezintă. Avocații Poporului atrag atenția că, dincolo de impactul direct asupra dreptului la un mediu sănătos, curat și durabil, utilizarea produselor pirotehnice – mai ales în cantități mari – poate afecta și alte drepturi ale omului. În special, sunt vizate dreptul la sănătate și dreptul de a trăi într-o societate sigură și pașnică, având în vedere efectele pe care aceste produse le pot genera asupra populației. Totodată, utilizarea intensă a articolelor pirotehnice poate avea efecte negative asupra animalelor, atât domestice, cât și sălbatice. Zgomotele puternice și bruște pot provoca stres, panică și dezorientare, determinând reacții de fugă necontrolată, traumatisme sau tulburări de comportament, iar în unele cazuri pot genera și probleme fiziologice severe. Astfel, utilizarea acestor produse afectează în mod direct bunăstarea animalelor și echilibrul mediului înconjurător.

Mai mult, Avocații Poporului și-au propus promovarea unei atitudini responsabile și prietenoase cu mediul, adresând demersuri către autoritățile publice centrale și locale, cu solicitarea limitării utilizării focurilor de artificii și a produselor pirotehnice pe durata sărbătorilor de iarnă.

În urma acestor intervenții, mai multe primării din țară – inclusiv municipiul Cahul și orașele Anenii Noi, Vulcănești, Basarabeasca și Ocnița – au renunțat la organizarea focurilor de artificii în cadrul programelor oficiale. Primăria orașului Călărași a oferit un exemplu de bună practică prin organizarea unui „show de lumini”, alternativă ecologică și sigură. De asemenea, subiectul a generat dezbateri ample în spațiul public. Un sondaj realizat pe platforma Debates.md a indicat că peste 86% dintre respondenți (din totalul de peste 2000 de persoane care au participat) susțin limitarea utilizării artificiilor, ceea ce confirmă existența unei preocupări sociale reale în acest domeniu.

În paralel, instituția Avocatului Poporului a colectat date oficiale și a elaborat **Raportul special „Evaluarea impactului utilizării produselor pirotehnice și interferența cu drepturile fundamentale ale omului”**²⁰³. Ca urmare, raportul evidențiază multiple riscuri pentru sănătatea publică, mediul înconjurător, ordinea publică, precum și pentru bunăstarea animalelor, generate de utilizarea articolelor pirotehnice. Datele analizate indică faptul că, în perioada sărbătorilor de iarnă, utilizarea articolelor pirotehnice a provocat traumatisme grave, inclusiv în rândul minorilor, unele cazuri necesitând spitalizare și intervenții medicale costisitoare. Pe lângă leziunile fizice, exploziile și zgomotele puternice pot avea efecte negative asupra sănătății mintale, în special asupra copiilor mici, persoanelor în vârstă, pacienților spitalizați sau persoanelor expuse experiențelor traumatice. Totodată, în raport a fost constatate depășiri semnificative ale concentrațiilor de particule în suspensie în municipiul Chișinău în perioada utilizării intensive a produselor pirotehnice, în special în noaptea de Revelion. Arderea acestora eliberează particule fine și compuși chimici care pot afecta sistemul respirator și cardiovascular, contribuind totodată

²⁰² Apelul Public al Avocaților Poporului privind limitarea utilizării articolelor pirotehnice în perioada sărbătorilor de iarnă – risc sporit de afectare. Disponibil la: <https://ombudsman.md/apelul-public-al-avocailor-poporului-privind-limitarea-utilizarii-articolelor-pirotehnice-in-perioada-sarbatorilor-de-iarna-risc-sporit-de-afectare/>

²⁰³ Raport special: Evaluarea impactului utilizării produselor pirotehnice și interferența cu drepturile fundamentale ale omului. Disponibil la: <https://ombudsman.md/post-document/raport-special-evaluarea-impactului-utilizarii-produselor-pirotehnice-si-interferenta-cu-drepturile-fundamentale-ale-omului/>

la poluarea solului și a apei și la creșterea cantității de deșeuri urbane. Din perspectiva siguranței publice, numărul sesizărilor și intervențiilor poliției legate de utilizarea ilegală a articolelor pirotehnice a fost semnificativ, iar identificarea autorilor rămâne dificilă în practică, din cauza caracterului rapid al utilizării acestor produse. Raportul constată, de asemenea, impactul negativ al zgomotelor puternice asupra animalelor domestice și sălbatice, care pot suferi reacții acute de panică, traumatisme sau pierderi ale orientării.

Totodată, raportul conține și un set de recomandări din partea Oficiului Avocatului Poporului pentru preveni problemele constatate. Printre principalele recomandări se numără: restricționarea/interzicerea anumitor categorii de articole pirotehnice pentru uz individual; stabilirea unor zone și intervale orare clar delimitate pentru utilizarea acestora; interzicerea utilizării în zone urbane dens populate sau în proximitatea instituțiilor medicale și a fâșiilor forestiere; introducerea unor standarde ecologice suplimentare; crearea unui grup de lucru interinstituțional, sub egida Ministerului Afacerilor Interne, pentru elaborarea propunerilor legislative în domeniu.

Deși în ultimii ani au fost înregistrate progrese importante, asigurarea unui mediu curat, sănătos și durabil în Republica Moldova rămâne o provocare pentru autoritățile publice centrale și locale. Efectele schimbărilor climatice și ale poluării continuă să afecteze populația, iar impactul este resimțit mai accentuat de grupurile aflate în situații de vulnerabilitate. Totodată, protecția mediului nu s-a regăsit constant printre prioritățile strategice ale guvernelor anterioare (de exemplu, domeniul nu a fost inclus în Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova 2020”). În acest context, Avocații Poporului apreciază măsurile pro-active adoptate în ultimii ani, prin integrarea tematicilor de mediu și schimbări climatice în documentele de politici și planificarea strategică națională, ceea ce reflectă angajamentul statului de a asigura condiții sigure de mediu și de viață, în concordanță cu obiectivele europene

Pentru asigurarea efectivă a dreptului la un mediu curat, sănătos și durabil, se impune implementarea unor **măsuri concrete în domenii prioritare**, precum extinderea accesului populației, în special din mediul rural, la sisteme centralizate de aprovizionare cu apă potabilă și canalizare, inclusiv dotarea acestora cu instalații adecvate de epurare a apelor uzate; îmbunătățirea calității apelor de suprafață utilizate pentru consum și irigație, prin reducerea poluării râurilor mici și a bazinelor acvatice; restabilirea și extinderea suprafețelor împădurite, cu impact asupra biodiversității și adaptării la schimbările climatice; asigurarea unei gestionări transparente și responsabile a resurselor naturale, inclusiv prevenirea fenomenelor de corupție în domeniu; îmbunătățirea calității aerului prin reducerea emisiilor poluante; precum și adoptarea unor măsuri eficiente de prevenire și diminuare a efectelor schimbărilor climatice și poluării asupra sănătății populației. Totodată, având în vedere caracterul global al schimbărilor climatice și al declinului biodiversității, Avocatul Poporului subliniază necesitatea consolidării cooperării internaționale și intersectoriale, inclusiv cu mediul de afaceri și societatea civilă, pentru valorificarea expertizei și resurselor disponibile.

Cazuistica examinată de Avocatul Poporului în anul 2025 în acest domeniu evidențiază necesitatea unei abordări preventive, sistemice și bazate pe drepturile omului în gestionarea problemelor de mediu și de sănătate publică. Aceasta subliniază obligația autorităților publice de a institui mecanisme clare, eficiente și coordonate, capabile să prevină, să gestioneze și să

remedieze situațiile cu impact asupra exercitării drepturilor fundamentale. Intervențiile Avocatului Poporului au contribuit la clarificarea responsabilităților instituționale și la inițierea unor demersuri orientate spre consolidarea și perfecționarea cadrului normativ aplicabil.

Pe parcursul anului, Avocatul Poporului s-a sesizat din oficiu, în urma confirmării prezenței virusului de Pestă Porcină Africană din probele recoltate de la porci domestici, precum identificării și mai multor focare. Avocatul Poporului a subliniat că aceste focare constituie un risc major atât pentru dreptul la un mediu înconjurător sănătos, cât și pentru dreptul la sănătate a cetățenilor, având potențialul de poluare a aerului, apelor și solului generat de procesele de sacrificare și înhumarea cadavrelor unui număr semnificativ de animale.

Ca urmare a demersurilor adresate autorităților publice centrale și locale, Ombudsmanul a solicitat verificarea mecanismelor de prevenire a unor asemenea cazuri, acțiunilor întreprinse în scopul lichidării consecințelor și dacă acestea au fost prevăzute și efectuate în conformitate cu standardele de sănătate și legislația în vigoare; măsurile ce urmau a fi întreprinse în vederea achitării despăgubirilor pentru daunele materiale cauzate agenților economici și eliminării consecințelor cu analiza dacă există riscuri ecologice legate de înhumarea acestui număr mare de porci. Autoritățile au prezentat un set de răspunsuri care au confirmat siguranța acțiunilor întreprinse atât pentru mediu înconjurător cât și pentru cetățenii care aveau domiciliul în proximitatea focarelor identificate.

O altă cauză examinată vizează sesizarea adresată OAP, din partea Asociației Obștești "Omul Sfințește Locul" în care a fost semnalată lipsa de reacție a autorităților în acțiunile de defrișare a arborilor și salubritatea mediului înconjurător în apropierea clădirilor părăsite cu destinație socială, grădinița și școala din centrul localității. În acest sens, Avocatul Poporului a recomandat administrației publice locale obținerea autorizației pentru efectuarea în termeni proximi a lucrărilor de tăiere a arborilor și arbuștilor, astfel încât să fie reduse riscurile de incendii și încălcarea dreptului la un mediu înconjurător sănătos pentru locuitori; identificarea și implementarea unor soluții adecvate pentru prevenirea depozitării deșeurilor în locuri interzise.

Intervenția Ombudsmanului s-a realizat inclusiv în cadrul examinării **problemei poluării fonice**, unde au fost supuse analizei 2 cazuri de încălcare a dreptului la sănătate, la un mediu înconjurător sănătos și a dreptului la viață privată prin inacțiunile autorităților publice de a preveni și contracara acțiuni de tulburare a liniștii pe timpul nopții provocate de activitatea unităților de alimentație publică (restaurante, cafenele, situate în proximitatea blocurilor locative care se transformă în cluburi de noapte) și de zgomotele provocate de vecini în blocurile locative.

Ombudsmanul a constatat imposibilitatea în unele cazuri de acumulare a probatoriului în situațiile de poluare fonică precum și sancțiunile contravenționale insuficiente pentru descurajarea unor astfel de acțiuni, în special în cazurile poluării comise de agenți economici. După sesizarea autorităților și constatarea violării drepturilor, Avocatul Poporului a decis că problema afectează drepturile mai multor persoane și necesită o abordare mai complexă prin colaborarea interinstituțională și intervenția tuturor autorităților implicate. În aceste cazuri, pe lângă *Avizul cu recomandări* expediat în cazul individual, în baza unei Note analitice, Avocatul Poporului a transmis Ministerului Justiției și altor autorități o Propunere de perfecționare a cadrului normativ în domeniul prevenirii și combaterii poluării fonice.

Ca urmare, Avocatul Poporului **RECOMANDĂ**:

RECOMANDAREA 1.12.1: Ministerul Mediului să integreze explicit abordarea bazată pe drepturile omului în politicile de mediu și climă, prin corelarea documentelor de politici publice cu obligațiile internaționale asumate de Republica Moldova privind dreptul la un mediu curat, sănătos și durabil.

RECOMANDAREA 1.12.2: Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale să accelereze conectarea populației, în special din mediul rural, la sisteme centralizate de alimentare cu apă potabilă și canalizare, precum și asigurarea funcționării durabile a stațiilor de epurare a apelor uzate.

RECOMANDAREA 1.12.3: Ministerul Mediului să consolideze monitorizarea și controlul calității apelor de suprafață, prin măsuri de reducere a poluării râurilor mici și a bazinelor acvatice utilizate pentru alimentarea cu apă și irigații.

RECOMANDAREA 1.12.4: Ministerul Afacerilor Interne să inițieze modificarea cadrului normativ și să intensifice controlul respectării legislației cu privire la utilizării produselor pirotehnice, inclusiv prin limitarea sau interzicerea utilizării acestora în perioadele de sărbători, având în vedere impactul negativ asupra mediului, sănătății și siguranței publice.

1.13: Drepturile omului și afacerile

Prioritatea nr. 10. “Eforturile de dezvoltare socială și economică a țării sunt ancorate ferm în standardele și principiile drepturilor omului” din Programul de dezvoltare strategică al Oficiului Avocatului Poporului pentru anii 2023 – 2030

Respectarea drepturilor omului în activitățile economice este esențială pentru o dezvoltare durabilă. În lipsa unor garanții adecvate, pot apărea riscuri de încălcare, iar statul trebuie să asigure un cadru eficient de prevenire și remediere. Pentru Republica Moldova, alinierea la standardele internaționale și la *acquis*-ul UE în domeniul conduitei responsabile în afaceri face parte din procesul de integrare europeană.

În acest context, în cadrul Memorandumului de înțelegere 2024–2025 dintre Oficiul Avocatului Poporului și Institutul Danez pentru Drepturile Omului a fost inclusă o componentă dedicată afacerilor și drepturilor omului, fiind elaborată **Evaluarea națională de bază privind afacerile și drepturile omului în Republica Moldova**²⁰⁴. Studiul analizează implementarea Principiilor Directoare ale ONU privind Afacerile și Drepturile Omului²⁰⁵, structurate pe trei piloni: obligația

²⁰⁴ Evaluarea națională de bază privind afacerile și drepturile omului în Republica Moldova. Disponibil la:

<https://ombudsman.md/evaluarea-nationala-de-baza-privind-afacerile-si-drepturile-omului-in-republica-moldova/>

²⁰⁵ Principiile Directoare privind Afacerile și Drepturile Omului în limba română. Disponibil la: https://ier.gov.ro/wp-content/uploads/2021/11/ONU-GuidingPrinciplesBusinessHR_RO.pdf

statului de a proteja, responsabilitatea întreprinderilor de a respecta drepturile omului și accesul la remedii efective, evidențiind principalele constatări în acest domeniu.

Cadrul legal și de politici complex și în mare parte aliniat la standardele internaționale.

Deși Constituția și cadrul normativ oferă o bază solidă pentru protecția drepturilor omului, aplicarea acestora în domeniul afacerilor rămâne fragmentată. Această situație se reflectă și în politicile economice, inclusiv în domeniile investițiilor, muncii și achizițiilor publice. Chiar dacă reglementările sectoriale nu prevăd expres obligația de diligență în domeniul drepturilor omului, ele pot constitui un punct de plecare pentru dezvoltarea unor reglementări clare sau pentru adoptarea unui Plan Național de Acțiune privind Afacerile și Drepturile Omului.

Diligența necesară și responsabilitatea companiilor nu este consfințită într-un cadru legal, iar practicile în acest sens sunt sporadice. Cadrul național nu stabilește obligații explicite pentru întreprinderi privind diligența necesară în domeniul drepturilor omului. În lipsa unor cerințe legale, doar un număr redus de companii mari abordează sporadic acest aspect, prin politici de responsabilitate socială fragmentare și fără mecanisme clare de raportare. În același timp, întreprinderile mici și mijlocii se confruntă cu resurse și capacități limitate, ceea ce reduce posibilitatea de a preveni și gestiona riscurile asupra drepturilor omului.

Există anumite remedii pentru cazuri de abuz în domeniul afacerilor și în ceea ce privește drepturile omului, dar rămân provocări legate de eficiența acestora. Deși răspunderea companiilor este reglementată prin legislația civilă, penală, a muncii și contravențională, mecanismele de reparare rămân puțin eficiente, afectând încrederea persoanelor în accesul la remedii. În același timp, mecanismele extrajudiciare, precum medierea, Consiliul pentru egalitate și Avocatul Poporului, au competențe limitate în repararea prejudiciilor și sunt insuficient utilizate.

Sectoarele cu risc sporit din perspectiva afacerilor și a drepturilor omului. Din perspectiva respectării drepturilor omului în activitatea economică, sectoare precum agricultura, construcțiile și HoReCA rămân marcate de muncă informală și condiții precare de muncă, iar datele arată că 20,6% dintre toți lucrătorii activi muncesc informal, în agricultură nivelul ajungând la 64,4%, iar în construcții la 63,3%, fără protecție socială sau garanții legale. În sectorul HoReCa, 44% dintre companii raportează salarii „în plic”, iar alte 30% confirmă existența fenomenului, în timp ce 33% dintre companii consideră că plățile salariale neoficiale sunt răspândite „mult” sau „în aproape fiecare companie”, iar o cincime apreciază că evaziunea fiscală este prezentă la scară largă. Totodată, în agricultură salariile „în plic” ating 56,2%, cel mai ridicat nivel dintre toate sectoarele analizate.

Situația zilierilor evidențiază o vulnerabilitate accentuată: un zilier, chiar dacă muncește toate cele 90 de zile legale, câștigă aproximativ 1.500 lei/lună, sub minimul de existență. În anul 2024 au fost înregistrați 12.619 zilieri, însă fără date dezagregate privind vârsta, sexul sau vulnerabilitatea, ceea ce limitează posibilitatea unor intervenții de politici publice țintite. Întreprinderile de stat nu aplică sistemic standarde de sustenabilitate, iar achizițiile publice nu includ criterii privind drepturile omului, generând riscuri de muncă forțată, discriminare și condiții nesigure.

În sectorul IT persistă probleme legate de externalizări, lipsa contractelor clare și protecția insuficientă a muncii la distanță și a datelor.

Zona afectată de conflict. În regiunea transnistreană, vidul de reglementare și accesul limitat al instituțiilor de control sporesc riscurile de încălcări, iar mecanismele de protecție și remediere sunt aproape inexistente.

Pe lângă constatări, Studiul include recomandări pe domenii-cheie pentru protecția drepturilor omului în activitățile economice, cu accent pe consolidarea cadrului instituțional și crearea unui mecanism național de coordonare în domeniul afacerilor și drepturilor omului. Recomandările vizează, de asemenea, securitatea și sănătatea în muncă, combaterea muncii informale, egalitatea și nediscriminarea, dreptul la un mediu sănătos, responsabilitatea întreprinderilor și asigurarea accesului efectiv la remedii, inclusiv în zonele afectate de conflict.

În cele din urmă Avocatul Poporului **recomandă:**

RECOMANDAREA 1.13.1: Guvernul să inițieze și să coordoneze procesul de elaborare și adoptare a unui Plan național de acțiuni privind afacerile și drepturile omului, în conformitate cu Principiile Directoare ale ONU, care să asigure o abordare coerentă și intersectorială a obligațiilor statului de protejare a drepturilor omului în contextul activităților economice, inclusiv prin stabilirea unor responsabilități clare, indicatori de monitorizare și mecanisme de raportare.

RECOMANDAREA 1.13.2: Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării să consolideze cadrul normativ și de politici publice prin integrarea expresă a obligației de diligență necesară în domeniul drepturilor omului pentru întreprinderi, cu accent pe sectoarele cu risc sporit, inclusiv prin dezvoltarea de ghiduri practice, măsuri de sprijin pentru întreprinderile mici și mijlocii și mecanisme de monitorizare a respectării drepturilor omului în activitatea economică.

1.14: Drepturile omului și digitalizarea

Prioritatea nr. 6. „Serviciile digitale și inteligența artificială respectă și facilitează realizarea drepturilor omului” din Programul de Dezvoltare Strategică a Oficiului Avocatului Poporului 2023-2030

Procesul de digitalizare are un impact major asupra societății, inclusiv în Republica Moldova, prin integrarea tehnologiilor digitale în domeniile sociale, economice și instituționale. Extinderea accesului la internet, dezvoltarea rețelelor sociale și utilizarea tehnologiilor emergente, precum inteligența artificială, au creat oportunități importante pentru dezvoltare și acces la informație, dar au generat și riscuri semnificative pentru protecția drepturilor omului. Printre acestea se numără probleme legate de protecția datelor cu caracter personal, supravegherea în mediul digital, discursul de ură, hărțuirea online și influențarea proceselor decizionale prin utilizarea sistemelor bazate pe inteligență artificială și analize de tip „big data”. Aceste evoluții impun o abordare responsabilă și adaptarea cadrului de protecție a drepturilor fundamentale la noile realități digitale.

Este imperativ să luăm act de faptul că digitalizarea, prin natura sa transfrontalieră și ritmul accelerat de evoluție tehnologică, constituie un domeniu a cărui reglementare riguroasă prezintă dificultăți majore pentru mecanismele legislative tradiționale. Această volatilitate normativă

impune abandonarea abordărilor izolate în favoarea unei colaborări multidisciplinare și intersectoriale, capabilă să integreze expertiza juridică cu cea tehnică, sociologică și etică. O guvernare digitală eficientă necesită, așadar, un dialog constant între autoritățile de reglementare, sectorul privat și societatea civilă, pentru a cristaliza un cadru juridic rezilient, care să nu inhibe inovația, dar să garanteze preeminența dreptului și protecția drepturilor fundamentale în spațiul virtual.

În acest context, Oficiul Avocatului Poporului, cu suportul Institutului Danez pentru Drepturile Omului²⁰⁶, în baza Memorandumului de înțelegere pentru perioada 2024–2025, a elaborat și publicat „**Studiu de evaluare a impactului digitalizării asupra drepturilor omului în Republica Moldova**”²⁰⁷. Studiul analizează tranziția digitală a Republicii Moldova din perspectiva drepturilor omului și a statului de drept, evaluând impactul reformelor în curs asupra exercitării drepturilor fundamentale și identificând repere pentru dezvoltarea cadrului legislativ. Analiza, fundamentată pe date și evidențe, oferă factorilor de decizie recomandări operaționale menite să valorifice beneficiile digitalizării și să reducă riscurile asociate. Totodată, studiul examinează coerența cadrului normativ și instituțional în raport cu obligațiile constituționale și internaționale ale statului, inclusiv Convenția Europeană a Drepturilor Omului și jurisprudența CtEDO, evidențiind riscurile sistemice și necesitatea consolidării unei guvernante digitale centrate pe drepturile omului.

Principala constatare a studiului vizează **caracterul fragmentat și neuniform al cadrului juridic în domeniul digitalizării**. Reglementările existente sunt dispersate în acte sectoriale și norme subsecvente, ceea ce generează garanții inegale pentru drepturile fundamentale, suprapuneri sau lacune de competență instituțională și o previzibilitate juridică redusă. În consecință, această situație afectează în mod direct exercitarea dreptului la viață privată și a dreptului la un recurs efectiv, în sensul articolelor 8 și 13 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului.

Totodată, studiul evidențiază amploarea și rapiditatea adoptării tehnologiilor bazate pe inteligență artificială la nivel național. În anul 2025, ChatGPT deținea 91,4% din cota de piață a chatbot-urilor mobile cu IA din Republica Moldova, urmat de Microsoft Copilot (3,5%) și Google Gemini (1,6%). Aceste date confirmă integrarea accelerată a soluțiilor digitale în viața cotidiană. În acest context, evoluțiile tehnologice impun o adaptare a cadrului normativ și instituțional de protecție a drepturilor fundamentale la noile realități digitale, fiind în același timp și o provocare pentru legislator.

Dreptul la viață privată și la protecția datelor cu caracter personal este identificat ca fiind unul dintre cele mai expuse riscurilor în contextul digitalizării. Studiul constată extinderea prelucrării datelor personale în cadrul serviciilor publice digitale și al registrelor de stat, fără existența unor mecanisme clare și accesibile care să permită persoanelor vizate controlul efectiv asupra datelor lor. Deși cadrul legal tinde spre alinierea la standardele europene, capacitatea instituțională de supraveghere și aplicare a normelor rămâne insuficientă, în special în domenii sensibile precum sănătatea, educația, justiția și protecția socială.

²⁰⁶ Institutul Danez pentru Drepturile Omului (DIHR). Disponibil la: <https://www.humanrights.dk/>

²⁰⁷ Studiu de evaluare a impactului digitalizării asupra drepturilor omului în Republica Moldova.

Disponibil la <https://ombudsman.md/studiu-de-evaluare-a-impactului-digitalizarii-asupra-drepturilor-omului-in-republica-moldova/>

În ceea ce privește **dreptul la libertate și securitate**, studiul evidențiază riscuri generate de utilizarea tehnologiilor de supraveghere, a accesului extins al autorităților la date și a instrumentelor de monitorizare digitală, în absența unor garanții procedurale solide. Studiul constată că mecanismele existente nu oferă garanții adecvate împotriva restricțiilor arbitrare ale exprimării și nu asigură un echilibru corespunzător între combaterea conținutului ilegal și protejarea discursului legitim, conform articolului 10 din Convenție.

Un aspect transversal îl constituie **principiul egalității și al nediscriminării**. În ceea ce privește guvernanta platformelor digitale, studiul constată o subdezvoltare a cadrului normativ comparativ cu standardele europene relevante, cu implicații directe asupra libertății de exprimare și accesului la informații. De asemenea, nu sunt garantate în mod sistematic cerințele privind accesibilitatea, paritatea lingvistică și existența unor alternative offline echivalente pentru serviciile publice esențiale, ceea ce amplifică riscul de discriminare indirectă a anumitor grupuri, inclusiv persoanele în vârstă, persoanele cu dizabilități, minoritățile lingvistice și comunitățile rurale.

Studiul relevă, de asemenea, **impactul digitalizării asupra drepturilor copiilor**, în special în contextul educației digitale și al expunerii în mediul online, subliniind lipsa unor mecanisme specializate de protecție și prevenție adaptate riscurilor digitale.

În același timp, nivelul de utilizare a inteligenței artificiale în mediul profesional rămâne redus comparativ cu alte state europene: doar 9% dintre specialiștii în resurse umane din Republica Moldova utilizează instrumente de IA, comparativ cu alte state precum ar fi Ungaria, 33% ceea ce indică atât un decalaj de maturitate digitală, cât și necesitatea reglementării proactive înaintea unei eventuale extinderi accelerate a utilizării.

În cele din urmă, studiu formulează recomandări concrete, centrate pe drepturi, care au fost adresate autorităților, pentru a asigura tranziția etică, incluzivă și conformă, asigurând consolidarea supravegherii, îmbunătățirea practicilor de protecție a datelor, reducerea decalajul digital și specificarea domeniilor prioritare pentru adoptarea de măsuri legislative.

În contextul expansiunii accelerate a digitalizării, prelucrarea și stocarea masivă a datelor cu caracter personal ridică provocări la adresa arhitecturii drepturilor omului, impunând o reevaluare a echilibrului între utilitatea tehnologică și inviolabilitatea vieții private. Utilizarea excesivă a datelor, adesea disproporționată în raport cu scopul colectării, poate genera mecanisme de supraveghere intruzivă și profilare automatizată. Din perspectivă juridică, stocarea nedeterminată sau nejustificată a datelor încalcă principiul „limitării stocării” și „minimizării datelor”, piloni centrali ai reglementărilor europene (precum GDPR).

Sub aspectul protecției drepturilor fundamentale, persistența datelor în infrastructuri digitale poate îngreuna exercitarea dreptului de a fi uitat și poate favoriza apariția unor practici discriminatorii. În acest context, cadrul juridic trebuie să asigure că procesele de digitalizare nu conduc la erodarea demnității umane, ci rămân conforme cu principiile legalității, necesității și proporționalității într-o societate democratică. Prin urmare, securitatea persoanei depinde de existența unor mecanisme eficiente de control și de tragere la răspundere a operatorilor de date, menite să prevină utilizarea sau exploatarea datelor personale fără consimțământ ori fără un temei juridic clar.

Concluzia generală este că, în Republica Moldova, transformarea digitală produce efecte semnificative asupra exercitării drepturilor omului, însă cadrul juridic și instituțional nu oferă încă garanții suficiente pentru prevenirea și remedierea încălcărilor. Studiul subliniază necesitatea consolidării unei guvernante digitale centrate pe drepturile omului, prin adoptarea unui cadru normativ unitar, instituirea evaluărilor obligatorii de impact asupra drepturilor omului și asigurarea unor mecanisme efective de control, supraveghere și acces la remedii, ca condiție esențială pentru respectarea statului de drept în contextul digitalizării.

În contextul **Raportului anual privind respectarea drepturilor și libertăților omului în Republica Moldova pentru anul 2024**²⁰⁸, Avocatul Poporului a înaintat către **Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării (MDED) Recomandarea nr. 1.3.3**, prin care a solicitat asigurarea unui echilibru între inovația tehnologică și protecția drepturilor omului, prin reglementarea clară a utilizării inteligenței artificiale și a serviciilor digitale, astfel încât acestea să fie conforme cu standardele europene și internaționale în materie de drepturi fundamentale.

În vederea implementării acestei recomandări, MDED a comunicat că promovează un **model de digitalizare responsabilă**, centrat pe cetățean și pe respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. Principiile protecției datelor cu caracter personal, incluziunii digitale, siguranței în mediul online, transparenței și responsabilității administrative constituie piloni esențiali ai **Strategiei de Transformare Digitală 2023-2030**²⁰⁹, document programatic care ghidează procesele de modernizare digitală ale administrației publice.

În acest context, MDED a susținut extinderea serviciilor publice digitale de către **Agencia de Guvernare Electronică**, prin dezvoltarea și consolidarea platformelor integrate, în special a aplicației **EVO**, care oferă funcționalități extinse, interfețe intuitive și o integrare avansată a serviciilor publice. Implementarea acestor soluții a facilitat accesul rapid, sigur și eficient al cetățenilor și al mediului de afaceri la serviciile publice, contribuind la reducerea sarcinilor administrative, la creșterea transparenței proceselor decizionale și la consolidarea securității datelor cu caracter personal.

Ca rezultate principale ale acestor acțiuni au fost înregistrate: sporirea accesibilității serviciilor digitale, reducerea timpului și a costurilor suportate de cetățeni, simplificarea procedurilor administrative, creșterea nivelului de încredere în instituțiile publice și consolidarea protecției datelor personale. Aceste progrese reprezintă un pas important în modernizarea administrației publice și în asigurarea respectării drepturilor fundamentale ale omului prin utilizarea tehnologiilor digitale.

În domeniul **guvernantei inteligenței artificiale**, Republica Moldova s-a angajat în promovarea unei abordări etice și responsabile, orientate spre respectarea drepturilor omului. În acest sens, în colaborare cu **UNESCO**, a fost inițiat procesul de elaborare a raportului de evaluare în baza **Metodologiei de Evaluare a Gradului de Pregătire (RAM) pentru etica inteligenței artificiale**,

²⁰⁸ Raportul anual privind respectarea drepturilor și libertăților omului în Republica Moldova în anul 2024. Disponibil la: <https://ombudsman.md/post-document/raport-anual-privind-respectarea-drepturilor-si-libertatilor-omului-in-republica-moldova-in-anul-2024/>

²⁰⁹ Strategia de Transformare Digitală 2023–2030. Disponibil la https://mded.gov.md/wp-content/uploads/2023/11/STD_RO.pdf

în vederea identificării lacunelor existente și formulării recomandărilor necesare pentru alinierea politicilor publice și a cadrului normativ național la standardele internaționale relevante.

În contextul dezvoltării domeniului inteligenței artificiale, MDED a inițiat mai multe demersuri menite să consolideze cadrul strategic și instituțional. Printre acestea se numără elaborarea Cărții Albe privind Inteligența Artificială și Guvernanța Datelor²¹⁰, document care conturează direcțiile de dezvoltare a politicilor naționale în domeniul inteligenței artificiale, precum și inițiativa de creare a platformei Moldova AI Hub²¹¹, destinată promovării inovației, cooperării între sectorul public, mediul academic și sectorul privat, precum și dezvoltării ecosistemului național de inteligență artificială.

Prin urmare, măsurile întreprinse de către Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării reflectă o implementare progresivă a Recomandării Avocatului Poporului nr. 1.3.3, prin inițierea acțiunilor relevante în domeniu. Totuși, Avocatul Poporului atrage atenția că provocările și riscurile potențiale asupra drepturilor și libertăților fundamentale ale omului persistă în continuare în contextul dezvoltării și utilizării tehnologiilor digitale, motiv pentru care este necesară menținerea unei abordări preventive și integrarea constantă a principiilor de protecție a drepturilor omului în procesul de elaborare și implementare a politicilor și reglementărilor în domeniu.

Ca urmare a celor menționate, Avocatul Poporului **recomandă**:

RECOMANDAREA 1.14.1: Parlamentul să modifice procedurile legislative interne astfel încât toate proiectele să de lege cu componenta digitală să fie însoțite de o evaluare obligatorie a impactului asupra drepturilor omului și protecției datelor.

RECOMANDAREA 1.14.2: Agenția de Guvernare Electronică, în cooperare cu Centrul Național pentru Protecția Datelor cu Caracter Personal și autoritățile publice competente, să asigure dezvoltarea și implementarea unor mecanisme clare, accesibile și eficiente în cadrul serviciilor publice digitale, prin care persoanele vizate să își poată exercita drepturile asupra datelor cu caracter personal, în special în sectoarele sensibile precum sănătatea, educația, justiția și protecția socială.

RECOMANDAREA 1.14.3: Ministerului Dezvoltării Economice și Digitalizării și Agenția de Guvernare Electronică să adopte măsuri pro active pentru a garanta accesibilitatea universală a serviciilor publice digitale, inclusiv prin respectarea cerințelor de accesibilitate pentru persoanele cu dizabilități, asigurarea parității lingvistice și menținerea unor alternative offline echivalente.

RECOMANDAREA 1.14.4: Ministerul Educației și Cercetării și Cancelaria de Stat să inițieze elaborarea politicilor și curriculum în scopul promovării educației digitale, pentru toate categoriile de populație.

²¹⁰ [POLICY PAPER] Cartea Albă privind Inteligența Artificială și Guvernanța Datelor – primul document cadru de politici al MDED. Disponibil la: <https://mded.gov.md/cartea-alba-privind-inteligența-artificială-si-guvernanța-datelor-primul-document-cadru-de-politici-al-mded/>

²¹¹ Moldova AI Hub – proiect național pentru accelerarea ecosistemului de inteligență artificială. Disponibil la: <https://cio.gov.md/ro/node/40972>

CAPITOLUL II. Drepturile copilului

2.1: Dreptul la viață, supraviețuire și dezvoltare

2.1.1. Moartea violentă în rândul copiilor. Suicidul.

Analiza datelor statistice privind cazurile de moarte violentă a minorilor în anii 2023–2025 (9 luni) indică un nivel constant al fenomenului, cu 43 de cazuri anual în 2023 și 2024 și 27 de cazuri în primele 9 luni ale anului 2025, ceea ce sugerează menținerea unei presiuni ridicate asupra sistemelor de prevenire și protecție a copilului.

Analiza distribuției cazurilor de moarte violentă²¹² a minorilor evidențiază că, în toți anii analizați, încălcarea regulilor de securitate a circulației (art. 264 Cod Penal) reprezintă principalul factor de risc letal pentru copii. În anul 2023, acest tip de infracțiune a generat 21 din 43 de cazuri, reprezentând aproximativ 49% din totalul deceselor violente ale minorilor. Alt comportament infracțional a fost determinarea sau înlesnirea sinuciderii (art. 150 Cod Penal) – 14% din cazuri, precum și componentele de infracțiuni derivate din neglijență medicală și îngrijire deficitară (art. 213 și art. 163 Cod Penal), care cumulativ au reprezentat peste 20% din total.

În anul 2024, ponderea cazurilor legate de siguranța rutieră a crescut semnificativ, ajungând la 27 din 43 de cazuri, ceea ce reprezintă aproximativ 63% din total, confirmând iminența și menținerea în clasament a riscurilor letale provenite din gestionarea traficului rutier. În același timp, cazurile de determinare sau înlesnire a sinuciderii s-au menținut la nivelul de 6 cazuri (circa 14%), indicând într-un mod îngrijorător la caracterul constant al problemei. În același timp, omorul intenționat a reprezentat aproape 5% din total.

În primele 9 luni ale anului 2025, din totalul de 27 de cazuri, 16 cazuri au fost asociate încălcării regulilor de securitate a circulației, ceea ce reprezintă aproximativ 59%, menținând acest factor drept principalul risc letal. Se remarcă, totodată, creșterea ponderii relative a infracțiunilor de neglijență medicală (4 cazuri – circa 15%), precum și persistența, chiar dacă cu un număr mai mic, a cazurilor de omor intenționat (7%) și determinare la sinucidere (4%), ceea ce confirmă caracterul multifactorial al mortalității violente a copiilor și necesitatea unor intervenții diferențiate pe tipuri de risc și grupe de vârstă.

Tabel nr. 1. Cazuri de moarte violentă înregistrate, clasificate pe ani

Articol Cod Penal	2023	2024	2025 (9 luni)	total
Art. 145 (Omor intenționat)	3	2	2	7
Art. 147 (Pruncucidere)	-	-	1	1
Art. 149 (Lipsire de viață din imprudență)	3	-	1	4

²¹² Analiza este efectuată în temeiul informației prezentate de IGP prin scrisoarea nr. 34/11-76 din 10.02.2026

Art. 150 (Determinarea/înlesnirea sinuciderii)	6	6	1	13
Art. 151 (Vătămare gravă)	1	-	-	1
Art. 163 (Lăsarea în primejdie)	4	3	2	9
Art. 213 (Neglijență medicală)	5	2	4	11
Art. 257 (Construcții/obiective energetice)	-	2	-	2
Art. 264 (Siguranța circulației)	21	27	16	74
Art.329 (Neglijență în serviciu)	-	1	-	1
Total toate articolele	43	43	27	113

Sistematizarea datelor pe ani și categorii de vârstă evidențiază o concentrare constantă a cazurilor de moarte violentă în rândul adolescenților cu vârste cuprinse între 15 și 18 ani, această categorie reprezentând segmentul cel mai afectat în toți anii analizați. În anul 2023, din totalul de 43 de cazuri, 17 cazuri au vizat copii cu vârste între 15–18 ani, în timp ce 14 cazuri au fost înregistrate în categoria 7–14 ani, iar 12 cazuri au afectat copii cu vârsta de până la 6 ani. În anul 2024, structura pe vârste devine și mai accentuată: 22 de cazuri au fost înregistrate în categoria 15–18 ani, dintre care 12 cazuri la vârsta de 17 ani, reprezentând un vârf pronunțat al mortalității violente în rândul adolescenților. Categoria 7–14 ani a însumat 15 cazuri, iar copiii cu vârsta de până la 6 ani au fost implicați în 6 cazuri. Această evoluție confirmă o intensificare a riscurilor letale la adolescenții mai mari, corelată atât cu ponderea crescută a infracțiunilor rutiere, cât și cu menținerea unui număr constant de cauze penale pentru determinarea sau înlesnirea sinuciderii (art. 150 Cod Penal – 6 cazuri). În primele 9 luni ale anului 2025, din totalul de 27 de cazuri, 7 cazuri au vizat adolescenți cu vârste între 15–18 ani, 6 cazuri copii din categoria 7–14 ani, iar 14 cazuri copii cu vârsta de până la 6 ani. În același timp, menținerea, chiar și la un nivel numeric mai redus, a cazurilor de determinare sau înlesnire a sinuciderii confirmă faptul că adolescenții rămân un grup de risc prioritar, iar scăderea aparentă a numărului de cazuri în 2025 trebuie interpretată cu prudență, având în vedere perioada incompletă de raportare și dificultățile de identificare timpurie a comportamentelor suicidare asistate.

Tabel nr. 2. Tabel sintetic: Moarte violentă a minorilor pe ani și categorii de vârstă

Anul înregistrării	Copii până la 6 ani	Copii 7–14 ani	Adolescenți 15–18 ani	Total cazuri
2023	12	14	17	43
2024	6	15	22	43
2025 (9 luni)	13	7	7	27

Tabel nr. 3. Tabel expresie procentuală: Ponderea pe categorii de vârstă (% din total anual)

Anul înregistrării	Copii până la 6 ani (%)	Copii 7–14 ani (%)	Adolescenți 15–18 ani (%)	Total cazuri
2023	27,9% (12)	32,6% (14)	39,5% (17)	43
2024	14,0% (6)	34,9% (15)	51,1% (22)	43
2025 (9 luni)	48,1% (13)	25,9% (7)	25,9% (7)	27

Datele demografice indică o ușoară supra-reprezentare a victimelor de sex masculin pe întreaga perioadă analizată, mai accentuată în anul 2023 și diminuată progresiv în 2024–2025, ceea ce sugerează atât expunerea mai mare a băieților la riscuri externe, cât și o egalizare a vulnerabilităților de gen. Repartizarea teritorială relevă o dinamică diferită între mediul urban și cel rural: în 2023 prevalează mediul urban, în timp ce în 2024 și în primele 9 luni ale anului 2025 se constată o creștere semnificativă a incidenței în mediul rural. Este necesar a scoate în evidență cota procentuală a victimelor din mun. Chișinău, aceasta constituind de la 25% la 47,8% din numărul total de victime din mediul urban. Această evoluție poate fi explicată prin diferențe structurale privind accesul la servicii de prevenire, sănătate și suport psihosocial, calitatea infrastructurii și capacitatea de intervenție instituțională, ceea ce confirmă necesitatea unor măsuri de prevenire diferențiate, adaptate mediului de reședință și sensibile la dimensiunea de gen.

Tabel nr. 4. Cazuri dezagregate pe mediu de reședință și gen

Anul	Mediu urban	Mediu rural	Gen masculin	Gen feminin
2023	23 (din care 11 mun. Chișinău, 47,8%)	20	28	15
2024	9 (din care 3 mun. Chișinău, 33,3%)	34	22	21
2025 (9 luni)	8 (din care 2 mun. Chișinău, 25%)	19	14	13

Din totalul cazurilor de moarte violentă a minorilor, o pondere distinctă o constituie cazurile constatate drept **suicid**.

Datele analizate indică un nivel relativ constant al cazurilor pe perioada examinată, cu 8 cazuri în anul 2023, 9 cazuri în anul 2024 și 6 cazuri în primele 9 luni ale anului 2025²¹³, ceea ce sugerează persistența fenomenului, fără fluctuații majore, dar cu modificări relevante în structura demografică a victimelor. Din perspectiva vârstei, în anul 2023 se constată o prevalență a victimelor cu vârsta peste 14 ani (5 din 8 cazuri), în timp ce în anul 2024 toate cele **9** victime

²¹³ Analiza este efectuată în temeiul informației prezentate de IGP prin scrisoarea nr. 34/11-76 din 10.02.2026

aveau vârsta peste 14 ani, ceea ce confirmă vulnerabilitatea accentuată a adolescenților din această categorie de vârstă. Totodată, în primele 9 luni ale anului 2025 se observă o schimbare a structurii de vârstă - 4 victime cu vârstă până la 14 ani și doar 2 victime peste 14 ani. Ținând cont de faptul că indicatorul nu reflectă datele pentru 12 luni, nu le putem compara în mod finit cu datele din anii 2023 și 2024. Cu toate acestea, este evidentă o extindere a riscurilor către copii mai mici.

Din perspectiva genului, datele relevă o supra-reprezentare constantă a victimelor de sex masculin, mai pronunțată în anii 2023 și 2024 (6 băieți și 2 fete în 2023; 6 băieți și 3 fete în 2024), tendință frecvent asociată cu expunerea mai mare a băieților la comportamente de risc, presiuni sociale și factori externi²¹⁴. În anul 2025 (9 luni), distribuția pe gen devine echilibrată (3 victime de sex masculin și 3 de sex feminin), ceea ce poate indica fie o egalizare a vulnerabilităților de gen, fie particularități ale perioadei analizate. Per ansamblu, aceste date confirmă caracterul dinamic și multifactorial al fenomenului, subliniind necesitatea unor intervenții diferențiate pe grupe de vârstă, cu accent prioritar pe adolescenți, dar și cu o atenție sporită acordată copiilor sub 14 ani, precum și a unor măsuri sensibile la dimensiunea de gen.

Tabel nr. 5. Cazuri de suicid dezagregate pe gen și categorie de vârstă

An	Număr cazuri	Victime <14 ani	Victime >14 ani	Sex masculin	Sex feminin
2023	8	3	5	6	2
2024	9	0	9	6	3
9 luni 2025	6	4	2	3	3

Incidența după regiune și mediu de reședință evidențiază faptul că aceste cazuri sunt mai frecvente în rândul adolescenților, cu o prevalență mai mare în rândul băieților și în mediul rural, atestându-se pentru anul 2023 un număr de 3 cazuri în mediul urban, 5 cazuri mediu rural; pentru anul 2024 un număr de 3 cazuri mediu urban, 6 cazuri mediu rural; pentru 9 luni ale anului 2025 un număr de 1 caz în mediu urban iar 5 cazuri în mediul rural²¹⁵.

Tabel nr. 6. Incidența fenomenului suicidului după mediul de trai a victimei

An	Mediu urban	Mediu rural
2023	3 cazuri	5 cazuri
2024	3 cazuri	6 cazuri
2025 (9 luni)	1 caz	5 cazuri

În funcție de circumstanțele fiecărui caz, organele de urmărire penală au dispus fie pornirea urmăririi penale (a. 2023 - 5 cazuri; a. 2024 - 3 cazuri), cu încadrarea juridică corespunzătoare, fie refuzul pornirii acesteia (a. 2023 - 3 cazuri; a. 2024 - 6 cazuri; a. 2025 - 6 cazuri). Din cauzele în care urmărirea penală a fost inițiată în baza art. 150 Cod Penal (Determinarea sau înlesnirea sinuciderii), 5 cauze penale au fost încetate/clasate, iar altele 3 se află în gestiunea procurorului de caz, conform procedurilor legale.

²¹⁴ Analiza este efectuată în temeiul informației prezentate de IGP prin scrisoarea nr. 34/11-76 din 10.02.2026

²¹⁵ Analiza este efectuată în temeiul informației prezentate de IGP prin scrisoarea nr. 34/11-76 din 10.02.2026

Numărul relativ constant al cazurilor de determinare sau înlesnire a sinuciderii (art. 150 Cod Penal) în anii 2023–2024, urmat de o reducere ușoară în 2025, poate reflecta fie un rezultat primar al măsurilor de prevenire, fie un fenomen subraportat, ceea ce solicită de la autorități prudență în interpretare și necesitatea consolidării mecanismelor de identificare timpurie a riscurilor suicidare. În acest sens, Ombudsmanul Copilului salută adoptarea Instrucțiunii intersectoriale privind prevenirea și gestionarea comportamentului suicidar, aprobată prin Ordinul MEC nr. 842 din 04.06.2025 "Cu privire la aprobarea Instrucțiunii privind prevenția și postvenția comportamentului suicidar în mediul școlar", precum și a Protocolului clinic național „Comportamentul suicidar”, aprobat prin Ordinul Ministerului Sănătății nr. 973 din 24.10.2025, documente care instituie un cadru normativ coerent pentru identificarea timpurie a riscurilor, evaluarea multidisciplinară și intervenția coordonată în cazurile de comportament suicidar.

Totodată, Ombudsmanul Copilului își exprimă așteptarea legitimă că psihologii școlari, specialiștii din Structurile Teritoriale de Asistență Psihopedagogică și din Centrele Comunitare de Sănătate Mintală au beneficiat deja sau se află în proces de instruire conform algoritmilor și instrumentelor prevăzute în Protocolul clinic național și Ordinul MEC nr. 842 din 04.06.2025, inclusiv utilizarea scalelor standardizate de evaluare a riscului suicidar²¹⁶ (C-SSRS, SLAPP) și aplicarea planurilor individuale de intervenție²¹⁷.

Având în vedere sensibilitatea extremă a subiectului și riscul de recidivă (tentative) în rândul minorilor, Ombudsmanul copilului încurajează autoritățile competente să monitorizeze atent aplicarea practică a acestor mecanisme, pentru a preveni formalismul instituțional și reacțiile tardive, subliniind că protecția vieții copilului impune intervenții reale, prompte și coordonate, iar lipsa experienței necesare, conjugat cu deficiențe ale culturii organizaționale pot periclita în mod serios efortul de a asigura gestionarea corectă a asemenea cazuri.

Desigur, fără o analiză profesionistă a materialelor acumulate nu este posibil de făcut afirmații durabile și argumentate despre plenitudinea investigărilor, cu toate acestea, Ombudsmanul Copilului atrage atenția asupra obligației pozitive a statului de a asigura anchete din oficiu, prompte, independente, exhaustive și adecvate, capabile să conducă la identificarea și sancționarea celor responsabili, cu implicarea efectivă a victimei sau a familiei și cu o abordare sensibilă în cazurile care implică copii sau alte persoane vulnerabile²¹⁸. În acest sens, hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului din 5 februarie 2026 în cauza A.V. v. Republica Moldova (cererea nr. 40110/15) constituie un reper important pentru reevaluarea modului în care autoritățile naționale investighează situațiile ce pot implica suicid, determinare la sinucidere sau chiar omor premeditat.

Cauza indicată vizează decesul unei minore în urma unei căderi de la etajul 19, la 02 noiembrie 2013, în circumstanțe ce prezentau indicii serioase de violență sexuală, constrângere și consum de alcool, însă care nu au fost clarificate de autorități în cadrul anchetei penale.

În fond, Curtea a constatat încălcarea, sub aspect procedural, a art. 2 (dreptul la viață) și art. 3 (interzicerea tratamentelor inumane sau degradante) din Convenția Europeană privind Drepturile Omului, reținând deficiențe grave ale investigațiilor: eșuarea de a stabili cronologia evenimentelor,

²¹⁶ P. 15 din Ordinul MEC nr. 842 din 04.06.2025 "Cu privire la aprobarea Instrucțiunii privind prevenția și postvenția comportamentului suicidar în mediul școlar"

²¹⁷ *Ibidem*, p. 17

²¹⁸ Ghidul privind aplicarea art. 3 din Convenție. /Manuale privind drepturile omului, nr. 6/

neclarificarea circumstanțelor relațiilor sexuale și a consumului de alcool, neefectuarea expertizelor ADN din lipsă de echipament, omisiunea reaudierii persoanelor potențial implicate și tratarea prematură a decesului ca sinucidere voluntară și actului sexual forțat ca act sexual consimțit. Curtea, de asemenea, a constatat eșecul organului de urmărire penală de a comunica efectiv cu mama victimei și de a-i permite participarea reală la procedură, ceea ce a compromis caracterul suficient și transparent al anchetei.

În acest context, Ombudsmanul Copilului încurajează organele de urmărire penală să trateze orice deces al unui copil survenit în circumstanțe neclare ca pe o suspiciune serioasă, care impune investigare cu plenitudine, celeritate, imparțialitate și diligență sporită, conform standardelor stabilite de Curtea Europeană a Drepturilor Omului. Avocatul Poporului pentru drepturile copilului subliniază că un asemenea control efectiv asupra circumstanțelor decesului este posibil doar în cadrul unei urmăriri penale pornite și desfășurate în condițiile legii procesual-penale, care oferă instrumentele suficiente și necesare pentru administrarea completă a probelor, dispunerea expertizelor, identificarea eventualilor făptuitori și atragerea acestora la răspundere. Nerespectarea standardelor unei investigații eficiente nu doar că afectează grav drepturile fundamentale ale copilului și ale familiei acestuia, dar generează și riscuri reputaționale semnificative pentru Republica Moldova și, cel mai important, pierderea încrederii publice în sistemul de justiție.

În acest sens, Ombudsmanul Copilului evidențiază că prevenirea și investigarea eficientă a cazurilor de suicid, determinare sau înlesnire a sinuciderii necesită o cooperare reală și funcțională între organele de urmărire penală, instituțiile din domeniul sănătății, educației, asistenței sociale și protecției copilului, precum și o abordare interdisciplinară care să excludă formalismul, concluziile premature și acțiunile izolate, incompatibile cu obligația statului de a proteja viața și demnitatea copilului.

În contextul celor menționate, Ombudsmanul Copilului **RECOMANDĂ**:

RECOMANDAREA 2.1.1.1: Ministerul Afacerilor Interne și Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării, în colaborare cu autoritățile publice locale, să consolideze măsurile de prevenire a mortalității rutiere în rândul minorilor, prin planuri anuale interinstituționale orientate spre creșterea siguranței rutiere.

RECOMANDAREA 2.1.1.2: Ministerul Sănătății să instituie un mecanism de analiză a fiecărui caz de deces a copiilor din neglijență medicală, pentru a identifica lacunele sistemice și a preveni repetarea situațiilor similare, cu publicarea depersonalizată a raportului.

RECOMANDAREA 2.1.1.3: Ministerul Educației și Cercetării și Ministerul Sănătății să asigure implementarea efectivă și uniformă a mecanismelor prevăzute de instrucțiunile și protocoalele adoptate privind prevenirea și gestionarea comportamentului suicidar, inclusiv prin monitorizarea aplicării în practică.

RECOMANDAREA 2.1.1.4: Organele de urmărire penală din subordinea **Ministerului Afacerilor Interne și Procuratura** să poarte urmărirea penală pe faptul fiecărui caz de deces al unui copil în circumstanțe neclare și, prin atribuțiile și competențele sale procesuale, cu implicarea efectivă a victimei sau a familiei, să asigure investigații prompte, independente, exhaustive și adecvate, capabile să conducă la identificarea și sancționarea celor responsabili.

RECOMANDAREA 2.1.1.5: Guvernul să instituie un mecanism de analiză anuală intersectorială a mortalității violente a minorilor, cu dezagregări pe tipuri de risc (rutier, suicidar, neglijență), pe criteriu de vârstă, gen, mediu, regiune, circumstanțe, alte criterii, astfel încât politicile să poată fi orientate pe zonele și categoriile cele mai vulnerabile.

2.2: Dreptul la sănătate

Situația în domeniul ocrotirii sănătății mamei și a copiilor este prezentată folosind unele date și informații din proiectul Programului național pentru protecția copilului pentru anii 2027-2030.

În contextul asigurării dreptului la sănătate, merită menționată activitatea Ombudsmanului Copilului din Republica Moldova, care, în calitate de Președinte al Rețelei Europene a Ombudsmanilor pentru Copii (European Network of Ombudspersons for Children, ENOC), a coordonat elaborarea raportului tematic anual al ENOC privind protecția și promovarea dreptului copiilor la sănătate fizică²¹⁹. Studiul a fost realizat în baza răspunsurilor primite de la 27 de instituții membre ale ENOC la un chestionar tematic, elaborat în procesul cercetării și consultat în cadrul unui grup de lucru compus din 16 reprezentanți ai instituțiilor membre. Totodată, subiectul a fost cercetat și de către tinerii membri ai Rețelei Europene a Tinerilor Consilieri (European Network of Young Advisors, ENYA)²²⁰. În baza rezultatelor studiului anual și a recomandărilor ENYA, Adunarea Generală a ENOC a adoptat un document de poziție publică privind dreptul copiilor la sănătate fizică²²¹.

Rezultatele studiului au constituit tema celei de-a 29-a Conferințe anuale a ENOC, organizată în perioada 17-18 septembrie 2025, la București, în colaborare cu Avocatul Poporului din România. Conferința a reunit Ombudsmani și Comisari pentru drepturile copilului din Europa și din afara ei, reprezentanți ai unor instituții europene și internaționale, profesioniști și experți în domeniu, precum și membrii Rețelei Europene a Tinerilor Consilieri. Evenimentul a oferit o platformă unică de schimb de opinii și bune practici pentru cele 44 de instituții membre ENOC, din 34 de țări ale Consiliului Europei, precum și pentru partenerii și actorii-cheie implicați în promovarea și protecția drepturilor copilului.

În ceea ce privește evoluțiile pe plan intern, în 2025, Republica Moldova a aderat la Platforma Globală pentru Accesul la Medicamentele pentru Cancerul Copilăriei (GPACCM), marcând un pas esențial în direcția asigurării accesului copiilor diagnosticați cu cancer la medicamente sigure, eficiente și de calitate.

Evoluții deosebit de importante în 2025, din perspectiva asigurării dreptului copiilor la sănătate, au constituit adoptarea Legii cu privire la exercitarea profesiei de psiholog, nr. 103/2025, și inițierea elaborării Strategiei Naționale în domeniul Drogurilor și Adicțiilor pentru anii 2026-2032.

În același timp, este îngrijorătoare creșterea ratei mortalității infantile, în special în mediul rural.

²¹⁹ENOC Synthesis Report: Protection and Promotion of Children's Right to Physical Health 2025. Disponibil la: <https://enoc.eu/wp-content/uploads/ENOC-Synthesis-Report-on-CR-to-physical-health-2025-FV.pdf>

²²⁰<https://enoc.eu/wp-content/uploads/ENYA-report-2025-FV-1.pdf>

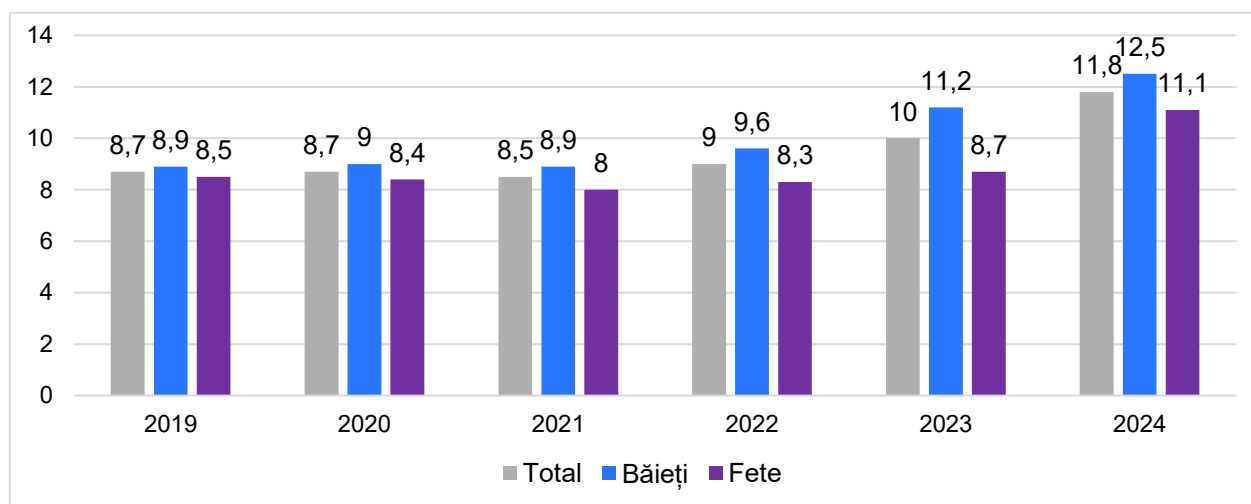
²²¹<https://enoc.eu/wp-content/uploads/ENOC-Position-Statement-on-CR-to-Physical-Health-2025-FV.pdf>

De asemenea, se atestă o creștere a numărului de cazuri privind unele boli prevenibile prin vaccinare, în special cazuri și focare de rujeolă. Această situație epidemiologică nefavorabilă este determinată inclusiv de scăderea acoperirii vaccinale. Actualmente, acoperirea vaccinală de 95% la vârstele țintă, prevăzute de Programul Național de Imunizări, este atinsă doar la vaccinarea BCG (tuberculoză).

2.2.1: Mortalitatea infantilă

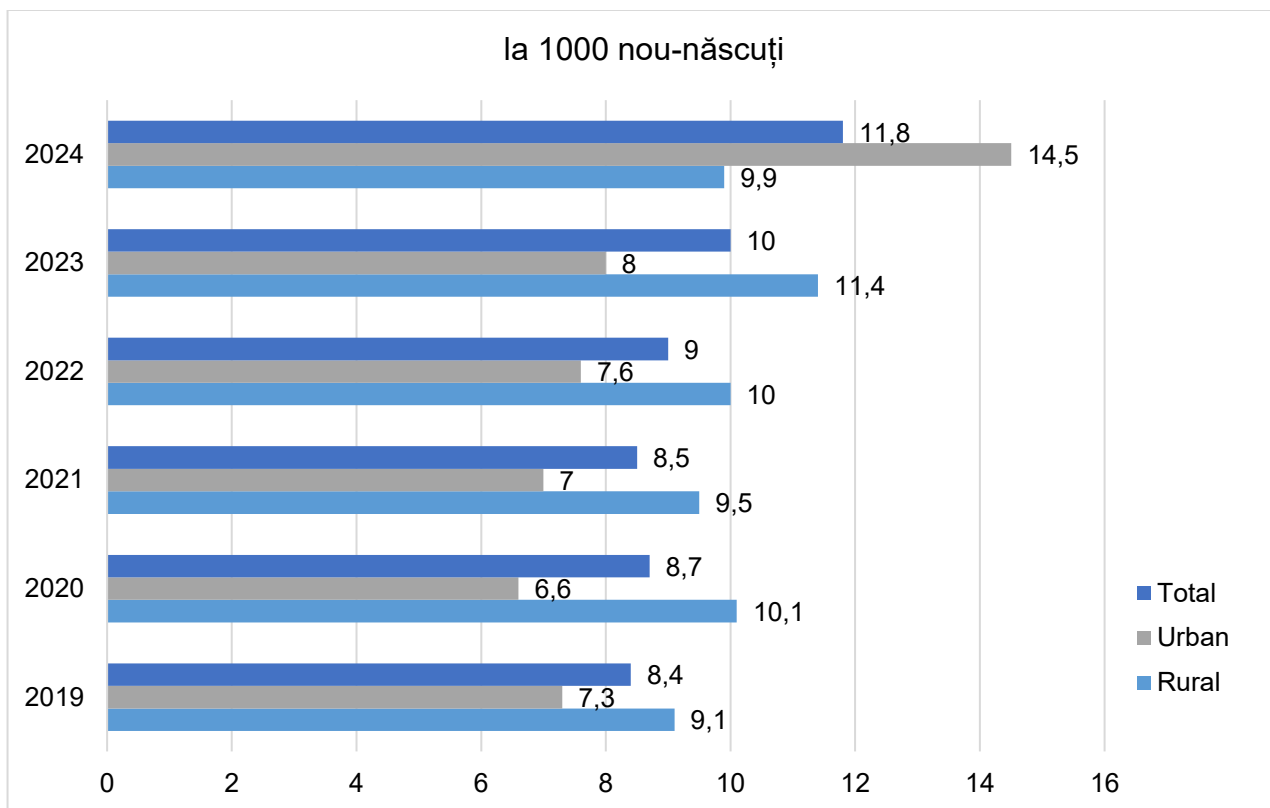
În momentul elaborării prezentului raport anual, datele privind mortalitatea infantilă în anul 2025 încă nu erau disponibile. O analiză realizată pentru perioada 2019-2024, denotă însă o creștere alarmantă a ratei mortalității infantile. În anul 2024, rata mortalității infantile a ajuns la 11,8 decese la 1000 de copii născuți-vii, comparativ cu 8,7 decese în 2019.

Tabel nr. 1. Rata mortalității infantile în perioada 2019-2024, sursa Biroul Național de Statistică, preluat din proiectul Programului național pentru protecția copilului pentru anii 2027-2030.

Statistică, preluat din proiectul Programului național pentru protecția copilului pentru anii 2027-2030.

²²² Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. Rata mortalității infantile pe sexe și medii, 1980–2024. Disponibil la: https://statbank.statistica.md/PxWeb/pxweb/ro/20%20Populatia%20si%20procese%20demografice/20%20Populatia%20si%20procese%20demografice_POP040/POP041100.px/?rxid=b2ff27d7-0b96-43c9-934b-42e1a2a9a774

Principalele trei cauze de deces al copiilor în vârstă de sub un an (stările care apar în perioada perinatală, anomalii congenitale și bolile aparatului respirator) s-au menținut de-a lungul perioadei 2019-2024²²³.

În acest context, Ombudsmanul Copilului **RECOMANDĂ**:

RECOMANDAREA 2.2.1.1: Ministerul Sănătății să realizeze o analiză cuprinzătoare a cauzelor creșterii ratei mortalității infantile și să elaboreze un plan de acțiuni în vederea adresării acestor cauze, care să țină cont de vulnerabilitatea sporită a copiilor din mediul rural.

2.2.2: Vaccinarea copiilor

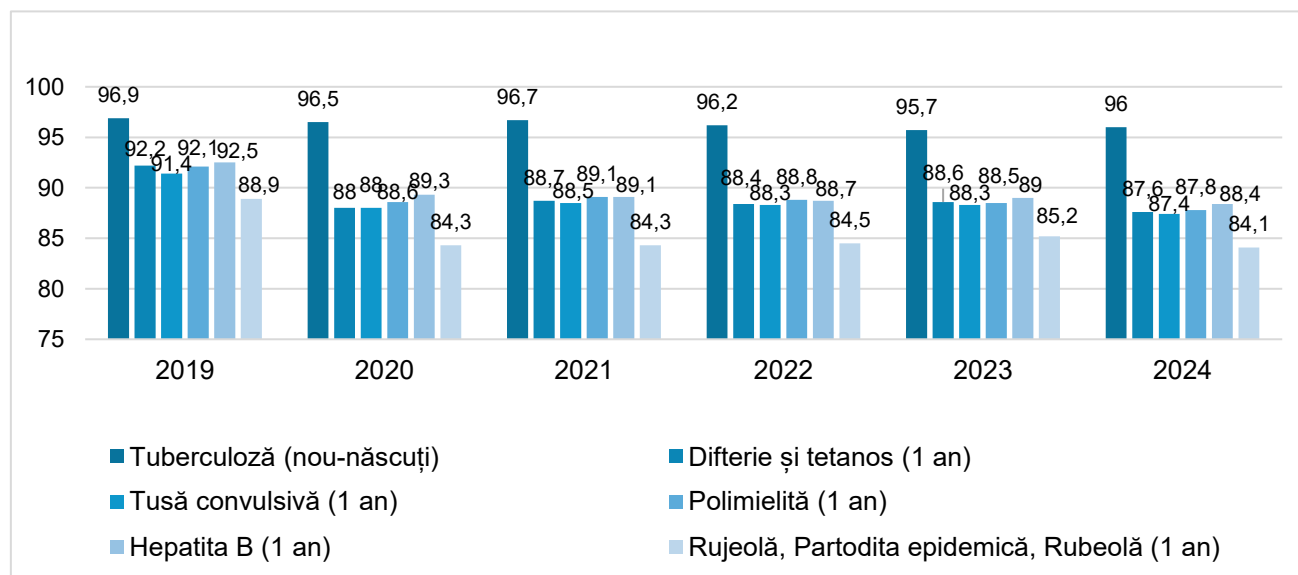
Vaccinarea este esențială nu doar pentru protecția individuală, ci și pentru prevenirea reapariției unor boli transmisibile la nivel de comunitate.

Situația epidemiologică nefavorabilă privind rujeola în mai multe țări din Europa, inclusiv în țările vecine, a favorizat importul infecției în țară. Astfel, în anul 2025, au fost înregistrate 193 de cazuri de rujeolă, inclusiv 11 de import. Comparativ, în anul 2024 au fost înregistrate 216 cazuri confirmate de rujeolă, în timp ce în 2023 au fost înregistrate doar 3 cazuri, iar în 2021 și 2022 nu s-a înregistrat niciun caz. Această creștere arată o agravare semnificativă a situației epidemiologice, determinată inclusiv de scăderea acoperirii vaccinale.

²²³ Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. Rata mortalității infantile pe sexe și medii, 1980–2024. Disponibil la: https://statbank.statistica.md/PxWeb/pxweb/ro/20%20Populatia%20si%20procese%20demografice/20%20Populatia%20si%20procese%20demografice_POP040/POP041100.px/?rxid=b2ff27d7-0b96-43c9-934b-42e1a2a9a774

O situație deosebit de alarmantă este reprezentată de cazurile la copii sub un an, care nu pot fi vaccinați conform schemei naționale de imunizare, deoarece nu au atins încă vârsta minimă pentru administrarea vaccinului. De exemplu, în anul 2025, au fost afectați 10 copii cu vârsta de până la 1 an, care încă nu au atins vârsta potrivită pentru imunizare împotriva rujeolei. Acești copii depind în mod direct de imunitatea colectivă pentru a fi protejați, iar scăderea ratei de vaccinare la nivel comunitar le pune sănătatea și viața în pericol.

Tabel nr. 1. Ponderea copiilor vaccinați preventiv în perioada 2019-2024 după tipul vaccinului, sursa Biroul Național de Statistică, preluat din proiectul Programului Național pentru Protecția Copilului pe anii 2027-2030.

Tabel nr. 2. Cuprinderea cu vaccinări în anul 2025, % (sursa: Ministerul Sănătății)

Nr. d/o	Vaccinările	Cuprinderea cu vaccinări, %		
		Republica Moldova total	Malul drept	Teritoriile de Est
A	Vaccinarea primară a copiilor cu vârsta 1 an			
1	Tuberculozei (BCG)	96,0	96,1	95,4
2	Poliomielitei (VPO)	84,3	84,7	80,1
3	Hepatitei virale B (HepB)	84,8	85,7	75,8
4	Difteriei, tetanosului și tusei convulsive (DTP)	83,8	84,4	77,8
5	Infecției cu Hib	83,6	84,4	75,0
6	Infecției cu rotavirusuri	68,6	76,0	0
7	Infecției cu pneumococi	73,9	79,0	23,9
8	Rujeolei, oreionului rubeolei (ROR)	79,2	79,4	77,5
B	Revaccinarea copiilor la vârsta de 3 ani			
9	Poliomielitei (VPO)	93,3	94,0	86,9

10	Difteriei, tetanosului și tusei convulsive (DTP)	92,7	93,6	84,1
C	Revaccinarea copiilor la vârsta de 7 ani			
11	Poliomielitei (VPO)	90,5	90,6	89,5
12	Difteriei și tetanosului	89,9	90,1	88,4
13	ROR	90,5	90,3	91,5
D	Revaccinare copiilor la vârsta de 15 ani			
14	Difteriei și tetanosului	88,8	88,5	91,3
15	ROR	88,4	87,8	92,9

Analizând datele de mai sus, constatăm că în perioada anilor 2019-2025 a fost înregistrată o scădere a numărului copiilor cu vârsta de 1 an vaccinați. Datele statistice demonstrează că acoperirea vaccinală de 95% la vârstele țintă, prevăzute de Programul Național de Imunizări, a fost atinsă doar la vaccinarea BCG (tuberculoză).

Reieșind din datele statistice, putem concluziona că activitățile realizate de către Ministerul Sănătății și partenerii, care au urmărit promovarea beneficiilor imunizărilor, combaterea dezinformării despre vaccinuri și a propagării mesajelor antivaccinare, deși importante și de apreciat, au avut rezultate limitate.

Un alt aspect important corelat cu vaccinarea copiilor ține de respectarea dreptului la educație. În conformitate cu Programul național de imunizări pentru anii 2023-2027, Ministerul Educației și Cercetării, prin intermediul instituțiilor de educație timpurie și celor de învățământ, cooperează cu instituțiile medicale în vederea admiterii în instituțiile de educație timpurie, în cele de învățământ și în colectivități doar a persoanelor vaccinate, conform Programului, cu excepția unor stări medicale rare care urmează a fi constatate, confirmate și documentate de către medicul de familie.

Prevederile Programului național de imunizări sunt în concordanță cu cele ale art. 52 alin. (6) din Legea 10-XVI din 3 februarie 2009 privind supravegherea de stat a sănătății publice, care prevede că admiterea copiilor în colectivități și instituții educaționale și de recreere este condiționată de faptul vaccinării lor profilactice sistematice.

În acest context, menționăm faptul că Curtea Constituțională a Republicii Moldova, prin Hotărârea nr. 26 din 30.10.2018, a confirmat constituționalitatea prevederilor art. 52, alin. (6) din Legea 10-XVI din 3 februarie 2009 privind supravegherea de stat a sănătății publice, în măsura în care nu le sunt aplicabile copiilor în privința cărora există contraindicații medicale argumentate și documentate. Pct. 65 și 66 ale Hotărârii Curții Constituționale stipulează că: "Curtea reține că statul Republica Moldova are un interes constrângător de a proteja copiii de bolile transmisibile, care constituie un pericol la adresa sănătății și a vieții lor. Statul Republica Moldova are, de asemenea, un interes constrângător de a proteja sănătatea publică, implicit sănătatea celor care nu pot fi vaccinați din motive justificate. Revendicările părinților care vor ca copiii lor nevaccinați și care pot fi vaccinați să poată participa la viața socială a comunității, prin admiterea în colectivitățile și în instituțiile educaționale și de recreere, au o pondere importantă, însă care nu depășește ponderea protecției sănătății publice." și "Mai mult, Curtea notează că tratamentul diferențiat al copiilor vaccinați, în comparație cu copiii nevaccinați, dar care pot fi vaccinați, din perspectiva admiterii lor în colectivități și în instituțiile educaționale și de recreere este, din acest punct de vedere, justificat în mod obiectiv și rezonabil."

În același sens s-a expus în nenumărate rânduri și Curtea Europeană a Drepturilor Omului (a se vedea, spre exemplu, Cauza Vavříčka și alții împotriva Republicii Cehe²²⁴).

Având în vedere atât rata scăzută de vaccinare, cât și situația epidemiologică nefavorabilă privind unele boli prevenibile prin vaccinare, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului a propus includerea subiectului vaccinării copiilor pe agenda Consiliului Național pentru Protecția Drepturilor Copilului (CNPDC) pentru anul 2025, ședință care nu a avut loc.

La ședința din 2025 a grupului de lucru ad-hoc a CNPDC, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului a relatat că, în cadrul întrevederilor cu autoritățile din domeniul ocrotirii sănătății, i-a fost adus la cunoștință faptul că există copii nevaccinați, fără contraindicații medicale, care au fost admiși în instituțiile de învățământ, contrar prevederilor legale. Deși reprezentanții autorităților din domeniul educației nu au recunoscut existența unor asemenea practici, aceștia au invocat lipsa unor alternative educaționale pentru copiii nevaccinați și necesitatea respectării dreptului la educație al tuturor copiilor.

Într-adevăr, Codul educației al Republicii Moldova, pe segmentul școlarizării obligatorii, nu prevede alternative educaționale pentru copiii care nu sunt admiși în instituțiile educaționale pentru că nu sunt vaccinați, când nu au contraindicații la vaccinare. Conform art. 27 alin. (1) și art. 29 alin. (1), învățământul primar și gimnazial se poate organiza ca învățământ la distanță, învățământ la domiciliu, doar pentru persoanele cu dificultăți de învățare cauzate de dizabilități. Deși statul Republica Moldova are marja de apreciere în privința admiterii în comunitățile educaționale a copiilor nevaccinați, fără contraindicații la vaccinare, pentru a proteja sănătatea publică, statul are totodată și obligația de a asigura dreptul la educație tuturor copiilor.

Suplimentar, este rezonabil de presupus că, printre părinții care refuză vaccinarea copiilor săi, există susținători ai învățării la domiciliu (homeschooling), caz în care măsura neadmiterii copiilor acestora în instituțiile educaționale contribuie la realizarea scopului urmărit de către părinți.

În acest context, este necesară raportarea la jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, care în mod consecvent a decis în favoarea marjei de apreciere a statului privind școlarizarea obligatorie a copiilor. Spre exemplu, în cauza Wunderlich c. Germaniei²²⁵, reclamantii au susținut că măsurile autorităților germane (retragerea parțială a autorității părintești și plasamentul temporar al copiilor) au constituit o ingerință disproporționată în dreptul lor la respectarea vieții de familie, garantat de Convenția Europeană a Drepturilor Omului, art. 8. Autoritățile germane au luat aceste măsuri deoarece părinții au refuzat în mod constant să își înscrie copiii la școală, optând pentru educația la domiciliu (homeschooling), practică interzisă de legislația germană, care prevede frecventarea obligatorie a școlii. Curtea a constatat că a existat într-adevăr o ingerință în exercitarea dreptului la respectarea vieții de familie, însă a apreciat că aceasta era prevăzută de lege, urmărea un scop legitim și era necesară într-o societate democratică. În analiza proporționalității, Curtea a subliniat că statele dispun de o marjă de apreciere în organizarea sistemului educațional și în impunerea frecventării obligatorii a școlii. De asemenea, Curtea a considerat că autoritățile naționale au avut motive relevante și suficiente pentru a interveni, întrucât refuzul persistent al părinților de a permite copiilor să frecventeze școala putea

²²⁴ Vavříčka și alții c. Republica Cehă, hotărârea CtEDO din 8 aprilie 2021. Disponibil la: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%5B%22001-209039%22%5D%7D>

²²⁵ Wunderlich c. Germania, hotărârea CtEDO din 10 ianuarie 2019. Disponibil la: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-188994%22%5D%7D>

afecta integrarea lor socială și dezvoltarea într-un mediu pluralist. În plus, Curtea a observat că măsura separării copiilor de familie a fost temporară și limitată la perioada necesară pentru a asigura evaluarea copiilor și înscrierea acestora în sistemul educațional, aceștia fiind returnați părinților după evaluare și obținerea acordului pentru școlarizare. În aceste condiții, intervenția autorităților a fost considerată proporțională cu scopul urmărit. În consecință, Curtea a decis, în unanimitate, că nu a existat o încălcare a art. 8 din Convenție. Hotărârea confirmă faptul că statele pot adopta măsuri ferme pentru a asigura respectarea obligației de școlarizare a copilului atunci când aceasta este considerată esențială pentru integrarea sa socială și este în interesul superior al copilului.

În concluzie, pentru protejarea sănătății publice, pe de o parte, dar și asigurarea respectării dreptului copiilor la educație, pe de altă parte, este necesară abordarea situației date intersectorial. Autoritățile urmează să identifice, prin cooperare intersectorială, soluții de reglementare și acțiuni ferme atunci când există drepturi în conflict, pentru a asigura respectarea interesului superior al copilului în fiecare dintre scenariile posibile și cazurile individuale.

Reieșind din cele expuse, Ombudsmanul Copilului **RECOMANDĂ**:

RECOMANDAREA 2.2.2.1: Ministerul Sănătății, în colaborare cu Ministerul Justiției, pornind de la analiza datelor privind acoperirea vaccinală și a situației epidemiologice privind bolile prevenibile prin vaccinare, să examineze oportunitatea reglementării vaccinării obligatorii și a sancționării contravenționale a părinților/ reprezentanților legali care nu-și vaccinează copiii.

RECOMANDAREA 2.2.2.2: Ministerul Educației și Cercetării să examineze oportunitatea reglementării și asigurării alternativelor educaționale pentru copiii care nu sunt admiși în instituțiile educaționale din cauza lipsei vaccinării, în absența contraindicațiilor medicale. Dată fiind marja de apreciere a statului privind impunerea frecventării obligatorii a școlii (a se vedea, spre exemplu, hotărârea CtEDO în cauza Wunderlich c. Germaniei), coroborată cu condiționarea curentă a admiterii copiilor în instituții educaționale de faptul vaccinării profilactice sistematice, cu excepția cazurilor documentate în care vaccinarea este contraindicată medical, în cazul în care nu se consideră oportună reglementarea învățării la distanță sau la domiciliu (homeschooling) pentru aceasta și/sau alte categorii de copii, este necesară identificarea de soluții, prin cooperare intersectorială, în vederea responsabilizării părinților și luarea măsurilor convenite, astfel încât să fie asigurat dreptul la educație tuturor copiilor.

2.2.3: Circuitul ilicit și consumul de droguri

Introducere și context general

Circuitul ilicit de droguri reprezintă una dintre cele mai persistente amenințări la adresa sănătății publice și a siguranței copiilor, având un impact direct asupra exercitării dreptului la sănătate, educație și dezvoltare armonioasă.

Datele disponibile pentru perioada anilor 2024 și 2025 indică o creștere a fenomenului circuitului ilegal al drogurilor²²⁶. Conform Raportului Inspectoratului General al Poliției privind activitatea Poliției pentru anul 2025, se constată o creștere a infracțiunilor ce vizează drogurile sintetice și

²²⁶ Raportul poliției pentru 9 luni ale anului 2025, pag. 7 și Raportul de activitate a Poliției pentru 12 luni 2025, pag. 14

amestecurile de substanțe stupefiante, precum PVP, amfetaminele, MDMA și combinațiile acestora, substanțe caracterizate prin accesibilitate sporită, cost redus și efecte imprevizibile asupra sănătății, inclusiv în cazul minorilor.

Conform European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs (ESPAD) 2024²²⁷, publicat la 20 octombrie 2025, Republica Moldova a participat pentru prima dată la această cercetare internațională comparativă privind consumul de substanțe în rândul elevilor cu vârsta de 15-16 ani. Datele arată că 3,9% dintre adolescenții din Republica Moldova au declarat că au consumat droguri ilicite cel puțin o dată în viață, una dintre cele mai scăzute rate din Europa, comparativ cu o medie de aproximativ 13% la nivelul statelor participante.

Cu toate acestea, vârsta de debut (13-15 ani) este similară celei europene, ceea ce indică existența unui risc timpuriu, în special în contextul extinderii drogurilor sintetice și al distribuției în mediul online.

Tabel nr. 1. Consumul de droguri în rândul adolescenților²²⁸ (15–16 ani). Republica Moldova comparativ cu media europeană – ESPAD 2024

Indicator	Republica Moldova	Media ESPAD (Europa)	Observații relevante
Consum de droguri ilicite cel puțin o dată în viață	3,9%	~13%	Moldova se situează printre țările cu cea mai scăzută prevalență din ESPAD
Consum de canabis (lifetime)	2.5 %	~12%	Canabisul rămâne cel mai frecvent drog și în Moldova
Consum de alte droguri ilicite Ecstasy, amfetamine, methamthetamine - cumulat)	<1%	2–4%	Prevalență redusă, dar existentă
Vârsta tipică de debut al experimentării	13–15 ani	13–15 ani	Prag critic comun în Europa
Diferențe de gen (băieți > fete)	Prezente	Prezente	Model similar celui european

Riscuri specifice pentru copii, asociate consumului de droguri

²²⁷ EMCDDA, ESPAD Report 2024: Results from the European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs, October 2025, Chapter 4 "Illicit drug use", country tables (Annex), Republic of Moldova – lifetime prevalence of illicit drug use (3.9%).

²²⁸ EMCDDA, ESPAD Report 2024: Results from the European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs, October 2025, Chapter 4 "Illicit drug use", country tables (Annex), Republic of Moldova – lifetime prevalence of illicit drug use (3.9%). Tabel 8a, pag. 62

Studiile OMS²²⁹ arată că substanțele psihoactive produc modificări de durată ale funcționării creierului, afectând memoria, luarea deciziilor și autocontrolul, și cresc riscul tulburărilor de sănătate mintală, inclusiv depresie, anxietate și episoade psihotice.

Totodată, OMS subliniază că dependența de substanțe este o tulburare cronică și recidivantă, cu bază biologică și genetică²³⁰, și nu rezultatul unei lipse de voință sau al unui comportament deviant intenționat. În cazul copiilor și adolescenților, ale căror mecanisme de autocontrol sunt încă în formare, expunerea timpurie la substanțe amplifică riscul de dezvoltare a dependenței și de apariție a unor probleme de sănătate mintală pe termen lung, afectând astfel dreptul copilului la cel mai înalt nivel posibil de sănătate și la o dezvoltare armonioasă, garantat de Convenția ONU privind Drepturile Copilului (art. 24).

Conform cercetărilor OMS, printre factorii de risc pentru inițierea consumului se regăsesc: abuzul asupra copilului, problemele familiale, performanța școlară scăzută și depresia. Acești factori indică faptul că, în multe cazuri, copilul consumator se află deja într-o situație de vulnerabilitate socială și emoțională. În acest context, abordarea exclusiv sancționatorie a copilului consumator riscă să agraveze efectele traumelor existente și să accentueze excluderea socială, în loc să ofere protecție și recuperare, contrar obligațiilor statului de a proteja copilul împotriva tuturor formelor de violență și exploatare (art. 19 și art. 39 din Convenția ONU privind drepturile copilului).

Datele comparative ale ESPAD 2024²³¹, coordonat de European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, confirmă că debutul consumului de droguri are loc, în medie, între 13 și 15 ani, vârstă asociată cu un risc sporit de consum problematic ulterior. Chiar și în contextul unei prevalențe declarate scăzute, consumul experimental în adolescență este corelat cu abandonul școlar, performanțe educaționale reduse și cu o probabilitate mai mare de implicare în comportamente infracționale, aspect evidențiat constant în rapoartele europene privind drogurile și delincvența juvenilă.

Tendențe generale ale infracțiunilor legate de droguri. Dimensiunea fenomenului în rândul minorilor.

Potrivit Inspectoratul General al Poliției, în perioada anului 2025, au fost înregistrate 1301 infracțiuni legate de droguri. Comparativ cu aceeași perioadă a anului 2024, se atestă o creștere cu 268 cazuri, sau cu 25,9%, a acestui tip de infracțiuni. Din numărul indicat, de către minori, au fost comise în anul 2024 – 18 infracțiuni și în anul 2025 – 17 infracțiuni (8 infracțiuni privind circulația ilegală a drogurilor fără scop de înstrăinare, 8 infracțiuni privind circulația ilegală a drogurilor în scop de înstrăinare, 1 infracțiune privind organizarea ori întreținerea speluncilor pentru consumul drogurilor sau etnobotanicelor).

Una dintre infracțiunile mai frecvent comise este circulația drogurilor fără scop de înstrăinare (Art. 217 Cod penal). De acest gen au fost înregistrate cauze după cum urmează: 760 (2023), 742 (2024; -2,4%) și 811 (2025; +9,3% față de 2024). Lucrurile stau altfel în ceea ce privește circuitul ilegal de droguri cu scop de înstrăinare (Art. 217¹ Cod penal). Numărul cazurilor de acest gen crește semnificativ: 204 (2023), 300 (2024; +47,1%), 425 (2025; +41,7%). Astfel, indicatorii scot

²²⁹ WHO, Neuroscience of Psychoactive Substance Use and Dependence, 2004.

²³⁰ WHO, Neuroscience of Psychoactive Substance Use and Dependence, 2004, pag. 7.

²³¹ European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (EMCDDA), ESPAD Report 2024: Results from the European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs, October 2025.

În evidență creșterea cazurilor de distribuție care în expresie procentuală crește de la 26,8% în 2023 la 52,4% în 2025 dintre totalul cazurilor celor două categorii. În același timp, cazurile de întreținere a speluncilor pentru consumul ilicit de droguri (Art. 219 Cod penal) au înregistrat o explozie numerică: de la 12 (2023), 18 (2024; +50,0%) la 92 (2025; +411,1%)²³², ceea ce atestă o răspândire rapidă a locurilor de consum. Convertind cifrele în tendințe, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului statuează asupra două aspecte suficient de conturate ale circuitului ilicit de droguri: a) creșterea cazurilor de distribuție ilegală are loc concomitent cu b) creșterea locurilor pentru consumul ilegal de droguri.

Tabel nr. 2. Dinamica cazurilor legate de circuitul ilicit de droguri. Cota cazurilor cu implicarea minorilor.

Indicator poliție	2023 (total / minori/cota din total)	2024 (total / minori/cota din total)	2025 (total / minori/cota din total)
Art. 217 CP (fără scop de înstrăinare)	760 / 6 (0,78%)	742 / 10 (1,34%)	811 / 8 (0,98)
Art. 217 ¹ CP (în scop de înstrăinare)	204 / 2 (0,98%)	300 / 8 (2,66%)	425 / 8 (1,88%)
Art. 219 CP (org. speluncilor)	12 / 0	18 / 0	92 / 1
Art. 87 CC (cultivare ilegală)	82 / 1	110 / 0	74 / 0
Art. 85 CC alin. (1) (posesie mică)	3317 / 54 (1,62%)	4200 / 62 (1,47%)	5626 / 47 (0,83%)
Art. 88 CC alin. (1) (minor sub influență)	44 / 0	48 / 1	39 / 0

O analiză aprofundată a indicatorilor privind art. 217 Cod penal (circuitul ilegal de droguri *fără scop de înstrăinare*) și art. 217¹ Cod penal (circuitul ilegal de droguri în scop de înstrăinare) evidențiază o dinamică diferită a volumului total de cauze, dar un model comun în ceea ce privește tratamentul aplicat minorilor. În cazul art. 217 Cod penal, numărul total de cauze a înregistrat o ușoară scădere în 2024 (742 față de 760 în 2023), urmată de o creștere în 2025 (811). Minorii au fost implicați în 6 cazuri (2023), 10 cazuri (2024) și 8 cazuri (2025). Totodată, indicii circuitului ilegal de droguri *în scop de înstrăinare* (art. 217¹ Cod penal) arată o creștere accentuată a volumului total de cauze, de la 204 în 2023 la 425 în 2025, iar numărul minorilor implicați a crescut de la 2 cazuri (2023) la 8 cazuri în 2024 și 2025²³³. Cu referire la ambele componente, anul 2024 evidențiază cele mai mari cote de participare a minorilor – 1,34% din numărul total de cazuri de circuit fără scop de înstrăinare și 2,66% din numărul total de cazuri de circuit al drogurilor în scop de înstrăinare.

Avocatul Poporului pentru drepturile copilului atrage atenția că, pentru ambele categorii de infracțiuni, aproape toate cauzele cu minori au fost trimise în judecată, iar aplicarea mecanismelor

²³² Analiza este efectuată în temeiul informației prezentate de IGP prin scrisoarea nr. 34/11-76 din 10.02.2026, Anexa nr. 1.

²³³ Analiza este efectuată în temeiul informației prezentate de IGP prin scrisoarea nr. 34/11-76 din 10.02.2026, Anexa nr. 2 și Anexa nr. 3.

de dejudiciarizare cu liberare de răspundere penală (art. 53-54 Cod penal) este fie redusă (în 2023 – 2 cazuri, în 2024 – 1 caz pentru comiterea infracțiunii prevăzute de art. 217 Cod penal), fie inexistentă (în 2025 la ambele articole). Această practică indică o orientare predominant represivă, indiferent dacă fapta privește păstrarea drogurilor fără scop de înstrăinare sau punerea lor în circulație.

Lipsa aplicării măsurilor de dejudiciarizare în ambele categorii de cauze poate avea la bază varii explicații, de fiecare dată, însă trebuie de luat în calcul riscul unei criminalizări accentuate a minorilor, inclusiv în situații care ar putea fi aplicabile măsuri educative, terapeutice sau comunitare. În condițiile în care datele oficiale indică o tendință descendentă a alternativelor prevăzute de lege, se recomandă o analiză interinstituțională urgentă privind proporționalitatea răspunsului penal în cauzele cu minori, cu accent pe aplicarea mecanismelor prevăzute de art. 53-54 Cod penal și pe dezvoltarea unor practici clare de evaluare psiho-socială înainte de trimiterea cauzei în judecată. Consolidarea conlucrării și coordonării măsurilor între poliție, procuratură și serviciile de protecție a copilului ar permite ca răspunsul statului să fie nu doar ferm, ci și orientat spre reintegrare și prevenirea recidivei.

Contravenția prevăzută la art. 85 alin. (1) Cod Contravențional (Procurarea sau păstrarea drogurilor în proporții mici sau consumul fără prescripție medicală) reflectă cel mai mare volum numeric și o creștere substanțială a indicatorilor: 3317 contravenții constatate în 2023, 4200 în 2024 (+26,6% față de 2023) și 5626 în 2025 (+34,0% față de 2024)²³⁴. Numărul contravențiilor comise de către minori crește de la 54 (2023) la 62 (2024; +14,8%) și scade la 47 (2025; -24,2%).

Tabel nr. 3. Dinamica contravențiilor prevăzute de art. 85 Cod Contravențional

An	Contravenții constatate	Creștere față de anul precedent (%)	Contravenienți minori, nr./%	Evoluția nr. de contravenienți (%)
2023	3317	-	54 (1,63%)	—
2024	4200	+26,6%	62 (1,48%)	+14%
2025	5626	+34,0%	47 (0,84%)	-24%

Chiar dacă ponderea contravenienților minori în total scade (de la aproximativ 1,63% în 2023 la 0,84% în 2025), valoarea absolută rămâne semnificativă pentru un fenomen care afectează direct sănătatea și siguranța copiilor.

Un alt aspect examinat de Ombudsmanul Copilului este gradul de siguranță al copiilor în raport cu comportamentul adulților, în special, al părinților sau al persoanelor cu care copiii se află în raport de subordonare. Datele referitoare la contravenția prevăzută de art. 88 CC (Aducerea minorului la starea de ebrietate produsă de alcool sau de alte substanțe) arată o ușoară creștere a contravențiilor constatate în 2024 (48 față de 44 în 2023), urmată de o scădere în 2025 (39 cazuri). În 4 cazuri (2025), 7 (2024) și 6 (2023), subiecți ai contravenției au fost fie părinții, fie alte persoane în raport cu care copiii se aflau în situație de subordonare. Aceste date doar confirmă dependența copiilor de maturi și că în zeci de cazuri influențele maturilor sunt păguboase pentru copii. În mod special este sensibilă situația când influențele negative vin din partea părinților sau

²³⁴ Analiza este efectuată în temeiul informației prezentate de IGP prin scrisoarea nr. 34/11-76 din 10.02.2026, Anexa nr. 5.

îngrijitorilor. Privite holistic, datele indicate supra oferă suficiente temeuri a conchide că pentru o înțelegere profundă a fenomenului, pentru alegerea căilor de răspuns și întreprinderea măsurilor de prevenire, doar efortul organelor de drept este insuficient. Tot mai mult, în sensul dat, se conturează starea de fapt conform căreia siguranța minorilor depinde într-o măsură tot mai mare de eficiența cooperării interinstituționale între profesioniștii din justiție, educație, asistență medicală și socială.

Răspunsul statului și politicile publice existente

Raportul Comisiei Europene privind progresele înregistrate de Republica Moldova în anul 2025 menționează că Moldova nu a adoptat încă o nouă strategie națională de combatere a drogurilor și planurile de acțiune corespunzătoare, care să includă prevenirea, reducerea ofertei și a cererii, precum și reducerea efectelor negative ale consumului de droguri²³⁵.

În acest context, Ombudsmanul Copilului salută constituirea Grupului de lucru pentru elaborarea Strategiei Naționale în domeniul Drogurilor și Adicțiilor pentru anii 2026–2032, precum și inițierea procesului de consultare cu implicarea experților Consiliului Europei și a instituțiilor relevante, inclusiv prin organizarea primei ședințe oficiale la data de 19 decembrie 2025, în cadrul căreia a fost prezentat proiectul de concept și structura-cadru a viitoarei strategii. La definitivarea documentului strategic, Ombudsmanul Copilului recomandă ca autoritățile să acorde prioritate clară componentei de protecție a copilului, prin includerea unor măsuri specifice de: prevenire timpurie în mediul școlar și comunitar; identificare precoce a copiilor aflați în situații de risc; dezvoltare a serviciilor specializate de consiliere și tratament adaptate minorilor; mecanisme funcționale de referire intersectorială între educație, sănătate, asistență socială și justiție; precum și aplicarea măsurilor alternative la sancțiunea penală sau contravențională pentru consumul de substanțe de către minori.

Abordarea actuală, predominant punitivă a consumului de substanțe, inclusiv în cazul minorilor, nu răspunde adecvat, în opinia Ombudsmanului Copilului, caracterului complex al fenomenului și nu produce efecte durabile de prevenire. Tratarea consumatorilor de substanțe exclusiv ca subiecți ai răspunderii penale sau contravenționale și, mai puțin sau deloc, ca persoane aflate într-o situație de vulnerabilitate și risc pentru sănătate, conduce la stigmatizare, excludere socială și la descurajarea accesului la servicii de sprijin. Este necesară o schimbare de paradigmă, de la reacția bazată pe pedeapsă către măsuri integrate de prevenire, tratament, consiliere psihologică și reintegrare socială, care să recunoască minorii consumatori de substanțe ca beneficiari ai protecției statului și nu ca infractori. Consolidarea serviciilor specializate și a mecanismelor de referire interinstituțională este esențială pentru reducerea riscurilor și pentru respectarea principiului interesului superior al copilului.

Pentru copii și adolescenți, accesul la servicii confidențiale, adaptate vârstei și multidisciplinare este esențial pentru respectarea dreptului la recuperare și reintegrare socială prevăzut de art. 39 din Convenția ONU cu privire la drepturile copilului. Lipsa acestor servicii sau orientarea cazurilor exclusiv către sistemul penal compromise acest drept și reduce șansele de recuperare pe termen lung.

²³⁵ [logos-pres.md https://logos-pres.md/articol/amenintarea-nehibrida/](https://logos-pres.md/articol/amenintarea-nehibrida/)

În acest context, revine autorităților competente – în special celor din domeniile sănătății, educației, protecției sociale și ordinii publice – obligația pozitivă de a dezvolta politici publice bazate pe date²³⁶, de a asigura accesul copiilor la servicii de prevenire și suport psihosocial și de a monitoriza sistematic impactul consumului de droguri asupra drepturilor copilului. Absența unor intervenții coordonate riscă să transforme fenomenul într-o problemă structurală cu efecte grave asupra generațiilor viitoare.

În contextul celor menționate, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului **RECOMANDĂ**:

RECOMANDAREA 2.2.3.1: Ministerul Sănătății, în colaborare cu instituțiile parte a Grupului de lucru pentru elaborarea Strategiei Naționale în domeniul Drogurilor și Adicțiilor pentru anii 2026–2032, să finalizeze, iar **Guvernul** să aprobe Strategia națională în domeniul drogurilor și adicțiilor pentru anii 2026–2032, cu includerea explicită a unei componente dedicate protecției copilului, care să prevadă măsuri de prevenire timpurie, mecanisme de cooperare intersectorială, intervenție rapidă și reintegrare socială.

RECOMANDAREA 2.2.3.2: Ministerul Educației și Cercetării, în cooperare cu autoritățile publice locale, cu implicarea forțelor de ordine, să consolideze programele de prevenire în școli (cu extindere și promovare în mediul online), axate pe dezvoltarea mecanismelor de identificare precoce a copiilor aflați în situație de risc, creșterea gradului de reziliență și educație privind riscurile consumului de substanțe.

RECOMANDAREA 2.2.3.3: Organele de urmărire penală din subordinea **Ministerului Afacerilor Interne, Procuratura și instanțele de judecată** sunt încurajate să aplice, în mod proporțional și consecvent, mecanismele de dejudiciarizare, îndreptate către stabilirea măsurilor alternative încarcerării prevăzute de legislația în vigoare pentru minorii implicați în cauze privind drogurile.

RECOMANDAREA 2.2.3.4: Organele de urmărire penală din subordinea **Ministerului Afacerilor Interne, Procuratura și instanțele de judecată** sunt încurajate să emită actele procesuale pertinente de fiecare dată când, în cadrul investigărilor dosarelor de circuit ilicit de droguri cu implicarea minorilor, vor stabili încălcări de lege, încălcări ale drepturilor și libertăților fundamentale sau alte cauze și condiții care au contribuit la săvârșirea infracțiunii.

RECOMANDAREA 2.2.3.5: Ministerul Muncii și Protecției Sociale, Ministerul Educației și Cercetării, Ministerul Afacerilor Interne și Ministerul Justiției să instituie mecanisme de colectare a datelor pentru a monitoriza în mod sistematic impactul consumului de droguri asupra drepturilor copilului.

2.2.4: Țigările electronice, risc emergent pentru sănătatea și drepturile copilului

Conform datelor incluse în Capitolul 3 – "Tobacco, e-cigarettes and related products" al studiului ESPAD 2024²³⁷ și în tabelele comparative pe țări, utilizarea țigărilor electronice în rândul

²³⁶ Lipsa datelor dezagregate privind implicarea și impactul circuitului și consumului ilicit de droguri în rândul, de către și cu implicarea minorilor, în opinia Ombudsmanului Copilului trebuie de apreciat drept risc pentru drepturile copiilor.

²³⁷ European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (EMCDDA), ESPAD Report 2024: Results from the European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs, October 2025, Chapter 3 "Tobacco, e-cigarettes and related products", country tables – Republic of Moldova.

adolescenților din Republica Moldova este prezentă în concordanță cu tendința europeană de creștere a acestui tip de consum. La nivel european, ESPAD 2024 evidențiază o creștere accentuată a *vaping-ului* și o scădere concomitentă a percepției riscului legat de utilizarea țigărilor electronice și alte comportamente de risc, constatări relevante și pentru analiza riscurilor la care sunt expuși copiii din Republica Moldova.

Avocatul Poporului pentru drepturile copilului constată cu îngrijorare că extinderea rapidă a consumului de țigări electronice în rândul copiilor și adolescenților reprezintă un risc emergent major pentru sănătatea publică și pentru exercitarea deplină a drepturilor copilului. Acest fenomen este relativ nou comparativ cu fumatul tradițional, însă se dezvoltă mult mai rapid, fiind alimentat de factori specifici produselor de tip ENDS (Electronic Nicotine Delivery Systems): accesibilitatea ridicată, utilizare facilă, prezentarea ca alternativă „mai puțin nocivă”, precum și atractivitatea tehnologică și senzorială. Organizația Mondială a Sănătății avertizează explicit că nicotina are efecte nocive asupra dezvoltării creierului, cu consecințe de durată asupra copiilor și adolescenților²³⁸. Totodată, OMS subliniază că produsele de tip ENDS conțin nicotină – substanță cu potențial înalt de dependență, iar copiii și tinerii consumatori de țigări electronice sunt mai predispuși de a trece ulterior la țigările convenționale.²³⁹

Datele epidemiologice recente confirmă caracterul accelerat al fenomenului. La nivel european, datele arată că 44% dintre elevii de 15-16 ani au utilizat țigări electronice cel puțin o dată în viață, iar 22% au utilizat în ultimele 30 de zile, ceea ce indică un consum curent semnificativ. Prevalența generală a fost mai mare în rândul fetelor(46%) decât în rândul băieților (41%) și doar în Kosovo, Moldova, Georgia, Ucraina, Insulele Feroe, Macedonia de Nord și Portugalia băieții au fost mai predispuși decât fetele să fi încercat țigările electronice²⁴⁰. Pentru Republica Moldova, ESPAD 2024 indică aceeași prevalență „lifetime” de 44%, iar 17% dintre elevii cu vârsta între 15-16 au raportat că au consumat țigări electronice în ultimele 30 de zile²⁴¹. Același studiu indică faptul că 14% dintre respondenți au declarat inițierea consumului la vârsta de 13 ani sau mai mică, ceea ce confirmă deplasarea fenomenului către vârste tot mai fragede²⁴².

Comparativ, în anul 2019, Studiul GYTS (Global Youth Tobacco Survey) arăta că 31,7% dintre elevii de 13-15 ani din Republica Moldova au utilizat țigări electronice cel puțin o dată, iar 12,7% le utilizau curent (ultimele 30 de zile), cu prevalențe mai mari în rândul băieților²⁴³.

Această comparație, deși realizată între instrumente cu metodologii și grupe de vârstă diferite, conține suficientă și consistentă informație pentru a scoate în evidență o tendință clar ascendentă a fenomenului între 2019 și 2024.

Indicator	2019 (GYTS)	2024 (ESPAD)	Tendență
Consum „lifetime” ²⁴⁴	31,7%	44%	Creștere semnificativă
Consum curent (30 zile)	12,7%	17%	Creștere
Inițiere consum sub vârsta de 13 ani	Nu indică	14%	Apariție timpurie confirmată

²³⁸ WHO Report on the Global Tobacco Epidemic 2021, p.31

²³⁹ *Ibidem*.

²⁴⁰ ESPAD Report 2024, pag. 56 (European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs)

²⁴¹ *Ibidem*, pag. 57, Tabelul 6.

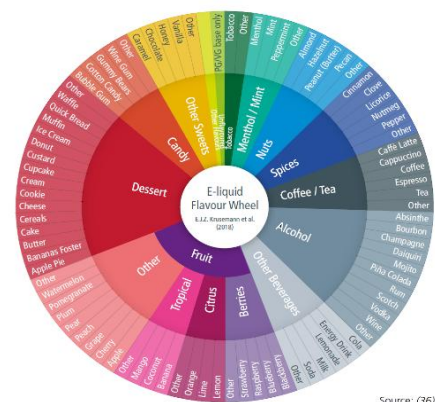
²⁴² *Ibidem*, pag. 51, Tabelul 4a

²⁴³ Global Youth Tobacco Survey, Moldova 2019, Fact Sheet, p.1–2

²⁴⁴ Indicatorul reflectă numărul de persoane care au consumat produsul cel puțin o dată în viață. Indicatorul măsoară expunerea populației la risc sau cât de răspândit este contactul cu produsul.

Rezultatele studiului național „Utilizarea țigărilor electronice în populația pediatrică²⁴⁵”, realizat pe un eșantion de 530 școlari cu vârsta între 11 și 15 ani, confirmă gravitatea situației la nivel național: 36,36% dintre elevi raportează utilizarea țigărilor electronice, iar inițierea apare chiar la 8–10 ani (!). Studiul indică totodată semne compatibile cu instalarea dependenței de nicotină, inclusiv nervozitate (11%), irascibilitate (19,5%), dificultăți de concentrare (17,5%) și eșecul tentativelor de renunțare (peste 40% au încercat fără succes), iar 10% dintre copii se declară dependenți, alte 20% dintre copii au raportat ”dorința pronunțată de a vapa”. Aceste date confirmă că problema, deși relativ ”nouă”, s-a instalat suficient de fundamentat în viața socială, sănătatea și dezvoltarea copiilor ca să fie tratată cu maximă seriozitate de către autorități.

Una dintre circumstanțele obiective ce alimentează și amplifică efectele fenomenului este marketingul, care decurge din însăși tehnologia și strategia comercială a produselor și care, în opinia Avocatului Poporului pentru drepturile copilului, este orientat, pe un anumit segment al produselor, intenționat spre copii. OMS indică faptul că pe piață există aproximativ 16000 de arome unice.

Source: (36)

Figura nr. 1. Arome țigări electronice

caracteristice, nu este un element întâmplător în industria țigărilor electronice, ci un mecanism comercial orientat deliberat asupra unui grup țintă (din mai multe grupuri) și incompatibil, prin urmare, cu obligația statului de a proteja copilul împotriva factorilor dăunători sănătății sale.

Multe dintre arome sunt atractive pentru copii și adolescenți (fructe, vanilie, biscuiți, băuturi dulci), iar aromele maschează duritatea nicotinei și influențează decizia de inițiere a consumului²⁴⁶. Studiile citate de OMS arată că peste 70% dintre adolescenții utilizatori declară că folosesc aceste produse „pentru că au arome care îmi plac”. Cele mai frecvent utilizate tipuri de arome au fost fructele (73%), menta (56%), mentolul (37%) și bomboanele, deserturile sau alte dulciuri (37%)²⁴⁷. În contextul dat, Ombudsmanul Copilului consideră că atractivitatea produselor, condiționată de arome

caracteristice, nu este un element întâmplător în industria țigărilor electronice, ci un mecanism comercial orientat deliberat asupra unui grup țintă (din mai multe grupuri) și incompatibil, prin urmare, cu obligația statului de a proteja copilul împotriva factorilor dăunători sănătății sale.

În acest sens, Ombudsmanul Copilului își exprimă îngrijorarea față de amânarea repetată a intrării în vigoare a interdicției aromelor pentru produsele din tutun și produsele conexe, inclusiv țigările electronice. Deși legislația națională a introdus interdicția aromelor caracteristice, aplicarea acesteia a fost amânată inițial până la 21 martie 2026²⁴⁸, și ulterior până la 21 martie 2029²⁴⁹, menținând pe piața produselor de tutun principalul factor de atractivitate pentru copii și adolescenți. Această decizie contravine recomandărilor explicite ale OMS, care includ

²⁴⁵ USMF „Nicolae Testemițanu”, Institutul Mamei și Copilului, 2023 Rodica Eremciuc, Dina Bujor, Olga Gaidarji, Diana Cojocari, Nadejda Marcova, conf. Olga Cîrstea, prof. Ninel Revenco.

²⁴⁶ WHO Report on the global tobacco epidemic 2021, pag. 33-34.

²⁴⁷ Ibidem, pag.35.

²⁴⁸ Articolul I, pct.3 și articolul VI, alin. (1) lit. e) din Legea nr. 25 din 03.01.2023 privind modificarea unor acte normative, inclusiv modificarea Legii nr. 278/2007 privind controlul tutunului.

²⁴⁹ Legea nr. 187 din 10-07-2025, Art. XIX.” – La articolul VI din Legea nr. 25/2023 pentru modificarea unor acte normative (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2023, nr. 92, art. 136), cu modificările ulterioare, alineatul (1) se completează cu litera e) cu următorul cuprins: „e) art. I pct. 3, care va intra în vigoare la 21 martie 2029.”

interzicerea aromelor printre măsurile esențiale de reglementare a produselor ENDS pentru protejarea tinerilor²⁵⁰.

Având în vedere aceste constatări, Ombudsmanul Copilului apreciază că problema țigărilor electronice nu mai poate fi tratată ca un fenomen în devenire, ci ca o provocare structurală pentru sănătatea publică și protecția copilului, care necesită intervenții ferme și coerente: reglementarea strictă a produselor, limitarea atractivității comerciale și consolidarea prevenției în mediul școlar și comunitar. În condițiile în care datele naționale și europene arată o creștere rapidă a prevalenței consumului în rândul minorilor, prelungirea perioadei de tolerare a aromelor creează un risc major de extindere a dependenței de nicotină într-o generație întreagă de copii.

Subiectul dat a fost abordat și în cadrul studiului tematic anual din 2025 al Rețelei Europene a Ombudsmanilor pentru Copii (European Network of Ombudspersons for Children, ENOC) privind protecția și promovarea dreptului copiilor la sănătate fizică²⁵¹. Totodată, subiectul a fost cercetat și de către tinerii membri ai Rețelei Europene a Tinerilor Consilieri (European Network of Young Advisors, ENYA)²⁵², care au venit cu recomandări inclusiv în ceea ce privește prevenirea și combaterea consumului de băuturi energizante, țigări electronice și droguri. Una dintre aceste recomandări vizează expres aromele din țigaretile electronice. Recomandări în acest sens au fost incluse și în documentul de poziție publică²⁵³ privind dreptul copiilor la sănătate fizică, adoptat de către Adunarea Generală a ENOC, elaborat în baza rezultatelor studiului anual și a recomandărilor membrilor Rețelei Europene a Tinerilor Consilieri.

În acest context, Ombudsmanul Copilului **RECOMANDĂ**:

RECOMANDAREA 2.2.4.1: Ministerul Sănătății să promoveze modificări legislative în vederea prevenirii și combaterii consumului de țigărete electronice în rândul copiilor, inclusiv interzicerea aromelor din țigaretile electronice, contracarând strategiile de marketing care țintesc copiii și limitând accesibilitatea produselor de tutun și conexe acestora, în concordanță cu recomandările OMS privind măsurile esențiale de reglementare a produselor ENDS pentru protejarea tinerilor.

2.2.5: Protecția copiilor în contexte de vulnerabilitate asociate tulburărilor mintale

În 2025, cu suportul UNICEF, Oficiul Avocatului Poporului a elaborat studiul "Evaluarea cadrului normativ și a mecanismelor instituționale de prevenire, identificare și gestionare a violenței în contextul tulburărilor mintale, precum și a măsurilor de protecție a copiilor în situații de risc". Raportul este disponibil pe pagina web a Oficiului Avocatului Poporului, ombudsman.md.

Rezultatele studiului indică faptul că Republica Moldova dispune de un cadru normativ relativ dezvoltat care reglementează intervenția în situații de risc, inclusiv în cazurile ce implică persoane cu tulburări mintale. Cu toate acestea, mecanismele de prevenire și management al riscului funcționează predominant sectorial și reactiv. Prevenirea primară și identificarea timpurie a

²⁵⁰ WHO Report on the global tobacco epidemic 2021, pag. 100.

²⁵¹ ENOC Synthesis Report – Protection and Promotion of Children’s Right to Physical Health, 2025. Disponibil la: <https://enoc.eu/wp-content/uploads/ENOC-Synthesis-Report-on-CR-to-physical-health-2025-FV.pdf>

²⁵² Let’s Talk Young, Let’s Talk About Children’s Right to Physical Health. Disponibil la: <https://enoc.eu/wp-content/uploads/ENYA-report-2025-FV-1.pdf>

²⁵³ European Network of Ombudspersons for Children Policy Position Statement on “The Protection and Promotion of Children’s Right to Physical Health”. Disponibil la: <https://enoc.eu/wp-content/uploads/ENOC-Position-Statement-on-CR-to-Physical-Health-2025-FV.pdf>

riscului în comunitate sunt limitate, iar evaluarea riscului de violență nu este standardizată și nu este utilizată în mod coerent între instituții. În practică, gestionarea riscului este declanșată preponderent în contextul unor incidente deja produse sau al unor situații de criză, fără instrumente comune, fără un management de caz clar definit și fără mecanisme funcționale de monitorizare post-externare.

Studiul evidențiază lipsa unui sistem integrat de management al riscului de violență, care să includă evaluare structurată, planificare a intervențiilor, responsabilități instituționale clare și mecanisme de supraveghere în comunitate proporționale cu nivelul de risc. De asemenea, sunt identificate dificultăți semnificative în protecția copiilor expuși la contexte de violență asociate tulburărilor mintale, precum și bariere legate de stigmatizare, lipsa formării specializate și resursele insuficiente ale serviciilor comunitare. Aceste constatări sunt confirmate inclusiv de autoritățile responsabile de ordinea publică, care au semnalat, în mod oficial, dificultăți structurale în cooperarea interinstituțională și în gestionarea cazurilor ce implică persoane cu tulburări mintale.

Avocatul Poporului pentru drepturile copilului a avut în examinare cazuri ale copiilor care au fost supuși violenței de către un membru al familiei cu tulburări mintale, cel mai grav fiind cazul unui copil ucis de părintele său. În cadrul studiului, s-a realizat o analiză a acestui caz pentru identificarea potențialelor deficiențe în prevenirea violenței față de copii care trăiesc în familii în care cel puțin un părinte sau îngrijitor are o tulburare mintală severă.

Analiza cazului indică faptul că a existat o cooperare intersectorială formală între serviciile sociale, autoritatea tutelară și sistemul de sănătate mintală. Cu toate acestea, cooperarea nu a fost susținută de proceduri comune de evaluare a riscului de violență față de copii; mecanisme de reevaluare dinamică a riscului în situații de vulnerabilitate cumulată; resurse suficiente pentru monitorizare intensivă. Deficitul de personal, volumul mare de cazuri și lipsa unor mandate legale clare pentru intervenții proactive, au limitat capacitatea instituțiilor de a acționa dincolo de cadrul minim prevăzut de lege.

Prevenirea unui astfel de eveniment prin instrumentele standard ale statului apare ca fiind foarte dificilă, dacă nu chiar imposibilă. Totodată, cazul evidențiază faptul că recunoașterea limitelor prevenției nu exclude necesitatea dezvoltării unor mecanisme mai sofisticate de reducere a riscului, adaptate situațiilor rare, dar cu impact sever.

Protecția copiilor aflați în situații de risc care pot fi generate de tulburări mintale ale părinților sau îngrijitorilor este reglementată printr-un cadru normativ relativ clar, care stabilește atribuții pentru mai multe autorități publice. Legea nr. 140/2013 privind protecția specială a copiilor aflați în situații de risc și a copiilor separați de părinți constituie actul de bază, definind situațiile de risc, mecanismele de sesizare și măsurile de protecție aplicabile. Aceasta este completată de Legea nr. 45/2007 privind prevenirea și combaterea violenței în familie, precum și de dispozițiile Codului civil referitoare la autoritatea părintească, tutela și curatela minorilor.

În acest cadru, Legea nr. 140/2013 reglementează identificarea copiilor aflați în situație de risc, evaluarea situației acestora și aplicarea măsurilor de protecție, consacrand la nivel formal obligații de cooperare și sesizare a autorităților competente în vederea protecției copilului. În mod special, legea stabilește obligația angajaților autorităților publice centrale și locale, ai structurilor, instituțiilor și serviciilor care activează în domeniile asistenței sociale, educației, ocrotirii sănătății,

organelor de drept de a transmite autorității tutelare competente sesizările privind copiii aflați în situație de risc, precum și cele privind cazurile suspecte de abuz, neglijare sau exploatare a copiilor identificate în cadrul serviciilor sociale, ale instituțiilor medicale, educaționale sau culturale, în conformitate cu mecanismele de cooperare intersectorială aprobate de Guvern.

Instrucțiunile privind mecanismul intersectorial de cooperare, aprobate prin Hotărârea Guvernului nr. 270 din 08.04.2014, instituie un cadru de cooperare intersectorială orientat spre identificarea, referirea, asistența și monitorizarea copiilor victime și potențiale victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului. Subiecții acestui mecanism sunt copiii aflați sau care se pot afla în situațiile de risc enumerate în articolul 8 din Legea 140/2013: copiii supuși violenței; copiii neglijăți; copiii care practică vagabondajul, cerșitul sau prostituția; copiii lipsiți de îngrijire și supraveghere din partea părinților din cauza absenței acestora de la domiciliu din motive necunoscute; copiii ai căror părinți au decedat; copiii care trăiesc în stradă, au fugit ori au fost alungați de acasă; copiii ai căror părinți refuză să-și exercite obligațiile părintești; copiii abandonați de părinți; copiii, în privința unuia din părinții căruia este instituită o măsură de ocrotire judiciară; copiii victime ale infracțiunilor, în circumstanțele enumerate supra; copiii expuși riscului de a comite infracțiuni sau se află în conflict cu legea; copiii străini sau apatrizii care au intrat pe teritoriul Republicii Moldova fără a fi însoțiți de o persoană adultă care să fie responsabilă pentru ei prin lege sau au fost lăsați pe teritoriul Republicii Moldova fără un act juridic.

Instrucțiunile asigură un cadru funcțional de cooperare intersectorială după identificarea copilului ca victimă sau potențială victimă a violenței, neglijării sau exploatării, permițând mobilizarea autorităților relevante pentru evaluarea situației copilului, dispunerea măsurilor de protecție și monitorizarea acestuia. Din această perspectivă, mecanismul este adecvat pentru un răspuns instituțional de natură reactivă, dar și pentru protecția copilului în urma apariției sau suspiciunii unor fapte ori situații care îl plasează într-o situație de risc. Totuși, acest mecanism nu prevede proceduri de corelare între intervenția de protecție a copilului și managementul stării de sănătate mintală a adultului, nefiind conceput pentru gestionarea riscului de violență generat de tulburările mintale ale părintelui sau îngrijitorului. Aplicarea mecanismului de cooperare este declanșată de manifestarea sau suspiciunea violenței, și nu de identificarea anticipată a unui risc evaluat din perspectivă clinică. În consecință, în cazurile în care riscul de violență este determinat de tulburări mintale ale părinților sau îngrijitorilor, mecanismul de cooperare instituit prin Hotărârea Guvernului nr. 270/2014 pare să nu asigure prevenirea timpurie și nici un management integrat al riscului, funcționând ca instrument de intervenție post-identificare. Această limitare reduce capacitatea mecanismului de a contribui la asigurarea unei protecții continue a copilului în contexte familiale marcate de riscuri psihiatrice persistente.

În același context, Instrucțiunea cu privire la mecanismul de cooperare intersectorială pentru prevenirea primară a riscurilor privind bunăstarea copilului, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 143 din 12.02.2018, oferă un cadru general de colaborare între instituții, fără a detalia situațiile care implică tulburări mintale severe și comportamente violente.

Din perspectiva sănătății mintale, Legea nr. 114/2024 privind sănătatea și bunăstarea mintală reglementează drepturile persoanelor cu tulburări mintale, accesul acestora la servicii medicale și condițiile de intervenție în situații de risc, inclusiv noțiunea de pericol social iminent. Legea este orientată preponderent asupra persoanei cu tulburare mintală și asupra intervenției medicale, fără a conține prevederi specifice privind gestionarea riscului de violență asupra copiilor în situațiile în care persoana evaluată sau aflată la tratament are calitatea de părinte ori îngrijitor. Astfel, legea

nu instituie obligații exprese de notificare sau cooperare cu autoritățile de protecție a copilului atunci când evaluarea stării de sănătate mintală relevă un risc de violență față de terți, inclusiv copii, și nu prevede proceduri de integrare a evaluării riscului clinic în mecanismele de evaluare a situației copilului.

Examinarea coroborată a Legii nr. 114/2024 privind sănătatea și bunăstarea mintală, a Legii nr. 140/2013 privind protecția specială a copiilor aflați în situații de risc și a copiilor separați de părinți, precum și a mecanismelor de cooperare interinstituțională relevă faptul că actele normative vizate nu sunt corelate prin obligații procedurale explicite care să asigure un răspuns instituțional coerent în situațiile în care tulburarea mintală a părintelui sau îngrijitorului generează un risc de violență față de copil. În consecință, deși cadrul normativ conține reglementări relevante atât în domeniul sănătății mintale, cât și în cel al protecției copilului, acesta nu asigură un răspuns integrat, coerent și previzibil al autorităților competente în situațiile în care drepturile și siguranța copilului sunt afectate de tulburările mintale ale părintelui sau îngrijitorului.

Răspunsurile instituționale confirmă că, la nivel normativ, există obligația intervenției rapide pentru protecția copilului, însă lipsesc instrumente operaționale adaptate situațiilor în care riscul este generat de tulburări mintale și comportamente imprevizibile ale adulților responsabili de îngrijirea copilului.

Identificarea situațiilor de risc pentru copii se realizează, conform răspunsurilor MAI și MMPS, în principal în mod reactiv, în urma sesizărilor privind violența în familie sau alte situații de pericol iminent. Poliția are un rol central în aceste cazuri, intervenind conform Legii nr. 140/2013 și Ordinilor interne, iar în situațiile în care există indicii de violență sau neglijare, autoritatea tutelară locală este informată.

MAI a precizat că, în cazurile în care copiii sunt expuși violenței sau unui pericol iminent, evaluarea inițială a situației copilului este realizată de specialistul pentru protecția drepturilor copilului sau de asistentul social comunitar, cu implicarea altor specialiști, în termen de 24 de ore sau imediat, în funcție de gravitatea situației. Totuși, evaluarea se concentrează pe starea copilului și pe existența violenței, fără o analiză structurată a riscului asociat tulburărilor mintale ale părintelui sau îngrijitorului.

Răspunsurile MMPS indică faptul că serviciile sociale identifică copiii expuși riscului în colaborare cu poliția, asistenții sociali comunitari și alte entități locale, însă nu dispun de proceduri sau instrumente proprii pentru evaluarea riscului de violență generat de tulburări mintale. În practică, evaluarea riscului este transferată către poliție sau sectorul medical, ceea ce contribuie la fragmentarea intervenției.

Autoritățile tutelare locale au un rol formal esențial în protecția copilului, fiind responsabile de dispunerea măsurilor de protecție specială, inclusiv plasamentul de urgență sau monitorizarea situației copilului în familie. Răspunsurile MAI confirmă că autoritatea tutelară este informată imediat sau în termen de 24 de ore, în funcție de existența unui pericol iminent, conform art. 9 din Legea nr. 140/2013.

Serviciile sociale, prin asistenții sociali comunitari, participă la evaluarea situației familiale și la monitorizarea ulterioară a copilului, oferind suport social în funcție de nevoile identificate. Totuși, MMPS a subliniat că managementul riscului de violență și evaluarea comportamentelor agresive

asociate tulburărilor mintale nu intră în competența directă a serviciilor sociale, acestea acționând în principal în colaborare cu poliția.

Instituțiile medicale intervin preponderent în evaluarea stării de sănătate mintală a adultului și în gestionarea situațiilor de criză. Răspunsurile MS indică faptul că intervențiile medicale sunt limitate de necesitatea consimțământului și de lipsa unor mecanisme de monitorizare nevoluntară în comunitate, ceea ce reduce capacitatea sectorului medical de a contribui la protecția continuă a copilului în afara situațiilor de urgență.

Analiza răspunsurilor instituționale evidențiază o serie de lacune structurale în protecția copiilor în contexte de vulnerabilitate asociate tulburărilor mintale. Una dintre principalele dificultăți este lipsa unei evaluări integrate a riscului, care să coreleze violența, starea de sănătate mintală a adultului și impactul asupra copilului.

Fragmentarea responsabilităților între poliție, servicii sociale și instituții medicale conduce la situații în care fiecare actor intervine limitat la propriul mandat, fără asumarea unei responsabilități continue pentru protecția copilului. De asemenea, răspunsurile MMPS și MS indică lipsa unor servicii specializate adaptate situațiilor în care părinții prezintă tulburări mintale severe și comportamente violente, precum și insuficiența resurselor umane și a instruirilor specializate.

Un alt obstacol major îl constituie revenirea copilului în același mediu familial, în lipsa unor mecanisme de monitorizare post-intervenție și a unor condiții clare de siguranță, ceea ce crește riscul repetării situațiilor de violență.

Traseul instituțional al cazurilor care implică copii expuși riscului în contexte asociate tulburărilor mintale este, în practică, unul discontinuu. Sesizarea este realizată, de regulă, prin poliție sau alte instituții locale, urmată de o intervenție de urgență atunci când există pericol iminent. Autoritatea tutelară dispune evaluarea inițială și, după caz, măsuri de protecție imediată.

Cu toate acestea, etapele ulterioare – reintegrarea copilului în familie sau plasamentul alternativ – nu sunt întotdeauna susținute de un plan interinstituțional coerent care să includă monitorizarea stării de sănătate mintală a părintelui, evaluarea continuă a riscului și suportul social necesar. Răspunsurile instituționale indică faptul că, în lipsa unui mecanism integrat de management al riscului, traseul copilului depinde în mare măsură de intervenții punctuale și de capacitatea locală a actorilor implicați.

În concluzie, protecția copiilor în contexte de vulnerabilitate asociate tulburărilor mintale este reglementată normativ, însă implementarea practică este afectată de lipsa unei abordări integrate, de fragmentarea responsabilităților și de absența unor mecanisme clare de monitorizare și prevenire a recidivei situațiilor de risc. Aceste lacune limitează eficiența măsurilor de protecție și expun copiii riscului de revenire în medii familiale nesigure.

Analiza practicilor internaționale arată că, în statele europene care au dezvoltat mecanisme funcționale de prevenire și gestionare a violenței, riscul asociat tulburărilor mintale nu este tratat exclusiv ca o problemă medicală. Dimpotrivă, aceste sisteme se bazează pe o distribuție clară a responsabilităților între sectorul sănătății, organele de aplicare a legii și serviciile sociale, cu mecanisme formale de comunicare și transfer al responsabilității.

Norvegia este frecvent citată ca exemplu de bună practică în ceea ce privește utilizarea evaluării structurate a riscului de violență în contexte medico-legale și de justiție penală. Un instrument

central utilizat în acest context este HCR-20 (Historical, Clinical, Risk Management), un instrument de evaluare profesională structurată a riscului de violență, utilizat la nivel internațional în evaluări medico-legale și decizii judiciare.

HCR-20 nu funcționează ca un instrument de predicție doar, ci ca un cadru de analiză profesională care integrează factori istorici (de exemplu, violență anterioară, abuz de substanțe), factori clinici dinamici (simptome actuale, impulsivitate, lipsa insight-ului) și factori de management al riscului (suport social, aderența la tratament, condițiile de viață în comunitate). Scopul instrumentului este de a sprijini decizii informate privind supravegherea, condițiile de liberare, măsurile de siguranță și planificarea intervențiilor ulterioare.

În practica norvegiană, evaluările bazate pe HCR-20 sunt utilizate preponderent în cadrul expertizelor psihiatrice medico-legale, fiind solicitate de instanțe și utilizate în cooperare cu sistemul de justiție și serviciile de probațiune. Evaluarea riscului nu este un act izolat al psihiatrului, ci face parte dintr-un proces interdisciplinar, în care concluziile au consecințe instituționale clare și sunt utilizate de mai multe autorități implicate în managementul riscului în comunitate.

Elementul definitoriu al acestui model nu este instrumentul în sine, ci faptul că rezultatele evaluării sunt recunoscute instituțional și integrate în decizii administrative și judiciare, prevenind fragmentarea responsabilității între sănătate, poliție și alte structuri relevante.

În **Regatul Unit**, deși sistemul de sănătate mintală joacă un rol important în evaluarea clinică, gestionarea riscului de violență este reglementată prin mecanisme interinstituționale care implică explicit poliția și autoritățile locale. În cazurile considerate cu risc ridicat, responsabilitatea pentru coordonarea intervenției este clar atribuită, iar instituțiile nu pot invoca lipsa de competență pentru a se retrage din proces. Lecția relevantă pentru Republica Moldova nu este extinderea obligațiilor clinice, ci existența unor proceduri clare care previn „dizolvarea responsabilității” între instituții.

În **Țările de Jos**, intervențiile în comunitate sunt organizate astfel încât riscul de violență să fie gestionat prin cooperare formalizată între sănătate, poliție și servicii sociale, în special în situațiile de criză sau de recurență a comportamentelor periculoase. Accentul este pus pe continuitatea responsabilității instituționale după externare și pe evitarea situațiilor în care persoana revine în comunitate fără un cadru minim de monitorizare sau sprijin coordonat.

Analiza acestor exemple arată că bunele practici europene nu constau în „mai multă psihiatrie”, ci în mecanisme clare de guvernare a riscului, care distribuie sarcinile între instituții și reduc dependența exclusivă de intervenția medicală.

Recomandările internaționale susțin în mod constant necesitatea unei abordări integrate a riscului de violență, în special în contextul violenței domestice și al protecției persoanelor vulnerabile.

Comitetul de experți GREVIO, în cadrul evaluării de bază privind implementarea Convenției de la Istanbul în Republica Moldova, a subliniat lipsa unui proces standardizat de evaluare a riscului aplicabil tuturor instituțiilor implicate. GREVIO a evidențiat faptul că diferite sectoare utilizează instrumente distincte, fără interoperabilitate și fără standarde minime comune de calitate, ceea ce limitează capacitatea statului de a preveni violența repetată sau escaladarea acesteia. Totodată, a fost accentuată necesitatea documentării sistematice a tuturor incidentelor și

raportărilor de violență, pentru a permite evaluarea cumulativă a riscului (GREVIO, Baseline Evaluation Report on the Republic of Moldova, par. 263).

Organizația Mondială a Sănătății recomandă dezvoltarea serviciilor comunitare integrate și a echipelor multidisciplinare, precum și elaborarea planurilor individuale de management al riscului, în special în perioada de tranziție de la spital la comunitate. OMS subliniază însă că aceste mecanisme trebuie să fie susținute de politici publice coerente și de cooperare intersectorială, nu doar de intervenții clinice izolate (WHO, Guidance on community mental health services, 2021).

În mod convergent, mecanismele ONU și ale Consiliului Europei pun accent pe obligațiile pozitive ale statului de a proteja viața și integritatea persoanelor, inclusiv prin prevenirea situațiilor previzibile de violență, ceea ce presupune coordonare efectivă între toate autoritățile relevante.

Raportarea răspunsurilor instituționale din Republica Moldova la practicile internaționale relevă un decalaj semnificativ între existența cadrului normativ și funcționarea efectivă a mecanismelor intersectoriale. Deși MAI dispune de proceduri și instrumente standardizate pentru evaluarea riscului în situații de violență, acestea nu sunt utilizate ca instrumente comune la nivel interinstituțional. MS utilizează instrumente clinice relevante, însă limitate în principal la contextul de criză și fără mecanisme de continuitate post-externare. MMPS, la rândul său, delimitează formal competențele, ceea ce contribuie la fragmentarea responsabilității.

În acest context, elementele adaptabile din bunele practici internaționale nu vizează introducerea unor noi instrumente clinice sau extinderea obligațiilor sistemului de sănătate mintală, ci:

- definirea clară a responsabilităților fiecărei instituții în managementul riscului de violență;
- instituirea unor mecanisme formale de comunicare și transfer al responsabilității între sănătate, poliție și servicii sociale;
- utilizarea coerentă și intersectorială a informațiilor privind riscul, inclusiv după externare;
- prevenirea retragerii instituționale prin invocarea limitelor de competență.

Aceste măsuri sunt compatibile cu standardele internaționale privind drepturile omului și permit consolidarea protecției comunității fără a medicaliza excesiv fenomenul violenței și fără a suprasolicita sistemul de sănătate mintală.

Analiza comparativă relevă că în alte state europene gestionarea riscului de violență nu este limitată la evaluarea punctuală, ci presupune un ansamblu de măsuri integrate, care includ planificarea managementului riscului, monitorizarea în comunitate și cooperarea formalizată între sectorul sănătății, poliție și servicii sociale. În acest context, unele state au dezvoltat mecanisme legale de supraveghere obligatorie în comunitate, precum Ordin de Tratament Comunitar²⁵⁴, utilizate ca instrumente de continuitate a intervenției după externare, în condiții strict reglementate și cu garanții procedurale. Alte state pun accent pe coordonarea intersectorială și pe managementul voluntar intensificat al cazurilor în comunitate, cu implicarea activă a mai multor autorități.

Raportat la aceste practici, principalul deficit identificat în Republica Moldova nu constă în absența unui anumit instrument sau mecanism specific, ci în lipsa unei viziuni sistemice asupra managementului riscului de violență, în special la nivel comunitar, care să permită transformarea

²⁵⁴ Ordin de Tratament Comunitar în Marea Britanie (Community Treatment Order). Disponibil la: https://www.mentalhealthlaw.co.uk/Community_Treatment_Order

mecanismelor existente în mecanisme operaționale funcționale și să asigure respectarea efectivă a obligațiilor pozitive ale statului în domeniul drepturilor omului.

Analiza cadrului normativ, instituțional și a practicilor existente evidențiază necesitatea depășirii abordării predominant reactive în gestionarea riscului de violență asociat tulburărilor mintale și orientarea politicilor publice către un model integrat, preventiv și continuu. În acest sens, recomandările studiului realizat sunt subsumate obiectivului general de dezvoltare și implementare a unui cadru național coerent de management al riscului, care să articuleze într-o manieră sistemică prevenirea, intervenția și monitorizarea pe termen scurt, mediu și lung.

Un asemenea cadru trebuie să permită diferențierea clară între riscul iminent, riscul pe termen scurt și riscul pe termen mediu, precum și să stabilească modalități distincte și proporționale de evaluare și gestionare a fiecăruia dintre aceste tipuri de risc, în funcție de contextul instituțional în care este identificat. Claritatea conceptuală și procedurală în privința riscului reprezintă o condiție esențială pentru evitarea abordărilor arbitrare, pentru creșterea previzibilității intervențiilor și pentru protejarea drepturilor persoanelor cu tulburări mintale.

Totodată, se impune clarificarea, la nivel normativ și procedural, a instrumentelor de evaluare a riscului de violență utilizabile de diferitele instituții, precum și a situațiilor în care utilizarea acestora este recomandată sau obligatorie. O delimitare funcțională între instrumentele destinate evaluării riscului iminent și cele utilizate pentru planificarea managementului riscului pe termen mai lung ar contribui la o mai bună corelare a intervențiilor medicale, sociale și de ordine publică și la reducerea fragmentării instituționale constatate.

Gestionarea eficientă a riscului de violență presupune, de asemenea, integrarea explicită a componentelor de management de caz și de monitorizare comunitară, cu accent deosebit pe perioada post-externare din instituțiile medico-sanitare specializate în sănătate mintală. În lipsa unor mecanisme clare de continuitate a îngrijirii și de urmărire a evoluției persoanei în comunitate, riscul este tratat ca un eveniment punctual, și nu ca un proces dinamic, ceea ce limitează eficiența prevenirii și crește probabilitatea recurenței situațiilor de criză.

La nivel sectorial, aceste direcții strategice implică consolidarea capacităților instituționale și clarificarea rolurilor.

În domeniul sănătății, este necesară dezvoltarea unor proceduri standardizate care să reglementeze nu doar evaluarea riscului de violență în situații de criză, ci și managementul acestuia în comunitate, inclusiv prin planuri individualizate corelate cu traseul de îngrijire a pacientului și cu mecanisme clare de informare și colaborare interinstituțională.

În domeniul ordinii publice, este esențială consolidarea schimbului de informații cu sectorul sănătății și serviciile sociale, astfel încât evaluările de risc realizate în context operațional să poată contribui la un management continuu al cazurilor, dincolo de intervenția punctuală.

În domeniul asistenței sociale, se impune reevaluarea și întărirea rolului serviciilor sociale în gestionarea riscului de violență, cu accent pe implicarea acestora în monitorizarea comunitară și în sprijinirea implementării măsurilor stabilite prin planurile de management de caz.

În domeniul educației, se recomandă consolidarea rolului instituțiilor de învățământ în identificarea timpurie a semnelor de vulnerabilitate și a situațiilor care pot indica un risc de violență asupra copilului sau din partea acestuia, inclusiv în contexte familiale marcate de tulburări mintale

ale părinților sau îngrijitorilor. Având în vedere contactul zilnic cu copiii, cadrele didactice pot observa modificări comportamentale, absențe nejustificate sau alte semnale îngrijorătoare, care necesită mecanisme clare de raportare și integrare în sistemul intersectorial de management al cazului, în baza unor proceduri standardizate și a unor instrumente de evaluare adecvate.

În mod transversal, prezentul studiu subliniază necesitatea instituirii unor mecanisme formale de coordonare intersectorială, de documentare și de monitorizare a cazurilor cu risc crescut de violență, în concordanță cu recomandările organismelor internaționale de monitorizare, inclusiv GREVIO²⁵⁵. Standardizarea evaluării riscului, interoperabilitatea instituțională și continuitatea intervenției constituie premise esențiale pentru un sistem capabil să răspundă adecvat atât cerințelor de siguranță publică, cât și obligațiilor statului în materia protecției drepturilor omului.

Concluzia generală a studiului este că problema centrală în Republica Moldova nu este absența cadrului normativ, ci lipsa operaționalizării acestuia într-un sistem coerent de gestionare a riscului de violență, bazat pe cooperare intersectorială, standarde clare și responsabilități bine definite. Această lacună afectează în mod direct și protecția copiilor expuși la contexte de violență asociate tulburărilor mintale, fie în calitate de victime directe, fie ca membri ai unor familii aflate în situații de vulnerabilitate severă. În acest sens, studiul formulează recomandări pentru armonizarea cadrului național cu standardele internaționale, clarificarea instrumentelor și procedurilor de evaluare a riscului, consolidarea managementului de caz și dezvoltarea mecanismelor de monitorizare comunitară, cu implicarea coordonată a sistemului de sănătate, poliției și serviciilor sociale.

Dat fiind faptul că majoritatea recomandărilor studiului sunt comune atât pentru protecția adulților, cât și a copiilor în contexte familiale marcate de tulburări mintale și comportamente violente, iar recomandările generale sunt incluse în Capitolul I al acestui raport anual, în prezentul capitol vor fi reflectate doar recomandările specifice copiilor.

În contextul celor menționate, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului **RECOMANDĂ:**

RECOMANDAREA 2.2.5.1: Ministerul Sănătății să introducă obligativitatea evaluării impactului stării de sănătate mentală a părintelui sau îngrijitorului asupra copilului, ca parte a evaluării riscului de violență, inclusiv prin mecanisme formale de sesizare a serviciilor de protecție a copilului în cazurile cu risc sporit.

RECOMANDAREA 2.2.5.2: Ministerul Muncii și Protecției Sociale și Ministerul Sănătății să instituie proceduri obligatorii de cooperare între serviciile de asistență socială și sistemul de sănătate mentală, în cazurile în care copiii trăiesc în familii unde un părinte sau îngrijitor prezintă tulburări mintale și în același timp prezintă risc de violență, inclusiv prin evaluarea periodică a siguranței copilului și implementarea măsurilor de protecție adecvate.

RECOMANDAREA 2.2.5.3: Ministerul Afacerilor Interne să consolideze rolul polițistului de sector ca actor-cheie în protecția copiilor, prin:

²⁵⁵ GREVIO Baseline Evaluation Report Republic of Moldova, pag 60 Risk Assessment and Risk management (article 51). Disponibil la: <https://rm.coe.int/grevio-s-baseline-evaluation-report-on-legislative-and-other-measures-/1680ad46a1>

- facilitarea schimbului de informații relevante cu serviciile medicale și sociale;
- participarea la mecanismele locale de cooperare intersectorială;
- sesizarea timpurie a situațiilor de risc în comunitate, inclusiv în familiile cu copii expuși riscului asociat tulburărilor mintale ale părinților sau îngrijitorilor.

RECOMANDAREA 2.2.5.4: Ministerul Educației și Cercetării să continue să consolideze capacitățile personalului instituțiilor de învățământ în identificarea timpurie a copiilor expuși violenței în mediul familial și să sesizeze imediat cazurile suspecte autorității tutelare, în conformitate cu mecanismul de cooperare intersectorială instituit prin HG 270/2014.

2.3: Dreptul la educație

Evoluțiile din 2025 în sectorul educației reflectă un angajament ferm al Ministerului Educației și Cercetării pentru asigurarea respectării drepturilor copilului la și în educație. Situația actuală este prezentată folosind informații din proiectul Programului național pentru protecția copilului pentru anii 2027-2030, răspunsul MEC privind implementarea recomandărilor Avocatului Poporului pentru drepturile copilului din raportul anual precedent, date din surse deschise (inclusiv pagina web a MEC), cât și informații rezultate din monitorizarea respectării drepturilor copilului realizată de către Ombudsmanul Copilului, consultarea opiniei copiilor, din cereri și sesizări din oficiu. În prezentul raport anual nu sunt însă incluse rezultatele Barometrului Școlar²⁵⁶, prezentate de către MEC în februarie 2026.

Infrastructura educațională și condițiile de învățare

Deși baza tehnico-materială a instituțiilor de învățământ primar, gimnazial și liceal s-a îmbunătățit în ultimii 5 ani, discrepanțele între mediul urban și rural și lipsa resurselor esențiale continuă să afecteze calitatea procesului educațional: 27,5% dintre directori indică lipsa infrastructurii ca o barieră în desfășurarea activităților educaționale. Situația este mai gravă în mediul rural - 31% dintre directorii din mediul rural indică lipsa infrastructurii, față de 19% în mediul urban.

În 2025 a fost menținută alocația lunară de 1000 lei, stabilită din 1 septembrie 2024, pentru părinții care își transferă copiii dintr-o școală mică, cu mai puțin de 50 de elevi, într-o instituție mai mare.

Asigurarea cu manuale și suporturi didactice

În anul 2025, fondul de manuale a fost completat cu 230 de mii de exemplare (1,1 milioane în 2024, 1,2 milioane în 2023). O parte din titlurile de manuale planificate spre editare pe parcursul anului 2025 se aflau în proces de editare și distribuire. Total titluri de manuale necesare pe sistem (învățământ primar, gimnazial, liceal) – 192 de titluri. Asigurarea cu manuale noi – 93,7%.

Toate manualele editate sunt disponibile cu acces liber în versiune electronică pe pagina web a Centrului de Tehnologii Informaționale și Comunicaționale în Educație²⁵⁷.

²⁵⁶ Barometrul Școlar - un instrument național care evaluează percepțiile privind calitatea educației, climatul școlar, respectarea drepturilor copilului și nivelul de integritate în instituțiile de învățământ general. Studiul oferă o imagine de ansamblu asupra sistemului educațional, din perspectiva elevilor, părinților, profesorilor și a directorilor de școli. Disponibil la : https://mec.gov.md/sites/default/files/barometru_2025_machetat_deplin_16.02.pdf

²⁵⁷ Centrului de Tehnologii Informaționale și Comunicaționale în Educație. Disponibil la: <https://ctice.gov.md/manuale-scolare/>

Cadrele didactice din învățământul primar, gimnazial și liceal au la dispoziție circa 10 700 de proiecte didactice zilnice de scurtă durată, elaborate și puse la dispoziție de Ministerul Educației și Cercetării în perioada 2024-2025. Alte 510 proiecte didactice au fost elaborate pentru educatori, fiind recomandate pentru organizarea activităților educaționale din instituțiile preșcolare. Seturile de proiecte pot fi consultate și descărcate pe pagina web a Ministerului Educației și Cercetării²⁵⁸.

Au fost editate diverse resurse didactice, în parteneriat cu DGETS Chișinău, lecții video plasate cu acces liber pe <https://www.educatieonline.md/> și <https://educatieinteractiva.md/>.

De asemenea, Ministerul Educației și Cercetării și Agenția Națională pentru Curriculum și Evaluare, în parteneriat cu Centrul Național de Inovații Digitale în Educație „Clasa Viitorului”, au elaborat și propus spre vizualizare tutoriale video de pregătire a elevilor claselor a IX-a și a XII-a pentru susținerea examenelor naționale de absolvire. Tutorialele pot fi găsite pe site-urile oficiale ale Ministerului Educației și Cercetării și Agenției Naționale pentru Curriculum și Evaluare.

Ministerul Educației și Cercetării asigură dotarea cadrelor didactice, a elevilor și părinților cu suporturi educaționale privind siguranța și protecția copiilor în mediul online. În acest scop, sunt promovate și utilizate resursele didactice disponibile pe platforma www.siguronline.md, care oferă ghiduri, materiale didactice și informative, video-uri adaptate vârstei și instrumente de raportare.

Acces la apă, igienă și condiții sanitare

Asigurarea unui mediu școlar sigur și sănătos rămâne o provocare majoră: multe școli din mediul rural nu dispun de toalete interioare conectate la rețele de apă și canalizare; condițiile sanitare sunt precare, lipsesc hârtia igienică, săpunul și chiar apa curentă; curățenia este superficială, iar grupurile sanitare nu sunt adaptate nevoilor copiilor cu dizabilități; informațiile privind sănătatea, igiena și alimentația sănătoasă sunt limitate sau neuniform distribuite.

Evaluarea UNICEF²⁵⁹, realizată în perioada octombrie 2023 - februarie 2024, în 968 școli, a indicat că fiecare a doua școală din Republica Moldova nu dispune de un sistem de colectare și epurare a apelor reziduale. În multe școli din mediul rural, accesul la apă și la facilități sanitare adecvate este mai redus, iar infrastructura existentă este adesea defectuoasă sau neîntreținută²⁶⁰.

În perioada 2024–2026, Ministerul Educației și Cercetării a planificat renovarea a peste 160 de blocuri sanitare în instituții de învățământ, pentru a îmbunătăți condițiile de igienă²⁶¹.

Ca răspuns la nevoile specifice ale elevilor, peste 130 instituții au fost dotate cu dispensere gratuite de absorbante în anul școlar 2024-2026, iar pentru anul de studiu 2025-2026 au fost alocate resurse financiare pentru achiziționarea a 5000 dispensere pentru alte 70 instituții de învățământ, ca parte a inițiativei privind igiena menstruală²⁶².

²⁵⁸ Proiecte didactice în învățământul general. Disponibil la: <https://mec.gov.md/ro/content/proiecte-didactice-Invatamantul-general>

²⁵⁹ Îmbunătățirea condițiilor de sanitație și igienă în școli, în atenția MEC și a partenerilor de dezvoltare. Disponibil la: <https://www.mec.gov.md/ro/content/imbunatatirea-conditiilor-de-sanitatiei-si-igiena-scoli-atenția-mec-si-partenerilor-de>

²⁶⁰ UNICEF și Ministerul Educației și Cercetării au lansat un apel către toate instituțiile să participe la îmbunătățirea accesului la apă potabilă și blocuri sanitare adecvate în școli. Disponibil la: <https://www.unicef.org/moldova/comunicate-de-pres%C4%83/unicef-%C8%99i-ministerul-educa%C8%9Biei-%C8%99i-cercet%C4%83rii-au-lansat-un-apel-c%C4%83tre-toate>

²⁶¹ Ministerul Educației și Cercetării și partenerii de dezvoltare renovează blocuri sanitare din peste 160 de instituții. Disponibil la: <https://mec.gov.md/ro/content/ministerul-educatiei-si-cercetarii-si-partenerii-de-dezvoltare-renoveaza-blocuri-sanitare>

²⁶² Peste 130 de școli din țară vor fi dotate cu dispensere cu absorbante pentru toată durata anului de studii. Disponibil la: <https://mecc.gov.md/ro/content/peste-130-de-scoli-din-tara-vor-fi-dotate-cu-dispensere-cu-absorbante-pentru-toata-durata>

Accesibilitate și transport școlar

Conform MEC, 40% dintre școlile din Republica Moldova oferă transport gratuit pentru elevi, facilitând accesul la educație, în special pentru copiii din zonele rurale. Acest efort contribuie la promovarea echității educaționale și la reducerea riscului de abandon școlar. Numărul unităților de transport achiziționate a crescut și pe parcursul anilor 2024-2025, inclusiv cu suportul partenerilor de dezvoltare. 10 microbuze achiziționate sunt dotate și pentru copii care utilizează scaunul rulant.

Abandonul școlar și absenteismul nemotivat

În anul de studii 2024-2025, rata generală de abandon școlar a fost de 0,091%, echivalentă cu 269 de elevi din totalul de 293 592 copii cu vârsta cuprinsă între 7-16 ani²⁶³. Dintre aceștia: 59 copii sunt din clasele I-IV (0,02%) și 210 din clasele V-IX (0,071%).

În rândul copiilor romi cu vârsta 7-16 ani, 67 din cei 1645 elevi integrați în sistemul educațional au părăsit școala, ceea ce indică o rată de abandon semnificativă în acest grup de copii. În acest context, rămân relevante recomandările raportului tematic "Respectarea dreptului la educație a copiilor de etnie Romă în Republica Moldova"²⁶⁴, elaborat de Ombudsmanul Copilului, cu suportul UNICEF, în 2023.

Conform datelor colectate, principalele motive ale abandonului școlar sunt următoarele: migrația familiei (41,6%), refuzul părinților de a trimite copiii la școală (10,4%), sărăcia (16,8%), nereușita școlară (6%)²⁶⁵. Aceste cauze reflectă intersecția dintre excluziunea socială, economică și educațională, și subliniază necesitatea unor măsuri integrate de sprijin.

Pe lângă fenomenul abandonului școlar, în sistemul educațional din Republica Moldova se atestă o creștere a absențelor nemotivate, în special în rândul copiilor din medii vulnerabile. Datele colectate în cadrul consultărilor pentru actualizarea Programului național indică faptul că: peste 14% din copii nu pot frecventa școala în mod regulat din cauza obligațiilor casnice sau agricole. Această situație se atestă mai frecvent în rândul: elevilor de 18 ani – 21%, copiilor din mediul rural din nordul (19%) și sudul (17%) țării, copiilor cu dizabilități (22,5%), copiilor care aparțin unei minorități etnice (20,8%) sau religioase (19,7%).

Cel puțin 5% din copii sunt angajați în câmpul muncii, ceea ce determină absenteismul școlar. Proporția elevilor angajați crește odată cu vârsta: 14% dintre elevii de 17 ani și 23% dintre elevii de 18 ani; 11% dintre elevi, în special cei cu vârsta peste 16 ani, absentează ocazional din cauza nemulțumirii față de calitatea procesului educațional, considerând lecțiile plictisitoare și neadaptate nevoilor lor.

²⁶³ Date cu privire la abandonul școlar al elevilor cu vârsta între 7-16 ani, inclusiv a celor de etnie romă, în instituția de învățământ primar și secundar, ciclul I în semestrul II al anului de studii 2024-2025. Disponibil la: https://mec.gov.md/sites/default/files/abandon_semii_2024-2025.pdf

²⁶⁴ Raport tematic: Respectarea dreptului la educație a copiilor de etnie romă în Republica Moldova. Disponibil la: <https://ombudsman.md/post-document/respectarea-dreptului-la-educatie-a-copiiilor-de-etnie-roma/>

²⁶⁵ Raport privind abandonul școlar în instituțiile de învățământ general. Disponibil la: https://mecc.gov.md/sites/default/files/mec_raport_cu_privire_la_abandonul_scolar_sem_ii_2023-2024.pdf

Incluziunea educațională

Principalul document de politici publice dedicat incluziunii educaționale a copiilor cu cerințe educaționale speciale (inclusiv cu dizabilități) este Programul de dezvoltare a educației incluzive în Republica Moldova pentru anii 2024 – 2027.

Ombudsmanul Copilului apreciază pozitiv aprobarea noii Metodologii de evaluare a dezvoltării copilului/ elevului din instituțiile de învățământ general și profesional, aprobată prin Ordinul MEC nr. 555/2025. Centrul Republican de Asistență Psihopedagogică monitorizează sistematic aplicarea corectă și eficientă a prevederilor noii metodologii, asigură formarea continuă a profesioniștilor din educație în domeniul educației incluzive, iar structurile teritoriale de asistență psihopedagogică realizează evaluarea complexă și oferă recomandări privind adaptarea procesului educațional la potențialul și necesitățile copiilor. Procesul de evaluare este realizat de o echipă multidisciplinară formată din specialiști calificați: psihologi, psihopedagogi, logopezi și pedagogi.

De asemenea, este de apreciat realizarea campaniei naționale „Învățăm împreună” în perioada 2024-2025, care a promovat incluziunea educațională și îmbunătățirea condițiilor pentru copiii cu cerințe educaționale speciale, prin dialog intersectorial și implicarea comunității. Inițiativa, desfășurată în 25 de raioane, a reprezentat primul demers de amploare, care a unit educația, sănătatea și protecția copilului, marcând un pas important în consolidarea practicilor de educație incluzivă la nivel național.

Ponderea elevilor cu cerințe educaționale speciale integrați în învățământ general a crescut de la 93,6% în anul de învățământ 2019/2020 la 95,6% în anul de învățământ 2024/2025. Numărul copiilor cu dizabilități încadrați în școli pentru copii cu deficiențe în dezvoltarea intelectuală sau fizică a scăzut de la 627 în 2019/2020 la 523 în 2024/2025, indicând o tendință de creștere a accesului acestei categorii de copii în instituțiile de învățământ cu program general.

Cu toate acestea, persistă probleme legate de accesibilitatea fizică și adaptarea infrastructurii școlare: doar 230 de instituții de învățământ (70,4%) dispun de rampe de acces, circa 40% din acestea oferă facilități adaptate precum mobilier special, bare de sprijin, toalete și lavoare accesibile.

În virtutea progreselor înregistrate în domeniul incluziunii educaționale, persistă bariere atitudinale în rândul cadrelor didactice și elevilor față de integrarea copiilor cu dizabilități în instituțiile de învățământ cu program general²⁶⁶. În anul 2024: 60% dintre cadrele didactice se declară deschise față de incluziunea copiilor cu dizabilități, în creștere semnificativă față de 41% în 2018, ceea ce reflectă o evoluție pozitivă în percepția profesională. Cu toate acestea, 17% dintre profesori consideră că acești copii ar trebui îngrijiți exclusiv în familie, iar 15% optează pentru instituții rezidențiale, ceea ce indică o necesitate continuă de formare și sensibilizare privind drepturile copilului și principiile educației incluzive. Opiniile elevilor privind incluziunea copiilor cu dizabilități rămân variate, însă se observă o tendință clară de creștere a toleranței: în

²⁶⁶ UNICEF Moldova, Studiu sociologic „Incluziunea copiilor cu cerințe educaționale speciale în sistemul de învățământ”, 2024.

Disponibil la:

[https://www.unicef.org/moldova/media/15376/file/Incluziunea%20copiilor%20cu%20cerin%C8%9Be%20educa%C8%9Bionale%20speciale%20%C3%AEn%20sistemul%20de%20%C3%AEnv%4%83%C8%9B%C4%83m%C3%A2nt%20\(2024\).pdf](https://www.unicef.org/moldova/media/15376/file/Incluziunea%20copiilor%20cu%20cerin%C8%9Be%20educa%C8%9Bionale%20speciale%20%C3%AEn%20sistemul%20de%20%C3%AEnv%4%83%C8%9B%C4%83m%C3%A2nt%20(2024).pdf)

anul 2024, doar 16% dintre elevi și-au exprimat dezacordul categoric față de integrarea colegilor cu dizabilități, în scădere față de 19% în 2018 și 36% în 2012.

În privința susținerii copiilor care vin dintr-un context de migrație și de origine etnică roma, cu referire, în special la copiii refugiați din Ucraina, Ministerul Educației și Cercetării a elaborat și pus în aplicare cadrul normativ prin aprobarea unei Foi de parcurs pentru integrarea refugiaților în vederea înscrierii acestora în sistemul educațional²⁶⁷. De asemenea, a fost asigurată monitorizarea în regim online a încadrării în școală a refugiaților ucraineni și oferite o serie de facilități, precum oferirea de cazare în cămine sau facilitarea accesului la învățământ.

În Gimnaziul „Taras Șevcenco din Chișinău - clasele I, IV, V și VI, începând cu septembrie 2024 au fost instituite primele clase cu predare în limba ucraineană.

Mai multe inițiative au fost dezvoltate privind susținerea copiilor de origine etnică roma, în special prin implementarea Programului pentru susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova pentru anii 2022-2025.

Alimentație sănătoasă în instituțiile de învățământ general

În 2025, Ministerul Sănătății și Ministerul Educației și Cercetării au aprobat Ordinul interministerial nr. 488/834 cu privire la organizarea și asigurarea sănătății nutriționale a copiilor și elevilor din instituțiile de învățământ general. Acest Regulament stabilește cerințele și practicile obligatorii privind nutriția sănătoasă în cadrul instituțiilor de învățământ general indiferent de tipul de proprietate și formă juridică de organizare. Astfel, alimentația copiilor și elevilor include produse alimentare recomandate, care acoperă necesitatea organismului în creștere, cu nutrienți și energie, conform cantităților zilnice recomandate.

În prezent, circa 295 000 de copii din clasele I-IX beneficiază de alimentație gratuită în instituțiile publice de învățământ. Până la 1 septembrie 2025, doar copii din clasele primare (I-IV) beneficiau de această alimentație. Începând cu această dată, numărul total al beneficiarilor a fost extins și pentru elevii din clasele V-IX, ca urmare a aprobării Hotărârii Guvernului nr. 80/2025. Această extindere a reprezentat astfel o creștere de 118% a numărului de beneficiari și reflectă un angajament ferm al autorităților de a reduce inegalitățile sociale și de a sprijini dezvoltarea sănătoasă a copiilor. În acest scop, bugetul de stat pentru anul 2025 prevede alocarea a peste 205 milioane de lei pentru implementarea măsurii.

Ombudsmanul Copilului a avut în examinare o cerere privind faptul că elevii din clasele gimnaziale ale Colegiului Național de Coregrafie nu beneficiază de alimentație gratuită, fiind astfel discriminați în raport cu alți copii care își fac studiile în gimnaziile din Republica Moldova. Dat fiind faptul că Colegiul Național de Coregrafie se încadrează în categoria instituțiilor de învățământ profesional tehnic postsecundar, nu corespunde criteriilor de eligibilitate prevăzute la punctele 2 și 3 din Hotărârea Guvernului nr. 80/2025. În acest caz, Avocatul Copilului a recomandat Ministerului Educației și Cercetării revizuirea Hotărârii Guvernului, în vederea eliminării tratamentului diferențiat nejustificat între elevii aflați în același ciclu de învățământ și asigurarea

²⁶⁷ Ordinul nr. 490 din 01.04.2025 cu privire la aprobarea Foi de parcurs a Ministerului Educației și Cercetării pentru integrarea copiilor refugiaților în școlile din Republica Moldova. Disponibil la: https://mecc.gov.md/sites/default/files/mec_refugiati_foae_de_parcurs.pdf

accesului egal la alimentația gratuită pentru toți elevii din învățământul public gimnazial, indiferent de tipul instituției de învățământ.

Resursele umane în domeniul educației

Pentru anul de studii 2025-2026, conform informațiilor prezentate de organele locale de specialitate în domeniul învățământului, numărul posturilor didactice declarate vacante din instituțiile publice de învățământ general din republică constituie 1540, indicator în scădere cu 16% față de același indicator de acum un an (1833) și cu 25% față de același indicator de acum doi ani (2041).

Cel mai mare număr de posturi didactice vacante pe perioadă nedeterminată se atestă în instituțiile publice de învățământ general din mediul urban – 855 (sau 55,5%) și 685 (sau 44,5%) – în mediul rural.

Pentru a reduce penuria de cadre didactice, Ministerul Educației și Cercetării a organizat în perioada iunie - septembrie 2025 concursul de repartizare a absolvenților pe posturi didactice vacante, în urma căruia aproximativ 420 de absolvenți ai universităților și colegiilor pedagogice au fost repartizați în instituțiile publice de învățământ general.

Pentru a motiva tinerii specialiști să se angajeze în funcții didactice, au fost introduse mai multe măsuri stimulative: indemnizații majorate (200 000 lei pentru absolvenții programelor superioare și 160 000 lei pentru cei ai programelor profesional tehnice), contract individual de muncă, sprijin pentru inserție profesională, normă didactică redusă în primii trei ani, oportunități rapide de avansare în carieră, compensație anuală pentru materiale didactice, loc de muncă garantat, independență financiară și un mediu profesionist. De asemenea, pentru tinerii repartizați în mediul rural sunt acordate compensații pentru energia electrică, termică și pentru chirie.

Programe și intervenții în derulare

În privința **educației timpurii**, principalele proiecte și intervenții ale statului constau în următoarele.

Implementarea Programului național privind serviciile de îngrijire a copiilor cu vârsta de până la 3 ani (2023-2026), care are ca obiectiv: crearea și extinderea serviciilor de îngrijire timpurie (creșe, servicii alternative) accesibile tuturor copiilor, inclusiv celor din familii vulnerabile și mediul rural; asigurarea calității și siguranței prin standarde clare, personal calificat și infrastructură adecvată; sprijinirea părinților, în special a mamelor, pentru a reveni pe piața muncii și promovarea echității și incluziunii, oferind șanse egale la educație timpurie tuturor copiilor.

În 2025, Ministerul Educației și Cercetării a reactualizat cadrul normativ și metodologic pentru educația timpurie, care include: cadrul de referință pentru educația timpurie, curriculumul pentru educația timpurie; planul-cadru pentru educația timpurie (preșcolară); standardele de învățare și dezvoltare ale copiilor de la naștere până la 7 ani; standardele minime de dotare a centrelor de educație timpurie; metodologia de monitorizare și evaluare a dezvoltării copilului în baza

Standardelor de învățare și dezvoltare (de la naștere până la șapte ani), standardele profesionale naționale pentru cadrele didactice din educația timpurie; curriculumul educației parentale. Toate aceste instrumente creează un cadru comprehensiv, coerent ce asigură acces universal și echitabil la educație timpurie de calitate, sprijinind dezvoltarea armonioasă și incluziunea tuturor copiilor, inclusiv a celor din medii vulnerabile.

La 1 octombrie 2025, prin Hotărârea Guvernului nr. 637/2025 a fost aprobată Metodologia de finanțare în bază de cost normativ a instituțiilor publice de învățământ preșcolar și de învățământ general cu programe de diferite niveluri sau programe integrate din subordinea autorităților publice locale de nivelul întâi și al doilea.

În privința **învățământului primar și secundar (ciclul I și II)**, principalele proiecte și intervenții ale statului constau în următoarele.

Modernizarea curriculei școlare. Accesul la o educație de calitate pentru toți copiii este interconectat cu procesul de revizuire a curriculumului pentru învățământul primar și secundar (ciclul I și II), inițiat în anul 2024. Reforma curriculară este în proces având deja ca livrabile: conceptul de dezvoltare a curriculumului școlar; cadrul de referință pentru noul curriculum și metodologia de evaluare a curriculumului existent. La etapa actuală au fost finalizate rapoartele de implementare a curriculumului existent, pe baza acestora va fi elaborat noul curriculum.

Noul curriculum național va include teme transversale derivate din cadrul de competențe al curriculumului național și din obiectivele strategice ale țării: alfabetizare, educație interculturală/dialog intercultural, educație STEAM, educație pentru identitate, cetățenie democratică și drepturile omului, educație pentru artă și un stil de viață sănătos, educație pentru dezvoltare personală și orientare în carieră.

Noul concept al curriculumului școlar vizează adaptarea procesului educațional la nevoile individuale ale elevilor și promovează o educație de calitate pentru toți. Acesta integrează competențe transversale și teme relevante pentru societatea contemporană, contribuind la formarea unor cetățeni responsabili, bine pregătiți pentru viață și pentru piața muncii.

Proiectul „Școli Model” are drept scop îmbunătățirea calității și eficienței sistemului educațional din Republica Moldova prin transformarea unor școli din țară în instituții moderne, capabile să ofere un mediu de învățare de calitate tuturor elevilor. Reforma pornește de la necesitatea optimizării rețelei școlare, marcată de fragmentare, subfinanțare și rezultate educaționale inegale între școlile mari și cele mici. Proiectul lansat în anul 2023 cu o rețea de 35 școli selectate la nivel național, urmărește modernizarea infrastructurii școlilor selectate, dotarea lor cu echipamente și tehnologii digitale, îmbunătățirea accesibilității pentru elevii cu dizabilități și dezvoltarea competențelor cadrelor didactice, în special în domeniul STEAM și al pedagogiilor inovative. De asemenea, inițiativa include asigurarea transportului școlar pentru elevii din zonele rurale și stimulente financiare pentru familiile care aleg să-și transfere copiii la școlile model. Astfel, în anul 2025 cu suportul partenerilor de cooperare, Ministerul Educației și Cercetării a extins rețeaua de Școli model până la 90 de școli.

Rezultatele scontate vizează crearea unui mediu educațional modern, incluziv și prietenos pentru elevi, dezvoltarea competențelor relevante pentru secolul XXI și creșterea performanței rețelei școlare printr-o guvernare mai eficientă. În plus, proiectul contribuie la reducerea discrepanțelor dintre școlile mici și cele mari, implică comunitățile locale în procesele de transformare și deschide

sistemul educațional către parteneriate cu sectorul privat și cu organizații internaționale. Astfel, „Școlile Model” devin un catalizator al reformei educaționale, oferind oportunități reale de învățare pentru toți elevii și consolidând echitatea în educație.

Proiectele „Investim în Profesori” și „Investim în educatori”. Prin Programul Investim în profesori, în ultimii 3 ani au fost formați 11 mii de profesori. În același timp, au beneficiat de formări 4 mii de educatori. 2400 profesori au beneficiat de recalificări. În anul 2025, a fost inițiat Programul Investim în directori, Leadership și transformare organizațională. Echipe de lideri din 12 școli au beneficiat de formări care au avut drept dezvoltarea competențelor manageriale și de leadership ale directorilor și echipelor de conducere din școli, pentru a consolida procesele de guvernanță și organizare la nivel instituțional, de a implementa schimbări organizaționale, de a stimula inovația educațională și de a crea un mediu favorabil învățării, cu efecte directe asupra calității educației oferite elevilor.

Programul de formare a competențelor digitale a cadrelor didactice DigiProf. În 2025 a fost lansat un program național de formare profesională continuă pentru cadrele didactice din învățământul general. Programul are ca obiectiv formarea a aproximativ 10 000 de cadre didactice din întreaga țară, contribuind la integrarea eficientă a tehnologiilor digitale în procesul educațional.

Programul EduLIFE²⁶⁸. În 2025, peste 130 de școli din Republica Moldova au început implementarea programului EduLIFE – Educație pentru viață. Programul de formare a început în peste 140 de instituții de învățământ din Moldova. Pe parcursul anului școlar 2025-2026, conducătorii cluburilor vor beneficia de instruire și schimb de experiență, cu sprijinul experților în sănătatea adolescenților, pentru a sprijini elevii în dezvoltarea competențelor sociale, emoționale și de viață.

Barierile în accesarea serviciilor de educație, identificate de către MEC (parte a proiectului Programului național pentru protecția copilului pe anii 2027-2030)

Pe segmentul educației timpurii:

- Inechități teritoriale: în mediul urban persistă o capacitate limitată de includere a copiilor, ceea ce duce la supraaglomerarea grupelor;
- Acces pentru copiii de 0–2 ani: număr insuficient de grupe de creșă, în special în zonele urbane;
- Resurse umane: proporție redusă de personal cu studii superioare în mediul rural (53% față de 75,4% în urban), pondere ridicată a cadrelor didactice cu vârsta de peste 60 de ani (16,2% în rural) și deficit de specialiști;
- Infrastructură: clădiri învechite, lipsa materialelor didactice și a jucăriilor adecvate, precum și absența căilor de acces și a echipamentelor asistive pentru copiii cu dizabilități;
- Transport: inexistența unui sistem de transport pentru copiii din educația timpurie;

²⁶⁸ Programul Școala EduLIFE s-a extins în alte 4 școli: elevii au acces la infrastructură renovată, educație pentru sănătate și produse de igienă menstruală. Disponibil la: <https://www.edu.gov.md/ro/content/programul-scoala-edulife-s-extins-alte-4-scoli-elevii-au-acces-la-infrastructura-renovata>

- Sistem de evidență: lipsa unui mecanism coerent de colectare și analiză a datelor dezagregate, aliniat cu Garanția europeană pentru copii și standardele Eurostat.

Pe segmentul învățământului primar și secundar (ciclurile I și II):

- Disparități urban/rural privind calitatea serviciilor educaționale: diferențe semnificative la nivel de infrastructură, materiale didactice, resurse digitale etc.;
- Insuficiența cadrelor didactice: un deficit estimat la circa 1500 de cadre didactice în anul 2025;
- Insuficiența personalului specializat, mai ales în mediul rural: cadre didactice de sprijin, logopezi, psihologi și alți specialiști;
- Statistici și evidențe: absența datelor dezagregate privind accesul copiilor cu dizabilități și cerințe educaționale speciale la educația timpurie și învățământul general;
- Insuficiența echipamentelor asistive;
- Sprijin insuficient pentru copiii de etnie romă: capacitate limitată a mediatorilor comunitari în facilitarea înscrierii și participării școlare;
- Finanțare insuficientă: resurse limitate pentru asigurarea incluziunii eficiente a copiilor cu nevoi speciale și a celor din medii dezavantajate;
- Colaborare deficitară: conexiune insuficientă între școală, familie și comunitate.

În privința barierelor menționate, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului nu va emite recomandări, deoarece identificarea asumată a acestora de către ministerul de resort și includerea în analiza situației din proiectul Programului Național pentru Protecția Copilului pe anii 2027-2030, presupune planificarea ulterioară a acțiunilor de adresare, parte a planului de acțiuni de implementare a programului.

2.3.1: Protecția copiilor față de orice formă de violență

Subiectul protecției copiilor față de orice formă de violență în instituția de învățământ rămâne central în activitatea Ombudsmanului Copilului, inclusiv pentru că se află constant printre cel mai des pretins încălcate drepturi în cererile recepționate și în sesizările din oficiu.

Copiii au dreptul de a fi protejați față de orice formă de violență (art. 19 din Convenția cu privire la Drepturile Copilului; Convenția Consiliului Europei privind protecția copiilor împotriva exploatării sexuale și a abuzurilor sexuale (Lanzarote) etc.). Statul Republica Moldova are obligația pozitivă de a întreprinde toate acțiunile necesare pentru prevenirea, identificarea și răspunsul la violența față de copii.

Ratele violenței față de copii în Republica Moldova sunt îngrijorătoare. Sondajul Violența împotriva copiilor (Violence against children survey - VACS)²⁶⁹, realizat în Moldova în 2019, a arătat că 2 din 5 fete (36,8%) și băieți (37,8%) au fost supuși unei forme de violență până la 18

²⁶⁹ Moldova Violence Against Children and Youth Survey (VACS) report 2020 (data collection 2019). Disponibil la: <https://www.togetherforgirls.org/en/resources/moldova-vacs-report-2020>

ani. În plus, 1 din 7 fete (14,4%) și 1 din 20 de băieți (5,3%) au fost supuși violenței sexuale până la împlinirea vârstei de 18 ani, iar majoritatea nu au spus nimănui despre experiențele lor.

Potrivit informațiilor oferite de către Inspectoratul Național de Securitate Publică (INSP), în anul 2023, 339 de copii (315 fete, 24 băieți) au fost victime ale infracțiunilor cu caracter sexual. Totodată, 37 de copii (băieți) au săvârșit infracțiuni cu caracter sexual. În anul 2024, victime ale infracțiunilor cu caracter sexual au fost 399 de copii (352 fete, 46 băieți), iar 67 de copii (băieți) au săvârșit infracțiuni cu caracter sexual. Comparativ, în anul 2025²⁷⁰, victime ale infracțiunilor cu caracter sexual au fost 376 de copii (346 fete, 30 băieți), iar 31 de copii (băieți) au săvârșit infracțiuni cu caracter sexual. Din totalul de 363 de cauze penale înregistrate în 2025, s-a constatat că în 272 de cauze penale agresorul este o persoană cunoscută victimei; în 30 de cauze penale a fost stabilită relația dintre concubinul mamei/tatăl copilului și fiica acestuia; într-o cauză penală agresorul este bunicul victimei; în 60 de cauze penale agresorul nu este cunoscut.

Îngrijorătoare sunt și fenomenele de abuz și exploatare sexuală a copiilor în mediul online. Potrivit unui studiu realizat de La Strada în 2021 privind experiențele online ale copiilor din Republica Moldova și riscurile la care se expun²⁷¹, din cei 3829 de copii de 9-17 ani participanți la un sondaj online, 12% dintre respondenți au declarat că au primit mesaje care conțineau cuvinte vulgare sau imagini cu conținut sexual. Aproximativ 1% dintre copiii de 12-17 ani au indicat că au expediat, în ultimele 12 luni, fotografii sau înregistrări video reprezentând părți dezgolite ale corpului lor persoanelor cu care comunicau pe Internet. 13% dintre aceștia au transmis imaginile unei persoane pe care o cunoșteau doar online (8% pentru că au fost amenințați, 4% pentru a obține bani ori anumite bunuri în schimb).

Unul dintre instrumentele ce contribuie la prevenirea abuzului sexual față de copii este educația sexuală în școli²⁷². Actualmente educația privind sănătatea și drepturile sexuale și reproductive este inclusă în programele școlare din Republica Moldova prin următoarele discipline obligatorii:

- Biologie (clasele VI–XII) – modulul Organismul uman și sănătatea care a fost dezvoltat în conținuturi conform particularităților de vârstă ale elevilor și abordează subiecte precum sănătatea reproducerii, pubertatea, igiena, prevenirea bolilor cauzate de infecții cu transmitere sexuală;
- Dezvoltarea personală (clasele I–XII) – integrează teme legate de sănătatea fizică și emoțională, relații, consimțământ și luarea deciziilor.

Suplimentar se implementează disciplina opțională Educația pentru sănătate (la solicitarea elevilor), în clasele I–XII, care este dotată cu suport curricular și metodologic atât pentru cadrele didactice cât și pentru elevi.

MEC a informat Avocatul Copilului că, odată cu inițierea procesului de dezvoltare a curricula disciplinare în 2025 în cadrul noii reforme curriculare, grupurile de lucru stabilite pe discipline școlare vor continua să alinieze programele de educație pentru sănătate, inclusiv educație sexuală și reproductivă, la standardele internaționale, pentru sporirea accesului adolescenților și tinerilor la educație sexuală comprehensivă de calitate.

²⁷⁰ Informații din răspunsul INSP nr. 3096 din 10 martie 2026.

²⁷¹ Siguranța copiilor pe internet: Cercetare privind experiențele online ale copiilor din Republica Moldova și riscurile la care se expun. Disponibil la: https://lastrada.md/storage/pic/uploaded/Studiu_Siguranta_online-comportamente_si_riscuri-FINAL.pdf

²⁷² International Technical Guidance on Sexuality Education: An Evidence-Informed Approach. Disponibil la: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000260770>

Un fenomen răspândit în instituțiile de învățământ din Republica Moldova este cel al bullying-ului. Aproximativ 21% dintre elevii claselor 5-12 sunt țintă a bullying-ului săptămânal, conform studiului realizat de Alianța ONG-urilor active în domeniul Protecției Sociale a Copilului și Familiei (APSCF), desfășurat în perioada ianuarie – iunie 2023. În plus, 3 din 100 de elevi au raportat experiențe de cyberbullying cel puțin o dată pe lună în ultimul an școlar.

La nivel de cadru normativ, Republica Moldova este bine poziționată: Codul Educației, Legea 140/2013 privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți; HG 270/2014 cu privire la aprobarea Instrucțiunilor privind mecanismul intersectorial de cooperare pentru identificarea, evaluarea, referirea, asistența și monitorizarea copiilor victime și potențiale victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului; Ordinul Ministerului Educației 77/2013 cu privire la procedura de organizare instituțională și de intervenție a lucrătorilor instituțiilor de învățământ în cazurile de abuz, neglijare, exploatare, trafic al copilului; Ordinul Ministerului Educației 858/2013 cu privire la Metodologia de aplicare a Procedurii de organizare instituțională și de intervenție a lucrătorilor instituțiilor de învățământ preuniversitar în cazurile de abuz, neglijare, exploatare, trafic al copilului. Urmare a introducerii în 2022 în Codul Educației a definiției bullying-ului și a principului non-violenței, Ministerul Educației și Cercetării a aprobat, prin Ordinul MEC nr. 1024/2022, Metodologia cu privire la prevenirea și combaterea bullying-ului.

Implementarea acestui cadru normativ continuă să prezinte încă numeroase carențe. Potrivit rapoartelor semestriale elaborate de către Ministerul Educației și Cercetării²⁷³, în instituțiile de învățământ din Republica Moldova avem anual în jur de 8000 de cazuri suspecte de violență față de copii.

Anul de studii	Formele de violență							Total cazuri			Sursa sesizării			Decizia în urma evaluării		
	Fizică	Psihologică	Sexuală	Bullying	Neglijare	Exploatare muncă	Trafic, prostituție	Fete	Băieți	Total copii	Colaborator al ÎI	Părinți	Copii	Examinarea în ÎI	Referirea cazului	
2023-2024 Semestrul I	1297	782	15	475	870	17	4	1120	2701	3821	205	412	481	869	3340	481
2023-2024 Semestrul II	1721	732	20	613	1084	23	0	1336	2857	4193	233	405	568	872	3501	692
2023-2024 Total	3018	1514	35	1088	1954	40	4	2456	5558	8014	438	817	1049	1741	6841	1173
2024-2025 Semestrul I	1718	631	15	587	827	6	0	1225	2559	3784	295	295	578	999	3298	486

273 Prevenirea și combaterea violenței. Disponibil la: <https://mec.gov.md/ro/content/prevenirea-si-combaterea-violentei-0>

											1					
											2					
2024-2025 Semestrul II	1523	710	8	695	852	10	0	1182	2616	3798	1					
											8	305	454	965	3154	616
											9					
											6					
2024-2025 Total	3241	1341	23	1282	1679	16	0	2407	5175	7582	3					
											8	600	1032	1964	6452	1102
											0					
											8					
2025-2026 Semestrul I	1639	577	8	521	861	5	0	1069	2542	3611	1					
											9	222	436	1023	3039	613
											1					
											9					
											9					

Analizând aceste date din perspectiva cercetărilor menționate supra, concluzionăm că numărul cazurilor raportate este net inferior celor existente. Aceasta se datorează mai multor factori, printre care: capacități reduse ale personalului instituțiilor de învățământ de a identifica și răspunde la cazurile de violență față de copii și convingerea eronată că e mai bine de a nu raporta aceste cazuri, pentru a salvagarda imaginea instituției. În acest sens, considerăm că nu trebuie interpretată pozitiv descreșterea numărului de cazuri suspecte de bullying raportate în semestrul I al anului de studii 2025-2026 (521 de cazuri), în comparație cu cele din același semestru al anului de studii precedent (587 de cazuri). În atenția Avocatului Poporului pentru drepturile copilului continuă să se afle numeroase cereri ce denotă insuficienta pregătire a personalului instituțiilor de învățământ de a răspunde prompt și eficient situațiilor de bullying, motiv pentru care considerăm necesară continuarea activităților de formare.

Analizând cazuistica cererilor și sesizărilor din oficiu privind violența față de copii din partea cadrelor didactice, constatăm că instituțiile de învățământ continuă să recurgă rar la aplicarea prevederilor art. 135, alin. (1), lit. i) din Codul Educației și art. 86 alin. (1) lit. n) din Codul Muncii (concedierea) în privința cadrului didactic care a aplicat violență asupra copiilor, rezumându-se doar la sancțiuni precum mustrea. Uneori cadrele didactice pleacă voluntar, dar se angajează tot în sectorul educație, în altă instituție de învățământ. Este de apreciat includerea în Planul de acțiuni al MEC pentru 2025²⁷⁴ a acțiunii privind implementarea unui registru național al angajaților din sistem implicați în cazuri de violență, cu termen de realizare decembrie 2025, acțiune nefinalizată la momentul elaborării prezentului raport anual.

O altă constatare este legată de cazurile tematice similare înregistrate de Avocatul Poporului pentru drepturile copilului „calificarea faptelor personalului din instituțiile de învățământ” prin prisma articolului 166¹ „Tortura, tratament inuman sau degradant” din Codul penal. Aceste cazuri sunt afectate de jurisprudența neuniformă și lipsa unui consens în privința modului de interpretare și aplicare a dispozițiilor art. 166¹ Cod penal, în special în partea ce privește subiectul special al componentelor de infracțiune și gravitatea necesară pentru a considera faptele ca fiind tratament inuman sau degradant. Problema este acutizată datorită practicii judiciare neuniforme a Curții Supreme de Justiție, la deciziile căreia fac referire instanțele inferioare. În acest context, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului intenționează să valorifice competența prevăzută la art. 5 din

²⁷⁴ Planul de acțiuni al Ministerului Educației și Cercetării pentru anul 2025. Disponibil la: https://mec.gov.md/sites/default/files/final_plan_de_actiuni_mec_2025_.pdf

Legea nr. 64/2023 cu privire la Curtea Supremă de Justiție, și anume înaintarea unui demers în interesul legii.

Deosebit de important este faptul că și copiii autori ai actelor de violență au nevoie de suport. În 2025, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului a avut în examinare o cerere privind exmatricularea unei eleve (copil) dintr-o instituție de învățământ profesional tehnic, urmare a aplicării violenței față de altă elevă. Urmare a vizitei în instituția de învățământ, s-a constatat că nu au fost respectate procedurile de prevenire și intervenție în cazurile de violență față de copii - nu era desemnat coordonatorul activităților de prevenire, identificare, raportare, referire și asistență în cazurile de abuz față de copii; instituția nu deținea Registrul de evidență a sesizărilor privind cazurile suspecte de abuz, neglijare, exploatare sau trafic al copilului și, respectiv, nu a fost completată Fișa de sesizare pe acest caz.

Cazul dat a evidențiat inechitatea generată de limitarea aplicării garanției procesuale prevăzute la art. 137¹ alin. (5) lit. c) din Codul Educației doar la elevii din licee, ignorând elevii, în special cei sub vârsta de 18 ani (copiii), din învățământul profesional tehnic.

Articolul 137¹ din Codul Educației reglementează sancțiunile aplicabile elevilor, stabilind o discrepanță în aplicarea sancțiunii exmatriculării:

- Art. 137¹ alin. (1) lit. g) și h) prevede exmatricularea „din liceu”, cu sau fără drept de reînscrisere în aceeași instituție. Această formulare limitează expres modul de aplicare a acestei sancțiuni doar la elevii din învățământul secundar, ciclul II - liceu.
- Art. 137¹ alin. (5) lit. c): stipulează că aplicarea sancțiunilor menționate la alin. (1) lit. g) și h) necesită avizul Ministerului Educației și Cercetării. Condiția vizează exclusiv elevii din licee.

Reglementarea creează o situație de inegalitate evidentă. Copiii din învățământul profesional tehnic nu beneficiază de aceeași garanție suplimentară privind legalitatea și temeinicia aplicării sancțiunii exmatriculării, spre deosebire de copiii din licee. Această diferențiere contravine principiului egalității și nediscriminării în educație, consacrat de articolul 7 lit. h) din Codul Educației, cât și necesității protecției copiilor din orice mediu sau instituție, atât a țintelor actelor de violență, cât și a inițiatorilor și martorilor.

Urmare a examinării cererii, în vederea asigurării unui cadru legal echitabil, clar și previzibil în aplicarea sancțiunilor disciplinare elevilor, care să țină cont de asigurarea drepturilor copilului la educație, protecție și nediscriminare, Ombudsmanul Copilului a propus Ministerului Educației și Cercetării să examineze oportunitatea modificării articolului 137¹ alin. (1) lit. g) și h) din Codul Educației, prin extinderea garanției procesuale oferite de necesitatea obținerii avizului Ministerului Educației și Cercetării și în cazul elevilor din învățământul profesional tehnic.

Protecția copiilor față de orice formă de violență necesită intervenție intersectorială și multidisciplinară pentru a răspunde nevoilor copiilor cu comportament antisocial. Profesioniștii din educație sunt cel mai bine poziționați pentru a identifica afectări ale unor domenii de bunăstare a copiilor, datorită posibilității observării comportamentului copiilor zilnic sau aproape zilnic. Imposibilitatea observării datorată absenteismului nemotivat sau abandonului școlar este la fel un indiciu pentru a declanșa intervenția multisectorială. Din acest considerent, date fiind și multiple cazuri aflate în examinare, Ombudsmanul Copilului consideră că anumite recomandări din anii

trecuți trebuie menținute, chiar dacă apreciază eforturile depuse de către autoritățile centrale parte a mecanismului intersectorial de protecție a copilului față de orice formă de violență, inclusiv Ministerul Educației și Cercetării.

În 2025 au avut loc primele ședințe ale Consiliului consultativ pentru protecția copiilor expuși riscului de a comite infracțiuni și a copiilor aflați în conflict cu legea, creat în cadrul Ministerului Muncii și Protecției Sociale, urmare a modificărilor aduse Hotărârii Guvernului nr. 270/2014 care au vizat reglementarea unor proceduri distincte de intervenție intersectorială care să răspundă nevoilor acestor copii. Consiliul urmează să identifice cele mai potrivite servicii ce urmează a fi create pentru acești copii, inspirându-se din bunele practici ale altor state, cu adaptarea acestora la specificul național. Consiliul European oferă suport în acest sens. Ombudsmanul Copilului consideră că, prin prisma standardelor internaționale, prioritate absolută trebuie acordată dezvoltării serviciilor specializate oferite în familie sau comunitate, iar oricare soluții de servicii cu specializare înaltă cu componentă rezidențială trebuie luate în considerare excepțional, doar în ultimă instanță, când celelalte servicii nu dau rezultate.

În analiza situației din proiectul Programului național pentru protecția copilului pentru anii 2027-2030, MMPS menționează că insuficiența serviciilor la nivel local și lipsa programelor de formare profesională a prestatorilor de servicii destinate copiilor expuși riscului de a comite infracțiuni și a celor în conflict cu legea duc la intervenții tardive și ineficiente, care nu reușesc să abordeze cauzele reale ale comportamentului antisocial al copilului; la creșterea riscului de recidivă și de escaladare a comportamentelor antisociale; instituționalizarea nejustificată a copiilor, în lipsa unor alternative comunitare de reabilitare și reintegrare; stigmatizarea și excluderea socială a copiilor în conflict cu legea, care nu beneficiază de sprijin psihosocial, educațional sau vocațional adecvat; eșecul în respectarea interesului superior al copilului, prin absența unei intervenții centrate pe nevoile individuale și pe reintegrarea familială și comunitară.

Concluzionând cele menționate, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului **RECOMANDĂ**:

RECOMANDAREA 2.3.1.1: Ministerul Educației și Cercetării să continue să dezvolte și să consolideze competențele cadrelor didactice de prevenire și combatere a violenței față de copii, inclusiv a bullying-ului (formare inițială și continuă).

RECOMANDAREA 2.3.1.2: Ministerul Educației și Cercetării să continue să consolideze capacitățile cadrelor didactice privind recunoașterea semnelor abuzului sexual și intervenția în asemenea cazuri.

RECOMANDAREA 2.3.1.3: Ministerul Educației și Cercetării, în cadrul revizuirii în curs a curriculei școlare, să integreze toate conceptele-cheie ale educației sexuale comprehensive și să consolideze competențele cadrelor didactice de a o implementa.

RECOMANDAREA 2.3.1.4: Ministerul Educației și Cercetării să continue să consolideze competențele cadrelor didactice de a dezvolta competențele pentru cultură democratică ale copiilor (inclusiv cele de valorizare a drepturilor omului, demnității umane și a diversității culturale, cooperare, gestionare non-violentă a conflictelor, empatie).

RECOMANDAREA 2.3.1.5: Ministerul Muncii și Protecției Sociale să continue să dezvolte servicii sociale de sprijin al familiilor cu copii aflate în dificultate, inclusiv să dezvolte și să

consolideze competențele profesioniștilor din domeniul asistenței sociale de implementare a programelor de educație parentală, parte a platformei naționale în domeniul educației parentale și promovării relațiilor pozitive între părinți și copii.

RECOMANDAREA 2.3.1.6 (repetată): Ministerul Sănătății să dezvolte programe de tratament și reabilitare a copiilor cu tulburări de conduită, în cadrul Youth Klinics și a Centrelor Comunitare de Sănătate Mintală.

2.3.2: Educația parentală

Potrivit Legii nr. 370/2023 privind drepturile copilului, statul încurajează și asigură o atenție specială tuturor copiilor, părinților și reprezentanților legali/responsabililor legali ai acestora, oferindu-le ajutorul adaptat situației în care se află.

Prioritatea promovării parentingului este parte a Programului național pentru protecția copilului pentru anii 2022-2026, care prevede consolidarea capacităților părinților și familiilor pentru creșterea și îngrijirea copilului, astfel încât să fie asigurat accesul la servicii și programe de educație parentală.

În vederea punerii în aplicare a strategiei transsectoriale privind dezvoltarea abilităților și competențelor parentale, Ministerul Educației și Cercetării a lansat, în 2025, Platforma națională în domeniul educației parentale și promovării relațiilor pozitive între părinți și copii. MEC susține ideea că o educație parentală pozitivă contribuie la rezultatele academice ale copilului și la bunăstarea acestuia, iar consolidarea eforturilor în domeniul de referință poate avea succes prin intermediul unui parteneriat solid între autorități, societatea civilă și organizațiile internaționale. În această triadă de parteneri, pot fi create oportunități de implementare a modelelor de educație parentală pozitivă care, în rezultat vor duce la ridicarea nivelului calității în învățământ.

Pe parcursul anului, Centrul Republican de Asistență Psihopedagogică (CRAP) și structurile sale teritoriale au desfășurat multiple activități orientate spre susținerea părinților copiilor cu dizabilități și/sau cerințe educaționale speciale, promovând incluziunea educațională.

În vederea dezvoltării competențelor parentale, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului **RECOMANDĂ:**

RECOMANDAREA 2.3.2.1: Ministerul Educației și Cercetării să consolideze competențele cadrelor didactice de cooperare cu părinții, parte a guvernantei democratice a școlii.

RECOMANDAREA 2.3.2.2: Ministerul Educației și Cercetării să colaboreze cu organizații ale societății civile pentru implementarea în școli a programelor de educație parentală, parte a platformei naționale în domeniul educației parentale și promovării relațiilor pozitive între părinți și copii.

RECOMANDAREA 2.3.2.3: Ministerul Muncii și Protecției Sociale să consolideze competențele profesioniștilor din domeniul asistenței sociale de implementare a programelor de educație parentală, parte a platformei naționale în domeniul educației parentale și promovării relațiilor pozitive între părinți și copii.

2.3.3: Supraaglomerarea în școlile din municipiul Chișinău

În 2025, Ministerul Educației și Cercetării (MEC) a efectuat o analiză a numărului de elevi din instituțiile de învățământ general din mun. Chișinău²⁷⁵ și a constatat supraaglomerare, prin faptul că unele școli din municipiu au un număr de elevi care depășește cu mult capacitatea de proiect, unele clase ajungând la 38-42 de copii.

Studiul arată că numărul elevilor din capitală a crescut cu peste 15 mii în ultimii cinci ani, iar tot mai multe instituții au clase cu peste 30 de elevi. Analiza MEC relevă un dezechilibru major în rețeaua școlară din Chișinău: licee precum „Mihai Viteazul”, „Mihail Berezovschi”, „Liviu Deleanu”, „Dante Alighieri”, „Onisifor Ghibu” sau „Hyperion” depășesc cu mult capacitatea de proiect, unele clase ajungând până la 42 de elevi. În același timp, alte instituții aflate la distanțe relativ mici dispun de sute de locuri libere. De exemplu, LT „Ion Creangă” are peste 400 de elevi în plus față de capacitatea proiectată, în timp ce LT „Matei Basarab”, situat la un kilometru distanță, are mai mult de 800 de locuri disponibile. În total, în școlile din municipiu există peste 5 000 de locuri libere, însă acestea sunt distribuite disproporționat.

Conform MEC, cauzele supraaglomerării școlare în Chișinău sunt:

- ineficiența modului de organizare a districtelor școlare;
- subutilizarea unor edificii existente și spații nefolosite;
- utilizarea în alte scopuri a unor clădiri școlare;
- absența unui plan coerent al Primăriei Chișinău pentru a soluționa problema supraaglomerării școlare;
- politica investițională fragmentară și gestionarea ineficientă a investițiilor din bugetul municipal;
- eliberarea documentației urbanistice fără corelare cu necesitățile educaționale.

MEC a propus soluții pe termen scurt, mediu și lung pentru rezolvarea problemei supraaglomerării în școlile din Chișinău și a anunțat transmiterea în comodat Primăriei Chișinău a două clădiri mari ale unor foste instituții de învățământ, astfel încât acestea să poată fi folosite pentru extinderea rețelei școlare din capitală²⁷⁶.

În acest context, Ombudsmanul Copilului **RECOMANDĂ**:

RECOMANDAREA 2.3.3.1: Primăria mun. Chișinău, în limitele competențelor prevăzute de legislație, să întreprindă acțiuni pentru rezolvarea problemei supraaglomerării în instituții de învățământ din municipiu.

²⁷⁵ Soluții pentru rezolvarea problemei supraaglomerării în școlile din Chișinău. Disponibil la: https://mec.gov.md/sites/default/files/prezentare_25.11_compressed.pdf

²⁷⁶ MEC pune la dispoziția Primăriei Chișinău două clădiri pentru creșterea numărului de locuri disponibile în școli și propune municipalității o serie de soluții pentru decongestionarea claselor cu 35-40 de elevi. Disponibil la: <https://mec.gov.md/ro/content/mec-pune-la-dispozitia-primariei-chisinau-doua-cladiri-pentru-cresterea-numarului-de-locuri>

2.3.4: Bunăstarea psiho-emoțională a cadrelor didactice

Subiectul bunăstării psiho-emoționale a cadrelor didactice este menținut și în prezentul raport anual, fiind deosebit de important datorită implicațiilor pe care munca acestor profesioniști o are asupra realizării drepturilor copilului la și în educație. La fel cum am menționat în raportul anual precedent, fără intenția de a stigmatiza, fiind conștienți de eforturile Ministerului Educației și Cercetării în acest sens, considerăm absolut necesară continuarea oferirii de suport psiho-emoțional cadrelor didactice, de programe de prevenire a arderii profesionale, dar și monitorizarea sănătății psiho-emoționale a cadrelor didactice.

Copii, părinți și profesioniști din diferite sectoare se arată îngrijorați de bunăstarea psiho-emoțională a cadrelor didactice. Unele cadre didactice, la rândul lor, se plâng de epuizare psiho-emoțională datorată mai multor factori stresori, care țin inclusiv de școală (lucrul pe mai mult de o normă didactică, din cauza salarizării nesatisfăcătoare și a numărului insuficient de cadre didactice; clase supraaglomerate; conflicte cu colegi, copii și părinți).

Suplimentar, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului este sesizat și/sau se sesizează din oficiu în mod constant asupra cazurilor de violență față de copii din partea unor cadre didactice. Considerăm că aceste cazuri trebuie analizate inclusiv din perspectiva factorilor stresori/determinanți, pentru o mai bună prevenire. În acest context, Ombudsmanul Copilului apreciază analiza efectuată de către MEC, în 2025, a numărului de elevi în școlile din mun. Chișinău, care a constatat supraaglomerare în unele instituții, cu clase ajungând până la 38-42 copii, și propunerea de soluții Primăriei pentru rezolvarea problemei supraaglomerării.

Din discuțiile cu cadre didactice, acestea ne-au declarat că, uneori, din frica de stigmatizare, de înlăturare de la procesul educațional și pierdere a veniturilor salariale, chiar și cadrele didactice care înțeleg că ar avea nevoie de suport psiho-emoțional sau chiar psihiatric, nu se adresează specialiștilor în sănătate mintală.

Analizând legislația Republicii Moldova pentru identificarea cerințelor pentru cadrele didactice (Codul educației, Codul Muncii, Hotărârea Guvernului nr. 1079/2023 cu privire la examenele medicale profilactice obligatorii ale lucrătorilor), s-a constatat că la moment nu există obligația ca acestea să se supună controlului medical inițial și periodic al sănătății mentale.

Spre exemplu, legislația României prevede necesitatea unui astfel de control, la indicația medicului de medicina muncii. Legea învățământului preuniversitar nr. 198/2023²⁷⁷ stipulează că din categoria personalului didactic fac parte persoanele care îndeplinesc condițiile de studii prevăzute de lege, care au capacitate de exercițiu deplină, o conduită morală conformă cu deontologia profesională, sunt apte din punct de vedere medical și psihologic pentru îndeplinirea funcției și nu se află în situația prevăzută la art. 168 alin. (7). Hotărârea de Guvern nr. 355/2007²⁷⁸ conține lista serviciilor medicale profilactice detaliate în funcție de expunerea profesională:

Fișa 138. Personal didactic din instituții de învățământ

²⁷⁷Legea nr. 198 din 4 iulie 2023 privind învățământul preuniversitar. Disponibil la:

<https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/271896>

²⁷⁸Hotărârea nr. 355 din 11 aprilie 2007 privind supravegherea sănătății lucrătorilor. Disponibil la:

<https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/82130>

Examen medical la angajare:

- examen clinic general
- examen psihiatric - la indicația medicului de medicina muncii
- examen coproparazitologic - pentru personalul educativ (educatori)

Examen medical periodic:

- examen clinic general – anual
- examen psihiatric - la indicația medicului de medicina muncii
- examen coproparazitologic - pentru personalul educativ (educatori) – anual

Contraindicații:

- leziuni tuberculoase pleuropulmonare evolutive
- tulburări psihice de orice natură
- balbism, disartrie
- tulburări de comportament
- boli infectocontagioase în evoluție
- alcoolism cronic.

Reieșind din cele expuse, Ombudsmanul Copilului **RECOMANDĂ**:

RECOMANDAREA 2.3.4.1: Ministerul Educației și Cercetării să continue să ofere suport psiho-emoțional cadrelor didactice și programe de prevenire a arderii profesionale.

RECOMANDAREA 2.3.4.2: Ministerul Sănătății să reglementeze și să asigure examinarea inițială și periodică a sănătății mentale a cadrelor didactice.

2.3.5: Dreptul copiilor la viață privată și protecție a datelor cu caracter personal

Avocatul Poporului pentru drepturile copilului a avut în examinare cererea unui părinte privind pretinsa încălcare de către mass-media și, respectiv, administrația instituției de învățământ, a dreptului copiilor din grădinița pe care o frecventa copilul său la viață privată și protecția datelor cu caracter personal.

În speță, un post de televiziune a difuzat un reportaj dintr-o grădiniță, care conținea mai multe imagini video ale unor copii, inclusiv din dormitor.

În noiembrie 2025, Consiliul Audiovizualului (CA) a sancționat serviciul media audiovizual pentru încălcarea prevederilor legislației audiovizuale referitoare la protecția minorilor – art. 15 alin. (1) și alin. (2) din Codul serviciilor media audiovizuale al Republicii Moldova nr. 174/2018 și pct. 38 din Regulamentul privind conținuturile audiovizuale, aprobat prin Decizia Consiliului Audiovizualului nr. 61/2024.

O analiză cuprinzătoare a acestor încălcări, conținând regulile principale pe care trebuie să le respecte mass-media în raport cu minorii²⁷⁹, a fost realizată de către Centrul pentru Jurnalism Independent (CJI).

Totodată, în 2025 Ombudsmanul Copilului s-a sesizat din oficiu urmare a apariției în mass-media a informațiilor și imaginilor video care surprind presupuse acte de violență domestică, în prezența copiilor. Pe cazul dat, Consiliul Audiovizualului, la sesizarea Avocatului Poporului pentru drepturile copilului, a sancționat 11 posturi de televiziune cu avertizare publică. De asemenea, pe parcursul anului 2025, Ombudsmanul Copilului s-a sesizat din oficiu pe cazuri de violență între copii, mediatizate, inclusiv de către serviciile media audiovizuale, cu încălcarea drepturilor copilului.

Pe lângă necesitatea instruirii jurnaliștilor privind reflectarea subiectelor cu minori, cazuri care apar constant în vizorul Avocatului Poporului pentru drepturile copilului, reportajul din grădiniță readuce în atenție necesitatea pregătirii temeinice a managerilor instituțiilor de învățământ, dar și a întregului personal al instituțiilor educaționale, pentru asigurarea respectării drepturilor copiilor la viață privată, protejând imaginea, identitatea, intimitatea și demnitatea acestora.

Pentru a veni în suportul profesioniștilor din educație, în 2017, Ministerul Educației, Culturii și Cercetării, în colaborare cu Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”, Centrul de Informare și Documentare privind Drepturile Copilului din Moldova (CIDDC) și organizația internațională „Salvați copiii” (Save the Children), cu susținerea Institutului UNESCO pentru tehnologii informaționale în educație, a elaborat Ghidul de implementare a politicii de protecție a copilului în instituția de învățământ²⁸⁰. Ghidul respectiv conține reguli privind înregistrarea și publicarea imaginilor copiilor, accesul în instituție, comunicarea despre copii, acordul informat al părinților pentru participarea la evenimente și utilizarea imaginii copiilor, inclusiv, pertinent speței date, reguli privind dormitorul grădiniței.

În contextul încălcărilor recurente ale regulilor menționate supra, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului **RECOMANDĂ:**

RECOMANDAREA 2.3.5.1: Ministerul Educației și Cercetării să asigure informarea și instruirea profesioniștilor din educație, în special a cadrelor manageriale și didactice ale instituțiilor de învățământ, privind regulile de acces în instituția de învățământ și utilizarea imaginii copiilor.

RECOMANDAREA 2.3.5.2: Ministerul Educației și Cercetării și Ministerul Muncii și Protecției Sociale, în colaborare cu Consiliul Audiovizualului și furnizorii de formare inițială și continuă a jurnaliștilor, să asigure instruirea acestora privind reflectarea subiectelor cu minori, cu respectarea drepturilor copilului.

2.4: Justiție prietenoasă copiilor

Avocatul Poporului pentru drepturile copilului apreciază modificările aduse legislației în 2025, care au vizat perfecționarea mecanismului de executare benevolă a documentelor executorii și

²⁷⁹ Reportaj din grădiniță: difuzarea imaginilor copiilor și regulile de protecție a minorilor în mass-media. Disponibil la: <https://cji.md/reportaj-din-gradinita-difuzarea-imaginilor-copiilor-si-regulile-de-protectie-a-minorilor-in-mass-media/>

²⁸⁰ Politica de protecție a copilului în instituția de învățământ – Ghid de implementare. Disponibil la: https://mecc.gov.md/sites/default/files/politica_de_protectie_a_copilului_ghid_de_implementare.pdf

reglementarea unui mecanism de indexare a pensiei de întreținere a copilului stabilită în sumă fixă. Totuși, continuă să existe dificultăți în executarea hotărârilor judecătorești privind plata pensiei de întreținere. Aspectul dat a fost discutat în 2025 pe platforma parlamentară a Comisiei drepturile omului și relații interetnice și Comisiei protecție socială, sănătate și familie, urmare a elaborării, cu suportul UNICEF, a raportului tematic „Analiza mecanismului și procedurilor de executare a pensiei de întreținere a copiilor”²⁸¹. Totodată, persistă lacunele în executarea hotărârilor judecătorești privind stabilirea domiciliului copilului și a programului de întrevederi. Pentru soluționarea aspectelor menționate, Ombudsmanul Copilului reiterează recomandările relevante nerealizate din raportul anual precedent.

2.4.1: Delincvența juvenilă

Delicvența juvenilă a constituit 2,12% din totalul infracțiunilor înregistrate în perioada de raportare. Au fost documentate 428 (anul precedent 493) cauze penale privind infracțiuni comise de 580 (anul precedent 802) minori, majoritatea fiind cu vârsta de 16-17 ani. Din numărul indicat, 535 – băieți (anul precedent 762) și 45 fete (anul precedent 40). Indicatorii relevă o diminuare a fenomenului delincvenței juvenile în perioada de raportare, atât sub aspectul numărului de cauze penale (428 față de 493 în anul precedent, cu cca13%), cât și al numărului de minori implicați (580 față de 802, reducere de circa 28%). Din punct de vedere demografic, se menține o concentrare majoritară în grupa de vârstă 16-17 ani (180 și 198 copii, respectiv), ceea ce indică vulnerabilitatea crescută a adolescenților aflați în etapa de tranziție spre viața matură. Distribuția pe gen evidențiază o supra-reprezentare constantă a băieților (535 față de 45 fete²⁸²). Acest indicator trezește îngrijorări serioase din punct de vedere criminologic și ar trebui interpretat drept un semnal spre acțiune pentru autoritățile competente în vederea studierii fenomenului din punct de vedere al cauzelor și condițiilor care au determinat comiterea infracțiunii.

Per ansamblu, datele sugerează o tendință descendentă cantitativă, dar necesită consolidarea intervențiilor preventive pentru adolescenți, în special băieți din segmentul 16–17 ani, pentru a preveni comportamentele infracționale, inclusiv recidiva.

În contextul celor menționate, Ombudsmanul Copilului **RECOMANDĂ**:

RECOMANDAREA 2.4.1.1: Ministerul Muncii și Protecției Sociale, în colaborare cu Ministerul Afacerilor Interne și Ministerul Educației și Cercetării, să dezvolte programe integrate de prevenire a delincvenței juvenile, cu accent pe identificarea timpurie a factorilor de risc, asistență psiho-socială, mentorat și implicarea familiei și comunității, în special pentru băieți, categorie care este predominant reprezentată în statisticile infracționale.

2.4.2: Analiza integrării drepturilor copilului în programele de studii ale Institutului Național al Justiției

²⁸¹Raport tematic: Analiza mecanismului și procedurilor de executare a pensiei de întreținere a copiilor. Disponibil la: <https://ombudsman.md/post-document/raport-tematic-analiza-mecanismului-si-procedurilor-de-executare-a-pensiei-de-intretinere-a-copiilor/>

²⁸² Raportul de activitate a Poliției pentru 12 luni ale anului 2025, pag. 27. Disponibil la: https://politia.md/sites/default/files/media/documents/2026-02/PREZENTARE_Bilan%C8%9Bul_activit%C4%83%C8%9Bii_Poli%C8%9Biei_pentru_anul_2025_final%C4%83.pdf

În 2025, cu suportul UNICEF, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului a elaborat Raportul tematic: "Analiza integrării drepturilor copilului în programele de studii ale Institutului Național al Justiției"²⁸³.

Analiza integrată a ofertei educaționale a Institutului Național al Justiției (INJ) a relevat o preocupare reală și consecventă pentru includerea tematicii drepturilor copilului în cadrul proceselor de formare inițială și continuă a profesioniștilor din domeniul justiției.

Conținuturile curriculare existente reflectă problematici relevante din perspectiva protecției copilului – de la audierea minorilor în condiții speciale (cel mai des abordat subiect) până la investigarea infracțiunilor contra familiei și minorilor (în aspect procesual și criminalistic) – acestea regăsindu-se în mod explicit în 28% dintre curriculumurile analizate și cumulând circa 31,3% din totalul orelor de instruire aferente acestor cursuri.

Având în vedere diversitatea tematicilor abordate în domeniul dreptului penal, civil și procedural, această cotă poate fi considerată semnificativă și demonstrează un angajament instituțional față de dezvoltarea unei justiții sensibile la nevoile copiilor. Cu toate acestea, proporția orelor alocate acestor subiecte, gradul de specializare al cursurilor și caracterul aplicativ al instruirilor pot fi extinse și consolidate pentru a răspunde mai eficient provocărilor din domeniul protecției drepturilor copiilor în condițiile practicii judiciare contemporane.

Evaluarea modului în care INJ identifică necesitățile de formare a demonstrat existența unui cadru metodologic stabil, bazat pe consultarea instituțională și centralizarea solicitărilor tematice. Totuși, anumite domenii esențiale, precum reacționarea promptă a autorităților la cauzele infracționalismului juvenil, justiția restaurativă, aplicarea măsurilor alternative detenției, medierea penală și elaborarea referatelor prezentințiale, rămân insuficient acoperite sau sunt abordate punctual, fără continuitate sistemică între formarea inițială, continuă și cea a formatorilor. O acoperire tematică coerentă în aceste domenii, în opinia Ombudsmanului Copilului, va stimula formarea unei viziuni integrate asupra interesului superior al copilului în contextul sistemului judiciar contemporan.

Adresarea cauzelor și condițiilor care au contribuit la comiterea infracțiunilor, încălcarea legii și a drepturilor omului

Pentru a asigura respectarea drepturilor copilului și pentru a preveni comiterea de infracțiuni de către minori, toți actorii procesuali din sectorul justiției penale, dar și alte autorități cu competențe directe sau indirecte sau cele care sunt parte a diferitor mecanisme de colaborare intersectorială ar trebui să fie implicați (responsabilizați) plener în identificarea cauzelor care au făcut posibil ca infracțiunea să se producă, indiferent dacă minorul este victimă sau infractor.

Procurorii și judecătorii, în mod special, trebuie să aplice cu rigurozitate prevederile Codului de procedură penală, având în vedere că protecția drepturilor minorului și identificarea cauzelor care au contribuit la săvârșirea infracțiunii sunt esențiale pentru o justiție echitabilă, iar în cazul infracțiunilor comise cu participarea minorilor este și obligatorie²⁸⁴.

²⁸³ Raport tematic „Analiza integrării drepturilor copilului în programele de studii ale Institutului Național al Justiției INJ”. Disponibil la: <https://ombudsman.md/post-document/raport-tematic-analiza-integrarii-drepturilor-copilului-in-programele-de-studii-ale-institutului-national-al-justitiei-inj/>

²⁸⁴ Art. 475 alin. (3) din Codul de procedură penală.

Este deosebit de important a se ține cont de faptul că justiția de fiecare dată funcționează pe două sensuri: a) pentru asigurarea prevenției și restabilirii echității sociale, și b) pentru integrarea eficientă a făptuitorilor în societate.

În contextul protecției drepturilor copiilor și al prevenirii implicării acestora în activități infracționale, este important ca procurorii și judecătorii să aplice corect și eficient prevederile Codului de procedură penală, în special ale articolelor 216, 217 și 218 CPP, care stabilesc obligații clare privind identificarea cauzelor și condițiilor care au contribuit la săvârșirea infracțiunii. Conținutul normelor indicate au un rol esențial nu doar în soluționarea corectă a cauzei penale, ci și în prevenirea unor posibile abuzuri sau deficiențe în protecția drepturilor minorilor, în mod particular și înfăptuirea reală a actului justiției în sens general.

Cu toate acestea, subiectul emiterii de către procuror și instanțele judecătorești a actelor procesuale obligatorii în vederea soluționării cauzelor și condițiilor care au contribuit la comiterea infracțiunilor, sau care au determinat încălcarea legii sau a drepturilor omului, nu se regăsește în conținuturile curriculumurilor studiate.

Probațiunea juvenilă

Cursul "*Întocmirea referatelor presentințiale de evaluare psihosocială. Probațiunea juvenilă*", este destinat, conform Planului modular de formare continuă, doar consilierilor de probațiune. Alte conținuturi în planul de formare continuă consacrate rolului probațiunii în justiția pentru copii nu sunt. Nici planul de formare inițială nu include asemenea cursuri.

Articolul 475 din Codul de Procedură Penală prevede: "În cadrul urmăririi penale și judecării cauzei penale privind minorii, afară de circumstanțele prevăzute în art. 96, urmează a se stabili: 1) vârsta minorului (ziua, luna, anul nașterii); 2) condițiile în care trăiește și este educat minorul, gradul de dezvoltare intelectuală, volitivă și psihologică a lui, particularitățile caracterului și temperamentului, interesele și necesitățile lui; 3) influența adulților sau a altor minori asupra minorului; 4) cauzele și condițiile care au contribuit la săvârșirea infracțiunii". Aceste prevederi sunt de o importanță crucială pentru desfășurarea procesului, or dezvoltă chestiuni care trebuie să determine măsurile de reacție a autorităților la fapta prejudiciabilă comisă de copil. Norma procesuală oferă și soluții despre mecanismul de colectare a acestor date: "Pentru circumstanțele prevăzute în prezentul articol organul de urmărire penală, procurorul sau, după caz, instanța de judecată dispune întocmirea referatului presentințial de evaluare psihosocială a minorului"²⁸⁵.

Legea nr. 8 din 14.02.2008 cu privire la probațiune reglementează activitatea organelor de probațiune, organizarea și funcționarea acestora "în scopul prevenirii recidivei de infracțiune, reglementează asistența și consilierea în vederea reintegrării în comunitate a subiecților probațiunii". Cadrul normativ reglementează mai multe tipuri de probațiune, printre care și probațiunea presentințială. În cadrul probațiunii presentințiale, în privința bănuțului, învinuțului, inculpatului care a împlinit vârsta de răspundere penală se întocmește referat presentințial de

²⁸⁵ Codul de procedură penală nr. 122 din 14.03.2003, art. 475 alin. (4).

evaluare psihosocială a personalității. În privința unui minor, referatul prezentințial de evaluare psihosocială a personalității se întocmește în mod obligatoriu, conform legislației²⁸⁶.

Aplicarea măsurilor de dejudiciarizare

Măsurile de dejudiciarizare ar trebui să fie soluția preferată în majoritatea cazurilor care implică minori. Statele părți ar trebui să extindă în permanență gama de infracțiuni pentru care este posibilă aplicarea unor astfel de măsuri, pentru a include chiar și infracțiunile grave, după caz²⁸⁷.

În Republica Moldova lucrurile stau încă puțin diferit. Spre exemplu, art. 54 Cod Penal prevede că "(1) Persoana în vârstă de pînă la 18 ani care a săvârșit pentru prima oară o infracțiune *ușoară sau mai puțin gravă* poate fi liberată de răspundere penală în conformitate cu prevederile procedurii penale dacă s-a constatat că corectarea ei este posibilă fără a fi supusă răspunderii penale.(2) Persoanelor liberate de răspundere penală, în conformitate cu alin.(1), li se aplică măsurile de constrângere cu caracter educativ, prevăzute la art. 104." Prin urmare, art. 54 Cod Penal limitează aplicarea acestei măsuri doar la infracțiuni ușoare și mai puțin grave comise pentru prima oară, ceea ce exclude automat infracțiunile grave, indiferent de circumstanțele cazului.

Datele analizate în studiu (în special rapoarte privind activitatea procuraturii) sugerează o aplicare minimală a acestor măsuri, ceea ce indică fie o reticență a organelor judiciare în utilizarea lor, fie lipsa unor mecanisme clare de aplicare și monitorizare. Profesioniștii antrenați în înfăptuirea justiției penale trebuie să fie instruiți corespunzător pe domeniul instrumentelor existente de aplicare a măsurilor de dejudiciarizare.

Individualizarea pedepsei. Alternativele la încarcerare

Sistemul de justiție pentru minori ar trebui să ofere ample oportunități de aplicare a unor măsuri sociale și educative și să limiteze strict recurgerea la privarea de libertate, din momentul arestării, pe tot parcursul procedurii și la stabilirea pedepsei. Statele părți ar trebui să dispună de un serviciu de probațiune sau de un organism similar, cu personal calificat să asigure utilizarea la maximum și cât mai eficient a măsurilor precum hotărârile judecătorești de îndrumare și asistare a familiilor, hotărârile judecătorești de monitorizare, probațiunea, supravegherea la nivel comunitar sau centrele de raportare de zi, precum și posibilitatea punerii în libertate înainte de termen²⁸⁸.

Ținând cont cât de complex este subiectul dejudiciarizării și alternativelor la încarcerare, există premise suficiente a deduce că 2 ore de curs și 10 ore practice alocate cursului: "Aplicarea măsurilor de constrângere cu caracter educativ" și 4 ore de curs și 12 de ore practice alocate cursului "Individualizarea pedepselor" sunt la limita timpului care ar putea fi necesar (la momentul actual) pentru abordarea complexă a subiectului.

Medierea

Codul de procedură penală oferă o serie de posibilități, în condiții avantajoase minorilor, de a soluționa cauza. Soluționarea cauzei în procedura medierii ori împăcării părților²⁸⁹, este unul din

²⁸⁶ Legea cu privire la probațiune Nr. 8 din 14.02.2008, art. 8.

²⁸⁷ Comentariul general nr. 24 (2019) privind drepturile minorilor în sistemul justiției cu minori, pct. 16.

²⁸⁸ Comentariul general nr. 24 (2019) privind drepturile minorilor în sistemul justiției cu minori, pct. 18.

²⁸⁹ Codul de procedură penală nr. 122 din 14.03.2003, art. 344/1.

instrumentele justiției restaurative puse la dispoziția copiilor în conflict cu legea, dar care încă nu se bucură de popularitate în rândul profesioniștilor.

Analiza conținuturilor cursurilor studiate indică la lipsa subiectului medierii în cauzele penale și contravenționale, deși, în cauzele cu minori, spre deosebire de maturi, medierea este posibilă și în cazul săvârșirii infracțiunilor grave prevăzute la capitolele II–III și V–VI din partea specială a Codului penal. Lipsa indicatorilor în rapoartele de bilanț ale autorităților competente poate avea diverse explicații, care indubitabil pot fi stabilite în cadrul unor cercetări tematice, cert este că profesioniștii din domeniu trebuie să beneficieze de formare temeinică și sistemică privind medierea și avantajele ei în derularea procedurilor.

Minori care au comis infracțiuni sub vârsta de atragere la răspundere penală

Analiza conținuturilor cursurilor din Planul de formare inițială, din Planul modular de formare continuă, dar și a temelor din programele de e-instruire, a constatat lipsa subiectelor consacrate măsurilor de reacție și intervenție a autorităților competente în cazurile de comitere a faptelor prejudiciabile de către minori care nu au atins vârsta de atragere la răspundere penală.

În conformitate cu Comentariul general nr. 24 (2019) privind drepturile minorilor în sistemul justiției cu minori, este "demonstrat că programele intensive de tratament realizate într-un cadru familial și comunitar, menite să aducă schimbări pozitive în ceea ce privește diverse aspecte ale diferitelor sisteme sociale (locuință, școală, comunitate, relații inter pares), care contribuie la apariția unor probleme comportamentale grave ale minorilor, reduc riscul expunerii minorilor la sistemele de justiție pentru minori. Programele de prevenire și intervenție timpurie ar trebui să se axeze pe sprijinirea familiilor, în special a celor care se află în situații vulnerabile sau în care au loc violențe. Ar trebui să se acorde sprijin minorilor expuși riscului, în special minorilor care nu mai frecventează școala, care sunt exmatriculați sau care nu își finalizează studiile. Se recomandă asigurarea sprijinului din partea unui grup inter pares și o implicare activă din partea părinților. Statele părți ar trebui, de asemenea, să pună la punct servicii și programe comunitare care să răspundă nevoilor, problemelor, preocupărilor și intereselor specifice ale minorilor și care să ofere o consiliere și o îndrumare adecvate familiilor acestora²⁹⁰. Intervențiile trebuie să fie precedate de o evaluare interdisciplinară și cuprinzătoare a nevoilor copilului. Ca prioritate absolută, minorii trebuie să beneficieze de sprijin în cadrul familiilor și comunităților lor. În cazurile excepționale, care necesită plasamentul într-o structură de îngrijire în afara mediului familial, o astfel de îngrijire alternativă ar trebui să fie asigurată, de preferat, în cadrul unei familii, deși, în anumite cazuri, plasarea în instituții de îngrijire rezidențială poate fi adecvată întrucât permite furnizarea tuturor serviciilor profesionale necesare²⁹¹. În plus, se încurajează realizarea unor evaluări individuale ale minorilor și adoptarea unei abordări multidisciplinare. Ar trebui acordată o atenție deosebită serviciilor comunitare specializate, destinate minorilor care nu au împlinit vârsta răspunderii penale, dar cu privire la care se apreciază că au nevoie de sprijin²⁹².

Necesitatea elaborării și includerii în programul de studiu a unui nou curs "Justiția pentru copii: standarde internaționale, abordări moderne și responsabilitatea profesioniștilor"

Pentru a asigura o mai bună înțelegere a problemelor și provocărilor din domeniul justiției pentru minorii în contact cu legea, pe lângă cunoștințe durabile în domeniu, mai este important ca profesioniștii să accepte un model de gândire în favoarea copilului. O viziune setată despre rolul și responsabilitatea maturilor și societății în ansamblu asupra modelului comportamental însușit de minorul în conflict cu legea și rolul și responsabilitatea profesioniștilor în acordarea sprijinului copilului (și familiei acestuia) în situație de criză.

Comitetul ONU pentru Drepturile Copilului subliniază că formarea continuă și sistematică a profesioniștilor din sistemul de justiție pentru minori este esențială pentru a asigura respectarea acestor garanții. Acești profesioniști ar trebui să poată lucra în echipe interdisciplinare și ar trebui

²⁹⁰ Comentariul general nr. 24 (2019) privind drepturile minorilor în sistemul justiției cu minori, pct. 9.

²⁹¹ *Ibidem*, pct. 11.

²⁹² *Ibidem*, pct. 109.

să fie bine informați cu privire la dezvoltarea fizică, psihologică, mintală și socială a minorilor și adolescenților, precum și cu privire la nevoile speciale ale celor mai marginalizați copii²⁹³.

Cuprinsul orientativ al cursului

Cursul ar putea să cuprindă, dar să nu se limiteze la următoarele subiecte:

Modul I: Fundamentele justiției pentru copii

1. Principiile directoare ale justiției pentru copii
 - Drepturile copilului în justiție: standarde internaționale și naționale
 - Convenția ONU privind Drepturile Copilului și Comentariul General nr. 24
 - Principiul interesului superior al copilului în sistemul de justiție
2. Tendințe actuale și bune practici în domeniul justiției pentru minori
 - Modele europene și internaționale
 - Experițe și inovații în abordarea justiției juvenile

Modul II: Copiii în calitate de subiecți ai justiției penale

3. Copiii care au comis fapte penale: de la sancționare la sprijin
 - Vârsta răspunderii penale
 - Ce înseamnă dejudiciarizarea și justiția restaurativă? Avantajele dejudiciarizării și justiției restaurative;
 - Instrumente și bune practici ale justiției restaurative:
 - Medierea penală: cum și când poate fi aplicată?
 - Programe probaționale
 - Rolul facilitării dialogului între minor și victimă
 - Reabilitarea și reintegrarea socială a minorilor
4. Copiii-victime și copii-martori în cauze penale
 - Protecția copiilor-victime: standarde internaționale și naționale
 - Intervievarea copiilor-martori: metode și bune practici
 - Măsuri speciale de protecție a minorilor în timpul procedurilor penale

Modul III: Redimensionarea justiției penale pentru minori și alternative la încarcerare

5. Alternativa la detenție: necesitate și beneficii
 - Impactul negativ al detenției asupra dezvoltării copilului
 - Modele de sancțiuni alternative

²⁹³ *Ibidem*, pct. 39.

- Importanța implicării comunității și a serviciilor de suport
6. Detenția preventivă și condițiile de executare a pedepselor
- Principiile privării de libertate a minorilor
 - Regimul și condițiile din centrele de detenție pentru minori
 - Standardele internaționale privind tratamentul minorilor privați de libertate

Modul IV: Copiii în justiția civilă și administrativă

7. Copiii implicați în litigii familiale
- Stabilirea domiciliului și drepturile de vizită
 - Partajarea averii și drepturile patrimoniale ale copiilor
 - Decăderea din drepturile părintești: criterii și consecințe
8. Adopția națională și internațională
- Proceduri legale și standarde internaționale în adopție
 - Protecția copilului în procesul de adopție
9. Copiii în sistemul de protecție socială
- Mecanisme de protecție a copiilor în situații de risc
 - Rolul serviciilor sociale și al justiției în prevenirea abuzului

Modul V: Importanța datelor statistice și formarea profesională

10. Colectarea și procesarea datelor statistice privind justiția juvenilă
- De ce sunt importante datele statistice pentru politicile publice?
 - Cum utilizăm statisticile pentru a îmbunătăți intervențiile?
 - Modele de raportare și analiză a datelor privind minorii în justiție
11. Rolul profesioniștilor din justiție în protecția copiilor
- Creșterea gradului de conștientizare și formare continuă
 - Abordarea interdisciplinară în justiția pentru copii
 - Comunicarea eficientă cu minorii în cadrul procedurilor judiciare

Concluziile formulate în baza acestor constatări stau la baza recomandărilor prezentate adresate INJ, care urmăresc consolidarea unei educații juridice centrate pe protecția copilului, dezvoltarea unei abordări multidisciplinare și asigurarea unui cadru coerent de formare profesională continuă și specializată pentru toți actorii implicați în înfăptuirea justiției.

În contextul celor menționate, Ombudsmanul Copilului **RECOMANDĂ**:

RECOMANDAREA 2.4.2.1: Institutul Național al Justiției să abordeze pe larg mecanismele prevăzute de Codul de procedură penală pentru asigurarea reacționării prompte la cauzele și condițiile care au contribuit la comiterea infracțiunilor, încălcarea legii și a drepturilor omului. Considerăm relevantă și importantă dezvoltarea abilităților procurorilor și judecătorilor de aplicare, în fiecare caz de comitere a infracțiunilor de către minori sau împotriva minorilor, a prevederilor articolelor 216, 217 și 218 CPP, fapt care va contribui la sporirea gradului de protecție a drepturilor copiilor în cadrul procedurilor justiției penale și va permite, în mod special:

1. identificarea cauzelor și condițiilor care au contribuit la săvârșirea infracțiunii (art. 216 CPP);
2. sesizarea autorităților competente pentru luarea de măsuri (art. 217 CPP);
3. emiterea de către instanța de judecată a încheierii interlocutorii pentru protecția drepturilor copiilor (art. 218 CPP);
4. realizarea poate a celui mai dificil scop al procesului penal și al pedepsei penale - prevenirea recidivei.

Prin urmare, considerăm relevant ca cursurile "Particularitățile judecării cauzelor penale în prima instanță", "Conducerea și exercitarea urmăririi penale", "Metodica investigării anumitor categorii de infracțiuni" să abordeze într-un mod special mecanismele procesuale prevăzute la art. 216-218 CPP, pentru a crește gradul de protecție a drepturilor minorilor ca rezultat al procedurilor penale.

RECOMANDAREA 2.4.2.2: Institutul Național al Justiției să valorifice la cotă sporită potențialul și competența serviciului de probațiune, pentru a obține o abordare centrată pe interesul superior al copilului.

Șanse exponențial sporite vor exista pentru a se atinge echitatea procesului, dacă procurorii și judecătorii vor cunoaște cauzele care au împins minorul spre crimă sau l-au făcut victimă. Prin urmare, considerăm judicios a propune inițierea discuțiilor despre o eventuală extindere a auditoriului cursului "Întocmirea referatelor presentințiale de evaluare psihosocială. Probațiunea juvenilă", destinat consilierilor de probațiune, către judecători și procurori, atât ca subiect pentru formare continuă, cât și pentru formarea inițială.

RECOMANDAREA 2.4.2.3: Institutul Național al Justiției să examineze posibilitatea extinderii duratei unor cursuri pentru a asigura o abordare complexă a subiectelor de importanță sporită pentru copiii în conflict cu legea.

În contextul dat, cu referire la cursul "Aplicarea măsurilor de constrângere cu caracter educativ", este necesar a menționa că anumite aspecte ale acestui subiect pot fi concretizate sau dezvoltate și în conținuturi ale altor cursuri, spre exemplu, cursul "Individualizarea pedepselor" (4 ore de curs și 12 de ore practice în total), cu conținutul - Aplicarea pedepsei penale conform criteriilor generale de individualizare a pedepsei penale (4 ore de curs), în care se abordează subiectul: Individualizarea pedepsei aplicate minorului, și cursul "Punerea în executare a hotărârilor judecătorești în materie penală", cu conținutul în care se abordează subiectul: Sancțiuni și măsuri comunitare aplicate minorilor.

Totodată, ținând cont de importanța justiției restaurative în contextul provocărilor de ordin general a justiției autohtone, considerăm elocvent a aduce în atenție perspectiva dezvoltării unui curs special în acest domeniu sau abordarea subiectului în cadrul cursurilor deja existente.

RECOMANDAREA 2.4.2.4: Institutul Național al Justiției să includă în programul de studiu subiecte legate de minori care au comis infracțiuni sub vârsta de atragere la răspundere penală, pentru a asigura o abordare unitară și profesionistă în astfel de situații.

RECOMANDAREA 2.4.2.5: Institutul Național al Justiției să elaboreze și să includă în programul de studiu cursul "Justiția pentru copii: standarde internaționale, abordări moderne și responsabilitatea profesioniștilor"

Pentru a asigura calitatea administrării justiției pentru minori, este esențial ca toți profesioniștii implicați să beneficieze de o formare multidisciplinară adecvată cu privire la conținutul și semnificația Convenției ONU cu privire la drepturile copilului și alte standarde în domeniu. Formarea ar trebui să fie sistematică și continuă și nu ar trebui să se limiteze la informații privind dispozițiile legale naționale și internaționale relevante. Aceasta ar trebui să includă informații consacrate și date noi din diverse domenii, în special cu privire la cauzele sociale și de altă natură ale criminalității; dezvoltarea socială și psihologică a minorilor, inclusiv descoperirile actuale din domeniul neuroștiinței; cultura și tendințele specifice tinerilor; dinamica activităților de grup; și măsurile de dejudiciarizare și pedepsele neprivative de libertate disponibile, în special măsurile care permit să se evite recurgerea la procedura judiciară.²⁹⁴

Pornind de la cele menționate, considerăm oportun a dezvolta un curs cu caracter general, orientat spre a crea modele de abordare mai degrabă decât a detalia subiecte concrete, destinat tuturor actorilor din domeniul justiției antrenați pe dimensiunea justiției juvenile, care ar fi în egală măsură valoros atât pentru formarea inițială, cât și pentru formarea continuă.

2.4.3: Asigurarea comunicării copiilor aflați în penitenciare cu membrii familiei

În anul 2025, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului a avut în examinare cererea unei condamnate care-și ispășea pedeapsa alături de copilul de până la 3 ani, căreia administrația penitenciarului, în calitate de sancțiune disciplinară, i-a suspendat dreptul la o întrevedere de lungă durată. Petenta a invocat că aplicarea sancțiunii menționate împiedică inclusiv întâlnirile între cei doi frați, ceea ce afectează relațiile între membrii familiei, atât între mamă și fiu, cât și între frate și soră.

Examinând situația în ansamblu și analizând materialele prezentate, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului constată necesitatea adoptării unor măsuri prioritare și decisive în vederea asigurării respectării dreptului copilului la viață de familie. Deși Codul de executare prevede, la art. 246, alin. (2), lit. b), măsura disciplinară a suspendării dreptului la o întrevedere de lungă durată, aplicarea acestei măsuri disciplinare ar trebui examinată ținând cont de interesul superior atât al copiilor deținuți, al celor aflați în instituțiile penitenciare împreună cu mamele lor, cât și al copiilor din afara acestor instituții.

În conformitate cu standardele internaționale, în special Regula nr. 23 din Regulile de la Bangkok pentru tratamentul femeilor deținute și măsuri neprivative de libertate pentru femeile infractoare: "*Sancțiunile disciplinare pentru femeile deținute nu vor include interzicerea contactului cu familia, în special cu copiii*" și Punctul 127 al celui de-al 24-lea Raport general al Comitetului European pentru Prevenirea Torturii și Tratatelor sau Pedepselor Inumane sau Degradante (CPT)²⁹⁵:

²⁹⁴ *Ibidem*, pct. 111

²⁹⁵ Consiliul European, Comitetul European pentru Prevenirea Torturii și a Tratatelor sau Pedepselor Inumane ori Degradante (CPT): Minori privați de libertate conform legislației penale. Disponibil la: <https://rm.coe.int/16806ccb91>

”CPT dorește să accentueze că niciodată contactul unui minor cu lumea exterioară nu trebuie refuzat ca măsură disciplinară; și nici nu trebuie să fie limitat, dacă nu cumva greșeala care a dus la măsura disciplinară are legătură cu un astfel de contact”, dar și alte standarde, precum art. 3, 5, 9 din Convenția ONU cu privire la drepturile copilului; regulile nr. 26, 28, 43, 49 din Regulile de la Bangkok pentru tratamentul femeilor deținute și măsuri neprivative de libertate pentru femeile infractoare; regulile nr. 58 și 106 din Regulile Nelson Mandela, cât și standardele naționale relevante, Ombudsmanul Copilului a emis avize cu recomandări adresate instituției penitenciare și Administrației Naționale a Penitenciarelor.

În contextul celor expuse, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului **RECOMANDĂ**:

RECOMANDAREA 2.4.3.1: Administrația Națională a Penitenciarelor să organizeze și să desfășoare activități de informare/instruire continuă a specialiștilor din cadrul instituțiilor penitenciare, în baza necesităților de formare profesională identificate, în vederea cunoașterii și implementării cadrului normativ național, inclusiv în ceea ce privește aplicarea măsurilor disciplinare, în conformitate cu prevederile Convenției ONU cu privire la drepturile copilului și a altor standarde internaționale;

RECOMANDAREA 2.4.3.2: Administrația Națională a Penitenciarelor să asigure consolidarea cooperării instituțiilor penitenciare cu autoritățile tutelare, în vederea facilitării comunicării și întrevederii copiilor cu membrii familiei, când aceasta este în interesul superior al copiilor vizați.

2.5: Dreptul la protecție și asistență socială

Rata de sărăcie a copiilor în Republica Moldova rămâne a fi una ridicată²⁹⁶. În anul 2024, rata sărăciei absolute (indicatorul ODD 1.2.1) a populației per ansamblu a constituit 33,6%, fiind în creștere cu 2,0 puncte procentuale față de anul 2023. Rata sărăciei absolute în rândul copiilor a fost aceeași – 33,6%, fiind însă în creștere cu 3,4 puncte procentuale comparativ cu anul 2023. Copiii din mediul rural sunt expuși unui risc de sărăcie mai mare decât copiii din mediul urban. Astfel, rata sărăciei absolute în rândul copiilor din mediul rural a constituit 46,6%, în anul 2024, față de 18,6% în cazul copiilor din mediul urban.

În acest sens, Ombudsmanul Copilului apreciază inițierea procesului de elaborare a Programului național pentru protecția copilului 2027-2030, al cărui scop este implementarea Garanției europene pentru copii, angajament asumat de către Republica Moldova, în conformitate cu acțiunea nr. 33 din Anexa A la Capitolul 19 din Programul Național de Aderare la Uniunea Europeană 2025-2029.

Obiectivul Garanției europene pentru copii (Recomandarea Consiliului European 2021/1004) îl constituie prevenirea și combaterea excluziunii sociale prin garantarea accesului copiilor aflați în dificultate la un set de servicii esențiale, contribuind astfel totodată la susținerea drepturilor copiilor prin combaterea sărăciei în rândul acestora și prin promovarea egalității de șanse. Serviciile esențiale prevăzute de Garanție sunt:

²⁹⁶ Biroul Național de Statistică, Situația copiilor în Republica Moldova în anul 2024. Disponibil la: https://statistica.gov.md/ro/situatia-copiiilor-in-republica-moldova-in-anul-2024-9578_61802.html

- Educație și îngrijire gratuită în primii ani de viață;
- Educație gratuită (inclusiv activități școlare și cel puțin o masă sănătoasă în fiecare zi de școală);
- Asistență medicală gratuită;
- Alimentație sănătoasă;
- Locuință adecvată.

Pentru implementarea Garanției europene pentru copii, au fost identificate următoarele grupe specifice de copii-beneficiari ai Programului național pentru protecția copilului 2027-2030:

1. Copiii cu dizabilități și cu probleme de sănătate mintală;
2. Copiii care provin dintr-un context de migrație sau care au origine etnică minoritară, în special romă;
3. Copiii plasați în servicii alternative de îngrijire;
4. Copiii aflați în situație familială defavorizată/situație de risc;
5. Copiii expuși riscului de a comite infracțiuni sau care se află în conflict cu legea.

2.5.1: Impactul reformei sistemului de asistență socială asupra drepturilor copiilor

În 2025, cu suportul UNICEF și UNHCR, Oficiul Avocatului Poporului a elaborat Raportul tematic privind impactul reformei sistemului de asistență socială asupra drepturilor persoanelor vulnerabile, inclusiv asupra copiilor, solicitanților de azil, beneficiarilor de protecție internațională și protecție temporară. Raportul este disponibil pe pagina web a Oficiului Avocatului Poporului, ombudsman.md.

Accesul copiilor și familiilor cu copii la servicii și prestații sociale

Conform datelor MMPS, la sfârșitul anului 2024, la evidență erau circa 7,9 mii copii aflați în situații de risc⁴, 80,0% dintre aceștia fiind din mediul rural. În numărul copiilor aflați în situație de risc au predominat băieții, constituind 51,1%. Pe grupe de vârstă, 11,5% aveau vârsta de 0-2 ani, fiecare al patrulea copil (24,6%) avea vârsta de 3-6 ani, 52,8% aveau vârsta de 7-15 ani și 11,1% - vârsta de 16-17 ani. Din numărul copiilor aflați în situații de risc, 272 copii erau copii cu dizabilități.

Din totalul copiilor în situații de risc, 7,3 mii copii au fost din categoria copiilor neglijăți, 324 copii au fost supuși violenței, 120 copii aveau părinții/unicul părinte decedat, 34 copii aveau ambii părinți/unicul părinte care refuză să-și exercite obligațiile părintești privind creșterea și îngrijirea copilului, restul copiilor (162 copii) aflându-se în alte situații precum: lipsirea de îngrijire și supraveghere din partea părinților din cauza absenței acestora la domiciliu din motive necunoscute; copii care trăiesc în stradă, au fugit de acasă sau au fost alungați; copii abandonați de părinți; copii victime ale infracțiunilor și copii în cazul cărora în privința părinților/unicului părinte a fost instituită o măsură de ocrotire judiciară etc.

Datele analizate evidențiază progrese notabile în consolidarea sistemului de protecție a copilului, în special prin reducerea numărului de copii aflați în instituții rezidențiale și orientarea tot mai accentuată către servicii de tip familial. În 2023 erau deja un număr de 676 de copii în instituții rezidențiale, în 2024 - 547 de copii, iar în 2025, la momentul răspunsului MMPS – 362 de copii.” Cu toate acestea, analiza datelor disponibile indică faptul că, în pofida progreselor înregistrate în dezvoltarea și aplicarea măsurilor de protecție alternativă, copiii aflați în sistemul rezidențial nu

sunt, în mod sistematic, reintegrați într-o formă de protecție de tip custodie sau într-un mediu familial echivalent.

Datele prezentate de MMPS relevă extinderea serviciilor alternative de tip familial, cât și îmbunătățirea mecanismelor de sprijin financiar pentru familii și copii vulnerabili.

Astfel s-a punctat ca și progres creșterea numărului de angajați a 2 categorii noi de specialiști în sistemul de asistență socială care au permis să avem intervenții focusate pentru a crește accesul la servicii sociale pentru familiile cu copii aflate în dificultate, copii în situații de risc, precum și pentru victimele violenței în familie:

- + 201 de specialiști pentru protecția drepturilor copiilor din 215 unități aprobate (până la implementarea reformei în toată țara erau doar 46).
- + 43 de specialiști în domeniul violenței în familie și al reabilitării victimelor infracțiunilor.

Numărul asistenților parentali profesioniști (*in continuare APP*) a crescut de la 426,75 unități înainte de reforma RESTART la 443 unități în 2025, incluzând 23 șefi de servicii, 31 asistenți sociali și 389 APP, ceea ce indică o creștere a capacității de a oferi îngrijire familială copiilor rămași fără îngrijire părintească. Această evoluție este susținută și de creșterea anuală a cuantumului indemnizațiilor zilnice și unice la naștere, precum și de extinderea programelor de suport financiar pentru familii, cu alocări totale de peste 161 milioane lei în perioada 2022–2025.

Totodată, numărul de cazuri active ce vizează protecția copilului a înregistrat o creștere remarcabilă, de 8,9 ori: de la 2.726 cazuri cu Plan Individual de Asistență în 2024 la 23.417 cazuri în 2025. Această evoluție reflectă atât sporirea capacității de identificare și monitorizare a situațiilor de risc, cât și extinderea responsabilităților ATAS-urilor în gestionarea intervențiilor complexe. În paralel, accesul la servicii al copiilor victime sau martori ai infracțiunilor a fost îmbunătățit prin funcționarea, începând cu martie 2022, a primului Centru Barnahus Nord, model de asistență integrată care va fi extins în 2026 în regiunile Sud și Centru. Dinamicile prezentate în diagramele de mai jos – scăderea constantă a numărului de copii în instituții rezidențiale, creșterea numărului de copii plasați în servicii de tip familial și majorarea investițiilor externe pentru copii strămutați din Ucraina – confirmă orientarea sistemului spre servicii comunitare, prevenție și sprijin țintit pentru categoriile cele mai vulnerabile. Progresele înregistrate în domeniul consolidării sistemului de protecție a copilului au fost realizate inclusiv cu sprijinul UNICEF, care a contribuit la dezvoltarea capacităților instituționale, la îmbunătățirea mecanismelor de prevenire și intervenție, precum și la promovarea abordărilor centrate pe interesul superior al copilului. Acest suport a avut un rol important în susținerea implementării reformei RESTART și în avansarea măsurilor orientate spre protecția copilului în situații de vulnerabilitate.

CONSOLIDAREA SISTEMULUI DE PROTECȚIE A COPILULUI – ACȚIUNI DE IMPLEMENTARE

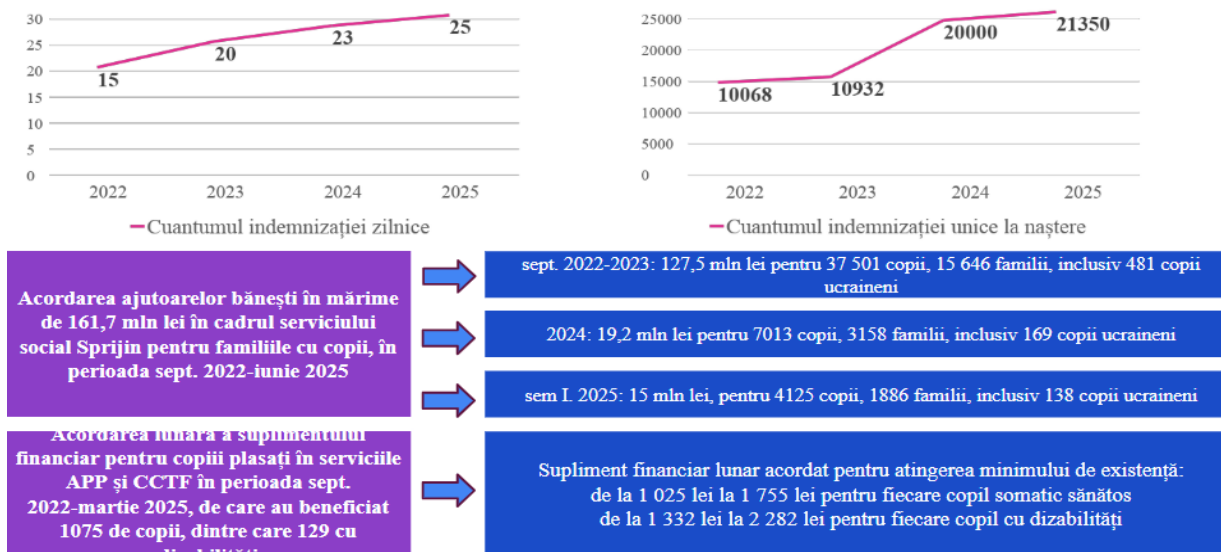

Figura. Consolidarea sistemului de protecție a copilului după implementarea reformei RESTART (Sursa MMPS)

Datele colectate de la beneficiari și organizațiile neguvernamentale indică o serie de obstacole sistemice care limitează accesul copiilor și familiilor la serviciile sociale, în pofida îmbunătățirilor raportate după implementarea reformei RESTART.

Deși aproximativ jumătate dintre respondenții la chestionarul aplicat în cadrul studiului apreciază că accesul a devenit mai bun sau acceptabil după reformă, dificultățile persistente semnalate de ONG-uri arată că distribuția serviciilor rămâne inegală, iar barierele administrative și teritoriale continuă să afecteze familiile vulnerabile.

Acces teritorial limitat și infrastructură deficitară. Una dintre cele mai frecvente dificultăți semnalate este distanța mare până la servicii și insuficiența centrelor specializate în teritoriu, în special pentru copii cu dizabilități sau probleme comportamentale. Pentru multe familii, accesul real presupune deplasări dificile către centre din Chișinău sau Bălți, lucru complicat de lipsa transportului adecvat și resurse financiare limitate.

Informații insuficiente despre servicii și proceduri complicate. ONG-urile subliniază că părinții „de obicei nu cunosc unde să meargă să ceară ajutor”. Lipsa unei campanii unitare de informare și absența unor ghidaje clare determină familiile să facă multiple drumuri pentru acte și proceduri, fără să cunoască procedura completă. Stigmatizarea și prejudecățile, inclusiv din și partea unor specialiști, amplifică reticența familiilor de a solicita sprijin.

Capacitate instituțională insuficientă și număr redus de servicii. ONG-urile indică faptul că, deși reforma a extins unele servicii, numărul acestora rămâne insuficient, iar resursele umane sunt limitate, în special în Serviciul Asistență Personală (*în continuare AP*) și Serviciul Asistență Parentală Profesională. Unitățile de AP sunt insuficiente pentru acoperirea necesităților, iar perioadele de așteptare pentru instituirea funcției de asistent personal pot depăși chiar doi ani. Pentru anumiți copii, în special cei cu dizabilități de vedere, obținerea sau confirmarea gradului de dizabilitate este adesea dificilă, afectând accesul la servicii cum ar fi AP.

Bariere administrative datorate coordonării intersectoriale deficitare. Mai multe ONG-uri raportează situații în care autoritățile locale evită preluarea cazurilor copiilor aflați în alt raion decât cel al domiciliului, ceea ce duce la întârzieri semnificative în acordarea suportului. Totodată, documentarea copiilor veniți din alte localități poate dura mai mult timp, blocând accesul acestora la servicii și prestații.

Insuficiența serviciilor specializate pentru grupurile vulnerabile. Familiile cu copii cu dizabilități sau cu tulburări comportamentale întâmpină bariere suplimentare: servicii adaptate insuficiente, lipsa programelor terapeutice specializate în teritoriu și costuri ridicate pentru servicii private.

Analiza datelor arată că, deși reforma RESTART este percepută ca îmbunătățind accesibilitatea serviciilor pentru copii și familii, realitatea din teren reflectă un sistem care încă se confruntă cu: bariere teritoriale semnificative; deficit de informație și coordonare; proceduri birocratice complexe; insuficiența serviciilor adaptate familiilor cu copii cu dizabilități.

Răspunsul reformei RESTART la nevoile copiilor cu dizabilități

Potrivit datelor statistice ale Biroului Național de Statistică, la 1 ianuarie 2024, numărul copiilor cu dizabilități în Republica Moldova a constituit 11,4 mii copii cu vârsta de 0-17 ani. Persoanele cu dizabilități au reprezentat 6,7% din populația cu reședință obișnuită, iar copiii cu dizabilități au constituit 2,2% din numărul total al copiilor cu reședință obișnuită în Republica Moldova²⁹⁷. Copiii recunoscuți cu dizabilitate primară sunt preponderent din mediul rural și au ca și cauză principală a dizabilității tulburările mentale și malformațiile congenitale. În anul 2024, au fost recunoscuți cu dizabilitate primară (caz nou) 1,6 mii copii în vârstă de 0-17 ani, 56,3% din aceștia fiind din mediul rural. Fiecare al cincilea copil recunoscut cu dizabilitate avea vârsta de 0-2 ani (18,3%), aproape fiecare al treilea avea vârstă cuprinsă între 3-6 ani (35,2%), iar 42,7% aveau vârsta de 7-15 ani și 3,8% vârsta de 16-17 ani. Cauzele predominante ale dizabilității primare rămân a fi tulburările mentale și de comportament (46,3%), malformațiile congenitale, deformațiile și anomaliile cromozomiale (17,0%) și bolile sistemului nervos (11,3%)²⁹⁸.

Serviciile de asistență și suport pentru copii cu dizabilități sunt dispersate deoarece sunt oferite de prestatori diferiți, finanțate în moduri diferite și prestate în locații diferite. În cazul prestării serviciilor medicale, de recuperare, sociale și educaționale pentru copii cu dizabilități, diferența majoră este între îngrijirea neoficială oferită de familie și persoane de suport și serviciile oficiale, furnizate de stat și organizațiile societății civile. O problemă majoră pentru Republica Moldova, la moment, este insuficiența alocărilor bugetare pentru serviciul Asistență personală, listele de așteptare pentru acest serviciu continuând să existe, respectiv serviciul nu acoperă toate necesitățile copiilor cu dizabilități și familiilor acestora. La finalul anului 2023/începutul anului 2024, autoritățile municipale din Chișinău au luat decizii care au afectat grav activitatea asistenților personali și realizarea drepturilor persoanelor asistate. Astfel, unii dintre asistenții personali au fost concediați, iar alora li s-a modificat normarea muncii, fiind trecuți de la o unitate întregă la un program redus de 0,5 unități. Această decizie a afectat drepturile celor mai vulnerabile grupuri sociale: persoanele cu dizabilități, inclusiv copii, ceea ce contravine atât

²⁹⁷ Biroul Național de Statistică, Persoanele cu dizabilități în Republica Moldova în anul 2023. Disponibil la: https://statistica.gov.md/ro/persoanele-cu-dizabilitati-in-republica-moldova-in-anul-2023-9460_61550.html

²⁹⁸ Biroul Național de Statistică, Situația copiilor în Republica Moldova în anul 2024. Disponibil la: https://statistica.gov.md/ro/situatia-copiilor-in-republica-moldova-in-anul-2024-9578_61802.html

prevederilor Convenției ONU cu privire la drepturile copilului, cât și Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități. Chiar dacă mun. Chișinău nu este parte a reformei, participării la cercetarea cantitativă au evidențiat că statul urmează să identifice o soluție pentru această problemă.²⁹⁹

Contribuția reformei RESTART la reducerea sărăciei copiilor și familiilor cu copii

Conform datelor prezentate la începutul acestui punct, rata de sărăcie a copiilor în Republica Moldova rămâne a fi una ridicată, copiii din mediul rural fiind expuși unui risc de sărăcie mai mare decât copiii din mediul urban³⁰⁰.

Potrivit datelor prezentate de MMPS, investițiile financiare în protecția copilului au fost substanțiale, bugetele externe aproape triplându-se în unele componente, cum ar fi alocațiile pentru copii cu dizabilități sau sprijinul financiar destinat familiilor cu copii strămutați din Ucraina. Creșterea cuantumului indemnizațiilor, atât a celor zilnice, cât și a celor unice la naștere, reflectă eforturile statului de a adapta sprijinul la nevoile reale ale copiilor și familiilor vulnerabile. Totuși, dinamica prezentată evidențiază și necesitatea unei abordări strategice pe termen lung, care să asigure sustenabilitatea financiară, dezvoltarea uniformă a serviciilor la nivel teritorial și consolidarea capacităților autorităților locale în implementarea reformei RESTART.

CONSOLIDAREA SISTEMULUI DE PROTECȚIE A COPILULUI – ACȚIUNI DE IMPLEMENTARE

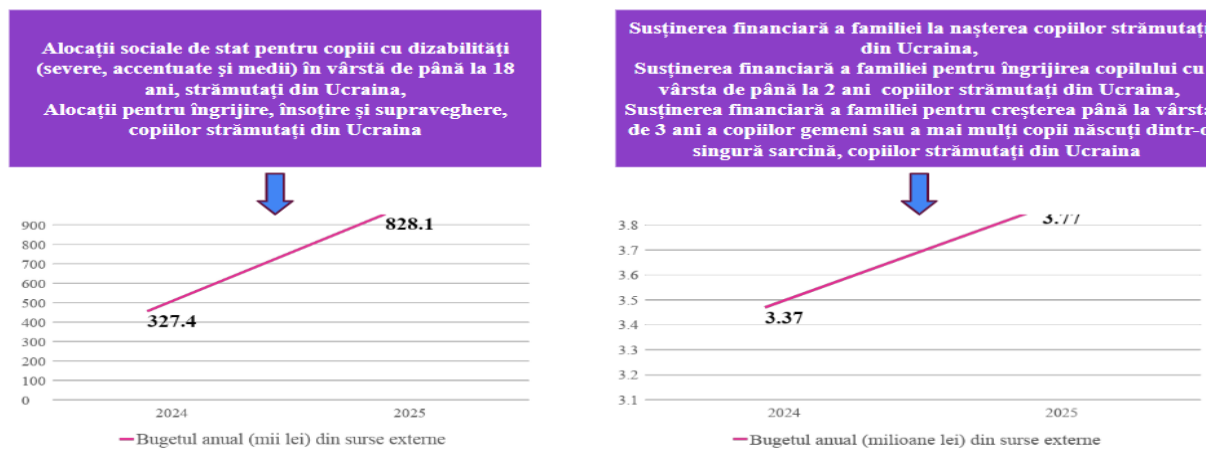

Figura. Acțiuni implementate în domeniul protecției copilului după reforma RESTART (Sursa MMPS)

Chiar dacă reprezentanții organizațiilor neguvernamentale au recunoscut progresele înregistrate în ceea ce privește acordarea prestațiilor sociale pentru familiile cu copii, în cadrul focus grupurilor au fost semnalate în continuare lacune majore în sprijinul destinat copiilor cu dizabilități. Potrivit acestora, un număr semnificativ de familii care au copii cu dizabilități continuă să trăiască în

²⁹⁹ Notă: Această constatare reflectă rezultatele studiului cantitativ și este prezentată în mod distinct, fără a fi interpretată ca o evaluare de impact. **Pozițiile divergente formulate de Ministerul Muncii și Protecției Sociale** cu privire la acest aspect sunt analizate separat în secțiunile anterioare ale raportului, în conformitate cu principiile triangulării datelor și ale delimitării surselor de informație utilizate în cadrul cercetării.

³⁰⁰ Biroul Național de Statistică, Situația copiilor în Republica Moldova în anul 2024. Disponibil la: https://statistica.gov.md/ro/situatia-copii-or-in-republica-moldova-in-anul-2024-9578_61802.html

condiții de sărăcie extremă, iar prestațiile sociale actuale nu sunt suficiente pentru a asigura un nivel de trai decent.

Dat fiind faptul că majoritatea recomandărilor studiului sunt comune atât pentru îmbunătățirea situației adulților, cât și a copiilor, iar recomandările generale (privind cadrul normativ; evaluarea, transparența și continuitatea; capacitatea instituțională și resursele umane; digitalizarea și accesul efectiv la servicii; finanțarea și sustenabilitatea; coordonare intersectorială) sunt incluse în Capitolul I al acestui raport anual, în prezentul capitol vor fi reflectate doar câteva recomandări specifice copiilor.

Reieșind din cele expuse supra, Ombudsmanul Copilului **RECOMANDĂ**:

RECOMANDAREA 2.5.1.1: Ministerul Muncii și Protecției Sociale să asigure participarea efectivă a titularilor de drepturi, inclusiv copii, în procesele de monitorizare, ajustare și evaluare a politicilor sociale.

RECOMANDAREA 2.5.1.2: Ministerul Muncii și Protecției Sociale să dezvolte servicii specializate integrate pentru copiii în conflict cu legea și copiii expuși riscului de a comite infracțiuni, cu accent pe prevenire și reintegrare.

RECOMANDAREA 2.5.1.3: Ministerul Muncii și Protecției Sociale să instituie un mecanism național de asigurare a transportului către servicii specializate pentru copii și familii, sau de compensare a costurilor de transport necesare deplasării din localitatea de reședință către locațiile în care urmează a fi prestate serviciile ce răspund nevoilor beneficiarilor.

2.5.2: Respectarea și prevenirea încălcării drepturilor copiilor cu tulburări mintale și de comportament, prin refuzul preluării acestora din instituții psihiatrice, în lipsa unei necesități terapeutice

În 2025, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului a avut în examinare o cerere privind refuzul reprezentantului legal desemnat de către o Agenție Teritorială de Asistență Socială de a prelua un copil din Instituția Medico-Sanitară Publică (IMSP) Spitalul Clinic de Psihiatrie.

Examinând situația în ansamblu și analizând materialele parvenite, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului a constatat existența unei perioade de 16 zile de la prima solicitare scrisă a IMSP Spitalul Clinic de Psihiatrie adresată Structurii Teritoriale de Asistență Socială competente, interval în care copilul a rămas internat ilegal. Autoritatea tutelară a lăsat copilul în instituția psihiatrică, deși a fost notificată în vederea preluării imediate a copilului și avea obligația de a prelua copilul din instituția medico-sanitară specializată în sănătatea mintală și a asigura plasamentul planificat al acestuia.

În cazul dat, nu au fost respectate prevederile Convenției ONU cu privire la drepturile copilului, Legii nr. 370/2023 privind drepturile copilului și Legii nr. 140/2013 privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți.

Potrivit prevederilor art. 19 din Convenția ONU cu privire la drepturile copilului, "Statele părți vor lua toate măsurile [...] corespunzătoare pentru protejarea copilului împotriva oricăror forme de violență, vătămare ori abuz fizice sau mintale, de abandon sau de neglijare, de rele tratamente

sau de exploatare, în timpul cât se află în îngrijirea reprezentantului legal sau a oricărei persoane căreia i a fost încredințat.” De asemenea, conform prevederilor art. 25 din aceeași Convenție, ”Statele părți recunosc copilului care a fost plasat de către autoritatea competentă pentru a primi îngrijiri, protecție sau un tratament fizic sau mintal, dreptul la verificare periodică a tratamentului respectiv și oricăror altor împrejurări legate de plasarea sa”.

Totodată, în conformitate cu art. 5 al Legii nr. 370/2023 privind drepturile copilului, ”Statul asigură protecția copilului și garantează respectarea tuturor drepturilor acestuia prin intermediul instituțiilor sale și al autorităților publice cu atribuții în acest domeniu”. În același sens, art. 10 alin. (3) al aceleiași legi stipulează că ”Statul asigură măsuri de protecție socială specială pentru copiii separați de mediul familial și plasați în diverse forme de plasament”. Suplimentar, conform art. 23 alin. (2) al Legii nr. 370/2023, ”Statul ocrotește inviolabilitatea persoanei copilului și întreprinde toate măsurile necesare pentru a preveni și a proteja copilul față de orice formă de violență, abuz, neglijare, exploatare sau trafic în orice scop și sub orice formă.”

Art. 3 al Legii nr. 140/2013 privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți definește reprezentantul legal ca fiind ”Părintele copilului, persoană sau autoritate, desemnată, conform legii, să apere drepturile și interesele legitime ale copilului și să acționeze în numele copilului în materie de protecție, siguranță, ocrotire a sănătății, educație, proprietate și în alte domenii”. Art. 12⁴ alin. (1) din aceeași lege stipulează că ”Exercitarea atribuțiilor de reprezentant legal al copiilor cu statut de copil rămas temporar fără ocrotire părintească sau de copil rămas fără ocrotire părintească este asigurată de către autoritatea tutelară teritorială, cu excepția copiilor plasați în serviciul tutelă/curatelă, pentru care reprezentantul legal este tutorele/curatorul”.

Ombudsmanul Copilului atrage atenția asupra faptului că situația copilului vizat în cererea examinată este similară cu cea examinată de Curtea Europeană a Drepturilor Omului în cauza *V.I. împotriva Moldovei (2024)*. În acest caz, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a constatat că a avut loc o încălcare a art. 3 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului sub aspect material din cauza lipsei unei necesități terapeutice pentru continuarea plasamentului și tratamentului reclamantului și din cauza lipsei garanțiilor privind durata plasamentului său într-un spital de psihiatrie și tratamentului său psihiatric³⁰¹.

În urma examinării cererii, Ombudsmanul Copilului a înaintat aviz cu recomandări Ministerului Muncii și Protecției Sociale privind măsurile ce urmează a fi întreprinse pentru respectarea și prevenirea încălcării drepturilor copiilor cu tulburări mintale și de comportament.

În contextul celor expuse, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului **RECOMANDĂ:**

RECOMANDAREA 2.5.2.1: Ministerul Muncii și Protecției Sociale să organizeze și să desfășoare activități de informare/instruire continuă a specialiștilor din cadrul Agenției pentru Gestionarea Serviciilor Sociale cu Specializare Înaltă, Agențiilor și Structurilor Teritoriale de Asistență Socială, pentru aplicarea standardelor naționale și internaționale privind situația copiilor

³⁰¹ Cauza V.I. v. Republica Moldova. Disponibil la: <https://agent.gov.md/wp-content/uploads/2024/08/Cauza-V.I.-v.-Republica-Moldova.pdf>, paragraful 146, pag. 51

cu tulburări mintale și de comportament, în vederea neadmiterii refuzului preluării acestora din instituții psihiatrice, în cazurile în care lipsește necesitatea terapeutică.

RECOMANDAREA 2.5.2.2: Ministerul Muncii și Protecției Sociale și Ministerul Sănătății să consolideze cooperarea dintre serviciile sociale și cele medicale pentru eficientizarea intervenției necesare în cazul copiilor cu tulburări mintale și de comportament.

2.6: Drepturile civile și politice

2.6.1: Opiniile și recomandările copiilor

Dreptul copilului de a-și exprima liber opinia și de a fi ascultat reprezintă un element central al Convenției ONU cu privire la drepturile copilului și este recunoscut de Comitetul ONU pentru Drepturile Copilului drept unul dintre principiile sale generale. Potrivit Comentariului General nr. 12 (2009), acest drept are o valoare transversală, fiind relevant nu doar ca drept distinct, ci și ca reper pentru interpretarea și aplicarea tuturor celorlalte drepturi garantate copilului.

În conformitate cu art. 12 al Convenției, statele părți au obligația de a crea condiții care să permită copiilor să își formeze și să își exprime opiniile în mod liber, într-un mediu sigur și favorabil. Exercitarea acestui drept presupune nu doar posibilitatea formală de exprimare, ci și asigurarea faptului că opiniile copiilor sunt luate în considerare în procesele de luare a deciziilor.

Participarea copiilor este realizată prin diverse mecanisme, în special în mediul educațional, unde consiliile elevilor oferă spații pentru exprimarea opiniilor și implicarea în procesele decizionale. Cu toate acestea, participarea copiilor trebuie extinsă dincolo de școală, la nivel local și național, astfel încât aceștia să fie consultați cu privire la toate aspectele relevante pentru viața lor, atât ca grup, cât și individual.

Ascultarea copiilor și valorificarea perspectivelor acestora contribuie la o mai bună înțelegere a realităților cu care se confruntă și la adoptarea unor decizii mai informate. Lipsa consultării copiilor sau tratarea opiniilor acestora ca fiind ne semnificative conduce, în practică, la excluderea lor din procesele care îi afectează direct. În acest context, instituțiile statului au obligația de a crea oportunități pentru implicarea copiilor în luarea deciziilor.

Participarea copiilor are, totodată, un rol formativ, contribuind la dezvoltarea responsabilității civice și a capacității acestora de a se implica activ în viața comunității. Pentru ca acest drept să fie exercitat efectiv, copiii au nevoie de susținere, îndrumare și recunoaștere din partea adulților, precum și de mecanisme adaptate vârstei și nivelului lor de maturitate.

În acest sens, Comitetul ONU pentru Drepturile Copilului a reiterat importanța rolului instituțiilor naționale independente pentru drepturile omului în promovarea și protecția drepturilor copilului. Prin Comentariul General nr. 2 (2002), Comitetul a subliniat necesitatea unui contact direct cu copiii și a recomandat crearea unor structuri consultative ale copiilor, ca mijloc de facilitare a participării acestora și de identificare a soluțiilor la problemele care îi afectează.

În 2025, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului a consultat opinia copiilor în timpul vizitelor de monitorizare și activităților de informare și promovare, inclusiv în cadrul Caravanei Drepturilor

Omului și Forumului Național al Drepturilor Copiilor. Cea de-a IX-a ediție a Forumului Național al Drepturilor Copiilor a fost organizată la 21 noiembrie 2025, în parteneriat cu UNICEF Moldova. Evenimentul a adunat peste 60 de copii și adolescenți din toate regiunile țării, inclusiv regiunea transnistreană, și a oferit o platformă de dialog și consultare, în cadrul căreia copiii au prezentat propriile constatări privind respectarea drepturilor lor și au formulat recomandări adresate autorităților publice.

În cadrul Forumului, grupurile de copii implicate în activități de monitorizare și advocacy au expus rezultatele propriilor cercetări și inițiative: Platforma Copiilor, facilitată de Centrul de Informare și Documentare privind Drepturile Copilului (CIDDC) – Drepturile copilului în Moldova: din propria lor perspectivă; Consiliul Consultativ al Copiilor pe lângă Centrul Național de Prevenire a Abuzului față de Copii (CNPAC) – Campania națională „Vocea mea contează! Ascultă, Crede, Protejează”; Consiliul Consultativ al Copiilor pe lângă Fundația Terre des Hommes Moldova – Vocea copiilor pentru o justiție prietenoasă; Voluntarii YK Neovita – Importanța implicării adolescenților și tinerilor în servicii de sănătate prietenoase tinerilor Youth Clinic; Grupul de elevi ai Gimnaziului „Ion Creangă” din s. Cania, r. Cantemir, susținuți de Amnesty Moldova – „Cum arată o școală în care mă simt în siguranță?”.

Ulterior prezentărilor, o parte importantă a Forumului a fost dedicată dialogului direct dintre copii și reprezentanții autorităților publice. La eveniment au participat deputați în Parlamentul Republicii Moldova și reprezentanți ai Ministerului Educației și Cercetării, Ministerului Sănătății, Ministerului Muncii și Protecției Sociale și Inspectoratului Național de Securitate Publică al Inspectoratului General al Poliției. Copiii au adresat întrebări privind, spre exemplu, siguranța în școli, curricula școlară, serviciile de sănătate mintală, incluziunea copiilor refugiați și a celor cu dizabilități. Discuțiile au vizat, totodată, responsabilizarea instituțiilor în eliminarea barierelor pe care copiii le întâmpină în exercitarea efectivă a drepturilor lor și necesitatea mecanismelor, în toate sectoarele și la toate nivelurile, de implicare continuă a copiilor în luarea deciziilor.

Dreptul la opinie

Copiii participanți la Forum au descris experiențe diferite de participare la luarea deciziilor în familie. În mediul școlar, copiii au raportat că participarea lor la luarea deciziilor prin intermediul consiliilor elevilor este limitată și nesistematică. Consultarea elevilor cu privire la aspecte importante pentru ei are loc ocazional, iar copiii nu sunt informați despre rezultatele acestor consultări sau despre modul în care opiniile lor sunt reflectate în deciziile adoptate. În unele cazuri, copiii au relatat că au fost muștrați pentru răspunsurile oferite în cadrul consultărilor, fapt care contribuie la descurajarea participării și la crearea unui climat de nesiguranță în exprimarea opiniilor.

În ceea ce privește alegerea disciplinelor opționale, copiii au menționat că sunt rareori consultați, iar administrațiile școlare propun, de regulă, liste prestabilite. Există situații în care elevii studiază aceleași discipline opționale mai mulți ani consecutiv, fie din lipsa cadrelor didactice pregătite, fie pentru a asigura norma didactică a profesorilor angajați. Copiii au semnalat și influența exercitată de unii profesori care predau discipline de examen, în scopul alocării unui timp mai mare pentru pregătirea de examenele naționale.

Participarea copiilor la elaborarea politicilor publice și a legilor în Republica Moldova se află la un nivel incipient. Copiii au constatat că mulți reprezentanți ai autorităților și instituțiilor publice nu au

o înțelegere clară a importanței participării copiilor și a modului în care aceasta ar trebui realizată într-un mod sigur, respectuos, incluziv și semnificativ. Lipsa unui răspuns sau a unui feedback din partea autorităților determină, în timp, descurajarea implicării copiilor.

Dreptul la protecție împotriva discriminării

Copiii de etnie romă au raportat existența unor bariere semnificative în accesul și participarea la educație. Aceștia au menționat cazuri în care copiii, în special fetele, nu frecventează deloc școala, abandonează studiile după câțiva ani sau sunt înmatriculați mult mai târziu decât vârsta obligatorie de școlarizare. Potrivit copiilor, în unele comunități române, educația este percepută ca fiind necesară doar pentru dobândirea abilităților de bază, precum scrisul și cititul, iar obținerea unei calificări profesionale este considerată lipsită de utilitate. Această percepție contribuie la abandonul școlar timpuriu și la presiunea de a deveni independenți financiar.

Copiii refugiați din Ucraina au raportat experiențe de tratament diferențiat în școli, în special din cauza necunoașterii limbii române. Unii copii au menționat că primesc sarcini suplimentare și sunt supuși unor atitudini negative din partea anumitor profesori.

Copiii din comunitatea LGBTQI+ au relatat că lipsa acceptării diversității și manifestările de agresivitate din societate îi determină să nu vorbească deschis despre nevoile și identitatea lor. Drept urmare, acești copii se autoizolează, suferă în tăcere și nu cunosc mecanismele sau serviciile de sprijin disponibile. Situația descrisă afectează semnificativ starea lor emoțională, fiind menționate cazuri de depresie și suicid. Copiii au subliniat că nu se simt în siguranță în spațiul public, în mediul școlar, familial sau online.

Dreptul la protecție împotriva tuturor formelor de violență

Copiii au raportat expunerea frecventă la violență fizică și psihologică în mediul școlar, inclusiv loviri, tras de păr, jigniri, țipete și critici distructive din partea cadrelor didactice. Deși unii copii informează părinții despre aceste situații, copiii au menționat existența unei tendințe de a-i învinui pe aceștia pentru abuzul suferit, violența fiind justificată de unii adulți ca metodă de disciplinare. Potrivit copiilor, doar cazurile considerate grave sunt raportate administrației școlii.

În ceea ce privește violența sexuală, copiii au semnalat comportamente inadecvate din partea unor cadre didactice, inclusiv atingeri, priviri sau întrebări cu caracter incomod. Copiii au menționat că, în unele cazuri, plângerile depuse nu au fost urmate de măsuri eficiente.

Referitor la violența online, copiii au constatat că subiectul este abordat insuficient în școli. Profesorii evită discutarea sistematică a acestui fenomen, invocând lipsa de pregătire sau percepția că este un subiect din afara procesului educațional. În situațiile de abuz cunoscute public, copiii și părinții sunt frecvent blamați, iar solicitările elevilor pentru organizarea unor lecții dedicate acestui subiect rămân nesoluționate.

Grupul Youth Advisory Board „Fetele împotriva violenței”, creat pe lângă Centrul Național pentru Prevenirea Abuzului față de Copii, a prezentat campania „Vocea mea contează: ascultă, crede, protejează!”. Cele 15 tinere din diferite regiuni ale Republicii Moldova, parte a Grupului de inițiativă, sunt implicate în activități de sensibilizare cu privire la violența în bază de gen și își folosesc vocea pentru a promova atitudini de respect, protecție și siguranță pentru fete și femei.

Campania „Vocea mea contează: ascultă, crede, protejează!” a fost desfășurată în contextul campaniei globale „16 zile de activism împotriva violenței bazate pe gen”. Scopul activității a fost de a încuraja angajații din cadrul organelor de drept să manifeste un nivel sporit de empatie și să adopte atitudini și comportamente pozitive față de fete și femei victime ale violenței, contribuind astfel la asigurarea protecției și siguranței acestora.

În acest context a fost elaborat și un leaflet informativ, care a inclus informații referitoare la definiția violenței față de fete și femei, fenomenul violenței bazate pe gen reflectat prin date statistice, precum și formele violenței bazate pe gen. Materialul informativ a prezentat indicatori ai abuzului și exploatării sexuale, inclusiv indicatori sexuali, fizici, emoționali, comportamentali, psihosomatici și cognitivi, precum și indicatori ai abuzului și exploatării sexuale în mediul online. Leaflet-ul include, de asemenea, recomandări privind modul de interacțiune al angajaților organelor de drept cu o fată sau o femeie victimă a violenței, precum și o listă de contacte utile, menite să faciliteze referirea victimelor către serviciile specializate disponibile.

Dreptul la educație

Participanții la Forum au raportat existența taxelor informale în instituțiile de învățământ, în pofida obligației statului de a asigura educația gratuită. Aceste contribuții sunt colectate pentru diverse scopuri (precum materiale didactice, reparații, decoruri, cadouri, ziua profesorului, balul de absolvire etc.), iar elevii care nu pot contribui financiar sunt adesea discriminați și stigmatizați, inclusiv de către cadrele didactice. Pentru a-i proteja, colegii lor acoperă uneori contribuțiile sau ascund identitatea celor care nu au plătit, ceea ce generează tensiuni în colectiv. În unele cazuri, elevii sunt excluși de la activități sau evenimente școlare.

Copiii au semnalat că orele de dezvoltare personală și educație pentru societate sunt frecvent tratate superficial și înlocuite cu activități considerate prioritare, precum pregătirea pentru examene, limitând astfel spațiul de reflecție asupra dezvoltării emoționale și sociale.

În domeniul educației ecologice, copiii au menționat că, deși sunt conștienți de problemele de mediu, nu dispun de suficiente informații privind acțiunile concrete pe care le pot întreprinde, iar profesorii și părinții nu sunt întotdeauna pregătiți să răspundă întrebărilor lor.

Educația sexuală este abordată inegal, fiind organizată mai frecvent doar pentru fete, cu accent pe responsabilizarea acestora în amânarea debutului sexual și în prevenirea sarcinii în adolescență.

Justiție prietenoasă copilului

Consiliul Consultativ al Copiilor, constituit pe lângă Fundația Terre des Hommes, a prezentat inițiativa „Vocea copiilor pentru o justiție prietenoasă”, având ca obiectiv promovarea unui sistem de justiție care să răspundă nevoilor copiilor aflați în conflict cu legea.

Tinerii din Consiliul Consultativ au aplicat un chestionar și au realizat discuții de focus grup cu elevi din gimnaziu, liceu, școli profesionale, colegii și Consilii Raionale de Tineret, implicând un total de 120 de copii. În cadrul acestor activități, copiii au formulat recomandări privind prevenirea implicării în activități infracționale, axate pe trei dimensiuni principale: informare și educație preventivă, implicarea tinerilor și rolul adulților și profesioniștilor.

Membrii Consiliului Consultativ al Copiilor pe lângă Terre des Hommes au prezentat și rezultatele campaniei „Drumul meu fără infracțiuni și droguri”, inițiativă orientată spre prevenirea criminalității în rândul tinerilor prin activități educaționale și de conștientizare. În cadrul campaniei, copiii au fost consultați cu privire la competențele și abilitățile de care au nevoie pentru a se simți mai protejați, precum și la nivelul implicării lor în programele destinate protecției copiilor. Opiniile exprimate au evidențiat importanța învățării prin practică, utilizarea exemplelor clare și relevante pentru realitatea tinerilor și necesitatea implicării active a acestora în elaborarea materialelor educaționale și vizuale, cu sprijinul specialiștilor.

Membrii Consiliului Consultativ al Copiilor pe lângă Terre des Hommes au prezentat și experiența implementării medierii școlare ca metodă alternativă de soluționare pașnică a conflictelor între elevi, facilitată de mediatori instruiți din rândul copiilor. Copiii au evidențiat impactul pozitiv al medierii școlare asupra climatului educațional, prin îmbunătățirea relațiilor dintre elevi și reducerea situațiilor conflictuale. În perioada august-septembrie 2025, au fost organizate ateliere de formare în medierea de la egal la egal pentru 20 de școli, fiind instruiți 260 de copii și 56 de profesori în calitate de mentori în medierea școlară.

Totodată, membrii Consiliului Consultativ al Copiilor au prezentat programul „LEGISLAND: Joacă. Învăță. Acționează”, un instrument educațional dezvoltat ca parte a eforturilor de prevenire a infracționalității juvenile. Programul a fost creat printr-un proces participativ, care a implicat tineri și specialiști din domeniul justiției pentru copii, iar scenariile jocului sunt inspirate din situații reale, cu sprijinul instituțiilor relevante din domeniul aplicării legii. Pilotarea jocului în școli a presupus selectarea a 43 de educatori de la egal la egal din 20 de școli, care au beneficiat de instruirii online privind justiția, drepturile copilului, și au organizat activități educaționale în instituțiile lor. Prin aceste activități, 310 copii au avut oportunitatea de a învăța despre drepturile copilului într-un mod interactiv și adaptat vârstei.

Dreptul la sănătate și servicii prietenoase tinerilor

Voluntarii din cadrul Youth Clinic Neovita au evidențiat rolul esențial al sprijinului psiho-emoțional acordat adolescenților, al accesului acestora la specialiști și al implicării voluntarilor în informarea privind sănătatea reproductivă și sănătatea mintală. Aceștia au subliniat că serviciile sunt oferite într-un mediu prietenos și sigur, în care fiecare adolescent și tânăr beneficiază gratuit și fără discriminare de asistența tuturor specialiștilor, cu respectarea confidențialității și a dreptului de a participa activ la luarea deciziilor referitoare la propria sănătate.

În prezentarea lor, voluntarii au reliefat faptul că intervențiile sunt ghidate de valori orientate spre formarea unor generații de adolescenți sănătoși, care se cunosc pe sine și știu unde să se adreseze atunci când au întrebări sau dificultăți legate de sănătate. Un accent deosebit este pus pe existența unor specialiști bine pregătiți în comunicarea cu adolescenții și pe prestarea unor servicii adaptate nevoilor specifice ale tinerilor cu vârste cuprinse între 10 și 24 de ani. Totodată, a fost subliniată importanța implicării părinților, care pot comunica eficient, înțeleg nevoile de dezvoltare ale adolescenților și îi susțin în accesarea serviciilor de sănătate, precum și rolul comunității ca factor de suport care încurajează utilizarea serviciilor de sănătate prietenoase tinerilor.

Implicarea tinerilor în programe de voluntariat este evidențiată ca un element-cheie în promovarea serviciilor de sănătate prietenoase tinerilor, întrucât consolidează participarea activă

a adolescenților și tinerilor în procesele care îi vizează direct. Prin voluntariat, tinerii contribuie la informarea semenilor lor, la reducerea stigmatizării asociate subiectelor sensibile precum sănătatea reproductivă și sănătatea mintală, precum și la facilitarea dialogului dintre beneficiari și specialiști.

Dreptul la siguranță în mediul școlar

Grupul de elevi ai Gimnaziului „Ion Creangă” din satul Cania, raionul Cantemir, a reflectat asupra modului în care arată o școală în care copiii se simt în siguranță, pornind de la propriile experiențe și percepții. În viziunea lor, siguranța în mediul școlar nu se limitează la absența pericolelor fizice, ci presupune existența unui climat în care elevii pot învăța, comunica liber, solicita sprijin și se pot simți respectați. Acest subiect este considerat esențial de către copii, întrucât elevii petrec o mare parte din timp la școală, iar lipsa sentimentului de siguranță le afectează direct capacitatea de învățare. Totodată, siguranța este percepută ca un drept fundamental al copilului, iar spațiile școlare influențează starea emoțională, nivelul de anxietate, atenția și calitatea relațiilor dintre elevi.

Copiii au identificat mai multe probleme care le afectează sentimentul de siguranță. Una dintre principalele dificultăți semnalate este lipsa unui psiholog școlar disponibil zilnic sau în mod constant. Absența unui specialist la care elevii să poată apela în situații de stres, anxietate sau tensiuni emoționale limitează accesul acestora la sprijin profesionist. Elevii subliniază rolul important al psihologului în prevenirea conflictelor, sprijinirea copiilor în momente sensibile și contribuția la crearea unui climat de siguranță emoțională. În lipsa acestui suport, mulți copii aleg să își păstreze problemele pentru sine sau nu știu cui să ceară ajutor într-un mod adecvat.

O altă problemă evidențiată este lipsa locurilor de recreere și a spațiilor sigure pentru petrecerea timpului liber. Elevii au menționat că pauzele se desfășoară, de regulă, în spații înghesuite sau neadaptate nevoilor lor, fără zone dedicate odihnei, relaxării sau socializării. Această situație contribuie la oboseală și tensiuni și reduce posibilitatea de reglare emoțională pe parcursul zilei școlare. În percepția copiilor, existența unor spații sigure în timpul pauzelor este esențială pentru sănătatea mintală și pentru prevenirea conflictelor.

De asemenea, elevii au atras atenția asupra stării necorespunzătoare a spațiilor de joacă și a curților destinate activităților recreative. Echipamentele vechi sau deteriorate, suprafețele dure și lipsa adaptării la vârstele elevilor sporesc riscul de accidentare și fac aceste spații mai puțin atractive. În consecință, ele nu sunt percepute ca locuri prietenoase și sigure, unde copiii să își poată petrece timpul fără teamă.

Un alt aspect semnalat este existența unor spații slab iluminate în incinta școlii. Iluminarea insuficientă generează senzația de nesiguranță și creează așa-numite „zone oarbe”, în care este dificil de observat ce se întâmplă. Elevii afirmă că evită aceste zone sau se simt anxioși atunci când sunt nevoiți să le traverseze, mai ales în perioadele anului în care se întunecă devreme.

Copiii au menționat și posibilitatea ca persoane necunoscute să intre în școală, din cauza controlului insuficient al accesului în instituție. Lipsa unor verificări clare privind cine intră și cine iese din școală amplifică sentimentul de vulnerabilitate și nesiguranță în rândul elevilor.

În plus, au fost semnalate situații de conflict verbal sau comportament agresiv pe holurile școlii, în special în pauze sau în zonele mai puțin supravegheate. Astfel de episoade afectează nu doar

elevii implicați direct, ci și pe cei care asistă. Elevii subliniază că bullyingul poate avea consecințe serioase asupra stimei de sine, capacității de concentrare, frecvenței la ore și stării emoționale generale, iar holurile școlii sunt adesea spațiile în care aceste comportamente devin cel mai vizibile.

Prin urmare, **copiii înaintează următoarele RECOMANDĂRI:**

Ministerului Educației și Cercetării

1. Asigurarea desfășurării educației sexuale pentru toți elevii, ca măsură de prevenire a tuturor formelor de abuz, adaptată etapelor de dezvoltare ale copiilor;
2. Introducerea educației juridice și pentru sănătate începând cu ciclul gimnazial, inclusiv informații despre consecințele legale ale infracțiunilor;
3. Elaborarea și implementarea unor programe de sprijin emoțional destinate elevilor, axate pe sănătatea mintală, gestionarea stresului și dezvoltarea socio-emoțională;
4. Introducerea graduală a educației sexuale ca disciplină de bază, fără sistem de evaluare, abordând subiecte precum relații sănătoase, identitate de gen, sănătate reproductivă, prevenirea abuzurilor, sensibilitate și incluziune;
5. Includerea în curriculum a lecțiilor de orientare în carieră și educație ecologică;
6. Promovarea utilizării manualelor digitale, atât în rândul profesorilor, cât și al elevilor.

Furnizorilor de formare inițială și continuă a cadrelor didactice

1. Integrarea în programele universitare de formare inițială a cadrelor didactice a modulelor privind drepturile omului, drepturile copilului, implicarea copiilor în procesele de luare a deciziilor;
2. Formarea cadrelor didactice pentru predarea disciplinelor opționale, precum educația ecologică, drepturile omului și educația sexuală, precum și pentru promovarea non-discriminării și incluziunii tuturor grupurilor de copii.

Organelor Locale de Specialitate în Domeniul Învățământului și administrațiilor instituțiilor de învățământ

1. Asigurarea desfășurării, la nivelul instituțiilor de învățământ, a campaniilor de informare a elevilor privind rolul și funcționarea Consiliilor Elevilor precum și privind participarea copiilor în procesul decizional școlar;
2. Identificarea și angajarea cadrelor didactice calificate pentru predarea disciplinelor opționale propuse elevilor spre alegere;
3. Crearea și funcționarea mecanismelor de raportare, anonime și accesibile, a cazurilor de discriminare în școală;
4. Implementarea mecanismului intersectorial de protecție a copilului în instituțiile de învățământ, inclusiv monitorizarea și raportarea cazurilor de abuz;
5. Amenajarea spațiilor de relaxare și recreere pentru elevi în cadrul instituțiilor de învățământ;
6. Instalarea sistemelor de supraveghere video în punctele de acces și în zonele cu risc sporit din cadrul instituțiilor de învățământ;

7. Stabilirea și aplicarea unor reguli clare privind accesul în instituțiile de învățământ, inclusiv evidența și verificarea persoanelor din exterior;
8. Colaborarea cu mediatorii comunitari pentru sporirea incluziunii copiilor romi în școală și în comunitate;
9. Organizarea activităților educaționale și preventive la nivel local: discuții tematice, simulări, jocuri de rol, activități de tip „bibliotecă vie”, cluburi de discuții și vizite educaționale la instituții relevante.

Autorităților publice centrale și locale cu atribuții în domeniul protecției copilului

1. Desfășurarea campaniilor de informare și prevenire privind riscurile, consecințele și soluțiile în situații de abuz, violență, exploatare și trafic de copii, inclusiv prin utilizarea rețelelor sociale și a materialelor educaționale atractive;
2. Implicarea activă a copiilor în elaborarea și implementarea programelor și campaniilor de informare, inclusiv prin educație de la egal la egal și crearea de materiale educaționale de către tineri pentru tineri.

Ministerului Muncii și Protecției Sociale

1. Colaborarea cu Ministerul Educației și Cercetării, Ministerul Sănătății și alte instituții, în vederea promovării Serviciului Telefonul Copilului 116 111 prin diferite canale, inclusiv digitale.

Consiliului pentru egalitate

1. Organizarea sesiunilor de informare cu profesorii și elevii privind prevenirea și protecția împotriva discriminării.

Centrului Național Anticorupție

1. Organizarea campaniilor de informare în instituțiile de învățământ, în vederea prevenirii colectării taxelor informale.

2.6.2: Copiii Apărători ai Drepturilor Omului (CADO)

Copiii și tinerii din întreaga lume, inclusiv din Republica Moldova, apără din ce în ce mai mult drepturile copilului sau drepturile omului în general, acționând în calitate de apărători ai drepturilor omului. Copiii acționează privind diferite probleme³⁰², de la mediu la discriminarea de gen, de la violență la îngrijire alternativă, prin inițiative diverse, cum ar fi campanii de conștientizare (online și offline), proteste, monitorizare și raportare privind Convenția ONU cu privire la drepturile copilului³⁰³ sau Evaluarea Periodică Universală³⁰⁴.

³⁰²Copiii Apărători ai Drepturilor Omului. Broșură. Disponibil la: https://drepturilecopilului.md/files/Brosura_CADO.pdf

³⁰³Platforma Copiilor din Moldova, *Drepturile copilului în Moldova: din propria lor perspectivă. Raport pentru informarea Comitetului pentru Drepturile Copilului privind Lista de Priorități ce preced raportarea*, Disponibil la:

https://drepturilecopilului.md/files/Drepturile_Copilului_in_Moldova_din_propria_lor_perspectiva.pdf

³⁰⁴Universal Periodic Review (UPR), 40th Session (Jan–Feb 2022): Human Rights Situation in the Republic of Moldova, with Focus on the Rights of Child Human Rights Defenders. Disponibil la: https://drepturilecopilului.md/files/Human_Rights_Situation_in_the_Republic_of_Moldova_With_focus_on_the_rights_of_Child_Human_Rights_Defenders.pdf

Cu toate acestea, așa cum a fost identificat în multe cazuri în întreaga lume, inclusiv în Republica Moldova, activitățile lor nu sunt vizibile și sunt rareori recunoscute sau susținute. Copiii nu sunt adesea conștienți că au dreptul de a acționa, de a fi împuterniciți și protejați în calitate de CADO și se confruntă în mod regulat cu riscuri pentru siguranța lor. O fișă informativă elaborată de un grup de tineri apărători ai drepturilor omului din Moldova³⁰⁵ subliniază următoarele provocări principale:

- lipsa de informații prietenoase copiilor/tinerilor privind drepturile omului, inclusiv mecanismele de protecție a acestora, oportunitățile și sprijinul pentru acțiune;
- atitudini negative puternice și răspândite cu privire la capacitățile și activitățile copiilor apărători ai drepturilor omului;
- mecanisme de protecție nefuncționale;
- riscuri larg răspândite de violență și consecințe negative.

Un progres semnificativ a fost realizat odată cu adoptarea Legii privind drepturile copilului nr. 370/2023, care prevede că statul recunoaște, susține și promovează conceptul de copii în calitate de apărători ai drepturilor omului, protejându-i în mod eficient în exercitarea drepturilor lor și în activitatea în domeniul drepturilor omului, creând toate condițiile adecvate și necesare pentru a împuternici copiii care acționează sau aspiră să acționeze ca apărători ai drepturilor omului, să își exprime opinia, să fie auziți, să participe la luarea deciziilor și să își exercite libertățile, drepturile civile și politice.

Pentru a răspunde provocărilor menționate supra, Oficiul Avocatului Poporului a inițiat un demers esențial pentru protejarea apărătorilor drepturilor omului (ADO), inclusiv copii. După un amplu proces de consultare publică, desfășurat pe parcursul a doi ani cu reprezentanți ai autorităților, societății civile, mass-media și mediului academic, a fost elaborat un Concept³⁰⁶ care prevede îmbunătățirea legislației și practicii privind recunoașterea și protecția apărătorilor drepturilor omului. Acest document a fost înaintat de către Avocatul Poporului și Avocatul Poporului pentru drepturile copilului, în februarie 2025, Ministerului Justiției, cu propunerea de a constitui un grup de lucru interinstituțional pentru dezvoltarea unui cadru normativ clar și eficient în acest domeniu.

Cadrul normativ astfel dezvoltat trebuie să țină cont de particularitățile și vulnerabilitățile specifice copiilor apărători ai drepturilor omului. Această acțiune se bazează pe angajamentele pe care Republica Moldova și le-a asumat în ceea ce privește drepturile copilului, fiind o oportunitate de a transpune în practică Declarația ONU privind apărătorii drepturilor omului și Convenția ONU cu privire la drepturile copilului. Drepturile CADO, așa cum sunt stabilite în aceste două documente, sunt descrise în Ghidul Child Rights Connect privind drepturile CADO³⁰⁷. Experți internaționali cheie, inclusiv Raportorul special pentru apărătorii drepturilor omului (RSADO), membri ai organismelor tratatelor ONU, au participat la elaborarea Ghidului. El este considerat complementar Legii-Model citate în Concept³⁰⁸. Ghidul este recomandat ca bază pentru

³⁰⁵ Situația copiilor/tinerilor apărători ai drepturilor omului din Republica Moldova. Disponibil la:

https://drepturilecopilului.md/files/Raportul_privind_Copiii_si_Tinerii_Aparatori_ai_Drepturilor_Omului.pdf

³⁰⁶ Concept privind Apărătorii Drepturilor Omului. Disponibil la: <https://ombudsman.md/post-document/concept-privind-aparatorii-drepturilor-omului/>

³⁰⁷ The Rights of Child Human Rights Defenders: Implementation Guide. Disponibil la: childrightsconnect.org/wp-content/uploads/2020/12/final-implementation-guide-the-rights-of-child-human-rights-defenders-forweb.pdf

³⁰⁸ A Model Law for the Recognition and Protection of Human Rights Defenders. Disponibil la: https://ishr.ch/wp-content/uploads/2016/06/ISHR_resource_modellaw_2017_english.pdf

dezvoltarea cadrului normativ privind CADO, deoarece oferă îndrumări detaliate cu privire la ceea ce este diferit în cazul CADO și la modul de recunoaștere și promovare a drepturilor acestora.

Conștientizarea publicului cu privire la angajamentul copiilor pentru drepturile omului este în creștere, împreună cu conștientizarea cu privire la barierele și provocările cu care aceștia se confruntă. Comitetul ONU pentru Drepturile Copilului a organizat în 2018 o Zi a discuțiilor generale (DGD – Day of General Discussions) dedicată acestui subiect³⁰⁹. Concluziile și recomandările acestui eveniment pot fi consultate în Raportul de rezultat al DGD 2018³¹⁰. Recomandarea-cheie a RSADO și a Comitetului ONU pentru Drepturile Copilului, referitor la legislație, politici și implementare, menționează următoarele: *”Statele ar trebui să elaboreze și să adopte legi și politici naționale comprehensive privind protecția și împuternicirea apărătorilor drepturilor omului, inclusiv a copiilor apărători ai drepturilor omului, integrând o abordare sensibilă la gen și vârstă, cu o atenție specială pentru copiii aflați în situații vulnerabile, inclusiv cei aflați în situații umanitare, copiii aflați în îngrijire alternativă, copiii indigeni și copiii cu dizabilități. Statele ar trebui să se asigure că cadrul juridic național este în conformitate cu Convenția și permite copiilor să acționeze în mod liber ca apărători ai drepturilor omului.”*³¹¹

Copii și tineri apărători ai drepturilor omului din Moldova au participat la DGD 2018, precum și la activitățile de follow-up ale acesteia. Mai mult, ei au participat la Evaluarea Periodică Universală (EPU) pentru a atrage atenția asupra situației drepturilor lor în Moldova³¹².

Recunoașterea drepturilor CADO în cadrul normativ privind ADO va ajuta la abordarea principalelor probleme cu care se confruntă aceștia și la îmbunătățirea situației lor, prin clarificarea măsurilor pe care trebuie să le ia statul pentru împuternicirea și protecția CADO, corespunzătoare specificului drepturilor acestora și riscurilor la care sunt expuși. Problemele generale și specifice cu care se confruntă CADO în Moldova, conform raportului lor, ar trebui de asemenea să fie luate în considerare, iar CADO înșiși ar trebui să ia parte la elaborarea cadrului normativ privind copiii apărători ai drepturilor. Acest lucru ar fi în conformitate cu recomandarea RSADO și a Comitetului ONU pentru Drepturile Copilului, care prevede următoarele: *”Legislația națională ar trebui să se bazeze pe și să includă punctele de vedere ale copiilor apărători ai drepturilor omului. În procesul elaborării legislației, statele ar trebui să se consulte și să țină seama de recomandările și solicitările grupurilor reprezentative de copii, organizațiilor conduse de copii și mecanismelor de participare a copiilor, cum ar fi parlamentele copiilor.”*³¹³

Astfel de măsuri ar include, de exemplu:

- desfășurarea campaniilor de conștientizare pentru a informa copiii, părinții și profesioniștii care lucrează pentru și cu copiii (cum ar fi cadre didactice, asistenți sociali, polițiști), despre drepturile omului și, în special, despre drepturile copiilor, inclusiv ce se poate face în cazul în care drepturile sunt încălcate;

³⁰⁹ [2018 day of general discussion: Protecting and empowering children as human rights defenders | OHCHR](#)

³¹⁰ United Nations Committee on the Rights of the Child- Day of General Discussion (DGD) 2018: Protecting and Empowering Children as Human Rights Defenders. Report. Disponibil la: [CRC DGD 2018 OutcomeReport](#)

³¹¹ United Nations Committee on the Rights of the Child- Day of General Discussion (DGD) 2018: Protecting and Empowering Children as Human Rights Defenders. Report. pag. 32. Disponibil la: [CRC DGD 2018 OutcomeReport](#)

³¹² Universal Periodic Review (UPR), 40th Session (Jan–Feb 2022): Human Rights Situation in the Republic of Moldova, with Focus on the Rights of Child Human Rights Defenders. Disponibil la: https://drepturilecopilului.md/files/Human_Rights_Situation_in_the_Republic_of_Moldova_With_focus_on_the_rights_of_Child_Human_Rights_Defenders.pdf

³¹³ United Nations Committee on the Rights of the Child- Day of General Discussion (DGD) 2018: Protecting and Empowering Children as Human Rights Defenders. Report. pag. 32. Disponibil la: [CRC DGD 2018 OutcomeReport](#)

- crearea unei platforme de dialog între organizațiile pentru copii și tineret și Guvern, care ar asigura un spațiu sigur și oportunități pentru copiii apărători ai drepturilor omului să-și exprime opiniile și să participe la elaborarea de politici care să țină cont de aceste opinii.
- asigurarea copiilor apărători ai drepturilor omului cu acces la mecanisme multiple, sigure și prietenoase copiilor pentru a raporta represaliile, violența și abuzul, a căuta remedii pentru încălcări și pentru a primi asistență în cazul unui abuz fizic sau psihologic.

Toate legile și politicile naționale relevante pentru drepturile CADO, în concordanță cu obligațiile internaționale, ar trebui să aibă următoarele caracteristici³¹⁴:

- să nu prevadă vârstă minimă;
- să se aplice tuturor copiilor;
- interesul superior să fie considerația principală;
- să includă dreptul de a fi ascultat;
- să includă drepturile și îndatoririle părinților/reprezentanților legali;
- să includă furnizarea de sprijin CADO adecvat vârstei și de sprijin părinților/reprezentanților legali ai acestora;
- să asigure protecție sporită pentru toți apărătorii drepturilor omului care au vârsta mai mică de 18 ani și pentru copiii aflați în situații de risc;
- să prevadă proceduri sensibile la vârstă pentru mecanismele de raportare și remedii;
- CADO să fie consultați în timpul procesului de elaborare.

În ceea ce privește dreptul copiilor la întruniri, deși Legea nr. 26/2008 privind întrunirile garantează acest drept tuturor, ea nu recunoaște în mod explicit copiii ca titulari de drepturi. În contextul Republicii Moldova, caracterizat printr-un nivel redus de conștientizare și recunoaștere a drepturilor copilului, această lipsă de claritate lasă loc interpretărilor discreționare din partea factorilor de decizie (autorități publice și alte persoane cu putere de influență asupra vieții copiilor), care pot compromite exercitarea efectivă a acestui drept de către copii. De exemplu, în cadrul unui protest Fridays for Future desfășurate la Bălți, în anul 2020, copiii au fost inițial atacați pe stradă (inclusiv fizic), iar ulterior în mediul online (prin umilire, ridiculizare etc.).

În plus, Legea nr. 26/2008 recunoaște dreptul de a organiza întruniri doar copiilor care au împlinit vârsta de 14 ani și doar împreună cu o persoană cu capacitate deplină de exercițiu. Negarea acestui drept copiilor sub 14 ani și condiționarea exercitării lui de sprijinul unui adult pentru copiii peste 14 ani este problematică din perspectiva drepturilor omului/ copilului (art. 15 al Convenției ONU cu privire la drepturile copilului, art. 21 al Pactului internațional cu privire la drepturile civile și politice și art. 5 al Declarației privind apărătorii drepturilor omului) și este inconsistentă cu pozițiile exprimate de Comitetul ONU pentru Drepturile Omului³¹⁵ sau de Raportorul Special

³¹⁴ The Rights of Child Human Rights Defenders: Implementation Guide, pag. 95-96. Disponibil la: childrightsconnect.org/wp-content/uploads/2020/12/final-implementation-guide-the-rights-of-child-human-rights-defenders-forweb.pdf

³¹⁵ Comentariul General nr. 37 la ICCPR, pct. 25 "Statele trebuie să se asigure că legile, precum și interpretarea și aplicarea acestora, nu conduc la discriminare în exercitarea dreptului la libertatea de întrunire pașnică, de exemplu pe criterii de rasă, culoare, etnie, vârstă, sex, limbă, avere, religie sau convingeri, opinii politice sau de altă natură, origine națională sau socială, naștere, apartenență la o minoritate, statut indigen sau alt statut, dizabilitate, orientare sexuală ori identitate de gen sau orice alt statut. Trebuie depuse eforturi deosebite pentru a asigura facilitarea și protecția egală și efectivă a dreptului la libertatea de întrunire pașnică al persoanelor care aparțin unor grupuri care sunt sau au fost supuse discriminării ori care se pot confrunta cu dificultăți specifice în participarea la întruniri. În plus, statele au obligația de a proteja participanții la întruniri împotriva tuturor formelor de abuz și atacuri discriminatorii. Disponibil la: <https://docs.un.org/en/ccpr/cgc/37>

privind dreptul la libertatea de întrunire pașnică și de asociere³¹⁶. Această problemă a fost semnalată, de asemenea, în cel de-al șaselea Raport privind monitorizarea libertății de întrunire pașnică în anumite state selectate participante la OSCE (Estonia, Franța, Moldova și România), din 7 februarie 2025³¹⁷.

În contextul celor expuse, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului **RECOMANDĂ**:

RECOMANDAREA 2.6.2.1: Ministerul Justiției să asigure participarea copiilor apărători ai drepturilor omului în implementarea acțiunii 1.4.1 (Analiza cadrului normativ privind protecția apărătorilor drepturilor omului și modificarea acestuia, după caz) a Programului național privind asigurarea respectării drepturilor omului pentru anii 2024-2027 (PNADO);

RECOMANDAREA 2.6.2.2: Ministerul Afacerilor Interne, în colaborare cu Ministerul Justiției, să modifice Legea nr. 26/2008 privind întrunirile, cu asigurarea dreptului de a organiza întruniri tuturor copiilor și garantarea că orice restricții privind exercitarea acestui drept vor respecta standardele internaționale în domeniu (art. 15 al Convenției ONU cu privire la drepturile copilului, art. 21 al Pactului internațional cu privire la drepturile civile și politice).

2.6.3: Implicarea copiilor în procesele electorale și dreptul de vot

Copiii și tinerii sunt, în mod sistematic, excluși din viața democratică. La nivel global, persoanele sub 18 ani reprezintă aproximativ o treime din populația lumii, însă, spre deosebire de adulți, majoritatea copiilor nu au posibilitatea de a-și exprima direct opinia asupra aspectelor și legilor care le influențează viața sau asupra celor care elaborează aceste legi.³¹⁸

Comitetul ONU pentru Drepturile Copilului, în Comentariul General nr. 20 (2016) privind punerea în aplicare a drepturilor copilului în perioada adolescenței, subliniază importanța participării adolescenților ca mijloc de implicare politică și civică prin care aceștia pot negocia și pleda pentru realizarea drepturilor lor. Comitetul susține că statele ar trebui să adopte politici pentru a spori oportunitățile adolescenților de participare politică, aceasta fiind esențială pentru dezvoltarea unei cetățenii active. Potrivit Comentariului General nr. 20, „Adolescenții pot stabili legături cu semenii lor, se pot implica în procese politice și își pot consolida sentimentul de capacitate de acțiune pentru a lua decizii și a face alegeri informate și, prin urmare, trebuie sprijiniți în formarea de organizații prin intermediul cărora să poată participa în diverse moduri, inclusiv prin intermediul mediilor digitale. Dacă statele decid să reducă vârsta de vot sub 18 ani, acestea ar trebui să investească în măsuri care să sprijine adolescenții să înțeleagă, să recunoască și să își îndeplinească rolul de cetățeni activi, inclusiv prin educație civică și în domeniul drepturilor omului și prin identificarea și eliminarea barierelor în calea implicării și participării lor.”³¹⁹

Totodată, Comitetul constată că „înțelegerea și conștientizarea de către adulți a dreptului adolescenților la participare sunt importante pentru exercitarea efectivă a acestui drept și încurajează statele să investească în instruire și activități de sensibilizare, în special pentru părinți

³¹⁶ Raportul Raportorului Special privind dreptul la libertatea de întrunire pașnică și de asociere, pct. 24 "O interdicție generală aplicată persoanelor de o anumită vârstă elimină dreptul de a participa la întruniri publice pașnice pentru o întreagă categorie a populației, fără nicio excepție, contrar articolului 15 din Convenția cu privire la drepturile copilului." Disponibil la: <https://docs.un.org/en/A/HRC/26/29>

³¹⁷ Dreptul de a organiza întruniri, pag.6. Disponibil la: https://odhr.osce.org/sites/default/files/f/documents/e/6/585436_0.pdf

³¹⁸ „Children's rights and democracy”, Child Rights International Network. Disponibil la: <https://home.crin.org/issues/childrens-rights-and-democracy>

³¹⁹ Comentariul General nr. 20 (2016) privind punerea în aplicare a drepturilor copilului în perioada adolescenței, Comitetului ONU pentru Drepturile Copilului. Disponibil la: <https://docs.un.org/en/CRC/C/GC/20>

și îngrijitori, profesioniștii care lucrează cu și pentru adolescenți, factorii de decizie politică și decidenți. Este necesar sprijin pentru a permite adulților să devină mentori și facilitatori, astfel încât adolescenții să își asume o responsabilitate mai mare pentru propriile vieți și pentru viețile celor din jur.”.³²⁰

Unele state deja acordă drept de vot tinerilor cu vârste între 16 și 18 ani, de regulă doar în anumite tipuri de alegeri sau în condiții restrictive.

Printre țările care permit votul de la 16 ani se numără: Argentina, Austria (inclusiv alegeri europarlamentare), Belgia (alegeri europarlamentare), (Bosnia și Herțegovina (doar dacă este angajat), Brazilia, Croația (doar dacă este angajat), Cuba, Republica Dominicană (doar dacă este căsătorit), Ecuador, Estonia (doar la alegerile locale), Germania (doar în unele alegeri locale și regionale, și la alegerile europarlamentare), Ungaria (doar dacă este căsătorit), Malta (doar la alegerile locale și europarlamentare), Muntenegru (doar dacă este angajat), Nicaragua, Filipine (doar la alegerile locale și doar dacă este căsătorit), Serbia (doar dacă este angajat), Slovenia (doar dacă este angajat), Regatul Unit: Insula Man (alegeri locale); Guernsey (alegeri locale); Jersey (alegeri locale); Scoția (alegeri locale și alegeri pentru Parlamentul Scoțian)³²¹.

Printre țările care permit votul de la 17 ani se numără Grecia, Indonezia (fără limită de vârstă dacă este căsătorit) și Israel (doar la alegerile locale).

Această realitate arată că sufragiul universal nu este, în fapt, universal. Prin limitarea dreptului de vot doar la cetățenii adulți, copiii sunt excluși din procesul decizional. Potrivit analizelor Rețelei Internaționale pentru Drepturile Copilului (Child Rights International Network, CRIN), acest lucru transformă votul într-un „club exclusiv al adulților” și reflectă un dezechilibru profund de putere între generații³²². În mod paradoxal, adulții care vor resimți doar pe termen scurt efectele unor decizii politice au mai multă influență asupra viitorului decât copiii și tinerii care vor trăi cu consecințele acestora pe termen lung. Această situație nu este accidentală, ci rezultatul unui sistem conceput de adulți, pentru adulți, în care copiii nu au niciun instrument legal prin care să conteste excluderea lor³²³.

În acest context, potrivit UNICEF, tratamentul diferențiat, pentru a nu constitui discriminare, potrivit dreptului internațional, trebuie să aibă o bază „rezonabilă și obiectivă”, iar dacă capacitățile evolutive ale copilului corespund celor ale unui adult, excluderea de la exercitarea dreptului de vot poate fi pusă sub semnul întrebării³²⁴.

În ultimul timp, există numeroase inițiative de promovare a participării tinerilor, fie prin instituții specifice, fie printr-un sistem de co-gestionare. Spre exemplu, Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei a adoptat Rezoluția 1826 (2011)³²⁵, prin care a recomandat statelor membre să examineze posibilitatea reducerii vârstei de vot la 16 ani pentru toate alegerile. Conform acesteia, prezența scăzută a tinerilor la alegeri în statele europene, mai ales în rândul grupului 18-24 de ani, a devenit un fapt îngrijorător pentru viitorul democrației, cercetările arătând faptul

³²⁰ *Ibidem*.

³²¹ CRIN, „The Right to Vote: Countries where under-18s can vote. Disponibil la: <https://archive.crin.org/en/library/publications/right-vote-countries-where-under-18s-can-vote.html>

³²² „Silent Citizens”, Child Rights International Network. Disponibil la: <https://medium.com/and-beyond/silent-citizens-de0842e9f3da>

³²³ *Ibidem*.

³²⁴ „Should children vote? Understanding the debate”, UNICEF, Disponibil la: <https://www.unicef.org/innocenti/should-children-vote>

³²⁵ „Expansion of democracy by lowering the voting age to 16”, The Parliamentary Assembly of the Council of Europe, Resolution 1826 (2011). Disponibil la: <https://pace.coe.int/en/files/18015/html>

că cu cât mai mult trebuie tinerii să aștepte pentru a fi implicați în viața politică, cu atât aceștia urmează să fie mai puțin implicați când sunt adulți. Dar, în același timp, Adunarea subliniază necesitatea asigurării unei bune pregătiri a tinerilor pentru implicarea civică a acestora, subliniind:

- cu cât ponderea societății care participă la alegeri este mai semnificativă, cu atât reprezentativitatea celor aleși este mai mare;
- tinerii de 16 și 17 ani au deja responsabilități în societate, dar fără drept de vot;
- o mai bună participare la vot va contribui la conștientizarea tinerilor cu privire la responsabilitatea lor de a-și defini poziția și rolul în societate;
- sistemele educaționale trebuie să ofere o educație mai bună pentru cetățenia democratică, pentru a le permite viitorilor cetățeni cu drepturi depline să își exercite noile drepturi;
- școlile pot constitui un model de participare democratică, dacă elevii sunt implicați în procesul de luare a deciziilor;
- o vârstă de vot de 16 ani ar conduce la o prezență mai mare a persoanelor care aleg pentru prima dată și, prin urmare, la o prezență generală mai mare.³²⁶

În contextul procesului de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană, este necesar a menționa că, prin Rezoluția din 11 noiembrie 2015 referitoare la reforma legislației electorale a Uniunii Europene (2015/2035(INL))³²⁷, Parlamentul European recomandă statelor membre să examineze modalitățile de armonizare a vârstei minime a alegătorilor la 16 ani, pentru a crește egalitatea electorală în rândul cetățenilor Uniunii.

Ombudsmanul Copilului consideră că tinerii cu vârste între 16 și 18 ani sunt suficient de maturi pentru a participa la viața politică și pentru a avea drept de vot. Mai multe acte normative din Republica Moldova arată că, de la 16 ani, persoanele pot avea drepturi și obligații importante, ceea ce presupune discernământ și responsabilitate. Spre exemplu, Codul Penal prevede că sunt pasibile de răspundere penală persoanele fizice responsabile care, în momentul săvârșirii infracțiunii, au împlinit vârsta de 16 ani, iar pentru anumite infracțiuni sunt pasibile de răspundere penală și persoanele fizice care au vârsta între 14 și 16 ani. Codul Contravențional stabilește că tinerii între 16 și 18 ani pot răspunde pentru anumite fapte contravenționale. În același timp, Codul Muncii confirmă că o persoană dobândește capacitate de muncă la 16 ani, putând fi încadrată în muncă și la 15 ani, cu acordul scris al părinților sau al reprezentanților săi legali. Totodată, Codul Civil permite minorilor de 16 ani să dobândească capacitate deplină de exercițiu în anumite condiții, cum ar fi prin emancipare (dacă lucrează sau desfășoară activitate de întreprinzător) sau prin căsătorie. În plus, legislația privind permisul de conducere arată că, de la 16 ani, persoanele pot susține examenul pentru anumite subcategorii de vehicule.

Prin urmare, dacă legea recunoaște deja faptul că tinerii de 16 ani pot lua decizii importante și pot fi responsabili juridic, există argumente solide că aceștia ar putea participa și la procesul electoral, inclusiv prin exercitarea dreptului de vot.

Potrivit UNICEF, cercetările au arătat că extinderea dreptului de vot al adolescenților are potențialul de a stimula un interes politic mai mare, întrucât votul este un comportament care

³²⁶ *Ibidem*.

³²⁷ Parlamentul European, Rezoluția din 11 noiembrie 2015 referitoare la reforma legislației electorale a Uniunii Europene (2015/2035(INL)). Disponibil la: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:52015IP0395>

devine obișnuiță, iar alegătorii tineri aflați la primul vot sunt mai predispuși să voteze din nou la alegerile ulterioare.³²⁸

Deși dreptul copilului de a fi ascultat este recunoscut, în practică, greutatea acordată opiniilor copiilor depinde aproape în totalitate de adulți. Nu există criterii clare sau mecanisme care să garanteze că opiniile copiilor sunt luate în considerare într-un mod real. Astfel, copiii pot vorbi, dar nu pot influența deciziile, iar opiniile lor rămân, în viziunea Child Rights International Network, „ușoare ca o pană”.³²⁹

În acest context, termenul de „participare” este frecvent utilizat în domeniul drepturilor copilului, însă sensul său este adesea limitat. Analizele CRIN arată că, în documentele Comitetului ONU pentru Drepturile Copilului, drepturile politice ale copiilor, precum dreptul de vot, sunt aproape absente, în timp ce noțiunea de participare este menționată de zeci de ori. Participarea este înțeleasă, de regulă, ca implicarea copiilor în activități sau consultări inițiate de adulți, fără ca aceștia să aibă un rol real în luarea deciziilor. În multe cazuri, copiii sunt invitați să își exprime opiniile, dar nu au nicio influență asupra temelor discutate sau asupra rezultatului final.

Această formă de participare este adesea simbolică și nu le oferă copiilor putere reală. Proiectele prezentate ca fiind participative ascund, de multe ori, faptul că deciziile importante sunt deja luate de adulți, iar rolul copiilor este limitat la consultare. Astfel, participarea nu este un drept exercitat de copii, ci o oportunitate acordată sau retrasă de adulți.³³⁰

În fața acestor limite, CRIN susține că este necesară o schimbare de abordare. Statele trebuie să recunoască faptul că drepturile copiilor nu se referă doar la protecție, bunăstare și educație: copiii au și drepturi civile și politice. Participarea și reprezentarea sigură și semnificativă a copiilor în procesele democratice trebuie susținute atât de societatea civilă, cât și de reprezentanții guvernamentali.³³¹

În viziunea CRIN, atât timp cât lipsirea copiilor de drepturi politice rămâne o realitate, trebuie să existe alte oportunități semnificative prin care drepturile, vocile și perspectivele copiilor să fie luate în considerare și puse în practică. În mod încurajator, un număr tot mai mare de procese democratice deliberative la nivel local, urban, municipal, național și transnațional implică copii. Acestea sunt mecanisme importante pentru a se asigura că copiii sunt consultați în legătură cu luarea deciziilor semnificative, însă este nevoie de mai mult efort pentru a-i poziționa pe copii ca voci centrale în deciziile viitoare.

Potrivit Barometrului Opiniei Publice 2025³³², doar 27,5% dintre tinerii cu vârste cuprinse între 18 și 29 de ani sunt foarte mult sau mult interesați de viața politică, pe când 38,6% sunt puțin sau deloc interesați de acest subiect.³³³

³²⁸ „Should children vote? Understanding the debate”, UNICEF. Disponibil la: <https://www.unicef.org/innocenti/should-children-vote>

³²⁹ *Ibidem*.

³³⁰ „Should children vote? Understanding the debate”, UNICEF. Disponibil la: <https://www.unicef.org/innocenti/should-children-vote>

³³¹ „Children’s rights and democracy”, Child Rights International Network. Disponibil la: <https://home.crin.org/issues/childrens-rights-and-democracy>

³³² Prezentarea rezultatelor sondajului Barometrul Opiniei Publice, septembrie 2025. Disponibil la: <https://ipp.md/2025-09/prezentarea-rezultatelor-sondajului-barometrul-opinie-publice-septembrie-2025/>

³³³ Barometrul de Opinie Publică 2025. Disponibil la: <https://ipp.md/wp-content/uploads/2025/09/Sondaj-BOP-2025.pdf>, p. 41

La alegerile parlamentare din septembrie 2025, din numărul total de tineri cu vârsta cuprinsă între 18 și 25 ani, doar 48,25% au ieșit la vot.³³⁴ Prin comparație, rata de participare la alegeri a persoanelor cu vârsta de 66-75 ani și 56-65 ani a fost de 76,24% și, respectiv, 69,75%.³³⁵

Teoreticienii occidentali ai reformei în educație, împreună cu autoritățile publice, semnaleză tot mai des fenomenul accentuării lipsei de competență electorală și al diminuării importanței alegerilor ca mecanism fundamental al democrației. Această preocupare este alimentată și de faptul că, în numeroase state, inclusiv în Republica Moldova, drepturile electorale sunt abordate mai degrabă ca o opțiune decât ca o necesitate democratică, iar cultura electorală rămâne fragilă, indiferent de vârsta sau profilul alegătorilor.³³⁶

UNICEF susține că cerințele privind nivelul de educație și cunoștințele politice nu constituie în prezent bariere pentru exercitarea dreptului de vot de către adulți în majoritatea țărilor din lume și, prin urmare, nu ar trebui să împiedice nici accesul adolescenților la vot. În același timp, un electorat bine informat favorizează un mediu democratic mai dinamic și influențează calitatea dezbaterilor politice.³³⁷

Educația formală, alături de cea informală și nonformală, reprezintă un instrument esențial în formarea tinerilor ca cetățeni activi, implicați și responsabili. Acest instrument necesită consolidare și adaptare continuă pentru a răspunde tendințelor de regres democratic, prin integrarea unei educații electorale consistente destinate tinerei generații și prin stimularea participării largi la procesele electorale.³³⁸

În consecință, cultivarea unei culturi electorale democratice și dezvoltarea competențelor civice necesare unei participări informate și responsabile la alegeri ar trebui să constituie unul dintre pilonii centrali ai educației civice pe tot parcursul vieții. În acest context, instituțiilor de învățământ le revine responsabilitatea de a asuma în mod clar misiunea formării cunoștințelor și abilităților electorale.³³⁹

Tinerii sunt vulnerabili în fața informațiilor false, mai ales că, pentru 98% dintre aceștia, principala sursă de informare o reprezintă rețelele de socializare.³⁴⁰ Din acest motiv, dezvoltarea spiritului critic și a capacităților de analiză încă din școală sunt necesare pentru un alegător informat și care nu poate fi manipulat.

Potrivit Centrului de Instruire Continuă în Domeniul Electoral (CICDE), dimensiunea electorală, atât sub aspect teoretic, cât și practic, ar trebui integrată în sistemul formal de învățământ, în timp ce educația non-formală are rolul de a crea contexte concrete de exersare, necesare formării unui cetățean informat, responsabil și activ. Practicarea democrației ar trebui să înceapă încă din școală, prin participarea elevilor la alegerea Consiliului elevilor începând cu clasa a V-a, iar pentru

³³⁴ [Prezența la vot. Alegeri Parlamentare, https://pv.cec.md/](https://pv.cec.md/)

³³⁵ *Ibidem*.

³³⁶ *Ibidem*.

³³⁷ *Ibidem*. Disponibil la: <https://www.unicef.org/innocenti/should-children-vote>

³³⁸ *Ibidem*, pag. 8.

³³⁹ *Ibidem*, pag. 19.

³⁴⁰ Potrivit Barometrului Opiniei Publice 2025, 98% dintre tinerii de 18-29 de ani afirmă că utilizează zilnic internetul, pag. 25.

Disponibil la: <https://ipp.md/wp-content/uploads/2025/09/Sondaj-BOP-2025.pdf>

consolidarea experienței, tinerilor li s-ar putea oferi posibilitatea de a participa la procese electorale reale de la vârsta de 16 ani.³⁴¹

Sușținătorii reducerii vârstei de vot de la 18 la 16 ani argumentează că o implicare timpurie în viața politică ar contribui la formarea unei generații mai interesate, mai bine informate și mai consecvente în participarea electorală pe termen lung. Dacă adolescenții ar avea drept de vot în perioada în care încă frecventează școala, educația civică ar deveni mai aplicată și mai relevantă, oferindu-le șansa de a pune imediat în practică cunoștințele dobândite. Experiențele din alte state, care au implementat această măsură, indică un nivel sporit de interes și participare în rândul tinerilor, fundamentul demersului fiind recunoașterea dreptului lor de a fi reprezentați în deciziile care le modelează viitorul.³⁴²

Pe de altă parte, criticii consideră că adolescenții de 16-17 ani nu ar dispune încă de maturitatea necesară pentru a adopta decizii politice bine fundamentate, invocând inclusiv argumente din domeniul neuroștiinței privind dezvoltarea incompletă a cortexului prefrontal, asociat cu raționamentul și evaluarea consecințelor. Se mai susține că tinerii ar putea fi mai vulnerabili la influențe externe, în special în contextul dependenței familiale, existând temerea unei influențe indirecte asupra opțiunii de vot. De asemenea, se invocă că alte drepturi acordate la 16 ani sunt condiționate de anumite criterii, iar votul nu ar trebui să constituie un drept automat.³⁴³

În ansamblu, argumentele în favoarea reducerii vârstei de vot par să fie mai consistente și să indice beneficii durabile. Eventualele riscuri pot fi gestionate prin politici publice adecvate și prin consolidarea educației civice la toate nivelurile de învățământ. Opțiunile de reglementare pot varia: fie acordarea dreptului de vot la 16 ani pentru toate tipurile de scrutin, după modelul unor state europene, fie limitarea acestuia la alegerile locale. O asemenea reformă ar presupune desfășurarea unor ample campanii de informare și educație civică, adresate atât tinerilor, cât și publicului larg, obișnuit cu pragul actual de 18 ani.³⁴⁴

În acest context, CICDE recomandă: stabilirea dezvoltării competențelor de participare politică critică și constructivă drept obiectiv educațional prioritar; crearea unor mecanisme reale de implicare a copiilor și tinerilor în procesele de autogestiuine școlară și comunitară; sensibilizarea opiniei publice cu privire la importanța participării tinerilor la alegeri; realizarea unor studii de impact privind percepțiile tinerilor de 16 ani asupra dreptului de vot; inițierea unor dezbateri parlamentare referitoare la oportunitatea reducerii vârstei minime de vot, cel puțin pentru alegerile locale.³⁴⁵

În anul 2025, Comisia Electorală Centrală (CEC) a propus noi modificări în Codul Electoral, printre care și permisiunea practicării voluntariatului electoral de la 15 ani. În urma discuțiilor, însă, CEC

³⁴¹ Centrul de Instruire Continuă în Domeniul Electoral, Policy Brief, „Reducerea vârstei minime de vot de la 18 la 16 ani: riscuri, beneficii și oportunități pentru democrație”, iulie 2022, https://cicde.md/wp-content/uploads/2023/03/policy_brief_v5_3754872.pdf, p. 3

³⁴² *Ibidem*, pag. 6.

³⁴³ *Ibidem*.

³⁴⁴ Centrul de Instruire Continuă în Domeniul Electoral, Policy Brief, „Reducerea vârstei minime de vot de la 18 la 16 ani: riscuri, beneficii și oportunități pentru democrație”, iulie 2022, https://cicde.md/wp-content/uploads/2023/03/policy_brief_v5_3754872.pdf, pag. 7.

³⁴⁵ *Ibidem*, pag. 7-8.

și-a retras inițiativa. Totuși, în contextul în care legea nu reglementează până în prezent voluntariatul politic, subiectul rămâne încă deschis³⁴⁶.

În acest context, este de menționat și faptul că Legea nr. 215/2016 cu privire la tineret³⁴⁷ definește tinerii ca persoane începând cu vârsta de 14 ani. Totodată, potrivit Legii nr. 294/2007 privind partidele politice³⁴⁸, 10% din valoarea alocațiilor primite de la bugetul de stat trebuie să fie utilizate pentru promovarea și încurajarea tinerilor în procesele politic și electoral. Excluderea persoanelor sub 18 ani din acest proces poate duce la lipsa unei implicări active imediat după atingerea majoratului.

În același timp, este încurajată participarea politică a tinerilor și susținută ideea acordării dreptului de vot de la 16 ani, cu mențiunea că trebuie evitate situațiile în care minorii sunt implicați nevoluntar în campanii electorale. Ombudsmanul Copilului constată că în ultimele campanii electorale numeroși copii și tineri au fost implicați în distribuirea materialelor electorale, existând suspiciuni că participarea lor nu a fost pe deplin voluntară. În acest context, se apreciază că o reglementare clară a voluntariatului politic ar putea oferi un cadru juridic mai sigur pentru tineri și ar reduce riscul de manipulare sau exploatare.

În contextul ultimelor perioade electorale, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului a îndemnat concurenții electorali:

- Să nu utilizeze imaginea copiilor, inclusiv a copiilor candidaților, în scop electoral.
- Să se abțină de la atragerea copiilor în agitația electorală, cu excepția situației în care copiii, informați și abilitați corespunzător, doresc să-și exercite participativ drepturile lor, fără manipulare, constrângere, cu respect pentru demnitatea lor umană și într-un mod care nu le periclitează educația și dezvoltarea.
- Să nu admită exploatarea prin muncă a copiilor în scop electoral.

În viziunea Avocatului Poporului pentru drepturile copilului, problematica dreptului de vot al copilului, inclusiv posibilitatea exercitării acestuia începând cu vârsta de 16 ani, reprezintă o dimensiune esențială a realizării efective a drepturilor civile și politice ale copiilor și a consolidării unei democrații incluzive. Analiza cadrului internațional și a practicilor existente relevă un decalaj semnificativ între recunoașterea formală a dreptului copilului de a fi ascultat și posibilitatea reală a copiilor de a influența deciziile care le afectează viața și viitorul.

Având în vedere importanța și complexitatea acestei tematici, Ombudsmanul Copilului va acorda o atenție sporită dreptului de vot al copilului în procesul de colectare a datelor și elaborare a Studiului „Percepții asupra drepturilor omului în Republica Moldova”, prin includerea unei secțiuni distincte dedicate acestui subiect, cu explorarea percepțiilor privind votul de la 16 ani. Această abordare reflectă necesitatea de a analiza în mod sistematic percepțiile, barierele și oportunitățile legate de participarea politică a copiilor și tinerilor, inclusiv în contextul internațional comparat.

Totodată, Ombudsmanul Copilului își propune elaborarea unui raport tematic dedicat participării copiilor în procesele electorale, care să ofere o evaluare aprofundată din perspectiva drepturilor

³⁴⁶ „Voluntariatul politic de la 15 ani: pro sau contra?”, Ziarul de Gardă. Disponibil la: <https://www.zdg.md/stiri/vox-voluntariatul-politic-de-la-15-ani-pro-sau-contr/>

³⁴⁷ Legea nr. 215/2016 cu privire la tineret. Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=138532&lang=ro#

³⁴⁸ Legea nr. 294/2007 privind partidele politice, Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=148792&lang=ro#

copilului și să contribuie la o dezbatere informată privind măsurile necesare a fi puse în aplicare. Prin aceste demersuri, instituția urmărește să promoveze recunoașterea copiilor nu doar ca beneficiari de protecție, ci ca cetățeni cu drepturi civile și politice, ale căror opinii și interese trebuie să aibă un impact real asupra deciziilor publice.

În acest context, Ombudsmanul Copilului **RECOMANDĂ**:

RECOMANDAREA 2.6.3.1: Parlamentul Republicii Moldova, cu implicarea tuturor actorilor relevanți, inclusiv Comisia Electorală Centrală, copiii și apărătorii drepturilor lor, să inițieze consultări publice privind oportunitatea reglementării voluntariatului politic al copiilor, începând cu vârsta de 15 ani.

RECOMANDAREA 2.6.3.2: Parlamentul Republicii Moldova, cu implicarea tuturor actorilor relevanți, inclusiv Comisia Electorală Centrală, copiii și apărătorii drepturilor lor, să inițieze consultări publice privind oportunitatea acordării dreptului de vot de la 16 ani, cel puțin pentru alegerile locale.

2.7: Impactul digitalizării asupra drepturilor copilului

În 2025, cu suportul Institutului Danez pentru Drepturile Omului (DIHR), Oficiul Avocatului Poporului a elaborat Studiul de evaluare a impactului digitalizării asupra drepturilor omului în Republica Moldova³⁴⁹.

Copiii merită o atenție specială în evaluările drepturilor digitale, deoarece nu numai că se numără printre cei mai activi utilizatori ai noilor tehnologii, dar sunt și printre cei mai vulnerabili la efectele negative ale acestora. În Moldova, digitalizarea a avut un impact profund și multifacetic asupra drepturilor copiilor, în special în ceea ce privește educația, protecția, viața privată și egalitatea de șanse în materie de dezvoltare. Pe baza datelor empirice și a analizei juridice, acest punct al raportului anual prezintă o analiză a principalelor provocări și tendințe emergente care necesită atenție din partea autorităților de reglementare și a factorilor de decizie.

Excluderea digitală și accesul inegal la educație

Dreptul la educație, consacrat în articolul 28 din Convenția ONU cu privire la drepturile copilului (CDC), este exercitat din ce în ce mai mult prin mijloace digitale. Cu toate acestea, inegalitățile structurale persistă. Mulți copii din Moldova, în special cei din zonele rurale sau din familii cu venituri mici, nu dispun de dispozitive digitale personale și de acces stabil la internet. În timpul pandemiei de COVID-19, aceste disparități au devenit deosebit de pronunțate, aproximativ o cincime dintre elevi rămânând semnificativ în urmă din cauza barierelor de acces digital³⁵⁰. Potrivit UNICEF Moldova, peste 16 000 de copii de vârstă școlară au fost efectiv excluși din procesul educațional în perioada COVID-19, deoarece nu aveau acces la internet sau la dispozitive digitale³⁵¹. În unele gospodării, un singur smartphone a trebuit să fie împărțit între mai mulți copii,

³⁴⁹ Studiu de evaluare a impactului digitalizării asupra drepturilor omului în Republica Moldova. Disponibil la:

<https://ombudsman.md/studiu-de-evaluare-a-impactului-digitalizarii-asupra-drepturilor-omului-in-republica-moldova/>

³⁵⁰ Biroul Național de Statistică (BNS), „Accesul gospodăriilor la TIC”, 2021.

³⁵¹ UNICEF Moldova, Impactul COVID-19 asupra educației copiilor, 2021. Disponibil la: <https://www.unicef.org/moldova>

ceea ce a subminat angajamentul educațional consecvent³⁵². Această excludere din procesul educațional a afectat în mod disproporționat grupurile vulnerabile, în special elevii din gospodării rurale sau defavorizate din punct de vedere economic. Diviziunea digitală nu numai că amenință nivelul de educație, dar riscă și să adâncească excluziunea socio-economică pe termen lung.

Asigurarea accesului universal la dispozitive, internet și conținut incluziv rămâne esențială pentru ca dreptul la educație să fie respectat în era digitală. Pandemia a servit ca un test de stres, revelând faptul că infrastructura digitală și designul incluziv sunt acum esențiale pentru echitatea educațională.

Deși eforturile politicilor naționale au pus accentul pe dezvoltarea competențelor digitale și integrarea instrumentelor digitale în școli, există în continuare o lacună în ceea ce privește garantarea accesului universal la infrastructura digitală. Din perspectiva drepturilor, abordarea acestei lacune este esențială pentru îndeplinirea obligațiilor statului în temeiul Convenției ONU cu privire la drepturile copilului și al Comentariului General nr. 13 al Comitetului ONU pentru drepturile economice, sociale și culturale, care afirmă că educația trebuie să fie disponibilă, accesibilă, acceptabilă și adaptabilă.

Siguranța online și expunerea la prejudicii digitale

Implicarea copiilor în mediul digital i-a expus, de asemenea, la noi forme de violență și exploatare. Cyberbullying-ul este din ce în ce mai frecvent raportat în rândul copiilor de vârstă școlară, adesea facilitat de rețelele sociale și platformele de mesagerie. Conform studiului realizat de Alianța ONG-urilor active în domeniul Protecției Sociale a Copilului și Familiei (APSCF)³⁵³, desfășurat în perioada ianuarie – iunie 2023, 3 din 100 de elevi au raportat experiențe de cyberbullying cel puțin o dată pe lună în ultimul an școlar. Urmare a introducerii în 2022 în Codul Educației a definiției bullying-ului și a principului non-violenței, Ministerul Educației și Cercetării a aprobat, prin Ordinul MEC nr. 1024/2022, Metodologia cu privire la prevenirea și combaterea bullying-ului. Metodologia țintește și cyberbullying-ul, formă de violență digitală care poate provoca daune psihologice profunde, inclusiv anxietate, depresie și retragere socială. Suplimentar, în vederea implementării recomandărilor Deciziei nr. 1351/2008/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 16 decembrie 2008 de stabilire a unui program comunitar multianual privind protecția copiilor care utilizează internetul și alte tehnologii de comunicare, la inițiativa Ministerul Educației și Cercetării, a fost modificată Anexa nr. 2 la Hotărârea Guvernului nr. 347/2022 cu privire la aprobarea Programului național pentru protecția copilului pe anii 2022-2026 și a Planului de acțiuni pentru implementarea acestuia, prin completarea cu acțiunile 15.1-15.14 cu privire la Siguranța și protecția copiilor în mediul online³⁵⁴.

Mai grav, copiii sunt expuși riscului de a deveni ținta prădătorilor online. Datele furnizate de autoritățile de aplicare a legii din 2024 confirmă că exploatarea sexuală a copiilor – inclusiv ademenirea, sextorțiunea și circulația de materiale cu abuzuri sexuale asupra copiilor – constituie o parte din ce în ce mai mare din cazurile de criminalitate cibernetică. Organizații ale societății

³⁵² Promo-LEX, „Monitorizarea accesului digital în școlile rurale”, 2022. Disponibil la: <https://promolex.md>

³⁵³ Studiul KAP: Cunoștințe, atitudini și practici în prevenirea și combaterea fenomenului de bullying în școlile din Republica Moldova. Disponibil la: <https://aliantacf.md/wp-content/uploads/2023/06/Raport-KAP-Bullying.pdf>

³⁵⁴ Hotărârea nr. 676 din 02.10.2024 privind modificarea anexei nr. 2 la Hotărârea Guvernului nr. 347/2022 cu privire la aprobarea Programului național pentru protecția copilului pe anii 2022–2026 și a Planului de acțiuni pentru implementarea acestuia. Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=145222&lang=ro

civile, precum La Strada Moldova, au documentat numeroase cazuri de minori șantajați cu imagini intime sau recrutați prin intermediul rețelelor sociale în scopuri de exploatare. Deși Moldova incriminează astfel de comportamente, aplicarea legii este îngreunată de utilizarea comunicațiilor criptate, a instrumentelor de anonimat și a platformelor transnaționale.

În paralel, copiii sunt expuși în mod obișnuit la conținut online dăunător sau inadecvat vârstei lor, de la imagini violente sau sexuale până la discursuri de ură și dezinformare. Acest lucru are implicații nu numai asupra bunăstării psihologice a copiilor, ci și asupra dreptului lor de a avea acces la informații adecvate vârstei lor și de a-și forma opinii în mod liber (articolele 13 și 17 din Convenția ONU cu privire la drepturile copilului).

Recomandarea CM/Rec(2014)6 stabilește că drepturile omului se aplică în mod egal în mediul offline și online, iar statele au obligația de a asigura exercitarea efectivă a acestora inclusiv în mediul digital³⁵⁵. Având în vedere dezvoltarea noilor tehnologii, copiii au dreptul de a fi protejați de toate formele de violență, exploatare și abuz în mediul digital. Orice măsură de protecție ar trebui să ia în considerare interesul superior și capacitățile în evoluție ale copilului și să nu restricționeze în mod nejustificat exercitarea celorlalte drepturi³⁵⁶.

Un aspect esențial îl constituie dreptul copilului de a fi informat, lipsa informării adecvate contribuind la vulnerabilitatea copiilor în mediul digital și la amplificarea riscurilor asociate publicării conținutului online. Copiii trebuie să primească informații adaptate vârstei privind utilizarea sigură a Internetului, riscurile asociate și cel mai important, mecanismele de raportare a posibilelor abuzuri.

Documentele Consiliului Europei stabilesc că pentru a asigura realizarea reală și nu iluzorie a drepturilor copiilor în mediul online, autoritățile publice naționale au obligația de a proteja copiii împotriva activităților criminale și infracțiunilor comise pe Internet sau în timpul utilizării acestuia. Organele de drept competente au obligația de a investiga fiecare ingerință și de a lua toate măsurile necesare pentru identificarea și pedepsirea făptuitorilor³⁵⁷. În același sens, Curtea Europeană a Drepturilor Omului prin jurisprudența sa consideră că descurajarea efectivă a acțiunilor grave care pun în pericol valorile fundamentale și aspectele esențiale ale vieții private impun necesitatea stabilirii unor dispoziții și investigații penale eficiente³⁵⁸. Urmare a examinării în 2025 a unei cereri privind hărțuirea în mediul online a unui copil, prin crearea unui cont fals pe o rețea socială și distribuirea de materiale ofensatoare, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului își exprimă îngrijorarea privind impactul întârzierii investigațiilor și măsurilor întreprinse în vederea eliminării conținutului plasat asupra bunăstării psihologice a copilului și reiterează că obligația pozitivă a statului de a proteja copiii implică prevenirea încălcărilor, investigarea promptă a plângerilor și asigurarea remedierii prejudiciilor. Totodată, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului consideră necesară consolidarea cooperării dintre autorități și platformele digitale, pentru

³⁵⁵ Recomandarea CM/Rec(2014)6 a Comitetului de Miniștri către statele membre cu privire la Ghidul drepturilor omului pentru utilizatorii de Internet și expunerea de motive adoptat de Comitetul de Miniștri la 16 aprilie 2014, pag. 5-7

³⁵⁶ Recomandarea CM/Rec(2018)7 a CM Linii directe pentru respectarea, protejarea și îndeplinirea drepturilor copilului în mediul digital, p. 50, pag. 20

³⁵⁷ Recomandarea CM/Rec(2018)7 a CM Linii directe pentru respectarea, protejarea și îndeplinirea drepturilor copilului în mediul digital, pag. 12, p.1.3

³⁵⁸ X și Y. c. Olandei, §23–24 și 27; August c. Marii Britaniei, Nr. 36505/02; și M.C. c. Bulgariei, Nr. 39272/98, §150; K.U. c. Finlandei, Nr. 2872/02, §46.

prevenirea distribuirii conținutului abuziv, asigurarea mecanismelor accesibile de raportare și eliminarea promptă a materialelor ilegale.

Confidențialitatea și protecția datelor copiilor

Dreptul la viață privată, garantat de articolul 16 din CDC și consolidat în legea moldovenească privind protecția datelor, aliniată la Regulamentul General privind Protecția Datelor (RGPD), este deosebit de important în contextul digital. Copiii sunt utilizatori prolifici ai platformelor online, dar adesea nu sunt conștienți de modul în care datele lor personale sunt colectate, stocate și partajate. În Moldova, volumul de date colectate despre copii – prin intermediul sistemelor școlare, platformelor de învățare digitală, rețelelor sociale și aplicațiilor de divertisment – a crescut substanțial, însă măsurile de protecție corespunzătoare rămân slabe.

Au fost înregistrate cazuri de prelucrare necorespunzătoare a datelor. Numai în 2024, autoritatea pentru protecția datelor a raportat cel puțin 16 cazuri de publicare sau transmitere neautorizată a datelor personale ale copiilor, inclusiv numere de identificare și dosare școlare. Școlile au adoptat instrumente digitale pentru notare și prezență fără a efectua evaluări ale impactului asupra protecției datelor, iar accesul terților la datele copiilor a avut loc fără consimțământul părinților și fără transparență.

Aceste practici nu numai că subminează dreptul la viață privată, dar expun copiii la riscuri precum profilarea, exploatarea comercială prin publicitate țintită și chiar hărțuirea cibernetică. Deși reformele legislative recente includ dispoziții specifice privind protecția datelor copiilor, punerea în aplicare și supravegherea rămân limitate. Competențele digitale ale părinților joacă, de asemenea, un rol esențial - mulți părinți nu au abilitățile sau cunoștințele necesare pentru a monitoriza în mod eficient activitățile online ale copiilor lor, ceea ce sporește și mai mult vulnerabilitatea minorilor.

În atenția Avocatului Poporului pentru drepturile copilului s-au aflat cazuri de încălcare a confidențialității și protecției datelor cu caracter personal de către furnizorii de servicii media, contrar art. 15. Protecția minorilor al Codului serviciilor media audiovizuale al Republicii Moldova, și Legii nr. 30/2013 privind protecția copiilor împotriva impactului negativ al informației, în particular art. 4, alin (1), lit. c) și art. 4, alin. (2), lit. d).

Inteligența artificială generativă și dreptul la educație

Apariția instrumentelor generative de inteligență artificială (IA), precum ChatGPT, Copilot și Gemini, introduce o nouă dinamică în sectorul educațional din Moldova. Aceste tehnologii oferă beneficii potențiale, în special în medii cu resurse insuficiente, prin generarea de conținut personalizat, sprijinirea învățării limbilor străine și susținerea dezvoltării programelor școlare. Ele ar putea îmbunătăți semnificativ disponibilitatea și adaptabilitatea dreptului la educație, în special în școlile care se confruntă cu o lipsă cronică de cadre didactice.

Cu toate acestea, utilizarea nereglementată a IA generative ridică, de asemenea, preocupări semnificative în ceea ce privește drepturile copilului. Accesul la astfel de instrumente presupune un nivel minim de incluziune digitală pe care mulți copii din Moldova nu îl ating încă. Inexactitățile sau prejudecățile din rezultatele generate de IA pot dezinforma elevii, compromite calitatea academică și împiedica gândirea critică. Există o preocupare crescândă cu privire la plagiatul facilitat de IA și impactul acestuia asupra integrității evaluării și învățării autentice.

În plus, utilizarea instrumentelor de IA implică adesea prelucrarea unor seturi mari de date, inclusiv informații personale sensibile. În ciuda alinierii Moldovei la RGPD, în prezent nu există evaluări ale impactului asupra protecției datelor copiilor sau garanții de reglementare pentru utilizarea IA în școli. Există, de asemenea, o absență marcată a formării profesorilor sau a cadrelor curriculare care să abordeze implicațiile pedagogice și etice ale IA în educație.

Procesul de aderare a Moldovei la UE oferă o cale de a aborda aceste lacune, în special în lumina viitoarei puneri în aplicare a Pactului UE privind IA, care impune evaluări ale impactului asupra drepturilor fundamentale pentru sistemele de IA cu risc ridicat, inclusiv cele utilizate în educație. Autoritățile naționale, inclusiv Ministerul Educației și Cercetării și Centrul Național pentru Protecția Datelor cu Caracter Personal (CNPDCP), trebuie să ia măsuri proactive pentru a se asigura că integrarea IA în sălile de clasă respectă standardele privind drepturile copiilor și promovează echitatea, siguranța și învățarea autentică.

În contextul celor menționate, Ombudsmanul Copilului **RECOMANDĂ**:

RECOMANDAREA 2.7.1: Ministerul Educației și Cercetării să integreze module de alfabetizare digitală, confidențialitate și etică în programele școlare la toate nivelurile.

RECOMANDAREA 2.7.2: Ministerul Educației și Cercetării să introducă și să consolideze măsuri de protecție în mediile de învățare digitală, cum ar fi mecanisme anti-hărțuire, linii telefonice de urgență și canale de raportare pentru a proteja copiii online.

RECOMANDAREA 2.7.3: Ministerul Educației și Cercetării să colaboreze cu furnizorii de platforme pentru a se asigura că instrumentele de învățare online sunt sigure, incluzive și accesibile pentru toți elevii, inclusiv pentru cei cu dizabilități.

RECOMANDAREA 2.7.4: Ministerul Educației și Cercetării, în colaborare cu Centrul Național pentru Protecția Datelor cu Caracter Personal, să asigure evaluarea impactului asupra protecției datelor a instrumentelor digitale pentru notare și prezență utilizate în instituțiile de învățământ, pentru a preveni accesul terților la datele copiilor, cu excepția cazurilor permise de lege.

RECOMANDAREA 2.7.5: Ministerul Educației și Cercetării să dezvolte și să aplice instrumente de detectare a plagiatului facilitat de instrumentele generative de inteligență artificială și să dezvolte competențele cadrelor didactice, membrilor comisiilor de evaluare a examenelor de absolvire a gimnaziului și de bacalaureat, în vederea asigurării integrității evaluării și a învățării autentice.

RECOMANDAREA 2.7.6: Ministerul Afacerilor Interne să organizeze și să desfășoare activități de informare/instruire continuă a polițiștilor, în baza necesităților de formare profesională identificate, privind investigarea infracțiunilor cibernetice privind copiii, mecanismul național de raportare a materialelor de abuz sexual asupra copiilor (MASC), cooperarea intersectorială în domeniul protecției copilului față de orice formă de violență.

RECOMANDAREA 2.7.7: Ministerul Afacerilor Interne, Centrul Național pentru Protecția Datelor cu Caracter Personal și Procuratura Generală, să elaboreze și să implementeze un

protocol interinstituțional privind investigarea cazurilor de hărțuire sau atentare în alt mod la viața privată a copiilor în mediul online, care să prevadă competențe clare, domenii de colaborare și schimb de date, termene procedurale și mecanisme de cooperare cu platformele digitale.

2.8: Respectarea drepturilor copiilor în regiunea transnistreană

Avocatul Poporului pentru drepturile copilului nu are acces liber, necondiționat și sistematic în unitățile administrativ-teritoriale din stânga Nistrului și mun. Bender. Monitorizarea respectării drepturilor copilului se bazează pe cereri recepționate, sesizări din oficiu, rapoarte ale organizațiilor internaționale și ale societății civile, precum și pe informații furnizate de Reprezentanța Varnița a Oficiului Avocatului Poporului.

Majoritatea informațiilor referitoare la respectarea drepturilor copiilor în regiunea transnistreană în anul 2025 au fost furnizate, în procesul de elaborare a prezentului raport, de către Asociația Promo-LEX³⁵⁹, fapt pentru care Ombudsmanul Copilului este profund recunoscător. Angajamentul și eforturile Asociației Promo-LEX de monitorizare continuă a situației drepturilor omului/ copilului în regiunea transnistreană sunt deosebit de importante și merită apreciate. Nu mai puțin important este și angajamentul statului de a acționa urmare a constatărilor monitorizării, în acest sens fiind de apreciat eforturile Biroului Politici de Reintegrare și ale altor autorități, inclusiv Ministerul Educației și Cercetării, în special în ceea ce privește școlile cu predare în limba română aflate în subordinea acestuia.

La începutul anului 2025, populația de copii din regiunea transnistreană a Republicii Moldova, cu vârste cuprinse între 0 și 18 ani, număra 68224 de persoane. Pe parcursul anului de studii 2024-2025, sistemul educațional administrat de structurile din regiune cuprindea 77750 de copii și tineri înscriși la toate nivelurile de învățământ. Acești copii și tineri trăiesc într-un mediu profund izolat de spațiul cultural, social, educațional și informațional al Republicii Moldova³⁶⁰.

În anul 2025, structurile de ocupație și autoritățile ilegale din regiune au intensificat eforturile de politizare a educației, vizând pregătirea tinerilor pentru înrolarea în structurile paramilitare și exercitarea unui control strict asupra acestora prin practici punitive, în lipsa unor servicii reale de sprijin. Totodată, copiii au fost implicați în programe organizate și finanțate de autoritățile ruse, orientate spre mitologizarea trecutului sovietic și justificarea revizionismului Rusiei. Îndoctrinarea sistematică se realizează printr-o rețea extinsă de structuri de forță și paramilitare, asociații de foști combatanți, precum și prin instituții educaționale, culturale și religioase.

Inițiative propagandistice ale Federației Ruse cu implicarea copiilor

În iunie 2025, cel puțin trei elevi din Bender au participat la taberele organizate de Centrul „Artek” din Crimeea ocupată, voucherele fiind acordate de Asociația Școlilor Ruse din Străinătate³⁶¹.

³⁵⁹ Asociația Promo-LEX este o organizație neguvernamentală independentă din Republica Moldova, cu o experiență îndelungată în promovarea și apărarea drepturilor omului, consolidarea democrației și a statului de drept. De-a lungul anilor, Promo-LEX a desfășurat activități de monitorizare, documentare și raportare a încălcărilor drepturilor omului, inclusiv în regiunea transnistreană, contribuind la creșterea gradului de conștientizare publică.

³⁶⁰ Datele au fost extrase din raportul pentru prima jumătate a anului 2025 a pretinsului „minister al educației” din Tiraspol. Disponibil la: <https://minpros.gospmr.org/about/9867>

³⁶¹ Website-ul școlii nr. 15 din Bender. 2025. „Școlari transnistreni în tabăra internațională «Artek»”. Disponibil la: <https://school15-bendery.org/?p=3929>

Centrul „Artek” fusese inclus anterior pe lista de sancțiuni a Marii Britanii (în 2023) și pe cea a Uniunii Europene (în 2024), din cauza implicării sale în programe de deportare și „reeducare” forțată a copiilor ucraineni. În luna septembrie 2025, alți zece copii din regiune au petrecut trei săptămâni la centrul rusesc „Orlionok”, unde, potrivit surselor, copiii ucraineni sunt reținuți ilegal în scopuri de „reeducare și adopție”³⁶².

Tot în luna iunie, așa-numita „viceministră a educației” din regiune a participat la Kazan la cel de-al III-lea Forum Internațional al Miniștrilor Educației „Modelând Viitorul”, solicitând extinderea participării copiilor la taberele „Artek”, „Orlionok” și „Smena”³⁶³. Deși oficial aceste centre sunt prezentate drept tabere de odihnă, ele funcționează în realitate ca spații de îndoctrinare, promovând nostalgia față de trecutul sovietic, justificarea revizionismului rus și percepții distorsionate asupra istoriei URSS. Analizele organizațiilor societății civile și mass-media din Ucraina indică faptul că, în aceste centre, copiii intră în contact cu militari ruși care au participat la războiul împotriva Ucrainei încă din 2014, inclusiv la operațiunile militare declanșate în 2022³⁶⁴, fiind implicați și în activități de sprijinire a războiului Federației Ruse, precum confecționarea de plase de camuflaj, realizarea de lumânări pentru tranșee și strângerea de fonduri pentru medicamente³⁶⁵.

În august 2025, cinci elevi din regiunea transnistreană au participat la proiectul „Trenul Memoriei”, marcând prima implicare a copiilor din regiune într-o inițiativă ajunsă la cea de-a patra ediție, implementată sub auspiciile Consiliului Federației Ruse și ale Consiliului Republicii Belarus³⁶⁶. Pe parcursul unei călătorii de aproximativ două săptămâni, participanții au vizitat 15 orașe din Federația Rusă și Belarus, inclusiv numeroase locuri istorice și memoriale asociate cu cel de-al Doilea Război Mondial, iar programul a inclus reconstrucții „militar-patriotice”. Scopul acestei inițiative a fost promovarea narațiunilor propagandei ruse privind cel de-al Doilea Război Mondial, transferând simbolic aceste narațiuni asupra războiului Federației Ruse împotriva Ucrainei, prezentat drept continuarea „luptei împotriva fascismului”.

Instituții educaționale paramilitare

În ceea ce privește recrutarea în instituțiile educaționale paramilitare, în august 2025, 120 de minori, cu vârste între 11 și 16 ani, au fost admiși în astfel de instituții: 75 la Școala Militară „Suvorov” din Tiraspol și peste 52 la Școala de Cadeți din Bender³⁶⁷ ³⁶⁸. La Școala Militară „Suvorov” copiii sunt instruiți pentru serviciul militar în cadrul structurilor paramilitare, iar la Școala de Cadeți sunt pregătiți pentru a deveni milițieni. Școala de Cadeți, fondată în 2002, este prima instituție de învățământ cu profil militar pentru minori creată în regiune, iar Școala Militară „Suvorov” a fost înființată după anexarea Crimeii și declanșarea războiului Federației Ruse împotriva Ucrainei. Elevii trăiesc în condiții similare celor din unități militare, poartă uniformă

³⁶² „ministerul educației rmn”. 2025. „Școlarii transnistreni au cucerit festivalul «Orlyonok»”. Disponibil la: <https://minpros.gospmr.org/news/13483>

³⁶³ „ministerul educației rmn”. 2025. „Transnistria a participat la Forumul Internațional al Miniștrilor Educației”. Disponibil la: <https://minpros.gospmr.org/news/13372>

³⁶⁴ Almenda. 2025. „«Artek» in the TOT: From Recreation Camp to Propaganda Machine”. Disponibil la: <https://almenda.org/en/artek-in-the-tot-from-recreation-camp-to-propaganda-machine/>.

³⁶⁵ Ukrainian World Congress. 2024. „Russia turns Crimean Artek children’s camp into propaganda hub”. Disponibil la: <https://www.ukrainianworldcongress.org/russia-turns-crimean-artek-childrens-camp-into-propaganda-hub/>.

³⁶⁶ Novosti prdnestrovie. 2025. „«Trenul memoriei»: Tururi în 15 orașe pentru școlari”. Disponibil la: <https://novostipmr.com/ru/content/poezd-pamyati-ekskursii-po-15-gorodam-dlya-shkolnikov>

³⁶⁷ Novosti prdnestrovie. 2025. „Primul clopoțel a sunat în școala Suvorov”. Disponibil la: <https://novostipmr.com/ru/news/25-09-01/v-suvorovskom-uchilishche-prozvenel-pervyy-zvonok>

³⁶⁸ Novosti prdnestrovie. 2025. „52 de elevi au intrat în Corpul Republican al Cadeților”. Disponibil la: <https://novostipr.com/ru/news/25-09-01/v-respublikanskom-kadetskom-korpuse-imeni-svetleyshego-knyazyza>

militară de la vârsta de 11 ani și locuiesc în spații de tip cazarmă, sub supravegherea constantă a personalului militar. Contactul cu familiile este limitat, educația revenind în mare parte structurilor paramilitare. Curriculumul este puternic ideologizat și aliniat școlilor militare din Federația Rusă, iar copiii învață să mânuiască arme reale, tactici de luptă, utilizarea dronelor, structura și comanda unei grupe de infanterie, topografie militară, protecție împotriva efectelor agenților CBRN (chimici, biologici, radiologici, nucleari) și proceduri de intervenție în situații de urgență militară.

Pregătirea militară se realizează și prin sistemul educațional general, iar în 2025 sute de liceeni au studiat disciplina obligatorie „Instruire militară de bază”, predată de foști combatanți în războiul moldo-rus din 1992 și de angajați ai structurilor de securitate. Militarizarea tinerilor este consolidată și prin activități extracurriculare organizate de cluburi paramilitare, precum clubul militar-sportiv BARS, afiliat „Uniunii apărătorilor Transnistriei”.³⁶⁹ Clubul organizează instruire militară pentru adolescenți, inclusiv exerciții de coordonare, simulări de reacție la foc, manevre tactice, evacuarea unei persoane rănite, acordarea primului ajutor și demontarea și asamblarea armelor de tip Kalașnikov, iar participanții poartă uniforme militare, unii cu simbolul „Z”, asociat agresiunii Federației Ruse împotriva Ucrainei. În cadrul acestor activități sunt susținute și „lecții de istorie” despre crearea formațiunilor paramilitare din regiune, prezentate ca răspuns legitim la o pretinsă amenințare militară. În paralel, așa-numitul „institut de drept” din Tiraspol, subordonat „ministerului afacerilor interne”, a anunțat lansarea în 2026 a unui program de admitere pentru elevii începând cu clasa a IX-a, garantând absolvenților studiilor medii de specialitate cu specializarea „aplicarea legii”³⁷⁰ încadrarea în muncă după absolvire (anii de studiu fiind considerați vechime în serviciu) și gradul de sublocotenent de miliție. Astfel, regimul urmărește o strategie de atragere timpurie a tinerilor în aceste structuri de forță, încă din perioada studiilor gimnaziale.

De asemenea, pe 19 noiembrie 2025, de către așa-numita „ministă a sănătății” a fost anunțată intenția creării unui „departament militar” pentru studenții la medicină, integrând instruirea militară direct în cadrul învățământului superior medical³⁷¹.

Ideologizarea educației copiilor cu nevoi speciale

În 2025, educația copiilor cu nevoi speciale a fost ideologizată prin lecții patriotice și întâlniri cu veterani și reprezentanți ai structurilor de forță, marcând aniversarea a 35 de ani de la crearea așa-zisei „republici moldovenești nistrene”^{372 373}. În școlile-internat și instituțiile corecționale, copiii cu nevoi speciale au fost expuși unor materiale și prezentări menite să legitimizeze narațiunea oficială a Tiraspolului despre războiul din 1992 și despre „statalitatea transnistreană”, fără perspective alternative sau contextualizare critică. Aceste activități au fost organizate și în apropierea datelor comemorative ale celui de-al Doilea Război Mondial, fiind adresate orfanilor și

³⁶⁹ Telegram. Disponibil la: https://t.me/VSK_ISKRA_OFFICIAL

³⁷⁰ „Institutul de Drept al ministerului afacerilor interne numit după M.I. Kutuzov”. 2025. „Pentru o profesie la Institutul de Drept - de la clasa a IX-a”. Disponibil la: <https://www.tuipmr.idknet.com/index.php/informatsiya/novosti/novosti-278>

³⁷¹ Novosti pridnestrovie. 2025. „Ministrul sănătății a avut o întâlnire cu rezidenții universității de stat”. Disponibil la:

<https://novostipmr.com/ru/news/25-11-19/ministr-zdravoohraneniya-provela-vstrechu-s-ordinatorami-pgu-im-t>

³⁷² „ministerul protecției sociale și muncii al rmn”. 2025. „Întâlnire cu un participant la operațiunile militare de apărare a republicii”. Disponibil la:

https://minsoctrud.gospmr.org/news/vstrecha_s_uchastnikom_boevyih_deystviy_po_zaschite_respubliki.html

³⁷³ „ministerul protecției sociale și muncii al rmn”. 2025. „O lecție unificată cu tema «Istoria poporului transnistrean»”. Disponibil la:

https://minsoctrud.gospmr.org/news/edinyiy_klassnyiy_chas_na_temu_istoriya_pridnestrovskogo_naroda.html

copiilor cu nevoi speciale, inclusiv preșcolariilor, reflectând vulnerabilitatea acestora în fața obiectivelor politice și ideologice ale regimului. Implicarea copiilor cu nevoi speciale în astfel de activități este deosebit de problematică și nu reprezintă un caz izolat, ci reflectă un tipar mai larg de situații similare, în care reprezentanții ai structurilor paramilitare și de forță organizează acțiuni de îndoctrinare în școli-internat pentru copii cu nevoi speciale.

Procesul de îndoctrinare și propagandă s-a manifestat și prin lecții tematice, precum „Istoria poporului transnistrean”, desfășurate la 1 septembrie și 10 noiembrie 2025 în toate instituțiile de învățământ, inclusiv în școlile-internat pentru copii cu nevoi speciale^{374 375 376}. Scopul declarat a fost „formarea sentimentului de responsabilitate civică și a respectului față de istoria și tradițiile culturale ale Transnistriei”. În cadrul lecțiilor, elevilor le-au fost prezentate fragmente video dintr-o lecție publică propagandistică a așa-numitului „lider de la Tiraspol”, la care au participat aproximativ 700 de elevi și studenți. Așa-numitul „minister al educației” a menționat, de asemenea, că în timpul activităților au fost utilizate așa-zisele „simboluri de stat”, inclusiv „drapelul” și „imnul”.

În aceeași perioadă, la 10 noiembrie, așa-numitul „minister al educației” a aprobat o listă unificată de literatură „patriotică” pentru lectura extracurriculară, structurată pe grupe de vârstă, promovând narațiuni centrate pe Federația Rusă, războiul moldo-rus din 1992 și „statalitatea transnistreană”.

Cadrele didactice din regiune au participat la Forumul pedagogic „Noua Filozofie a Educației”³⁷⁷ și la concursuri organizate de Federația Rusă, precum „Școala rusă în străinătate” și „Pregătiți pentru victorii”^{378 379 380}.

Promo-LEX a constatat o extindere constantă și semnificativă a activităților așa-zis „patriotice” în ultimii ani. În 2021, regimul a organizat 1.214 astfel de evenimente. Numărul acestora a crescut la 1440 în 2022, cu implicarea a 156307 participanți, și s-a menținut la un nivel ridicat în 2023, când 1286 de activități au reunit 163664 de persoane. Deși în 2024 numărul total al evenimentelor a scăzut la 990, nivelul de participare a rămas considerabil, fiind implicați 123465 de participanți. Numai în prima jumătate a anului 2025 au fost organizate 984 de activități, cu participarea a 136637 de persoane. Această intensificare pare a fi strâns legată de multiplele crize care au

³⁷⁴ „ministerul educației rmn”. 2025. „O singură oră de clasă dedicată istoriei poporului transnistrean a fost ținută în întreaga republică”. Disponibil la: <https://minpros.gospmr.org/news/13553>

³⁷⁵ Canalul de Telegram al „ministerului educației rmn”. 3 septembrie 2025. „De Ziua Cunoașterii, 1 septembrie, în instituțiile de învățământ din Transnistria a avut loc o lecție cu tema «Istoria poporului transnistrean»”. Disponibil la: <https://t.me/MinprosPMR/2964>

³⁷⁶ Școala-internat din Bender. 2025. „Drumul istoric al Transnistriei: o oră de clasă tematică a fost ținută la școală”. Disponibil la: https://skoshi.ucoz.ru/news/istoricheskiy_put_pridnestrovja_v_shkole_proshjol_tematiceskij_klassnyj_chas/2025-09-01-524

³⁷⁷ Canalul de Telegram al „ministerului educației al rmn”. 2025. „Profesorii din Transnistria, câștigători ai concursului de practici educaționale, participă la forumul internațional «Noua Filosofie a Educației»”. Disponibil la: <https://t.me/MinprosPMR/3366?single>

³⁷⁸ Canalul de Telegram al „ministerului educației rmn”. 2025. „Un profesor din Bender se numără printre câștigătorii Concursului Internațional al Expertilor în Istorie Locală”. Disponibil la: <https://t.me/MinprosPMR/3266>

³⁷⁹ Canalul de Telegram al „ministerului educației rmn”. 2025. „Voluntarii Victoriei din Transnistria au fost recunoscuți drept cel mai bun reprezentant internațional al mișcării la competiția «Pregătiți pentru Victorie»”. Disponibil la: <https://t.me/MinprosPMR/3268>

³⁸⁰ Canalul de Telegram al „ministerului educației rmn”. 2025. „În imagine este Galina Andronic, profesoară de muzică la Școala nr. 15 din Bender. Este finalistă la categoria «Profesor Internațional» a concursului internațional «Școala Rusă în Străinătate»”. Disponibil la: <https://t.me/MinprosPMR/3272>

afectat regiunea în ultimii ani și care au subminat tot mai mult poziția de putere a structurilor ilegale transnistrene³⁸¹.

Privarea de libertate a copiilor

Privarea de libertate a copiilor continuă să reprezinte un aspect îngrijorător. Așa-numitul „sistem de justiție juvenilă” funcționează preponderent în mod punitiv și în afara cadrului legal al Republicii Moldova. În iunie 2025, așa-numita „procuratură” a recunoscut existența unui grad ridicat de formalism în investigarea cazurilor ce implică minori³⁸² și deficiențe în activitatea preventivă a instituțiilor școlare și a structurilor transnistrene responsabile de prevenirea delincvenței juvenile³⁸³. Printre acestea se numără lipsa de identificare timpurie a familiilor aflate în situații de risc, coordonarea interinstituțională deficitară, lipsa unui sprijin individualizat suficient pentru adolescenți și familiile acestora, precum și implicarea limitată a tinerilor în activități relevante și social constructive.

La 22 aprilie 2025, așa-numitul „ministru de interne” din regiune a semnat un ordin extinzând atribuțiile miliției asupra minorilor, inclusiv în absența contravențiilor concrete, pe baza comportamentului considerat „deviant” din perspectiva „morală” sau „socială”³⁸⁴. În baza acestei măsuri, minorul și părinții săi sunt obligați să semneze un document prin care se constată formal că nu sunt întrunite elementele constitutive ale unei contravenții, dar că minorul a fost avertizat oficial cu privire la inadmisibilitatea unui asemenea comportament pe viitor, întrucât acesta ar încălca normele și principiile „moralității” și „eticii sociale”. Este relevant de precizat faptul că „normele morale” nu sunt definite în așa-numita „legislație a rmn”, ceea ce ridică îngrijorări serioase privind aplicarea discreționară a acestor măsuri.

În 2025, minorii au fost plasați și în „complexul educațional republican A. S. Makarenko”, o instituție cu regim închis, aflată în subordinea directă a așa-numitului „minister al afacerilor interne al rmn”. Instituția prezintă numeroase deficiențe, fapt recunoscut inclusiv de așa-numitul „comisar pentru drepturile omului” din Tiraspol. Unii dintre copiii aflați în centrul de detenție temporară nu participă la procesul educațional, cu încălcarea propriului regulament al instituției. Educația se limitează la sarcini pentru acasă oferite de personal, fără desfășurarea efectivă a unor ore sau activități didactice. Totodată, dreptul minorilor de a comunica cu familiile lor nu poate fi verificat în practică, întrucât nu există informații scrise sau vizibile privind programul vizitelor ori posibilitatea efectuării apelurilor telefonice.

Conform datelor publice, instituția găzduiește în prezent 18 elevi. Întregul complex este proiectat pentru 30 de copii sub vârsta de 14 ani. Totodată, în cadrul acestuia funcționează un centru de detenție temporară pentru minori, cu o capacitate de până la 25 de persoane, care pot fi plasate pentru o perioadă de maximum 30 de zile.³⁸⁵ În contextul fenomenului de bullying și al cazurilor

³⁸¹ Datele au fost extrase din rapoartele „serviciului de stat pentru cultură și patrimoniu istoric al rmn”. Disponibil la: <https://culture.gospmr.org/2016-07-01-05-22-55/otchety>

³⁸² „procuratura generală rmn”. 2025. „Aspecte privind asigurarea legalității în procesul penal și protecția drepturilor minorilor – în atenția procuraturii din Dubăsari”. Disponibil la: <https://prokuror-pmr.org/voprosy-obespecheniya-zakonnosti-v-ugolovnom-sudoproizvodstve-i-zashhity-prav-nesovershennoletnih-v-czentre-vnimaniya-dubossarskoj-prokuratury/>

³⁸³ „procuratura generală rmn”. 2025. „Procuratura Dubăsari a organizat o ședință de coordonare pe teme de protecție a drepturilor minorilor”. Disponibil la: <https://prokuror-pmr.org/prokuraturaj-g-dubossary-i-dubossarskogo-rajona-provedeno-koordinaczionnoe-soveshhanie-po-voprosam-zashhity-prav-nesovershennoletnih/>

³⁸⁴ Ordinul emis de pretinsul „minister al afacerilor interne”. Disponibil la: <http://minjust.org/publication/docs/2025000777.html>

³⁸⁵ Novosti prdnestrovie. 2026. „președintele rmn a propus rezolvarea problemei bullying-ului cu ajutorul Complexului Educațional Makarenko”. Disponibil la: <https://novostipmr.com/ru/news/26-01-26/prezident-pmr-predlozhit-reshat-problemu-bullinga-s-pomoshchyu>

de agresiune între minori în școlile din regiunea transnistreană, structurile de ocupație iau în calcul modificarea mecanismului de funcționare a acestei instituții. Se planifică crearea cadrului pentru trimiterea elevilor cu vârste cuprinse între 14 și 18 ani în această instituție, pentru frecventarea studiilor în regim de zi.

Este important de remarcat că un sondaj realizat de pretinsul „minister al educației” din Tiraspol, pe un eșantion de aproximativ 9000 de copii, a arătat că 65% dintre elevi și 87% dintre studenți au fost victime ale hărțuirii în instituțiile de învățământ. Totodată, 30% dintre respondenți au declarat că s-au simțit hărțuiți de un cadru didactic³⁸⁶.

În 2025, așa-numitul „lider de la Tiraspol” a semnat o așa-zisă „lege” care a redus vârsta răspunderii administrative de la 16 la 14 ani pentru fapte precum consumul de tutun sau alcool, huliganism minor, furturi mărunte și tulburarea ordinii publice și consumul de alcool în spații publice, cu sancțiuni incluzând amendă administrativă sau muncă obligatorie³⁸⁷. Noțiunea de „huliganism minor” include și „manifestarea unui dispreț vădit față de societate”, termen vag ce permite aplicarea discreționară a sancțiunilor.

Nota explicativă aferentă „proiectului de lege” menționa că, potrivit așa-numitului „minister al afacerilor interne al rmn”, 917 minori au fost implicați, doar în anul 2024, în proceduri contravenționale, majoritatea cazurilor fiind legate de consumul de tutun și alcool³⁸⁸. În loc să realizeze o analiză mai profundă a condițiilor sociale care stau la baza acestor comportamente, preinșii „deputați din sovietul suprem” invocă o presupusă erodare a valorilor morale în rândul tinerilor. Pentru a-și justifica propunerea, aceștia fac trimitere la „experiența” Belarusului ca exemplu relevant, fără a evalua în mod critic dacă astfel de abordări contribuie la rezolvarea cauzelor reale ale problemelor și dificultăților cu care se confruntă adolescenții.

Operațiunea anuală „Adolescent”

Operațiunea „Adolescent”, desfășurată anual de așa-numitul „minister al afacerilor interne”, este descrisă formal drept o măsură de prevenire a delincvenței juvenile și a neglijării parentale³⁸⁹.

Operațiunea a inclus, în 2025, 2111 „lecții preventive”, 1331 de „sancțiuni administrative” și 176 de activități desfășurate în școli, în cadrul cărora copiii le-au fost prezentate materiale video cu persoane private ilegal de libertate. În paralel, au fost efectuate controale la scară largă la domiciliu, vizând 628 de familii și 563 de copii, unii urmând a fi plasați în complexul „A. S. Makarenko”.

În regiune, răspunderea penală începe de la 16 ani, anumite contravenții sunt sancționate de la 14 ani, iar politicile privind drogurile sunt mult mai punitive decât în zonele controlate de autoritățile constituționale, lipsind serviciile de reducere a riscurilor. Structurile ilegale transnistrene au raportat o creștere a implicării adolescenților în traficul de droguri, fiind reținuți zece tineri cu vârste între 16 și 17 ani. Anul trecut, peste o mie de tineri de 16 ani au fost sancționați pentru consum

³⁸⁶ Novosti prdnestrovie. 2025. „Sondaj realizat de ministerul educației: 65% dintre școlari și 87% dintre studenți au fost victime ale hărțuirii”. Disponibil la: <https://novostipmr.com/ru/news/25-04-24/65-shkolnikov-i-87-studentov-stalkivalis-s-bullingom-v-uchebnyh>

³⁸⁷ Novosti prdnestrovie. 2025. „În rmn, vârsta răspunderii pentru anumite infracțiuni a fost redusă”. Disponibil la: <https://novostipmr.com/ru/news/25-10-07/v-prdnestrove-snizhen-vozrast-nastupleniya-otvetstvennosti-za>

³⁸⁸ Nota explicativă poate fi accesată la următorul link: <https://vspmr.org/legislation/bills/vii-soziv/proekt-zakona-pridnestrovskay-moldavskay-respubliki-o-vnesenii-izmeneniy-v-kodeks-pridnestrovskoy-moldavskoy-respubliki-ob-administrativnih-pravonarusheniyah-.html?¬e=1>

³⁸⁹ <https://novostipmr.com/ru/hash/operaciya-podrostok>

de alcool sau droguri, fumat, furturi minore, huliganism, cruzime față de animale sau conducerea unui vehicul fără permis.

Așa-numita „cetățenie transnistreană” a copiilor la naștere

În ceea ce privește cetățenia, la 5 noiembrie 2025, așa-numitul „soviet suprem” de la Tiraspol a adoptat modificări la „legea privind cetățenia rmn”, care stabilesc dobândirea automată a acestei „cetățenii” la naștere, inclusiv pentru copiii născuți în regiune chiar dacă părinții sunt străini sau apatrizi, precum și pentru cei născuți în afara regiunii dacă cel puțin un părinte deține „cetățenia rmn”.

În cazul în care un copil este găsit pe teritoriul regiunii transnistrene, iar părinții nu pot fi identificați, acesta dobândește „cetățenia rmn” dacă, în termen de șase luni de la data găsirii, părintele sau părinții nu apar, cu condiția ca tutorele sau „autoritatea tutelară” să depună o cerere pentru dobândirea „cetățeniei”. Aceasta facilitează controlul direct asupra persoanelor și poate fi folosită ca instrument de presiune și intimidare, incluzând posibile urmăriri penale în baza așa-numitelor prevederi „anti-extremism”, pentru „trădare de patrie” sau „lipsă de respect” față de simbolurile și liderii locali sau pentru „discreditarea” contingentului rus din cadrul misiunii de menținere a păcii.

Școlile cu predare în limba română

Funcționarea în stânga Nistrului și mun. Bender a școlilor cu predare în limba română este un subiect care este permanent menținut pe agenda discuțiilor în formatul de lucru al reprezentanților politici în procesul de negocieri privind reglementarea transnistreană și a grupurilor de lucru pentru educație. Cu toate eforturile Biroului Politici de Reintegrare și Ministerului Educației și Cercetării, școlile continuă să se confrunte cu aceleași provocări care au fost constatate și în rapoartele precedente: a) nereturnarea sediilor proprii; b) luarea în evidență a tinerilor și riscul de înrolare în „armata rmn”; c) limitarea libertății de circulație și hărțuirii sistematice.

Aceste provocări sunt cu atât mai mari, cu cât în ultimii ani numărul copiilor școlarizați în aceste școli, din fericire, crește. În ultimii ani, școlile cu predare în limba română prezintă tot mai mult interes pentru părinți/copii vorbitori nativi de limbă rusă.

Riscul copiilor rămași fără ocrotire părintească de a fi traficați prin așa numitele ”adopecii” din regiunea transnistreană

Cu toate eforturile autorităților (Biroul Politici de reintegrare, Ministerul Muncii și Protecției Sociale, Agenția Servicii Publice), situația copiilor rămași fără ocrotire părintească din stânga Nistrului și mun. Bender rămâne neschimbată.

În primul rând, Ombudsmanul copilului constată nerespectarea datelor cu caracter personal a copiilor rămași fără ocrotire părintească. Potrivit așa numitului ”minister al protecției sociale și a muncii rmn”, în 9 instituții de învățământ sunt 754 de copii rămași fără ocrotirea părintească, dintre care: 143 de vârstă preșcolară și 584 de vârstă școlară³⁹⁰. Toate datele despre copiii rămași fără ocrotirea părintească și despre persoanele luate la evidență în calitate de părinți adoptivi și tutori sunt stocate în baza de date formată în temeiul ”legii rmn privind baza de date de stat a copiilor rămași fără ocrotirea părintească”³⁹¹. Astfel, în baza acestei ”legi”, autoritățile secesioniste publică

³⁹⁰http://minsoctrud.gospmr.org/gosudarstvennyiy_bank_dannyih_o_detyah_ostavshihsy_a_bez_popecheniya_roditeley/

³⁹¹<http://www.minjust.org/web.nsf/All/67d3c0fc2e526e7fc22577380024b2df?OpenDocument&ExpandSection=1.1.10>

pe pagina web a "ministerului protecției sociale și al muncii rmn" fotografiile și altă informație referitoare la copiii rămași fără ocrotirea părintească din regiunea transnistreană³⁹², date care în mod direct sau indirect identifică copilul.

Oricare dintre acești copii este expus riscului de a fi traficat³⁹³, dată fiind lipsa autorităților tutelare responsabile de asigurarea protecției copiilor din regiunea transnistreană, lipsa mecanismelor pentru asigurarea funcționalității în localitățile administrativ-teritoriale din stânga Nistrului și mun. Bender a Legii cu privire la regimul juridic al adopției, nr. 99 din 28.05.2010, și perfectarea de către Ambasada Federației Ruse de la Chișinău, contrar prevederilor Convenției cu privire la asistența juridică și raporturile juridice în materie civilă, familială și penală nr. 262 din 22.01.1993³⁹⁴, a actelor de stare civilă ruse în baza actelor de stare civilă eliberate de entitățile transnistrene.

Reieșind din cele expuse supra, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului **RECOMANDĂ**:

RECOMANDAREA 2.8.1: (repetată): Biroul Politici de Reintegrare să continue folosirea pe larg a platformelor recunoscute de dialog cu partea transnistreană, în vederea asigurării cu spații a instituțiilor de învățământ cu predare în limba română;

RECOMANDAREA 2.8.2: (repetată): Biroul Politici de Reintegrare să continue folosirea pe larg a platformelor recunoscute de dialog cu partea transnistreană, în vederea asigurării protecției copiilor rămași fără ocrotire părintească.

RECOMANDAREA 2.8.3: Ministerul Educației și Cercetării, în colaborare cu Biroul Politici de Reintegrare, să identifice și să aplice soluții pentru contracararea ideologizării, îndoctrinării, radicalizării și militarizării copiilor din unitățile administrativ-teritoriale din stânga Nistrului și mun. Bender.

³⁹² <http://minsoctrud.gospmr.org/children.php>

³⁹³ Cazul Greciușchin, <https://www.kp.md/daily/24410.5/584730/>
<https://www.kp.ru/daily/24356/542869/>

³⁹⁴ Convenția nr. 262 din 22.01.1993 cu privire la asistența juridică și raporturile juridice în materie civilă, familială și penală. Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=116625&lang=ro

CAPITOLUL III. Prevenirea torturii

În perioada 3-12 iunie 2025 a avut loc **vizita ad-hoc a Comitetului European pentru Prevenirea Torturii și a Tratatelor sau Pedepselor Inumane ori Degradante (CPT)** în Republica Moldova. Obiectivul principal al acestei vizite a fost re-examinarea tratamentului, a eforturilor depuse în combaterea *subculturii* și a condițiilor de detenție în instituțiile penitenciare, precum și evaluarea progresului înregistrat de autoritățile naționale în implementarea recomandărilor formulate în urma vizitelor anterioare, inclusiv din 2022.³⁹⁵ Repetat, CPT a subliniat că numeroase recomandări esențiale formulate anterior - **rămân neimplementate** și a solicitat Guvernului să depună eforturile necesare. Tot atunci, CPT a formulat **trei observații imediate** autorităților, ca urmare a vizitelor realizate în instituțiile penitenciare și **19 recomandări noi**³⁹⁶. Inter-alia, CPT a reeunțat că Moldova mimează *lupta cu fenomenul subculturii criminale* în instituțiile penitenciare, iar eforturile depuse au fost minime și ineficiente.

Anul curent, CtEDO a pronunțat **5 hotărâri** relevante împotriva R. Moldova privind violarea art.3 din Convenție, precum: **cauza I.C** [eșecul autorităților de a investiga acuzațiile de viol și abuz sexual, inclusiv încălcarea obligației lor pozitive de a proteja împotriva tratamentelor inumane și degradante în raport cu o persoană aflată în situație de vulnerabilitate accentuată din cauza dizabilității intelectuale, inclusiv prin lipsa adaptărilor procedurale rezonabile și a unei evaluări reale a consimțământului acesteia]³⁹⁷; **cauza E.T** [Curtea a constatat inter-alia că declararea incapacității totale a reclamantei a condus la internarea acesteia pe termen nedeterminat într-o instituție rezidențială și la excluderea sa din orice proces decizional privind propria viață, fiind lipsită de posibilitatea reală de a se adresa unei instanțe pentru restabilirea capacității juridice. Curtea a enunțat că această substituție totală a voinței persoanei, fără revizuire periodică și fără participarea acesteia, a fost apreciată drept o ingerință disproporționată în dreptul de acces la justiție, în viața privată și o formă de discriminare pe criteriul dizabilității]³⁹⁸; **cauza PLATON** [condiții improprie de detenție, insuficiența asistenței medicale și complementar lipsa totală a întrevederilor de familie pe o perioadă îndelungată, amplificată de aplicarea disproporționată și repetată a sancțiunilor disciplinare, etc]³⁹⁹; **cauza GUTIUM** [investigarea ineficientă a rețelilor tratamente suferite de către reclamant din partea unor persoane particulare]⁴⁰⁰ și **cauza A.V** [eșecul investigației agresiunii sexuale]⁴⁰¹.

Observațiile OAP arată că, Curtea **reconfirmă existența deficiențelor sistemice** la nivel național (procedural și material) specifice art.3 al Convenției. Iar pentru situația din instituțiile rezidențiale - CtEDO reflectă, în termeni juridici, aceleași probleme evidențiate anterior, precum:

³⁹⁵ Răspunsul Comitetului pentru prevenirea torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante (CPT) al Consiliului Europei la raportul privind vizita ad-hoc efectuată de comitet în decembrie 2022 în Moldova. Disponibil la <https://www.coe.int/en/web/cpt/-/council-of-europe-anti-torture-committee-cpt-publishes-the-response-of-the-moldovan-authorities-to-the-report-on-the-2022-visit>

³⁹⁶ Rezumatul sesiunii de feedback a CPT, urmare a vizitelor realizate din 12.06.2025: 1) să asigure fiecărui deținut plasat în celule sau dormitoare cu ocupare multiplă din Penitenciarul nr. 15 Cricova cel puțin 4 m² de spațiu locativ, distribuirea echitabilă a persoanelor private de libertate în spațiile disponibile și eliminarea paturilor neutilizate; (2) să asigure accesul tuturor deținuților din sectoarele 2 și 3 ale Penitenciarului nr. 2 Lipcani la facilități sanitare adecvate; (3) să întreprindă măsuri imediate pentru garantarea siguranței unui deținut din Penitenciarul nr. 2 Lipcani, inclusiv prin transferarea acestuia într-o altă instituție penitenciară, dacă este necesar.

³⁹⁷ Cauza I.C c. Republica Moldova. Disponibil la: <https://www.lhr.md/ro/2025/02/hotararea-cauza-c-c-moldovei/>

³⁹⁸ Cauza E.T c. Republica Moldova, Disponibil la: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-237947%22%7D>

³⁹⁹ Cauza Platon c. Republica Moldova. Disponibil la: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-245121%22%7D>

⁴⁰⁰ Cauza Gutium c. Republica Moldova. Disponibil la: <https://hudoc.echr.coe.int/#%7B%22itemid%22%3A%22001-247355%22%7D>

⁴⁰¹ Cauza A.V. c Republica Moldova. Disponibil la:

<https://hudoc.echr.coe.int/rum#%7B%22tabview%22%3A%22document%22%2C%22itemid%22%3A%22001-248202%22%7D>

lipsa autonomiei, lipsa mecanismelor reale de prevenire și raportare a faptelor de abuz, decizii luate fără consimțământul persoanei și tranziții în comunitate realizate fără suport adecvat, afectând în mod direct siguranța, demnitatea și dreptul la o viață independentă a rezidenților plasați în instituțiile rezidențiale.

3.1: Rezumatul activităților de prevenire a torturii

În 2025 au fost realizate **56 vizite** (în 2022 -72 vizite, în 2023 - 28 vizite, în 2024 - 58 vizite) preventive, tematice și de monitorizare în locurile privative de libertate⁴⁰². Ca urmare a vizitelor realizate au fost elaborate **11 rapoarte de vizită cu 250 recomandări** (în 2022: 29 rapoarte de vizită cu 570 recomandări, în 2023: 23 rapoarte de vizită cu 356 recomandări, în 2024 - 17 rapoarte de vizită cu 152 recomandări).⁴⁰³ La fel, au fost elaborate **5 rapoarte tematice complexe** cu 129 recomandări și **6 rapoarte anuale tematice periodice** privind siguranța în locurile privative de libertate.^{404 405 406 407 408 409}

În continuare, OAP a realizat monitorizarea a **6 operațiuni de readmisie** a cetățenilor moldoveni din țările UE **la bordul aeronavei**, realizate de Inspectoratul General pentru Migrație (IGM), cu sprijinul Agenției Europene FRONTEX (în 2024 - la fel, 6 vizite de monitorizare realizate).⁴¹⁰

Per general, rata implementării recomandărilor pe termen mediu rămâne de 33%, iar pe termen lung (*resurse și politici*) în proporție de 10-15%. Majoritatea recomandărilor sunt repetitive sau continue.

În perioada 26-30 iunie 2025 a fost realizată ediția VII-a a Campaniei naționale a Ombudsmanului „**EuNUaplic166/1**”- având drept scop sensibilizarea factorilor de decizie privind toleranța 0 față de tortură. Printre instituțiile responsabile, ce au dat curs invitației au fost ANP, IGP, IGM, IGPF, CNA (în premieră), INP - Inspectoratul Național de Probațiune (în premieră), BPDS „Fulger” (în premieră), Spitalele de psihiatrie și parțial, instituțiile rezidențiale. Rămân reticente în implicarea în Campanie - autoritățile centrale (ministere) și Ministerul Apărării.

În ce privește activitatea de prevenire a torturii prin instruirea titularilor de obligații și posesorilor de drepturi, au fost realizate **50 activități de instruire** pentru 1382 angajați de penitenciare, 70 angajați ai poliției BPDS „Fulger”, 60 angajați ai poliției de frontieră, 45 angajați ai Spitalului Clinic de Psihiatrie, 35 angajați ai Inspectoratului General de Migrație, 30 angajați ai serviciilor sociale specializate, 24 angajați ai Inspectoratului Național de Probațiune, 14 angajați ai Secției detenție

⁴⁰² 39 vizite realizate de Direcția prevenirea torturii OAP și 17 vizite de Consiliul pentru prevenirea torturii.

⁴⁰³ Consiliul pentru prevenirea torturii a elaborat și remis autorităților 9 rapoarte de vizită cu 203 recomandări și Direcția prevenirea torturii a elaborat și remis autorităților 2 rapoarte de vizită cu 47 recomandări.

⁴⁰⁴ Raport tematic anual: Siguranța în instituțiile penitenciare în anul 2025. Disponibil la <https://ombudsman.md/post-document/raport-tematic-anual-siguranța-in-instituțiile-penitenciare-in-anul-2025/>

⁴⁰⁵ Raport tematic anual: Siguranța la frontieră în anul 2025. Disponibil la: <https://ombudsman.md/post-document/raport-tematic-anual-siguranța-la-frontiera-in-anul-2025/>

⁴⁰⁶ Raport tematic anual: Siguranța la poliție în anul 2025. Disponibil la: <https://ombudsman.md/post-document/raport-tematic-anual-siguranța-la-poliție-in-anul-2025/>

⁴⁰⁷ Raport tematic anual: Siguranța în Armata Națională în anul 2025. Disponibil la: <https://ombudsman.md/post-document/raport-tematic-anual-siguranța-in-armata-națională-in-anul-2025/>

⁴⁰⁸ Raport tematic anual: Siguranța în instituțiile rezidențiale în anul 2025. Disponibil la: <https://ombudsman.md/post-document/raport-tematic-anual-siguranța-in-instituțiile-rezidențiale-in-anul-2025/>

⁴⁰⁹ Raport tematic anual: Siguranța în instituțiile psihiatrice în anul 2025. Disponibil la: <https://ombudsman.md/post-document/raport-tematic-anual-siguranța-in-instituțiile-psihiatrice-in-anul-2025/>

⁴¹⁰ Rapoartele vizitelor de monitorizare din anul 2025. Disponibile la: <https://ombudsman.md/rapoarte/prevenirea-torturii/rapoarte-de-vizita/>

și escortă a IP Edineț, 7 carabinieri și 4 angajați ai Inspectoratului Național de Securitate Publică, inclusiv 100 studenți și elevi ai Academiei militare „Alexandru cel Bun”, 80 studenți ai Facultății de Drept a USM și 40 studenți din cadrul Programul drept al Departamentului „Inginerie, drept și evaluarea imobilului” al Universității Tehnice din Moldova.

Trebuie să specificăm că activitatea de instruire în domeniul prevenirii torturii și promovării standardelor internaționale a avut drept scop contribuția către autoritățile publice de a realiza formarea profesională continuă a angajaților săi, pe durata cât acestea își vor consolida capacitățile în acest domeniu. Aici, putem menționa că la capitolul realizarea activităților de informare/ instruire teoretice autoritățile au avansat considerabil, comparativ cu anii precedenți. Practic, toate autoritățile private au realizat și au raportat abilitarea angajaților în domeniul drepturilor omului; nediscriminării; egalității de gen; intervenția profesională; standardele internaționale și mecanisme de protecție etc.

Unele entități, precum Centrul de Instruire al ANP, Academia Ștefan cel Mare a MAI, etc., au aprobat curricule pe domeniul „prevenirii torturii, intervenției profesionale conform standardelor” independent sau cu suportul partenerilor. Tot aici, menționăm practică bună a Inspectoratului General pentru Carabinieri (IGC) în aprobarea a patru Proceduri operaționale privind uzul de forță, a mijloacelor speciale, a armei de foc și utilizarea acțiunilor preventive nonviolente în activitatea de asigurare și restabilire a ordinii publice, ce au putut fi realizate cu sprijinul Oficiului ONU pentru Drepturile Omului în Moldova. IGC are misiunea să le aplice în activitatea sa, prin revizuirea curriculelor interne, a practicilor și/ sau să le relice altor entități de forță, în calitate de instrumente utile. La fel, **autoritățile de forță urmează să amplifice instruirile/pregătirea profesională practică**, inclusiv asupra metodelor nonviolente de intervenție. Din practică, depășirea uzului de forță din lipsa experienței conduce la acte de tortură/ rele tratamente.

La 10 aprilie 2025, a fost realizată prima **Conferință științifico-practică națională cu participare internațională** „Provocări actuale în securitatea frontierei și protecția internațională”. Evenimentul a fost organizat la USM, în cooperare cu Școala doctorală științe juridice și economice a USM, IGPF și IGM. Evenimentul a întrunit 45 autori cu articole științifice și peste 200 de participanți (studenți la drept).⁴¹¹ Conferința a avut scopul promovării provocărilor și a bunelor practici în domeniul asigurării protecției internaționale și a securității intereselor statului la frontieră urmare a evenimentelor legate de războiul din Ucraina.

Accesul mecanismului național de prevenire a torturii în locurile private de libertate din regiunea transnistreană a R. Moldova - rămâne în continuare limitat. Autoritățile centrale nu au inițiat vreun *dialog cu administrația de facto* în acest sens. OAP, însă a continuat să fie informat despre acte de tortură, rele tratamente în regiunea transnistreană.

⁴¹¹ Materialele Conferinței științifice națională cu participare internațională „Provocări actuale în securitatea frontierei și protecția internațională” din 10 aprilie 2025. Disponibil la <https://ombudsman.md/provocari-actuale-in-securitatea-frontierei-si-protectia-internationala-conferinta-stiintifica-nationala-cu-participare-internationala/>

3.2: Interzicerea torturii

3.2.1: Inițiative privind ajustarea cadrului legal și instituțional privind prevenirea și combaterea torturii

Pentru început vom reitiera că **observațiile Ombudsmanului privind imperfecțiunea cadrului legal și instituțional național privind prevenirea și combaterea torturii expuse în Rapoartele anuale privind respectarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale din 2022, 2023 și 2024 rămân valabile.**⁴¹² *In concreto*, acestea includ: *definirea tratamentului inuman și degradant în legislația penală; revizuirea cadrului legal privind aplicarea forței fizice, a armei de foc și a mijloacelor speciale; îmbunătățirea garanțiilor de protecție a victimelor torturii aflate în detenție; revizuirea unor articole din legislația penală ce pot împiedica aplicarea pedepselor pentru tortură; clarificarea asupra subiectului faptei de tortură (de ex: cadrul didactic); fortificarea capacităților instituționale ale PG în combaterea torturii; ajustarea cadrului legal instituțional a tuturor organelor de forță cu prevederi ce interzic tortura în activitate; includerea în cadrul regulatoriu a interdicției torturii în activitatea instituțiilor de forță; responsabilizarea agențiilor particulare pentru admiterea torturii în activitatea acestora; reglementarea procedurii de internare forțată în instituțiile psihiatrice; compensații echitabile pentru victimele torturii; etc.* Guvernul nu a inițiat ajustarea cadrului legal național și instituțional pe aceste compartimente, or cel puțin - consultări publice. **În opinia Avocatului Poporului, modificarea cadrului legal și instituțional ar putea îmbunătăți substanțial efortul de combatere și prevenire a torturii.**

Recomandările lansate în 2024 privind: (a) *reincluderea cuvântului „femeilor” în sintagma al.3, art.71 Cod penal „detențiunea pe viață”*⁴¹³; (b) *inițierea unui proces amplu de consultare publică a inițiativelor de ajustare a cadrului normativ privind sănătatea mintală, cu implicarea activă a actorilor publici și ai societății civile, urmare a intrării în vigoare a Legii privind sănătatea și bunăstarea mintală la 13.12.2024;* (c) *revizuirea modificărilor efectuate la al.1² art.149 Cod penal și al.2 art.157 Cod penal - rămân valabile.*

La fel, în 2025 nu au fost lansate discuții/inițiative privind Conceptul sistemului progresiv de executare a pedepselor⁴¹⁴ sau altor domenii necesare fortificării capacităților sistemului penitenciar. Se pare că autoritățile/legislativul a fost influențat decisiv urmare a *scandalului* privind liberările unor deținuți ca urmare al aplicării *abuzive* a amnistiei.⁴¹⁵ **În pofida acestuia, sistemul penitenciar a simțit o demotivare pe aspectele ce țin de inițiative de ajustare a cadrului normativ bazat pe ABDO**⁴¹⁶.

În schimb, Parlamentul a aprobat modificări la Legea 50 din 22.03.2012 privind prevenirea și combaterea criminalității organizate, definind termenii de *subcultură criminală; lider informal, organizație creată din fondurile unui grup criminal organizat.*⁴¹⁷ Modificările respective permit

⁴¹² Rubrica rapoarte anuale. Disponibilă la: <https://ombudsman.md/rapoarte/drepturile-omului/anuale/>

⁴¹³ Articolul 71, al.3 Cod penal, în vigoare din 07.09.2024. Disponibil la:

https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=143535&lang=ro#

⁴¹⁴ Conceptul privind introducerea sistemului progresiv de executare a pedepselor privative de libertate. Disponibil la

https://justice.gov.md/sites/default/files/document/concept_sistemul_progresiv_de_executare_a_pedepsei_rev_2023_final.pdf

⁴¹⁵ Reportaj TV8 „Noi detalii despre ancheta deschisă după scandalul amnistiei”. Disponibil la <https://tv8.md/2025/10/24/video-noi-detalii-despre-ancheta-deschisa-dupa-scandalul-amnistiei-cine-a-sesizat-procuratura-si-cna/291198>

⁴¹⁶ Abordarea bazată pe drepturile omului.

⁴¹⁷ Legea 1 din 30.01.2025 privind modificarea Legii 50/2012 privind prevenirea și combaterea criminalității organizate. Disponibilă la https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=146981&lang=ro

organelor de urmărire penală și de investigații să intervină mai eficient în combaterea fenomenului **subculturii din instituțiile penitenciare**. Ca rezultat, Ministerul Justiției a aprobat Regulamentul *privind siguranța instituțiilor penitenciare*.⁴¹⁸

Anul trecut a fost aprobată o nouă **Lege privind securitatea națională** a Republicii Moldova. În premieră, acest cadru normativ prevede că măsurile necesare speciale trebuie realizate în conformitate cu drepturile și libertățile fundamentate și conform standardelor internaționale. **O altă noutate, este că Avocatul Poporului și Curtea de Conturi au fost desemnate ca organisme independente care exercită controlul civil democratic asupra sectorului de securitate**⁴¹⁹. Guvernul urmează să rectifice cadrul regulatoriu ce vizează secretul de stat/ acces la informații ne-publice etc., astfel încât instituțiile desemnate să poată exercita efectiv acest control democratic.

Din 01 aprilie 2025, numărul procuraturilor teritoriale s-a redus de la 36 la 14 unități, urmare a procesului de reorganizare.⁴²⁰ Astfel, în fiecare oficiu teritorial a fost desemnat câte 1 procuror responsabil de executarea urmăririi penale pe cauzele de tortură, tratament inuman și degradant și 1 procuror-supleant pentru a asigura continuitatea proceselor în caz de absență a primului. Numărul procurorilor (potrivit Procuraturii Generale) a fost mereu în oscilare, reieșind din delegarea acestora în alte procuraturi sau desemnarea altor procurori cu astfel de atribuții. **În opinia Ombudsmanului, instabilitatea instituțională, detașările, suplimentarea procurorilor anti-tortură cu alte atribuții/ sarcini complexe, precum și incertitudinea activității lor profesionale compensată cu insuficiența motivației și presiunea publică (inclusiv legislativă sau politică) reprezintă riscuri reale ce pot conduce la scăderea actului de exercitare a urmăririi penale și/sau alte vulnerabilități domeniului de combatere a torturii.** Avocatul Poporului pledează pentru consolidarea capacităților procurorilor *antitortură*, inclusiv asupra autonomiei și independenței reale a acestora, eliminarea tuturor barierelor

La solicitarea PG, CoE a inițiat procesul de revizuire a Ordinului comun 77/2013 privind înregistrarea și raportarea cazurilor de tortură⁴²¹. Acest mecanism urmează să îmbunătățească procesul de identificare, înregistrare, raportare și examinare a pretinselor cazuri de tortură, după ce, inclusiv Avocatul Poporului a identificat imperfecțiunea acestuia. Este de **apreciat efortul PG și a Secției combaterea torturii** de a aborda subiectele sensibile cu autoritățile responsabile în cadrul Grupului de lucru pentru revizuirea Ordinului comun 77/2013, precum și de combatere a torturii.

3.2.2: Impunitatea pentru actele de tortură

În 2025, Procuratura Generală a înregistrat și a examinat **299 sesizări în scădere** comparativ cu anii precedenți (*485 sesizări în 2022; 397 - în 2023 și 319 - în 2024*) privind alegații de rele

⁴¹⁸ Ordinul MJ nr.93 din 02.04.2025 pentru aprobarea Regulamentului privind siguranța instituțiilor penitenciare din subordinea Administrației Naționale a Penitenciarelor. Disponibil la <https://justice.gov.md/ro/content/proiectul-ordinului-ministrului-justitiei-cu-privire-la-aprobarea-regulamentului-privind-13>

⁴¹⁹ Legea 249 din 10.07.2025 privind securitatea națională a Republicii Moldova. Disponibilă la https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=150559&lang=ro

⁴²⁰ Comunicat Procuraturii Generale. Disponibil la <https://procuratura.md/stiri-si-mass-media/anunturi/ordinul-procurorului-general-privind-reorganizarea-hartii>

⁴²¹ Ordinul comun 77/2013 al Procuraturii Generale pentru aprobarea Regulamentului cu privire la procedura de identificare, înregistrare și raportare a pretinselor cazuri de tortură sau tratament degradant. Disponibil la https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=45990&lang=ro

tratamente⁴²². Potrivit PG, acțiunile pretins ilegale: în 135 cazuri au fost comise în stradă/ locuri publice (*în 2024 au fost 147 cazuri*); 41 cazuri de alegații de maltratare au avut loc în incinta Inspectoratelor de Poliție (*în 2024 - 39*); în 44 cazuri au avut loc în instituțiile de învățământ (*în 2024 - 37*); 27 sesizări au parvenit din sistemul penitenciar (*în 2024 - 35*); 22 cazuri ar fi avut loc la domiciliul victimelor violenței domestice (*în 2024 - 27*); 19 cazuri în incinta sectoarelor și posturilor de poliție (*în 2024 - 17*); 8 cazuri în incinta izolatoarelor de detenție preventivă (*în 2024 - 7*); 1 caz a fost înregistrat la instituțiile psihiatrice (*în 2024 - 6 cazuri*) și 2 sesizări se referă la violențe comise în unitățile militare (*în 2024 - 4*).

O diminuare esențială se atestă în cazul sesizărilor în care au fost reclamate acțiuni de tratament inuman/ degradant (*al.1 și 2, art.166¹ Cod penal*) de la 373 cazuri în 2023 și 306 cazuri în 2024 la 278 în 2025. Iar, pentru **fapte de tortură** au fost reclamate **10 cazuri** (*în 2024 - 7*), în creștere cu 3 cazuri față de 2024. Actele de violență asupra militarilor au scăzut de la 13 cazuri în 2023, la 3 cazuri în 2024 și la 2 - în 2025⁴²³. În schimb, a crescut numărul de procese pornite împotriva **cadrelor didactice** de la 37 în 2024 la **44** în 2025. La categoria: alți polițiști (inclusiv carabinieri, polițiști de frontieră) au fost inițiate 81 procese penale; acțiuni comise de polițiști, ofițeri de investigații - 58 procese penale; polițiști ai Inspectoratului național de securitate publică - 25 procese penale; ofițeri de urmărire penală - 6 procese penale; agenți pază particulară - 46 cazuri; angajați ai Administrației Naționale a Penitenciarelor (ANP) - 21 procese penale; angajați ai DDS Pantera - 3 procese penale; alte persoane cu demnitate publică - 8 procese penale; lucrători medicali - 3 procese penale; procurori - 2 procese penale; militari - 2 procese penale și angajat al Centrului național anticorupție - 1 proces penal.

Procurorii au recepționat **2035 informații** despre aplicarea forței fizice (419 informații), aplicarea concomitentă a forței fizice și a mijloacelor speciale (934 informații), a armei de foc (2 informații) și 680 informații privind depistarea vătămărilor corporale (*în 2024 total - 2644*).⁴²⁴ Inspectoratele de poliție au raportat 930 informații (*în 2024 - 992 informații*); 272 informații (*în 2024 - 425*) de la Direcția poliție Chișinău; 54 (*în 2024 -23*) de la Inspectoratul național de securitate publică (INSP); 218 informații au fost de la izoloarele de detenție provizorie (*în 2024 - 196*); 18 de la Inspectoratul General al Poliției de Frontieră (*în 2024 - 37*); 44 de la Inspectoratul General de Carabinieri (*în 2024 - 8*); 19 de la Inspectoratul Național de Investigații (*în 2024 -1*); 1 de la Serviciul protecție internă și anticorupție a IGP (*în 2024 -1*); 429 de la instituțiile penitenciare (*în 2024 - 853*); 16 de la instituții medicale (*în 2024 - 3*); 23 de la spitalele de psihiatrie (*în 2024 - 94*); 10 de la Centrul de medicină legală (*în 2024 - 11*) și 1 de la Serviciul Vamal. Din numărul total al informațiilor, procurorii au inițiat **60 procese penale** (*în 2024 - 115*). **36 informații** au fost remise pentru examinare conform competenței materiale (*în 2024 - 343*) și **1939 au fost încetate** prin note argumentate (*în 2024 - 2186*).

Datele prezentate de Procuratura Generală, indică la o scădere a numărului de cauze penale pornite de la 79 în 2023, 83 în 2024 la **76** în 2025.⁴²⁵ În aceste 76 cauze penale sunt vizați: 15 polițiști-ofițeri de investigații; 1 polițist al INSP; 6 polițiști (carabinieri și polițiști de frontieră); 29

⁴²² Răspunsul Procuraturii Generale nr.13-2d/26-167 din 10.02.2026.

⁴²³ Potrivit Procuraturii Generale, odată cu lichidarea procuraturilor militare în 2016, comandamentul militar își asumă prerogativa de a decide cazurile care sunt remise Procuraturii ori Inspectoratelor de poliție și cele pe care se limitează la examinare pe interior.

⁴²⁴ Informații raportate conform Ordinului comun al Procuraturii Generale nr.77/2013. Disponibil la:

https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=44302&lang=ro

⁴²⁵ În 69 cauze penale au fost inițiate în urma examinării sesizărilor cu privire la infracțiuni, iar în 7 cazuri PG a intervenit prin anularea ordonanțelor de refuz și a dispus pornirea urmăririi penale.

reprezentanți ai corpului didactic; 16 persoane ce acționează cu titlul oficial; 3 persoane cu demnitate publică; 2 angajați ai ANP și 1 militar. La fel, PG a pornit (*după o pauză*) **3 cauze penale** ce vizează persoane care de facto exercită atribuțiile unei autorități publice, fapte infracționale fiind comise pe teritoriul din stânga Nistrului.

Procurorii, susțin că datele raportate *supra*, reflectă exclusiv cazurile sesizate și oficial înregistrate ca spețe cercetate. Acestea, însă, nu redau dimensiunea reală a fenomenului, existând premise rezonabile pentru a considera că o parte semnificativă a situațiilor rămân neraportate, fie din cauza temerii victimelor, fie din lipsa unor mecanisme eficiente de identificare și raportare. Amploarea reală a problemei ar putea fi considerabil mai mare decât cea evidențiată de datele statistice disponibile.

Inițierea cauzelor penale împotriva cadrelor didactice, ca subiecți ai faptelor de tortură – ar trebui încetată, or nicio Convenție nu a țarhetat primar instituțiile de învățământ/ învățătorii/ profesorii (cadrul didactic) ca subiecți ai infracțiunii de tortură. Mai degrabă, PG ar trebui să se reconcentreze pe combaterea torturii unde subiecții acesteia sunt reprezentanții organelor de forță (publice/private)/ agenți publici - în sensul art.1 al Convenției ONU împotriva Torturii.

În anul trecut, PG a expediat în instanța de judecată **21 cauze penale** (17 cauze în temeiul al.1, 2 art.166¹ Cod penal și 1 cauză privind tortura). În aceeași perioadă au fost clasate 37 de cauze penale din motivul lipsei faptului infracțiunii și pe motiv că fapta nu întrunește elementele constitutive ale infracțiunii. Din alte motive au fost încetate 6 cauze penale și 14 cauze au fost suspendate. La 01.01.2026 au rămas în procedură **200 cauze penale**.

3.3: Situația persoanelor deținute în instituțiile penitenciare

3.3.1: Constatări generale

Reiterăm îngrijorările expuse în Rapoartele anterioare privind siguranța și securitatea persoanelor private de libertate. Multitudinea constatărilor și carențelor specificate în rapoartele anuale de decenii, de vizită și/sau tematice ale Avocatului Poporului și Consiliului pentru prevenirea Torturii, rămân neimplementate și cu tendințe pasive de implementare. Autoritățile încă, întâmpină dificultăți invariabile ce s-au rigidizat în sistemul penitenciar, iar unele aspecte, evidențiate și în constatările instituțiilor internaționale^{426 427}, nu pot fi abordate exclusiv doar de către sistemul penitenciar. Acestea din urmă, ar putea fi soluționate în corelație cu toți subiecții responsabili, voinței politice prompte, clare, echidistante, transparente și responsabil asumate. Observăm o tendință de presiune publică pronunțată și greșită asupra sistemului etichetat ca *singurul vinovat* de incapacitatea de a asigura demnitatea în detenție. Specificăm, totuși o tendință pozitivă în abordarea dimensiunii umane din partea ANP/ MJ față de persoanele aflate în detenție în special în politicile naționale. Progrese treptate sunt evidente. Însă, problemele înrădăcinate rămân a fi: insuficiența și motivația personalului penitenciar, subfinanțarea, subcultura criminală, nesiguranța

⁴²⁶ Constatările Comitetului pentru prevenirea torturii al Consiliului Europei (CPT). Disponibile la <https://www.coe.int/ro/web/cpt/republic-of-moldova>

⁴²⁷ Constaările Înaltului Comisar al ONU pentru drepturile omului. Disponibil la <https://www.ohchr.org/en/countries/moldova>

deținuților și angajaților, supraaglomerarea spațiilor, condițiile improprii de detenție, lipsa îngrijirilor medicale efective și a domeniului ocupațional.

Sistemul penitenciar se confruntă cu **o criză de personal**. Totodată, gradul redus de atractivitate al funcțiilor vacante, în special în cadrul serviciilor medicale penitenciare, continuă să afecteze capacitatea sistemului de a asigura acces efectiv și constant la asistență medicală. Deși, toate penitenciarele asigură prezența unui medic și/sau a personalului medical mediu, conform datelor prezentate doar 21 de psihologi, din totalul de 36 de funcții prevăzute, asigură în mod real acordarea asistenței psihologice primare. Aceste vulnerabilități afectează creșterea numărului automutilărilor critice și natura acestora ce reflectă o stare precară a sănătății psihologice a persoanelor aflate în detenție. Dintr-un total de 221 de cazuri înregistrate de către OAP, pe parcursul anului 2025 (*în 2024 - 74 cazuri total*), au fost identificate 94 de cazuri cu caracter agravant, în care persoanele private de libertate au recurs la ingerarea de pastile, corpuri străine sau obiecte metalice, la lovire intenționată a unor zone sensibile ale corpului (cap, abdomen), la injectarea subcutanată a unor substanțe necunoscute, la suturări autoinduse (la nivelul cavității bucale sau al antebrățelor), precum și la forme severe de auto-vătămare, inclusiv străpungeri corporale sau auto-amputarea degetelor.

Deși, și-au asumat angajamente de combatere a **subculturii criminale** din instituțiile penitenciare, se pare că autoritățile au depus insuficiente eforturi în acest sens. Delegația CPT, aflată în vizita sa din iunie 2025 s-a convins că influența subculturii este una impunătoare și că aceasta este tolerată de penitenciare. Există un Plan de acțiuni de până în 2027 cu 43 acțiuni. Potrivit răspunsului ANP, din acțiunile prevăzute - 10 au fost realizate, 29 - în curs de realizare și 4 au fost sistate temporar. OAP a solicitat printr-un demers oficial lista condamnaților ce promovează ideile hoșești (cu statut de lider) și spre nedumerire, ANP a răspuns că lista respectivă este calificată ca *secret de stat*. În pofida acestei reticențe neclare, trebuie să menționăm că tolerarea subculturii criminale reprezintă nu doar infracțiuni, ci afectează demnitatea umană și constituie o violare continuă a art.3 al CEDO (nimeni nu poate fi supus torturii).

În același timp, actele de maltratare, hărțuire și intimidare continuă să persiste în mod semnificativ în rândul deținuților din grupurile vulnerabile, îndeosebi din partea altor deținuți. Iar, incidentele de **violență între deținuți**, atentatele împotriva integrității și protestele prin refuzul de hrană încă sunt la ordinea zilei. Aceste conduite auto-vătămătoare sunt determinate, în majoritatea cazurilor, **de lipsa mecanismului real de protecție, certitudine**, de lipsa accesului adecvat la suport psihologic-psihiatric, iar în anumite situații reprezintă forme de protest sau de revoltă față de administrația penitenciară, inclusiv ca reacție la insuficiența asistenței medicale, dezacord cu calitatea mâncării și nu în ultimul rând, lipsa contactului cu lumea exterioară sau probleme familiale. Numărul acestor cazuri se află într-o tendință constantă de creștere anuală, fapt care evidențiază necesitatea consolidării mecanismelor de prevenire, intervenție timpurie și asistență psihologică în instituțiile penitenciare, implicarea familiei ca factor de suport pentru consolidarea relațiilor reale a deținuților, accesul la muncă și ocupații zilnice, inclusiv la activități de dezvoltare și învățare, cât și evitarea izolării de lungă durată ca formă de protecție urmare a conflictelor cu masa totală.

În acest context, este relevant de menționat publicarea recentă a **Standardului CPT privind asistența medicală în detenție (CPT/Inf(2025)37)**⁴²⁸, care reafirmă rolul central al serviciilor medicale penitenciare în prevenirea și combaterea tratamentelor inumane sau degradante, inclusiv prin identificarea, înregistrarea și raportarea sistematică a leziunilor, a actelor de violență între deținuți, a utilizării forței de către personal și a cazurilor de auto-vătămare. Standardul subliniază obligația efectuării unui examen medical individual la admiterea fiecărei persoane private de libertate, deschiderea unui dosar medical unic, precum și necesitatea acordării unei atenții sporite sănătății mintale, riscului suicidar și nevoilor persoanelor aflate în situații de vulnerabilitate.

Totodată, raportat la standardele de mai sus, constatăm o **îmbunătățire treptată** a practicilor de înregistrare și documentare a cazurilor de violență, auto-vătămare și a leziunilor depistate la persoanele private de libertate. Aici, se impun în continuare măsuri de fortificare a **mecanismului de asigurare a independenței și autonomiei personalului medical** față de administrația penitenciară, alte servicii penitenciare și subcultură, la raportarea conformă a tuturor leziunilor cu indicarea reală a originii și cauzelor acestora.

Surprinzător (și, comparativ cu anii precedenți când autoritățile centrale *ascundeau* problema suprapopulării penitenciare), în 2025, Ministerul Justiției a *alarmat* mai multe autorități despre supraaglomerarea izolatoarelor de urmărire penală (P13 și P11). La 1 octombrie 2025, în P13 Chișinău erau deținute 917 persoane, față de o capacitate maximă de 570 locuri (**surplus de 347 de persoane private de libertate**). O situație similară se înregistra în P11 Bălți, unde erau deținute 395 de persoane, în condițiile unei capacități autorizate de 258 locuri (**surplus de 137 de persoane private de libertate**).

Potrivit MJ, cauza principală a acestei **supraaglomerări persistente** este durata excesivă a examinării cauzelor penale în instanțele de apel și recurs. În P13 - Chișinău se aflau 242 de inculpați ale căror dosare se aflau în aceste faze procesuale, iar în P11 - Bălți se aflau 35 de persoane. Numeroase cauze stagnează pe perioade cuprinse între 12 și 24 de luni sau chiar mai mult, ca urmare a amânărilor repetate ale ședințelor de judecată. Un factor suplimentar îl constituie întârzierile considerabile în transmiterea hotărârilor motivate către instituțiile penitenciare, contrar termenului legal de 10 zile prevăzut de CPP. Această practică determină menținerea nejustificată a unor persoane în condiții de izolator, prelungind detenția preventivă și contribuind direct la accentuarea supraaglomerării. Totodată, situația este agravată de prezența persoanelor condamnate transferate temporar din alte penitenciare pentru participarea la ședințe de judecată în alte cauze, unde condițiile de plasament sunt mai restrictive, generând un număr sporit de plângeri din partea acestora. **Doar în P13 - Chișinău se aflau 24 astfel de persoane, dintre care 15 erau deținute de peste 3-6 luni.** În acest context, MJ a reiterat că situația existentă constituie o disfuncționalitate structurală persistentă, care se reproduce de mai mulți ani atât în sistemul judiciar, cât și în sistemul penitenciar, ambele fiind responsabile, în mod complementar, de legalitatea, durata și condițiile privării de libertate. În consecință, la solicitarea Ministerului, CSM este chemat să își valorifice prerogativele legale în vederea identificării și promovării unor soluții viabile și sustenabile pentru prevenirea tergiversării examinării cauzelor ce

⁴²⁸ Standardului CPT privind asistența medicală în detenție (CPT/Inf(2025)37). Disponibil la: <https://rm.coe.int/488029ad0b>

vizează aplicarea și menținerea măsurilor de arest și detenție. Suplimentar, OAP a observat tendința de admitere a peste 80% din demersurile procurorilor privind aplicarea arestului preventiv și respingerea neargumentată a demersurilor avocaților împotriva acestor măsuri. **Devine, deja îngrijorătoare fenomenul suprasolicitării măsurii private de libertate. La fel, constatăm că Statul/ sistemul de justiție refuză/ desconsideră aplicarea măsurilor alternative, ceea ce la fel, devine o practică periculoasă.**

Astfel, Avocatul Poporului atenționează că abordarea acestei problematici este esențială nu doar pentru reducerea supraaglomerării izolatoarelor de urmărire penală (P-13 și P-11), ci și pentru diminuarea riscului practicilor de detenție arbitrară, prevenirea degradării condițiilor de detenție și asigurarea respectării drepturilor fundamentale ale persoanelor private de libertate, inclusiv din perspectiva obligațiilor pozitive ale statului în temeiul CEDO.

Tot aici, la recomandările sale repetate, Avocatul Poporului - menține aspectul prioritar continuării măsurilor de depopulare a P-13 Chișinău și P-11 Bălți, cât și a camerelor de tip baracă cu cazare peste limita normală din P-4 Cricova, P-8 Bender, P-18 Brănești, P-2 Lipcani și P-15 Cricova, precum și a asigurării unui spațiu locativ echitabil și conform standardelor de viață demnă pentru toți deținuții, indiferent de regimul lor de detenție. Reamintim că detenția îndelungată în condiții improprii de detenție ar putea constitui formă de rele tratamente interzisă.

3.3.2: Dinamica persoanelor private de libertate

La 01.01.2026, în sistemul penitenciar erau deținute **6 334 persoane (în comparație cu 5.844 în ianuarie 2025, în creștere alarmantă cu 7,7%)** dintre care **337 persoane de sex feminin** (dintre care **3 minore**) și **5 997 persoane de sex masculin** (dintre care **34 minori**), comparativ cu 01.01.2025 - 301 persoane de sex feminin și 5 394 persoane de sex masculin. Se menține astfel caracterul predominant masculin al populației penitenciare, creșterea numerică fiind înregistrată pentru ambele categorii.⁴²⁹ După statutul juridic, **numărul preveniților a constituit 1 419 persoane (01.01.2025 - 1123)**, dintre care: 67 persoane de sex feminin (dintre care **1 minoră**), 1 354 persoane de sex masculin (dintre care **19 minori**). Numărul persoanelor condamnate a constituit **4 906 persoane (01.01.2025 - 4716)**, dintre care: 266 persoane de sex feminin (2 minore), 4638 persoane de sex masculin (15 minori). În ceea ce privește persoanele condamnate la **detențiune pe viață**, la 01.01.2026 erau înregistrate **115 persoane (01.01.2025 - 124)**, **cetățenii străini au constituit 147 persoane (01.01.2025 - 114)**, dintre care 18 persoane de sex feminin și 129 persoane de sex masculin. Numărul **mamelor cu copii** în detenție a rămas constant - **4 persoane (01.01.2025 - 4)**.

Distribuția persoanelor private de libertate pe penitenciare la situația din 01.01.2026 (*în paranteze situația la 01.01.2025*) este următoarea: Penitenciarul nr. 1 Taraclia - 302 (323), Penitenciarul nr. 2 Lipcani - 293 (336), Penitenciarul nr. 3 Leova - 358 (341), Penitenciarul nr. 4 Cricova - 687 (663), Penitenciarul nr. 5 Cahul - 161 (126), Penitenciarul nr. 6 Soroca - 705 (604), Penitenciarul nr. 7 Rusca [femei] - 256 (241), Penitenciarul nr. 8 Bender - 201 (153), Penitenciarul nr. 9 Pruncul - 410 (408), Penitenciarul nr. 10 Goian [minori] - 102 (61), Penitenciarul nr. 11 Bălți - 431 (336), Penitenciarul nr. 12 Bender - 144 (139), Penitenciarul nr. 13 Chișinău - 895 (828), Penitenciarul

⁴²⁹ Raport de bilanț al activității sistemului administrației penitenciare pentru anul 2025. Disponibil la <https://anp.gov.md/rapoarte-de-bilanț-semestriale-anuale>

nr. 15 Cricova - 399 (402), Penitenciarul nr. 16 Pruncul [spital-penitenciar] - 102 (110), Penitenciarul nr. 17 Rezina - 254 (187) și Penitenciarul nr. 18 Brănești - 634 (586).

3.3.3: Eliberați din sistemul penitenciar

Legislația națională prevede cel puțin 12 forme de liberare din sistemul penitenciar și doar 1 formă de privațiune de libertate. Pe parcursul 2022-2025 au fost eliberați din penitenciare **658 deținuți** urmare a aplicării Legii *amnistiei*.⁴³⁰ Aici, comisiile penitenciare speciale au examinat 4226 deținuți, dintre care doar 1664 au fost admiși. Comisiile penitenciare speciale au remis în instanța de judecată 1664 demersuri privind aplicarea Legii amnistiei solicitând pentru 8 deținuți absolvirea de pedeapsă a femeilor gravide și a femeilor cu copii și pentru 1656 deținuți - reducerea termenului de pedeapsă. Astfel, instanțele de judecată au redus termenul de pedeapsă pentru 1379 deținuți, au absolvit de pedeapsă - 10 deținuți și pentru 166 deținuți au dispus încetarea proceselor penale. Datele ANP, arată că **82 deținuți au fost reînțorși** în penitenciare, după reexaminarea dosarelor.

Ca urmare a aplicării modificărilor operate la Codul penal prin Legea 136/2024 și aplicării prevederilor art.10-10¹ Cod penal (aplicarea legii mai favorabile) au fost eliberate - **2907 persoane** (prin cumularea mai multor forme de liberare).

Comisiile penitenciare au examinat **1236 condamnați** pentru liberarea lor condiționată sau înlocuirea pedepsei cu una mai blândă sau cu **387 deținuți mai puțin (24%), decât în 2024**. Din numărul total de examinați, Comisiile penitenciare au înaintat **234 demersuri** în instanță (o descreștere cu 55%). Instanțele au admis doar **51 demersuri** pentru liberare condiționată a **72 condamnați** (o descreștere cu 52%) și alte 91 demersuri admise pentru înlocuirea părții neexecutate din pedeapsă cu o pedeapsă mai blândă în favoarea a 144 condamnați. În total, au fost eliberați în baza art.91 și 92 Cod penal - **216 condamnați**.

Sistarea aplicării cumulative a Legii amnistiei cu formele de liberare din Codul penal a redus interesul deținuților să aplice la aceste instrumente. Iar, efectele anchetelor interne urmare a scandalului public privind aplicarea *amnistiei față de deținuții pe viață*, a demotivat Comisiile penitenciare să accelereze.

3.3.4: Suprapopularea penitenciară

În raport cu plafonul de deținere aprobat (6622 locuri) per sistem, în instituțiile penitenciare sunt disponibile **doar 288 locuri libere de detenție!** ANP/ MJ recunoaște deja public să sistemul de detenție se sufocă. Cele mai vulnerabile instituții, după cum am menționat supra, rămân P13-Chișinău cu **peste 325 deținuți** mai mult decât numărul de deținuți stabilit conform plafonului de detenție și P11-Bălți cu **173 deținuți** peste plafon.

⁴³⁰ Legea 243/2001 privind amnistia în legătură cu aniversarea a XXX-a de la proclamarea independenței Republicii Moldova. Disponibilă la https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=134481&lang=ro

În raportul anual de bilanț ANP, enumeră factorii suprapopulării izolatoarelor de urmărire penală, precum (a) examinarea tergiversată a cauzelor penale în ordine de apel, (b) nerespectarea de către instanțele de judecată a prevederilor art.468, al.1 CPP, (c) menținerea nejustificată a inculpațiilor în IUP. În vizitele noastre, am observat o tendință nouă de a menține preveniții în P13 pentru anumite, alte interese ale anchetei penale și/sau instanțelor de judecată. **Această practică, urmează a fi stopată imediat, or sistemul justiției nu trebuie să abuzeze de sistemul de executare a pedepselor pentru comoditatea proprie.**

Deși, autoritățile au gândit că urmare a aplicării Legii *amnistiei*, sistemul penitenciar se va depopula (unul dintre argumentele adoptării acesteia a fost inclusiv, depopularea) se pare că situația este inversă. Din 2025 numărul deținuților este în creștere, în special a **preveniților (cu 23%)**. În 2024 se numărau 2999 preveniți, iar la finele 2025 cifra a ajuns la **3310 persoane prevenite**.

Ca urmare a celor abordate, Avocatul Poporului **recomandă**:

RECOMANDAREA 3.3.4.1: Consiliul Superior al Magistraturii să dispună instanțelor de judecată să asigure examinarea cauzelor penale în ordine de apel fără tergiversare, inclusiv ținând cont de capacitatea reală a instituțiilor penitenciare.

RECOMANDAREA (continuă) 3.3.4.2: Ministerul Justiției, Administrația Națională a Penitenciarelor să identifice măsuri pentru depopularea penitenciarelor.

3.3.5: Siguranța persoanelor private de libertate

Raportul anual tematic privind siguranța în instituțiile penitenciare în 2025⁴³¹, evidențiază în mod constant regresul situației legate de violența inter-deținuți și de relațiile nereglementare dintre persoanele private de libertate și angajați. Dinamica leziunilor raportate către OAP în perioada 2022–2025 relevă o tendință de menținere la un nivel ridicat a numărului total de cazuri, cu fluctuații minore de la un an la altul. Astfel, de la 383 de cazuri în anul 2022, numărul **leziunilor raportate** a crescut la 1072 de cazuri în 2023, s-a menținut la un nivel comparabil în 2024 (*1009 cazuri*), iar în **2025** a ajuns la **1148 de cazuri (în perioada 01.01.2025 - 31.12.2025)**. Urmare a informării sistematice a OAP privind incidentele zilnice din mediul carceral, observăm o constantă în valoarea totală a deceselor, astfel, după un număr de 28 de cazuri în anul 2023, numărul deceselor a scăzut la 24 de cazuri în 2024, **iar în 2025 s-au înregistrat numărul de 27 decese**.

Analiza datelor disponibile relevă că persoanele decedate se încadrează, preponderent, în categoria de vârstă 25–79 de ani, sex masculin. Este relevant de menționat că, potrivit informațiilor raportate, **a fost înregistrat și raportat 1 caz de suicid, și 11 tentative de suicid**. Cauzele preliminare ale deceselor includ, în principal, moarte naturală, afecțiuni biologice preexistente, stop cardiorespirator, precum și accidente vasculare cerebrale, iar într-un caz decesul a survenit urmare a actelor de agresiune din partea altor deținuți. **Însă**, potrivit datelor finale raportate de către ANP pentru anul 2025, în instituțiile penitenciare au fost înregistrate **27 de decese**, dintre care **2 cazuri de suicid**, precum și 20 de tentative de suicid. În același timp, conform datelor OAP, în perioada analizată au fost raportate 24 decese dintre care 1 suicid,

⁴³¹ Raport tematic anual „Siguranța în instituțiile penitenciare, în anul 2025”. Disponibil la <https://ombudsman.md/post-document/raport-tematic-anual-siguranța-in-instituțiile-penitenciare-in-anul-2025/>

discrepanța dintre cele două seturi de date fiind determinată de diferențele de metodologie în colectarea și clasificarea informațiilor, precum și de deficiențele existente în mecanismele de transmitere și centralizare a incidentelor cu caracter sensibil. Iar, potrivit datelor sistematizate de către ANP, fenomenul violenței în mediul penitenciar continuă să reprezinte o problemă structurală majoră. Astfel, în perioada 2025 ANP a înregistrat un număr de **1789 leziuni corporale**⁴³².

În procesul de raportare și colectare a cazurilor de **altercații, violențe, agresiuni inter-deținuți cât și asupra deținuților sau deținuțelor**, OAP a înregistrat **119 cazuri** dintre care 110 între persoane de sex masculin și 9 între persoane de sex feminin. La fel, au fost raportate **13 atacuri asupra angajaților**, din motive de dezacord cu aplicarea mijloacelor speciale sau forței fizice, agresiune fizică în timpul evadării, la fel în timpul reținerii, în timpul escortelor, agresiuni amplificate de stări de ebrietate a deținuților, agresiuni și atac prin surprindere cu scop de intimidare a angajaților. Totodată, conform informațiilor ANP, au fost înregistrate **122 de cazuri de altercații între deținuți, 25 de cazuri de nesupunere prin violență și 22 de cazuri de atac asupra personalului**.

În opinia noastră, numărul automutilărilor trebuie analizat în corelație directă cu aceste incidente, întrucât comportamentele autoagresive apar, de regulă, în contextul relațiilor informale de subordonare, al **presiunii subculturale** și al accesului limitat la suport psihologic și psihiatric, inclusiv **lipsa mecanismului real de protecție și certitudine**. Astfel, conform celor menționate mai sus, OAP a înregistrat un număr de **221 automutilări critice** în perioada anului 2025, dintre care **cazuri agravante** (*tăieturi pe antebrățe, brațe și abdomen; ingerare de pastile, corpuri străine sau obiecte metalice; lovire intenționată la nivelul capului, abdomenului și al zonelor sensibile; injectare sub piele cu substanțe necunoscute; suturări autoinduse la nivelul cavității bucale și al antebrățelor; auto-vătămare severă prin străpungere și auto-amputarea degetelor*) **sunt 94 din total**. Conform datelor ANP, pe parcursul anului 2025 au fost documentați **610 deținuți cu automutilări**. Reamintim că, obligația de sesizare a Avocatului Poporului/ Avocatului Poporului pentru drepturile copilului este prevăzută de al.3, art.232 Codul de executare a R. Moldova.⁴³³

Raportat la situațiile menționate anterior, persoanele private de libertate depun **zilnic plângeri** pe multiple aspecte, în principal, acestea solicită revendicarea drepturilor persoanelor aflate în detenție, în special pe dimensiuni ce vizează: asigurarea dreptului la informare (4 766 petiții); executarea pedepsei închisorii (3 558 cazuri); asigurarea condițiilor materiale și de trai (2 516 cazuri); și asigurarea dreptului la petiționare și audiență (2 555 cazuri). Un volum semnificativ de sesizări includ aspecte privind asigurarea asistenței medicale (1 617 cazuri); munca deținuților (1 882 cazuri), precum și regimul de detenție (1 284 cazuri). În același timp, 1 347 de plângeri privind dreptul la viață și la integritate fizică și psihică confirmă că aspectele ce țin de siguranța personală și accesul la servicii medicale rămân printre cele mai sensibile pentru persoanele private de libertate.

Urmare celor abordate, Avocatul Poporului recomandă:

⁴³² Notă: cu regret, se constată că, deși OAP este informat zilnic/anual cu privire la cazurile de deces și suicid survenite în instituțiile penitenciare, în practică persistă situații în care unele cazuri de rezonanță (omoruri, suicide) nu sunt comunicate integral sau la timp, devenind cunoscute ulterior prin intermediul mass-mediei sau în cadrul procesului de raportare anuală.

⁴³³ Al.3, art.232 Codul de executare al R.Moldova. Disponibil la https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=149721&lang=ro#

RECOMANDAREA (repetată) 3.3.5.1: Ministerul Justiției/ Administrația Națională a Penitenciarelor să continue eforturile de consolidare a mecanismului de supraveghere a deținuților împotriva oricăror forme de violență.

RECOMANDAREA (continuă) 3.3.5.2: Ministerul Justiției, Administrația Națională a Penitenciarelor să identifice un mecanism de îngrijire a sănătății mintale în sistemul penitenciar.

3.3.6: Asistența medicală în penitenciare

Conform datelor furnizate de către Direcția Medicală a ANP, în perioada de raportare se constată o creștere a morbidității generale, care a atins 17.100 cazuri în doar primele 9 luni ale anului 2025, cele mai frecvente patologii fiind tulburările mintale și de comportament (4.242 cazuri), bolile sistemului digestiv (3.165 cazuri), bolile sistemului respirator (2.314 cazuri) și bolile infecțioase și parazitare (1.365 cazuri), fapt ce indică o presiune sporită asupra serviciilor medicale din detenție.

În corelație cu nivelul ridicat al morbidității și cu cele **27 de decese** înregistrate în perioada de raportare, aplicarea **art. 95 CP** reflectă capacitatea sistemului de a interveni în cazurile cu patologii grave și prognostic rezervat. **În 2025, Comisia medicală specială a ANP a examinat 11 deținuți, dintre care 7 au fost eliberați.** Alți, trei deținuți grav bolnavi au decedat până la finalizarea procedurii judiciare (un caz fiind în examinare), ceea ce arată că această procedură judiciară de *reconfirmare* a concluziei medicale de specialitate **nu este una eficient de rapidă** în favoarea persoanei private de libertate. Deși, există un Regulament nou (2024) privind procedura de examinare medicală a deținuților grav bolnavi, se pare că durata procedurilor administrative și judiciare se răsfârâge asupra eficienței mecanismului de liberare din motive medicale.⁴³⁴ Ponderea redusă a cazurilor examinate (11) raportată la numărul total de decese (27) sugerează necesitatea identificării mai timpurii a pacienților eligibili și a accelerării circuitului decizional, în special pentru bolile oncologice și cardiovasculare în stadii avansate, dar și o accelerare a proceselor administrative și judiciare. **Autoritățile nu trebuie să tolereze suferințele umane în stadii terminale, ci să contribuie prompt la asigurarea dreptului la viață și integritate fizică.** Diagnosticile predominante pentru care s-a solicitat eliberarea au fost tumorile maligne - 7 cazuri, urmate de tulburări psihiatrice - 2 cazuri, patologii cardiovasculare - 1 caz și reno-urinare - 1 caz, acestea coincidând cu principalele cauze de mortalitate în detenție.

Urmare a vizitelor CPT, CpPT și OAP precum și în rapoartele sale de vizită, au fost formulate constatări și recomandări MJ, ANP și MS relevante în domeniul asistenței medicale în detenție⁴³⁵.⁴³⁶ Trebuie să completăm că, se observă unele bune practici, precum: ameliorarea procedurilor de înregistrare a leziunilor; faptul că consumul de droguri și automutilarea nu mai sunt tratate ca abateri disciplinare; sporirea testării pentru HIV sau tuberculoză și hepatite virale; extinderea

⁴³⁴ Hotărârea Guvernului nr. 417/2024 privind aprobarea Regulamentului cu privire la procedura de examinare medicală a deținuților grav bolnavi pentru aplicarea liberării de la executarea pedepsei sau pentru înlocuirea, revocarea arestului preventiv. Disponibilă la https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=143736&lang=ro

⁴³⁵ Raport OAP privind vizita follow-up la Penitenciarul nr.18 Brănești. Disponibil la <https://ombudsman.md/post-document/raport-privind-vizita-de-follow-up-efectuata-la-penitenciarul-nr-18-branesti-r-nul-orhei-18-iunie-2025/>

⁴³⁶ Raport CpPT privind vizita preventivă la Penitenciarul nr.13 Chișinău. Disponibil la <https://ombudsman.md/post-document/raport-privind-vizita-preventiva-de-monitorizare-efectuata-la-penitenciarul-nr-13-chisinau-din-cadrul-administratiei-nationale-a-penitenciarelor-la-data-de-12-13-iunie-si-15-decembrie-2025/>

activităților de depistare precoce a bolilor transmisibile; și disponibilitatea medicamentelor în unitățile vizitate.

Cu toate acestea, **lipsa acută a personalului medical rămâne o problemă majoră** ce în continuare afectează accesul efectiv la îngrijiri medicale. La finele anului raportat, aceste lipsuri sunt amplificate și reies inclusiv din **multiplele plângeri ale deținuților privind accesul la asistență medicală și calitatea prestării serviciilor de sănătate.**⁴³⁷

Totodată, **CPT a constatat deficiențe persistente în documentarea leziunilor**, menționând că, deși au fost introduse registre centralizate și fișe individuale de traumă, descrierile leziunilor nu sunt întotdeauna suficient de detaliate, iar documentarea fotografică a acestora nu este realizată în mod sistematic în toate instituțiile penitenciare. În acest context, **CPT a recomandat autorităților moldovenești să continue eforturile de îmbunătățire a practicilor medicale în detenție**, inclusiv prin: instruirea continuă a personalului medical care activează în penitenciare; asigurarea faptului că documentația medicală conține declarațiile relevante ale persoanei examinate privind originea leziunilor, constatările obiective rezultate din examinare și evaluarea medicală a coerenței acestora; utilizarea sistematică a schemelor corporale și a fotografiilor color pentru documentarea leziunilor; asigurarea accesului deținuților și al avocaților acestora la rezultatele examinărilor medicale⁴³⁸. Menționăm că anul trecut, CPT a lansat **Standardele revizuite ale Comitetului privind asistența medicală în penitenciare**⁴³⁹ ce evidențiază 10 principii esențiale pentru asistență medicală adecvată în penitenciare și oferă îndrumări cu privire la modul în care aceste servicii pot susține demnitatea umană, proteja sănătatea publică și preveni relele tratamente. Este important că CPT reiterează că deținuții trebuie să beneficieze de cel puțin aceleași standarde de asistență medicală ca și cele disponibile în comunitate, furnizate gratuit. **Avocatul Poporului îndeamnă MJ, MS și ANP să revizuiască practicile existente în arialia sistemul medical penitenciar la Standardele CPT.**

În continuare, revenim la deficitul structural de personal medical, inclusiv în instituții-cheie precum **Penitenciarul nr.16 Pruncul (cu statut de penitenciar-spital)**. Acest factor, afectează capacitatea reală de a asigura îngrijiri medicale continue și adecvate, fiind raportată lipsa medicilor de gardă și a specialiștilor în psihiatrie, anestezie-reeanimare și neurologie, cu impact direct asupra diagnosticării și tratamentului cazurilor grave. În decembrie 2025, P-16 a primit autorizația sanitară de la ANSP, documentul fiind valabil până pe 4 decembrie 2030. Prin această autorizație, această instituție poate menționa că: îndeplinește oficial standardele naționale pentru a oferi următoarele servicii: anestezie și stomatologie (terapie și chirurgie dentară); asistență medicală complexă, incluzând: medicină internă, chirurgie, neurologie, psihiatrie, boli infecțioase, oncologie, ginecologie și radiologie, plus servicii de laborator și diagnostic. Este dramatic că timp de 3 decenii, penitenciarul a oferit servicii medicale *ilegal?!.* Avocatul Poporului re-confirmă importanța documentului de autorizație, acesta rezolvând o problemă critică semnalată în surse continue, ce menționau că spitalul a funcționat mult timp fără autorizație sanitară și fără acreditare, aspecte, care afecta siguranța actului medical. Tot aici, completăm că au fost aprobate 19 proceduri medicale noi și investiții peste 136 mii lei în mobilier medical la P16-Pruncul.

⁴³⁷ Standardele CPT „Servicii de îngrijire a sănătății din închisori”. Disponibile la <https://rm.coe.int/16806ce93c>

⁴³⁸ Raportul CPT vizita ad-hoc din 03-12.06.2025. Disponibil la <https://www.coe.int/en/web/cpt/-/council-of-europe-anti-torture-committee-cpt-publishes-report-on-its-2025-ad-hoc-visit-to-the-republic-of-moldova>

⁴³⁹ Standardele CPT revizuite privind asistența medicală în penitenciare. Disponibile la <https://www.coe.int/en/web/cpt/-/the-council-of-europe-anti-torture-committee-cpt-publishes-new-comprehensive-standard-on-healthcare-in-prison>

În continuare, **alarmăm** asupra crizei de personal medical, care se atestă în P1 Taraclia (*lipsa șefului secției medicale, a medicului stomatolog și a trei asistenți medicali*), P2 Lipcani (*lipsa șefului secției medicale și a medicului terapeut*), P3 Leova (*lipsa șefului secției medicale, a medicului terapeut și a medicului psihiatru*), P6 Soroca (*lipsa șefului secției medicale, a medicului psihiatru și a unui medic terapeut*), P16 Pruncul (*deficit de medici de gardă - o funcție, anesteziologi-reanimatologi – două funcții, medic terapeut - o funcție, medic psihiatru - o funcție și medic neurolog - 0,5 funcție*), P17 Rezina (*lipsa șefului secției medicale și a medicului psihiatru*), precum și în P18 Brănești (*lipsa șefului secției medicale, a medicului terapeut, a medicului psihiatru și a unei funcții de asistent medical*). **De mai mulți ani, sistemul nu poate angaja specialiștii vizați din considerente obiective și subiective.**

În ceea ce privește asigurarea accesului la servicii de sănătate de calitate, MJ în cooperare cu ANP și cu suportul CoE Moldova, își propune ca obiectiv principal în procesul de realizare a Planului de acțiuni privind alinierea instituțiilor penitenciare la standardele europene și combaterea subculturii criminale pentru anii 2024-2027, crearea unui sistem funcțional și independent de îngrijiri medicale în penitenciare, inclusiv prin transferul gradual al responsabilității de la Ministerul Justiției către Ministerul Sănătății. La moment, a fost realizată o evaluare complexă a serviciilor medicale de către experții naționali și internaționali contractați de Consiliul European, au fost formulate recomandări privind constituirea unui comitet interministerial, evaluarea riscurilor și realizarea transferului etapizat, acțiunea fiind în curs de realizare și planificată pentru implementare progresivă în următorii ani. Evaluarea urmează a fi publică.

Avocatul Poporului încurajează alinierea la bunele practici, și practicile exemplu a sistemului medical carceral, însă, decizia de transfer către MS este necesară în condițiile unei tranziții ce nu va dăuna sistemelor manageriale și de control, ce sunt în responsabilitate directă de gestionare eficientă a resurselor umane și financiare și nu trebuie să fie una pripită. Practicile curente a statelor ce recurg la tranziție demonstrează atât rezultate pozitive cât și stagnante în anumite acțiuni, astfel, fiecare decizie trebuie să minimalizeze riscurile majore, cum ar fi de-motivarea medicilor civili de a activa în sistemul penitenciar, capacitatea a două sisteme total opuse de a alinia forțele pentru o bună guvernare în folosul primar al persoanelor aflate în custodia statului, interoperabilitatea sistemelor și nu în ultimul rând echivalenței reale a serviciilor medicale. A se ține cont inclusiv de recomandarea (pct.79) a CPT, urmare a raportul

RECOMANDAREA (repetată) 3.3.6.1: Ministerul Justiției, Cancelaria de Stat, Administrația Națională a Penitenciarelor să identifice soluții privind angajarea personalului medical (șefi servicii, medici specialiști, medici psihiatri) în instituțiile penitenciare, inclusiv prin creșterea motivației reale și a numărului acestora.

RECOMANDAREA (continuă) 3.3.6.2: Ministerul Justiției, Ministerul Sănătății să expună la consultări publice naționale deciziile privind opțiunile de transfer a serviciilor medicale, inclusiv luând în calcul, dacă acest transfer este optim pentru situația actuală sau poate fi amânat.

3.3.7: Condiții materiale de detenție

Pentru 2025, au rămas ca priorități pentru MJ și ANP: modernizarea infrastructurii prin proiecte majore, precum continuarea procesului de inițiere de construcție a noului penitenciar din Chișinău

(1050 locuri); finalizarea Casei de arest Bălți (650 locuri) și reconstrucția noului bloc de detenție la P5 Cahul (cca 300 locuri) - menite să contribuie la reducerea supraaglomerării. **Reamintim că aceste proiecte investiționale durează de mai bine de un deceniu, fără a avea vreo claritate cu privire darea lor în exploatare finală.** În această perioadă, aproape toți miniștrii justiției au reiterat angajamentul de finalizare a construcțiilor majore și au confirmat că acestea sunt în stadiul de finalizare, chiar dacă situația este contrară. Pentru construcția Penitenciarului Chișinău au fost alocați 20.000,0 mii lei și executați - 9.811,2 mii lei; pentru reconstrucția P5 Cahul au fost alocați 41.000,0, care a fost toată cheltuită, iar pentru construcția Casei de arest Bălți nu au fost alocate resurse în 2025.

Conform informațiilor oficiale ale ANP, penitenciarele continuă să înregistreze un număr de spații locative care **depășesc capacitatea** recomandată de standardele CPT, în special în ceea ce privește camerele de deținere cu o capacitate mai mare de 15 persoane. Aceasta afectează posibilitatea separării efective a deținuților pe criterii legale și operaționale (regim de executare, categorie, vulnerabilități, statut procesual), precum și asigurarea spațiului individual adecvat. Astfel, se constată menținerea unui număr ridicat de camere cu capacitate mare în mai multe unități penitenciare, după cum urmează: P4 Cricova: 20 de camere; P8 Bender: 15 camere și P13 Chișinău: 12 camere, acestea reprezentând cele mai pronunțate situații de neconformitate cu standardele internaționale în versiunea ANP. Totodată, un număr semnificativ de spații aglomerate se regăsesc la P18 Brănești: 7 camere; P2 Lipcani: 4 camere; P15 Cricova: 4 camere și P11 Bălți: 3 camere. Deși, în perioada de raportare au fost realizate lucrări de reparație a unor spații locative, inclusiv a unor camere cu capacitate mare, această intervenție nu a condus la reducerea efectivă a capacității per cameră, ci doar la îmbunătățirea condițiilor materiale, menținând astfel modelul de cazare de tip dormitor colectiv. Prin contrast, instituțiile penitenciare nr. 1, 3, 7, 9, 10, 12, 16 și 17 nu mai dețin camere cu o capacitate mai mare de 15 persoane, fapt ce permite o gestionare mai flexibilă a fluxului de deținuți și creează premise reale pentru aplicarea principiului separării și individualizării executării pedepsei. În acest context, menținerea *barăcilor* sau a dormitoarelor de mari dimensiuni rămâne un fenomen persistent și insuficient abordat, acestea fiind utilizate în continuare ca spații comune de trai pentru grupuri numeroase de deținuți. În mod particular, persoanele aflate pe **treptele inferioare** ale ierarhiei informale sunt plasate în astfel de spații în condiții de aglomerare extremă, ajungând la situații în care 25-45 persoane sunt cazate în încăperi cu o suprafață de aproximativ 20 m², ce poate reprezenta o **formă de tratare inumană sau tortură.**

În același timp, în spațiile de tip *baracă*, delimitarea improvizată a locurilor de trai prin obiecte de mobilier sau textile (pături improvizate) menține un risc sporit de conflicte inter-deținuți și limitează posibilitatea aplicării mecanismului de separare pe criterii de risc. Planul ANP prevede compartimentarea dormitoarelor mari (20-40 persoane) în celule de capacitate redusă (4-6 persoane) la P9, P18 și P4. Potrivit bilanțului ANP, acest proces a fost realizat în proporție de 75% la P9, iar la P18 și P4 lucrările sunt temporar sistate din cauza lipsei alocațiilor financiare pentru expertize tehnice și studii de fezabilitate.

Totuși, condițiile materiale de detenție **rămân precare**, unele spații atingând un nivel de severitate ce poate fi asimilat tratamentului inuman. Donațiile individuale sub formă de materiale de construcție pentru renovarea spațiilor de detenție au fost *neoficial* interzise, fiind acceptate doar donațiile de materiale în favoarea instituției penitenciare. Acest mecanism a limitat tendința

deținuților de a-și renova spațiile după propria comoditate și suspiciunile de corupere și limitare a influenței criminale.

O altă problemă constantă ține de suprapopularea sectoarelor locative în care sunt plasați deținuții la o formă de protecție (art.206 Cod de executare). Majoritatea spațiilor respective, nu sunt conforme pentru detenția umană, sunt supraaglomerate, afectează siguranța și securitatea deținuților și angajaților. Deținuții continuă să solicite protecție individuală de masa totală, iar penitenciarele nu au suficiente spații. Durata detenției în autoizolare depășește perioada medie de 3 ani, transformându-se într-o altă formă de detenție cu alte provocări, decât la scopul inițial urmărit. În 2025 erau **990 deținuți** la asigurarea securității personale în creștere cu 40 persoane comparativ cu 2024.

Urmare a vizitelor CpPT/OAP - au fost constatate, în mare parte, **aceleași deficiențe privind condițiile materiale de detenție**, caracterizate prin spații în stare avansată de degradare, ventilare insuficientă, acces limitat la lumină naturală, pereți deteriorați, pardoseli uzate, instalații electrice improvizate cu potențial periculos și lipsa spațiilor adecvate pentru depozitarea bunurilor personale⁴⁴⁰.

Izolatoarele disciplinare continuă să funcționeze, deși acestea reprezintă o formă de tratare inumană a persoanelor din cauza condițiilor severe, inclusiv nu ating scopul urmărit. Ombudsmanul/ CpPT/ CPT au reiterat de multiple ori că această practică, contravine standardelor internaționale. La moment, sunt 56 locuri disponibile pentru plasare în toate instituțiile penitenciare (cu excepția P10-minori), după cum urmează: P1 Taraclia (1 celulă, 1 loc), P2 Lipcani (1 celulă, 2 locuri), P3 Leova (2 celule, 4 locuri), P4 Cricova (4 celule, 4 locuri), P5 Cahul (1 celulă, 1 loc), P6 Soroca (2 celule, 2 locuri), P7Rusca (1 celulă, 1 loc); P8 Bender (8 celule, 19 locuri), P9 Pruncul (1 celulă, 1 loc), P11 Bălți (1 celulă, 2 locuri), P12 Bender (2 celule, 2 locuri), P13 Chișinău (3 celule, 3 locuri), P15 Cricova (3 celule, 5 locuri), P16 Pruncul (1 celulă, 2 locuri), P17 Rezina (1 celulă, 1 loc) și P18 Brănești (2 celule, 6 locuri).

Deținuții au depus **3188 cereri** în instanță privind **compensarea pentru detenția** în condiții inumane. Prima instanță a admis 1859 pretenții și 349 admise parțial. Instanța de recurs a admis doar 157 hotărâri și 473 a respins. Cuantumul despăgubirilor bănești a atins cifra de **345 205,00 mii lei**.

În 2025, Ombudsmanul a continuat să primească plângeri de la deținuți, ce conțin alegerii de supunere la tratamente inumane și degradante, precum: *supraaglomerare (în unele celule unei persoane îi revin doar 2m², iar în spații de cca 12 m² sunt plasate 6 persoane); igrasie; lenjerie uzată; mobilier uzat; băi comune în stare deplorabilă; miros puternic de monoxid de carbon în celule; ventilație naturală limitată; lumină naturală insuficientă; condiții necorespunzătoare de detenție; suprapopulare; hrană de calitate proastă și insuficientă; lipsa asistenței medicale eficiente (lipsa medicamentelor, lipsa medicilor de profil, a echipamentelor medicale), dureri dentare; igiena nesanitară (insectele parazitare, prezența murdăriei, lipsa paturilor, prezența rozătoarelor, lipsa ventilației corespunzătoare, accesul la lumina zilei, starea deplorabilă a veceurilor, condițiile murdare în camerele de baie; lipsa intimității la veceuri și la baie; relațiile*

⁴⁴⁰ Rapoartele de vizită ale CpPT: <https://ombudsman.md/rapoarte/prevenirea-torturii/consiliul-pentru-prevenirea-torturii-mnpt/cppt-mnpt-rapoarte-de-vizita/>

dintre deținuți; tratamentul discriminatoriu, intimidare și hărțuire din partea administrației, dezacordul cu perchezițiile efectuate și alte acțiuni ale angajaților, neadaptarea spațiilor pentru femei, bolnavi și persoane cu necesități speciale; plasarea în celulele izolatoarelor disciplinare cu acces limitat la lumina naturală și ventilație; expunerea la acțiuni de violență fizică, psihică și intimidări; lipsa de siguranță din cauza subculturii criminale; condiții proaste de detenție în sectoarele pe 206; calitatea apei potabile; izolarea pe perioade îndelungate; ineficiența serviciilor medicale, psihologice și psihiatrice, etc.

Ombudsmanul reafirmă angajamentul Guvernului în asigurarea condițiilor demne în spațiile închise și reîndeamnă executivul să decidă asupra unei evaluări globale a situației. Alocarea fragmentară și insuficientă a resurselor financiare în fiecare an, poate să nu fie cea mai optimă soluție.

În baza celor menționate Ombudsmanul **recomandă**:

RECOMANDAREA (continuă) 3.3.7.1: Ministerul Justiției, Ministerul Finanțelor, Administrația Națională a Penitenciarelor să continue eforturile de îmbunătățire a condițiilor materiale ale persoanelor aflate în detenție, inclusiv prin majorări bugetare corespunzătoare.

RECOMANDAREA (repetată) 3.3.7.2: Ministerul Justiției să eficientizeze mecanismele de liberare și de aplicare a alternativelor la pedepsele privative, inclusiv prin consolidarea autonomiei reale Comisiilor penitenciare.

3.3.8: Resursele umane în penitenciare, siguranța angajaților

În 2025, efectivul sistemului penitenciar constituia **2942 unități** (2023 și 2024 - 2940 unități) dintre care 1133 - ofițeri de penitenciare, 1599 - agenți de penitenciare și 210 angajați contractuali. La sfârșitul perioadei de raport, erau ocupate **2626,5 funcții** - 315,5 fiind vacante. Pe parcursul anului, s-a constatat o scădere nesemnificativă a completării funcțiilor vacante în raport cu 2024 (cu 12,25 mai multe funcții vacante).

Anul trecut, au demisionat 405 angajați (194 la cererea personală, 144 - pensionare, 3 - transfer în alt penitenciar, etc). Printre motivele principale ale demisiei sunt: *condiții nesatisfăcătoare de muncă; salarizare necorespunzătoare; climat moral-psihologic nefavorabil în colectiv, condiții de muncă dificile și riscante, neachitarea orelor de muncă suplimentare, etc*⁴⁴¹.

Timp de 2 ani se menține **moratoriul** pentru **205 unități** de posturi esențiale în sistemul penitenciar. Între timp, sistemul penitenciar are un șir de atribuții complexe și suprasarcini legate de asigurarea drepturilor persoanelor deținute. **La fel, orele de muncă lucrate suplimentar nu sunt remunerate; angajații de penitenciare nu beneficiază de compensații pentru plata chiriei sau asigurarea cu spațiu locativ - comparativ cu alți angajați ai instituțiilor de forță; salariul de funcție nu este menținut în cazul delegării la cursuri profesionale, ceea ce scade din motivația de dezvoltare personală; lipsa unui mecanism eficient de protecție împotriva abuzurilor-atacurilor din partea deținuților sau a unui fond de compensare în caz de traume**

⁴⁴¹ Comunicat Federația Sindicatelor din Moldova „SINDLEX” . Disponibil la <https://sindex.md/index.php/2025/12/03/comunicat-de-presa/>

sau deces al angajaților. În 2025 au fost vociferate unele inițiate regretabile de la Ministerul Finanțelor de a *lichida* funcțiile aflate sub moratoriu în loc să fie scoase de sub moratoriu și majorat staff-ul sistemului administrației penitenciare. Reamintim că rata deținuților la angajați (în special pe timp nocturn) este destul de critic (1 angajat la 6 deținuți). Iar, în perioada nocturnă acest număr este și mai mic. În ipoteza ideală, cifra ar trebui să fie invers proporțională (6 angajați la 1 deținut) pentru a răspunde tuturor necesităților de securitate și siguranță penitenciară. Acest aspect nu este un moft, ci ține de securitatea Statului și a societății ca atare.

În același timp, sistemul penitenciar nu are Standardul de personal aprobat conform noilor cerințe.

La moment, putem menționa cu certitudine că sistemul penitenciar nu este pregătit din punctul de vedere al resurselor umane pentru a asigura implementarea reală a sistemului progresiv de executare a pedepselor. De până la adoptarea acestuia, Guvernul ar trebui să fortifice capacitățile instituționale și umane ale sistemului penitenciar, or riscăm să avem un document de politici ne-aplicabil, cu prejudicii considerabile.

Cazurile **de atac asupra angajaților sunt în creștere**, de la 22 în 2021 la 14 în 2022, la 15 în 2023, la 14 în 2024 și la **22 în 2025**. Acestea au fost atestate în P7 (6 cazuri), P3 (5 cazuri); P8 (4 cazuri); P10 (2 cazuri) și câte 1 caz la P4, P6, P9, P16 și P17. Restul instituțiilor nu au raportat cazuri de atac, chiar dacă în 2024 au avut asemenea cazuri. Aici, trebuie să specificăm **că zilnic**, angajații sunt supuși diferitor forme de injurii, agresiuni verbale, mesaje obscene, tentative de hărțuire, presiune, intimidare și agresiuni fizice minore, care nu sunt raportate pentru a nu dăuna și pentru că nu sunt suficiente pârgii de răspuns la asemenea ingerințe. Sancțiunea penală nu este cea mai eficientă metodă de reacție.

În contextul celor expuse Avocatul Poporului **recomandă:**

RECOMANDAREA (urgentă) 3.3.8.1: Ministerul Finanțelor, Ministerul Justiției să deblocheze cele 205 unități de posturi aflate sub moratoriu și să majoreze cu cel puțin 20% valoarea de referință salarială - în vederea asigurării sistemului penitenciar cu resursele umane și motivația necesară.

RECOMANDAREA (urgentă) 3.3.8.2: Ministerul Justiției, Ministerul Finanțelor să aprobe Standardele de personal pentru instituțiile penitenciare, o Politică nouă privind salarizarea, și să asigure un pachet social atractiv - în vederea ajustării acestuia la cutuma europeană.

RECOMANDAREA (continuă) 3.3.8.3: Ministerul Justiției, Administrația Națională a Penitenciarelor să majoreze numărul de personal în sistemul penitenciar, inclusiv cu personal competent, profesionist și bine motivat în contextul pregătirii aplicării sistemului progresiv de executare a pedepsei.

3.3.9: Uzul de forță și mijloace asupra deținuților

Potrivit ANP, angajații de penitenciare au recurs la aplicarea **forței fizice în 212 cazuri** în scădere (*în 2023 - 193 cazuri, în 2024 - 235*) și în **135 cazuri** în creștere (*în 2023 - 148 cazuri, în 2024 - 131*) au aplicat **mijloacele speciale**. Instituțiile penitenciare care au recurs cel mai des la uzul de forță au fost P11 în 35 cazuri; P3 în 30 cazuri; P13 în 23 cazuri; P17 în 21 cazuri; P7 (femei) în

19 cazuri; P10 (minori) în 10 cazuri, etc. Iar, mijloacele speciale au fost aplicate la P11 în 27 cazuri; P3 în 20 cazuri; P13 în 16 cazuri, etc. Situațiile respective au fost documentate, cu întocmirea actelor necesare de constatare a faptelor și remitere organelor procuraturii și Avocatului Poporului. Aici nu se includ cazurile de abuz verbal, care sunt zilnice. Arma de foc nu a fost aplicată.

OAP a documentat **178 cazuri de aplicare a forței fizice** pentru *nesupunere, încălcarea activităților diurne și de regim, deteriorarea bunurilor, curmarea actelor de violență, prevenirea tentativelor de autovătămare și suicid, amenințare cu răfuiala, lovirea angajaților, comportament agresiv, opunere de rezistență, refuzul intrării în celulă, incitare la dezordine, etc.* Iar, asupra **minorilor** au fost raportate **120 incidente** (cu 20 mai multe decât în 2024) precum: 46 acte de autovătămare; 46 de traume; 12 cazuri de aplicare a forței fizice; 8 acte de violență între deținuții minori; 3 tentative de suicid și alte 5 incidente.

Aplicarea „gazului lacrimogen” în calitate de mijloc special a fost utilizat în **12 cazuri** (în creștere comparativ cu 5 cazuri în 2024 și în scădere comparativ cu 22 cazuri în 2023) pentru *nesupunere cerințelor, comportament agresiv, restabilirea ordinii și securității penitenciare, aplanarea altercațiilor, opunerea de rezistență, deteriorarea bunurilor, ignorarea cerințelor angajaților, provocarea la nesupunere, stoparea distrugerilor.* Instituțiile penitenciare ce au recurs la aplicarea gazului lacrimogen sunt P3 (6 cazuri), P4 (5 cazuri) și P15 (1 caz).

RECOMANDAREA (repetată) 3.3.9.1: Ministerul Justiției să elaboreze Instrucțiuni privind utilizarea forței fizice și a mijloacelor speciale în spațiile închise; Proceduri de aplicare a negocierilor/ medierea conflictelor, precum și să doteze sistemul penitenciar cu mijloace speciale sigure și nevătămatoare, și să asigure abilitarea profesioniștilor.

3.3.10: Organizarea muncii și ocupației deținuților

În 2025, în medie, **1123 deținuți** au participat zilnic la activități neremunerate pentru întreținerea penitenciarelor (în 2024- 554). Conform datelor ANP, din totalul de deținuți, 3.428 rămân apti de muncă (în 2023 această cifră a fost estimată la 4000 persoane și în 2024 a rămas la 3248), iar 1776 locuri de muncă remunerate au fost create (în 2024 - 1702 locuri), dintre care 658 în serviciile gospodărești ale penitenciarelor și 1118 la agenți economici (în 2024 erau 1.044).

Pentru facilitarea angajării, au fost semnate 70 de contracte de prestări servicii (în 2024 - 64) și 36 de contracte de locațiune/comodat. La ÎS „Brănești” - extragerea pietrei de calcar activează 31 deținuți, la ÎS „Russca” - confecționarea hainelor activează 44 femei condamnate și 27 condamnați ai P17 Rezina, la ÎS „Instituția OSC-29/6” - confecționarea articolelor din metal, producerea volanelor pentru automobile activează 114 deținuți.

Rata de angajare a deținuților a înregistrat o creștere de la 34,8% în 2024 la **35,6% în 2025**, ceea ce consolidează tendința de implicare a acestora în activități economice. Totuși, reglementările actuale privind munca prestată de deținuți ridică unele semne de întrebare, expuse și în 2024. Contractele de muncă prevăd contribuții individuale la asigurările sociale de stat și la fondul de asigurare obligatorie de asistență medicală, inclusiv pentru cei care lucrează în condiții nocive. Aceste contribuții sunt colectate de Casa Națională de Asigurări Sociale (CNAS) și ar trebui să fie luate în calcul pentru pensie, în funcție de stagiul de muncă acumulat. Cu toate acestea, în

practică, nu există o corelație clară între contribuțiile plătite și beneficiile efective pentru deținuți, în special în ceea ce privește acumularea unui stagiu de muncă recunoscut pentru acordarea unei pensii. Astfel, nu este clar în ce măsură aceste contribuții aduc beneficii concrete deținuților și dacă reflectă principiul echității sociale.

În continuare specificăm că interdependența locurilor de detenție, activitățile ocupaționale cât și climatul psihologic, este una evidentă, atunci când spațiul devine limitat iar în ceea ce privește componenta ocupațională, majoritatea deținuților sunt implicați în activități agricole orientate spre auto-susținerea instituțiilor (sere, livezi), în contextul unei oferte reduse de programe de formare profesională și a interesului scăzut din partea mediului economic.

Această situație limitează accesul la muncă calificată și reduce impactul activităților ocupaționale asupra procesului de reintegrare socială, în condițiile în care standardele europene subliniază necesitatea ca munca prestată în detenție să aibă un caracter formativ, să fie remunerată și să contribuie la dezvoltarea competențelor utile după liberare. Spre exemplu: în cadrul vizitei de *follow-up* din 18 iunie 2025, posibilitățile de îmbunătățire a condițiilor de trai la P18 - Brănești au fost apreciate ca fiind direct dependente de realizarea investițiilor de capital. Deși administrația instituției intenționează renovarea unui bloc de reintegrare cu o capacitate de 180-200 locuri, până în prezent au fost realizate doar lucrări minore, precum montarea ferestrelor din economiile obținute în urma licitațiilor centralizate. În absența unor parteneri economici pentru dezvoltarea învățământului dual, oferta de formare profesională rămâne limitată la specialitatea „operator la instalațiile de prelucrare a minereurilor”.⁴⁴²

Ca urmare a celor menționate, Avocatul Poporului **recomandă**:

RECOMANDAREA (continuă) 3.3.10.1: Ministerul Justiției, Administrația Națională a Penitenciarelor să diversifice activitățile ocupaționale, manifestate pe motivație, interes, necesitățile economice și de dezvoltare actuale, în special pentru femeii și minorii.

3.3.11: Persoanele cu dizabilități

În 2025, în sistemul penitenciar erau deținuți **323** persoane cu dizabilități (în 2024 - 262), dintre care 23 cu dizabilități locomotorii (în 2024 - 28). În decursul anului, s-au înregistrat 57 de cazuri de persoane condamnate cu dizabilități vizibile.

În ceea ce privește adaptabilitatea spațiilor pentru persoanele cu dizabilități, ANP a susținut permanent că acestea beneficiază de condiții adecvate pentru accesibilitatea fizică și informațională, prin repartizarea acestor categorii de beneficiari la etajul I al blocurilor locative, în apropierea spațiilor sanitare și a secțiilor medicale. Cu toate acestea, în urma vizitelor de monitorizare, CpPT și OAP au fost constatate că penitenciarele **nu sunt adaptate** nevoilor deținuților cu dizabilități, aceștia neavând acces independent la spații esențiale precum băi, zone de plimbare, biblioteci, săli de programe sau bucătării. Persoanele cu dizabilități locomotorii întâmpină dificultăți majore în deplasare, fiind împiedicate de obstacole precum praguri înalte,

⁴⁴² Raport de vizită din 18 iunie 2025. Disponibil la <https://ombudsman.md/post-document/raport-privind-vizita-de-follow-up-efectuata-la-penitenciarul-nr-18-branesti-r-nul-orhei-18-iunie-2025/>

scări, lipsa rampelor de acces adaptate, uși înguste și grupuri sanitare neamenajate corespunzător. Această lipsă de accesibilitate le îngreunează mobilitatea și poate crea riscuri de accidentare sau dificultăți în caz de urgență. Cele mai problematice penitenciare, potrivit constatărilor CpPT rămân a fi: P-18, P-11, P-12, P-8, P-4, P-5 și P-17.

În ceea ce privește asigurarea drepturilor sociale, au fost stabilite și restabilite pensii pentru limită de vârstă și dizabilitate, beneficiari fiind **128 deținuți** (în 2024 erau 113), dintre care **49** primesc pensie de dizabilitate și **79 pensie** pentru limită de vârstă. La fel, în instituțiile penitenciare au fost create funcții de *asistent personal* pentru îngrijirea deținuților cu nevoi speciale. Aceste posturi fiind ocupate de alți condamnați, remunerați conform Hotărârii Guvernului nr. 152/2004 privind sporul de compensare pentru munca prestată în condiții nefavorabile.

În baza celor menționate, Ombudsmanul **recomandă**:

RECOMANDAREA 3.3.11.1: Ministerul Justiției să continue eforturile de îmbunătățire a situației materiale și sociale a persoanelor cu dizabilități/ necesități speciale aflate în detenție și să asigure acces la facilitățile din instituțiile de detenție în condiții de egalitate cu celelalte persoane deținute.

3.4. Situația persoanelor reținute și deținute la poliție

3.4.1. Constatări generale

În Programul național de ordine și securitate publică pentru 2022-2025 regăsim prioritățile enunțate privind (a) prevenirea actelor de tortură și rele tratamente aplicate persoanelor aflate în custodia serviciilor de ordine publică și facilitarea semnalării și investigării cazurilor suspecte și (b) înființarea și amenajarea, în cadrul subdiviziunilor teritoriale ale poliției, a sălilor de audiere, a sălilor de prezentare în vederea recunoașterii persoanei, a sălilor de ședințe în condiții confidențiale ale persoanelor bănuite/ învinuite și a sălilor de așteptare, conform standardelor Uniunii Europene.⁴⁴³

Potrivit Raportului de evaluare intermediară a Programului de ordine și securitate publică pentru 2022-2025, gradul de realizare a indicatorului de impact „diminuarea cu 100% a cazurilor de tortură, tratamente inumane și degradante” este în **întârziere**.⁴⁴⁴ Totuși, MAI susține că menținerea dinamicii pozitive la acest indicator poate fi explicată prin promovarea intensă a respectării drepturilor omului, precum și a creării condițiilor pentru raportarea eventualelor încălcări. Raportul de evaluare publicat de MAI, susține la fel, că în perioada 2022-2023 la acest indicator au fost finalizate 3 livrabile, iar în 2023 a fost planificată finalizarea a 11 acțiuni, care încă sunt în proces de implementare. Printre rezultatele ce vizează diminuarea torturii la poliție, se enumeră: *elaborarea informației privind starea sediilor subdiviziunilor poliției; elaborarea*

⁴⁴³ Hotărârea Guvernului cu privire la aprobarea Programului de ordine și securitate publică pentru 2022-2025. Disponibilă la <https://mai.gov.md/sites/default/files/document/ordine%20publica.pdf>

⁴⁴⁴ Raportul MAI de evaluare intermediară a Programului de ordine și securitate publică pentru 2022-2025. Disponibil la <https://mai.gov.md/sites/default/files/Activitatea/Rapoarte/Raport%20de%20evaluare%20intermediara%20a%20POSP.pdf>

Planului de dezvoltare logistică pentru 3-4 ani; renovarea sediilor IP Cahul, IP Orhei și IP Briceni (este stabilit pentru 2023, dar Raportul este prezentat în 2025, fără a specifica dacă aceste renovări au fost realizate deja); finalizarea lucrărilor de reparație a IP Drochia, IP Leova, IGP, etaj III, IP Florești, IP Ciocana, INSP; lucrări de instalare a electricității la turnurile magistrale; desfășurate instruirii ale angajaților serviciilor de detenție și escortă; revizuirea mecanismului de suportare a costurilor pentru eliberarea actelor de identitate; instruirea a 24 formatori care au instruit 2500 polițiști pe subiectul discriminare și infracțiuni motivate de prejudecată; elaborată broșura Rolul poliției în prevenirea și combaterea discriminării; instruirea a 46 polițiști pe domeniul tactici de bază; distribuirea către subdiviziunile poliției a 360 camere de corp portabile. Alte 6 acțiuni urmează a fi realizate de MAI ulterior.

În Planurile de activitate ale IGP pentru 2024 și 2025, poliția și-a asumat angajamentul de a elabora un Raport consolidat al recomandărilor înaintate de către organizațiile naționale și internaționale pe segmentul reținerii persoanelor de către Poliție (pct.164) - aici, observăm în Raportul de progres ca fiind specificat că a fost elaborat la 21 mai 2024, dar nu este afișat public⁴⁴⁵; elaborarea conceptelor privind uniformizarea sediilor IP și a direcțiilor regionale (pct.165) - în Planul IGP pentru 2025 această acțiune este plasată ca restanță din 2023⁴⁴⁶; inventarierea și modernizarea edificiilor și încăperilor în proprietatea Poliției (pct.167) - este plasată ca restanță din 2023 în Planul pentru 2025; elaborarea și aprobarea unui plan de dezvoltare logistică a Poliției pentru 2024-2027 (pct.168); prevenirea cazurilor de utilizare/aplicare a obiectelor de metal în automutilare/ cazuri de violență de către persoanele plasate în IDP (pct.169) - rămâne restanță din 2024; prevenirea situațiilor de încălcare a drepturilor omului pe durata aflării în custodia serviciilor de ordine publică (pct.173) - rămâne restanță din 2023; garantarea condițiilor decente de detenție și de transportare a persoanelor aflate în custodia Poliției – rămâne ca restanță din 2023, precum și protejarea personalului implicat la paza și escortarea persoanelor reținute (pct.177); înaintarea propunerilor pentru modificarea normelor alimentare și de igienă (pct.179); implementarea recomandărilor CPT/2020 (pct.182) - rămâne ca restanță din 2023, etc⁴⁴⁷. Pentru 2025, IGP și-a m-ai planificat: elaborarea PSO pentru activitatea de ordine și securitate publică (acțiunea 4, restanță din 2024); elaborarea unui Studiu asupra funcționării mecanismului de asigurare a dreptului la interpret (acțiunea 10); acreditarea cabinetelor medicale din cadrul izolatoarelor (ținta 15 cabinete); extinderea sistemului camerelor de corp portabile (s-au planificat 500 body camere, dar au fost livrate 360); elaborarea Regulamentului privind sistemul de monitorizare video a izolatoarelor (acțiunea 15); revizuirea PSO privind extrădarea persoanelor căutate la nivel internațional (acțiunea 16); definitivarea Regulamentului de audiere prin mijloace audio/video (acțiunea 17); elaborarea unei noi proceduri privind distanța de securitate (acțiunea 19); promovarea tacticilor de bază (acțiunea 22, rămasă restanță din 2023); asigurarea unei intervenții sigure a salariaților poliției în cazurile cu implicarea persoanelor din grupul de risc sporit de infectare (acțiunea 23).

În contextul celor descrise, Avocatul Poporului **recomandă**:

⁴⁴⁵ Raport de progres privind executarea Planului de acțiuni a Programului de ordine și securitate publică. Disponibil la <https://mai.gov.md/sites/default/files/Activitatea/Rapoarte/2024/RAPORT%20POSP%20HG%20913%202024.pdf#:~:text=%2D%20A%20fost%20elaborat%20Raportul%20privind%20recomand%C4%83rile,c%C4%83tre%20organiza%C8%9Bii%20na%C8%9Bionale/interna%C8%9Bionale%20pe%20segmentul%20re%C8%9Binerii%20persoanelor>

⁴⁴⁶ Planul IGP pentru anul 2025. Disponibil la https://politia.md/sites/default/files/media/documents/2025-06/planul_de_actiuni_al_igp_2025.pdf

⁴⁴⁷ Planul de activitate al IGP pentru anul 2024. Disponibil la https://politia.md/sites/default/files/planul_de_activitate_al_igp_2024_.pdf

RECOMANDAREA 3.4.1.1: Ministerul Afacerilor Interne, Inspectoratul General al Poliției să planifice, identifice mijloace bugetare pentru realizarea integrală și completă a acțiunilor asumate în Planul de activitate al IGP pentru 2025 și Programul național de ordine și securitate publică, conform priorităților (a) prevenirea actelor de tortură și rele tratamente aplicate persoanelor aflate în custodia serviciilor de ordine publică și facilitarea semnalării și investigării cazurilor suspecte și (b) înființarea și amenajarea în cadrul subdiviziunilor teritoriale ale poliției, a sălilor de audiere, a sălilor de prezentare în vederea recunoașterii persoanei, a sălilor de ședințe în condiții confidențiale ale persoanelor bănuite/ învinuite și a sălilor de așteptare, conform standardelor Uniunii Europene.

3.4.2. Dinamica reținerilor și plasării în detenția provizorie

În 2025, angajații poliției au reținut dublu, decât anul precedent, adică - **5101 persoane** (în 2024 - 2750 persoane) pentru infracțiuni penale și 52 pentru contravenții. Separat, până la 3 ore au fost reținute **7859 persoane** (în 2024 - 4810 persoane).

În IDP au fost reținute și plasate **5153 persoane în creștere** (în 2023 - 3687 persoane, în 2024 - 4589), dintre care 5089 în contextul cauzelor penale și 64 persoane reținute contravențional. Pe un termen de până la 72 ore au fost deținute 5086 persoane (în 2024 - 4481). Din numărul total, 60 persoane au fost deținute peste 3 zile (în descreștere, în 2024 - 108, în 2023 - 252, iar în 2022 - 1097 persoane) și alte 7 persoane - peste 7 zile. Aici, cunoaștem că există persoane plasate în IDP pentru măsuri speciale de investigații, care se dețin zeci de zile, deși acest fapt este ilegal.

În aceeași perioadă, Secțiile detenție și escortă a DIJ au efectuat escortări și transportări în număr total de **25438 persoane** (în creștere, în 2023 - 17395, iar în 2024 - 21308). La fel, felcerii IDP au întocmit **456 procese-verbale** privind identificarea vătămarilor la persoanele plasate în izolator, cu remiterea acestora organelor procuraturii (în 2024 - 587).

În urma celor expuse, Ombudsmanul **recomandă**:

RECOMANDAREA (repetată) 3.4.2.1: Inspectoratul General al Poliției să dezvolte mecanismele interne din cadrul sistemului poliției astfel ca perioada de detenție provizorie stabilită de lege (72 ore) să fie respectată în toate cazurile.

3.4.3. Alegații de abuz și maltratare din partea poliției

Potrivit Registrelor de evidență a recepționării și transmiterii plângerilor, declarațiilor sau altor informații despre pretinse fapte de tortură, tratament inuman sau degradant, în 2025 **nu au fost înregistrate** plângeri, declarații sau sesizări (în 2024 - 89 cazuri, în 2023 - 81 și în 2022 - 89). Aici, tindem să înțelegem că IGP a răspuns eronat, pentru că la un alt punct al solicitării de informații, instituția informează OAP precum că în 2025 au fost înregistrate 33 sesizări/ plângeri cu privire la presupuse cazuri de aplicare a torturii de către angajații poliției.⁴⁴⁸

⁴⁴⁸ Răspuns IGP nr.34/16-39 din 15.01.2026.

Potrivit informației furnizate de către IGP, au fost înregistrate **1156 de plângeri** cu privire la presupuse cazuri de aplicare a forței fizice, a mijloacelor speciale și a armei de foc de către angajații poliției (în 2024 - 1256). Totodată, PG a examinat **1494 de informații** raportate de către poliție cu privire la aplicarea forței fizice și a mijloacelor speciale. Datele stocate de IGP și PG cu privire la numărul de cazuri de aplicare a forței fizice sunt diferite. Această disconcordanță esențială între datele raportate de PG și cele înregistrate de către poliție conform Ordinului 77/2013 a fost observată și anii precedenți⁴⁴⁹. Există un dubiu că nu toate datele cu privire la intervenții nejustificate în forță, leziuni sunt înregistrate și raportate de polițiști, or acestea sunt prea timide sau tănuite pentru a prezenta că indicatorul de 100% reducere a torturii este implementat eficient de MAI. Mai mult, în 2025 au avut loc alegerile parlamentare. Iar, în cadrul campaniei electorale au avut loc un șir de proteste-manifestații calificate de poliție ca *ilegale* și dispersate prin aplicarea forței și a mijloacelor speciale în exces, inclusiv de conducătorii de inspectorate, subdiviziunilor specializate și ai Direcției municipale de poliție. Aceste informații nu apar în datele publice, fie nici nu au fost înregistrate sau raportate. Reamintim că doar datele PG arată că în 2025 au fost pornite **135 procese penale** pentru rele tratamente în stradă sau alt loc public, iar poliția trebuie să înregistreze toate cazurile de aplicare a forței, a mijloacelor speciale și să le raporteze procurorilor imediat, sau 24 ore.

Datele IGP, arată că anul trecut au fost examinate **15 plângeri** (în 2023 - 9 plângeri, iar în 2024 - 17), care cad sub incidența acțiunilor de tortură, tratament inuman sau degradant; **3 plângeri** privind excesul de forță; **1 plângere** privind presupuse cazuri de abuz la utilizarea cătușelor; **1 plângere** cu privire la presupuse cazuri de maltratare sau provocare de leziuni în timpul reținerii; **0 plângeri** privind presupuse cazuri de maltratări în timpul audierilor (ca și în 2024).

În același timp, IGP a înregistrat **427 cazuri de ultragiure a 775 angajați ai poliției**, fapt pentru care au fost întocmite **595 procese verbale** contravenționale în privința cetățenilor culpabili (agresori)⁴⁵⁰. În aceeași perioadă, au fost intentate **15 cauze penale** în temeiul art.166¹ Cod penal, pentru tortură, tratamente inumane sau degradante din partea polițiștilor față de persoanele fizice. Această rată înaltă dintre faptele de ultragiure a polițiștilor și cauze penale pornite pentru presupuse fapte de tortură trezește nedumerire referitoare la procesul de înregistrare și raportare reală a informațiilor despre actele interzise.

OAP a primit informații despre **408** (în 2024 - 201 cazuri) **cazuri de reținere a persoanelor cu leziuni** (inclusiv 8 minori și 2 femei), dintre care **68** au declarat că leziunile au fost obținute **în timpul reținerii**. Astfel, în 37 cazuri, leziunile la reținere au fost provocate de angajații poliției din DP Chișinău; în 7 cazuri de angajații IP Bălți; în câte 3 cazuri de angajații IP Orhei, IP Strășeni, IP Hîncești și IP Căușeni; în câte 2 cazuri de angajații IP Criuleni, IP Soroca și IP Cimișlia, etc. **Avocatul Poporului reconfirmă că, în continuare OAP nu este informat despre abuzurile și incidentele la poliție. O solicitare în acest sens, a fost depusă către MAI în 2023, reiterată în 2024 și 2025. Comparativ cu alte instituții de forță, doar IGP se opune acestui instrument de informare a Avocatului Poporului, fapt ce împiedică INDO la realizarea activităților de prevenire a torturii.**

⁴⁴⁹ Aprobat prin Ordinul comun al PG/MJ/MAI/SV/CNA/MA nr.77/572/408/639-0/197/1589 din 31 decembrie 2013. Disponibil la https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=44302&lang=ro

⁴⁵⁰ Bilanțul activității Poliției pentru 2025 https://politia.md/sites/default/files/media/documents/2026-02/PREZENTARE_Bilan%C8%9Bul_activit%C4%83%C8%9Bii_Poli%C8%9Biei_pentru_anul_2025_final%C4%83.pdf

Potrivit IGP, în aceeași perioadă **370 polițiști** au participat la instruiți privind respectarea drepturilor omului în activitatea polițienească din totalul funcțiilor conform statelor de personal (din peste 8095 angajați).

În baza celor menționat, Avocatul Poporului **recomandă**:

RECOMANDAREA (repetată) 3.4.3.1: Ministerul Afacerilor Interne să dispună aplicarea instrucțiunilor legale pentru ca înregistrarea și raportarea oricăror cazuri de leziuni/violențe/ acte de rele tratamente la reținerea persoanei și detenția acesteia să fie în conformitate cu normele CPT și Ordinul comun al PG 77/2013.

RECOMANDAREA (repetată) 3.4.3.2: Ministerul Afacerilor Interne să dispună instituțiilor subordonate să implementeze corect și conform sugestiilor CPT privind conținutul examinărilor medicale, în special, în partea ce ține de alegații de rele tratamente în detenție sau la reținere.

RECOMANDAREA (repetată) 3.4.3.3: Ministerul Afacerilor Interne și Procuratura Generală să identifice un mecanism corect și clar de raportare a actelor de rele tratamente, abuzurilor, aplicării forței fizice și mijloacelor speciale.

RECOMANDAREA (repetată) 3.4.3.4: Ministerul Afacerilor Interne să elaboreze Metodologii sau reglementări clare cu privire la intervenția angajaților poliției în cazurile de reținere a persoanelor cu tulburări mintale/ dizabilități /stare alcoolică/narcotică, etc, în vederea prevenirii abuzurilor față de acestea și protecției angajaților MAI.

RECOMANDAREA (repetată) 3.4.3.5: Inspectoratul General al Poliției să instituie un proces de informare a Avocatului Poporului despre cazurile de decese, suicide, maltratare sau altor forme de abuz în activitatea sistemului polițienesc în conformitate cu angajamentele internaționale de prevenire și eradicare a torturii și pentru a asigura mecanismul de protecție al angajaților poliției.

RECOMANDAREA (repetată) 3.4.3.6: Procuratura Generală să investigheze eficient toate informațiile despre leziuni/ rele tratamente comunicate de poliție; să verifice mecanismul de înregistrare și raportare a informațiilor despre rele tratamente, aplicare a forței și a mijloacelor speciale, inclusiv să verifice legalitatea intervențiilor excesive ale poliției față de persoanele reținute și calitatea rapoartelor acestora.

RECOMANDAREA 3.4.3.7: Ministerul Afacerilor Interne să se asigure că IGP înregistrează și raportează toate cazurile de aplicare a forței fizice, a mijloacelor speciale și a armei de foc procuraturii imediat, dar nu mai târziu de 24 ore.

RECOMANDAREA (repetată) 3.4.3.8: Inspectoratul General al Poliției să înceteze practica intervenției în forță asupra protestatarilor sau amestecului în exercitarea libertăților fundamentale la întrunire și exprimare a persoanelor față de acțiunile/ inacțiunile puterii executive, legislative și judecătorești.

3.4.4. Respectarea condițiilor materiale în detenția provizorie, siguranța reținuților

Reamintim că din cele 47 subdiviziuni teritoriale și specializate ale IGP, doar **14 inspectorate** dispun de IDP renovate (IDP al DP Chișinău, IP Anenii Noi, IP Bălți, IP Cahul, IP Căușeni, IP Cimișlia, IP Comrat, IP Edineț, IP Hîncești, IP Orhei, IP Rîșcani, IP Sângerei, IP Soroca și IP Ungheni) cu o capacitate de **102 celule** pentru detenția preventivă a **247 persoane** concomitent. Izolatorul de detenție provizorie al IP Criuleni, încă nu a fost dat în exploatare.

În 2025, CpPT a realizat 5 vizite în izolatoarele de detenție provizorie active și 1 vizită la toate IP sectoriale ale DP Chișinău⁴⁵¹. Printre constatările privind situația deținuților rămân, cele expuse anterior, precum: *nu toate persoanele reținute sunt examinate medical; nu întotdeauna se realizează examinarea medicală la intrare/ieșire din izolator; scoaterea deținuților pentru audieri în afara izolatorului; neasigurarea confidențialității datelor medicale; lipsa personalului medical pe timp de noapte; managementul medicamentelor; cabinetele medicale nu sunt amenajate corespunzător; lipsa ajustărilor pentru detenția persoanelor cu dizabilități; lipsa alimentației corespunzătoare pentru deținuții cu boli cronice; corectitudinea întocmirii registrelor interne și a documentației medicale, lipsa mecanism de depunere a plângerilor, etc*⁴⁵². Merită să menționăm că Direcția interacțiune justiție a IGP, responsabilă de situația din IDP este deschisă pentru dialog și implementarea recomandărilor ce îi sunt imputabile.

Lipsa **spațiilor pentru așteptare** și lipsa **camerelor de reținere temporară** a reținuților continuă să rămână o problemă comună pentru toate IP. În niciun IP care nu dispune de izolator, nu există spațiu pentru deținerea temporară (cameră de reținere). Reținuții se pot afla pe durata deciderii cu privire la acordarea unui statut, fie prezentării avocatului sau Serviciului detenție și escortă, lângă spațiul unității de gardă, pe hol, scaune, în curtea IP, etc. Aceasta poate dura de la 10 min la peste 2 ore. Constatările respective se mențin din anii precedenți. În 2023, IGP a susținut că a elaborat un caiet de sarcini ce urma să fie realizat anul trecut. Însă, prin răspunsul său din 2025, IGP a informat OAP precum că, modernizarea infrastructurii sediilor Poliției și amenajării camerelor de reținere nu a putut fi realizată din lipsa finanțării și interesul scăzut al partenerilor de a finanța asemenea investiții⁴⁵³. La fel, în anul trecut nu au fost suportate cheltuieli pentru renovarea izolatoarelor de detenție provizorie ale poliției. Iar, IP ce dețin izolatoare nu au bugetate cheltuieli pentru asemenea tip de renovări. La moment este în proces reorganizarea teritorială a poliției, ceea ce poate îngreuna perspectivele sus-expuse.

În urma celor abordate, Ombudsmanul **recomandă**:

RECOMANDAREA (repetată) 3.4.4.1: Inspectoratul General al Poliției să identifice resurse/ planifice în bugetul său cheltuieli privind amenajarea camerelor de reținere temporară și întreținerea curentă a spațiilor din izolatoarele de detenție provizorie.

⁴⁵¹ Rapoartele de vizită ale CpPT. Disponibile la <https://ombudsman.md/rapoarte/prevenirea-torturii/consiliul-pentru-prevenirea-torturii-mnpt/cppt-mnpt-rapoarte-de-vizita/>

⁴⁵² Rapoartele de vizită ale CpPT. Disponibile la <https://ombudsman.md/rapoarte/prevenirea-torturii/consiliul-pentru-prevenirea-torturii-mnpt/cppt-mnpt-rapoarte-de-vizita/>

⁴⁵³ Răspunsul IGP nr.34/16-105 din 03 februarie 2025.

3.5: Situația persoanelor reținute la frontieră

Migranții iregulari continuă să fie reținuți și deținuți la frontieră. Reamintim că, legislația specială a poliției de frontieră nu prevede în mod expres dreptul sau obligația generală de a reține persoane, cu excepția celor anunțate în căutare sau a altor cazuri prevăzute de legislația în vigoare⁴⁵⁴. În același timp, obligațiile statului în materia privării de libertate a străinilor decurg din standardele internaționale, inclusiv cele stabilite de CPT⁴⁵⁵, precum și din art. 5 paragraful 1 lit. f din CEDO⁴⁵⁶, care permit privarea de libertate în contextul controlului imigrației doar cu respectarea strictă a principiilor legalității, necesității, proporționalității și caracterului temporar al măsurii.

În anul 2025, activitatea Poliției de Frontieră s-a desfășurat într-un context caracterizat de un volum mărit al fluxurilor transfrontaliere și de o presiune operațională constantă. Potrivit datelor oficiale, prezentate de Inspectoratul General al Poliției de Frontieră (IGPF), **punctele de trecere a frontierei de stat au înregistrat o creștere cu 12,7% față de anul 2024** a numărului de persoane care au intrat/ieșit din țară, fiind consemnate 11,251,806 de intrări și 11,204,256 de ieșiri⁴⁵⁷. Cea mai mare parte a traversărilor a fost înregistrată pe frontiera moldo-română 9,467,798 flux de persoane, în scădere față de 9,717,511 de persoane în 2024.

În practică, activitatea Poliției de Frontieră implică un ansamblu de acțiuni care pot conduce, în mod inevitabil, la privarea temporară de libertate a persoanelor, în special în zona de frontieră, în contextul asigurării și menținerii ordinii publice, combaterii criminalității și migrației ilegale, desfășurării măsurilor speciale de investigații sau al urmăririi penale. Cu toate acestea, această competență nu este prevăzută în mod explicit de legislația-cadru⁴⁵⁸, chiar dacă Codul de procedură penală recunoaște Poliția de Frontieră drept organ de constatare⁴⁵⁹. În același timp, legea specială acordă angajaților Poliției de Frontieră dreptul de a purta armă, de a utiliza forța fizică și mijloacele speciale în exercitarea atribuțiilor polițienești. În lipsa unei reglementări exprese privind dreptul sau obligația de a reține persoane, rămân neclare motivele pentru care legiuitorul a omis să prevadă în mod explicit această competență, în condițiile în care reținerea reprezintă o măsură inerentă și indispensabilă exercitării eficiente a atribuțiilor Poliției de Frontieră. Categoriile de persoane vizate de aceste măsuri includ: străinii refuzați la intrare, persoanele depistate în ședere ilegală, solicitanții de azil, precum și persoanele aflate în proceduri de returnare sau expulzare, inclusiv cele aflate în zonele de tranzit.

În acest context, autoritățile de frontieră au aplicat un număr semnificativ de măsuri restrictive. În anul 2025, activitatea de control la frontieră a condus la neautorizarea traversării frontierei de stat

⁴⁵⁴ Raport tematic: Respectarea drepturilor persoanelor, ce au nevoie de protecție internațională la punctele de trecere a frontierei (situația anului 2024), pag.49. Disponibil la: <https://ombudsman.md/post-document/raport-tematic-respectarea-drepturilor-persoanelor-ce-au-nevoie-de-protectie-internationala-la-punctele-de-trecere-a-frontierei-situatia-anului-2024-2/>

⁴⁵⁵ Personale străine reținute ca urmare a legislațiilor referitoare la intrarea și sejurul străinilor. Disponibil la: <https://m.coe.int/16806ce907>

⁴⁵⁶ Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Disponibilă la https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_rom

⁴⁵⁷ Nota de activitate a IGPF pentru perioada anului 2025.

⁴⁵⁸ Legea nr.283/2011 cu privire la Politiia de Frontieră. Disponibilă la https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=144603&lang=ro#

⁴⁵⁹ Art.273 Cod de procedură penală. Disponibil la https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=146153&lang=ro#

pentru **9.569 de persoane**, ceea ce reprezintă o creștere de **44,0%** față de perioada similară a anului 2024, când au fost aplicate **6.658 de măsuri** de neautorizare⁴⁶⁰. Principalele motive care au stat la baza neautorizării traversării frontierei de stat în perioada au fost nerespectarea condițiilor de intrare pe teritoriul Republicii Moldova, situație înregistrată în cazul a **6,026 de persoane**, precum și solicitările autorităților auxiliare, care au determinat aplicarea măsurii de neautorizare pentru **2.783 de persoane**, pe motiv de: acte nevalabile; solicitările autorităților auxiliare; consemn nominal; minori ce nu întruneau condițiile de trecere; nerespectarea condițiilor de intrare, acte false și depășirea termenului de ședere.

Doar la PTF „Aeroportul Internațional Chișinău” au fost înregistrate **4,010 persoane** (refuz de intrare în Republica Moldova). Analiza motivelor, de exemplu în cazul PTF AIC, care au stat la baza acestor măsuri indică faptul că neconfirmarea scopului călătoriei a reprezentat principalul temei al refuzului de intrare, fiind înregistrate 2.605 persoane, respectiv aproximativ două treimi din totalul situațiilor constatate. Alte motive, distincte de cele strict documentare, au determinat refuzul intrării pentru 1.068 persoane, în timp ce lipsa vizei sau a permisului de ședere a fost reținută în cazul a 124 de persoane, iar lipsa unui document de călătorie valabil pentru 45 de persoane. Totodată, au fost identificate 48 de persoane care au prezentat vize sau permise de ședere false ori falsificate, precum și 93 de persoane aflate în situația nerespectării termenului legal de ședere. Măsura refuzului de intrare ca urmare a existenței unor consemne nominale a fost aplicată în cazul a 22 de persoane.

La fel, datele frontierei arată că în perioada de referință au fost declanșate **22,000 consemne** de autoritățile naționale față de **19,721 de consemne** în anul 2024, și **957 de Interpol**, față de **576** în anul 2024. Totodată, Poliția de Frontieră a constatat **6,761 de contravenții**, înregistrându-se o scădere cu 16,2% față de perioada similară a anului precedent, când au fost constatate **8.009 contravenții** la frontieră. Cele mai frecvente încălcări au vizat încălcarea regimului frontierei de stat (**3,392 cazuri**), depășirea termenului de ședere de către cetățeni străini (**1,679 cazuri**) și neachitarea vinierei (**1,093 cazuri** cumulată). În anul 2025, la frontiera de stat a Republicii Moldova au fost documentate **1,866** (în cifra dată nu este inclus numărul de cetățeni UKR care au declarat că a traversat ilegal frontiera MDA-UKR) pentru tentativă sau trecere ilegală a frontierei de stat cu scop de migrare ilegală, ceea ce reprezintă o scădere de aproximativ **53%** comparativ cu anul 2024. De asemenea, pe teritoriul Republicii Moldova au fost depistați și documentați **5,930** cetățeni UKR fără intrare legală în țară, ceea ce reprezintă o scădere de cca **3 ori** comparativ cu perioada similară a anului 2024, fiind identificați **15,093** de cetățeni ucraineni.

Pe parcursul a 12 luni ale anului 2025, Poliția de Frontieră a înregistrat **1,266** cauze penale, ceea ce indică o micșorare față de perioada similară a anului precedent, când au fost înregistrate **1,938** cauze penale (**360** față de **802** cauze în anul 2024 - pentru organizarea migrației ilegale; **515** față de 534 de cauze în anul 2024 - pentru fapte privind confecționarea ștampilelor/ sigiliilor false; **186** față de **473** de cauze - pentru trecerea ilegală a frontierei, **74** față de 48 de cauze în anul 2024 - pentru purtare/ comerț cu arme și muniții etc.). Aceste date confirmă faptul că activitatea Poliției de Frontieră implică frecvent situații de limitare temporară a libertății persoanelor, inclusiv în afara unui cadru normativ explicit și unitar privind reținerea.

⁴⁶⁰ Nota de activitate a IGPF pentru perioada anului 2025.

În acest context caracterizat de fluxuri ridicate, măsuri restrictive și intervenții operative, devine necesară evaluarea modului în care sunt asigurate condițiile materiale de detenție și garanțiile procedurale fundamentale pentru persoanele aflate temporar sub controlul Poliției de Frontieră. Astfel, în cadrul vizitelor de monitorizare efectuate la Sectoarele Poliției de Frontieră și la Punctele de trecere a Frontierei de Stat, în anul 2025 au fost identificate lacune sistemice privind condițiile materiale și garanțiile procedurale aplicabile persoanelor reținute în punctele de trecere a frontierei și în Sectoarele Poliției de Frontieră, dar și bune-practici. Numărul redus de încăperi destinate reținerii, lipsa unei bugetări dedicate pentru hrană, accesul limitat la asistență medicală, informare juridică și traducere, precum și absența examinării medicale sistematice pentru identificarea leziunilor generează riscuri sporite de tratamente inadecvate, în special pentru persoanele vulnerabile. Deși a fost instituit un mecanism de informare a Avocatului Poporului privind aplicarea forței, persistă deficiențe care reclamă revizuirea cadrului normativ, consolidarea infrastructurii și integrarea consecventă a abordării bazate pe drepturile omului în gestionarea reținerii la frontieră⁴⁶¹.

Potrivit datelor Inspectoratului General al Poliției de Frontieră, în cele 41 de sectoare ale Poliției de Frontieră există doar **6 încăperi destinate persoanelor reținute**, iar condițiile materiale diferă de la un sector la altul. Punctele de trecere a frontierei și SPF nu pot asigura accesul persoanelor reținute la hrană, din lipsa unei linii bugetare dedicate. Hrana este procurată de angajații Poliției de Frontieră sau de către persoanele reținute din surse proprii. De asemenea, unele locații nu dispun de spații de baie, ceea ce generează dificultăți de igienă, mai ales în cazul reținerilor de durată mai mare. Persoanele reținute se află, de regulă, în SPF între 1 și 20 de ore. Accesul la asistență medicală este asigurat doar la solicitare, prin apelarea serviciului 112, iar examinarea medicală sistematică pentru identificarea leziunilor nu este realizată. Constatările Avocatului Poporului relevă deficiențe în asigurarea garanțiilor procedurale fundamentale, inclusiv: informarea promptă a persoanelor reținute într-o limbă pe care o înțeleg despre reținere/detenție; accesul efectiv la avocat și traducător; posibilitatea de a informa o persoană aleasă despre reținere. Aceste deficiențe afectează în mod particular solicitanții de azil și alte persoane vulnerabile. Accesul la telefon, la informații clare privind procedura aplicabilă și la contactul cu organizații relevante (ONG-uri, UNHCR, misiuni diplomatice) este limitat sau inexistent în majoritatea locațiilor vizitate, ceea ce contravine standardelor internaționale aplicabile. În același timp, IGPF asigură cazarea temporară a solicitanților de azil la frontieră în **26 SPF** acomodate în acest sens. Iar, în PTF, IGPF nu a primit spațiile destinate activităților la frontieră de la Serviciul Vamal, deși cadrul regulatoriu prevede acest aspect.

În zona „sterilă” a Aeroportului Internațional Chișinău, persoanele pot fi supuse unei privări de libertate *de facto*, chiar dacă formal nu sunt considerate reținute. Constatările CPT și ale Avocatului Poporului indică riscuri legate de durata reținerii, condițiile materiale limitate și accesul restrâns la garanții procedurale, în special pentru solicitanții de azil. Rapoartele tematice au evidențiat: lipsa unor spații destinate pentru plasarea persoanelor reținute pe termen mai lung; utilizarea SPF sau a altor spații pentru perioade excesive; imposibilitatea separării diferitelor categorii de persoane; deficiențe în instruirea personalului și gestionarea barierelor lingvistice.

⁴⁶¹ Raport tematic: Evaluarea facilităților de cazare a persoanelor reținute de poliția de frontieră. Detenția migranților aflați în situații ilegale, inclusiv a solicitanților de azil la frontieră. Disponibil la: <https://ombudsman.md/post-document/raport-tematic-evaluarea-facilitatilor-de-cazare-a-persoanelor-retinute-de-politia-de-frontiera-detenția-migranților-aflați-in-situații-ilegale-inclusiv-a-solicitanților-de-azil-la-frontiera/>

Legea specială acordă angajaților Poliției de Frontieră dreptul de a purta armă și de a utiliza forța și mijloacele speciale, însă aplicarea acestora trebuie să respecte principiile necesității și proporționalității. Prin Ordinul șefului IGPF nr. 871/2023 a fost instituit mecanismul de informare a Avocatului Poporului privind presupusele acte de tortură, tratament inuman sau degradant. În 2025, OAP a fost informat despre **8 cazuri de aplicare a forței fizice** la Aeroportul Internațional Chișinău și **9 incidente** la punctele de trecere a frontierei.⁴⁶²

Evaluarea riscului individual și respectarea **principiului non-refoulement** rămân esențiale (în special în zona aeroportuară). Constatările Avocatului Poporului indică asupra necesității îmbunătățirii informării persoanelor, documentării deciziilor și asigurării accesului la căi de atac efective. *In concreto*, rolul Inspectoratului General de Migrație la frontieră - ar trebui fortificat și consolidat. De altfel, situația persoanelor reținute la frontieră relevă o discrepanță între atribuțiile practice ale Poliției de Frontieră, a IGM și a Serviciului Informații și Securitate cu cadrul normativ și practicile existente. Persistă deficiențe în ceea ce privește claritatea competențelor privind reținerea persoanelor, insuficiența asigurării condițiilor materiale, respectării garanțiilor fundamentale, protecția persoanelor vulnerabile, competențele în vederea asigurării accesului în teritoriu și mecanismul de acceptare a cererilor de azil.

În perioada 2024-2025, OAP a elaborat **4 Rapoarte tematice privind situația respectării drepturilor omului la frontieră** cu recomandări pentru autoritățile centrale și de specialitate, ce urmează a fi implementate.⁴⁶³

3.6: Situația persoanelor internate în instituțiile psihiatrice

În Moldova funcționează trei instituții psihiatrice: Spitalul Clinic de Psihiatrie Chișinău cu 740 paturi (*SCP Chișinău*); Spitalul de psihiatrie Orhei cu 145 paturi (*SP Orhei*) și Spitalul de psihiatrie Bălți cu 530 paturi (*SP Bălți*). Acestea oferă servicii de asistență medicală completă de specialitate, curativă și de recuperare a pacienților cu maladii mentale sau de comportament.

În 2025, sistemul psihiatric a continuat să funcționeze într-un context marcat de **constrângeri bugetare, deficit de personal medical specializat și o infrastructură în mare parte învechită**, factori care influențează direct calitatea serviciilor prestate, respectarea bunelor standarde și capacitatea instituțiilor de a asigura condiții demne. O altă problemă de nivel legislativ a fost pusă în discuție în primul trimestru al anului 2025 și anume necesitatea dezvoltării unui sistem intersectorial de servicii continue de suport și asistență psihiatrică, implicând actori precum subdiviziunile teritoriale ale Poliției, centrele comunitare de asistență psihiatrică, structurile teritoriale de asistență socială, spitalele de psihiatrie și medicii psihiatri la nivel local. În prezent, acest domeniu rămâne insuficient reglementat și slab dezvoltat, prezentând deficiențe majore, fapt confirmat inclusiv de apariția unor cazuri de rezonanță în spațiul public și în mass-media. Astfel, discuțiile plenare publice au oferit platformă de dialog între subiecții vizați pentru a da curs unui regulament inter-instituțional de colaborare și cooperare în suportul post-externare a

⁴⁶² Raport tematic anual: Siguranța la frontieră în anul 2025. Disponibil la <https://ombudsman.md/post-document/raport-tematic-anual-siguranta-la-frontiera-in-anul-2025/>

⁴⁶³ Rapoarte privind drepturile persoanelor străine. Disponibile la <https://ombudsman.md/rapoarte/drepturile-persoanelor-straine/>

persoanelor aflate la evidența medicului psihiatru. **Tot aici, putem menționa că Guvernul nu a adaptat cadrul normativ urmare a adoptării noii Legi privind sănătatea și bunăstarea mentală**, fapt ce îngreunează mecanismul de asigurare a garanțiilor prevăzute în cadrul legal.⁴⁶⁴

Conform informațiilor oficiale parvenite de la instituții psihiatrice, acestea au înregistrat **82 decese**, dintre care: **33 la IMSP SCP Codru, 38 la Spitalului Clinic de Psihiatrie Bălți și 11 la Spitalul de Psihiatrie Orhei**. Cauzele preliminare raportate fiind: insuficiență cardio-respiratorie acută, insuficiență poliorganică, infarct miocardic și alte patologii cardiace severe, complicații asociate alcoolismului cronic (sevraj, encefalopatie, edem pulmonar sau cerebral), pneumonii și alte afecțiuni respiratorii grave, accidente vasculare cerebrale și patologii neurologice severe, precum și un caz de suicid prin strangulare, soldat cu deces în pofida intervenției medicale de urgență. Notăm aici, că nu toate informațiile de deces a pacienților au fost raportate OAP. Oficiul a primit doar notificări despre 60 de decese.⁴⁶⁵

La fel, în aceeași perioadă, au fost înregistrate **681 leziuni**, dintre care **până la internare 204 cazuri la SCP Codru, 45 cazuri la SP Orhei și 174 cazuri la SP Bălți**, iar cele înregistrate **pe durata internării** – 137 cazuri la SCP Codru, 4 cazuri la SP Orhei și 17 cazuri SP Bălți. OAP, a primit informații doar despre 497 de leziuni corporale în rândul pacienților (469 cazuri - SCP Codru, 28 cazuri – SP Orhei, SP Bălți nu a raportat niciun caz de înregistrare a leziunilor), dintre care 138 au fost obținute în perioada internării (în urma altercațiilor cu alți pacienți, căderilor și alunecărilor, inclusiv în băi, crizelor convulsive, traumelor accidentale prin lovire de obiecte din încăperi sau automutilărilor), iar 359 au fost constatate la momentul internării (rezultate din activități desfășurate la domiciliu, crize psihotice survenite în spații publice sau private, conflicte cu membrii familiei, presupuse acte de violență exercitate de terți – inclusiv reprezentanți ai forțelor de ordine sau ai serviciilor de pază, în unele cazuri – urmări ale actelor de autovătămare/ tentative de suicid). Au fost documentate și situații particulare, inclusiv pacienți transferați din centre rezidențiale sau instituții penitenciare, care prezentau leziuni anterioare internării, precum și cazuri în care leziunile au apărut în contextul aplicării măsurilor de conținere mecanică sau manuală.

Instituțiile psihiatrice au recurs la **aplicarea măsurilor de conținere sau medicamentoase în 328 cazuri**, în special, pentru gestionarea episoadelor de agitație psihomotorie și a comportamentelor auto- și heteroagresive. OAP, a primit informații despre 166 de cazuri de utilizare a mijloacelor de conținere (fizică/mechanică și chimică, prin administrarea medicamentoasă cu scop de calmare și/sau imobilizare), Din notele remise am depus, că durata imobilizării a variat de la 20 - 60 minute (inclusiv cu aplicare repetată). Dintre persoanele paciente - supuse acestor măsuri, 14 au fost minori cu vârsta cuprinsă între 13 și 18 ani. Motivele recurgerii la conținere a fost justificată prin a preveni atacurile (sau ca reacție) asupra personalului medical/ non-medical și violențele între pacienți (loviri, împingeri, mușcături, tentative de strangulare); stăpânirea agitației psihomotorii severe; comportamentul dezorganizat și haotic al pacientului; tendințe de auto- și heteroagresivitate; pentru distrugerea bunurilor; sau pentru refuzul cooperării

⁴⁶⁴ Legea 114 din 16.05.2024 privind sănătatea și bunăstarea mintală. Disponibilă la https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=143550&lang=ro

⁴⁶⁵ Raport tematic anual „Siguranța în instituțiile psihiatrice”. Disponibil la <https://ombudsman.md/post-document/raport-tematic-anual-siguranța-in-instituțiile-psihiatrice-in-anul-2025/>

cu personalul medical și al tratamentului prescris; episoade psihotice acute cu halucinații, delir și dezorientare, precum și existența unui risc major pentru integritatea proprie sau a altor persoane.

Suplimentar, au fost raportate **8 cazuri de agresiuni asupra angajaților și 44 acte de violență între pacienți** (lovituri cu pumnii și picioarele, mușcături, loviri în zona feței, pieptului și membrelor, deteriorarea uniformei de lucru, provocarea de excoriații și alte leziuni ușoare). Aceste incidente ar fi survenit spontan și dificil de anticipat, în contextul stărilor psihice acute ale pacienților. Instituțiile psihiatrice, m-am afirmă că, lunar sunt înregistrate zeci de tentative de agresiune asupra personalului medical din partea pacienților. Personalul medical intervine în aplanarea situațiilor, acordă asistența medicală necesare și, după caz, sesizează organele competente.

În vizita CpPT din 03 decembrie 2025 la Secția 10 a SCP Chișinău - secție, ce asigură tratamentul prin constrângere cu supraveghere riguroasă au fost identificate **672 informații** privind pacienții cu leziuni corporale, imobilizările pacienților, decesele sau abuzurile pacienților pentru perioada 01.01-03.12.2025. Din numărul respectiv, doar 95 au fost remise procuraturii (neclar de ce nu toate 672 informații au fost comunicate). La fel, personalul medical a menționat că nu au aplicat forța asupra pacienților, deși, în Registrele interne sunt menționi cu privire la imobilizare.⁴⁶⁶

Constatăm că există o problemă privind înregistrarea, identificarea și raportarea incidentelor atât pe intern, cât și către PG, OAP sau MS. Tindem să credem că datele cu privire la incidente/ leziuni nu sunt documentate corect din cauza nivelului insuficient de instruire a personalului. În multe cazuri (ce ajung la OAP) evenimentele nu sunt documentate în mod uniform și complet, lipsind informații esențiale privind circumstanțele producerii, motivele, contextul, intervențiile întreprinse, acordarea asistenței medicale de urgență, locul faptelor, implicarea/ neimplicarea organelor poliției, etc ceea ce generează discrepanțe între raportările operative și datele consolidate prezentate oficial.

Durata medie de spitalizare a pacienților la Spitalul Clinic de Psihiatrie Codru a constituit **37,8 zile**, la Spitalul Clinic de Psihiatrie Bălți - **22,93 zile** și la Spitalul de Psihiatrie Orhei - **22,0 zile**. Pacienții aflați la tratament prin **constrângere** cu supraveghere riguroasă sunt deținuți de la **30 la ani de zile**. Revizuirea plasamentului lor, rămâne o problemă continuă, despre care, Avocatul Poporului, CpPT a menționat anterior. Nu dispunem de informații privind internarea involuntară, or în timpul vizitelor acordurile la internare sunt semnate de pacienți.

La finele anului 2025, Ministerul Sănătății a prezentat pentru dezbateri Regulamentul - cadru privind organizarea și funcționarea secțiilor de tratament prin constrângere cu caracter medical cu supraveghere obișnuită și riguroasă în spitalele de psihiatrie. Acest regulament vine să specifice structura și procedurile după care secțiile respective își desfășoară activitatea, având ca obiective principale punerea în aplicare a măsurilor de siguranță cu caracter medical în conformitate cu legislația penală și procesual-penală, efectuarea tratamentului psihiatric și a reabilitării psiho-sociale, prevenirea recidivei stărilor de sănătate mintală care pot conduce la comiterea actelor social periculoase, precum și protejarea drepturilor persoanelor față de care este aplicată măsura de siguranță cu caracter medical. Credem că, din perspectiva protecției

⁴⁶⁶ Raport de vizită al CpPT din 03.12.2025 la SCP Chișinău, Secția 10. Disponibil la <https://ombudsman.md/post-document/raport-privind-vizita-preventiva-efectuata-la-data-de-3-decembrie-2025-in-sectia-nr-10-din-cadrul-spitalului-clinic-de-psihiatrie-din-mun-chisinau-or-codru/>

pacientului și a alinierii la standardele CPT, regulamentul contribuie la îmbunătățirea calității actului terapeutic și la orientarea intervențiilor către un model centrat pe pacient, bazat pe individualizarea tratamentului, abordarea comprehensivă prin integrarea intervențiilor psihiatrice, psihologice și de reabilitare psiho-socială și aplicarea celor mai puțin restrictive măsuri, proporționale cu starea clinică și nivelul de risc. Totodată, implementarea acestuia va reglementa explicit condițiile, procedurile și dispozitivele noi utilizate pentru aplicarea conțenției, inclusiv utilizarea noilor sisteme de imobilizare medicală achiziționate de către MS pe parcursul anului 2025, stabilind cerințe clare privind indicarea, durata, monitorizarea continuă și documentarea fiecărui episod, în vederea reducerii practicilor abuzive și asigurării respectării demnității persoanei.

Cât despre personalul capacitat și abilitat în toate cele 3 instituții, cunoaștem că la sfârșitul anului de raportate, la **SP Bălți**, numărul funcțiilor prevăzute în state a constituit 652, fiind angajate 77 de persoane și concediate 65 pe parcursul perioadei de referință. La finele anului nu au fost raportate funcții vacante, ceea ce indică ocuparea integrală a statelor aprobate. La **SP Orhei** - numărul funcțiilor conform statelor de personal a fost de 157,75, comparativ cu 161,5 în anul precedent. Numărul funcțiilor ocupate *de facto* a constituit 141,75. Pe parcursul anului au fost angajate 6 persoane și concediate 6, fără a fi raportate funcții vacante la sfârșitul perioadei de raportare/ ori au fost sub *moratoriu*. La **SCP Codru** - numărul statelor a constituit 735,0 unități, dintre care 711,75 au fost ocupate. Numărul persoanelor fizice angajate a fost de 601 persoane. Pe parcursul anului 2025 au fost angajate 91 de persoane și au demisionat 68, astfel încât numărul total al angajaților la finele anului a ajuns la 622, comparativ cu 599 în anul 2024. Funcțiile vacante au constituit 8,5 unități în rândul personalului medical și 10,75 unități în rândul personalului sanitar și auxiliar. Per ansamblu, gradul de ocupare a statelor de personal poate fi apreciat ca satisfăcător în două dintre instituții și insuficient în una, fiind menținut, în anumite cazuri, prin cumul de funcții și redistribuirea sarcinilor.

Deși activitatea instituțiilor este asigurată, deficitul existent, fluctuația personalului și diferența dintre numărul de funcții și cel al persoanelor fizice angajate indică un nivel sporit de încărcare profesională, în special pentru personalul medical și auxiliar. În aceste condiții, se impune evaluarea necesității suplimentării statelor și implementarea unor măsuri eficiente de retenție a personalului. Totodată, sistemul se confruntă - cu un **nivel scăzut de motivare a specialiștilor tineri**, atractivitatea fiind menținută preponderent la etapa de stagii și formare profesională, fără a se materializa ulterior în angajare. Această situație este determinată de volumul sporit de muncă, caracterul nociv și potențial periculos al mediului de activitate, precum și de motivație, factori care afectează capacitatea instituțiilor de a atrage și menține resurse umane calificate pe termen lung. Majoritatea personalului (în special non-medical) se află într-o stare avansată de epuizare profesională, o pondere semnificativă având vârsta peste limita medie de pensionare, iar o parte fiind persoane cu grad de dizabilitate. În aceste condiții, asigurarea protecției și securității în muncă devine și mai dificilă într-un sistem caracterizat printr-un grad sporit de risc ocupațional.

În baza celor menționate, Avocatul Poporului **recomandă**:

RECOMANDAREA 3.6.1: Ministerul Sănătății să identifice soluții legale/ regulatorii adecvate, astfel încât solicitările de internare forțată/ nevoluntară să includă mențiunea „aplicarea măsurilor de siguranță cu caracter medical, îndreptarea la tratament în Spitalul de psihiatrie” în conformitate cu recomandările experților judiciari în psihiatrie sau altor specialiști în domeniu.

RECOMANDAREA 3.6.2: Ministerul Sănătății să elaboreze și aprobe reglementări clare și uniforme privind aplicarea, utilizarea și monitorizarea măsurilor de conținere în instituțiile psihiatrice.

RECOMANDAREA (repetată) 3.6.3: Ministerul Sănătății să elaboreze Strategii de gestionare a situațiilor de criză în instituțiile psihiatrice și măsuri eficiente de motivare a angajaților medicali și non-medicali din instituțiile psihiatrice.

RECOMANDAREA (repetată) 3.6.4: Ministerul Sănătății și Ministerul Justiției să elaboreze norme de aplicare a prevederilor legale privind tratamentul prin constrângere (riguros și obișnuit), să decidă cu privire la statutul persoanelor aflate în Secțiile nr.9, 10 și 11 ale SCP Chișinău.

RECOMANDAREA (repetată) 3.6.5: Ministerul Sănătății să dezvolte alte forme de tratament pentru persoanele cu dizabilități mintale care au loc în comunitate sau mediul lor de origine, minimalizând spitalizarea forțată.

3.7: Situația persoanelor plasate în instituțiile rezidențiale

În Moldova sunt 8 instituții rezidențiale, redenumite în Centre de plasament temporar pentru persoane cu dizabilități (CPTPD) aflate în gestiunea și coordonarea Agenției pentru Gestionarea Serviciilor Sociale cu Specializare Înaltă (AGSSÎ).⁴⁶⁷ Printre instituțiile responsabile de plasament și îngrijire a persoanelor cu dizabilități se numără CPPVPD Chișinău, CPVPD Cocieri, CPTPD Cocieri, CPTPD Bădiceni, CPTPD Bălți, CPTPD Brînzești, CPTPD Orhei și CPTPD Hîncești. Ca urmare a procesului de **dezinstituționalizare** (*proces prin care persoanele cu dizabilități sunt transferate din centre rezidențiale către servicii comunitare sau locuințe protejate, pentru a promova incluziunea socială și autonomia acestora*), instituțiile rezidențiale, care până în 2023 aveau capacitatea de a găzdui exclusiv minori - fete la CPTPD Hîncești și băieți la CPTPD Orhei - au fost redenumite și amenajate conform necesităților reale. Astfel, conform noilor reglementări, aceste centre oferă îngrijire și asistență persoanelor care au depășit vârsta de 18 ani. Aceste modificări au fost determinate de faptul că aproximativ 90% dintre rezidenți au atins vârsta majoratului.

Reamintim că obiectivul general nr.6 al Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova Europeană 2030” - prevede edificarea unui sistem de protecție socială solid și incluziv, orientat spre reducerea sărăciei, diminuarea inegalităților și asigurarea oportunităților egale pentru grupurile vulnerabile, inclusiv persoanele cu dizabilități.⁴⁶⁸ În acest sens, autoritățile și-au asumat

⁴⁶⁷ Harta serviciilor sociale din Republica Moldova. Disponibil la <https://agssi.md/harta-serviciilor-sociale/servicii-de-plasament-adulti/#a1>

⁴⁶⁸ Strategia Națională de dezvoltare Moldova 2030. Disponibilă la: <https://particip.gov.md/ro/strategy/strategia-nationala-de-dezvoltare-moldova-2030/4>

implementarea unor reforme structurale majore, precum reforma sistemului de asistență socială „RESTART”, digitalizarea serviciilor sociale și accelerarea procesului de dezinstituționalizare prin dezvoltarea serviciilor comunitare de tip „Casa Comunitară” și „Locuința Protejată”. Cu toate acestea, deși perioada de implementare asumată de autorități pentru implementarea ultimelor obiective este stabilită pentru 2025-2027, la nivelul anului 2025 (început de 2026) **persistă restanțe semnificative** în atingerea rezultatelor propuse.

Procesul de dezinstituționalizare a persoanelor cu dizabilități în Republica Moldova nu este unul recent, acesta fiind asumat la nivel de politici publice încă din anul 2008, odată cu aprobarea Programului național privind crearea sistemului integrat de servicii sociale pentru anii 2008-2012, care prevedea dezvoltarea serviciilor comunitare ca alternativă la instituționalizare. Ulterior, Strategia de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități (2010-2013) și rapoartele de monitorizare a implementării acesteia au reiterat necesitatea reducerii plasamentului de lungă durată în instituții și promovării vieții independente. Un alt cadru dedicat reformei a fost instituit prin Programul național de dezinstituționalizare pentru anii 2018-2026, care a stabilit obiective concrete privind reducerea numărului de rezidenți și dezvoltarea serviciilor de tip locuință protejată și casă comunitară. Acest proces de dezinstituționalizare a persoanelor cu dizabilități **înaintează lent**, numărul persoanelor instituționalizate rămânând peste țintele asumate (doar 1-2 rezidenți/per an), iar dezvoltarea serviciilor **comunitare alternative** nu a reușit să asigure o tranziție efectivă și sustenabilă către viața independentă și incluziunea în comunitate. Mulți rezidenți solicită transferul de la locuința protejată înapoi către CPTPD. În 2025, MMPS **nu a inițiat nicio evaluare post-implementare a reformei**, fapt ce împiedică identificarea regreselor și a impactului real al acesteia asupra rezidenților.

În vizitele OAP/ CpPT, au fost reiterate aceleași deficiențe identificate, cum ar fi: condiții materiale neconforme plasamentului îndelungat al rezidenților; lipsa domeniului ocupațional; lipsa instrumentelor de pregătire pentru reintegrarea lor socială; lipsa personalului calificat; lacune normative interne (regulamente interne adaptate – noi fără prezența abordării dreptului și consimțământului rezidentului); reducerea numărului de funcții; introducerea reguli punitive pentru rezidenți (ex. pentru părăsirea teritoriului instituției, pentru deținerea și utilizarea telefoanelor, comerțul bunurilor personale) și amplificarea climatului epuizant și vulnerabil atât pentru angajați cât și rezidenți. Majoritatea rezidenților chestionați au declarat că au fost împotriva *interdicțiilor* impuse de AGSSÎ privind ieșirea din Centre, activitatea de muncă a lor în comunitate, gestionarea banilor lor personali. Unii s-au plâns de presiuni și intimidări în cazul depunerii plângerilor către organele ierarhic superioare. Alții au reclamat că se simt în nesiguranță, sunt supuși violenței din ambele părți, calitatea proastă a alimentației, precum și furtul acesteia de către angajați, intimidarea lor de către personalul de conducere, etc. Unele CPTPD au reușit să atragă rezidenții în activități artistice, culturale și chiar au organizat și realizat excursii în afara Centrelor.

În 2025, în instituțiile rezidențiale au fost înregistrate **33 de decese** în rândul rezidenților (bărbați - 22, femei - 11, cu vârste cuprinse între 19-91 ani). **Cauze preliminare a deceselor:** insuficiență severă cardio-respiratorie, boli oncologice, hepatice, pulmonare și neurologice, complicații post-AVC, polipatologie (combinații multiple de boli somatice și psihice), tuberculoză, maladii oncologice grave, retard sever, demență, schizofrenie, epilepsie, stări medicale agravante, infecții respiratorii, sepsis. Totodată, a fost raportat **un caz de omor inter-rezidenți** la CPPVPD Cocieri. Cazul este investigat de poliție. În aceeași perioadă, au mai fost raportate: **2 cazuri de atac**

asupra angajaților - incidente produse în urma unor episoade de agresivitate ale beneficiarilor, personalul fiind nevoit să intervină pentru stoparea conflictelor; **1 caz de tentativă de suicid; 7 cazuri de altercații între rezidenți**. În toate situațiile menționate, instituțiile rezidențiale au susținut că personalul a intervenit pentru aplanarea incidentelor și a fost asigurată acordarea asistenței medicale și juridice necesare, conform procedurilor în vigoare. În unele spețe, instituțiile au desfășurat anchete interne cu sancționarea personalului pentru neglijență. Aceste sancțiuni au vizat infirmierele, decât personalul de specialitate/ conducere.

Instituțiile rezidențiale, continuă să manifeste o lipsă a specialiștilor (medical, ocupațional, specializat și infirmier). Deși, în mare parte, personalul existent acoperă necesarul minim de funcționare al instituțiilor, specialiști precum asistenții sociali, medicii generaliști, pedagogii sociali și lucrătorii sociali, care asistă persoanele cu dizabilități în procesul educațional și de incluziune socială, sunt în număr limitat. Mai mult, în unele CTPD a fost redus numărul plafon de funcții, inclusiv prin diminuarea sau excluderea unor posturi cu responsabilitate profesională sporită, precum medici psihiatri și psihologi, fapt care afectează capacitatea instituțiilor de a asigura evaluarea, suportul psihologic și asistența medicală specializată adecvată beneficiarilor. Instituțiile rezidențiale au raportat că volumul de lucru depășește capacitatea financiară a instituțiilor de a menține unele funcții, care în pofida încercărilor de a fi acoperite, deja de ceva timp rămân neocupate⁴⁶⁹. Structura predominantă a personalului din Centrele de plasament reflectă un model insuficient orientat spre intervenții terapeutice și de reabilitare, fapt ce impune reformarea schemei de personal prin consolidarea componentelor de specialitate și a mecanismelor de suport decizional.⁴⁷⁰

În vizitele preventive, am evidențiat un set de necesități comune pentru instituțiile rezidențiale, care țin atât de calitatea vieții beneficiarilor, cât și de capacitatea instituțională de a oferi servicii conforme standardelor actuale. Astfel, la nivelul condițiilor de trai, rămâne necesară: reducerea supraaglomerării dormitoarelor, asigurarea spațiului personal și a posibilității de păstrare a bunurilor proprii, precum și adaptarea grupurilor sanitare la nevoile persoanelor cu mobilitate redusă. Totodată, sunt necesare programe ocupaționale zilnice reale, orientate spre formarea abilităților de viață independentă și spre implicarea beneficiarilor în activități în comunitate, pentru a preveni pasivitatea instituțională și a susține procesul de dezinstituționalizare.⁴⁷¹

Un rol aparte, în evaluarea conformității serviciilor sociale prestate de instituțiile rezidențiale îl are La Inspectoratul Social de Stat (ISS). Inspectoratul a reușit să efectueze mai multe evaluări asupra activității CTPD, în conformitate cu Legea asistenței sociale nr. 547/2003 și cadrului normativ aferent. Evaluările au vizat respectarea drepturilor persoanelor beneficiare, calitatea serviciilor sociale prestate, capacitatea instituțională a prestatorilor de servicii sociale, precum și conformitatea activității acestora cu standardele de calitate aplicabile serviciilor sociale pentru

⁴⁶⁹ CTPD Hîncești: În cadrul Centrului sunt plasate 240 de persoane beneficiare, inclusiv persoane asistate prin servicii sociale conexe. Personalul de îngrijire directă este constituit din 112 infirmiere, care activează în regim de muncă în schimburi (12 ore). Având în vedere concediile legale de odihnă și medicale, precum și necesitatea asigurării continuității îngrijirii 24/24 ore, administrația Centrului a constatat necesitatea suplimentării schemei de personal cu încă 25 de infirmiere. CTPD Bălți: În instituție activează 237 de angajați raportat la 367 beneficiari, dintre care aproximativ 140 sunt infirmieri implicați în îngrijirea directă a beneficiarilor. Asistența medicală este asigurată de 2 medici generaliști, 1 medic ginecolog și 2 medici psihiatri. Medicii generaliști activează concomitent și în sectorul privat, situație care indică o supraîncărcare profesională și o remunerare insuficientă în sistemul public. Astfel, s-a identificat necesitatea de personal adițional (ex. terapeut, psiholog, pedagog, ergo-terapeut).

⁴⁷⁰ Raport de vizită. Disponibil la <https://ombudsman.md/post-document/raport-privind-vizita-de-monitorizare-efectuata-la-centrul-de-plasament-temporar-pentru-persoane-cu-dizabilitati-mun-hincesti-la-data-de-5-decembrie-2025/>

⁴⁷¹ Raport de vizită. Disponibil la <https://ombudsman.md/post-document/raport-privind-vizita-preventiva-efectuata-la-centrul-de-plasament-temporar-pentru-persoane-cu-dizabilitati-mun-orhei-la-data-de-29-mai-2025/>

persoanele cu dizabilități. Totuși, Avocatul Poporului încurajează ISS să păstreze loialitatea față de bunele standarde și calitate înaltă a serviciilor prestate de către instituțiile inspectate. Mai mult, deși evaluările raportate tind să fie alienate criteriilor individuale identificate și elaborate, acestea urmează a fi îmbunătățite și ajustate la noile tendințe de gestionare a CPTPD (ex. prevederile Convențiilor ONU, observațiile generale ale Comitetului CRPD, Ghidurile ONU specifice procesului de dezinstituționalizare, Standardele CPT și altele).⁴⁷²

Îngrijorările expuse de Avocatul Poporului în Rapoartele anuale privind respectarea drepturilor și libertăților fundamentale din 2023 și 2024 rămân valabile.

În baza celor menționate, Ombudsmanul **recomandă**:

RECOMANDAREA (repetată) 3.7.1: Ministerul Muncii și Protecției Sociale să elaboreze un Plan de consolidare a serviciilor de îngrijire și protecție a beneficiarilor și al angajaților din cadrul instituțiilor rezidențiale.

RECOMANDAREA (repetată) 3.7.2: Ministerul Muncii și Protecției Sociale să adapteze instituțiile de plasament la necesitățile fizice și intelectuale ale rezidenților, inclusiv a căilor de acces.

RECOMANDAREA (repetată) 3.7.3: Ministerul Muncii și Protecției Sociale să elaboreze și să pună în practică strategii de remediere a conflictelor/ violenței între rezidenți, inclusiv să prioritizeze angajamentul de protecție a persoanelor cu dizabilități intelectuale și fizice din instituțiile rezidențiale, să asigure o protecție efectivă a acestora împotriva oricăror forme de abuz, inclusiv prin crearea unor mecanisme specializate de protecție în acest sens.

RECOMANDAREA (repetată) 3.7.4: Ministerul Muncii și Protecției Sociale să majoreze numărul angajaților în AGSSSÎ și centrelor de plasament, inclusiv prin angajarea sau contractarea serviciilor alternative de ocupare, educare și socializare a rezidenților, precum și de acordare a suportului medical, terapeutic, ergoterapeutic, etc pentru rezidenți.

RECOMANDAREA 3.7.5: Ministerul Muncii și Protecției Sociale să realizeze o evaluare a Reformei „Restart” asupra serviciilor rezidențiale, îndeosebi a impactului acesteia asupra persoanelor plasate în instituțiile rezidențiale.

3.8. Situația persoanelor străine luate în custodia publică

Custodia publică reprezintă o măsură administrativă de restrângere a libertății de mișcare pe teritoriul țării, dispusă de instanța de judecată împotriva străinului, care nu a executat decizia de returnare sau care nu a putut fi returnat în termenele prevăzute de legislație, care a trecut sau care a încercat să treacă ilegal frontiera de stat, care a intrat în țară în perioada de interdicție dispusă anterior, a cărui identitate nu a putut fi stabilită, care a fost declarat indezirabil, împotriva

⁴⁷² A se vedea rapoartele menționate la notele 4 și 5, precum și Raportul vizitei preventive la Centrul Temporar pentru persoane cu dizabilități adulte din municipiul Bălți. Disponibil la <https://ombudsman.md/post-document/raport-privind-vizita-preventiva-efectuata-la-centrul-de-plasament-temporar-pentru-persoane-cu-dizabilitati-adulte-din-mun-balti-11-iunie-2025-2/>

căruia a fost dispusă expulzarea sau dacă există riscul sustragerii acestuia.⁴⁷³ La 13 decembrie 2024 a fost introdusă **cazarea preventivă** ca instituție a reținerii și detenției administrative temporare de până la 72 ore pentru străini, ce a intrat în vigoare la 31 ianuarie 2025. Ambele forme de privare de libertate și detenție sunt executate la Centrul de plasament temporar al străinilor (CPTS) din cadrul Inspectoratului General pentru Migrație (IGM), iar cazarea preventivă urma să fie executată în cadrul subdiviziunilor teritoriale ale IGM și CPTS. În 2025 instituția cazării preventive nu a fost aplicată, inclusiv din lipsa mecanismului de implementare. IGM a susținut că va renunța la proiectul privind cazarea preventivă în cadrul inițiativei de modificare a legislației.

În perioada de referință, la CPTS au fost **cazați 57 străini în scădere** (în 2024 - 133, în 2023 - 112 persoane, în 2022 - 47) dintre care 54 bărbați și 3 femei luați în custodie publică de instanțele de judecată.⁴⁷⁴ Minorii nu m-ai sunt cazați la CPTS, după ajustările legii privind regimul juridic al străinilor. Străinii, au fost **îndepărtați** prin intermediul PTF „Aeroportul Internațional Chișinău” și PTF terestre. În 2 misiuni de îndepărtare, ofițerii IGM au însoțit străinii până la aeroportul de tranzit, Istanbul. La fel, CPTS a realizat o 147 misiuni de escortare a străinilor plasați. Din CPTS au fost eliberați 8 străini, odată cu expirarea perioadei maxime de cazare și în rezultatul încheierilor instanțelor de judecată.

În 2025, OAP a realizat, în premieră, o evaluare a detenției administrative a străinilor indezirabili, supuși returnării, expulzării sau luați în custodia publică în cadrul unui **Raport tematic „Respectarea drepturilor omului la Centrul de plasament temporar al străinilor”**. Raportul vizează un screening al cadrului național regulatoriu, drepturilor și obligațiilor străinilor plasați, aspectelor organizatorice și administrative; luarea în custodia publică a persoanelor vulnerabile/marginalizate; respectarea demnității umane și protecției împotriva torturii; asigurarea dreptului la plângeri, comunicare, informare, asistență juridică, examinare și asistență medicală și la condiții decente de detenție.⁴⁷⁵

În 2025 au avut loc **6 operațiuni de readmisie** la bordul aeronavei, a cetățenilor moldoveni aflați în ilegalitate în țările UE din Terminalul special Berlin, Germania și Polonia. În cadrul acestor operațiuni au participat cumulativ 30 ofițeri ai IGM instruiți pentru asemenea tip de operațiuni de returnare forțată. La fel, procesul de returnare au fost monitorizate de observatori internaționali și naționali (OAP).⁴⁷⁶ Toate operațiunile de readmisie la bordul aeronavei au fost realizate cu respectarea demnității umane și fără incidente. Costurile financiare pentru readmisie au fost susținute de Agenția Europeană FRONTEX.

În contextul compartimentului descris supra, Avocatul Poporului **recomandă**:

RECOMANDAREA 3.8.1: Ministerul Afacerilor Interne să identifice surse financiare pentru renovarea și adaptarea condițiilor de cazare la Centrul de plasament temporar al străinilor, inclusiv motivația personalului.

⁴⁷³ Art.64 Legea 200/2010 privind regimul străinilor în Republica Moldova. Disponibil la

https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=146674&lang=ro#

⁴⁷⁴ Nota de activitate a IGM pe parcursul 2025. Disponibilă la <https://iqm.gov.md/wp-content/uploads/2026/02/Nota-de-activitate-a-IGM-pentru-anul-2025-final-.pdf>

⁴⁷⁵ Raport tematic. Disponibil la <https://ombudsman.md/post-document/raport-tematic-respectarea-drepturilor-omului-la-centrul-de-plasament-temporar-al-strainilor-detentia-administrativa-a-strainilor-indezirabili-supusi-returnarii-expulzarii-sau-luati-in-custodia-pu/>

⁴⁷⁶ Rapoarte de vizită. Disponibile la <https://ombudsman.md/rapoarte/prevenirea-torturii/rapoarte-de-vizita/>

RECOMANDAREA (continuă) 3.8.2: Ministerul Afacerilor Interne să majoreze bugetul pentru acțiunile de returnare forțată și operațiunile de readmisie.

3.9: Situația persoanelor încorporate în serviciul militar

În 2025, Guvernul a aprobat Strategia militară a Republicii Moldova pentru 2025-2035. Documentul strategic vizează transformarea Forțelor Armate într-o instituție militară modernă, profesionistă, bine echipată și instruită, capabilă să apere suveranitatea, independența și integritatea teritorială a țării, să contribuie la consolidarea rezilienței naționale și să participe activ la misiuni internaționale.⁴⁷⁷ Iar, în 2024 a fost adoptată Strategia națională de apărare a Republicii Moldova (2024-2034).⁴⁷⁸ Guvernul urma să stabilească mecanismul de implementare a Strategiei până în iunie 2025.⁴⁷⁹ Documentul stabilește 19 direcții de acțiune strategică majore, iar bugetul pentru apărare să atingă 1% din PIB în 2030, iar mecanismul de implementare nefiind însă făcut public.

Ministerul Apărării a mai elaborat Conceptul securității naționale, Concepția reformei militare și a Doctrinei militare. La fel, instituția apărării a inițiat procesul de revizuire a actelor normative ce vizează încorporarea, exercitarea serviciului militar și a regulamentelor militare. Aceste proiecte, nu sunt publice.

Ținem să completăm că este **regretabilă decizia Guvernului de a lichida Centrul Serviciului Civil** - instituție specializată ce a avut menirea să gestioneze serviciul civil de alternativă la încorporare.⁴⁸⁰ Din 1 septembrie 2025, acest Serviciu nu m-ai funcționează. Competențele parțiale au fost retransmise Ministerului Muncii și Protecției Sociale, care nu a reușit să soluționeze aspectele administrativ-tehnice a serviciului civil de alternativă.⁴⁸¹ Acest fapt, împiedică tinerii cu viziuni pacifiste, convingeri religioase, etice, morale sau umanitare și din alte motive similare să opteze pentru serviciul civil și **încalcă libertățile fundamentale ale cetățenilor**. Reamintim că Republica Moldova a fost printre primele State, ce a recunoscut serviciul civil de alternativă, a instituționalizat acest proces și a prezentat rezultate marcabile.

În perioada de referință, a fost sistată definitiv activitatea arestului militar și exclusă sancțiunea disciplinară „arestul”. Sancțiunea disciplinară a fost substituită cu privare de permisie în afara locului de dispunere a unității militare. Totuși cazuri de dezertare, violență, relații neregulate au avut loc. La fel, în 2025 au avut loc 4 decese (1 militar în termen și 3 militari prin contract în afara serviciului). Ministerul Apărării/ Marele Stat Major al Armatei Naționale a înregistrat doar **11 plângeri** de la militarii în termen privind relațiile neregulate. Ministerul Apărării a informat OAP (în premieră, după un dialog îndelungat) despre **28 acte de violență între militarii în**

⁴⁷⁷ Hotărârea Guvernului privind Strategia militară pentru anii 2025-2035. Disponibilă la

https://gov.md/sites/default/files/media/documents/sedinte-de-guvern/2025-10/NU-277-MA-2025_0.pdf

⁴⁷⁸ Strategia națională de apărare. Disponibilă la <https://www.army.md/?lng=2&action=show&cat=157&submenuheader=1>

⁴⁷⁹ Hotărârea Guvernului nr. 319/2024. Disponibilă la https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=146655&lang=ro

⁴⁸⁰ Proiectul Hotărârii Guvernului privind dizolvarea Centrului Serviciului Civil. Disponibil la

https://gov.md/sites/default/files/media/documents/sedinte-de-guvern/2025-07/8-CS-2025_0.pdf

⁴⁸¹ Legea nr. 140/2025 pentru modificarea unor acte normative. Disponibilă la

https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=149260&lang=ro

termen, dintre care 4 - grave, ce au avut loc în perioada iulie-decembrie 2025⁴⁸². Menționăm că aceste informații remise nu includ toate actele de vătămare/ leziuni, incidente ce au avut loc în Armata Națională. Mai mult, după plasarea Raportului tematic, Ministerul Apărării a renunțat la practica informării OAP despre incidente.

În 2025, Avocatul Poporului a fost investit cu dreptul de a realiza controlul civil democrat al structurilor de forță, prin adoptarea Legii 249/2025 privind securitatea națională. Astfel, la solicitarea Ombudsmanului adresată Ministerului de a prezenta informații privind vătăările, decesele, leziunile sau alte traume obținute în serviciul militar în termen, instituția apărării continuă să se opună invocând o prevedere interpretativă în favoarea acesteia și anume Nomenclatorul informațiilor atribuite la secretul de stat.⁴⁸³ Această ambiție, dar și prevedere interpretativă împiedică activitatea Avocatului Poporului, dar și este contrară drepturilor omului, pentru că Legea enunță deja că informațiile despre drepturile omului nu pot fi calificate ca secret de stat. La solicitarea repetată a Avocatului Poporului, Ministerul a remis informațiile solicitate, păstrând oricum caracterul limitat al informațiilor și făcând trimitere la Nomenclator, în pofida superiorității legii.

Ministerul Apărării a continuat investițiile în lucrările de infrastructură complexă la Baza militară de instruire a Armatei Naționale de la Bulboaca, grație sprijinului extern și bugetar și în alte 17 obiective de infrastructură. Cu regret, condițiile de cazare a militarilor în termen au avut de suferit, or, toate sursele financiare au fost redirecționate către noua unitate militară.

În contextul celor menționate, Ombudsmanul **recomandă**:

RECOMANDAREA 3.9.1: Comisia de Stat pentru Încorporare să asigure încorporarea tinerilor capabili fizic și mental de a executa serviciul militar în termen.

RECOMANDAREA 3.9.2: Procuratura Generală, Ministerul Apărării să examineze oportunitatea instituirii unui mecanism de înregistrare și raportare procurorului a traumelor și leziunilor obținute de militarii în termen.

RECOMANDAREA 3.9.3: Ministerul Apărării, Marele Stat Major al Armatei Naționale să continue eforturile de asigurare a condițiilor demne de cazare a militarilor în termen și de îmbunătățire a condițiilor de activitate și motivare a ofițerilor în cadrul unităților militare.

RECOMANDAREA (repetată) 3.9.4: Marele Stat Major al Armatei Naționale, Ministerul Apărării să informeze Avocatul Poporului despre toate cazurile de deces, tentative de suicid, suicid, acte de violență între militari și față de militari; leziuni, traume, relații neregulate, cu indicarea datei, orei, circumstanțelor incidentului și acțiunilor întreprinse de unitatea militară în scopul remedierii situației, fără a face trimitere la Nomenclatorul 411/2010 privind informațiile atribuite la secret de stat ca motiv de neinformare, or aceste informații nu sunt atribuite la secretul de stat, care necesită a fi revizuit.

⁴⁸² Raport tematic anual „Siguranța în unitățile militare”. Disponibil la <https://ombudsman.md/post-document/raport-tematic-anual-siguranța-in-armata-națională-in-anul-2025/>

⁴⁸³ Hotărârea Guvernului nr. 411/2010 privind aprobarea Nomenclatorului informațiilor atribuite la secretul de stat. Disponibilă la https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=133086&lang=ro#

RECOMANDAREA 3.9.5: Ministerul Muncii și Protecției Sociale să urgenteze mecanismul de instituire/ desemnare a instituției serviciului civil de alternativă în Comisiile locale de recrutare-încorporare în vederea asigurării libertăților fundamentale ale cetățenilor.

CAPITOLUL IV. Situația persoanelor beneficiare de protecție internațională

4.1: Context regional și național (2025)

În anul 2025, contextul regional al protecției internaționale a continuat să fie influențat de conflictul armat din Ucraina, precum și de existența altor crize regionale (ex. situația tensionată din Orientul Mijlociu) care generează deplasări forțate, persecuții și instabilitate. Aceste evoluții au menținut o presiune constantă asupra sistemelor naționale de azil și au accentuat riscul unor abordări predominant orientate spre securizarea frontierelor, cu potențial impact negativ asupra accesului efectiv la protecție internațională și asupra respectării garanțiilor procedurale aplicabile persoanelor aflate în nevoie de protecție internațională.

La nivelul Uniunii Europene, Noul Pact privind migrația și azilul,⁴⁸⁴ în vigoare din 11 iunie 2024, constituie cadrul strategic principal pentru dezvoltarea unui sistem european comun de azil. Acest document urmează să fie implementat de către statele membre ale UE începând din iunie 2026 și instituie norme comune pentru toate etapele procesului de azil, inclusiv screening la frontieră, proceduri accelerate de azil și mecanisme de solidaritate între statele membre. În anul 2025, Comisia Europeană a continuat consolidarea cadrului de implementare a Pactului prin inițiative legislative și operaționale orientate spre eficientizarea procedurilor,⁴⁸⁵ ⁴⁸⁶ concomitent cu promovarea unor mecanisme de monitorizare a respectării drepturilor fundamentale, în contextul riscurilor semnalate de organisme internaționale și organizații neguvernamentale privind limitarea accesului la procedura de azil.⁴⁸⁷ Aceste evoluții sunt relevante și pentru Republica Moldova inclusiv din perspectiva alinierii cadrului normativ și a practicilor administrative la standardele europene.

La nivel național, autoritățile în continuare au aplicat preponderent mecanismul de protecție temporară pentru persoanele strămutate din Ucraina. Potrivit datelor furnizate de Inspectoratul General pentru Migrație (IGM), în perioada 1 martie 2023 – 29 decembrie 2025, au fost eliberate **86.489** documente de identitate pentru beneficiarii protecției temporare, dintre care **19.840** pentru minori.⁴⁸⁸ La aceeași dată, IGM informează că în sistemul de azil al Republicii Moldova erau înregistrați **334** cetățeni ucraineni, dintre care **2 persoane cu statut de refugiat, 249 beneficiari de protecție umanitară și 83 solicitanți de azil**. Această dinamică evidențiază necesitatea

⁴⁸⁴ Pactul privind migrația și azilul. Disponibil la: https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/migration-and-asylum/pact-migration-and-asylum_en

⁴⁸⁵ Propunere de Regulament al Parlamentului European și al Consiliului de instituire a unui sistem comun pentru returnarea resortisanților țărilor terțe aflați în situație de ședere ilegală în Uniune și de abrogare a Directivei 2008/115/CE a Parlamentului European și a Consiliului, a Directivei 2001/40/CE a Consiliului și a Deciziei 2004/191/CE a Consiliului, COM(2025). Disponibil la: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=celex%3A52025PC0101>.

⁴⁸⁶ Propunere de Regulament al Parlamentului European și al Consiliului de modificare a Regulamentului (UE) 2024/1348 în ceea ce privește întocmirea unei liste a țărilor de origine sigure la nivelul Uniunii. Disponibil la: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=celex%3A52025PC0186>.

⁴⁸⁷ În conformitate cu Regulamentul privind procedura de screening, în septembrie 2024, Agenția pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene a emis orientări pentru statele membre cu privire la mecanismul independent de monitorizare a drepturilor fundamentale. Orientările respective se axează pe diferitele elemente ale mecanismului pentru a contribui la prevenirea încălcării drepturilor, la protejarea victimelor și la sprijinirea investigațiilor privind acuzațiile de nereguli comise de autoritățile publice. Disponibil la: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2024-independent-border-monitoring-mechanisms_en.pdf

⁴⁸⁸ Protecția internațională și documentarea ucrainenilor în Republica Moldova. Disponibil la: <https://igm.gov.md/protectia-internationala-si-documentarea-ucrainenilor-in-republica-moldova-62/>

menținerii unui echilibru între gestionarea eficientă a fluxurilor de persoane și respectarea angajamentelor internaționale asumate de Republica Moldova, în special în ceea ce privește accesul la procedura de azil, principiul *non-refoulement* și protecția persoanelor vulnerabile.

În acest context, Ombudsmanul **recomandă**:

RECOMANDAREA 4.1.1 Guvernul să elaboreze un plan de aliniere graduală la standardele UE relevante (inclusiv cerințele Noului Pact), cu evaluarea impactului asupra drepturilor omului pentru măsuri precum screening la frontieră, proceduri accelerate și mecanisme de solidaritate.

4.2: Cadrul normativ și de politici publice în domeniul azilului

În anul 2025, cadrul normativ și de politici publice al Republicii Moldova în domeniul azilului a continuat să se dezvolte, modificările fiind orientate spre consolidarea sistemului de protecție internațională și alinierea acestuia la standardele europene și internaționale. Printre principalele evoluții se numără aprobarea Programului național de integrare etapizată a străinilor, inclusiv a persoanelor strămutate, pentru perioada 2025–2027, aprobat prin HG nr. 285/2025,⁴⁸⁹ precum și a Programului național privind migrația și azilul pentru anii 2026–2030, aprobat prin HG nr. 666/2025,⁴⁹⁰ documente care urmăresc dezvoltarea unui cadru ordonat pentru accesul la procedura de azil, condiții de primire, integrare socială, economică și eficientizarea administrativă a domeniului.

Totodată, în noiembrie 2025 au fost aprobate mecanisme și metodologii procedurale pentru funcționarea sistemului de azil, inclusiv privind acordarea condițiilor materiale de primire, estimarea costurilor aferente acestora și aplicarea conceptelor de „țară de origine sigură” și „țară terță sigură”.⁴⁹¹ Aprobarea acestor instrumente arată un progres în standardizarea procedurilor și clarificarea responsabilităților instituționale, precum și o anticipare a tendințelor europene în materie de azil. Din perspectiva Avocatului Poporului, deși aceste evoluții sunt necesare ele sunt însoțite de riscuri de implementare.

Conform Opiniei Avocatului Poporului există neclarități și lacune în integrarea dimensiunii drepturilor omului în mecanismele procedurale, în special în ceea ce privește identificarea timpurie a vulnerabilităților, aplicarea individualizată a procedurilor, accesul efectiv la condiții de primire și la căi de atac. De asemenea, dependența de finanțarea externă, capacitățile instituționale reduse și lipsa unor indicatori clari de monitorizare a impactului asupra beneficiarilor

⁴⁸⁹ Hotărârea Guvernului nr. 285/2025 cu privire la aprobarea Programului național privind integrarea etapizată a străinilor, inclusiv a persoanelor strămutate în Republica Moldova, pentru perioada 2025-2027. Disponibil la:

https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=148656&lang=ro

⁴⁹⁰ Hotărârea Guvernului nr. 666/2025 pentru aprobarea Programului național privind migrația și azilul pentru anii 2026-2030.

Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=151276&lang=ro

⁴⁹¹ Hotărârea Guvernului nr. 720/2025 pentru aprobarea mecanismelor și metodologiei aplicabile în procedura de azil (mecanismul de acordare a condițiilor materiale de primire acordate solicitanților de azil, metodologia de estimare a costurilor pentru condițiile materiale de primire, precum și mecanismul de aplicare a conceptului de țară de origine/terță sigură). Disponibil la:

https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=151691&lang=ro

pot afecta eficiența și sustenabilitatea cadrului normativ adoptat.⁴⁹² ⁴⁹³Avocatul Poporului subliniază, de asemenea, necesitatea ca modificările legislative și de politici publice să fie însoțite de măsuri concrete și clare de implementare, resurse adecvate și mecanisme eficiente de monitorizare, astfel încât cadrul normativ să funcționeze nu doar ca un instrument formal de gestionare a migrației, ci ca un mecanism real de protecție a drepturilor fundamentale ale solicitanților de azil și ale beneficiarilor de protecție internațională.

În continuare, Oficiul Avocatului Poporului a elaborat în 2025 un Raport tematic independent intitulat „**Evaluarea nivelului de implementare a Programului național privind gestionarea fluxului migrațional, azilului și integrării străinilor pentru anii 2022–2025**”, care oferă o analiză transversală a modului în care cadrul normativ și politicile publice adoptate au fost transpuse în practică în perioada 2022 – semestrul I 2025⁴⁹⁴. Principalele constatări relevă un nivel **moderat de realizare a acțiunilor**, marcat de progrese instituționale formale, dar cu un impact limitat asupra beneficiarilor finali. Doar aproximativ **o treime dintre acțiuni au fost realizate integral**, restul fiind fie în curs de implementare, fie insuficient documentate, iar dependența structurală de finanțarea externă (peste 85%) a afectat sustenabilitatea intervențiilor. Deși cadrul normativ și mecanismele de cooperare interinstituțională au fost consolidate, integrarea abordării bazate pe drepturile omului rămâne incompletă, în lipsa unor indicatori calitativi și de impact orientați spre rezultate. Raportul evidențiază, totodată, discontinuități în ciclul politicilor publice, inclusiv adoptarea unor noi programe înainte de finalizarea evaluării celor anterioare, ceea ce limitează învățarea instituțională și coerența strategică și confirmă necesitatea tranziției către politici fundamentate pe impact, date și participarea reală a beneficiarilor.

În urma celor menționate, Ombudsmanul **recomandă**:

RECOMANDAREA 4.2.1: Guvernul să adapteze metodologiile, procedurile noi de azil prin includerea explicită a dimensiunii drepturilor omului: identificare timpurie a vulnerabilităților, proceduri individualizate, asigurarea unor remedii efective.

RECOMANDAREA 4.2.2: Ministerul Afacerilor Interne și Inspectoratul General pentru Migrație să integreze indicatori de performanță și de impact în procesul de elaborare și evaluare a politicilor publice din domeniul azilului, orientați spre rezultate concrete pentru beneficiari, și nu exclusiv spre realizarea formală a acțiunilor planificate.

⁴⁹² Opinia Avocatului Poporului. Disponibil la: <https://ombudsman.md/post-document/opinie-catre-ministerul-afacerilor-interne-proiectul-hotararii-de-guvern-privind-aprobarea-programului-national-privind-integrarea-etapizata-a-strainilor-in-republica-moldova-2025-2027/>; Sinteza la proiectul hotărârii Guvernului cu privire la aprobarea Programului național privind migrația și azilul pentru anii 2026-2030. Disponibil la: <https://particip.gov.md/ro/document/stages/proiectul-hotararii-de-guvern-cu-privire-la-aprobarea-programului-national-privind-migratia-si-azilu/14700>;

⁴⁹³ Sinteza la proiectul hotărârii de Guvern pentru aprobarea mecanismelor și metodologiei aplicabile în procedura de azil (mecanismul de acordare a condițiilor materiale de primire acordate solicitanților de azil, a metodologiei de estimare a costurilor pentru condițiile materiale de primire, precum și mecanismul de aplicare a conceptului de țară de origine/terță sigură). Disponibil la: <https://particip.gov.md/ro/document/stages/proiectul-de-hotarare-pentru-aprobarea-mecanismelor-si-metodologiei-aplicabile-in-procedura-de-azil/14185>

⁴⁹⁴ Raport tematic: Evaluarea nivelului de implementare a Programului privind gestionarea fluxului migrațional, azilului și integrării străinilor pentru anii 2022 – 2025. Disponibil la: <https://ombudsman.md/post-document/raport-tematic-evaluarea-nivelului-de-implementare-a-programului-privind-gestionarea-fluxului-migrational-azilului-si-integrarii-strainilor-pentru-anii-2022-2025/>

RECOMANDAREA 4.2.3: Guvernul să evite discontinuitățile în procesul de elaborare a politicilor publice (programe noi înainte de evaluarea celor vechi), instituind o regulă: evaluare finală și consultare cu beneficiarii înainte de aprobarea unui nou program.

4.3: Dinamica solicitărilor de azil

Dinamica solicitărilor de azil în Republica Moldova în perioada 2022–2025 reflectă impactul direct al contextului regional și al activării mecanismului de protecție temporară. După creșterea fără precedent a cererilor de azil în anul 2022 (**11.218 cereri de azil**), determinată de declanșarea conflictului armat din Ucraina, anul 2023 a înregistrat o scădere semnificativă a numărului de cereri (**4101**) (cu aproximativ 63% față de 2022), ca urmare a aplicării, începând cu **1 martie 2023**, a protecției temporare pentru persoanele strămutate din Ucraina. În anul 2024 (**8153**), tendința s-a inversat, fiind constatată o nouă creștere a cererilor de azil, inclusiv din partea persoanelor provenite din alte regiuni afectate de conflicte armate, persecuții sau instabilitate politică.⁴⁹⁵

Conform Notei informative privind activitatea Inspectoratului General pentru Migrație al MAI pentru anul 2025, pe parcursul anului 2025, au fost recepționate **2552** de cereri de azil, înregistrând descreșterea de 68% față de anul 2024. La 31.12.2025 în sistemul de azil al Republicii Moldova erau înregistrate **1.321 de persoane**, dintre care **587 solicitanți de azil, 208 persoane cu statut de refugiat și 526 beneficiari ai protecției umanitare**. În rândul solicitanților de azil, primele trei state de origine au fost: **Federația Rusă - 189, Ucraina - 102 și Bangladesh - 33**. În cazul persoanelor care au obținut statutul de refugiat, statele de origine au fost **Turcia - 81, Siria - 64 și Kârgâzstan - 10**. Pentru beneficiarii protecției umanitare, primele trei state de origine au fost **Ucraina - 249, Siria - 212, urmate de Irak și Palestina câte - 9**.⁴⁹⁶

Structura populației din sistemul de azil evidențiază o diversificare a profilurilor persoanelor aflate în nevoie de protecție internațională, cu implicații directe asupra capacității instituționale, a procedurilor aplicabile și a necesității unei abordări diferențiate în funcție de forma de protecție solicitată.

Analiza coraportului dintre protecția temporară și procedura de azil indică faptul că, în anul 2025, mecanismul de protecție temporară a rămas principalul instrument de protecție utilizat de persoanele strămutate din Ucraina, procedura de azil având un rol secundar pentru acest grup. În schimb, procedura de azil a fost accesată preponderent de persoane provenite din alte state, precum Federația Rusă, Siria, Turcia, Irak, Palestina și alte regiuni afectate de crize prelungite, precum și, în anumite situații, de cetățeni ucraineni care au intrat neregulamentar pe teritoriul Republicii Moldova și au recurs ulterior la solicitarea azilului. Această diferențiere evidențiază existența unor motivații distincte de accesare a formelor de protecție, influențate atât de cadrul normativ aplicabil, cât și de practicile administrative.

⁴⁹⁵ Programul național privind migrația și azilul pentru anii 2026-2030, pct.64. Disponibil la:

https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=151276&lang=ro

⁴⁹⁶ Notă informativă privind activitatea IGM al MAI pentru anul 2025, pag.28-30. Disponibil la: <https://igm.gov.md/wp-content/uploads/2026/02/Nota-de-activitate-a-IGM-pentru-anul-2025-final-.pdf>

Profilul general al solicitanților de azil arată tendințe relativ constante în ceea ce privește regiunile de origine și caracteristicile socio-demografice. Majoritatea persoanelor strămutate din Ucraina sunt femei, copii și persoane vârstnice, beneficiind de protecție temporară, în timp ce solicitanții de azil din alte regiuni sunt preponderent persoane adulte, de gen masculin, care invocă motive de persecuție, conflict armat sau risc de vătămări grave. Aceste evoluții indică o presiune constantă asupra sistemului de azil și subliniază necesitatea adaptării continue a capacităților instituționale și a mecanismelor procedurale, astfel încât acestea să răspundă în mod adecvat diversității profilurilor și nevoilor persoanelor aflate în căutare de protecție internațională.

În general, dinamica solicitărilor de azil în anul 2025 reflectă o reconfigurare structurală a sistemului de protecție internațională din Republica Moldova, determinată de coexistarea mecanismului de protecție temporară cu procedura clasică de azil. Această evoluție impune adaptarea continuă a capacităților instituționale și consolidarea garanțiilor procedurale, pentru a răspunde adecvat diversității nevoilor de protecție.

În baza celor menționate, Ombudsmanul **recomandă**:

RECOMANDAREA 4.3.1: Inspectoratul General pentru Migrație să adapteze capacitățile instituționale la diversificarea profilurilor, inclusiv prin unități, funcții specializate pe: vulnerabilități, țări de origine, proceduri accelerate, management de caz.

RECOMANDAREA 4.3.2: Guvernul să instituie un mecanism de analiză periodică (trimestrial) a datelor despre azil, protecție temporară, pentru a anticipa presiunile și a ajusta resursele, evitând restrângeri „de securizare” care afectează garanțiile.

RECOMANDAREA 4.3.3: Inspectoratul General pentru Migrație să colecteze și să publice date dezagregate relevante, vârstă, sex, naționalitate, vulnerabilitate, etapă procedurală, pentru monitorizarea nediscriminării și a accesului efectiv la protecție.

4.4: Solicitanții de azil din Ucraina și din alte regiuni

În anul 2025, analiza situației solicitanților de azil în Republica Moldova evidențiază particularități distincte între cererile formulate de cetățenii ucraineni și cele depuse de persoane provenite din alte regiuni. În cazul cetățenilor ucraineni, procedura de azil a fost utilizată într-o măsură limitată, aceștia optând în mare parte pentru mecanismul de protecție temporară, care oferă un cadru mai rapid și flexibil de protecție. Profilul acestui grup este dominat de femei, copii și persoane în etate, în contextul restricțiilor legale privind părăsirea teritoriului Ucrainei de către bărbații apti de luptă.

Totodată, monitorizările realizate de Oficiul Avocatului Poporului au arătat existența unor practici problematice în cazul unor bărbați ucraineni care au intrat neregular pe teritoriul Republicii Moldova și au recurs ulterior la depunerea cererilor de azil. În anumite situații, procedura de azil a fost utilizată preponderent ca mecanism de evitare a răspunderii penale sau contravenționale pentru trecerea ilegală a frontierei de stat, în contextul intenției de tranzitare a Republicii Moldova

către statele Uniunii Europene sau pentru posibilitatea de a accesa ulterior protecția temporară.⁴⁹⁷ Aceste practici sunt favorizate de aplicarea neuniformă a cadrului normativ și de nerecunoașterea protecției temporare ca formă distinctă de protecție internațională în cazurile de traversare ilegală a frontierei de stat, ceea ce generează riscuri de încălcare a principiului nesanționării pentru intrare sau ședere ilegală în scop de protecție.⁴⁹⁸

Majoritatea solicitanților de azil proveniți din alte state decât Ucraina sunt originari din: Federația Rusă, Siria, Bangladesh, Nigeria, Tadjikistan, Turcia, Camerun, R. Belarus, sau din alte regiuni afectate de conflicte armate, persecuții ori instabilitate politică. Aceștia utilizează procedura de azil ca principal mecanism de acces la protecție internațională, invocând riscuri individuale de persecuție, tratamente inumane sau degradante ori vătămări grave. În acest context, practica aplicării refuzului intrării pe teritoriul Republicii Moldova rămâne un aspect sensibil din perspectiva accesului la protecție internațională. Aplicarea refuzului de autorizare a trecerii frontierei poate genera riscuri de limitare a accesului la procedurile de azil, în special în cazul persoanelor aflate în situații de vulnerabilitate, dacă nu sunt asigurate garanții procedurale efective și mecanisme adecvate de identificare a nevoii de protecție. Potrivit informațiilor furnizate de Inspectoratul General al Poliției de Frontieră (IGPF)⁴⁹⁹, pe sensul de intrare în Republica Moldova sunt aplicate zilnic măsuri de refuz al autorizării trecerii frontierei de stat față de un număr semnificativ de persoane străine, ceea ce subliniază importanța monitorizării atente a acestor practici din perspectiva respectării drepturilor fundamentale și accesului la protecție.

Conform datelor prezentate de IGPF pentru 2025, practicile de control la frontieră au un impact direct asupra accesului efectiv la protecție internațională, în special pentru solicitanții de azil proveniți din alte regiuni decât Ucraina. Dintr-un total de **4.010 persoane cărora li s-a refuzat intrarea în Republica Moldova** (datele se referă doar la Aeroportul Internațional Chișinău), cele mai frecvente motive au fost **neconfirmarea scopului călătoriei (2.605 persoane)** și categoria „**altele**” (**1.068 persoane**), ceea ce ridică semne de întrebare privind previzibilitatea și uniformitatea aplicării criteriilor de refuz. Cele mai afectate grupuri provin din state cu risc sporit de persecuție sau instabilitate (Turcia, Federația Rusă, Uzbekistan, Tadjikistan, Azerbaidjan, Bangladesh, Nigeria), inclusiv din țări generatoare tradiționale de azil, în timp ce cetățenii ucraineni reprezintă un număr relativ redus în totalul refuzurilor (**43 persoane**). Aceste date confirmă necesitatea consolidării garanțiilor procedurale la frontieră, în special a mecanismelor de identificare timpurie a nevoii de protecție și de prevenire a refuzurilor de intrare care pot conduce la riscuri de *refoulement*, în special în cazul persoanelor provenite din regiuni afectate de conflicte armate, persecuții sau încălcări grave ale drepturilor omului. În ansamblu, aceste date evidențiază impactul practicilor administrative și al cadrului procedural asupra accesului efectiv la protecție internațională. Utilizarea necorespunzătoare a procedurii de azil, precum și abordările excesiv cu accent pe securitate, pot suprasolicita sistemul de azil și diminua capacitatea acestuia de a răspunde adecvat nevoilor reale de protecție. Din perspectiva unei abordări bazate pe drepturile omului, se impune consolidarea delimitării clare între mecanismul de protecție temporară și procedura de azil, aplicarea uniformă a garanțiilor procedurale și asigurarea

⁴⁹⁷ Nota de activitate a Inspectoratului General al Poliției de Frontieră pentru perioada anului 2025, pag. 18. Disponibil la:

<https://border.gov.md/files/2026-02/NI%20activitate%20IGPF%202025%20%28final%29.pdf>

⁴⁹⁸ Obiecții cu privire la practica nerecunoașterii protecției temporare ca formă de azil; recunoașterii persoanelor beneficiare de protecție temporară ca solicitanți de azil și pasibili de absolvire de răspundere penală / contravențională doar în cazul depunerii cererilor individuale de azil. Disponibil la: <https://ombudsman.md/post-document/obiectii-cu-privire-la-practica-nerecunoasterii-protectiei-temporare-ca-forma-de-azil/>

⁴⁹⁹ Situația la frontieră. Disponibil la: <https://www.border.gov.md/taxonomy/term/38>

accesului efectiv și nediscriminatoriu la protecție pentru toate persoanele aflate în nevoie reală de protecție internațională.

În contextul celor expuse, Avocatul Poporului **recomandă**:

RECOMANDAREA 4.4.1: Ministerul Afacerilor Interne/Inspectoratul General pentru Migrație și Inspectoratul General al Poliției de Frontieră să clarifice și să aplice uniform delimitarea dintre protecția temporară și azil, astfel încât opțiunea pentru o formă de protecție să nu producă tratamente inegale.

RECOMANDAREA 4.4.2: Inspectoratul General al Poliției de Frontieră să revizuiască practica refuzurilor la intrare (inclusiv la AIC), introducând obligația de verificare documentată a intenției, nevoii de protecție, cu accent pe persoanele din state cu risc de persecuție.

RECOMANDAREA 4.4.3: Guvernul să instituie un mecanism de control al calității deciziilor de refuz de intrare în țară și practicilor la frontieră (audit, monitorizare independentă), inclusiv pentru categoria „alte” și motivele invocate în refuzuri.

4.5: Probleme și riscuri identificate în procesul de solicitare a azilului

Observațiile Avocatului Poporului, evidențiază existența unor probleme și riscuri structurale care pot afecta accesul efectiv la procedura de azil și exercitarea deplină a drepturilor solicitanților de protecție internațională. În pofida progreselor înregistrate, aplicarea în practică a cadrului legal rămâne neuniformă, în special la nivelul frontierei, unde au fost identificate dificultăți în informarea efectivă a persoanelor cu privire la dreptul de a solicita azil și în respectarea garanțiilor procedurale încă din faza inițială a interacțiunii cu autoritățile. Abordările predominant orientate spre controlul migrației și securizarea frontierelor au un efect descurajator asupra accesului la procedura de azil, cu riscul încălcării principiului *non-refoulement* și al nesanționării pentru intrare sau ședere ilegală în scop de protecție.

Un risc suplimentar identificat vizează aplicarea, începând cu **1 ianuarie 2026** a conceptelor de „țară de origine sigură” și „țară terță sigură”, în absența unor criterii suficient de clare privind sursele de informare, metodologia de evaluare și garanțiile procedurale aferente.⁵⁰⁰ Aplicarea automată a acestor concepte, inclusiv în cadrul procedurilor accelerate, poate conduce la evaluări insuficient individualizate ale cererilor de azil și la restrângerea nejustificată a accesului la protecție internațională. Avocatul Poporului a constatat, totodată, deficiențe în identificarea timpurie și evaluarea sistematică a vulnerabilităților, în special în cazul copiilor, persoanelor în etate, persoanelor cu dizabilități, victimelor violenței sau ale traumelor, precum și lipsa unor instrumente operaționale unitare pentru adaptarea procedurilor și a condițiilor de primire la necesitățile speciale ale acestora.

⁵⁰⁰ Sinteza obiecțiilor și propunerilor la proiectul hotărârii de Guvern pentru aprobarea mecanismelor și metodologiei aplicabile în procedura de azil (mecanismul de acordare a condițiilor materiale de primire acordate solicitanților de azil, a metodologiei de estimare a costurilor pentru condițiile materiale de primire, precum și mecanismul de aplicare a conceptului de țară de origine/terță sigură). Disponibil la: <https://particip.gov.md/ro/document/stages/proiectul-de-hotarare-pentru-aprobarea-mecanismelor-si-metodologiei-aplicabile-in-procedura-de-azil/14185>

De asemenea, accesul efectiv la asistență juridică și la informare adecvată rămâne o vulnerabilitate a sistemului de azil. Deși dreptul la informare și consiliere juridică este prevăzut de legislația națională, în practică la Oficiul Avocatului Poporului⁵⁰¹ au fost adresate cereri în care persoanele străine au menționat că informarea este realizată într-o manieră formală, tardivă sau insuficient adaptată nevoilor lingvistice și nivelului de înțelegere al solicitanților, în special la Aeroportul Internațional Chișinău. Aplicarea procedurilor accelerate, coroborată cu presiunea asupra termenelor de examinare și capacitățile instituționale limitate, amplifică riscul diminuării garanțiilor procedurale, afectând dreptul la un remediu efectiv și calitatea deciziilor adoptate.

Totodată, potrivit Raportului anual de activitate 2025 al Consiliului Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat⁵⁰², din numărul total de **47 148 cazuri** de acordare a asistenței juridice calificate, doar **321 de cazuri** (circa 0,7%) au vizat solicitanți de azil. Deși începând cu anul 2024 se atestă o creștere semnificativă a numărului de cauze de azil pentru care a fost acordată AJGS (**2023 – 108 cazuri; 2024 – 465 cazuri; 2025 – 321 cazuri**), ponderea acestora în totalul beneficiarilor rămâne redusă. Asistența juridică garantată de stat în cauzele de azil este acordată preponderent în etapa contestării deciziilor, fiind asigurată de o listă specializată de 16 avocați desemnați pentru reprezentarea solicitanților de azil, refugiaților, beneficiarilor de protecție umanitară, apatrizilor și solicitanților statutului de apatrid, listă actualizată prin Hotărârea nr. 19 din 16 iulie 2025⁵⁰³.

Din perspectiva abordării bazate pe drepturile omului, datele statistice indică necesitatea consolidării caracterului proactiv al asistenței juridice în procedura de azil. Faptul că intervenția juridică este concentrată în etapa contestării deciziilor relevă un model predominant reactiv, care nu valorifică pe deplin rolul preventiv al asistenței juridice în asigurarea unei examinări inițiale complete, individualizate și conforme standardelor de protecție. În absența implicării juridice efective încă din fazele inițiale ale procedurii, crește riscul ca anumite elemente relevante privind vulnerabilitățile sau motivele de protecție să nu fie identificate și analizate corespunzător încă din prima etapă.

În general, constatările subliniază necesitatea consolidării abordării bazate pe drepturile omului în toate etapele procesului de azil, prin aplicarea uniformă a cadrului normativ, întărirea mecanismelor de identificare a vulnerabilităților și asigurarea unor garanții procedurale efective pentru toate persoanele aflate în nevoie reală de protecție internațională.

În baza celor abordate, Ombudsmanul **recomandă**:

RECOMANDAREA 4.5.1: Inspectoratul General al Poliției de Frontieră și Inspectoratul General pentru Migrație să standardizeze informarea imediată a potențialilor solicitanți de azil,

⁵⁰¹ Sinteza cererilor adresate de migranți și refugiați Avocatului Poporului (perioada ianuarie – octombrie 2025). Disponibil la: <https://ombudsman.md/post-document/sinteza-cererilor-adresate-de-migranti-si-refugiati-avocatului-poporului-perioada-ianuarie-octombrie-2025/>

⁵⁰² Raport anual de activitate - 2025 al Consiliului Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat. Disponibil la: https://cnaigs.md/uploads/asset/file/ro/3232/Raport_anual_de_activitate_2025.pdf

⁵⁰³ Hotărârea CNAJGS nr. 19 din 16 iulie 2025 cu privire la actualizarea listei avocaților specializați care acordă asistență juridică garantată de stat solicitanților de azil, refugiaților, beneficiarilor de protecție umanitară, apatrizilor și solicitanților al statutului de apatrid. Disponibil la: https://cnaigs.md/uploads/asset/file/ro/2949/HCNAJGS_19.PDF

într-un mod accesibil, în limbă înțeleasă, inclusiv prin materiale vizuale/QR și interpreți, în special pentru persoanele care intră în țară pe la Aeroportul Internațional „Eugen DOGA” din Chișinău.

RECOMANDAREA 4.5.2: Inspectoratul General pentru Migrație să introducă un instrument clar și unitar de screening al vulnerabilităților pentru copii, persoane cu dizabilități, vârstnici, victime ale torturii, traumelor, violenței, obligatoriu la inițierea procedurii și revizuit pe parcurs.

RECOMANDAREA 4.5.3: Consiliul Național pentru Asistența Juridică Garantată de Stat și Inspectoratul General pentru Migrație să consolideze caracterul proactiv al AJGS în procesul de azil, astfel încât asistența să intervină și în fazele inițiale, nu predominant la contestare, inclusiv extinderea listei de avocați specializați și finanțarea.

4.6: Tendințe observate față de angajamentele de protecție a solicitanților de azil

Analiza cadrului normativ, a datelor statistice și a constatărilor rezultate din activitatea de monitorizare a Oficiului Avocatului Poporului în anul 2025, reflectă angajamentul autorităților de a consolida sistemul de protecție internațională în conformitate cu obligațiile internaționale asumate de Republica Moldova. Totodată, evoluția normativă este însoțită de dificultăți de implementare, generate de capacități instituționale inegale, resurse financiare limitate și lipsa unor mecanisme eficiente de monitorizare a impactului asupra drepturilor beneficiarilor.

În paralel, se observă o tendință accentuată de securitzare și eficientizare a procedurilor de azil, inclusiv prin extinderea utilizării procedurilor accelerate și a instrumentelor de „**filtrare procedurală**”. Deși aceste măsuri sunt justificate din perspectiva gestionării fluxurilor și a capacității administrative, în lipsa unor garanții procedurale consolidate și a unor mecanisme funcționale de identificare a vulnerabilităților, ele riscă să afecteze examinarea individualizată a cererilor, element esențial al dreptului la azil, și accesul efectiv la protecție internațională. Monitorizările realizate de OAP, relevă, totodată, o aplicare neuniformă a normelor între diferite autorități, în special la nivelul frontierei, inclusiv în ceea ce privește recunoașterea protecției temporare și respectarea principiului nesancționării pentru intrare sau ședere ilegală în scop de protecție.

În același timp, constatăm o tendință de percepere a Inspectoratului General pentru Migrație mai degrabă ca autoritate axată pe controlul și combaterea migrației neregulamentare, decât ca instituție de protecție a drepturilor persoanelor aflate în nevoie de protecție internațională. Această percepție, reflectată inclusiv în practicile operaționale, poate afecta încrederea solicitanților de azil în sistem și poate consolida abordări de securitate în detrimentul unui cadru fundamentat pe protecția drepturilor omului și pe principiile protecției internaționale, dar și afecta angajamentul Republicii Moldova declarat comunității internaționale față de refugiați.

În ansamblu, tendințele arată o evoluție duală a sistemului de azil din Republica Moldova: pe de o parte, progrese normative și instituționale, iar pe de altă parte, riscuri persistente de implementare și de deviere de la angajamentele asumate în materie de protecție internațională. Constatările justifică necesitatea unei evaluări continue a direcției de evoluție a sistemului de azil, cu accent pe consolidarea garanțiilor procedurale, aplicarea uniformă a normelor și integrarea

efectivă a abordării bazate pe drepturile omului în toate etapele procesului de azil. Rolul IGM în acest sens, necesită a fi fortificat.

În baza celor abordate, Ombudsmanul **recomandă**:

RECOMANDAREA 4.6.1: Ministerul Afacerilor Interne să consolideze rolul IGM ca autoritate de protecție, nu doar control, prin instruirii obligatorii, indicatori de performanță orientați pe drepturi și standarde interne de calitate a deciziilor.

RECOMANDAREA 4.6.2: Inspectoratul General pentru Migrație să întărească independența decizională în acordarea protecției internaționale, prin proceduri clare de prevenire a influențelor nejustificate și transparență privind criteriile de evaluare.

4.7: Afluxul de persoane și aplicarea mecanismului de protecție temporară

În 2025, mecanismul de protecție temporară a continuat să reprezinte principalul instrument de răspuns al autorităților la aflulul de persoane strămutate din Ucraina, în contextul prelungirii conflictului armat. Datele oficiale confirmă utilizarea preponderentă a protecției temporare în detrimentul procedurii de azil pentru acest grup, consolidând caracterul distinct și complementar al celor două forme de protecție.

În vederea adaptării cadrului normativ la evoluțiile contextului regional și la extinderea duratei de aplicare a protecției temporare, în anul 2025 au fost operate modificări la Hotărârea Guvernului nr. 21/2023 privind acordarea protecției temporare persoanelor strămutate din Ucraina. Modificările au vizat prelungirea perioadei de aplicare a mecanismului, până la 1 martie 2026, ajustarea condițiilor de documentare și clarificarea drepturilor beneficiarilor, precum și corelarea cadrului național cu deciziile adoptate la nivelul Uniunii Europene. Aceste intervenții normative reflectă o încercare de menținere a caracterului funcțional și flexibil al mecanismului de protecție temporară, în contextul crizei prelungite.

Oficiul Avocatului Poporului a participat la procesul de avizare a proiectului de modificare a HG nr.21/2023, formulând obiecții și recomandări orientate spre prevenirea riscurilor de discriminare, restrângere disproporționată a drepturilor și crearea unor lacune de protecție. Recomandările au vizat⁵⁰⁴, în special, menținerea caracterului umanitar și excepțional al protecției temporare, asigurarea unității familiei, acceptarea documentelor de identitate expirate, accesul nediscriminatoriu la protecție și evitarea condiționărilor excesiv formaliste în domenii precum educația copiilor, libertatea de circulație și accesul la sprijinul organizațiilor internaționale.

Analiza sintezei obiecțiilor și propunerilor la proiectul de modificare a HG, arată, că o mare parte a recomandărilor Avocatului Poporului au fost preluate de autorități, inclusiv cele privind prelungirea aplicării protecției temporare, flexibilizarea cerințelor de documentare și eliminarea

⁵⁰⁴ Opinia Avocatului Poporului la Proiectul hotărârii privind modificarea HG nr. 21/2023 privind acordarea protecției temporare persoanelor strămutate din Ucraina cu nr.23/MAI/2025. Disponibil la: <https://ombudsman.md/post-document/opinia-avocatului-poporului-la-proiectul-hotararii-privind-modificarea-hg-nr-21-2023-privind-acordarea-protectiei-temporare-persoanelor-stramutate-din-ucraina-cu-nr-23-mai-2025/>

unor prevederi cu potențial discriminatoriu.⁵⁰⁵ Alte recomandări au fost acceptate parțial, iar unele nu au fost preluate, menținând riscuri legate de producerea efectelor protecției temporare doar după obținerea documentului de identitate, limitarea liberei circulații sau persistența unor abordări administrative neuniforme. Totuși, tendința MAI a fost de a devia de la conceptul de „protecție temporară în cazul de aflux” la o formă de „documentare a șederii persoanelor sosite temporar din Ucraina” pentru asigurarea confortului autorităților de interne, decât a drepturilor beneficiarilor. Anterior, Avocatul Poporului a reiterat că cadrul legal național dispune ca protecția temporară este creată pentru a facilita accesul/ ieșirea/ șederea străinilor și nu invers. Însă, autoritățile au preferat să complice acest mecanism.

În contextul celor expuse, Ombudsmanul **recomandă**:

RECOMANDAREA 4.7.1: Guvernul să mențină caracterul umanitar și excepțional al protecției temporare, evitând transformarea ei într-un mecanism preponderent de „documentare a șederii” orientat pe confort administrativ.

RECOMANDAREA 4.7.2: Guvernul să instituie garanții explicite de nediscriminare, asigurarea a unității familiei și acces la educație, sănătate, servicii sociale, inclusiv pentru persoanele cu acte expirate sau dificultăți de documentare.

4.8: Cazarea solicitanților de azil

Cazarea solicitanților de azil în Republica Moldova este reglementată de Legea nr. 270/2008 privind azilul în Republica Moldova, care instituie, pe de o parte, dreptul solicitantului de a fi cazat în centrul de cazare al Inspectoratului General pentru Migrație pe durata procedurii de azil și, pe de altă parte, obligația generală de a fi cazat în aceste centre, cu anumite excepții expres prevăzute de lege.⁵⁰⁶ Această formulare creează o neclaritate între drept și obligație, generând ambiguități de interpretare și riscul aplicării automate a măsurii de cazare, fără o evaluare individualizată a situației solicitantului, a nevoilor sale reale și a existenței unor alternative adecvate.

Evaluarea realizată de Oficiul Avocatului Poporului, indică faptul că, în practică, cazarea în centrul de cazare este aplicată preponderent ca o măsură standard, iar mecanismele de evaluare individuală a necesităților și vulnerabilităților nu sunt. Lipsa unor criterii clare și transparente privind admiterea, menținerea sau exonerarea de obligația de cazare pot conduce la restrângerea disproporționată a libertății de mișcare și a dreptului la viață privată, în special în cazul solicitanților care dispun de resurse proprii, rețele de sprijin sau condiții alternative de locuire. În acest context, există riscul ca măsura cazării să fie percepută mai degrabă ca un instrument de control administrativ decât ca o garanție de protecție și sprijin.

⁵⁰⁵ Sinteza obiecțiilor și propunerilor la proiectul hotărârii Guvernului cu privire la modificarea Hotărârii Guvernului nr.21/2023 privind acordarea protecției temporare persoanelor strămutate din Ucraina. Disponibil la: <https://particip.gov.md/ro/document/stages/proiectul-hotararii-guvernului-cu-privire-la-modificarea-hotararii-guvernului-nr-212023-privind-ac/13640>

⁵⁰⁶ Art. 28 lit. m) și art.31 alin.(2) din Legea nr.270/2008 privind azilul în Republica Moldova. Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=146837&lang=ro#

Totodată, capacitatea limitată a centrului de cazare, resursele financiare insuficiente și dependența de finanțarea externă afectează calitatea condițiilor materiale de primire, generând riscuri de supraaglomerare, deteriorare a infrastructurii și afectare a demnității persoanelor cazate. Evaluările anterioare au arătat, de asemenea, lipsa unor mecanisme efective și accesibile de contestare a deciziilor privind cazarea, precum și informarea insuficientă a solicitanților cu privire la drepturile și obligațiile lor. În absența unor garanții procedurale consolidate și a unei abordări bazate pe drepturile omului, sistemul de cazare riscă să afecteze accesul efectiv la procedura de azil și să nu corespundă pe deplin standardelor internaționale și europene privind condițiile de primire ale solicitanților de azil.

În contextul celor abordate, Ombudsmanul **recomandă**:

RECOMANDAREA 4.8.1: Parlamentul să elimine ambiguitatea „drept vs. obligație” de cazare din Legea nr. 270/2008, introducând criterii de evaluare individuală, alternative la cazare și motivarea obligatorie a deciziilor.

RECOMANDAREA 4.8.2: Inspectoratul General pentru Migrație să instituie proceduri transparente de admitere, menținere, și radierea de la evidența centrului de cazare în limbă înțeleasă și mecanisme accesibile de contestare a deciziilor.

RECOMANDAREA 4.8.3: Guvernul să asigure resurse pentru respectarea standardelor minime privind condițiile materiale de primire, evitarea supraaglomerării, infrastructură adaptată, condiții de igienă și protecție a demnității, cu asigurarea monitorizării periodice și publicarea rezultatelor acesteia.

4.9: Situația persoanelor cazate în Centrele de plasament temporar pentru persoanele strămutate de pe teritoriul altor state (CPTPS)

În 2025, situația persoanelor cazate în Centrele de plasament temporar pentru persoane strămutate de pe teritoriul altor state a fost marcată de reducerea capacității instituționalizate de cazare, ca urmare a implementării a așa-numitei „Strategii EXIT”, care a vizat tranziția de la cazarea colectivă către soluții alternative de locuire în comunitate. Numărul centrelor active a scăzut la 18 comparativ cu anii anteriori, în 2022 – 93, iar numărul persoanelor cazate în CPTPS a devenit minim (aproximativ 1000 persoane) în raport cu totalul beneficiarilor de protecție temporară. Această evoluție reflectă o schimbare structurală a modelului de răspuns, însă, în lipsa unor alternative suficient consolidate, generează totodată riscuri legate de continuitatea protecției pentru persoanele care nu dispun de alternative de cazare stabile.⁵⁰⁷

Evaluarea realizată de Oficiul Avocatului Poporului evidențiază neuniformitatea condițiilor de trai și a procedurilor de admitere în CPTPS. Diferențele dintre centre în ceea ce privește infrastructura, gradul de supraaglomerare, accesibilitatea pentru persoanele cu dizabilități și respectarea standardelor minime de cazare pot conduce la tratamente inegale și la afectarea

⁵⁰⁷ Raport tematic: Respectarea drepturilor omului în Centrele de plasament temporar pentru persoane strămutate de pe teritoriul altor state. Evoluția politicilor și practicilor de cazare în perioada 2022 – 2025. Disponibil la <https://ombudsman.md/post-document/raport-tematic-respectarea-drepturilor-omului-in-centrele-de-plasament-temporar-pentru-persoane-stramutate-de-pe-teritoriul-altor-state-evolutia-politicilor-si-practicilor-de-cazare-in-perioada-2022/>

dreptului la un trai decent. Procedurile de admitere și de încetare a cazării rămân marcate de neclarități și de practici administrative neuniforme, inclusiv utilizarea unor mecanisme informale de direcționare către cazare, ceea ce reduce transparența și previzibilitatea accesului la servicii, în special pentru persoanele aflate în situații de vulnerabilitate.⁵⁰⁸

Din perspectiva finanțării și sustenabilității, centrele continuă să depindă de sprijinul financiar extern, în special din partea Agenției ONU pentru Refugiați (UNHCR-Moldova) și a altor parteneri internaționali, în lipsa unui cadru bugetar național clar și predictibil. Această dependență generează riscuri structurale pentru perioada post-2025, inclusiv riscul reducerii sau închiderii în continuare a unor centre, al relocărilor frecvente și al lipsei unor soluții durabile de locuire. Impactul este resimțit în mod disproporționat de persoanele vulnerabile – copii, persoane vârstnice, persoane cu dizabilități și femei – pentru care pierderea accesului la cazare poate conduce la excluziune socială, insecuritate locativă și deteriorarea stării de sănătate. În acest context, se impune necesitatea dezvoltării unei abordări integrate și sustenabile privind locuirea persoanelor beneficiare de protecție temporară, care să asigure continuitatea protecției sub responsabilitatea statului și respectarea drepturilor fundamentale dincolo de soluțiile instituționalizate temporare.

În contextul celor descrise, Avocatul Poporului **recomandă**:

RECOMANDAREA 4.9.1: Guvernul și APL-urile să creeze alternative comunitare sustenabile de locuire înainte de reducerea CPTPS, pentru a preveni insecuritatea locativă și relocările repetate.

RECOMANDAREA 4.9.2: Guvernul să adopte un set unic de standarde minime pentru CPTPS, privind infrastructura, accesibilitatea, protecția copiilor, prevenirea violenței, cu asigurarea evaluărilor respectării acestora și remedierea deficiențelor la necesitate.

4.10: Azilul la frontieră și omisiuni instituționale (IGPF și IGM)

În 2025 continuăm să evidențiem existența unor vulnerabilități în gestionarea situațiilor de azil la frontieră, cu impact direct asupra accesului efectiv la protecție internațională. Practicile aplicate la frontieră, inclusiv la Aeroportul Internațional Chișinău, indică deficiențe în **informarea adecvată** a persoanelor străine cu privire la dreptul de a solicita azil, precum și în identificarea timpurie a persoanelor aflate în nevoie de protecție internațională. Informarea este realizată, în unele cazuri, într-o manieră formală sau tardivă, insuficient adaptată barierelor lingvistice și nivelului de înțelegere al persoanelor, ceea ce poate avea un efect descurajator asupra exercitării dreptului de a solicita azil. Totodată, aplicarea neuniformă a principiului nesancționării pentru intrare sau ședere ilegală în scop de protecție continuă să reprezinte un risc din perspectiva respectării obligațiilor internaționale ale statului. Tot aici, menționăm implicarea exclusivă a Serviciului de Informații și Securitate în neadmiterea cetățenilor străini pe teritoriul țării (*spre ex: din 4010 străini neadmiși la AIC, 1068 au fost pentru motive indicate de SIS, inclusiv fără a concretiza asupra*

⁵⁰⁸ Raport tematic: Respectarea drepturilor omului în Centrele de plasament temporar pentru persoane strămutate de pe teritoriul altor state. Evoluția politicilor și practicilor de cazare în perioada 2022 – 2025. Disponibil la <https://ombudsman.md/post-document/raport-tematic-respectarea-drepturilor-omului-in-centrele-de-plasament-temporar-pentru-persoane-stramutate-de-pe-teritoriul-altor-state-evolutia-politicilor-si-practicilor-de-cazare-in-perioada-2022/>.

riscurilor la adresa securității naționale). În lipsa instituției de „azil la frontieră” este dificil de estimat, numărul real al solicitanților de azil, care ar trebui să acceadă în țară pentru o asemenea protecție.

În ceea ce privește rolul Inspectoratului General al Poliției de Frontieră, au fost constatate omisiuni legate de asumarea funcției de prim mecanism de protecție pentru persoanele aflate la frontieră. Practica instituțională rămâne predominant orientată spre controlul migrației și prevenirea intrării neregulate, în detrimentul unei abordări centrate pe identificarea nevoilor de protecție internațională. Această orientare se reflectă inclusiv în utilizarea frecventă a refuzului de autorizare a trecerii frontierei, în absența unei evaluări prealabile a intenției de a solicita azil, a riscurilor de persecuție sau de tratamente inumane ori degradante, în special în cazul persoanelor vulnerabile.

În cazul Inspectoratului General pentru Migrație, evaluările indică o percepție și o funcționare instituțională axate preponderent pe gestionarea migrației și combaterea șederii ilegale, în detrimentul rolului central de autoritate responsabilă de protecția internațională. Deși IGM deține competențe exclusive în examinarea cererilor de azil, dimensiunea de protecție a drepturilor omului nu este întotdeauna reflectată în practicile operaționale curente. Au fost identificate lacune în identificarea timpurie și sistematică a vulnerabilităților, utilizarea insuficientă a datelor dezagregate, influența structurilor de securitate, control și protecție internă asupra consilierilor de decizie (post-omoriul intenționat al unui solicitant de azil într-un cartier din Chișinău⁵⁰⁹) și lipsa unor instrumente unitare de evaluare a necesităților speciale, ceea ce poate afecta calitatea deciziilor și accesul efectiv la garanțiile procedurale.

La nivel interinstituțional, se constată o coordonare insuficientă între IGPF și IGM, în absența unor mecanisme clare, formale și obligatorii de cooperare, schimb de informații și delimitare a responsabilităților. Lipsa unor ghiduri comune și a unei practici unitare contribuie la tratamente diferite ale unor situații similare și la incertitudine juridică pentru persoanele aflate în nevoie de protecție internațională. Aceste omisiuni subliniază necesitatea consolidării rolului ambelor instituții ca actori de protecție, prin integrarea consecventă a abordării bazate pe drepturile omului în toate etapele procesului de azil, de la frontieră până la soluționarea definitivă a cererilor. Iar, efortul IGM în domeniul protecției internaționale trebuie să fie mai impunător și deciziile acestuia privind oferirea protecției internaționale trebuie să rămână independente.

Ca urmare a celor menționate, Ombudsmanul **recomandă**:

RECOMANDAREA 4.10.1: Inspectoratul General al Poliției de Frontieră să standardizeze informarea la frontieră a potențialilor solicitanți de azil prin comunicare imediată a drepturilor, în limbă înțeleasă și în mod accesibil, cu materiale standardizate și interpreți disponibili, prioritar la PTF Aeroport.

RECOMANDAREA 4.10.2: Inspectoratul General al Poliției de Frontieră să introducă sau actualizeze un protocol de screening orientat pe protecție, cu indicatori de vulnerabilitate și traseu clar de referire către IGM.

⁵⁰⁹ TVR MOLDOVA Detalii în cazul asasinării cetățeanului turc la Chișinău. Doi complici, puși sub învinuire. Disponibil la: https://www.youtube.com/watch?v=krE_bnmT5IA

RECOMANDAREA 4.10.3: Inspectoratul General al Poliției de Frontieră să aplice consecvent principiul nesancționării și să evite inițierea automată a sancțiunilor când intrarea, șederea neregulamentară este legată de căutarea protecției.

RECOMANDAREA 4.10.4: Inspectoratul General al Poliției de Frontieră să asigure garanții reale înainte de refuzul intrării prin evaluarea individualizată a riscurilor, inclusiv *non-refoulement*, posibilitatea efectivă de a invoca nevoia de protecție, documentarea motivată a deciziei de refuz.

RECOMANDAREA 4.10.5: Inspectoratul General al Poliției de Frontieră și Inspectoratul General pentru Migrație să instituie un mecanism formal comun de cooperare pentru cazurile de azil la frontieră, inclusiv zonă de tranzit.

RECOMANDAREA 4.10.6: Inspectoratul General pentru Migrație să instituționalizeze „azilul la frontieră” prin prezența și rolul consolidat la punctele de trecere a frontierei a angajaților IGM, în special la PTF Aeroport.

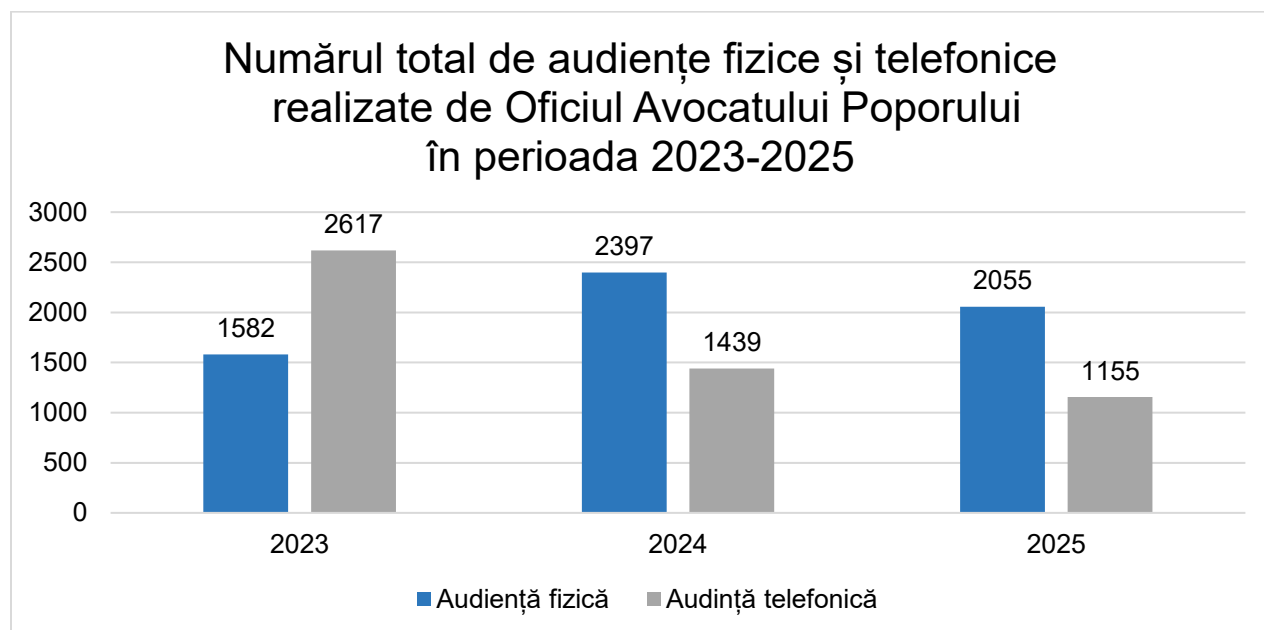
RECOMANDAREA 4.10.7: Inspectoratul General pentru Migrație să consolideze rolul de autoritate de protecție prin integrarea explicită a drepturilor omului în procedurile interne, identificarea vulnerabilităților, asigurarea garanțiilor în procedurile accelerate, aplicarea conceptelor de „țări sigure”, etc.

CAPITOLUL V. Activitatea Oficiului Avocatului Poporului în cifre pentru anul 2025

În temeiul articolului 16 din Legea nr. 52 din 03.04.2014 cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul), Avocatul Poporului are competența de a examina cereri, de a solicita informații, documente și materiale relevante, precum și de a audia persoane cu funcții de răspundere și de a solicita explicațiile necesare pentru elucidarea circumstanțelor cazurilor examinate. În acest sens, Avocatul Poporului acționează atât în baza cererilor primite, cât și din oficiu.

În cadrul Oficiului Avocatului Poporului este instituit un mecanism de acordare a **asistenței/consultanței informaționale**, oferite atât **telefonic** cât și **fizic** la Oficiul Avocatului Poporului și la sediile reprezentanțelor teritoriale din mun. Bălți, Comrat, Cahul și s. Varnița.

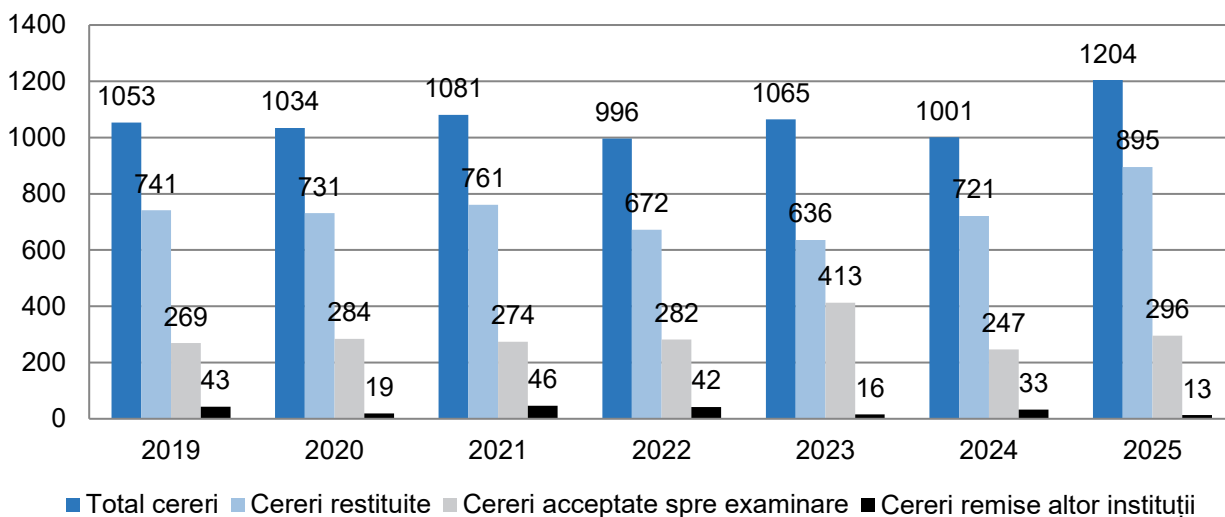
Pe parcursul anului 2025, în total **3.210 persoane** au beneficiat de asistență/consultanță informațională. Dintre acestea, **2.055 persoane** au beneficiat de **audiență fizică**, iar **1.155 persoane** au beneficiat de **audiență telefonică**. Din totalul persoanelor audiate, **Direcția drepturile copilului** a acordat asistență/consultanță informațională unui număr de **314 persoane** (61 persoane audiență fizică și 253 persoane audiență telefonică).

Pe parcursul anului 2025, Oficiul Avocatului Poporului a recepționat în total **1204 cereri**. Din numărul total de cereri, **971 (80,65%)** au fost adresate **Avocatului Poporului**, iar **233 (19,35%)** de cereri adresate **Avocatului Poporului pentru drepturile copilului**. În 2025, numărul cererilor a crescut cu aproximativ **20,3%** față de 2024 (1001 cereri).

Analiza cererilor adresate OAP evidențiază o creștere a numărului de **cereri restituite**, înregistrându-se **895** de cereri restituite⁵¹⁰ în anul 2025, comparativ cu **721** în anul 2024, sau cu aproximativ **24,1%** mai mult. Această creștere poate fi determinată de mai mulți factori precum ar fi nerespectarea cerințelor formale privind depunere a cererilor; depunerea cererilor după expirarea termenului de un an de la data constatării încălcării drepturilor și libertăților omului.

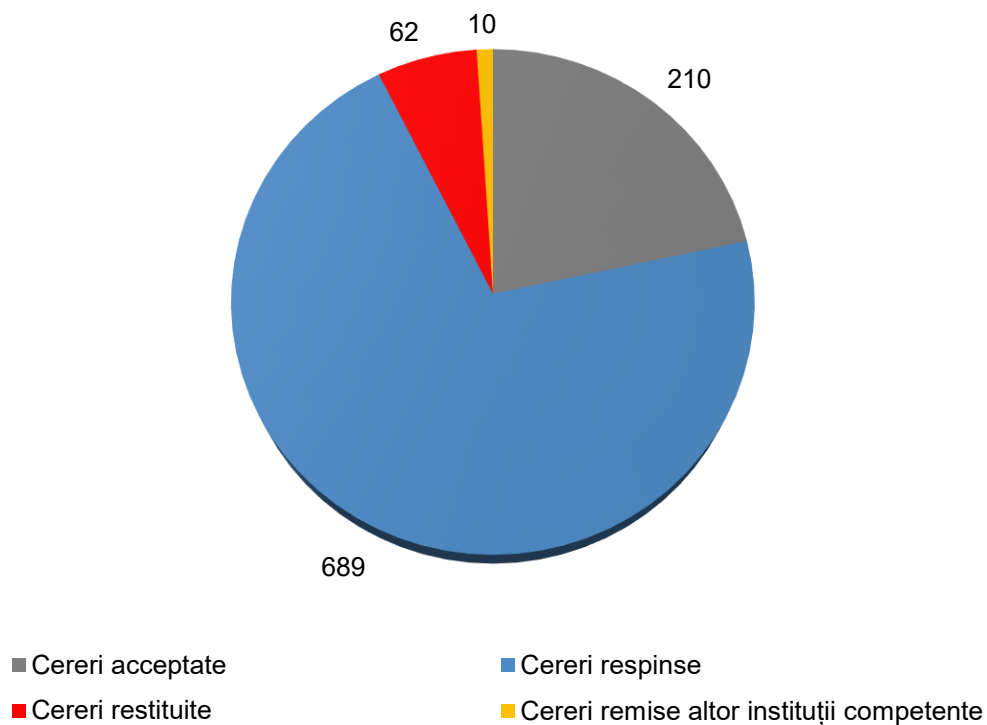
Cereri adresate Oficiului Avocatului Poporului în 2019 - 2025

Din cele **971** de cereri adresate Avocatului Poporului, **210** (21,6%) au îndeplinit criteriile de admisibilitate și au fost acceptate spre examinare. Totodată, din **761** (78,4%) de cereri, **689** (71%) de cereri au fost emise decizii de respingere, în conformitate cu prevederile legale, iar **62** (6,4%) de cereri au fost restituite fără examinare, însă petiționarilor li s-au oferit explicații privind procedurile legale pe care le pot urma pentru a-și proteja drepturile și libertățile. De asemenea, **10** (1%) de cereri au fost remise autorităților competente, pentru a fi soluționate în conformitate cu atribuțiile acestora.

⁵¹⁰ **Cererile restituite** sunt cele care nu respectă cerințele minime de formă și conținut: date incomplete ale petiționarului sau persoanei fizice sau juridice, lipsa descrierii cauzei, lipsa autorității responsabile. Totodată, dacă faptele au fost deja examinate de alte autorități, la cerere se anexează și copiile de pe răspunsurile autorităților respective. Cererile neconforme se restituie fără examinare, cu posibilitatea depunerii unei cereri ajustate, cererea repetată se examinează după înlăturarea cauzelor ce au servit drept temei pentru restituirea.

Clasificarea cererilor în funcție de decizia adoptată de către Avocatul Poporului în anul 2025

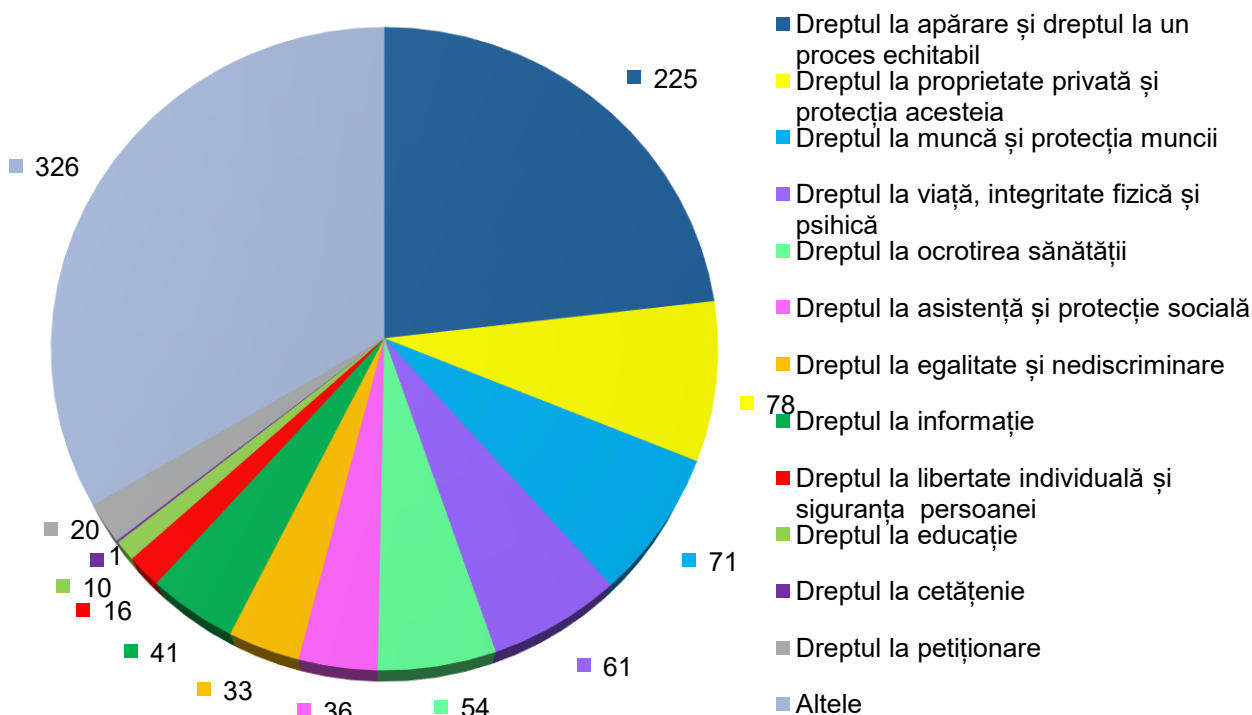
În perioada de raportare, Avocatul Poporului a acceptat **210 de cereri**, față de **148 înregistrate** în anul 2024, ceea ce reflectă o **creștere de aproximativ 42%** a numărului de cereri admise.

Cele mai multe încălcări constatate au vizat dreptul la sănătate, dreptul la un proces echitabil, dreptul la protecție socială și drepturile persoanelor aflate în detenție.

Pe parcursul anului 2025, **81 de cereri** au constituit temei de încetare a procesului de examinare, în **55 de cazuri** s-a constatat încălcarea drepturilor omului, iar **129 cereri** sunt în curs de examinare.

În conformitate cu cererile recepționate de Avocatul Poporului, cele mai frecvent invocate încălcări ale drepturilor și libertăților omului au vizat:

Drepturi pretins încălcate în cererile adresate Avocatului Poporului în anul 2025

Adițional, în exercitarea mandatului său, începând cu anul 2019, Avocatul Poporului examinează cererile de **protecție a avertizorilor de integritate**, în conformitate cu prevederile Legii nr. 165 din 22 iunie 2023 privind avertizorii de integritate.

Avertizorii de integritate							
	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Cereri înregistrate	1	3	7	7	5	7	6
Cereri acceptate	1	2	4	-	-	5	3
Cereri respinse	-	-	-	-	-	1	3
Cereri restituite	-	1	3	7	5	1	-
Cereri încetate	-	2	4	-	-	1	1

Totodată, ca urmare a intrării în vigoare a **Legii nr. 148 din 9 iunie 2023 privind accesul la informațiile de interes public**, potrivit art. 30, Avocatul Poporului este autoritatea competentă pentru monitorizarea și controlul implementării prevederilor legale. În conformitate cu art. 31 din aceeași lege, Avocatul Poporului garantează respectarea dreptului de acces la informațiile de interes public și, examinează cererile referitoare la pretinse încălcări ale dreptului de acces la informațiile de interes public în conformitate cu Legea nr. 52 din 03 aprilie 2014 privind Avocatul Poporului (Ombudsmanul).

Accesul la informațiile de interes public		
	2024	2025
Cereri înregistrate	7	12
Cereri acceptate	5	10
Cereri respinse	2	2
Cereri restituite	-	-
Cereri încetate	1	3
Cereri în care s-a constatat încălcarea dreptului	-	1

În exercitarea atribuțiilor sale privind investigarea cererilor, Oficiul Avocatului Poporului întreprinde acțiuni procesuale ce presupun emiterea unor acte specifice mandatului, după cum urmează:

Acte de Redirecționare							
Acțiuni procesuale	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Aviz cu recomandări privind măsurile ce urmează să fie întreprinse pentru repunerea imediată în drepturi a petiționarului (<i>art. 24 alin.(1) din Legea nr. 52 din 3 aprilie 2014</i>).	41	71	39	46	30	29	36
Demers pentru intentarea unei proceduri disciplinare, contravenționale sau penale în privința persoanei cu funcție de răspundere care a comis încălcări ce au generat lezarea drepturilor și libertăților omului (<i>art. 25 alin. (1) lit. (b) din Legea nr. 52 din 3 aprilie 2014</i>).	7	10	4	5	-	-	2
Sesizare adresată procurorului referitor la săvârșirea contravenției prevăzute la art. 320 din Codul contravențional al Republicii Moldova (<i>art. 25 alin. (1) lit. (c) din Legea nr. 52 din 3 aprilie 2014</i>).	-	-	-	-	-	-	-

Sesizare asupra cazurilor de neglijență în serviciu, de încălcare a eticii de serviciu, de tergiversare și birocratism. (art. 25 alin. (1) lit. (d) din Legea nr. 52 din 3 aprilie 2014).	1	6	-	3	-	-	7
Acțiuni în instanță de judecată/ intervenție în proces pentru a pune concluzii.	4/12	3/9	15	12	8	11	11
Acord de Conciliere/mediere (art. 23 alin. (3) din Legea nr. 52 din 3 aprilie 2014).	-	-	-	-	4	3	4
Recomandări de ordin general ⁵¹¹ (art. 11 alin. e ¹ din Legea nr. 52 din 3 aprilie 2014).	-	-	-	-	12	7	6
Total	65	99	58	66	54	50	66

În temeiul art. 22 din Legea nr. 52 din 03 aprilie 2014, are atribuția de a se **sesiza din oficiu** în cazurile de importanță socială deosebită sau în cazurile în care este necesară apărarea intereselor unor persoane care nu pot folosi de sine stătător mijloacele juridice de apărare ori atunci când se constată încălcări în masă sau grave ale drepturilor și libertăților. Astfel, în anul 2025, Oficiul Avocatului Poporului, **s-a autosesizat în 52 cazuri**.

Din numărul de autosesizări Avocatul Poporului pentru drepturile copilului s-a sesizat din oficiul în **30 de cazuri**, iar Avocatul Poporului (Ombudsmanul) cu mandat general împreună cu reprezentanțele teritoriale, s-a autosesizat în **22 cazuri**, dintre acestea, **11 cazuri** au fost încetate după constatarea încălcărilor și restabilirea drepturilor persoanelor vizate.

Aceste autosesizări reflectă angajamentul Oficiului Avocatului Poporului de a interveni activ în apărarea drepturilor fundamentale ale locuitorilor, în special ale celor aflați în situații vulnerabile.

⁵¹¹ **Recomandări de ordin general** este prezentarea către subiecți (autorități publice, organizații și întreprinderi, indiferent de tipul de proprietate și forma juridică de organizare, precum și către persoanele cu funcții de răspundere de la toate nivelurile) a obiecțiilor și recomandărilor privind asigurarea drepturilor și libertăților omului și îmbunătățirea activității acestora.

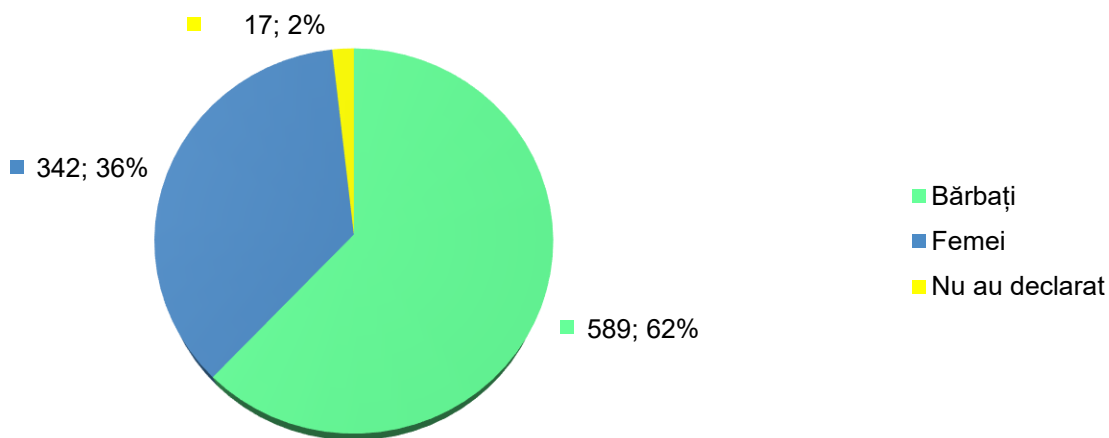
Încălțările invocate în **sesizările din oficiu** au vizat următoarele domenii:

Drepturi pretins încălcate în contextul sesizărilor din oficiu constatate în anul 2025

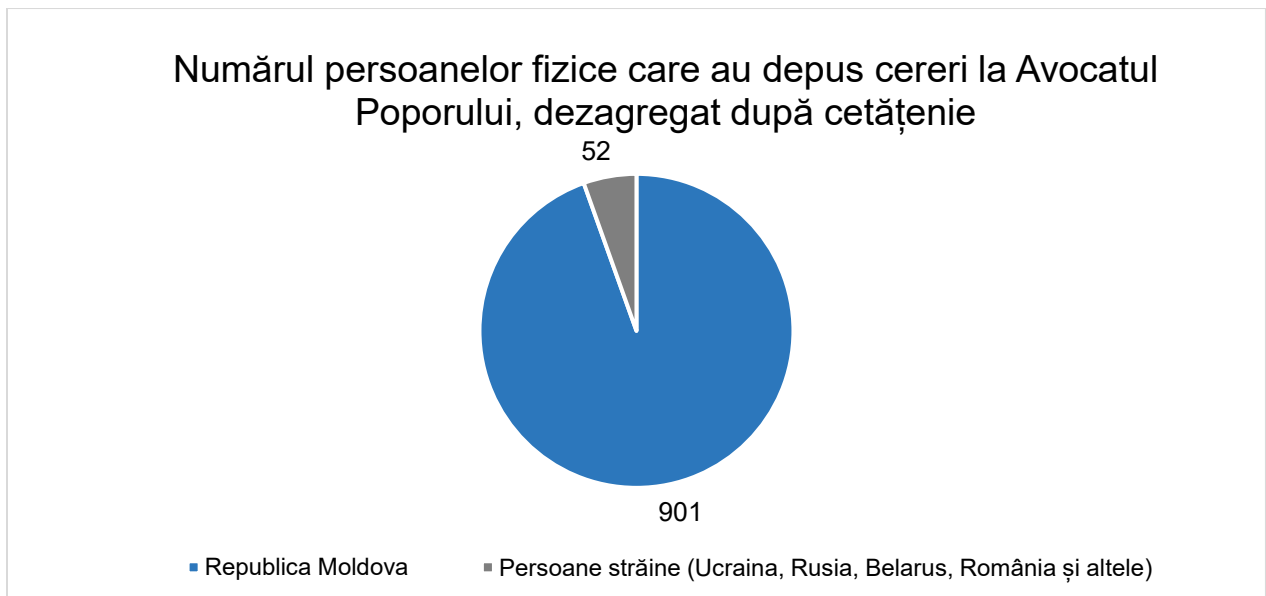
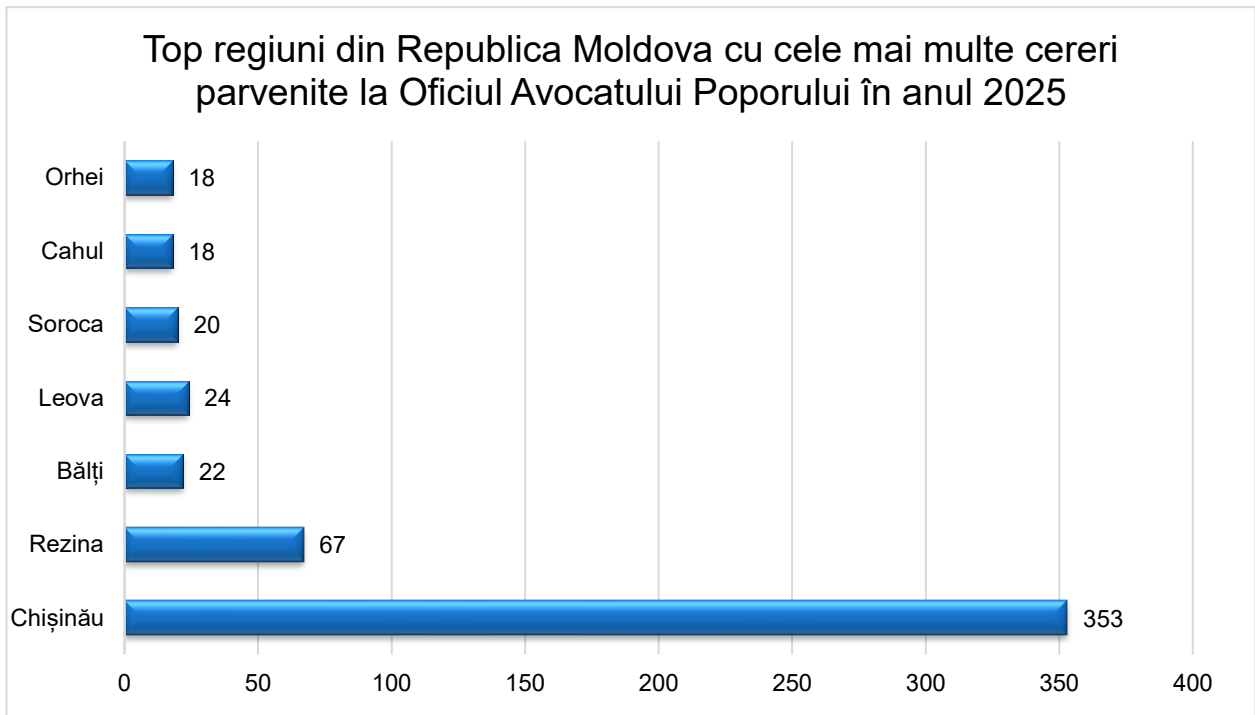

În perioada de raportare din numărul total de cereri din partea persoanelor fizice au fost depuse 953 de cereri, iar din partea persoanelor juridice 18 cereri.

Numărul persoanelor fizice care s-au adresat la Oficiul Avocatului Poporului, dezagregat pe gen

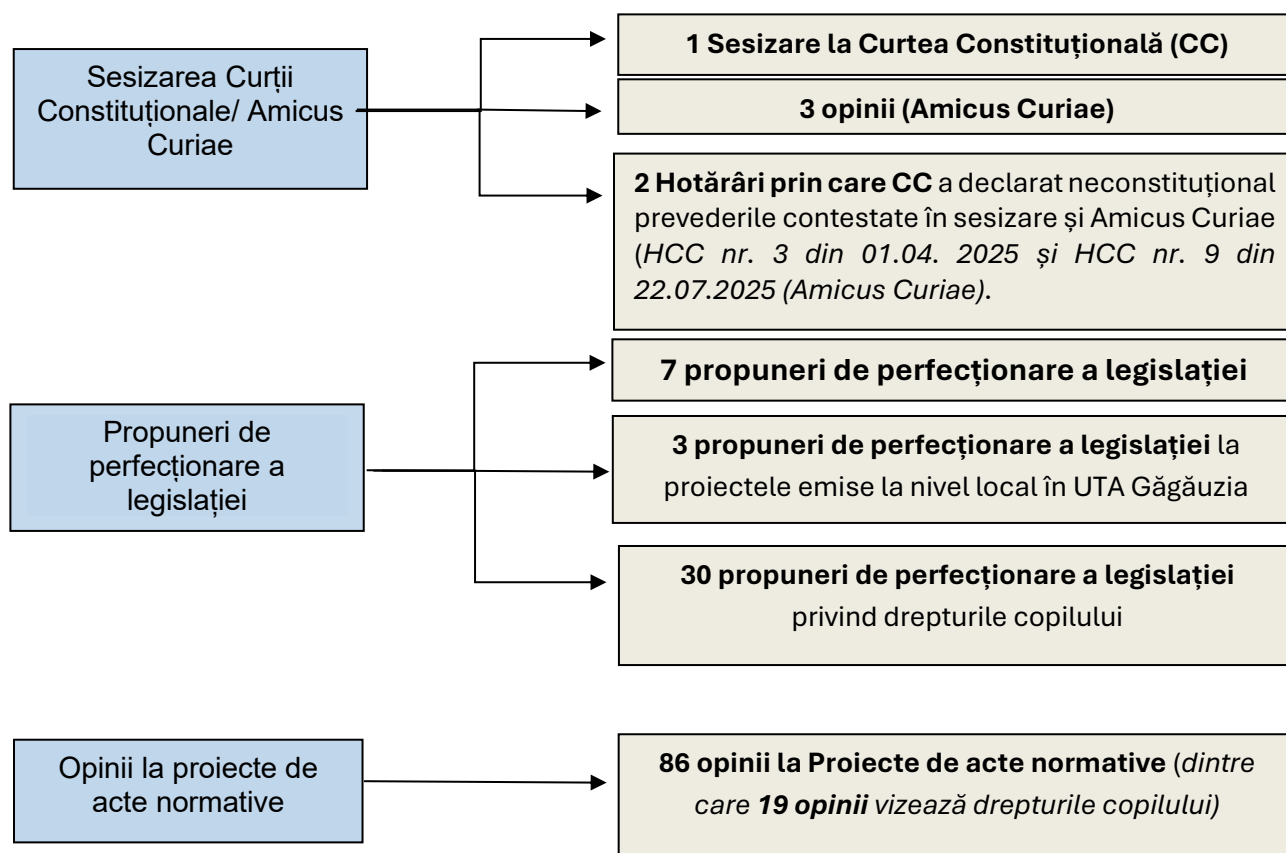

Din totalul persoanelor fizice care s-au adresat la OAP, 5 persoane au indicat, în mod voluntar, apartenența la comunitatea LGBTQI+.

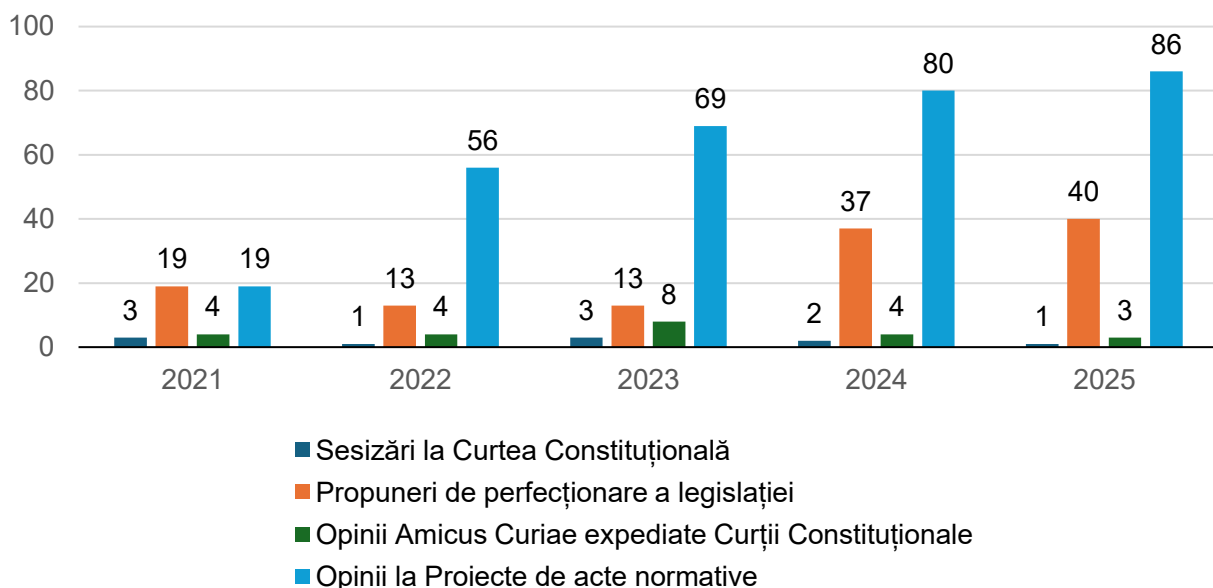

Contribuire la procesul de perfecționare a legislației în domeniul asigurării drepturilor și libertăților omului

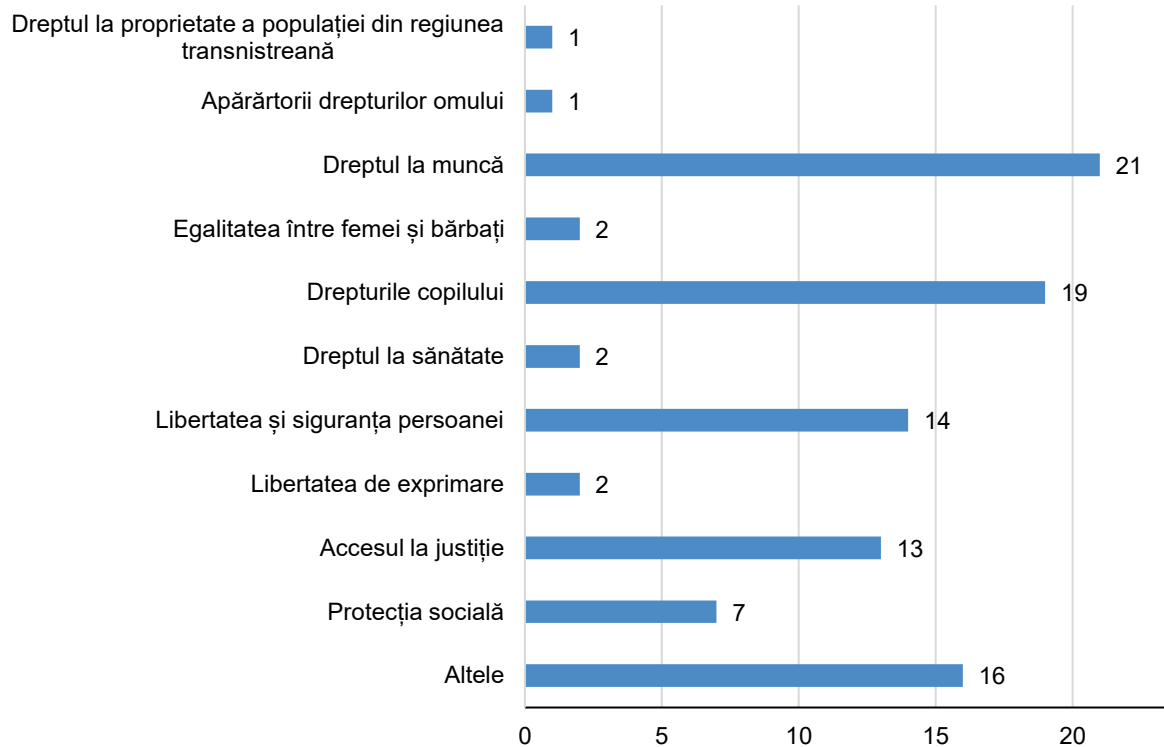
Avocatul Poporului, conform art. 16 din Legea nr. 52 din 03.04.2014, contribuie la perfecționarea legislației privind drepturile și libertățile omului. În acest sens, Avocatul Poporului prezintă subiecților cu drept de inițiativă legislativă propuneri și recomandări de perfecționare a legislației, emite opinii asupra proiectelor de acte normative, evaluează compatibilitatea legislației naționale cu standardele internaționale precum și sesizează Curtea Constituțională privind controlul constituționalității actelor normative.

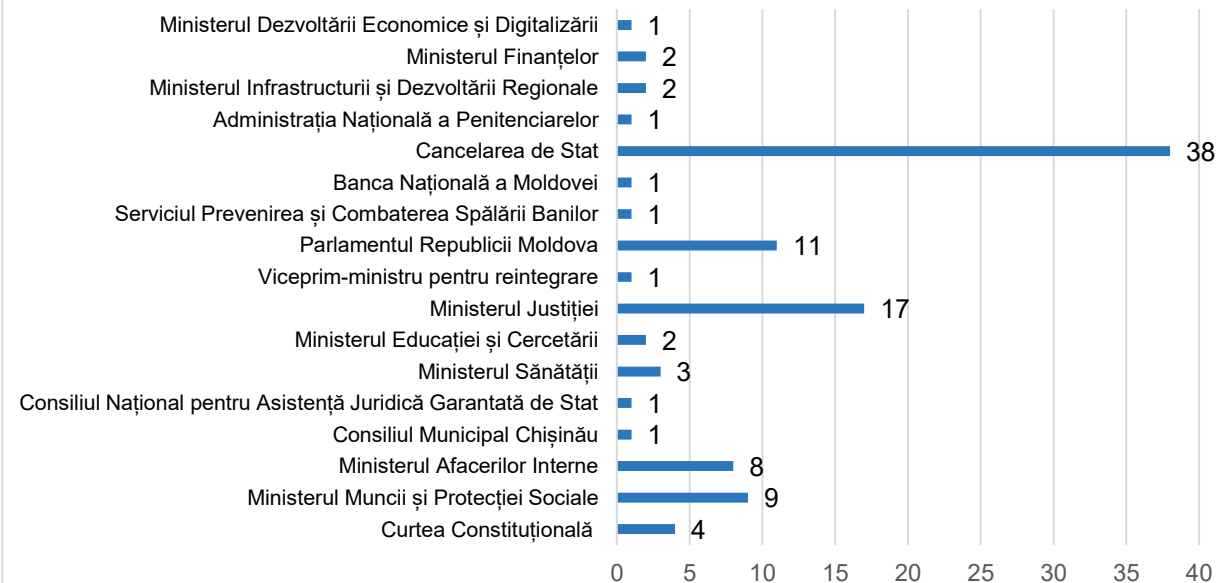
Contribuția la dezvoltarea politicilor publice și a legislației 2022-2025

Numărul de opinii emise asupra proiectelor de acte normative, pe domenii de intervenție

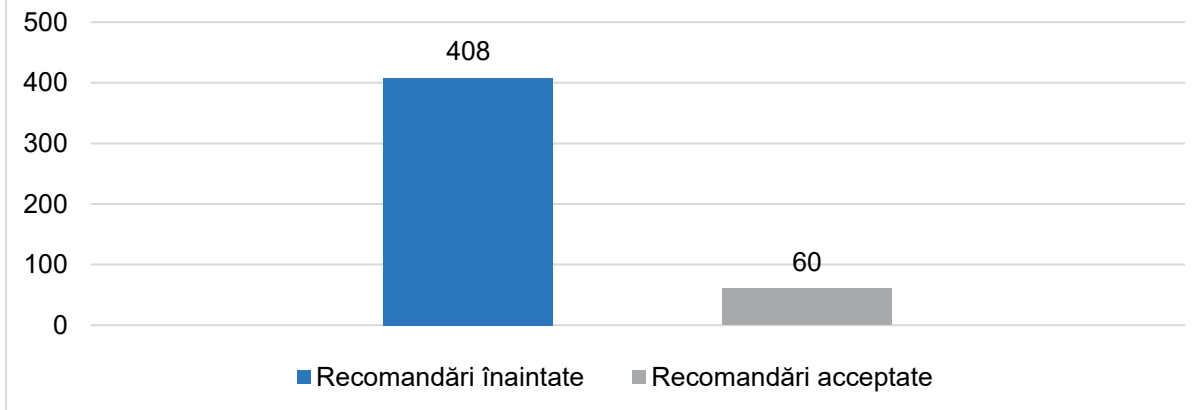

Numărul de opinii și contribuții ale OAP adresate instituțiilor publice

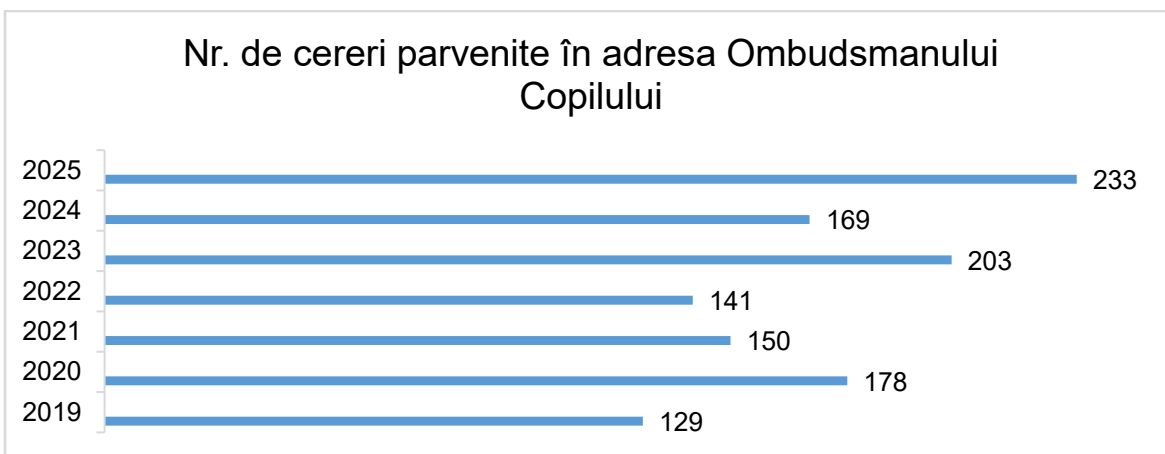
Oficiul Avocatului Poporului în perioada de raportare a formulat un număr de recomandări în opiniile emise asupra proiectelor de acte normative, o parte dintre acestea fiind acceptate de autoritățile vizate.

Numărul recomandărilor formulate de Oficiul Avocatului Poporului în opinii la proiecte de acte normative, pentru anul 2025

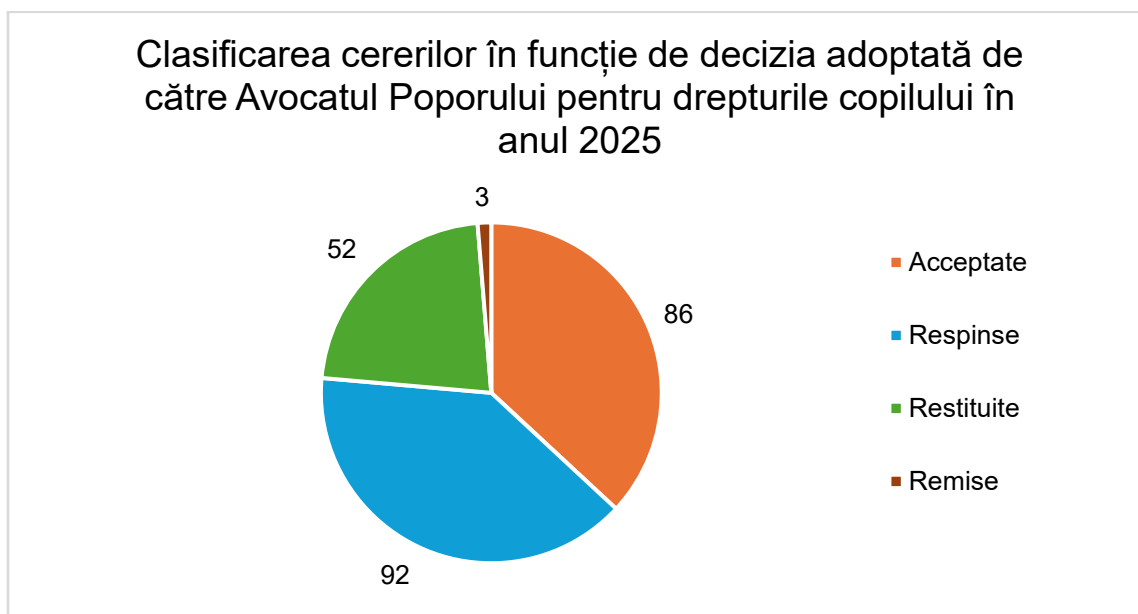

5.2 Activitatea Direcției Drepturile Copilului

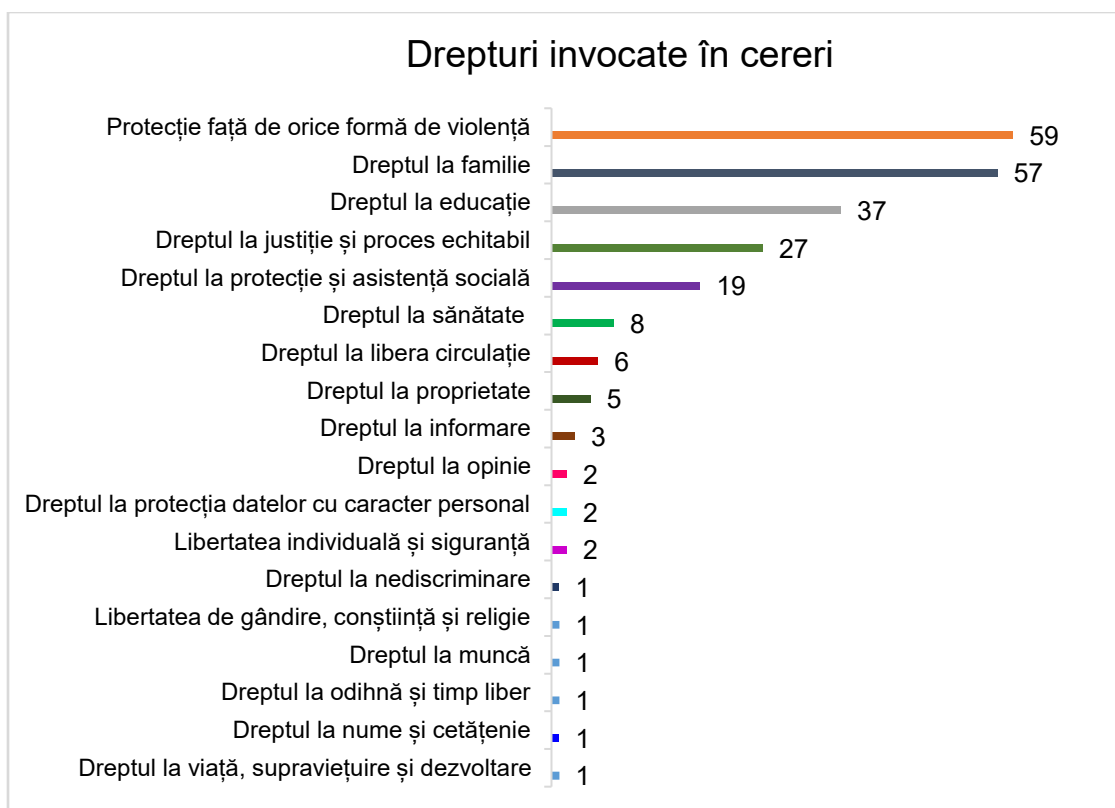
În anul 2025, în adresa Avocatului Poporului pentru drepturile copilului au parvenit **233 de cereri**.

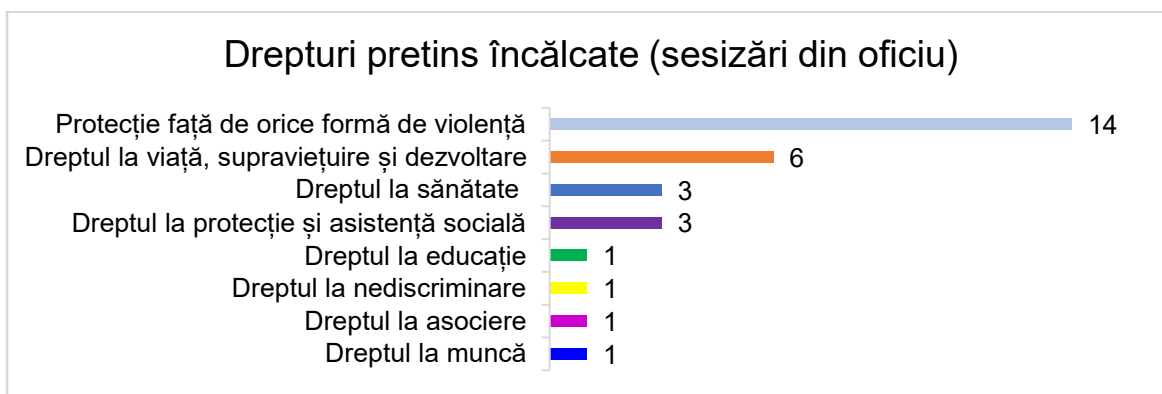
Din numărul total de cereri, 86 au întrunit condițiile de admisibilitate și au fost acceptate spre examinare. În privința a 92 de cereri au fost emise decizii de respingere, iar 52 de cereri au fost restituite fără examinare, explicând petiționarului procedura pe care acesta este în drept să o folosească pentru a-și apăra drepturile și libertățile. Din totalul cererilor înregistrate, 3 au fost remise autorităților competente pentru a fi examinate conform competenței.

Urmare a examinării cererilor parvenite în adresa Avocatului Poporului pentru drepturile copilului, constatăm că drepturile invocate drept pretins încălcate sunt următoarele:

În contextul atribuțiilor funcționale, în scopul asigurării respectării drepturilor copilului, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului este în drept să acționeze din oficiu pentru a asista copilul aflat în dificultate sau situație de risc. Urmare a informațiilor apărute în mass-media, rețelele de socializare și apelurilor preluate de la „Telefonul Avocatului Copilului” (0800111116), pe parcursul anului 2025, Ombudsmanul Copilului **s-a sesizat din oficiu în 30 de cazuri**, în care s-a atestat încălcarea următoarelor drepturi:

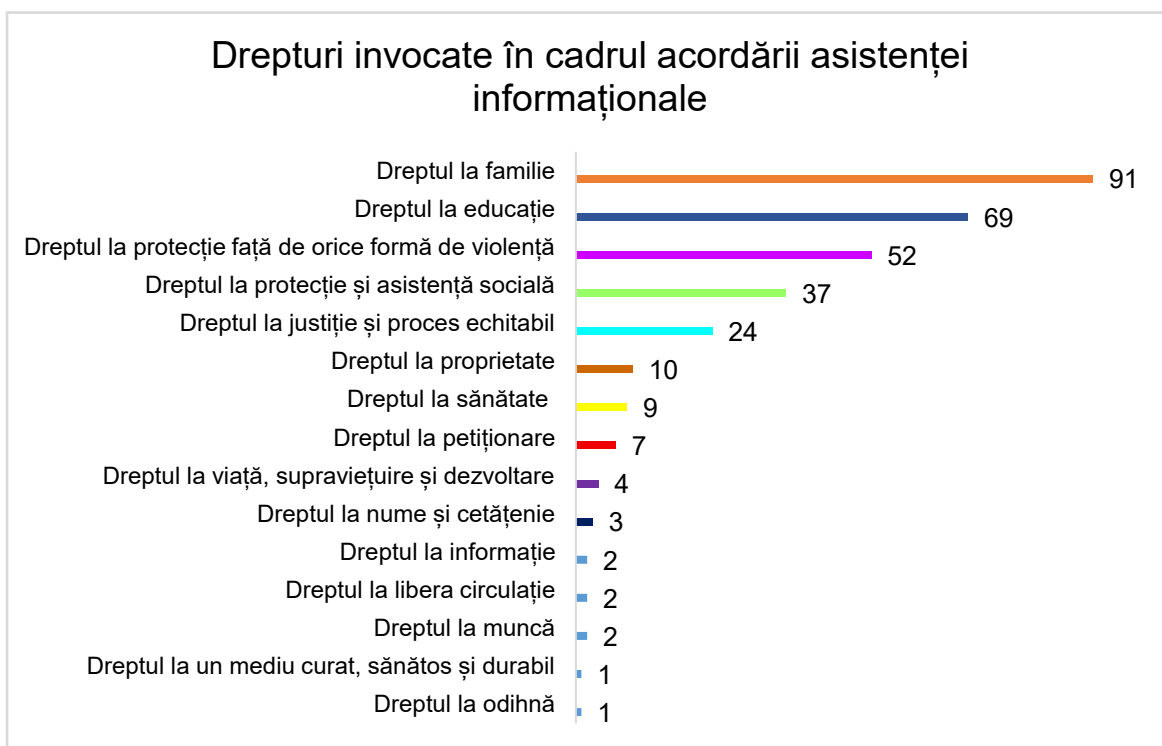

În baza rezultatelor examinării cererilor și sesizărilor din oficiu, Ombudsmanul Copilului a emis **19 acte de reacționare** (în temeiul art. 24 și art. 25 din Legea nr. 52/2014 cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul), după cum urmează: avize cu recomandări – 10; sesizări – 7; concluzii în instanța de judecată – 2.

În scopul perfecționării legislației în domeniul drepturilor și libertăților copilului, Avocatul poporului pentru drepturile copilului a prezentat subiecților cu drept de inițiativă legislativă **30 de propuneri**

de perfecționare a legislației și a emis 19 opinii asupra proiectelor de acte normative care vizează drepturile și libertățile copilului.

Pe parcursul anului 2025, Direcția Drepturile Copilului și Ombudsmanul Copilului au acordat **asistență/consultanță informațională pentru 314 persoane**. Aceasta a fost oferită prin intermediul „Telefonului Avocatului Copilului” (134 persoane), telefonului de serviciu (119 persoane), precum și în cadrul audiențelor (61 persoane). Urmare a asistenței informaționale acordate, au fost înregistrate 15 cereri și 2 sesizări din oficiu (din numărul total de cereri și sesizări din oficiu). În cadrul **asistenței/consultanței informaționale**, au fost invocate următoarele drepturi:

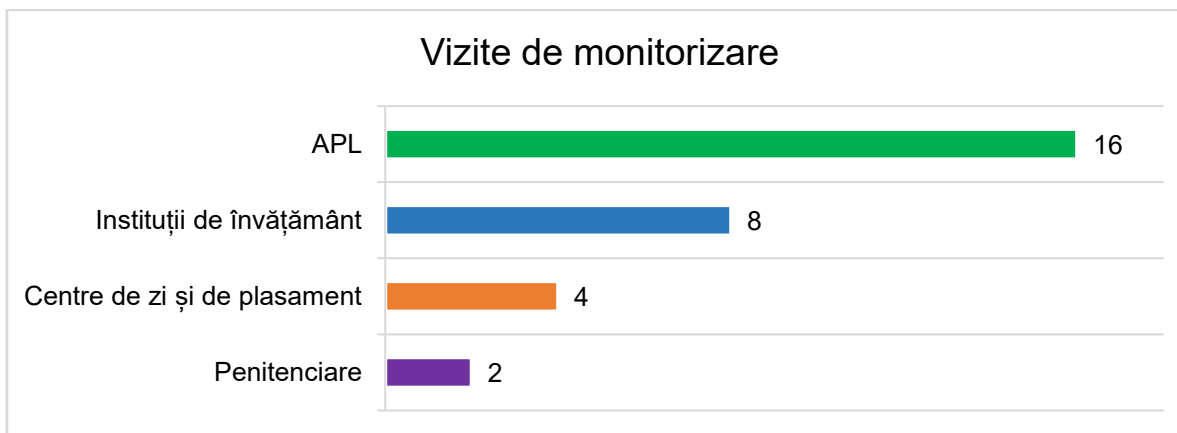
Pe parcursul anului 2025, cu suportul UNICEF Moldova, au fost elaborate **3 rapoarte tematiche**: „Analiza integrării drepturilor copilului în programele de studii ale Institutului Național al Justiției (INJ)”⁵¹², „Impactul reformei sistemului de asistență socială RESTART asupra drepturilor persoanelor vulnerabile, inclusiv asupra copiilor, solicitanților de azil, beneficiarilor de protecție internațională și protecție temporară” și „Evaluarea cadrului normativ și a mecanismelor instituționale de prevenire, identificare și gestionare a violenței în contextul tulburărilor mintale, precum și a măsurilor de protecție a copiilor în situații de risc, cu elaborarea de recomandări pentru consolidarea politicilor publice și respectarea drepturilor omului”.

Totodată, în 2025, urmare a alegerii Ombudsmanului Copilului din Moldova, de către Adunarea Generală a Rețelei Europene a Ombudsmanilor pentru Copii (European Network of

⁵¹² Raport tematic „Analiza integrării drepturilor copilului în programele de studii ale Institutului Național al Justiției INJ”, Disponibil la: <https://ombudsman.md/post-document/raport-tematic-analiza-integrarii-drepturilor-copilului-in-programele-de-studii-ale-institutului-national-al-justitiei-inj/>

Ombudspersons for Children, ENOC), în calitate de Președinte al ENOC, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului a coordonat elaborarea **raportului tematic anual privind protecția și promovarea dreptului copiilor la sănătate fizică**⁵¹³.

În contextul elaborării Rapoartelor tematice, precum și în procesul de examinare a cererilor și sesizărilor din oficiu, Ombudsmanul Copilului și Direcția drepturile copilului au mers în **30 de vizite de monitorizare** la autorități publice locale de nivelul întâi și al doilea, instituții de învățământ, instituții sportive, Centre de zi și de plasament, penitenciare etc.

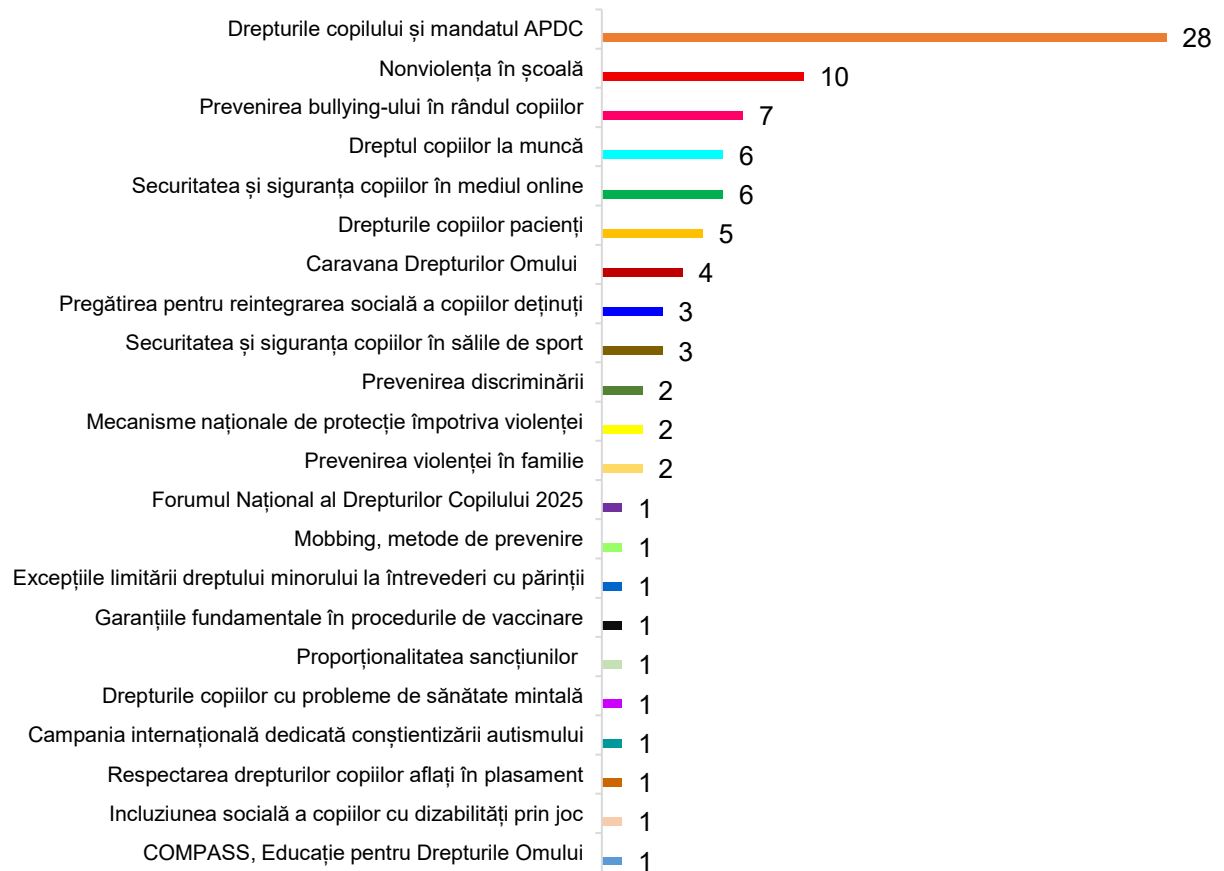

De asemenea, pe parcursul anului 2025 s-au realizat **88 de activități de informare/promovare a drepturilor copilului** cu **3077 copii, adulți și specialiști** (primari, funcționari publici, cadre didactice, asistenți sociali, personal medical, personal din sistemul penitenciar, părinți/reprezentanți legali ai copiilor etc.).

⁵¹³ ENOC, Raport de sinteză privind protecția și promovarea dreptului copilului la sănătate fizică, 2025. Disponibil la: <https://enoc.eu/wp-content/uploads/ENOC-Synthesis-Report-on-CR-to-physical-health-2025-FV.pdf>

Numărul activităților de informare/promovare, pe tematici

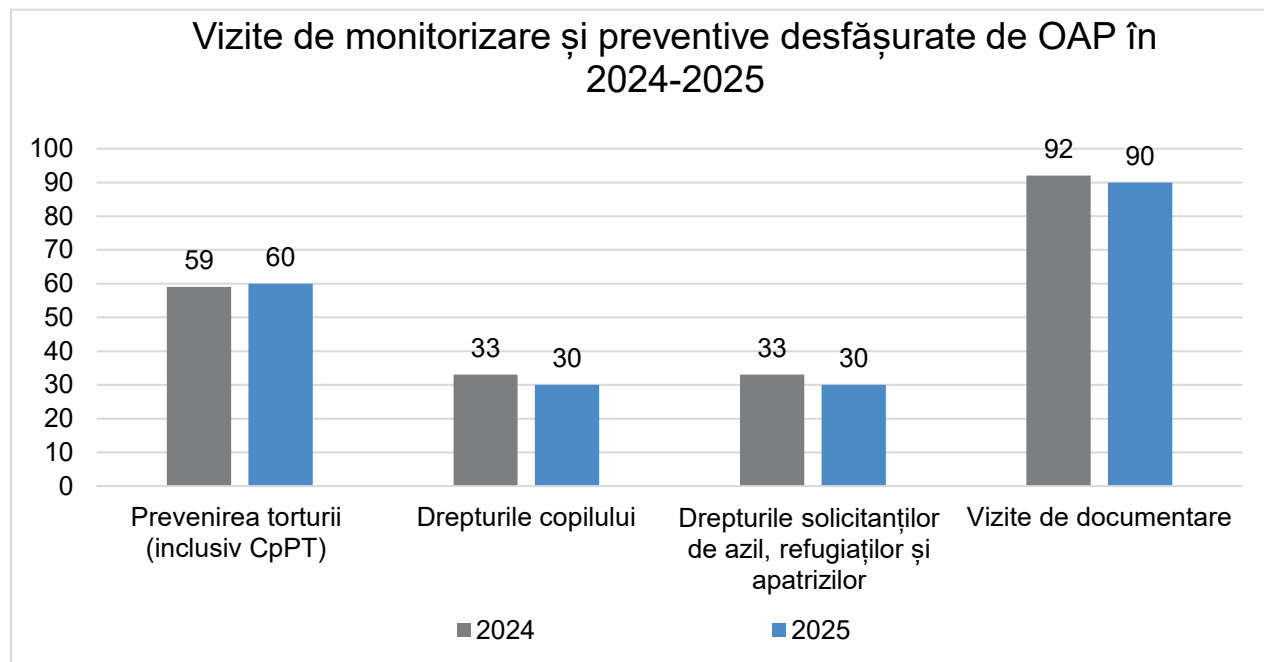

Numărul persoanelor informate pe tematici

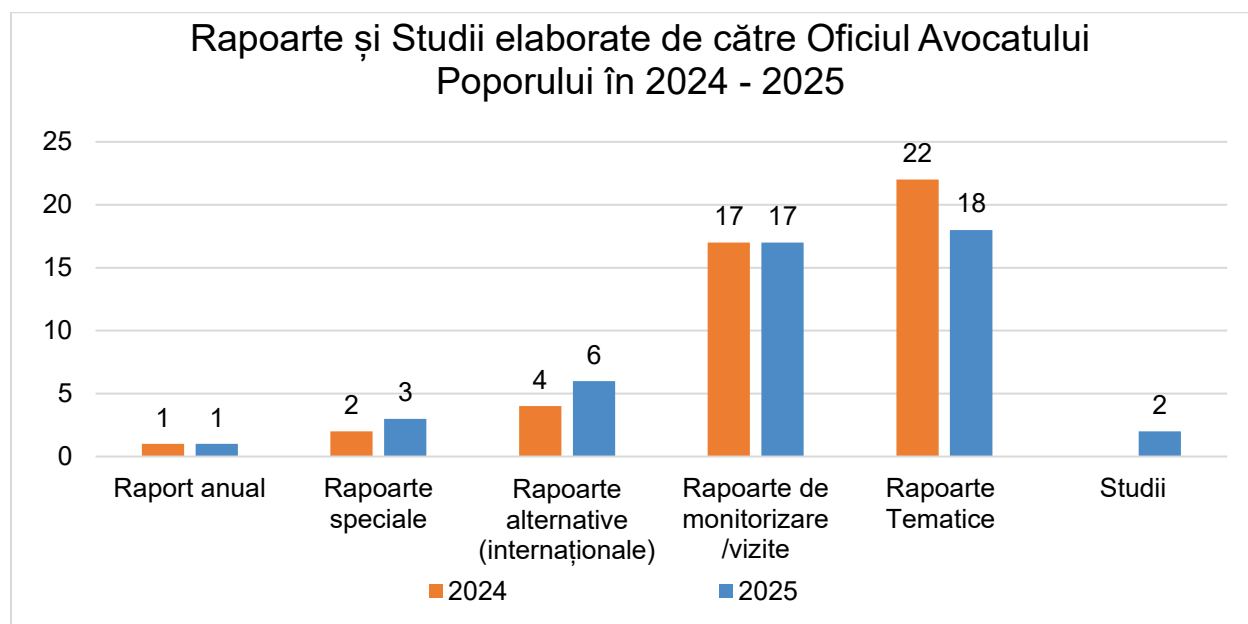

Activități de monitorizare și raportare ale Oficiului Avocatului Poporului

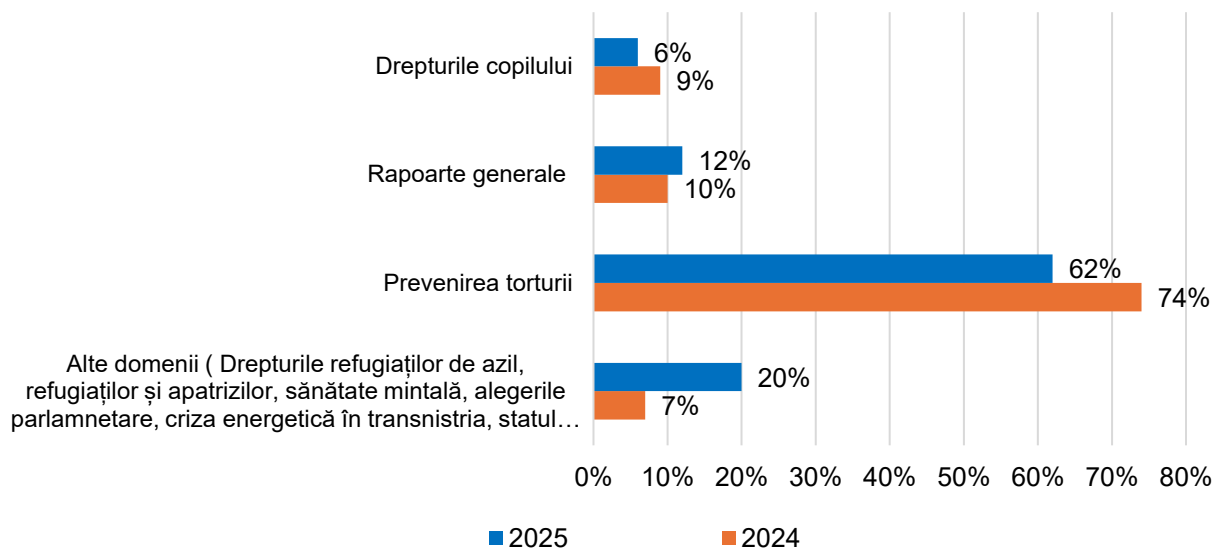
În anul 2025, Oficiul Avocatului Poporului a desfășurat **210 vizite**.

Pe parcursul anului 2025, Oficiul Avocatului Poporului a realizat un număr de **45 rapoarte și 2 studii** oferind o imagine detaliată asupra diverselor aspecte ale drepturilor omului. Aceste documente sunt accesibile public pe site-ul oficial al instituției, www.ombudsman.md, în secțiunea „Rapoarte” și „Studii” Dintre acestea, se remarcă următoarele:

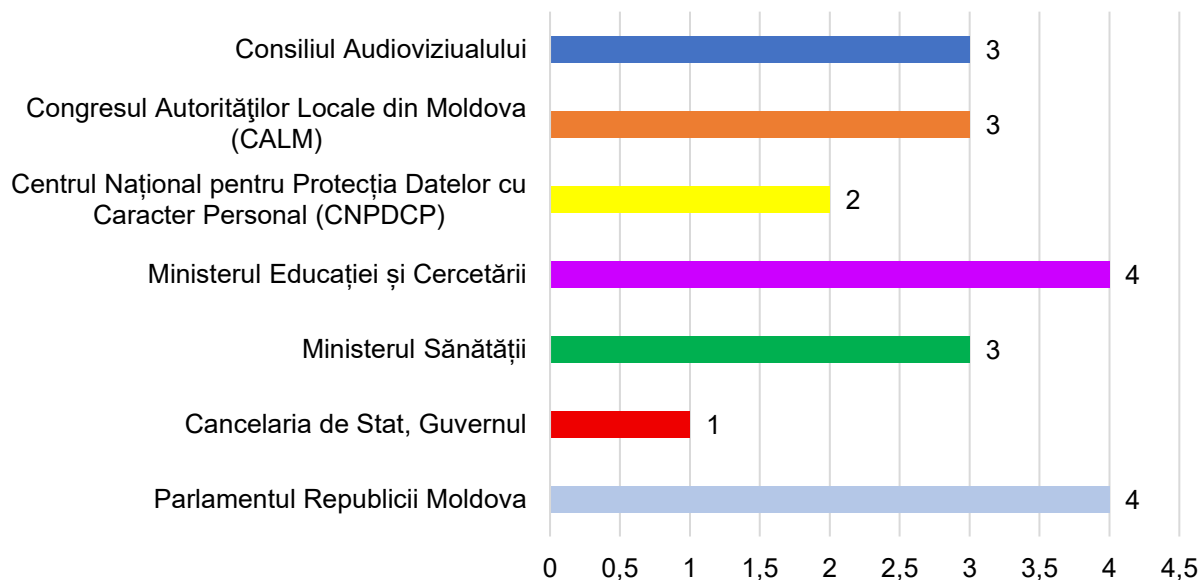

Ponderea rapoartelor elaborate de Oficiul Avocatului Poporului pe domenii în anii 2024–2025

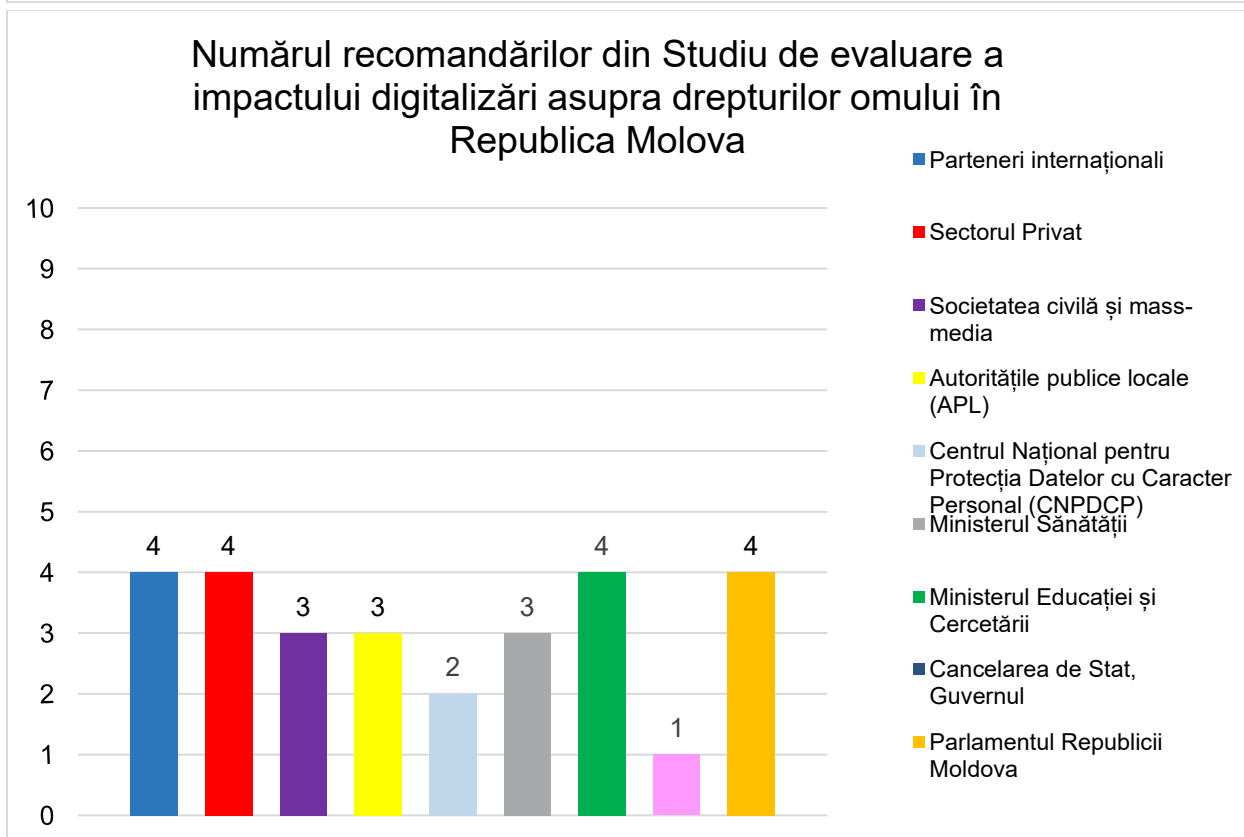
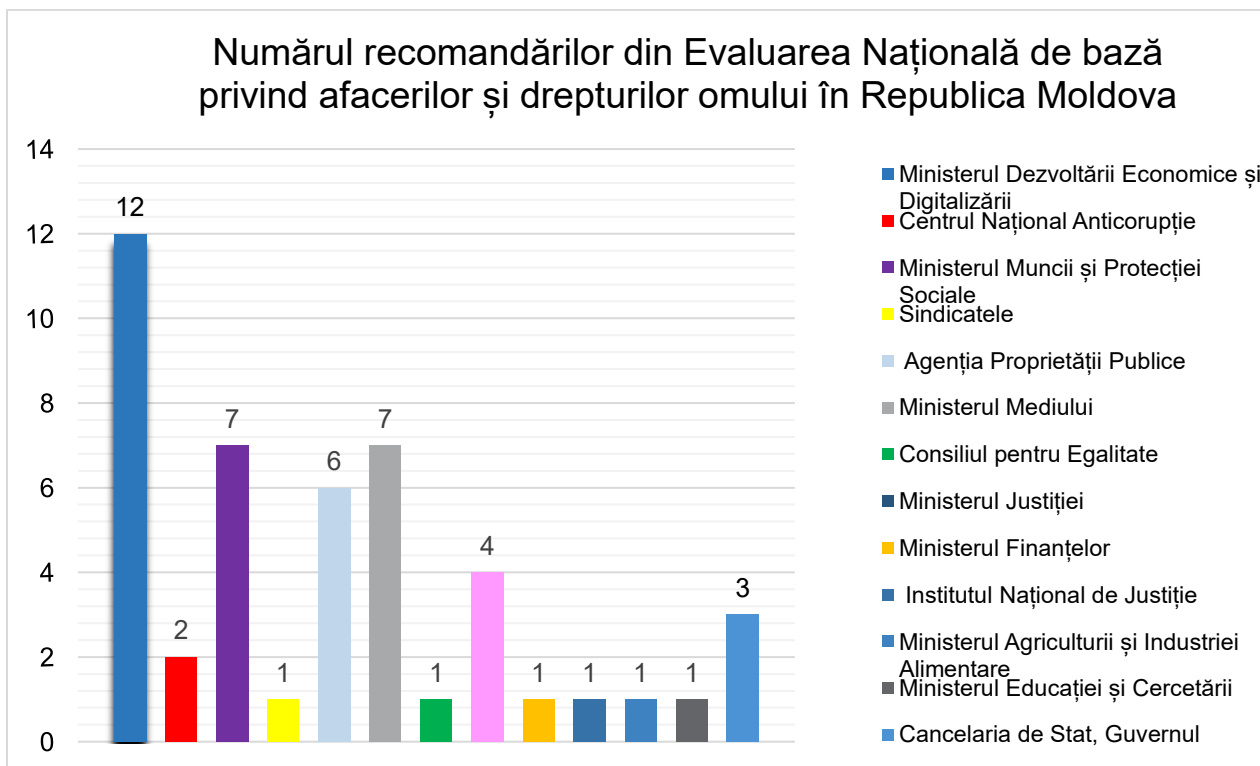

În anul 2025, Oficiul Avocatului Poporului a elaborat 6 rapoarte alternative prin care au fost adresate **20 de recomandări** către instituțiile naționale, după cum urmează:

Numărul de recomandări din rapoartele alternative per instituție pentru anul 2025

Pe parcurs anului 2025, Oficiul Avocatului Poporului, cu sprijinul Institutului Danez pentru Drepturile Omului, a elaborat două studii, în cadrul cărora au fost identificate probleme-cheie și formulate în total **75 de recomandări**, care sunt adresate către autoritățile competente pentru a fi implementate după cum urmează:

În anul 2025, Direcția prevenirea torturii din cadrul Oficiului Avocatului Poporului a elaborat rapoarte tematice, rapoarte de monitorizare/prevenire și rapoarte speciale. În baza acestor rapoarte au fost înaintate **413 recomandări** către autorități publice vizate.

Tabelul privind numărul de recomandări formulate, pe instituții:

Nr.	Denumirea de Instituției	Numărul de recomandări din rapoartele tematice	Numărul de recomandări din rapoartele de monitorizare/prevenire	Numărul de recomandări din rapoartele speciale
1.	Parlamentul Republicii Moldova	11		
2.	Guvernul Republicii Moldova	3		
3.	Consiliul Superior al Magistraturii	1		
4.	Cancelaria de Stat	2		
5.	Ministerul Justiției		12	
6.	Ministerul Afacerilor Interne	28	1	
7.	Ministerul Muncii și Protecției Sociale	33	37	
8.	Ministerul Sănătății	12	2	
9.	Ministerul Educației și Cercetării	14		2
10.	Ministerului Apărării al R. Moldova			14
11.	Procuraturii Generale a R. Moldova			2
12.	Inspectoratul General pentru Migrație	19		
13.	Inspectoratul General al Poliției de Frontieră	10		
14.	Inspectoratul General al Poliției		16	
15.	Direcția de Poliție a mun. Chișinău		23	
16.	Inspectoratul de Poliție Orhei		7	
17.	Inspectoratul de Poliție Hîncești		14	
18.	Administrația Națională a Penitenciarelor		19	
19.	Penitenciarului nr. 18 - Brănești		26	
20.	Penitenciarul nr. 13		12	
21.	Inspectoratul Social de Stat		2	
22.	IMSP Spitalul Clinic de Psihiatrie Codru		17	
23.	Agencia pentru Gestionarea Serviciilor cu Specializare Înaltă		15	
24.	Centrul de Plasament Temporar pentru Persoane cu Dizabilități (Adulte), mun. Bălți		15	
25.	Centrul de plasament temporar al persoanelor cu dizabilități din Orhei		14	

26.	Centrul de plasament temporar al persoanelor cu dizabilități adulte din Hîncești		18	
27.	Comisia de Stat pentru Încorporare			11

Pe parcursul anului 2025, Avocatul Poporului a elaborat rapoarte speciale și rapoarte tematice privind respectarea drepturilor și libertăților omului, în baza investigațiilor și a constatărilor rezultate din activitatea de monitorizare. Aceste rapoarte evidențiază lacune sistemice și formulează recomandări adresate autorităților publice competente, în vederea prevenirii încălcărilor viitoare.

5.1. Activitatea de raportare și cooperare internațională

În anul 2025, Oficiul Avocatului Poporului a continuat să își exercite mandatul de monitorizare a respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, în conformitate cu standardele internaționale și Europene, inclusiv prin elaborarea și transmiterea rapoartelor alternative către mecanismele internaționale și Europene de protecție a drepturilor omului. Prin intermediul acestui instrument, Avocatul Poporului a evaluat gradul de conformitate al cadrului normativ și al practicilor naționale cu obligațiile asumate de Republica Moldova, a formulat constatări și recomandări adresate autorităților publice competente, a consolidat dialogul instituțional cu mecanismele de monitorizare relevante și a contribuit la promovarea celor mai înalte standarde în domeniul drepturilor omului.

În Raportul alternativ prezentat **Comitetului ONU pentru Eliminarea Discriminării Rasiale**⁵¹⁴, Avocatul Poporului a reflectat situația drepturilor minorităților naționale, cu un accent deosebit asupra accesului la servicii de sănătate populație rome. Ombudsmanul a evidențiat că, **deși legislația națională consacră dreptul la ocrotirea sănătății și principiul egalității și nediscriminării, persoanele de etniei rome continuă să se confrunte cu dificultăți semnificative în exercitarea efectivă a acestui drept**. Totodată în raport au fost menționate progresele realizate prin Strategia națională de sănătate „Sănătate 2030” aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 387 din 14.06.2023⁵¹⁵, Programul național privind asigurarea respectării drepturilor omului 2024–2027 aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.164 din 06.03.2024⁵¹⁶ și Programul pentru susținerea populației de etnie romă 2022–2025, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 576 din 03.08.2022⁵¹⁷, care recunosc romii drept grup vulnerabil și prevăd măsuri specifice de informare, prevenire și facilitare a accesului la servicii medicale.

⁵¹⁴ Raport alternativ prezentat de Oficiul Avocatului Poporului către Comitetul pentru Eliminarea Discriminării Rasiale (CEDR) în baza Convenției ONU privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială pentru cea de-a 116-a Sesiune, care va avea loc între 17 noiembrie și 5 decembrie 2025. Disponibil la: <https://ombudsman.md/en/post-document/raport-alternativ-prezentat-de-oficiul-avocatului-poporului-catre-comitetul-pentru-eliminarea-discriminarii-rasiale-cedr-in-baza-conventiei-onu-privind-eliminarea-tuturor-formelor-de-discriminare-r/>

⁵¹⁵ Hotărârea nr. 387 din 14.06.2023 cu privire la aprobarea Strategiei naționale de sănătate „Sănătatea 2030”. Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=138493&lang=ro

⁵¹⁶ Hotărârea nr.164 din 06-03-2024 cu privire la aprobarea Programului național privind asigurarea respectării drepturilor omului pentru anii 2024-2027, Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=142723&lang=ro

⁵¹⁷ Hotărârea nr. 576 din 03.08.2022 cu privire la aprobarea Programului pentru susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova pentru anii 2022-2025. Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=133208&lang=ro

De asemenea, Ombudsmanul a subliniat nivelul redus de asigurare medicală a populației rome (în anul 2025 ponderea romilor asigurați medical constituie 51,6%)⁵¹⁸. Printre cauzele principale ale neasigurării au fost identificate: dificultățile financiare, accesul limitat la informații privind serviciile medicale și existența percepțiilor discriminatorii în sistemul de sănătate.

În raportul alternativ Avocatul Poporului menționează despre **rolul esențial al mediatorilor comunitari** ca mecanism de facilitare a accesului persoanelor de etnie romă la servicii publice, inclusiv în domeniile sănătății, educației, asistenței sociale și ocupării forței de muncă. În acest context, Avocatul Poporului a evidențiat că eficiența acestui mecanism depinde de cooperarea cu autoritățile publice locale, de asigurarea resurselor financiare necesare și de o salarizare corespunzătoare. Totodată, sunt menționate eforturile statului în realizarea prevederilor art. 2, par. 2 ale Convenției privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială, prin adoptarea Hotărârii Guvernului nr. 576 din 03.08.2022 cu privire la aprobarea Programului pentru susținere a populației de etnie romă din Republica Moldova pentru anii 2022-2025⁵¹⁹.

Potrivit Raportului de progres privind implementarea Programului⁵²⁰, au fost realizate acțiuni de consolidare a cooperării mediatorilor comunitari cu instituțiile relevante, precum și activități de instruire și dezvoltare a capacităților acestora. Pentru anul 2024 au fost aprobate 58 de unități de mediator comunitar, cu alocări bugetare de 5,8 milioane lei, dintre care 51 de funcții erau ocupate la data de 01.05.2025 ceea ce reprezintă o rată de ocupare de aproximativ 88%. Cu toate acestea, Avocatul Poporului a constatat că **nivelul de salarizare al mediatorilor comunitari rămâne necorespunzător**. Conform Legii nr. 270 din 23.11.2018 privind sistemul unitar de salarizare în sectorul bugetar, funcția este încadrată în clasa de salarizare 44, cu un salariu lunar de aproximativ 5 412 lei, sub nivelul salariului minim pe țară stabilit pentru anul 2025 (5 500 lei), fiind semnificativ inferior celui al asistenților sociali comunitari (de circa 7 900 lei).

În ceea ce privește persoanele **apatride**, Ombudsmanul a analizat cadrul normativ și politicile existente privind combaterea apatridiei, precum și dificultățile cu care se confruntă persoanele apatride în accesarea măsurilor de asistență socială, integrarea pe piața muncii și beneficierea de asistență juridică garantată de stat.

Procedura de recunoaștere a statutului de apatrid este gestionată de Inspectoratul General pentru Migrație din cadrul Ministerului Afacerilor Interne și, potrivit art. 87² din Legea nr. 200 din 16.07.2010 privind regimul străinilor în Republica Moldova⁵²¹, are o durată cuprinsă între 6 și 12 luni, fiind reglementată printr-un cadru procedural distinct. Deși art. 87³ din Legea nr. 200 din 16.07.2010 prevede o serie de drepturi pentru solicitanții statutului de apatrid, inclusiv accesul la asistență juridică garantată de stat, de servicii de cazare în perioada procedurii, la asistență medicală, la educație și măsurile de asistență socială, în practică accesul efectiv la aceste drepturi rămân limitate.

⁵¹⁸ MOLDOVA INEGALĂ Realitatea vulnerabilităților anului 2025 și calea de urmat, pag.18. Disponibil la: https://progen.md/wp-content/uploads/2025/05/Moldova-Inegala-2025_ROEN.pdf

⁵¹⁹ Hotărârea Guvernului nr. 576 din 03.08.2022 cu privire la aprobarea Programului pentru susținere a populației de etnie romă din Republica Moldova pentru anii 2022-2025. Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=133208&lang=ro

⁵²⁰ Raport de progres privind implementarea Programului pentru susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova pentru anii 2022 – 2025, în anul 2024. Disponibil la:

https://mecc.gov.md/sites/default/files/mec_raport_2024_program_romi_hq_576_2022_1_0.pdf

⁵²¹ Legea nr. 200 din 16.07.2010 privind regimul străinilor în Republica Moldova. Disponibil la:

https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=148704&lang=ro

Ombudsmanul a constatat, în special, accesul restrâns la asistență juridică garantată de stat în etapele inițiale ale procedurii, precum și lacunele cadrului legal privind accesul solicitanților statutului de apatrid la muncă și la prestații sociale.

În contextul combaterii apatridiei, a fost evidențiată și lipsa unui mecanism eficient de colectare și analiză a datelor. Astfel, potrivit Registrului de stat al populației, în anul 2025 erau înregistrați 3.417 apatrizi și 1.618 persoane cu statut juridic nedeterminat⁵²², situația fiind agravată de imposibilitatea cartografierii complete a persoanelor din stânga Nistrului.

În anul 2025, Oficiul Avocatului Poporului a prezentat către **Comitetului ONU pentru Drepturile Omului** raportul alternativ privind implementarea **Pactului internațional cu privire la drepturile civile și politice**⁵²³. În raport, Avocatul Poporului a evidențiat situația drepturilor omului în localitățile din stânga Nistrului și mun. Bender, unde persoanele nu au acces liber și necondiționat al autorităților constituționale și al Avocatului Poporului. Totodată, **Ombudsmanul a evidențiat încălcările grave, inclusiv detenții ilegale, înrolarea forțată a tinerilor, restrângerea libertății de exprimare și impactul sever al crizei energetice din perioada 2024-2025 asupra drepturilor economice și sociale în regiunea transnistriană**. La fel, au fost menționate progrese privind documentarea populației, accesul la educație și menținerea unor mecanisme de acces la justiție, inclusiv prin menținerea sediului Judecătoriei Căușeni (Varnița) până la 31 decembrie 2030.

Au fost remarcate rezultatele implementării Programului Național privind asigurarea respectării drepturilor omului (PNADO) 2024–2027, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 164 din 06.03.2024⁵²⁴, care prezintă îmbunătățiri față de ciclurile anterioare, dar și unele deficiențe persistente în implementare, în special în ceea ce privește protecția grupurilor vulnerabile și integrarea recomandărilor mecanismelor internaționale.

Ombudsmanul a abordat, de asemenea, măsurile anticorupție, inclusiv aplicarea Legii nr. 165 din 22.06.2023 privind avertizorii de integritate⁵²⁵, constatând dificultăți practice în protecția efectivă a acestora, în pofida progreselor recunoscute la nivel internațional (GRECO⁵²⁶, Transparency International⁵²⁷).

Ce ține de domeniul egalității de gen și combaterii violenței împotriva femeilor, Avocatul Poporului a evidențiat **progrese legislative importante**, inclusiv modificarea Legii nr. 45 din

⁵²² Date statistice din Registrul de stat al populației referitor la persoanele fizice cu loc de trai în Republica Moldova în profil de cetățenie - Set de date - Portalul Datelor Deschise (informația la date de 01.12.2025). Disponibil la:

<https://dataset.gov.md/dataset/4681-date-statistice-din-registrul-de-stat-al-populatiei-referitor-la-persoanele-fizice-cu-loc-de-tr>

⁵²³ Raport alternativ, prezentat de Oficiul Avocatului Poporului Comitetului ONU pentru Drepturile Omului în temeiul Pactului internațional privind drepturile civile și politice pentru cea de-a 145-a sesiune. Disponibil la: <https://ombudsman.md/post-document/raport-alternativ-prezentat-de-oficiul-avocatului-poporului-comitetului-onu-pentru-drepturile-omului-in-temeiul-pactului-international-privind-drepturile-civile-si-politice-pentru-cea-de-a-145-a-sesi/>

⁵²⁴ Raportul privind implementarea acțiunilor din PNADO (2024-2027), pentru anul 2024. Disponibil la:

[https://gov.md/sites/default/files/users-media/media-15/Raport%20privind%20implementarea%20ac%C8%9Biunilor%20din%20PNADO%20\(2024-2027\)%2C%20pentru%20anul%202024.pdf](https://gov.md/sites/default/files/users-media/media-15/Raport%20privind%20implementarea%20ac%C8%9Biunilor%20din%20PNADO%20(2024-2027)%2C%20pentru%20anul%202024.pdf)

⁵²⁵ Legea nr. 165 din 22.06.2023 privind avertizorii de integritate. Disponibil la:

https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=138148&lang=ro

⁵²⁶ Corruption prevention in respect of members of Parliament, judges and prosecutors. Evaluation Report of Republic of Moldova.

[On-line]: Disponibil la: <https://rm.coe.int/fourth-evaluation-round-corruption-prevention-in-respect-of-members-of/168075bb45>

⁵²⁷ Corruption Perception Index. [On-line] Disponibil la: <https://www.transparency.org/en/cpi/2024/index/mda>

01.03.2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței în familie ⁵²⁸, fiind introdus femicidul în Codul penal, recunoscut ca formă gravă de violență împotriva fetelor și femeilor, extinderea ordonanței de protecție de la 3 la 6 luni și instituționalizarea Agenției Naționale pentru Prevenirea și Combaterea Violenței împotriva Femeilor și Violenței în Familie prin Hotărârea Guvernului nr. 926 din 29.11.2023.⁵²⁹

Totodată, Avocatul Poporului a reiterat **constatările** privind sănătatea reproductivă și planificarea familială, subliniind că politicile naționale din acest domeniu nu sunt încă completate cu o strategie clară și eficientă, fapt ce limitează accesul populației la servicii esențiale de sănătate sexuală și reproductivă și relevă lacune persistente în domeniu, inclusiv în contextul restrângerilor recente privind accesul la avortul medicamentos prin telemedicină, introduse prin Ordinul Ministerului Sănătății nr. 45 din 23.01.2025.⁵³⁰

Oficiul Avocatului Poporului a elaborat și prezentat raportul alternativ către **Comitetul ONU pentru Drepturile Persoanelor cu Dizabilități**⁵³¹. În acest context, Ombudsmanul, a atras atenție că accesul persoanelor cu dizabilități rămâne limitat, în pofida obligațiilor stabilite de Legea nr. 60 din 30.03.2012. **Persistă bariere fizice, informaționale și de comunicare în instituțiile publice, inclusiv în situații de risc și urgență umanitară în care nevoile specifice ale persoanelor cu dizabilități nu sunt integrate sistematic în planurile de răspuns.** Totodată, sunt semnalate dificultăți în aplicarea efectivă a mecanismelor de sprijin în luarea deciziilor, prevăzute de PNADO pentru anii 2024-2027, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.164/2024.

La fel, accesul la justiție este în continuare afectat de lipsa acomodărilor procedurale și a serviciilor de interpretare, în special pentru persoanele cu dizabilități senzoriale. În domeniul stabilității vieții și al protecției sociale, Avocatul Poporului a constatat insuficiența prestațiilor sociale și lipsa corelării acestora cu costurile reale ale vieții. De asemenea, sunt identificate dificultăți în colectarea și dezagregarea datelor statistice privind persoanele cu dizabilități, inclusiv în funcție de tipul dizabilității, vârstă și sex, ceea ce afectează fundamentarea și evaluarea politicilor publice.

În raport, Avocatul Poporului a evidențiat inițiativa comună realizată împreună cu OHCHR-Moldova și mai multe organizații ale societății civile **privind crearea unui mecanism independent de monitorizare a drepturilor persoanelor cu dizabilități, în baza prevederilor Convenției.** Totodată, a fost subliniată necesitatea consolidării instituționale a Oficiului Avocatului Poporului de către autoritățile statului, pentru a asigura funcționarea eficientă a acestui mecanism de monitorizare.

⁵²⁸ Legii nr. 45 din 01.03.2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței în familie. Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=150772&lang=ro

⁵²⁹ Hotărârea Guvernului nr. 926 din 29.11.2023 cu privire la organizarea și funcționarea Agenției Naționale de Prevenire și Combatere a Violenței împotriva Femeilor și a Violenței în Familie. Disponibil la: <https://anpcv.gov.md/sites/default/files/2025-02/HG926.pdf>

⁵³⁰ Ordinul Ministerului Sănătății nr. 45 din 23.01.2025 Cu privire la modificarea Ordinului nr. 766/2020 „Cu privire la aprobarea Standardului privind întreruperea sarcinii în condiții de siguranță”. Disponibil la: <https://ms.gov.md/wp-content/uploads/2025/02/45-23.01.2025.pdf>

⁵³¹ Raport alternativ prezentat de Oficiul Avocatului Poporului către Comitetul ONU pentru Drepturile Persoanelor cu Dizabilități, în baza Convenției privind Drepturile Persoanelor cu Dizabilități, pentru a 20-a pre-sesiune a grupului de lucru – PSWG (24-28 martie 2025). Disponibil la: <https://ombudsman.md/post-document/raport-alternativ-prezentat-de-oficiul-avocatului-poporului-catre-comitetul-onu-pentru-drepturile-persoanelor-cu-dizabilitati-in-baza-conventiei-privind-drepturile-persoanelor-cu-dizabilitati-pentru/>

Totodată, pe parcursul anului 2025, Oficiul Avocatului Poporului a prezentat raportul alternativ către **Comitetului ONU pentru Eliminarea Discriminării față de Femei**⁵³² în care Avocatul Poporului evidențiază principalele probleme sistemice abordând situația femeilor cu dizabilități, a femeilor aflate în locuri de detenție, a femeilor refugiate, precum și a copiilor expuși violenței.

Un subiect prioritar abordat de Avocatul Poporului îl constituie violența împotriva femeilor, datele analizate în raport confirmând că acestea continuă să reprezinte majoritatea victimelor violenței în familie.

În raportul alternativ, Avocatul Poporului a constatat deficiențe grave privind respectarea drepturilor femeilor cu dizabilități, în special în instituțiile psihiatrice. În acest sens au fost prezentate constatările Raportului special privind decesul violent la Spitalul de psihiatrie Bălți la 10 septembrie 2022,⁵³³ care evidențiază **lipsa acomodării rezonabile pentru pacienții internați sub regim de constrângere riguroasă și absența unor criterii clare privind aplicarea măsurilor de constrângere**, generând practici arbitrare și expunând în mod disproporționat femeile internate riscului unor tratamente incompatibile cu standardele sensibile la dimensiunea de gen.

De asemenea, **Avocatul Poporului a adus în atenția Comitetului deficiențele persistente în procesul de dezinstituționalizare**, constatate atât prin monitorizări proprii, cât și prin recomandările formulate de Comitet în anul 2020. Totodată, cazul *I.C. c. Republica Moldova*⁵³⁴ a confirmat deficiențe sistemice în procesul de dezinstituționalizare, inclusiv încălcarea art. 3, 4, 8 și 14 din CEDO și riscul menținerii unor forme de instituționalizare. De asemenea, Avocatul Poporului a menționat despre documentarea cazurilor de muncă forțată, tratamente degradante și intimidare, inclusiv în cadrul Centrului de Plasament Bădiceni, precum și probleme legate de inaplicabilitatea prevederilor Codului civil privind măsurile de ocrotire judiciară și instituția ocrotitorului autorizat.

În ceea ce privește femeile private de libertate, Ombudsmanul a reiterat datele statistice, potrivit cărora la 15 februarie 2025, **în penitenciarele din Republica Moldova se aflau 5.862 de persoane, dintre care 305 femei (5,2%), înregistrându-se o ușoară scădere față de anul 2020 (5,8%)**. De asemenea, au fost menționate modificările introduse prin Legea nr.136 din 06.06.2024,⁵³⁵ care permit aplicarea pedepsei detențiunii pe viață și în cazul femeilor, aspect ce ridică îngrijorări din perspectiva standardelor internaționale privind detenția.⁵³⁶

⁵³² Raport alternativ prezentat de Oficiul Avocatului Poporului către Comitetul ONU pentru Eliminarea Discriminării față de Femei (CEDAW), în baza Convenției privind Eliminarea Tuturor Formelor de Discriminare față de Femei, pentru grupul său de lucru pre-sesiune pentru cea de-a 93-a sesiune (din 07 iulie - 11 iulie 2025). Disponibil la: <https://ombudsman.md/post-document/raport-alternativ-prezentat-de-oficiul-avocatului-poporului-catre-comitetul-onu-pentru-eliminarea-discriminarii-fata-de-femei-cedaw-in-baza-conventiei-privind-eliminarea-tuturor-formelor-de-discrim/>

⁵³³ Deces violent la Spitalul de psihiatrie Bălți. Disponibil la: <https://ombudsman.md/post-document/deces-violent-la-spitalul-de-psihiatrie-balti-2/>

⁵³⁴ Cauza I.C. c. Republica Moldova. Disponibil la:

[https://hudoc.echr.coe.int/?fbclid=IwY2xjawKIM_tleHRuA2FibQlxMABicmlkETFMRnJKUDVIQ044OEduTFF3AR512wPYf3vaZfhWF_X6S_o9sAJqxHapZyeXGwq1cqw93N4NmzTQ6GiUCra2Mw_aem_SY2sccZeDfQz9t4JhOBN_g#%22documentcollectionid2%22:%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22,%22itemid%22:\[%22001-241986%22\]](https://hudoc.echr.coe.int/?fbclid=IwY2xjawKIM_tleHRuA2FibQlxMABicmlkETFMRnJKUDVIQ044OEduTFF3AR512wPYf3vaZfhWF_X6S_o9sAJqxHapZyeXGwq1cqw93N4NmzTQ6GiUCra2Mw_aem_SY2sccZeDfQz9t4JhOBN_g#%22documentcollectionid2%22:%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22,%22itemid%22:[%22001-241986%22])

⁵³⁵ Legea nr. 136 din 06.06.2024 pentru modificarea unor acte normative (modificarea Codului penal și a Codului contravențional). Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=143519&lang=ro

⁵³⁶ Regulile privind tratamentul deținuților femei și măsurile neprivative de libertate pentru infractorii femei (Regulile de la Bangkok), (Rezoluția Adunării Generale a ONU nr. 2010/16 din 22.07.2010).

În același context, Avocatul Poporului a reiterat constatările Comitetului din Observațiile finale din 2020⁵³⁷, care subliniază necesitatea îmbunătățirii condițiilor de detenție pentru femei, în special în ceea ce privește accesul la produse de igienă și servicii de sănătate. Deși noile propuneri legislative⁵³⁸ prevăd unele îmbunătățiri în domeniul alimentației, normele privind igiena personală rămân insuficiente și limitate la un minim de produse.

Totodată, Oficiul Avocatului Poporului a elaborat și prezentat către Comitetului European pentru Drepturile Sociale raportul alternativ privind implementarea **Cartei Sociale Europene (revizuite)**⁵³⁹ de către Republica Moldova. Raportul reflectă constatările Ombudsmanului, rezultate din activitățile de monitorizare a respectării drepturilor sociale reflectând aspectele analizate la aplicarea articolelor 2, 3, 4, 5, 6 și 20 ale Cartei.

Avocatul Poporului a menționat că **Republica Moldova dispune de un cadru legal comprehensiv în domeniul drepturilor sociale**. Ratificarea Cartei Sociale Europene (revizuite) a determinat ajustarea legislației naționale, inclusiv modificarea Codului Muncii⁵⁴⁰, a Legii nr. 5 din 09.02.2006 cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați⁵⁴¹ și alte reglementări esențiale pentru consolidarea drepturilor sociale.

Raportul alternativ acordă o atenție sporită dreptului la o remunerare echitabilă. În acest sens, se menționează că, potrivit art. 3 al Legii nr. 1432 din 28.12.2000 privind modul de stabilire și reexaminare a salariului minim,⁵⁴² Guvernul a decis, prin Hotărârea nr. 846 din 18.12.2024⁵⁴³ salariul minim pe economie să fie de 5 500 de lei, începând cu 1 ianuarie 2025. Deși această majorare reflectă un progres, Avocatul Poporului a constatat că nivelul salariului minim rămâne insuficient pentru asigurarea unui trai decent, în special în raport cu salariul mediu pe economie și cu creșterea costului vieții.

De asemenea, **Avocatul Poporului a analizat situația pensiei pentru limita de vârstă**. În contextul continuării politicii de ajustare a prestațiilor sociale, prin Hotărârea nr. 155 din 26 martie 2025 cu privire la indexarea și majorarea prestațiilor sociale⁵⁴⁴ pensiile și alte prestații sociale au fost majorate cu 10% începând cu 1 aprilie 2025, măsură menită să îmbunătățească situația financiară a beneficiarilor. Cu toate acestea, Avocatul Poporului a subliniat că nivelul pensiei minime continuă să se situeze la limita minimului de existență, ceea ce indică necesitatea unor politici publice mai eficiente pentru garantarea unui nivel de trai decent.

⁵³⁷ Comitetul ONU pentru Eliminarea Discriminării față de Femei (CEDAW), Observații finale privind al șaselea raport periodic al Republicii Moldova, document ONU CEDAW/C/MDA/CO/6, 10 martie 2020.

Disponibil la: <https://www.ohchr.org/en/documents/concluding-observations/committee-elimination-discrimination-against-women-concluding-2>

⁵³⁸ Proiect de Hotărâre nr. HG228 din 26.03.2024 privind aprobarea normelor minime de hrană, de substituție a produselor alimentare și asigurare cu obiecte de igienă de primă necesitate a persoanelor aflate în instituțiile penitenciare.

⁵³⁹ Raport alternativ, prezentat de Oficiul Avocatului Poporului către Comitetul European pentru Drepturile Sociale în baza Cartei Sociale Europene. Disponibil la: <https://ombudsman.md/post-document/raport-alternativ-prezentat-de-oficiul-avocatului-poporului-catre-comitetul-european-pentru-drepturile-sociale-in-baza-cartei-sociale-europene/>

⁵⁴⁰ Codul Muncii al Republicii Moldova nr.154 din 28.03.2003. Disponibil la:

https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=148674&lang=ro

⁵⁴¹ Legea nr. 5 din 09.02.2006 cu privire la egalitatea de șanse între femei și bărbați. Disponibil la:

https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=144448&lang=ro

⁵⁴² Legea nr. 1432 din 28.12.2000 privind modul de stabilire și reexaminare a salariului minim. Disponibil la:

https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=63984&lang=ro

⁵⁴³ Hotărârea nr. 846 din 18.12.2024 privind stabilirea cuantumului salariului minim pe țară pentru anul 2025. Disponibil la:

https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=146270&lang=ro

⁵⁴⁴ Hotărârea nr. 155 din 26.03.2025 cu privire la indexarea și majorarea prestațiilor sociale. Disponibil la:

https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=147713&lang=ro

Adițional, raportul evidențiază problema diferenței de remunerare între femei și bărbați, precum și necesitatea asigurării egalității de șanse în ocuparea forței de muncă, ca elemente esențiale ale dreptului la nediscriminare și la muncă echitabilă. Deși autoritățile au întreprins unele măsuri în acest sens, Avocatul Poporului constată că acestea rămân încă fragmentare, fiind necesare intervenții mai coerente, orientate pe rezultate și bazate pe date, pentru a produce un impact real și măsurabil asupra reducerii inegalităților existente.

În anul de raportare, Oficiul Avocatului Poporului a contribuit la două **Rapoarte privind Statul de Drept** ale Rețelei Europene a Instituțiilor Naționale pentru Drepturile Omului (ENNHRI) **ce reflectă** perspectivele Instituțiilor Naționale pentru Drepturile Omului în **regiunea Consiliului Europei**⁵⁴⁵ și în **țările candidate și potențial candidate la Uniunea Europeană**⁵⁴⁶.

În contextul primului raport către ENNHRI⁵⁴⁷, Avocatul Poporului a evidențiat aspectele esențiale privind consolidarea sistemului judiciar, protecția apărătorilor drepturilor omului și garantarea libertății presei. Astfel, a fost subliniată necesitatea optimizării procedurilor judiciare, precum și îmbunătățirea mecanismelor de supraveghere și executare a hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului. De asemenea, Ombudsmanul a accentuat importanța instituirii unui cadru normativ eficient de protecție a apărătorilor drepturilor omului, în special a femeilor și activiștilor LGBTQI+, fiind adesea expuși intimidării, hărțurii și campaniilor de discreditare.

În cel de-al doilea raport transmis către ENNHRI, Oficiul Avocatului Poporului, alături de alte 9 Instituții Naționale pentru Drepturile Omului din țările⁵⁴⁸ care aspiră la aderarea la Uniunea Europeană, a evidențiat necesitatea stringentă a consolidării continue a independenței și eficacității INDO-urilor. Totodată, a fost atrasă atenția asupra creșterii presiunii asupra spațiului civic, precum și asupra persistenței problemelor structurale în sistemul de justiție.

În acest context, ENNHRI a subliniat că INDO-urile joacă un rol esențial în evaluarea modului în care recomandările Uniunii Europene sunt abordate în mod substanțial și contribuie la sprijinirea reformelor interne. Prin urmare, acestea promovează statul de drept și constituie indicatori importanți ai progresului în îndeplinirea criteriilor de aderare la UE.

Mai mult decât atât, raportul consolidat al ENNHRI privind statul de drept în țările aflate în proces de extindere a Uniunii Europene reprezintă o contribuție directă la Pachetul de extindere al UE. Raportul asigură că monitorizarea țărilor candidate și potențial candidate este ancorată în realitățile naționale și că procesul de extindere implică în mod semnificativ Instituțiile Naționale pentru Drepturile Omului.

⁵⁴⁵ Raportul 2025 Statul de Drept al Rețelei Europene a Instituțiilor Naționale pentru Drepturile Omului din regiunea Consiliului Europei. Disponibil la: <https://rule-of-law.ennhri.org/>

⁵⁴⁶ Raportul 2025 Statul de Drept în țările candidate la Uniunea Europeană. Disponibil la: https://ennhri.org/wp-content/uploads/2025/09/State-of-the-rule-of-law-in-the-EU-enlargement-countries-reports-from-NHRIs-in-2025.pdf?fbclid=IwY2xjawPhTUlleHRuA2FlbQlxMABicmlkETFpVm56Yk4xUHdWQnA0dWg3c3J0YwZhcHBfaWQQMjlyMDM5MTc4ODlwMDQ5MgABHlc1Mv4SDkDbSwxzZ-YyvwoovVA4sBijE0ej-fGchuM361LqS8wUPyYFZ2dFg_aem_IU7tBSMp1qGVUvaLja9HrQ

⁵⁴⁷ Raportul național al Oficiului Avocatului Poporului în contextul Raportului 2025 Statul de Drept al Rețelei Europene a Instituțiilor Naționale pentru Drepturile Omului din regiunea Consiliului Europei. Disponibil la: <https://rule-of-law.ennhri.org/?country%5B0%5D=33&year%5B0%5D=2025&>

⁵⁴⁸ Albania, Bosnia și Herțegovina, Georgia, Kosovo, Muntenegru, Macedonia de Nord, Serbia, Turcia, Ucraina.

În procesul de elaborare a Raportului de extindere 2025 pentru Republica Moldova, Oficiul Avocatului Poporului a furnizat contribuții privind situația drepturilor omului pentru perioada iulie 2024 – aprilie 2025. În acest context, OAP a prezentat informații și evaluări referitoare la modificările intervenite în legislația națională în domeniul protecției și promovării drepturilor omului, nivelul de implementare a recomandărilor formulate de Instituția Națională pentru Drepturile Omului, compatibilitatea cadrului normativ național cu standardele internaționale și europene, precum și problemele persistente în executarea hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului. De asemenea, au fost evidențiate problemele de sistem în domeniul prevenirii torturii și al relexor tratamentelor, condițiile de detenție, provocările privind exercitarea libertății de exprimare, precum și limitările în monitorizarea respectării drepturilor omului în regiunea transnistreană.

În perioada de raportare, în contextul revizuirii Republicii Moldova de către Comitetul ONU pentru Drepturile Copilului, desfășurată în cadrul procedurii simplificate de raportare, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului a elaborat contribuțiile scrise la Lista de probleme a Comitetului (Written inputs to the List of Issues Prior to Reporting – LOIPR). Principalele probleme privind realizarea drepturilor copilului în Republica Moldova au fost identificate inclusiv în cadrul unei ședințe de consultare cu organizațiile neguvernamentale active în domeniul protecției drepturilor copilului, la care au participat 21 de reprezentanți ai 19 organizații neguvernamentale, precum și ai Alianței ONG-urilor active în domeniul Protecției Sociale a Copilului și Familiei (APSCF).⁵⁴⁹

5.2. Managementul resurselor umane 2025

Sub aspectul structural, Oficiul Avocatului Poporului este constituit din Avocatul Poporului și adjuncții săi, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului, Secretarul general, subdiviziunile structurale și teritoriale. Conducerea generală a Oficiului este exercitată de Avocatul Poporului, iar asigurarea activității organizaționale și administrative a Oficiului este în sarcina Secretarului general.

Structura organizatorică a Oficiului Avocatului Poporului

- Direcția politici publice și legislație
- Direcția monitorizare și raportare
- Direcția prevenirea torturii
- Direcția drepturile copilului
- Direcția gestionarea documentelor și audiență
- Direcția examinarea cererilor și protecția persoanelor
- Direcția promovarea drepturilor omului și comunicare
- Serviciul audit intern
- Direcția finanțe și logistică
- Direcția management administrativ

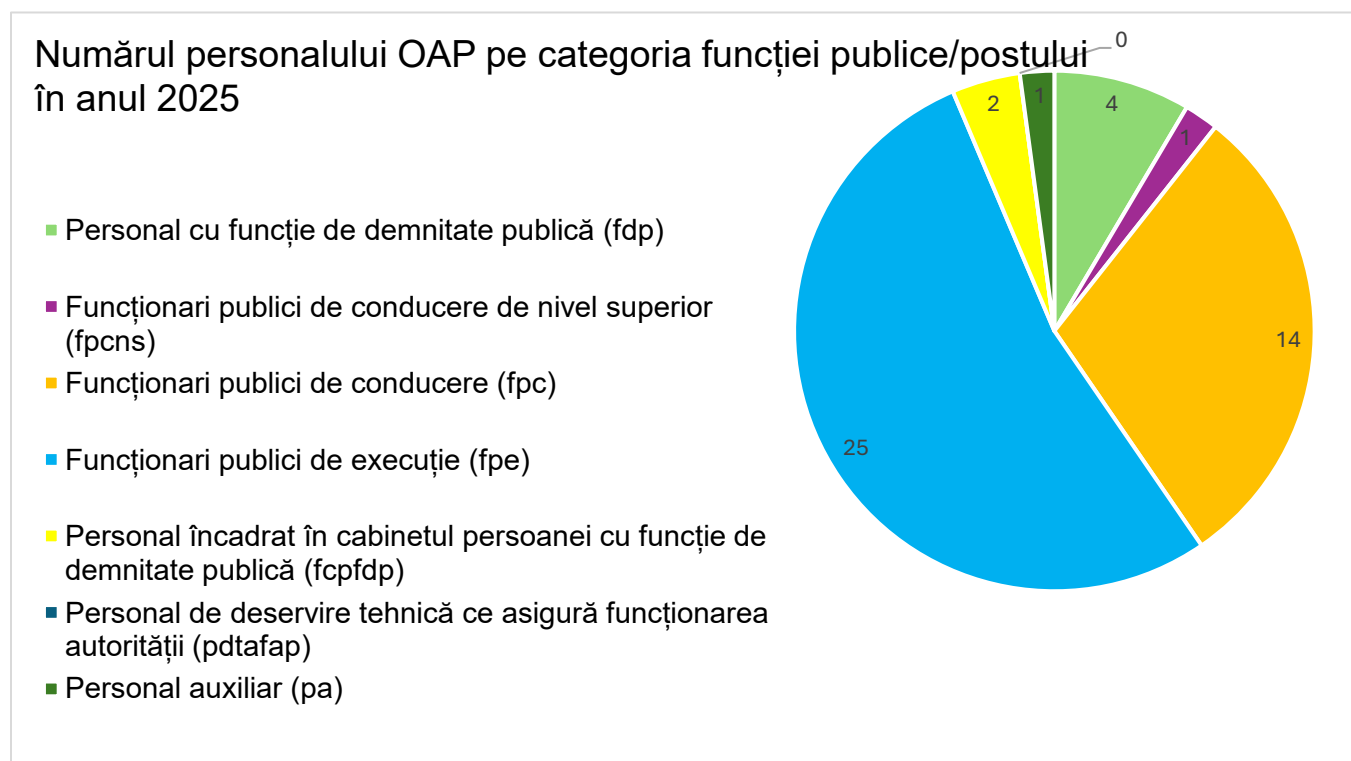
⁵⁴⁹ Ședința de consultare a organizațiilor neguvernamentale privind Contribuțiile scrise la Lista de probleme înainte de raportare (Written inputs to the List of issues prior to reporting, LOIPR) <https://ombudsman.md/sedinta-de-consultare-a-organizatiilor-neguvernamentale-privind-contributiile-scrise-la-lista-de-probleme-inainte-de-raportare-written-inputs-to-the-list-of-issues-prior-to-reporting-loipr/>

- Serviciul juridic
- Serviciul resurse umane
- Serviciul management intern
- Serviciul achiziții publice

În teritoriu, activitatea instituțională este desfășurată prin cele 4 reprezentanțe:

- Reprezentanța Bălți
- Reprezentanța Cahul
- Reprezentanța Comrat
- Reprezentanța Varnița

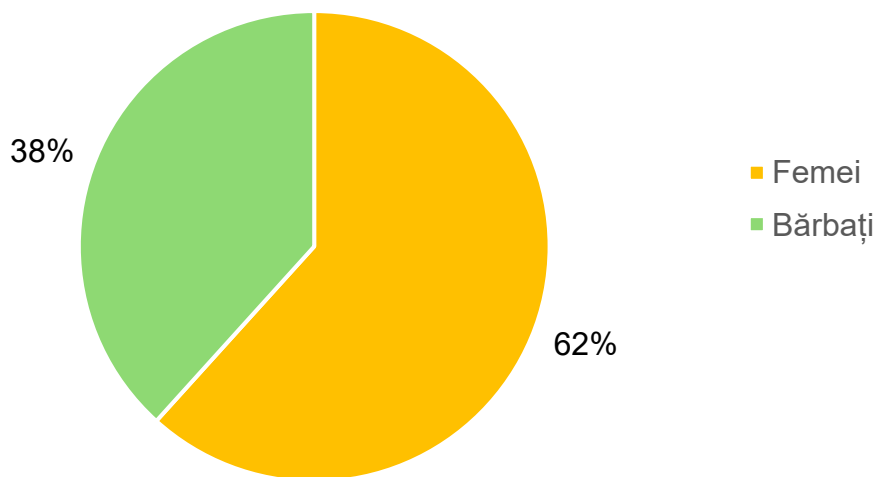
La sfârșitul anului 2025, în cadrul Oficiului Avocatului Poporului activau **47 de persoane**.

Structura personalului pe criteriul de gen

Analiza structurii colectivului de angajați evidențiază faptul că, potrivit dimensiunii de gen, în cadrul instituției predomină femeile, numărul acestora fiind de 29, față de 18 bărbați.

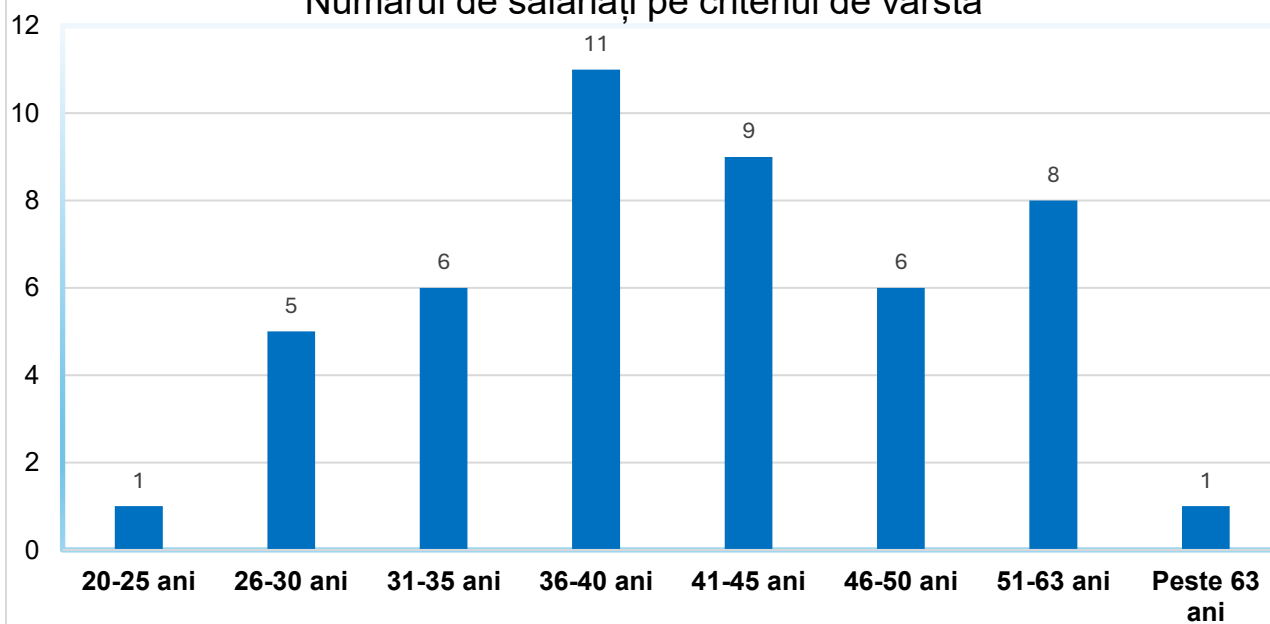
Structura personalului pe criteriul de gen în %

Structura personalului pe criteriul de vârstă

Analiza structurii colectivului de angajați pe grupe de vârstă evidențiază o distribuție echilibrată în cadrul intervalelor 31-35 de ani, 46-50 de ani, fiecare dintre acestea numărând câte 6 angajați. Cel mai numeros grup este cel al angajaților din intervalul 36-40 de ani, care numără 11 persoane.

Numărul de salariați pe criteriul de vârstă

Pe parcursul anului 2025, în cadrul Oficiului Avocatului Poporului au fost angajate 8 persoane, 1 persoană a fost reîncadrată și 9 angajați și-au depus demisia, iar 25 de locuri sunt vacante.

5.3. Bugetul Oficiului Avocatului Poporului în anul 2025

În conformitate cu limitele Bugetului de stat pentru anul 2025 aprobat prin Legea nr. nr.310/2024, pentru finanțarea activității Oficiului Avocatului Poporului a fost preconizată suma de **32799.7 mii lei**, inclusiv **4585 mii lei** pentru Restaurarea sediului Oficiului Avocatului Poporului, din strada Sfatul Țării nr. 16, mun. Chișinău și **2922.4 mii lei** - resurse atrase de la partenerii externi UNHCR și UNICEF pentru implementarea proiectelor finanțate din surse externe.

Alocațiile au fost distribuite pentru finanțarea cheltuielilor la componentele:

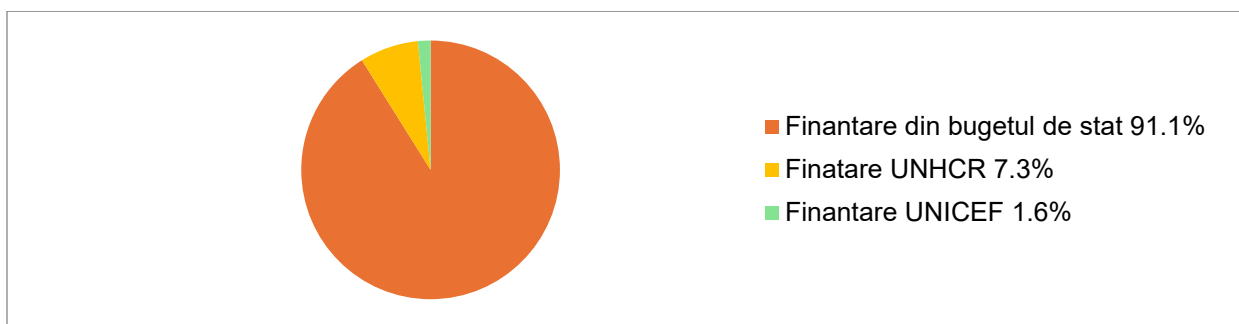
- 00101 Controlul asupra respectării drepturilor omului - suma de **29877.3 mii lei**, care include:
 - 18987.1 mii lei pentru Cheltuieli de personal – Remunerarea muncii angajaților și plata contribuțiilor obligatorii;
 - 5998.6 mii lei pentru Cheltuieli curente pentru organizarea activității instituției, inclusiv cele de mandat;
 - 4585 mii lei pentru Investiții capitale pentru Restaurarea sediului Oficiului Avocatului Poporului din str. Sfatul Țării nr. 16, mun. Chișinău;
 - 306.6 mii lei pentru finanțarea activității Mecanismului Național de prevenire a torturii.

În anul 2025 instituția a continuat colaborarea cu organizații internaționale în domeniul promovării și protecției drepturilor omului și a drepturilor copilului astfel că în cursul anului instituția a implementat 2 proiecte finanțate din surse externe și anume:

- proiectul cu cod atribuit 70438 Monitorizarea și protecția drepturilor refugiaților, solicitanților de azil și apatrizilor, finanțat de UNHCR în sumă de 2405.7 mii lei
- proiectul cu cod atribuit 70448 Monitorizarea Drepturilor Copilului, finanțat de UNICEF în sumă de 516.7 mii lei.

Distribuția bugetului Oficiului Avocatului Poporului pe părți componente 31.12.2025 este următoarea:

Fig. Finanțarea Oficiului Avocatului Poporului, anul 2025

Procentul de executare a bugetului Oficiului Avocatului Poporului la finele anului 2025 constituie 93.2 procente, iar nivelul de executare pe componente de cheltuieli este:

Denumirea cheltuielilor pe componente	Precizat, mii lei	Executat, mii lei	% executare
Controlul asupra respectării drepturilor omului			
Cheltuieli de personal	18987	18987	100
Servicii	5160.1	4982.9	96.6
Prestații sociale	150	144.9	96.6
Alte cheltuieli (taxe de membru în organizații internaționale etc.)	271.6	264.7	97.5
Procurarea mijloacelor fixe	80	79.9	99.9
Procurarea stocurilor de materiale circulante	337	299.4	88.8
Clădiri în curs de execuție Investiții capitale Reconstrucția sediului OAP str. Sfatul Țării nr.16	4585	2669.6	58.2
Total pe componenta 16516	29570.7	27428.4	92.8
Mecanismul național de prevenire a torturii			
Remunerația membrilor Consiliului MNPT (pentru vizite și ședințe)	306.6	277.9	90.6
Total pe componenta 00453	306.6	277.9	90.6
Componenta 70438 Monitorizarea și protecția drepturilor refugiaților, solicitanților de azil și apatrizilor			
Cheltuieli de personal	1924.9	1924.8	100
Servicii	373.2	312.4	83.7

Procurarea stocurilor de materiale circulante	107.6	99.5	92.5
Total pe componenta 70438	2405.7	2336.7	97.1
Componenta 70448 „UNICEF – Monitorizarea Drepturilor Copilului”			
Cheltuieli de personal	108.7	108.6	100
Servicii	358	358	100
Procurarea stocurilor de materiale circulante	50	48.1	96.2
Total pe componenta 70448	516.7	514.7	99.6
TOTAL	32799.7	30557.7	93.2

La capitolul Investiții capitale procentul de executare constituie 58.2 procente. În cursul anului 2025 au demarat lucrările de restaurare a sediului instituției. Procedurile de selectare a companiei de construcție și a dirigintelui de șantier au fost dificile și complexe, iar înregistrarea contractelor la Trezorerie a durat circa o lună de zile. Din acest motiv agentul economic n-a reușit executarea tuturor lucrărilor planificate în Planul de lucru anexat la contractul de lucrări de restaurare și valorificarea întregii sume preconizate pentru anul 2025.

În anul 2024 a continuat colaborarea cu partenerii de dezvoltare UNHCR și UNICEF conform acordurilor semnate de părți în perioadele anterioare. Au fost realizate activitățile preconizate în acorduri și anume - au fost angajați experți care au elaborat diverse analize, studii, rapoarte cu analize referitor la respectarea drepturilor omului și a drepturilor copiilor din Republica Moldova, identificarea problemelor cu care se confruntă copiii, elaborarea rapoartelor tematice în acest scop și organizarea diverselor activități de promovare a respectării drepturilor omului.

Pe parcursul anului finanțarea activităților și a necesităților instituției s-a efectuat uneori operativ, iar uneori cu întârzieri, dar, în general, majoritatea plăților către angajați, bugetul de stat, datorile față furnizori au fost efectuate fără rețineri. Atât pe parcursul anului, cât și la finele anului, datorii cu termen de achitare expirat nu sunt.

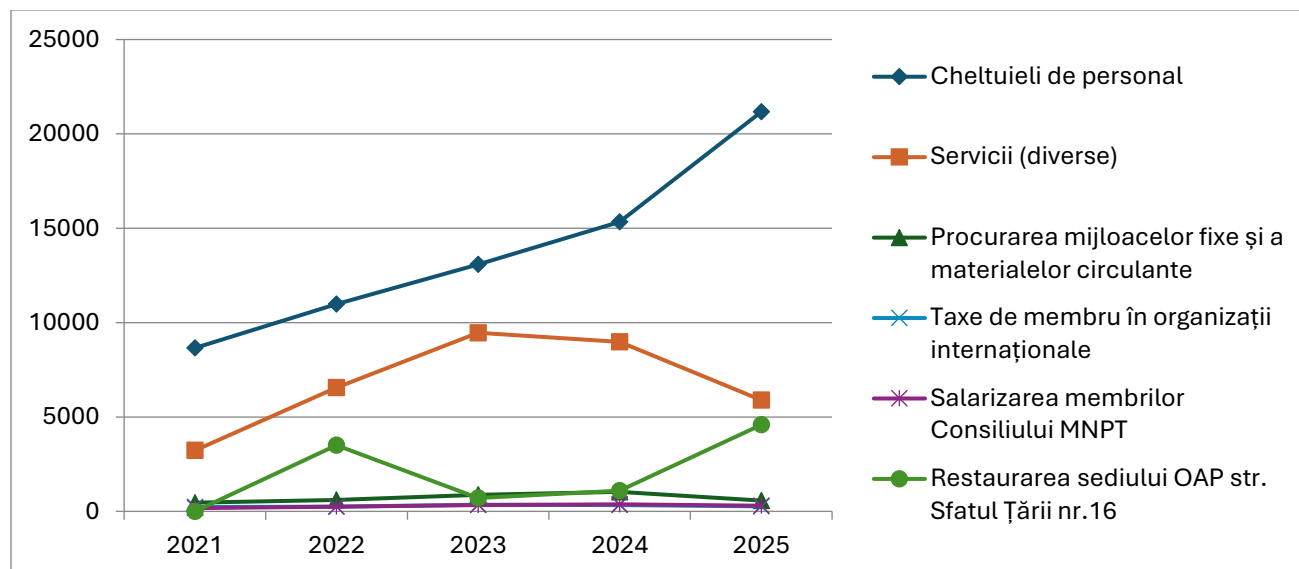
Unele din problemele identificate în anul 2025 au fost fluctuația personalului și insuficiența mijloacelor financiare la capitolul - Cheltuieli de personal. Cu toate că efectivul limită de personal preconizat în Legea 164/2015 este de 72 persoane, numărul mediu al angajaților pe parcursul anului a fost de 47 angajați.

În scopul acoperirii acestui deficit de resurse financiare și de personal, instituția a solicitat în repetate rânduri Ministerului Finanțelor alocarea de mijloace financiare suplimentare pentru aceste cheltuieli.

Datorită rectificărilor la Legea Bugetului de stat din luna decembrie 2025, instituției i-a fost majorată suma pentru cheltuieli de personal, ceea ce a permis plata în luna decembrie a salariului lunii noiembrie și primei pentru rezultatele activității desfășurate în anul 2025.

În dinamică sumele alocate finanțării instituției din bugetul de stat și cele atrase de la parteneri sunt reprezentate astfel:

Fig. Finanțarea Oficiului a Avocatului Poporului în dinamică (2021-2025) Mii lei

Iar în cifre situația este următoarea:

Denumirea alocații, mii lei	2021	2022	2023	2024	2025
Controlul asupra respectării drepturilor omului și resursele atrase de la UNHCR și UNICEF					
Remunerarea muncii angajaților, contribuții de asigurări sociale de stat obligatorii și prestații sociale	8657.1	10987.8	13084.4	15340.2	21170.6
Bunuri și servicii	3226.8	6559.5	9462.6	8983.4	5891.3
Procurarea mijloacelor fixe și a materialelor circulante	459.9	607.7	872.3	1032	574.6
Taxe de membru în organizații internaționale	231.0	249.9	350	328.8	271.6
Reconstrucția sediului OAP str. Sfatul Țării nr.16	-	3500	700	1100	4585
Remunerația membrilor Consiliului MNPT (pentru vizite și ședințe)	172.4	242.6	332.8	371.8	306.6
Total alocații	12747.2	22147.5	24802.1	27156.2	32799.7

La compararea în dinamică a sumei alocațiilor pe coduri economice de cheltuieli, observăm că avem creșterea sumei alocațiilor la componenta Cheltuieli de personal - care se explică prin creșterea salariilor angajaților după modificările la Legea 270/2018 (Anexa 3), alocațiile pentru plata primelor anuale din anul 2024 și 2025, și mijloacele financiare primite de la parteneri pentru plata sporului angajaților implicați în implementarea proiectelor finanțate din surse externe. Creștere în dinamică a

alocațiilor pentru Restaurarea clădirii administrative a instituției inspiră încredere angajaților pentru revenirea într-un sediu al instituției nou, modern, sigur și cu condiții bune pentru realizarea activității.

CAPITOLUL VI. Promovarea drepturilor și libertăților omului de către Oficiul Avocatului Poporului

Activitatea de promovare a drepturilor omului de către OAP este realizată în temeiul art. 28 din Legea nr. 52 din 03.04.2014 cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul) și vizează informarea și sensibilizarea societății prin mass-media și alte canale de comunicare, inclusiv comunicate de presă, campanii tematice, rețele sociale și participări la emisiuni TV și radio. De asemenea, aceasta include mediatizarea cazurilor de încălcare a drepturilor omului, în special a celor cu caracter sistemic, prezentarea constatărilor din rapoarte speciale și tematice, precum și informarea publicului despre intervențiile instituției în cazuri de rezonanță. Totodată, sunt promovate mecanismele de apărare a drepturilor omului prin materiale explicative privind rolul Avocatului Poporului și procedura de depunere a cererilor, fiind organizate sesiuni informative, instruirii și ateliere în cooperare cu instituții publice, organizații ale societății civile și instituții de învățământ.

A. Campaniile de informare și conștientizare pentru promovarea drepturilor omului⁵⁵⁰

În anul 2025, Oficiul Avocatului Poporului a organizat și co-organizat **7 campanii de informare și conștientizare** privind drepturile omului, orientate prioritar către deținătorii de drepturi și grupurile vulnerabile, atât la nivel național, cât și internațional.

Campania "Înțelege! Acceptă! Susține!"⁵⁵¹ în contextul zilei internațională de conștientizare a Autismului a fost organizat de către Asociația Jocuri Intelectuale (2 aprilie) – inițiat de Asociația Jocurilor Intelectuale. Campanie la care s-a alăturat Avocații Poporului. Scopul acestei campanii a fost de a crește nivelul de informare a publicului larg cu privire la nevoile persoanelor cu autism și la provocările cu care se confruntă acestea și familiile lor.

Cea de-a doua ediție a **Caravanei Drepturilor Omului 2025**, organizată de Oficiul Avocatului Poporului în parteneriat cu Oficiul Consiliului Europei la Chișinău și Agenția ONU pentru Refugiați, s-a desfășurat în raioanele **Strășeni** (18–19 mai), **Edineț** (1–2 iunie) și **Taraclia** (15–16 iunie), incluzând „Orășelul Drepturilor Omului”, ședințe de lucru cu autoritățile publice locale și intervenții ale echipelor mobile în 12 comunități rurale. Alături de echipa Oficiului Avocatului Poporului s-au alăturat 15 instituții publice, 11 organizații ale societății civile și 4 organizații internaționale.

Aproximativ **1.200 de persoane** au beneficiat de activități interactive, sesiuni de informare și consiliere juridică gratuită, menite să consolideze dialogul dintre cetățeni și autorități și să faciliteze accesul la mecanismele de protecție a drepturilor omului. Rezultatele sondajelor din cadrul Caravanei confirmă relevanța tematicilor abordate: doar **37% dintre respondenți consideră că drepturile le sunt respectate pe deplin**, iar nivelul scăzut de depunere a plângerilor indică necesitatea consolidării educației juridice. În rândul copiilor, deși există o cunoaștere generală a drepturilor copilului, nivelul de informare despre instituția Avocatului

⁵⁵⁰ Caravana Drepturilor Omului 2025. Disponibil la: <https://ombudsman.md/caravana-drepturilor-omului-2025/>

⁵⁵¹ Avocatul Poporului și Avocatul Poporului pentru drepturile copilului susțin campania de conștientizare a autismului: Înțelege! Acceptă! Susține!. Disponibil la: <https://ombudsman.md/avocatul-poporului-si-avocatul-poporului-pentru-drepturile-copilului-sustin-campania-de-constientizare-a-autismului-intelege-accepta-sustine/>

Copilului și mecanismele de adresare rămâne limitat, în special în comunitățile multietnice sau mai izolate.

Campania „EuNuAplic 166/1⁵⁵² — EuRespectDemnitateaUmană” (ediția VII, 26–30 iunie) – format online.

Ediția a VII-a a campaniei online „EuNuAplic 166/1 — EuRespectDemnitateaUmană”, lansată de Oficiul Avocatului Poporului, s-a desfășurat în perioada 26–30 iunie 2025, cu ocazia Zilei Internaționale în Sprijinul Victimelor Torturii. Campania urmărește consolidarea toleranței zero față de tortură și tratamentele inumane sau degradante, prin promovarea responsabilității individuale și instituționale a angajaților din grupurile profesionale cu risc sporit. Activitățile au vizat în special personalul din domeniul ordinii publice, detenției, migrației, aplicării legii, precum și specialiști din instituții medicale și servicii sociale rezidențiale.

Inițiativei i s-au alăturat 10 instituții partenere, inclusiv structuri din sistemul penitenciar, poliție, poliție de frontieră, migrație, formare profesională în justiție, instituții medicale (inclusiv Spitalul de Psihiatrie Chișinău) și trei centre de plasament. Participarea interinstituțională a contribuit la extinderea vizibilității campaniei și la consolidarea dialogului profesional privind prevenirea relexor tratamente.

Campania internațională „Principiile de la Paris” (18 septembrie 2025)⁵⁵³

La 18 septembrie 2025, rețeaua globală GANHRI, în colaborare cu rețelele regionale ale instituțiilor naționale pentru drepturile omului, inclusiv ENNHRI, a lansat campania internațională „**Principiile de la Paris**”, menită să promoveze importanța acestora pentru independența și funcționarea eficientă a instituțiilor naționale pentru drepturile omului. Campania s-a desfășurat prin materiale informative și postări pe rețelele sociale, evidențiind rolul principiilor în garantarea autonomiei instituționale, inclusiv sub aspect legal și financiar. Oficiul Avocatului Poporului s-a alăturat inițiativei, subliniind demersurile sale de implementare a recomandărilor Subcomitetului de Acreditare al GANHRI și angajamentul pentru respectarea standardelor internaționale privind independența instituțională.

Campania „16 zile de activism împotriva violenței bazate pe gen”⁵⁵⁴ (25 nov. – 10 dec. 2025)

Campania, inițiată de Agenția Națională pentru Prevenirea și Combaterea Violenței (ANPCV), urmărește mobilizarea instituțiilor publice, partenerilor sociali și societății civile pentru prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și violenței în familie. În 2025, accentul a fost pus pe violența digitală, promovată sub sloganul complementar #NICIOSCUZĂ, pentru a spori conștientizarea asupra noilor forme de abuz și pentru a transmite mesaje de toleranță zero față de orice formă de violență⁵⁵⁵.

⁵⁵² 26 iunie 2025 – Ziua Internațională pentru Sprijinirea Victimelor Torturii. Disponibil la: <https://ombudsman.md/26-iunie-2025-ziua-internationale-pentru-sprrijinirea-victimelor-torturii/>

⁵⁵³ Campania internațională „Principiile de la Paris” (18 septembrie 2025) <https://www.facebook.com/share/v/1CP5SgK6Xi/?mibextid=wwXlfr>

⁵⁵⁴ Avocatul Poporului, Ceslav Panico, a participat astăzi la marșul organizat în cadrul Campaniei internaționale „16 Zile de Activism împotriva Violenței de Gen”, alături de reprezentanți ai instituțiilor publice, organizațiilor societății civile, agențiilor ONU, misiunilor diplomatice și partenerilor internaționali. Disponibil la: <https://www.facebook.com/share/p/187kRr2xRS/?mibextid=wwXlfr>

Campania dedicată drepturilor copilului, desfășurată în contextul **Zilei Internaționale a Drepturilor Copilului** (noiembrie 2025), a inclus o serie de sesiuni de informare, participări la emisiuni TV și radio, precum și organizarea evenimentului cu genericul „**Forumul Național al Drepturilor Copilului**”. Acest forum reprezintă o platformă națională inițiată de Avocatul Poporului pentru drepturile copilului, în cadrul căreia copiii intră în dialog direct cu reprezentanții autorităților publice, aducând în discuție problemele și provocările cu care se confruntă.

Campania desfășurată în contextul **Zilei Internaționale a Drepturilor Omului** (decembrie 2025) a inclus o serie de activități, precum și organizarea „**Forumului Drepturilor Omului și Egalității**”. Acest forum a constituit o platformă de dialog între instituțiile publice, societatea civilă și partenerii de dezvoltare ai Republicii Moldova.

B. Dialog și cooperare prin evenimente dedicate drepturilor omului

În anul 2025 Oficiul Avocatului Poporului a organizat o serie de evenimente care au constituit o platformă de dialog cu autoritățile publice, societatea civilă, organizațiile internaționale și meidul academic pentru a pune în discuție progresele, regresele și provocările în domeniul drepturilor omului.

Conferința Științifică „Provocări actuale în securitatea frontierei și protecția internațională”⁵⁵⁶ (10 aprilie 2025).

Oficiul Avocatului Poporului, în parteneriat cu Școala Doctorală „Științe Juridice și Economice” a Universității de Stat din Moldova, Agenția ONU pentru Refugiați și Oficiul Consiliului Europei la Chișinău, a reunit 42 de raportori și peste 130 de participanți din țară și din străinătate. În cadrul evenimentului⁵⁵⁷ au fost abordate subiecte ce țin de migrație, securitate națională și identificarea unor soluții sustenabile pentru protecția refugiaților și a persoanelor strămutate.

Masă rotundă internațională-regională (28–30 octombrie 2025) — Protejarea drepturilor omului în zone afectate de conflict; schimb de bune practici între INDO din Europa de Est și Caucazul de Sud⁵⁵⁸.

Evenimentul a vizat provocările și strategiile de monitorizare, raportare și promovare a drepturilor omului în zonele afectate de conflicte, unde autoritatea statală este absentă sau semnificativ redusă, iar populația se confruntă cu dificultăți grave în accesul la justiție și la mecanisme independente de protecție. În acest context, la Chișinău s-a desfășurat o masă rotundă regională organizată de Avocatul Poporului din Republica Moldova, Institutul Danez pentru Drepturile Omului și Consiliul Europei, în parteneriat cu Rețeaua Europeană a Instituțiilor Naționale pentru Drepturile Omului (ENNHRI). Evenimentul a reunit experți, reprezentanți ai instituțiilor naționale pentru drepturile omului, organizații internaționale, structuri guvernamentale și societatea civilă din Republica Moldova, Ucraina, Armenia, Georgia și Belarus. Participarea a inclus reprezentanți ai structurilor guvernamentale responsabile de reintegrare și reprezentare internațională, organizații ale societății civile precum Promo-LEX și Protection for Prisoners of Ukraine, reprezentanți ai Office of Sviatlana Tsikhanouskaya, precum și organizații internaționale și

⁵⁵⁶ Conferință științifică în premieră la Chișinău: Provocări actuale în securitatea frontierelor și protecția internațională. Disponibil la: <https://ombudsman.md/conferinta-stiintifica-in-premiera-la-chisinau-provocari-actuale-in-securitatea-frontierelor-si-protectia-internationala/>

⁵⁵⁸ Protejarea drepturilor omului în zone de conflict – tema centrală a mesei rotunde regionale de la Chișinău. Disponibil la: <https://ombudsman.md/protejarea-drepturilor-omului-in-zone-de-conflict-tema-centrala-a-mesei-rotunde-regionale-de-la-chisinau/>

regionale, inclusiv International IDEA. De asemenea, la discuții au contribuit reprezentanți ai mecanismelor europene, inclusiv ai Curții Europene a Drepturilor Omului. **Dialog – Guvernare responsabilă și control democratic (5 noiembrie 2025)**⁵⁵⁹ — întâlnire cu societatea civilă privind transparența și participarea publică.

Oficiul Avocatului Poporului a organizat masa rotundă „Guvernare responsabilă și control civic”, reunind reprezentanți ai societății civile, mediului academic și instituțiilor independente. Evenimentul a facilitat dialogul dintre autorități și sectorul civic pentru consolidarea transparenței și participării în procesul decizional, fiind discutate integrarea principiilor drepturilor omului în politici, consultarea publică sistematică, protecția grupurilor vulnerabile și necesitatea dezvoltării unor mecanisme permanente de consultare și monitorizare a politicilor publice.

Forumul Național al drepturilor copilului (21 noiembrie 2025)⁵⁶⁰ — reunit vocea copiilor din întreaga țară.

Forumul Național al Drepturilor Copiilor 2025, organizat de Avocatul Poporului pentru drepturile copilului în parteneriat cu UNICEF Moldova, a reunit peste 60 de copii și adolescenți din toate regiunile țării, inclusiv din regiunea transnistreană, oferindu-le o platformă de dialog cu autoritățile publice. Participanții au prezentat recomandări privind siguranța în școli, sănătatea mintală, incluziunea copiilor refugiați și a celor cu dizabilități, iar Avocatul Poporului pentru drepturile copilului a reafirmat angajamentul de a integra aceste propuneri în activitățile de monitorizare și raportare, subliniind importanța implicării reale a copiilor în procesul decizional.

Lansare studiu: Evaluarea națională de bază privind afacerile și drepturile omului în Republica Moldova (28 noiembrie 2025)⁵⁶¹

Oficiul Avocatului Poporului a realizat, în premieră pentru Republica Moldova, o evaluare națională privind impactul activităților economice asupra drepturilor omului, analizând sectoare-cheie precum agricultura, construcțiile, HoReCa, IT, întreprinderile de stat, achizițiile publice și situația din regiunea transnistreană. Studiul a identificat provocări sistemice legate de munca informală, protecția insuficientă a lucrătorilor, lipsa unui cadru de diligență necesară și aplicarea neuniformă a legislației, subliniind necesitatea alinierii la standardele europene privind responsabilitatea corporativă. Elaborat cu sprijinul Institutului Danez pentru Drepturile Omului, raportul formulează 47 de recomandări și propune crearea unui Grup de lucru pentru elaborarea primului Plan Național de Acțiune privind afacerile și drepturile omului.

Forumului Drepturilor Omului și Egalității (10 decembrie 2025, Bălți)⁵⁶² — evoluții, provocări și direcții de acțiune în domeniul drepturilor omului în Republica Moldova

⁵⁵⁹ Guvernare responsabilă și control democratic – dialog între Oficiul Avocatului Poporului și societatea civilă privind transparența și participarea publică. Disponibil la: <https://ombudsman.md/guvernare-responsabila-si-control-democratic-dialog-intre-oficiul-avocatului-poporului-si-societatea-civila-privind-transparenta-si-participarea-publica/>

⁵⁶⁰ Forumul Național al Drepturilor Copiilor 2025 a reunit vocea copiilor din întreaga țară. Disponibil la:

<https://ombudsman.md/forumul-national-al-drepturilor-copiiilor-2025-a-reunit-vocea-copiiilor-din-intreaga-tara/>

⁵⁶¹ Drepturile omului în mediul de afaceri sunt tot mai afectate la nivel global. Republica Moldova trebuie să găsească un echilibru între creșterea economică, atragerea investițiilor și protejarea drepturilor fundamentale – atenționează Avocatul Poporului. Disponibil la:

<https://ombudsman.md/drepturile-omului-in-mediul-de-afaceri-sunt-tot-mai-afectate-la-nivel-global-republica-moldova-trebuie-sa-gaseasca-un-echilibru-intre-cresterea-economica-atragerea-investitiilor-si-protejarea-dreptu/>

⁵⁶² Protecția drepturilor omului în Republica Moldova: priorități, provocări și direcții strategice discutate pe platforma Forumului Drepturilor Omului 2025. Disponibil la: <https://ombudsman.md/protecția-drepturilor-omului-in-republica-moldova-priorități-provocări-si-direcții-strategice-discutate-pe-platforma-forumului-drepturilor-omului-2025/>

Forumul Drepturilor Omului și Egalității 2025, organizat la Bălți de Oficiul Avocatului Poporului, a reunit circa 200 de participanți – autorități publice, societate civilă, instituții independente și parteneri internaționali – pentru a analiza evoluțiile și provocările din domeniul drepturilor omului în Republica Moldova. Discuțiile au vizat guvernarea locală, incluziunea comunității române și prevenirea torturii, evidențiind atât progresele înregistrate, cât și probleme persistente legate de resurse limitate, cooperare interinstituțională și vulnerabilități structurale. Evenimentul a subliniat necesitatea consolidării capacităților instituționale și a mecanismelor de consultare și monitorizare, reafirmând angajamentul Oficiului pentru promovarea demnității, egalității și statului de drept.

Lansare studiu: Studiu de evaluare a impactului digitalizării asupra drepturilor omului în Republica Moldova (16 decembrie 2025)⁵⁶³

În contextul accelerării digitalizării serviciilor publice, Oficiul Avocatului Poporului, în parteneriat cu Institutul Danez pentru Drepturile Omului, a elaborat un studiu privind impactul acestora asupra drepturilor fundamentale. Analiza a evidențiat riscuri precum fragmentarea cadrului legislativ, afectarea vieții private, utilizarea deciziilor automatizate, excluderea digitală a grupurilor vulnerabile și lipsa unor mecanisme eficiente de supraveghere. Studiul formulează recomandări pentru o guvernare digitală coerentă, integrarea drepturilor omului în reformele digitale și alinierea la standardele europene, propunând totodată instrumente practice și inițierea unui grup de lucru intersectorial pentru promovarea unei digitalizări responsabile și incluzive.

Evenimentele organizate de Oficiul Avocatului Poporului în 2025 au consolidat promovarea drepturilor omului prin facilitarea dialogului între autorități, societatea civilă, mediul academic, sectorul privat și partenerii internaționali. Acestea au contribuit la identificarea soluțiilor aliniate standardelor europene, au promovat o abordare preventivă și participativă, inclusiv prin implicarea grupurilor vulnerabile și a copiilor, și au întărit rolul instituției în monitorizarea și apărarea drepturilor fundamentale.

Tabel: Evenimente de promovare a drepturilor omului în anul 2025

Activități de promovare	nr.
Evenimente internaționale	2
Evenimente naționale	5
Campanii organizate de OAP	4
Campanii la care s-a alăturat OAP	3
Total	14

C. Educarea pentru drepturile omului

Educarea pentru drepturile omului, realizată prin activitățile descrise anterior – campanii de informare și platforme de dialog – contribuie într-o anumită măsură la creșterea nivelului de conștientizare și cunoaștere a drepturilor omului atât pentru factorii de decizie (deținătorii de obligații) cât și în rândul societății (deținătorii de drepturi). Totuși, o activitate distinctă și

⁵⁶³ Digitalizarea în Republica Moldova: Cum tehnologia poate proteja sau afecta drepturile omului?. Disponibil la: <https://ombudsman.md/digitalizarea-in-republica-moldova-cum-tehnologia-poate-proteja-sau-afecta-drepturile-omului/>

complementară acestora o reprezintă sesiunile de informare și instruire desfășurate de echipa OAP, care au un caracter mai țintit.

În conformitate cu Planul operațional al OAP pentru anul 2025, echipa Oficiului Avocatului Poporului și reprezentanțele sale teritoriale au realizat **177 activități de informare și instruire** în domeniul drepturilor omului, inclusiv drepturile copilului în baza priorităților OAP (Programului de Dezvoltare Strategică 2023-2030) în cadrul cărora au participat **5619 de persoane** dintre care **2539 titulari de obligații** (grupurile profesionale, funcționari publici) și **3080 titulari de drepturi** (publicul general, grupurile vulnerabile, inclusiv copii).

Activitățile de informare și instruire desfășurate de Oficiul Avocatului Poporului au fost orientate în mod consecvent spre promovarea și protecția drepturilor omului, în strictă corelare cu prioritățile instituționale stabilite. Aceste activități au avut un caracter preventiv, educațional și practic, vizând atât consolidarea capacităților profesioniștilor, cât și creșterea nivelului de informare a publicului larg și a grupurilor vulnerabile.

Tabel: Activitățile de informare/instruire în domeniul drepturilor omului în anul 2025

Prioritatea strategică a OAP	Nr. activități	Deținători de obligații	Deținători de drepturi	Total persoane infamate/instruite
Prioritatea I Acces la servicii de sănătate de calitate și sigure	16	261	149	410
Prioritatea II Sistemul educațional asigură oportunități egale, promovează coeziunea socială și drepturile omului Cele mai vulnerabile grupuri sociale își cunosc dreptul la educație	24	280	609	889
Prioritatea III Fiecare persoană care intră în contact cu sistemul de justiție beneficiază de acces efectiv la justiție și de un proces echitabil	16	265	263	528
Prioritatea IV Persoanele în situații de risc și vulnerabilitate beneficiază de protecție, asistență socială, servicii sociale comunitare	7	41	142	183
Prioritatea VIII Dreptul la libertatea și siguranța persoanei este asigurat; tortura și relele tratamente sunt eradicat	50	1260	0	1260
Prioritatea IX Toți copiii se bucură de drepturile prevăzute de Convenția ONU cu privire la Drepturile Copilului	57	417	1699	2116
Altele	7	15	218	233
TOTAL	177	2539	3080	5619

D. Reflecțiile mass-media în promovarea drepturilor omului

Promovarea drepturilor omului prin mass-media și canalele proprii de comunicare ale OAP reflectă o abordare coerentă, structurată și orientată spre interesul public. Comunicarea instituțională a funcționat ca un mecanism de informare, educare și consolidare a vizibilității mandatului Avocatului Poporului.

Canalele de comunicare ale OAP:

Site-ul web (www.ombudsman.md) — sursă transparentă și sigură pentru publicarea materialelor de interes public: comunicate de presă, rapoarte, studii, publicații (pliante, ghiduri, cărți) podcasturi etc.

Pe site au fost plasate **413 plasări pe site-ul oficial**, incluzând comunicate de presă, rapoarte, studii, opinii ale Avocatului Poporului asupra proiectelor legislative, precum și materiale informative și educaționale (cărți, ghiduri, publicații, podcasturi și materiale video);

Site-ul oficial (www.ombudsman.md) a reprezentat principala platformă de comunicare și transparență, fiind publicate 413 materiale, inclusiv comunicate de presă, rapoarte, studii, opinii asupra proiectelor legislative, precum și materiale informative și educaționale — cărți, ghiduri, publicații, podcasturi și materiale video. Comunicarea a fost orientată prioritar spre informarea publicului privind situația drepturilor omului, drepturilor copilului și prevenirea torturii în Republica Moldova, reflectând activitatea de monitorizare, intervenție, analiză și promovare structurată pe domenii de competență.

Activitatea de comunicare a inclus intervenții în procesul legislativ, prin sesizări la Curtea Constituțională a Republicii Moldova, avize și recomandări asupra proiectelor de acte normative, cu accent pe protecția drepturilor fundamentale, inclusiv dreptul la muncă, educație și exercitarea profesiei. Totodată, au fost emise declarații, poziții publice, reacții și apeluri ale Avocatului Poporului și ale Avocatului Poporului pentru drepturile copilului, vizând subiecte precum statul de drept, procesele electorale, libertatea presei, discursul de ură și protecția grupurilor vulnerabile.

Mesajele publice au marcat și Zilele Internaționale dedicate drepturilor omului, promovând nonviolența, egalitatea, munca decentă, drepturile minorităților și ale refugiaților. Comunicarea a reflectat sesizările din oficiu, în special în cazuri grave de deces, violență, abuz asupra copiilor și posibile încălcări ale drepturilor persoanelor aflate în custodia statului. De asemenea, au fost publicate rapoarte și studii tematice, inclusiv în domeniul prevenirii torturii, drepturilor refugiaților și gestionării situațiilor excepționale.

Campaniile de informare au abordat teme precum autismul, violența împotriva femeilor și fetelor, drepturile copilului și prevenirea rețelilor de tratare. Comunicarea a inclus reflectarea evenimentelor instituționale, participarea la activități naționale și internaționale, vizite în teritoriu și cooperarea externă, inclusiv participarea la reuniuni organizate de Organizația Națiunilor Unite, Global Alliance of National Human Rights Institutions și Consiliul European.

În 2025 au fost elaborate **47 de rapoarte**, care curpind set de recomandări, utilizate nu doar ca mecanism de monitorizare, ci și ca instrument strategic de promovare a drepturilor omului și de sensibilizare a autorităților și societății. Totodată, cele cinci rapoarte alternative transmise

mecanismelor internaționale au vizat egalitatea de gen, drepturile persoanelor cu dizabilități, combaterea discriminării rasiale, drepturile sociale și drepturile civile și politice, consolidând promovarea poziției instituționale la nivel internațional și integrarea constantă a perspectivei drepturilor copilului.

Rapoartele tematice privind drepturile persoanelor străine au reprezentat un instrument important de promovare a principiilor nediscriminării, demnității umane și protecției grupurilor vulnerabile. Prin analiza condițiilor din centrele de plasament temporar, a politicilor de migrație și azil și a impactului reformelor sociale, Oficiul a contribuit la informarea autorităților și a publicului cu privire la obligațiile statului față de persoane strămutate, solicitanți de azil și beneficiari de protecție internațională. Publicarea acestor rapoarte a sprijinit dialogul public și a facilitat formularea de recomandări clare pentru îmbunătățirea politicilor publice.

În alte domenii tematice, rapoartele elaborate au avut un rol semnificativ în promovarea unei abordări bazate pe drepturile omului în contexte sensibile, precum sănătatea mintală, procesele electorale și crizele socio-economice. Prin evaluarea cadrului normativ și instituțional privind prevenirea violenței în contextul tulburărilor mintale și prin analiza impactului crizei energetice din regiunea transnistreană, Oficiul Avocatului Poporului a contribuit la creșterea nivelului de conștientizare asupra riscurilor pentru drepturile fundamentale și asupra necesității unor măsuri de protecție, în special pentru copii.

Deși în anul 2025 a fost elaborat un raport distinct **în domeniul drepturilor copilului**, perspectiva drepturilor copilului a fost integrată transversal și în numeroase alte rapoarte ale Oficiului Avocatului Poporului, inclusiv în rapoartele alternative transmise mecanismelor internaționale și în rapoartele tematice din domeniul drepturilor omului generale. Astfel, aspecte ce țin de protecția copilului, accesul la servicii, nediscriminare, siguranță și interesul superior al copilului au fost reflectate constant în analizele privind egalitatea de gen, drepturile persoanelor cu dizabilități, migrația și azilul, condițiile din instituții rezidențiale, sistemul penitenciar, instituțiile psihiatrice și alte contexte sensibile.

Un accent deosebit în activitatea de promovare a fost pus pe prevenirea torturii și a relelor tratamente. **Rapoartele tematice anuale privind siguranța persoanelor aflate în locurile de detenție**, inclusiv în instituții psihiatrice, penitenciare, poliție, armată, instituții rezidențiale și zona de frontieră au avut rolul de a aduce în atenția publică riscurile existente și de a promova standardele internaționale de tratament uman și demn.

Rapoartele speciale, rapoartele de vizită și cele de monitorizare a operațiunilor de returnare au avut un impact direct în promovarea principiului toleranței zero față de tortură și tratamente inumane sau degradante. Prin comunicarea publică a constatărilor și recomandărilor, Oficiul Avocatului Poporului a consolidat mesajul că respectarea drepturilor persoanelor private de libertate și a celor returnate este o obligație legală și morală a statului.

În cadrul activității Consiliului pentru Prevenirea Torturii, mecanismul național de prevenire a contribuit la monitorizarea sistematică a locurilor private de libertate și la identificarea riscurilor de tortură, tratamente inumane sau degradante, precum și a altor încălcări ale drepturilor omului. Vizitele preventive și de monitorizare, urmate de rapoarte de vizită, au permis constatarea deficiențelor structurale și a practicilor neconforme cu standardele naționale și internaționale, inclusiv în ceea ce privește condițiile de detenție, tratamentul persoanelor private de libertate,

accesul la servicii medicale, siguranța, mecanismele de plângere și garanțiile procedurale. Acestea au contribuit la sensibilizarea autorităților responsabile de administrarea locurilor de detenție și la conștientizarea obligațiilor pozitive ale statului de a asigura respectarea demnității umane și protecția persoanelor aflate în custodia sa

În ansamblu, rapoartele elaborate de echipa Oficiului Avocatului Poporului au contribuit în mod direct la identificarea și documentarea problemelor sistemice în domeniul drepturilor omului, evidențiind deficiențe recurente în cadrul normativ, politicile publice și practicile instituționale. Prin analiza bazată pe standarde internaționale și pe date factuale, rapoartele au scos în evidență riscuri structurale și tipare de încălcare a drepturilor omului, inclusiv în raport cu grupurile aflate în situații de vulnerabilitate, precum copiii, persoanele cu dizabilități, persoanele vârstnice, migranții și persoanele private de libertate.”

Totodată, aceste rapoarte au avut un rol esențial în sensibilizarea și conștientizarea deținătorilor de obligații cu privire la natura, amploarea și cauzele încălcărilor drepturilor omului, precum și la responsabilitățile ce le revin în temeiul legislației naționale și al angajamentelor internaționale ale Republicii Moldova. Prin formularea de constatări clare și recomandări concrete, rapoartele au facilitat dialogul instituțional și au stimulat asumarea măsurilor corective necesare pentru prevenirea repetării încălcărilor.

În acest sens, publicarea și diseminarea rapoartelor au contribuit la creșterea transparenței instituționale și la consolidarea responsabilității autorităților publice, promovând o abordare preventivă și bazată pe drepturile omului în procesul decizional și în activitatea instituțiilor statului.

Tabel: Rapoartele elaborate în 2025

Domeniu principal	Sub-domeniu / Tip raport	Nr. rapoarte
A. Drepturile omului	Raportul anual privind respectarea drepturilor și libertăților omului în 2024 (inclusiv drepturile copilului și prevenirea torturii)	1
	Rapoarte alternative către mecanisme ONU și Consiliul Europei	5
	Rapoarte tematice – drepturile persoanelor străine	5
	Rapoarte tematice – alte domenii (sănătate mintală, criza energetică în regiunea transnistreană, statul de drept în RM etc.)	7
	Rapoarte speciale (monitorizarea alegerilor parlamentare din 28 septembrie 2025; evaluarea impactului utilizării produselor pirotehnice și interferența asupra drepturilor fundamentale ale omului)	2
	Total Drepturile Omului	19*
B. Drepturile copilului	Raport alternativ (LOIPR – Comitetul ONU pentru Drepturile Copilului)	1
	Total Drepturile Copilului	*
C. Prevenire a torturii	Rapoarte tematice anuale	7
	Rapoarte speciale	1
	Rapoarte de vizită (monitorizare / follow-up)	2
	Rapoarte de monitorizare a operațiunilor de returnare	6
	Rapoarte ale Consiliului pentru Prevenirea Torturii (MNPT)	9
	Total Prevenirea Torturii	25

Publicații în alte domenii	Studiu de evaluare a impactului digitalizării asupra drepturilor omului în Republica Moldova	1*
	Evaluarea națională de bază privind afacerile și drepturile omului în Republica Moldova	1
Total studii		2
TOTAL GENERAL RAPOARTE ȘI STUDII OAP		47

* 11 din cele 19 rapoarte pe domeniul drepturilor omului includ componente privind drepturile copilului

Printre alte materiale de interes public pe site l-a constituit materiale cu privire la educația pentru drepturile omului cărți, ghiduri, studii, publicații, video cu mesaje cheie în domeniul drepturilor omului, documente de interes public ce țin transparentă, buna guvernare au fost plasate etc.

În anul 2025, Oficiul Avocatului Poporului a elaborat, în parteneriat cu Institutul Danez pentru Drepturile Omului (DIHR), **două studii strategice** care au contribuit la consolidarea abordării bazate pe drepturile omului în domenii cu impact sistemic. Studiul privind impactul digitalizării asupra drepturilor omului a evidențiat riscurile excluziunii digitale și necesitatea integrării garanțiilor pentru protecția drepturilor fundamentale, inclusiv a drepturilor copilului, în procesele de digitalizare. Totodată, Evaluarea națională de bază privind afacerile și drepturile omului a identificat lacunele existente în cadrul normativ și instituțional și a contribuit la sensibilizarea autorităților și a mediului de afaceri cu privire la responsabilitățile ce le revin în prevenirea și remedierea încălcărilor drepturilor omului.

Ca rezultat al informării publice constante și al publicării regulate a materialelor de context privind drepturile omului, **site-ul instituției a înregistrat un interes sporit, fiind accesat de 80 192 de vizitatori unici și generând 144 806 vizite pe pagina web www.ombudsman.md.**

Facebook — canal adițional site-ului pentru comunicare directă cu publicul, promovare țintită și gestionare feedback. Datorită acestui instrument comunicarea instituțională este complementară site-ului prin video, stories, reels, creare evenimente (funcționalități care ajută la creșterea comunicării instituționale)

În anul 2025, au fost plasate pe Facebook 314 materiale (postări, reels, povești) create și distribuite, cu conținut atractiv vizual adaptată stilisticii canalului de comunicare pentru a ajunge țintat publicul țintă.

Total urmăritori în 2025: 8.958 (decembrie 2025) (comparativ cu 7.610 în 2024 (decembrie 2024) — creștere de aproximativ 17,7%.

Interacțiuni în 2025: **18.168 (față de 7.911 în 2024) — creștere cu 129,7%**, semn cu referire la calitatea comunicării, relevanța socială a temelor abordate, creșterea nivelului de încredere față de instituție, fapt ce denotă eficiența comunicării instituționale.

Mass media

Pe lângă comunicarea realizată prin canalele instituționale proprii, Oficiul Avocatului Poporului a consolidat în anul 2025 cooperarea cu instituțiile mass-media, sprijinind o prezență publică constantă a OAP în afara platformelor gestionate direct de instituție. Această colaborare a avut drept scop creșterea vizibilității mandatului Ombudsmanului, informarea corectă a cetățenilor și promovarea drepturilor omului prin intermediul unor parteneriate media.

În cursul anului 2025 au fost realizate, în total, 39 de produse media. Printre acestea se numără șase podcasturi tematice în domeniul drepturilor omului, dezvoltate în colaborare cu posturi media regionale și naționale, care au abordat subiecte de actualitate și au facilitat dialogul public pe teme sensibile. De asemenea, reprezentanții OAP au acordat două interviuri pentru instituții media naționale și internaționale, contribuind la reflectarea situației drepturilor omului din Republica Moldova într-un context mai larg.

OAP a participat la opt emisiuni TV și radio, în cadrul cărora au fost discutate subiecte precum drepturile omului, drepturile copilului, combaterea dezinformării, incluziunea socială și procesele democratice. Un accent deosebit a fost pus pe dialogul direct cu cetățenii prin intermediul a douăsprezece emisiuni televizate realizate la un post regional, dedicate exclusiv posibilității ca publicul să adreseze întrebări Reprezentantei Ombudsmanului în regiune. Aceste emisiuni au avut un pronunțat rol educativ și explicativ, temele abordate vizând recunoașterea manipulărilor în alegeri, importanța alegerilor transparente pentru democrație, combaterea dezinformării și a propagandei, valorile europene, rolul mass-mediei într-o societate democratică, responsabilitatea civică, implicarea tinerilor în procesele electorale, combaterea corupției electorale și perspectiva europeană a Republicii Moldova.

Activitatea media a inclus și realizarea unui reportaj tematic intitulat „Violența asupra femeilor în etate: Cum se manifestă și ce spun experții?”, elaborat în cadrul proiectului „Prevenirea violenței și asistență incluzivă pentru femeile în etate din Moldova”, implementat de HelpAge Moldova în parteneriat cu HelpAge Internațional, cu sprijinul financiar al Fondului de Sprijin al Națiunilor Unite pentru Eliminarea Violenței față de Femei și al Ziarului de Gardă. Materialul a contribuit la creșterea gradului de conștientizare privind o formă de violență mai puțin vizibilă, dar profund sistemică.

Totodată, a fost realizat un film documentar cu titlul „Incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități mintale în câmpul muncii: realitate vs. cadrul legal”, în parteneriat cu AO Institutul de Sănătate Mintală Comunitară PSINCLUSION. Documentarul a fost produs cu sprijinul inițiativei „Susținem mass-media independentă și publicarea conținutului de calitate în Moldova”, implementată de ERIM (IREX Europe) și finanțată de Uniunea Europeană, având ca obiectiv evidențierea discrepanței dintre drepturile garantate de lege și realitățile practice cu care se confruntă persoanele cu dizabilități mintale pe piața muncii.

Prezența publică a OAP a fost completată de patru apariții în presa scrisă și în buletine informative internaționale privind situația drepturilor omului în Republica Moldova, precum și de șase spoturi video destinate promovării evenimentelor și campaniilor instituționale. În ansamblu, aceste acțiuni au contribuit la consolidarea rolului OAP ca actor relevant în spațiul public și la sporirea nivelului de informare și conștientizare a cetățenilor cu privire la drepturile lor fundamentale.

Tabel: Materiale media realizate în 2025

Tip de produs media	Număr
Podcasturi tematice în domeniul drepturilor omului	6
Interviuri acordate instituțiilor media naționale și internaționale	2
Participări la emisiuni TV și radio	8
Emisiuni TV dedicate dialogului direct cu cetățenii (întrebări pentru Ombudsman)	12

Reportaje tematice	1
Filme documentare	1
Apariții în presa scrisă și buletine informative internaționale	4
Spoturi video de promovare a evenimentelor și campaniilor instituționale	6
Total produse media realizate în anul 2025	39

E. Dialog cu instituții naționale și internaționale

În 2025, colaborarea națională a **Oficiului Avocatului Poporului** a reflectat un angajament constant pentru consolidarea protecției drepturilor omului prin dialog instituțional, parteneriate strategice și implicare activă în procesele publice la nivel central și local. OAP a cooperat cu autorități publice, inclusiv Guvern, Parlament, autorități locale și structuri specializate, precum și cu societatea civilă și mediul academic, organizând conferințe, mese rotunde și consultări tematice privind drepturile copilului, mediul, coeziunea socială și protecția persoanelor vulnerabile. Colaborarea sectorială cu Poliția de Frontieră, autorități din educație, protecție socială și mediu a vizat drepturi ale cetățenilor și promovarea egalității și nediscriminării. Parteneriatele cu mass-media și organizațiile internaționale au sprijinit vizibilitatea, educația pentru drepturile omului și implementarea recomandărilor Ombudsmanului, consolidând astfel guvernarea democratică și parcursul european al Republicii Moldova.

Colaborarea internațională a Oficiului Avocatului Poporului cu Instituțiile Naționale pentru Drepturile Omului (INDO), rețelele internaționale din care face parte și organizațiile internaționale a contribuit, în anul 2025, la consolidarea continuă a mecanismelor de promovare și protecție a drepturilor fundamentale. Prin dezvoltarea parteneriatelor strategice și intensificarea schimbului de bune practici, instituția și-a extins expertiza atât la nivel național, prin integrarea experiențelor comparative, cât și la nivel internațional, prin promovarea bunelor practici din Republica Moldova și consolidarea rolului său în comunitatea globală a drepturilor omului. Participarea la evenimente internaționale a oferit un cadru relevant pentru dialog, cooperare și identificarea soluțiilor comune la provocările globale.

Reconfirmarea angajamentului Republicii Moldova pentru protejarea drepturilor fundamentale a fost evidențiată în cadrul Adunării Generale a Global Alliance of National Human Rights Institutions, platformă care a reunit peste 250 de reprezentanți ai instituțiilor naționale pentru drepturile omului din întreaga lume, inclusiv peste 50 din regiunea europeană, alături de parteneri ai Organizația Națiunilor Unite. Dezbaterile au abordat provocările actuale privind securitatea internațională, promovarea drepturilor femeilor și consolidarea mecanismelor de monitorizare a respectării drepturilor persoanelor cu dizabilități, în concordanță cu standardele internaționale relevante.

Dialogul dintre INDO a inclus în mod constant dimensiunea drepturilor copilului. Avocatul Poporului pentru drepturile copilului, Vasile Coroi, în calitate de Președinte-ales al European Network of Ombudspersons for Children, a participat la întâlniri la Bruxelles cu instituții europene și organizații de profil. Discuțiile au vizat consolidarea cooperării privind drepturile copiilor aflați în îngrijire alternativă, dreptul la sănătate fizică, protecția copiilor LGBTQI+, implementarea Strategiei UE privind drepturile copilului și dezvoltarea unor mecanisme comune de monitorizare. Participarea la ședința Biroului ENOC a permis evaluarea progreselor Planului de lucru 2025 și reafirmarea angajamentului pentru standardele europene.

În perioada 27–28 martie 2025, instituția a participat la Conferința de nivel înalt organizată la Strasbourg de Consiliul Europei, dedicată rolului Ombudsmanilor și INDO în consolidarea statului de drept în contextul transformărilor digitale. Evenimentul a oferit un cadru de reflecție asupra independenței instituționale, protecției grupurilor vulnerabile, combaterii presiunilor politice și integrării standardelor europene în guvernarea digitală și utilizarea inteligenței artificiale. În intervenția sa, Avocatul Poporului, Cezlav Panico, a evidențiat experiența Republicii Moldova în dezvoltarea parteneriatelor cu Consiliul Europei, inclusiv implicarea în elaborarea Planului de Acțiune 2025–2028 și prioritățile privind prevenirea torturii și protecția grupurilor vulnerabile.

În cadrul activităților Rețeaua Europeană a Instituțiilor Naționale pentru Drepturile Omului, participarea la Leadership Forum 2025, desfășurat la Bruxelles, a oferit oportunitatea de a sublinia necesitatea consolidării instituționale a Oficiului Avocatului Poporului pentru a răspunde eficient crizelor multiple, transformărilor sociale și procesului de integrare europeană. Intervenția Ombudsmanului a accentuat importanța independenței instituționale și rolul activ al instituției în procesul de aderare la Uniunea Europeană, inclusiv contribuția la grupurile de lucru privind justiția, drepturile fundamentale și reforma administrației publice. Participarea a permis, totodată, implicarea în definirea noii Strategii ENNHRI.

Dimensiunea drepturilor copilului a fost reflectată și în activitatea ENOC, inclusiv prin chestionarul tematic analizat de 27 de instituții membre și prin Seminarul de primăvară desfășurat la Luxemburg, unde au fost discutate mecanismele de monitorizare a dreptului copiilor la sănătate fizică și integrarea recomandărilor în politici publice. De asemenea, în cadrul unei conferințe internaționale dedicate constituționalismului, Vasile Coroi a subliniat importanța consacării mandatului Ombudsmanului pentru copii la nivel constituțional și asigurarea resurselor necesare, în conformitate cu Principiile de la Paris și Principiile de la Veneția. Vizita a inclus o întreprindere bilaterală cu Ombudsmanul Azerbaidjanului, Sabina Aliyeva, pentru identificarea unor domenii de cooperare, precum justiția prietenoasă copiilor și protecția copiilor cu dizabilități.

Reprezentanții Oficiului au efectuat și o vizită de lucru în Finlanda, orientată spre identificarea bunelor practici privind gestionarea plângerilor, protecția grupurilor vulnerabile, monitorizarea drepturilor refugiaților, prevenirea torturii, combaterea discriminării și funcționarea sistemului penitenciar. Întrevederile cu instituții finlandeze au evidențiat modele eficiente de cooperare interinstituțională și mecanisme de garantare a respectării demnității umane. Vizita a fost realizată în cadrul unui proiect al Consiliului Europei dedicat sprijinirii Oficiului Avocatului Poporului.

Colaborarea națională și internațională se completează reciproc și reprezintă un fundament esențial pentru consolidarea protecției drepturilor omului în Republica Moldova. La nivel național, parteneriatele cu autorități, societatea civilă, mediul academic și mass-media contribuie la îmbunătățirea politicilor publice și la integrarea abordării bazate pe drepturile omului în procesele decizionale. La nivel internațional, cooperarea cu INDO, rețelele europene și globale și organizațiile internaționale consolidează expertiza instituțională, facilitează preluarea bunelor practici și întărește rolul instituției ca actor credibil și activ în comunitatea internațională. Aceste dimensiuni susțin dezvoltarea unei instituții independente, eficiente și aliniate standardelor europene, capabile să răspundă provocărilor actuale și să promoveze respectarea demnității umane, statul de drept și valorile democratice.

6.1 Activitățile pe promovare realizate de către Avocatul Poporului pentru drepturile copilului

Pe parcursul anului **2025**, activitatea **Avocatului Poporului pentru drepturile copilului a fost marcată de o prezență dinamică în spațiul public și pe arena internațională**, consolidând rolul instituției ca pilon central în protecția drepturilor fundamentale ale copilului. Sinteza prezentată în continuare evidențiază reperele-cheie ale agendei instituționale din acest an, reflectând eforturile constante de colaborare cu societatea civilă și organismele internaționale pentru a răspunde provocărilor actuale în domeniul drepturilor copilului:

La data 21 ianuarie, Avocatul Poporului și Avocatul Poporului pentru Drepturile Copilului au avut o întrevedere constructivă cu echipa Fundației Soros Moldova⁵⁶⁴. Întâlnirea a avut ca scop identificarea modalităților de promovare și protejare a drepturilor omului, prin inițiative comune menite să fortifice justiția, statul de drept și democrația în Republica Moldova. În cadrul discuțiilor au fost identificate domenii de interes comun și oportunități de colaborare, fiind pus accent pe: accesul la justiție pentru toți cetățenii, în special pentru grupurile vulnerabile, educația pentru drepturile omului, ca temelie pentru o societate echitabilă, buna guvernare și transparența proceselor publice, digitalizarea pentru modernizarea serviciilor publice precum și sprijinirea grupurilor vulnerabile, în special în contextul provocărilor actuale, cum ar fi criza energetică.

La 28 ianuarie, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului a participat la Prima Conferință Națională a Specialiștilor și Specialistelor în Protecția Drepturilor Copilului⁵⁶⁵, organizată de către Ministerul Muncii și Protecției Sociale, în parteneriat cu UNICEF Moldova și Asociația Obștească AVE Copiii, cu sprijinul financiar al Uniunii Europene (ECHO) și al Marii Britanii (FCDO). Cele patru panouri ale conferinței au abordat provocările cooperării intersectoriale în domeniul protecției copilului, rolul și impactul muncii specialiștilor și specialistelor la nivelul fiecărei comunități, viitorul profesiei și exigența unui cod de conduită profesională. Evenimentul a reunit peste 200 de specialiști și specialiste, factori de decizie și reprezentanți ai societății civile pentru a analiza provocările și perspectivele profesiei. În cadrul panelului privind conduita profesională în domeniul protecției copilului, Ombudsmanul copilului a vorbit despre consultarea opiniei copilului ca principiu esențial al conduitei profesionale, astfel încât specialiștii/ specialistele să asigure că toți copiii sunt ascultați și implicați activ în procesele de luare a deciziilor care îi privesc, de opiniile acestora ținându-se cont în funcție de vârsta și gradul lor de maturitate.

În perioada 18-19 martie, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului în calitate de Președinte ales al Rețelei Europene a Ombudsmanilor pentru Copii (European Network of Ombudspersons for Children, ENOC), a participat la Bruxelles la întâlniri cu autorități și organizații europene⁵⁶⁶. În cadrul întâlnirilor au avut loc discuții cu reprezentanți ai Comisiei Europene, Parlamentului

⁵⁶⁴Oficiul Avocatului Poporului și Fundația Soros Moldova în proces de identificare a priorităților comune pentru drepturile omului și justiție. Disponibil la: <https://ombudsman.md/oficiul-avocatului-poporului-si-fundatia-soros-moldova-in-proces-de-identificare-a-prioritatilor-comune-pentru-drepturile-omului-si-justitie>

⁵⁶⁵ Avocatul Poporului pentru drepturile copilului a participat la Prima Conferință Națională a Specialiștilor și Specialistelor în Protecția Drepturilor Copilului. Disponibil la: <https://ombudsman.md/avocatul-poporului-pentru-drepturile-copilului-a-participat-la-prima-conferinta-nationala-a-specialistilor-si-specialistelor-in-protectia-drepturilor-copilului/>

⁵⁶⁶ Avocatul Poporului pentru drepturile copilului s-a întâlnit la Bruxelles cu oficiali europeni pentru a discuta despre protecția și îngrijirea alternativă a copiilor. Disponibil la: <https://ombudsman.md/avocatul-poporului-pentru-drepturile-copilului-s-a-intalnit-la-bruxelles-cu-oficiali-europeni-pentru-a-discuta-despre-protectia-si-ingrijirea-alternativa-a-copiilor/>

European și ai organizației Eurochild privind promovarea și protecția drepturilor copilului. De asemenea, Ombudsmanul Copilului a participat la o ședință comună a unor comisii ale Parlamentului European dedicată drepturilor copiilor aflați în îngrijire alternativă. Discuțiile au vizat activitatea ENOC și principalele teme de interes, inclusiv drepturile copiilor aflați în îngrijire alternativă, dreptul la sănătate fizică și drepturile copiilor LGBTQI+. Totodată, au fost abordate provocările generate de creșterea mișcărilor anti-drepturile copilului în Europa și posibilitățile de consolidare a cooperării pentru promovarea unei politici europene coerente de protecție a copilului.

În perioada 27-28 martie 2025, Avocatul Poporului și Avocatul Poporului pentru drepturile copilului au participat la Conferința de nivel înalt, organizată la Strasbourg, Franța⁵⁶⁷, de Președinția luxemburgheză a Comitetului Miniștrilor al Consiliului Europei, în cooperare cu Direcția Generală pentru Drepturile Omului și Statul de Drept. Evenimentul a reunit Ombudsmani și reprezentanți ai instituțiilor naționale pentru drepturile omului (INDO) din întreaga Europă pentru a discuta rolul esențial al acestora în susținerea statului de drept, protejarea drepturilor omului în perioade de criză, dar și în fața noilor provocări generate de digitalizare și inteligența artificială.

La data de 2 aprilie, în contextul Zilei Internaționale de Conștientizare a Autismului, instituită de Adunarea Generală a ONU în 2007, Avocatul Poporului și Avocatul Poporului pentru drepturile copilului au găzduit o vizită de studiu pentru un grup de copii cu tulburări din spectrul autist și părinții acestora⁵⁶⁸, susținând campania națională de sensibilizare inițiată de societatea civilă. Această interacțiune a oferit părinților o platformă de dialog direct cu Avocatul Poporului și Avocatul Poporului pentru drepturile copilului, facilitând semnalarea barierelor sistemice în procesul de incluziune socială și educațională.

La data de 17 aprilie, Oficiul Avocatului Poporului a găzduit o vizită de studiu pentru studenții Facultății de Drept din cadrul ULIM⁵⁶⁹, având ca obiectiv consolidarea culturii juridice și familiarizarea viitorilor specialiști cu mecanismele naționale de protecție a drepturilor omului. În cadrul sesiunii, Avocatul Poporului și Avocatul Poporului pentru drepturile copilului au detaliat competențele și atribuțiile instituționale, punând accent pe pilonii fundamentali: promovarea, protecția și prevenirea încălcărilor drepturilor și libertăților fundamentale.

La data de 20 mai, în cadrul celei de-a doua zile a Caravanei Drepturilor Omului, desfășurate la Strășeni, Avocatul Poporului și Avocatul Poporului pentru drepturile copilului, alături de partenerii OAP au participat la o ședință de lucru cu reprezentanții autorităților publice locale⁵⁷⁰. Ședința de lucru a avut ca obiectiv principal identificarea problemelor sistemice care împiedică realizarea drepturilor omului/ copilului în regiune, precum și a provocărilor întâmpinate de autorități în aplicarea acestora.

⁵⁶⁷ Oficiul Avocatului Poporului participă la Conferința de nivel înalt dedicată instituțiilor Ombudsmanilor la Strasbourg. Disponibil la: <https://ombudsman.md/oficiul-avocatului-poporului-participa-la-conferinta-de-nivel-inalt-dedicata-instituțiilor-ombudsmanilor-la-strasbourg>

⁵⁶⁸ Avocatul Poporului și Avocatul Poporului pentru drepturile copilului susțin campania de conștientizare a autismului: Înțelege! Acceptă! Susține!. Disponibil la: <https://ombudsman.md/avocatul-poporului-si-avocatul-poporului-pentru-drepturile-copilului-sustin-campania-de-conștientizare-a-autismului-intelege-accepta-sustine/>

⁵⁶⁹ Studenți de la ULIM în vizită de studiu la Oficiul Avocatului Poporului. Disponibil la: <https://ombudsman.md/studenti-de-la-ulim-in-vizita-de-studiu-la-oficiul-avocatului-poporului/>

⁵⁷⁰ A doua zi a Caravanei Drepturilor Omului la Strășeni: dialog deschis cu autoritățile locale. Disponibil la: <https://ombudsman.md/a-doua-zi-a-caravanei-drepturilor-omului-la-straseni-dialog-deschis-cu-autoritatile-locale/>

În perioada 26-27 mai, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului a participat la Seminarul organizat de Rețeaua Europeană a Ombudsmanilor pentru Copii (ENOC)⁵⁷¹. În calitate de Președinte ales al ENOC, Ombudsmanul Copilului a fost responsabil de organizarea primei zile a Seminarului, în care a vorbit reprezentanților instituțiilor naționale de protecție a drepturilor copilului despre protecția și promovarea dreptului copiilor la sănătate fizică, drept care constituie focusul activității ENOC în 2025 și tematica cercetării anuale.

La data de 3 iunie, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului împreună cu UNICEF Moldova, au participat la o ședință de dialog⁵⁷² în cadrul căreia au fost prezentate principalele constatări și recomandări ale Raportului tematic „Analiza integrării drepturilor copilului în programele de studii ale Institutului Național al Justiției”.

La data de 11 iunie, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului a participat la evenimentul satelit „LEGISLAND – Joacă, Învăță, Previne”⁵⁷³. În cadrul activității, adolescenții implicați au promovat conceptul de justiție prietenoasă copilului, în special prin utilizarea jocului de societate „LEGISLAND”, un instrument educațional inovator destinat prevenirii comportamentelor antisociale.

La data de 12 iunie, Avocatul Poporului și Avocatul Poporului pentru drepturile copilului au participat la evenimentul Clubul de presă „Dreptul la un mediu curat, sănătos și durabil”⁵⁷⁴, organizat în cadrul parteneriatului cu AO EcoContact, cu sprijinul PNUD Moldova și al Regatului Norvegiei. Discuțiile au vizat integrarea managementului resurselor vitale în spectrul drepturilor omului și ale copilului, punând accent pe utilizarea recomandărilor venite din partea presei pentru a consolida planurile strategice de advocacy și comunicare în domeniul ecologic.

În perioada 23-24 iunie, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului a participat la cea de-a 15-a ediție a Forumului European pentru Drepturile Copilului⁵⁷⁵, organizată la Bruxelles. În cadrul Forumului, a fost dezbătut modul în care prioritățile Uniunii Europene privind drepturile copiilor contribuie la o societate europeană mai puternică și mai rezilientă, prezentând progresele realizate în implementarea Strategiei UE privind drepturile copilului și provocările întâlnite în acest proces. Forumul a reunit în jur de 250 de participanți, inclusiv copii și tineri, din toate statele membre ale UE, țările candidate, precum și din țările Asociației Europene a Liberului Schimb, reprezentând Parlamentul European și alte instituții ale UE, organizații internaționale, autorități naționale, instituții independente de protecție a drepturilor copiilor, societatea civilă și mediul academic.

⁵⁷¹ Ombudsmanul Copilului a participat la Seminarul de primăvară ENOC 2025 din Luxembourg. Disponibil la:

<https://ombudsman.md/ombudsmanul-copilului-a-participat-la-seminarul-de-primavara-enoc-2025-din-luxembourg/>

⁵⁷² Raportul tematic „Analiza integrării drepturilor copilului în programele de studii ale Institutului Național al Justiției” discutat în cadrul unei întrevederi a Avocatului Poporului pentru drepturile copilului cu administrația Institutului Național al Justiției (INJ).

Disponibil la: <https://ombudsman.md/raportul-tematic-analiza-integrarii-drepturilor-copilului-in-programele-de-studii-ale-institutului-national-al-justitiei-discutat-in-cadrul-unei-intrevederi-a-avocatului-poporului-pe/>

⁵⁷³ Avocatul Poporului pentru drepturile copilului a participat la evenimentul „LEGISLAND” dedicat justiției prietenoase copiilor.

Disponibil la: <https://ombudsman.md/avocatul-poporului-pentru-drepturile-copilului-a-participat-la-evenimentul-legisland-dedicat-justitiei-prietenoase-copiiilor/>

⁵⁷⁴ Dreptul la un mediu curat, sănătos și durabil – în centrul unui dialog deschis dintre Avocații Poporului și jurnaliști. Disponibil la: <https://ombudsman.md/dreptul-la-un-mediu-curat-sanatos-si-durabil-in-centrul-unui-dialog-deschis-dintre-avocatii-poporului-si-jurnalisti/>

⁵⁷⁵ Participarea Avocatului Poporului pentru drepturile copilului la Forumul European pentru Drepturile Copilului. Disponibil la:

<https://ombudsman.md/participarea-avocatului-poporului-pentru-drepturile-copilului-la-forumul-european-pentru-drepturile-copilului/>

La data de 9 iulie, în contextul revizuirii Republicii Moldova de către Comitetul ONU pentru Drepturile Copilului urmând procedura simplificată de raportare, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului a desfășurat o ședință de consultare a organizațiilor neguvernamentale din domeniul protecției drepturilor copilului⁵⁷⁶. Principalele aspecte problematice privind realizarea drepturilor copilului în Republica Moldova, evidențiate în cadrul ședinței, au fost incluse în Contribuțiile scrise la Lista de probleme înainte de raportare⁵⁷⁷ transmisă ulterior, de către Ombudsmanul Copilului, Comitetului ONU pentru Drepturile Copilului. La ședință au participat 21 de reprezentanți ai 19 organizații neguvernamentale și Alianței ONG-urilor active în domeniul Protecției Sociale a Copilului și Familiei (APSCF).

În perioada 17-18 septembrie, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului din Republica Moldova, în colaborare cu Avocatul Poporului din România, a găzduit la București, cea de-a 29-a Conferință anuală a Rețelei Europene a Ombudsmanilor pentru Copii (European Network of Ombudspersons for Children, ENOC)⁵⁷⁸. Evenimentul intitulat "Protecția și promovarea dreptului copiilor la sănătate fizică" a marcat încheierea unui an de activități centrate pe tematica conferinței și a reunit Ombudsmani și Comisari pentru drepturile copilului din Europa și din afara ei, reprezentanți ai unor instituții europene și internaționale, profesioniști și experți în domeniu, precum și membrii Rețelei Europene a Tinerilor Consilieri (European Network of Young Advisors, ENYA). Evenimentul a oferit o platformă unică de schimb de opinii și bune practici pentru cele 44 de instituții membre ENOC, din 34 de țări ale Consiliului Europei, precum și pentru partenerii și actorii-cheie implicați în promovarea și protecția drepturilor copilului.

La data de 19 septembrie, la București, a avut loc Adunarea Generală a Rețelei Europene a Ombudsmanilor pentru Copii (European Network of Ombudspersons for Children, ENOC). În cadrul acesteia, a fost adoptat documentul de poziție publică privind dreptul copiilor la sănătate fizică, elaborat în baza rezultatelor studiului anual și a recomandărilor membrilor Rețelei Europene a Tinerilor Consilieri (European Network of Young Advisors, ENYA). Totodată, Adunarea Generală a ales membrii noului Birou. Ombudsmanul Copilului din Moldova, Vasile Coroi, a fost ales Președinte a Rețelei⁵⁷⁹.

În perioada 13-14 octombrie, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului a participat la Conferința ministerială regională privind eliminarea violenței împotriva copiilor, organizată la București, în parteneriat de către Guvernul României, UNICEF și Reprezentantul Special al Secretarului General al ONU pentru Violența împotriva Copiilor⁵⁸⁰. Reuniunea a întrunit miniștri și reprezentanți guvernamentali de nivel înalt din Europa și Asia Centrală, în vederea prezentării progreselor naționale și a reînnoirii angajamentelor privind eliminarea violenței împotriva copiilor. Ombudsmanul Copilului din Moldova a ținut un discurs în cadrul sesiunii de concluzii finale, în

⁵⁷⁶ Ședința de consultare a organizațiilor neguvernamentale privind Contribuțiile scrise la Lista de probleme înainte de raportare (Written inputs to the List of issues prior to reporting, LOIPR). Disponibil la: <https://ombudsman.md/sedinta-de-consultare-a-organizatiilor-neguvernamentale-privind-contributiile-scrise-la-lista-de-probleme-inainte-de-raportare-written-inputs-to-the-list-of-issues-prior-to-reporting-loipr/>

⁵⁷⁷ Written inputs to the List of issues prior to reporting, LOIPR.

⁵⁷⁸ Conferința anuală ENOC 2025, ce abordează dreptul copiilor la sănătate fizică, a debutat la București. Disponibil la: <https://ombudsman.md/conferinta-anuala-enoc-2025-ce-abordeaza-dreptul-copiilor-la-sanatate-fizica-a-debutat-la-bucuresti/>

⁵⁷⁹ Vasile Coroi, ales Președinte al Rețelei Europene a Ombudsmanilor pentru Copii (ENOC). Disponibil la: <https://ombudsman.md/vasile-coroi-ales-presedinte-al-rețelei-europene-a-ombudsmanilor-pentru-copii-enoc/>

⁵⁸⁰ Conferința ministerială regională privind eliminarea violenței împotriva copiilor, la București. Disponibil la: <https://ombudsman.md/conferinta-ministeriala-regionala-privind-eliminarea-violentei-impotriva-copiilor-la-bucuresti/>

calitate de Președinte al Rețelei Europene a Ombudsmanilor pentru Copii (European Network of Ombudspersons for Children, ENOC), subliniind rolul central al instituțiilor independente pentru drepturile copilului în monitorizarea implementării drepturilor copilului și în asigurarea responsabilizării guvernelor pentru angajamentele asumate privind eliminarea violenței împotriva copiilor. De asemenea, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului a evidențiat modul în care monitorizarea, dialogul cu copiii și societatea civilă, recomandările ENOC și ale instituțiilor membre pot consolida prevenirea, protecția și accesul la o justiție centrată pe copil.

La data de 28 octombrie, Ombudsmanul Copilului a participat la evenimentul de lansare a Programului „Pași de siguranță Jimba”, organizat de către Centrul de Informare și Documentare privind Drepturile Copilului (CIDDC), în parteneriat cu Ministerul Educației și Cercetării al Republicii Moldova și Centrul Dardedze din Letonia, care țintește consolidarea culturii protecției și siguranței copilului în instituțiile de educație timpurie din Republica Moldova. Programul „Pași de siguranță Jimba” – un nou pas spre consolidarea culturii siguranței copilului în Republica Moldova. Avocatul Poporului pentru Drepturile Copilului a adresat un mesaj de susținere participantelor și a salutat activitățile de prevenire a abuzului, violenței și neglijanței copiilor.

La data de 30 octombrie, Oficiul Avocatului Poporului a găzduit întrevvedere cu Grupul de experți din cadrul Departamentului pentru Relații Interetnice al Guvernului României, reprezentat de către Dincer Geafer, Subsecretar de Stat⁵⁸¹. Întâlnirea a avut loc cu participarea Avocatului Poporului pentru drepturile copilului, în contextul schimbului de experiență realizat cu Agenția Relații Interetnice (ARI) din Republica Moldova și documentarea cu privire la procesul de implementare a Strategiei de consolidare a relațiilor interetnice în Republica Moldova pentru anii 2017–2027.

22. La data de 12 noiembrie, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului, în calitate de Președinte al Rețelei Europene a Ombudsmanilor pentru Copii (ENOC), a participat la Conferința internațională dedicată aniversării a 30 de ani de la adoptarea Constituției Republicii Azerbaijan, cu tematica ”Constituția și statul de drept în sistemele legale contemporane”⁵⁸², organizată la Baku, de către Curtea Constituțională, Instituția Ombudsmanului și Administrația Prezidențială din Azerbaijan. În cadrul evenimentului, Ombudsmanul Copilului a comunicat despre misiunea și activitățile ENOC, principiile constituționale esențiale din perspectiva drepturilor copilului, statul de drept și implicațiile pentru copii, rolul Ombudsmanilor pentru copii în protecția drepturilor copilului garantate de Constituție.

La data de 19 noiembrie, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului a participat la o lecție publică organizată în cadrul Universității de Stat din Moldova, de către Departamentul Sociologie și Asistență Socială, și a vorbit despre drepturile copilului, mecanismele de protecție a acestora și mandatul Avocatului Copilului.

⁵⁸¹ Oficiul Avocatului Poporului susține consolidarea cooperării interinstituționale în domeniul relațiilor interetnice. Disponibil la: <https://ombudsman.md/oficiul-avocatului-poporului-sustine-consolidarea-cooperarii-interinstitutionale-in-domeniul-relatiilor-interetnice>

⁵⁸² Drepturile copilului în centrul dezbaterilor constituționale internaționale: participarea Avocatului Poporului pentru drepturile copilului la Conferința de la Baku. Disponibil la: <https://ombudsman.md/drepturile-copilului-in-centrul-dezbaterilor-constituționale-internationale-participarea-avocatului-poporului-pentru-drepturile-copilului-la-conferinta-de-la-baku/>

La data de 21 noiembrie, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului în parteneriat cu UNICEF Moldova, au organizat cea de-a IX-a ediție a Forumului Național al Drepturilor Copiilor⁵⁸³. Evenimentul a adunat peste 60 de copii și adolescenți din toate regiunile țării, inclusiv regiunea transnistreană, și a oferit o platformă dedicată de dialog și consultare, în cadrul căreia copiii au prezentat propriile constatări privind respectarea drepturilor lor și au formulat recomandări adresate autorităților publice. În cadrul Forumului a avut loc un dialog direct între copii și reprezentanți ai autorităților publice, inclusiv deputați și reprezentanți ai ministerelor și ai poliției. Copiii au abordat teme precum siguranța în școli, curricula școlară, serviciile de sănătate mintală și incluziunea copiilor refugiați și a celor cu dizabilități. Discuțiile au evidențiat necesitatea eliminării barierelor în exercitarea drepturilor copilului și importanța implicării continue a copiilor în procesele decizionale. Avocatul Poporului pentru drepturile copilului a reafirmat angajamentul de a integra recomandările copiilor în activitățile de monitorizare și raportare ale instituției.

La data de 24 noiembrie, Avocatul Poporului și Avocatul Poporului pentru drepturile copilului au avut o întrevedere cu noul Consilier al Ambasadei SUA la Chișinău în domeniul drepturilor omului⁵⁸⁴. Întrevederea a făcut parte din procesul de documentare privind situația drepturilor omului în Republica Moldova și provocările existente la nivel instituțional și național în asigurarea respectării acestora.

În cadrul discuțiilor, reprezentanții Ambasadei SUA au fost familiarizați cu mandatul complex al Avocaților Poporului, care include examinarea cererilor individuale, intervențiile ex-officio, formularea de recomandări autorităților publice, promovarea îmbunătățirii cadrului normativ, precum și rolul instituției în consolidarea bunei guvernări și a statului de drept.

La data de 10 decembrie, a avut loc cea de-a 4-a ediție a Forumului Drepturilor Omului și Egalității⁵⁸⁵, în contextul Zilei Internaționale a Drepturilor Omului, organizată de echipa Oficiului Avocatului Poporului al Republicii Moldova, în parteneriat cu Consiliul pentru Egalitate și cu suportul ONU Moldova și al Consiliului Europei. În cadrul evenimentului, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului a atras atenția asupra importanței drepturilor copiilor, afirmând: „Drepturile copilului sunt drepturi ale omului. Fiecare copil are drepturi, precum dreptul la protecție față de orice formă de violență, educație, sănătate, participare, iar autoritățile și comunitatea trebuie să asigure respectarea acestor drepturi în fiecare zi.

La data de 17 decembrie, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului a organizat o sesiune de dialog online cu copiii care au participat la Forumul Național al Drepturilor Copiilor. Copiii au oferit feedback privind aspectele de îmbunătățit în organizarea Forumului. Ombudsmanul Copilului a răspuns la întrebările copiilor și a consultat opinia acestora privind subiectele prioritare pentru copii, din perspectiva asigurării drepturilor lor.

⁵⁸³ Forumul Național al Drepturilor Copiilor 2025 a reunit vocea copiilor din întreaga țară. Disponibil la:

<https://ombudsman.md/forumul-national-al-drepturilor-copiilor-2025-a-reunit-vocea-copiilor-din-intreaga-tara>

⁵⁸⁴ Întrevederea cu John O'Brien, noul Consilier al Ambasadei SUA la Chișinău în domeniul drepturilor omului – etapă importantă în documentarea privind situația drepturilor omului în Republica Moldova. Disponibil la: <https://ombudsman.md/intrevederea-cu-john-obrien-noul-consilier-al-ambasadei-sua-la-chisinau-in-domeniul-drepturilor-omului-etapa-importanta-in-documentarea-privind-situatia-drepturilor-omului-in-repub>

⁵⁸⁵ Forumul Drepturilor Omului și Egalității 2025 (Bălți, 10 decembrie 2025). Disponibil la: <https://ombudsman.md/post-gallery/forumul-drepturilor-omului-si-egalitatii-2025-balti-10-decembrie-2025>

În cadrul activității sale și realizării atribuțiilor de mandat, în anul 2025, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului a participat la mai multe **consultări și audieri publice**, pe mai multe tematici, printre care:

- 18 februarie, Audieri publice privind monitorizarea funcționării mecanismului de implementare a cadrului legal, precum și a politicilor publice de prevenire a comportamentului agresiv și violent față de copii și adolescenți în instituțiile de învățământ din RM, în Parlamentul Republicii Moldova⁵⁸⁶;

- 11 martie, Audieri publice organizate de Comisia protecție socială, sănătate și familie și Comisia drepturile omului și relații interetnice pe marginea Raportului tematic al Avocatului Poporului pentru drepturile copilului „Analiza mecanismului și procedurilor de executare a pensiei de întreținere a copiilor”⁵⁸⁷. Urmare a studiului realizat, Ombudsmanul Copilului a venit cu o serie de recomandări, inclusiv de perfecționare a legislației, menite să eficientizeze procedurile de executare a pensiei de întreținere a copiilor. Recomandările vizează aspecte precum stabilirea copilului ca fiind creditorul direct în dosarele de pensie de întreținere; reglementarea unui quantum minim al pensiei de întreținere; instituirea posibilității popririi aplicate angajatorului și altor terți care nu execută dispozițiile executorului judecătoresc de reținere din salariu; reglementarea posibilității și condițiilor aplicării unor măsuri restrictive care să vizeze drepturile și libertățile debitorilor cu restanțe la plata pensiei de întreținere; introducerea unor norme care să prevină înstrăinarea bunurilor de către debitorul plății pensiei de întreținere după ridicarea măsurilor asiguratorii, corelând ridicarea acestor măsuri cu comportamentul anterior al debitorului/vechimea restanței admise; instituirea de mecanisme ce ar împiedica înstrăinarea instantă de către debitor a părții succesoriale acceptate și ar exclude în acest mod eludarea executării silite a obligațiilor ce incumbă debitorului.;

- 15 aprilie, Audieri publice asupra Raportului anual privind respectarea drepturilor și libertăților omului în Republica Moldova pentru anul 2024, organizate de Comisia drepturile omului și relații interetnice a Parlamentului Republicii Moldova⁵⁸⁸. La audieri au Avocatul Poporului pentru drepturile copilului a prezentat o analiză amplă a domeniului dedicat drepturilor copiilor. Deși s-au înregistrat unele progrese legislative și administrative, drepturile copiilor continuă să fie afectate de inegalități sociale, acces limitat la servicii, violență în mediul familial și instituțional și deficiențe în sistemul de justiție pentru copii. În același timp, Raportul menționează inițiative importante precum dezvoltarea Sistemului informațional în domeniul protecției copilului, extinderea rețelei de asistenți parentali profesioniști, reglementări noi privind sprijinul psihologic în școli și implicarea copiilor în procesele de luare a deciziilor. În total, în 2024, Avocatul Copilului a formulat 62 de recomandări specifice în domeniul drepturilor copilului. Acestea vizează consolidarea mecanismelor de protecție, reformarea serviciilor publice și promovarea unei culturi bazate pe respectul demnității umane.;

- 02 aprilie, Audieri publice pe marginea Raportului tematic al Consiliului pentru Prevenirea Torturii „Siguranța și securitatea deținuților în sistemul penitenciar al Republicii Moldova: realități și perspective”⁵⁸⁹;

⁵⁸⁶Raportul de monitorizare a proiectului de lege privind prevenirea bullyingului– 18 februarie 2025. Disponibil la:

<https://www.youtube.com/watch?v=7ubLRJxsNmA>

⁵⁸⁷ Audierea Raportului tematic al Avocatului Poporului – 11 martie 2025. Disponibil la:

<https://www.youtube.com/watch?v=ebGTJz5pQcc>

⁵⁸⁸ Audieri publice organizate de Comisia drepturile omului si relații interetnice - 15 aprilie 2025. Disponibil la:

<https://www.youtube.com/watch?v=7B81ENO40SM>

⁵⁸⁹ Audierea Raportului Consiliului pentru Prevenirea Torturii - 2 aprilie 2025. Disponibil la:

<https://www.youtube.com/watch?v=40EzRSatSWQ>

- 16 aprilie, Audieri publice privind situația în domeniul prevenirii și combaterii discriminării în Republica Moldova în anul 2024, în baza Raportului anual prezentat de către Consiliul pentru egalitate, organizate de Comisia drepturile omului și relații interetnice⁵⁹⁰;

- 20 mai, Audieri publice privind protecția drepturilor sociale ale minorilor aflați în detenție, eveniment organizat de către Comisia protecție socială, sănătate și familie a Parlamentului Republicii Moldova⁵⁹¹. Reuniunea, de o relevanță deosebită pentru respectarea standardelor naționale și internaționale în justiția pentru copii, a întrunit reprezentanți ai instituțiilor statului, organizațiilor neguvernamentale și experți în drepturile copilului.

- 22 iulie, Prezentarea publică a Raportului de evaluare ex-post de impact al Legii nr. 137/2016 cu privire la reabilitarea victimelor infracțiunilor.

Aspectele evidențiate de către Ombudsmanul Copilului au rezultat din vizitele de monitorizare avute în cadrul instituțiilor penitenciare în care sunt sau pot fi deținuți copii, inclusiv în instituțiile în care copii în vârstă de până la 3 ani se află împreună cu mamele deținute. De asemenea, au fost punctate constatările și recomandările rezultate din Raportul Special privind siguranța și securitatea deținuților, elaborat în anul 2024 de către Consiliul pentru Prevenirea Torturii (CpPT), în calitate de Mecanism Național de Prevenire a Torturii, al cărui membru de drept este și Avocatul Poporului pentru drepturile copilului.

Prezența publică a **Avocatului Poporului pentru drepturile copilului**, în anul 2025, s-a materializat printr-o serie de **intervenții în mass-media**, menite să sporească gradul de conștientizare asupra drepturilor copiilor. Printre cele mai semnificative apariții se numără:

- 30 ianuarie, Radio Moldova, emisiunea „Spațiul public”, tema: „Bullying-ul: Violența în școală: cauze, efecte și soluții”⁵⁹²;

- 01 mai, Jurnal TV, emisiunea ”Cabinetul din umbră”, tema: ”Violența nu este o valoare a familiei”⁵⁹³;

- 31 iulie, Cu Sens, reportaj pe tema: ”Născuți în detenție”⁵⁹⁴;

- 20 noiembrie, Radio Moldova, emisiunea „Spațiul public”, tema: „Respectarea drepturilor copilului în RM: realități și progrese”⁵⁹⁵.

⁵⁹⁰ Audieri publice organizate de Comisia drepturile omului și relații interetnice - 16 aprilie 2025. Disponibil la:

<https://www.youtube.com/watch?v=vz9z7nnh8G4&t=1881s>

⁵⁹¹ Audieri publice privind protecția drepturilor sociale ale minorilor aflați în detenție, organizate de Comisia protecție socială, sănătate și familie. Disponibil la: <https://www.privesc.eu/arhiva/108887/Audieri-publice-privind-protectia-drepturilor-sociale-ale-minorilor-aflati-in-detentie--organizate-de-Comisia-protectie-sociala--sanatate-si-familie?utm>

⁵⁹² Spațiul Public” /30.01.2025/ Bullying-ul: Violența în școală: cauze, efecte și soluții. Disponibil la:

<https://www.youtube.com/watch?v=1imrp43f30o>

⁵⁹³ Cabinetul din umbră cu Vitalie Călugăreanu, ediția din 01.05.2025. Disponibil la: <https://www.youtube.com/watch?v=IX7zAepl2qs>

⁵⁹⁴ Născuți în detenție. Disponibil la: <https://www.youtube.com/watch?v=rT5ePk-hDts>

⁵⁹⁵ SPAȚIUL PUBLIC // Respectarea drepturilor copilului în RM: realități și progrese // 20.11.2025. Disponibil la:

<https://www.youtube.com/watch?v=ZAOhu4fIMf0>

Anexa 1. Nivelul de implementare a recomandărilor Avocatului Poporului

În perioada analizată, se constată o creștere progresivă a numărului de recomandări emise. De la un număr de 63 de recomandări adresate în Raportul privind respectarea drepturilor și libertăților omului în Republica Moldova în anul 2022, cifra a crescut la 83 în 2023, **atingând pragul de 90 de recomandări în anul 2024** (sau cu peste 42 % față de 2022).

Datele indică o eficiență redusă a procesului de implementare în primii doi ani, cu valori cvasi stagnante de 5 (2022) și 6 (sau puțin peste 7% în 2023) recomandări executate. Totuși, **anul 2024 marchează o creștere semnificativă a gradului de conformare, fiind înregistrate 39 de recomandări realizate (43,3)**, ceea ce reprezintă o optimizare a raportului dintre emiterea actului și executarea acestuia de către entitățile vizate.

Statutul recomandărilor aflate în faza de implementare a atins un nivel maxim în anul 2023, cu 41 de unități, comparativ cu 21 în anul precedent. În anul 2024, numărul acestora s-a diminuat la 33, fapt corelat direct cu creșterea numărului de recomandări finalizate, indicând o accelerare a procedurilor administrative de punere în aplicare.

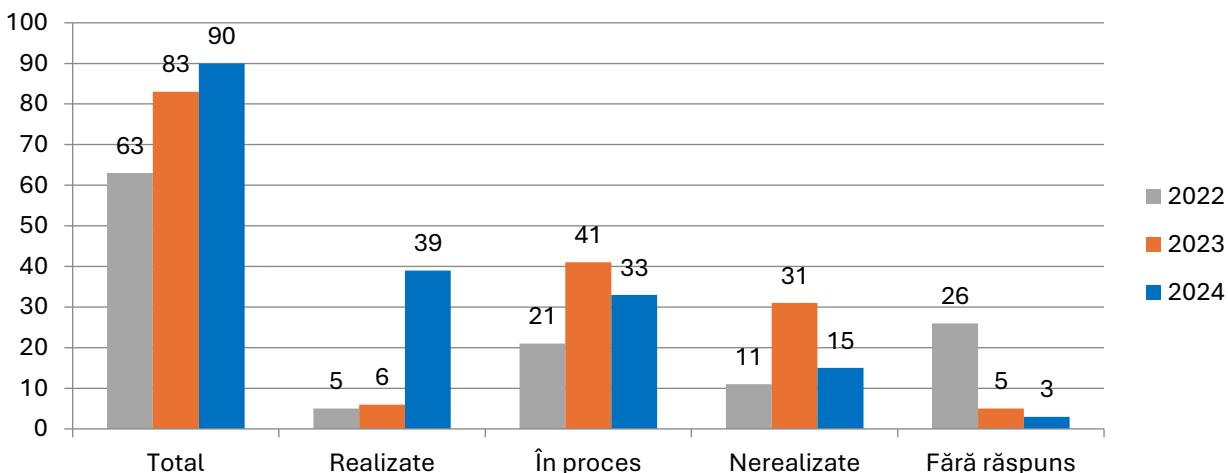
Astfel, numărul recomandărilor (implementate și în proces de implementare) ale Avocatului Poporului emise ca urmare a Raportului pentru anul 2024 este de 72 de recomandări din 90 de recomandări adresate instituțiilor statului (rata 80%).

Categoria recomandărilor nerealizate a prezentat un parcurs fluctuant, cu un vârf de 31 de cazuri în anul 2023. Această cifră a fost redusă în anul 2024 la 15 unități, reflectând o diminuare a rezilienței autorităților față de măsurile de remediere propuse de Avocatul Poporului.

Se observă o tendință de diminuare a conduitei omisive din partea subiecților vizați. **Dacă în anul 2022 au fost înregistrate 26 de situații de lipsă a răspunsului, acest indicator a scăzut la 5 în 2023 și la 3 în anul 2024.** Reducerea acestui indicator demonstrează o responsabilizare a autorităților publice în respectarea obligațiilor legale de comunicare și cooperare.

Datele analizate indică o tranziție de la o etapă de acumulare a cauzelor (2022–2023) către o etapă de soluționare activă (2024). Scăderea numărului de recomandări aflate în proces de implementare, simultan cu creșterea celor finalizate, atestă o accelerare a circuitului administrativ.

Fig. Nivelul de implementare a recomandărilor Avocatului Poporului în perioada 2022-2024

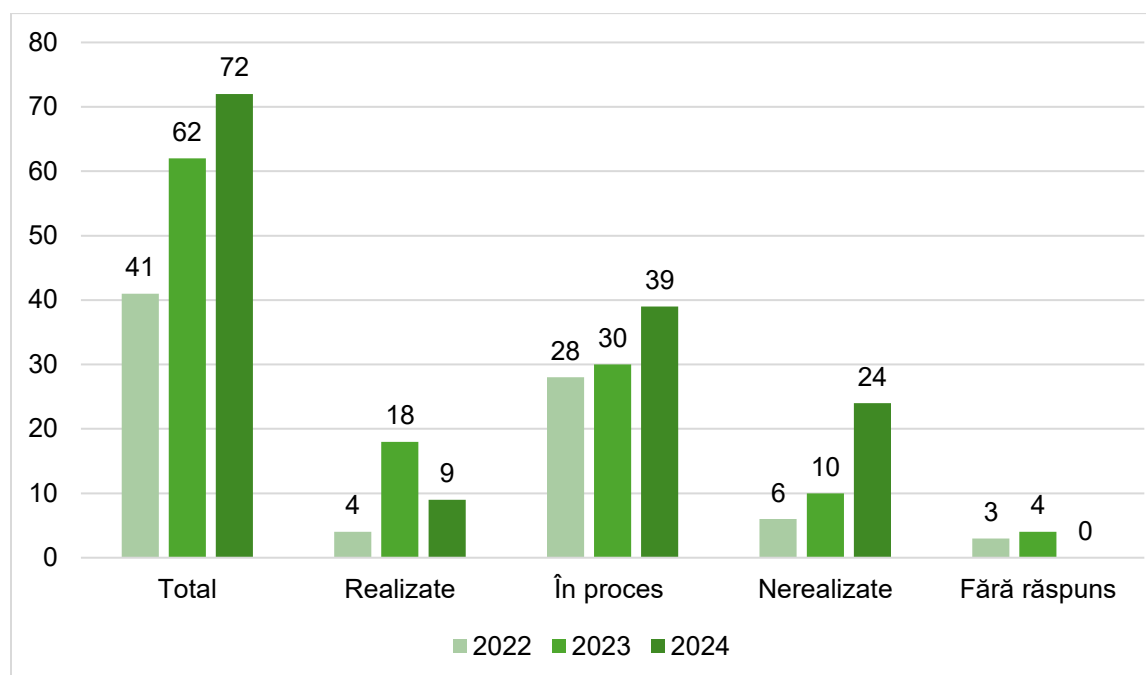

Anexa 2. Nivelul de implementare a recomandărilor Avocatului Poporului pentru drepturile copilului

Diagrama reflectă dinamica implementării recomandărilor adresate de către Avocatul Poporului pentru drepturile copilului în perioada 2022-2024, evidențiind atât evoluția numerică a recomandărilor, cât și gradul de conformare a autorităților vizate.

Ponderea recomandărilor realizate și în proces de realizare, evaluate după un an din momentul adresării recomandării, este de 78% pentru anul 2022 (32 de recomandări din 41), 61,3% pentru anul 2023 (48 din 62) și 66,6% pentru anul 2024 (48 din 72).

Fig. Nivelul de implementare a recomandărilor Avocatului Poporului pentru drepturile copilului în perioada 2022-2024

Anexa 3. Recomandările Avocatului Poporului adresate instituțiilor publice în Raportul anual 2025

Total recomandări: 131

- 4 - Parlament
- 16 - Guvern
- 2 - Consiliul Superior al Magistraturii
- 3 - Procuratura Generală
- 4 - Cancelaria de Stat
- 1 - Consiliul Audiovizualului
- 16 - Ministerul Justiției
- 2 - Consiliul Național pentru Asistența Juridică Garantată de Stat
- 13 - Ministerul Afacerilor Interne
- 7 - Inspectoratul General al Poliției de Frontieră
- 4 - Inspectoratul General al Poliției
- 7 - Inspectoratul General pentru Migrație
- 2 - Ministerul Apărării
- 1 - Marele Stat Major al Armatei Naționale
- 1 - Comisia de Stat pentru Încorporare
- 2 - Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale
- 14 - Ministerul Sănătății
- 2 - Ministerul Finanțelor
- 2 - Ministerul Educației și Cercetării
- 19 - Ministerul Muncii și Protecției Sociale
- 2 - Ministerul Mediului
- 3 - Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării
- 1 - Biroul Politici de Reintegrare
- 1 - Agenția de Guvernare Electronică:
- 1 - Primăria municipiului Chișinău
- 1 - Adunarea Populară a Găgăuziei

Anexa 4. Recomandările Avocatului Poporului pentru drepturile copilului adresate instituțiilor publice în Raportul anual 2025

Total recomandări: 59

2 -Parlament

1 - Guvern

8 - Ministerul Afacerilor Interne

8 - Ministerul Sănătății

19 - Ministerul Educației și Cercetării

10 - Ministerul Muncii și Protecției Sociale

1 - Ministerul Justiției

2 - Biroul Politici de Reintegrare

5 -Institutul Național al Justiției

2 -Administrația Națională a Penitenciarelor

1 -Primăria municipiului Chișinău

Anexa 5. Lista rapoartelor și studiilor publicate de Oficiul Avocatului Poporului în anul 2025

Nr.	Denumirea raportului	Link de acces pe pagina oficială a Avocatului Poporului
RAPORT ANUAL		
1.	*Raportul anual privind situația drepturilor și libertăților oamenilor în Republica Moldova în anul 2024.	https://ombudsman.md/post-document/raport-anual-privind-respectarea-drepturilor-si-libertatilor-omului-in-republica-moldova-in-anul-2024/
Total rapoarte anuale		1*
RAPOARTE TEMATICE		
2.	Evaluarea facilităților de cazare a persoanelor reținute de poliția de frontieră. Detenția migranților aflați în situații ilegale, inclusiv a solicitanților de azil la frontieră.	https://ombudsman.md/post-document/raport-tematic-evaluarea-facilitatilor-de-cazare-a-persoanelor-retinute-de-politia-de-frontiera-detentia-migranților-aflați-in-situatii-ilegale-inclusiv-a-solicitanților-de-azil-la-frontiera/
3.	*Evaluarea răspunsului Guvernului Republicii Moldova privind respectarea drepturilor omului în localitățile din stânga Nistrului și Zona de Securitate în contextul crizei energetice din 2024-2025.	https://ombudsman.md/post-document/raport-tematic-evaluarea-raspunsului-guvernului-republicii-moldova-privind-respectarea-drepturilor-omului-in-localitatile-din-stanga-nistrului-si-zona-de-securitate-in-contextul-crizei-energetice-din/
4.	Respectarea drepturilor omului la Centrul de Plasament Temporar al Străinilor (detenția administrativă a străinilor indezirabili, supuși returnării, expulzării sau luați în custodia publică).	https://ombudsman.md/post-document/raport-tematic-respectarea-drepturilor-omului-la-centrul-de-plasament-temporar-al-strainilor-detentia-administrativa-a-strainilor-indezirabili-supusi-returnarii-expulzarii-sau-luati-in-custodia-pu/
5.	Evaluarea nivelului de implementare a Programului privind gestionarea fluxului migrațional, azilului și integrării străinilor pentru anii 2022 – 2025.	https://ombudsman.md/post-document/raport-tematic-evaluarea-nivelului-de-implementare-a-programului-privind-gestionarea-fluxului-migrational-azilului-si-integrarii-strainilor-pentru-anii-2022-2025/
6.	Respectarea drepturilor omului în Centrele de plasament temporar pentru persoane strămutate de pe teritoriul altor state. Evoluția politicilor și practicilor de cazare în perioada 2022 – 2025.	https://ombudsman.md/post-document/raport-tematic-respectarea-drepturilor-omului-in-centrele-de-plasament-temporar-pentru-persoane-stramutate-de-pe-teritoriul-altor-state-evolutia-politicilor-si-practicilor-de-cazare-in-perioada-2022/
7.	Statul de drept în Republica Moldova în 2025	https://rule-of-law.ennhri.org/?country%5B0%5D=33&year%5B0%5D=2025&
8.	Siguranța în instituțiile psihiatrice în anul 2025.	https://ombudsman.md/post-document/raport-tematic-anual-siguranta-in-institutiile-psihiatrice-in-anul-2025/

9.	Siguranța în instituțiile rezidențiale în anul 2025.	https://ombudsman.md/post-document/raport-tematic-anual-siguranta-in-institutiile-rezidentiale-in-anul-2025/
10.	Siguranța în Armata Națională în anul 2025.	https://ombudsman.md/post-document/raport-tematic-anual-siguranta-in-armata-nationala-in-anul-2025/
11.	Siguranța la poliție în anul 2025.	https://ombudsman.md/post-document/raport-tematic-anual-siguranta-la-politie-in-anul-2025/
12.	Siguranța la frontieră în anul 2025.	https://ombudsman.md/post-document/raport-tematic-anual-siguranta-la-frontiera-in-anul-2025/
13.	Siguranța în instituțiile penitenciare în anul 2025.	https://ombudsman.md/post-document/raport-tematic-anual-siguranta-in-institutiile-penitenciare-in-anul-2025/
14.	Respectarea drepturilor omului la Centrul de Plasament Temporar al Străinilor (detenția administrativă a străinilor indezirabili, supuși returnării, expulzării sau luați în custodia publică)	Raport tematic: Respectarea drepturilor omului la Centrul de Plasament Temporar al Străinilor (detenția administrativă a străinilor indezirabili, supuși returnării, expulzării sau luați în custodia publică) - Ombudsman
15.	Asigurarea accesului persoanelor ce au nevoie de protecție internațională la punctul de trecere a frontierei aeriene a Republicii Moldova (situația anului 2024)	https://ombudsman.md/post-document/raport-tematic-asigurarea-accesului-persoanelor-ce-au-nevoie-de-protectie-internationala-la-punctul-de-trecere-a-frontierei-aeriene-a-republicii-moldova-situatia-anului-2024/
16.	Evaluarea cadrului normativ și a mecanismelor instituționale de prevenire, identificare și gestionare a violenței în contextul tulburărilor mintale, precum și a măsurilor de protecție a copiilor în situații de risc, cu elaborarea de recomandări pentru consolidarea politicilor publice și respectarea drepturilor omului. Perioada analizei desfășurate octombrie 2025 – decembrie 2025.	https://ombudsman.md/post-document/raport-tematic-evaluarea-cadrului-normativ-si-a-mecanismelor-institutionale-de-prevenire-identificare-si-gestionare-a-violentei-in-contextul-tulburarilor-mintale-precum-si-a-mecanismelor-de-protect/
17.	* Răspunsul statului la nevoile persoanelor vulnerabile în contextul reformei sistemului de asistență socială „RESTART”.	
18.	Analiza integrării drepturilor copilului în programele de studii ale Institutului Național al Justiției INJ.	https://ombudsman.md/post-document/raport-tematic-analiza-integrarii-drepturilor-copilului-in-programele-de-studii-ale-institutului-national-al-justitiei-inj/
19.	Raport de sinteză privind protecția și promovarea dreptului copilului la sănătate fizică, 2025	https://enoc.eu/wp-content/uploads/ENOC-Synthesis-Report-on-CR-to-physical-health-2025-FV.pdf
	Total rapoarte tematice	18*
RAPOARTE SPECIALE		
20.	*Monitorizarea Alegerilor Parlamentare din 28 Septembrie 2025.	
21.	*Evaluarea impactului utilizării produselor pirotehnice și interferența cu drepturile fundamentale ale omului.	https://ombudsman.md/post-document/raport-special-evaluarea-impactului-utilizarii-produselor-pirotehnice-si-interferenta-cu-drepturile-fundamentale-ale-omului/

22.	Deces suspect în Armata Națională.	https://ombudsman.md/post-document/raport-special-deces-suspect-in-armata-nationala/
Total rapoarte speciale		3*
RAPOARTE DE VIZITĂ/MONITORIZARE		
23.	Raport privind vizita preventivă efectuată de Consiliul pentru Prevenirea Torturii la Izolatorul de detenție provizorie al Inspectoratului de Poliție Hîncești la data de 15 octombrie 2025	https://ombudsman.md/post-document/raport-privind-vizita-preventiva-efectuata-de-consiliul-pentru-prevenirea-torturii-la-izolatorul-de-detentie-provizorie-al-inspectoratului-de-politie-hincesti-la-data-de-15-octombrie-2025/
24.	Raport privind vizita preventivă efectuată la data de 3 decembrie 2025 în Secția Nr. 10 din cadrul Spitalului Clinic de Psihiatrie din mun. Chișinău (or. Codru).	https://ombudsman.md/post-document/raport-privind-vizita-preventiva-efectuata-la-data-de-3-decembrie-2025-in-sectia-nr-10-din-cadrul-spitalului-clinic-de-psihiatrie-din-mun-chisinau-or-codru/
25.	Raport privind vizita de monitorizare efectuată la Centrul de Plasament Temporar pentru Persoane cu Dizabilități (mun. Hîncești) la data de 5 decembrie 2025.	https://ombudsman.md/post-document/raport-privind-vizita-de-monitorizare-efectuata-la-centrul-de-plasament-temporar-pentru-persoane-cu-dizabilitati-mun-hincesti-la-data-de-5-decembrie-2025/
26.	Raport privind vizita preventivă / de monitorizare, efectuată la Penitenciarul Nr. 13 Chișinău din cadrul Administrației Naționale a Penitenciarelor la data de 12 – 13 iunie și 15 decembrie 2025	https://ombudsman.md/post-document/raport-privind-vizita-preventiva-de-monitorizare-efectuata-la-penitenciarul-nr-13-chisinau-din-cadrul-administratiei-nationale-a-penitenciarelor-la-data-de-12-13-iunie-si-15-decembrie-2025/
27.	Raport privind vizita preventivă, efectuată la Penitenciarul Nr. 18 Brănești al Administrației Naționale a Penitenciarelor la data de 25 octombrie 2025	https://ombudsman.md/post-document/raport-privind-vizita-preventiva-efectuata-la-penitenciarul-nr-18-branesti-al-administratiei-nationale-a-penitenciarelor-la-data-de-25-octombrie-2025/
28.	Raport privind vizitele preventive efectuate la Inspectoratele de Poliție subordonate Direcției de Poliție a municipiului Chișinău și Izolatorul de detenție provizorie al Direcției de Poliție a municipiului Chișinău la data de 22 iunie 2025	https://ombudsman.md/post-document/raport-privind-vizitele-preventive-efectuate-la-inspectoratele-de-politie-subordonate-directiei-de-politie-a-municipiului-chisinau-si-izolatorul-de-detentie-provizorie-al-directiei-de-politie-a-municipi/
29.	Raport privind vizita preventivă, efectuată la Centrul de Plasament Temporar pentru Persoane cu Dizabilități mun. Orhei la data de 29 mai 2025.	https://ombudsman.md/post-document/raport-privind-vizita-preventiva-efectuata-la-centrul-de-plasament-temporar-pentru-persoane-cu-dizabilitati-mun-orhei-la-data-de-29-mai-2025/
30.	Raport privind vizita preventivă, efectuată la Centrul de Plasament Temporar pentru Persoane cu Dizabilități (adulte) din mun. Bălți (11 iunie 2025)	https://ombudsman.md/post-document/raport-privind-vizita-preventiva-efectuata-la-centrul-de-plasament-temporar-pentru-persoane-cu-dizabilitati-adulte-din-mun-balti-11-iunie-2025-2/
31.	Raport de monitorizare a operațiunii de returnare prin colectare Nr. 7 (readmisia cetățenilor moldoveni din Germania) din 11 februarie 2025	Raport de monitorizare a operațiunii de returnare prin colectare Nr. 7 (readmisia cetățenilor moldoveni din Germania) din 11 februarie 2025 - Ombudsman
32.	Raport de monitorizare a operațiunii de returnare prin colectare Nr. 8 (readmisia	Raport de monitorizare a operațiunii de returnare prin colectare Nr. 8 (readmisia

	cetățenilor moldoveni din Germania) (9 aprilie 2025)	cetățenilor moldoveni din Germania) (9 aprilie 2025) - Ombudsman
33.	Raport de monitorizare a operațiunii de returnare prin colectare Nr. 9 (readmisia cetățenilor moldoveni din Germania) (21 mai 2025)	https://ombudsman.md/post-document/raport-de-monitorizare-a-operatiunii-de-returnare-prin-colectare-nr-9-readmisia-cetatenilor-moldoveni-din-germania-21-mai-2025/
34.	Raport de monitorizare a operațiunii de returnare prin colectare Nr. 10 (readmisia cetățenilor moldoveni din Germania) (9 iulie 2025)	https://ombudsman.md/post-document/raport-de-monitorizare-a-operatiunii-de-returnare-prin-colectare-nr-10-readmisia-cetatenilor-moldoveni-din-germania-9-iulie-2025/
35.	Raport de monitorizare a operațiunii de returnare prin colectare Nr. 11 (readmisia cetățenilor moldoveni din Germania) (20 august 2025)	https://ombudsman.md/post-document/raport-de-monitorizare-a-operatiunii-de-returnare-prin-colectare-nr-11-readmisia-cetatenilor-moldoveni-din-germania-20-august-2025/
36.	Raport de monitorizare a operațiunii de returnare prin colectare Nr. 12 (readmisia cetățenilor moldoveni din Germania) (13 noiembrie 2025)	https://ombudsman.md/post-document/raport-de-monitorizare-a-operatiunii-de-returnare-prin-colectare-nr-12-readmisia-cetatenilor-moldoveni-din-germania-13-noiembrie-2025/
37.	Raport privind vizitele preventive / de monitorizare, efectuate la Izolatorul de Detenție Provizorie din cadrul Inspectoratului de Poliție Soroca (20 ianuarie 2025; 23 iunie 2025)	https://ombudsman.md/post-document/raport-privind-vizitele-preventive-de-monitorizare-efectuate-la-izolatorul-de-detentie-provizorie-din-cadrul-inspectoratului-de-politie-soroca-20-ianuarie-2025-23-iunie-2025/
38.	Raport privind vizita preventivă / de monitorizare, efectuată la Izolatorul de Detenție Provizorie din cadrul Inspectoratului de Poliție Orhei (22 mai 2025)	https://ombudsman.md/post-document/raport-privind-vizita-preventiva-de-monitorizare-efectuata-la-izolatorul-de-detentie-provizorie-din-cadrul-inspectoratului-de-politie-orhei-22-mai-2025/
39.	Raport privind vizita de follow-up, efectuată la Penitenciarul Nr. 18 Brănești, r-nul Orhei (18 iunie 2025)	https://ombudsman.md/post-document/raport-privind-vizita-de-follow-up-efectuata-la-penitenciarul-nr-18-branesti-r-nul-orhei-18-iunie-2025/
Total rapoarte de vizită/monitorizare		17
RAPOARTE ALTERNATIVE		
40.	*Raport alternativ, prezentat de Oficiul Avocatului Poporului Comitetului ONU pentru Drepturile Omului în temeiul Pactului internațional privind drepturile civile și politice pentru cea de-a 145-a sesiune	https://ombudsman.md/post-document/raport-alternativ-prezentat-de-oficiul-avocatului-poporului-comitetului-onu-pentru-drepturile-omului-in-temeiul-pactului-international-privind-drepturile-civile-si-politice-pentru-cea-de-a-145-a-sesi/
41.	*Raport alternativ, prezentat de Oficiul Avocatului Poporului către Comitetul European pentru Drepturile Sociale în baza Cartei Sociale Europene	https://ombudsman.md/post-document/raport-alternativ-prezentat-de-oficiul-avocatului-poporului-catre-comitetul-european-pentru-drepturile-sociale-in-baza-cartei-sociale-europene/
42.	*Raport alternativ prezentat de Oficiul Avocatului Poporului către Comitetul pentru Eliminarea Discriminării Rasiale (CEDR) în baza Convenției ONU privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială	https://ombudsman.md/post-document/raport-alternativ-prezentat-de-oficiul-avocatului-poporului-catre-comitetul-pentru-eliminarea-discriminarii-rasiale-cedr-in-baza-conventiei-onu-privind-eliminarea-tuturor-formelor-de-discriminare-ra/

	pentru cea de-a 116-a Sesiune, care va avea loc între 17 noiembrie și 5 decembrie 2025	
43.	*Raport alternativ prezentat de Oficiul Avocatului Poporului către Comitetul ONU pentru Drepturile Persoanelor cu Dizabilități, în baza Convenției privind Drepturile Persoanelor cu Dizabilități, pentru a 20-a sesiune a grupului de lucru (PSWG) (24 – 28 martie 2025)	https://ombudsman.md/post-document/raport-alternativ-prezentat-de-oficiul-avocatului-poporului-catre-comitetul-onu-pentru-drepturile-persoanelor-cu-dizabilitati-in-baza-conventiei-privind-drepturile-persoanelor-cu-dizabilitati-pentru/
44.	*Raport alternativ prezentat de Oficiul Avocatului Poporului către Comitetul ONU pentru Eliminarea Discriminării față de Femei (CEDAW), în baza Convenției privind Eliminarea Tuturor Formelor de Discriminare față de Femei, pentru grupul său de lucru pre-sesiune pentru cea de-a 93-a sesiune (din 07 iulie – 11 iulie 2025)	https://ombudsman.md/post-document/raport-alternativ-prezentat-de-oficiul-avocatului-poporului-catre-comitetul-onu-pentru-eliminarea-discriminarii-fata-de-femei-cedaw-in-baza-conventiei-privind-eliminarea-tuturor-formelor-de-discrim/
45.	Contribuții scrise la Lista de probleme înainte de raportare expediate Comitetului ONU pentru Drepturile Copilului	
Total rapoarte alternative		6*
STUDII		
46.	*Studiu de evaluare a impactului digitalizării asupra drepturilor omului în Republica Moldova	https://ombudsman.md/studiu-de-evaluare-a-impactului-digitalizarii-asupra-drepturilor-omului-in-republica-moldova/
47.	*Evaluarea națională de bază privind afacerile și drepturile omului în Republica Moldova	https://ombudsman.md/evaluarea-nationala-de-baza-privind-afacerile-si-drepturile-omului-in-republica-moldova/
Total studii		2*